

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

1289

Per. 1173 d. $\frac{36}{1860}$

HANDELINGEN

VAN DE

ALGEMEENE SYNODE

DER

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK,

IN DEN JARE

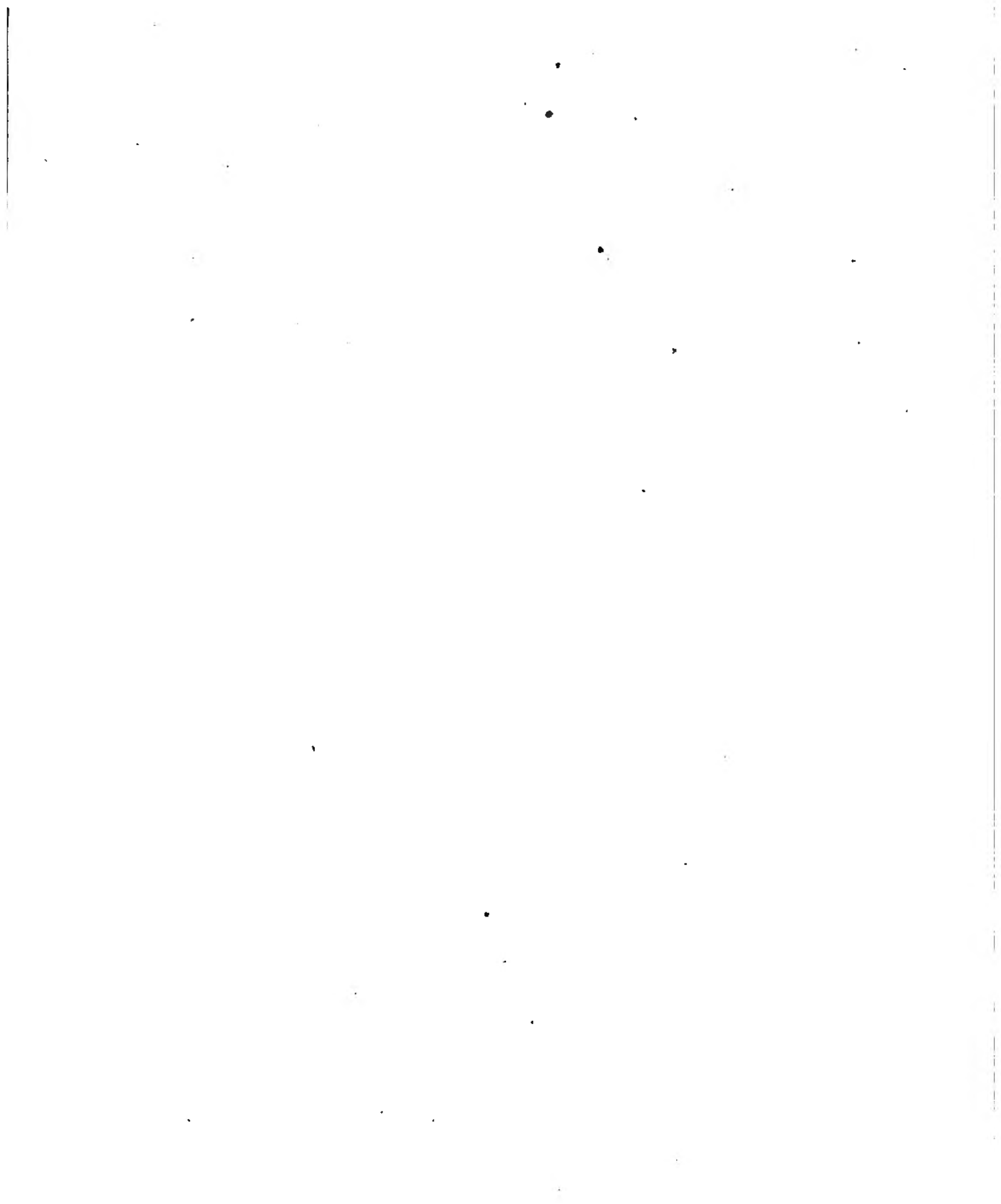
1860.

'S GRAVENHAGE,

TER ALGEMEENE LANDS-DRUKKERIJ.

1860.

HANDELINGEN

VAN DE

ALGEMEENE SYNODE

DER

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK,

IN DEN JARE 1860.

1ste ZITTING.

Woensdag den 4den Julij 1860.

Overeenkomstig de verordening vervat in art. 59 van het Algemeen Reglement vereenigen zich de afgevaardigden ter Synode op Woensdag den 4den Julij, des voormiddags ten elf ure, in de zoogenaamde Trèves kamer op het Binnenhof te 's Gravenhage.

Vergadering der Synode.

De leden nemen zitting naar de orde der collegien waartoe zij respectvelijk behooren.

In tegenwoordigheid van den Minister van het Departement voor de Zaken der Hervormde Eeredienst, den heer *J. Bosscha*, en van den secretaris-generaal bij het Departement, den heer *A. van Heel*, wordt de vergadering door den heer *P. A. C. Hugenholtz*, als den oudsten in diensttijd van de afgevaardigde predikanten, met gebed en korte toespraak geopend.

Opening der vergadering.

Bij het opmaken der presentielijst, waartoe terstond wordt overgegaan, deelt de secretaris der vergadering mede, dat er twee adressen zijn ingekomen bezwaren inhoudende wegens de benoeming van den heer *mr. C. J. van Heusden*, afgevaardigd ouderling door het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, en rijst de vraag of voor de beoordeeling van de wettigheid van de zitting van dit lid ook kennis behoort genomen te worden van den inhoud dier adressen.

Opmaken der presentielijst.

Terwijl intusschen de geloofsbriefven van alle overige afgevaardigden in orde zijn be-

vonden, besluit de vergadering eenparig dat hiernaar ook alleen vrage kan zijn, wat het zitting hebben van den heer *van Heusden* betreft, en hij dien ten gevolge ook als lid der vergadering behoort te worden toegelaten.

Zamenstelling
vergadering.

De vergadering wordt alzoo geconstitueerd, zamengesteld als volgt:

Afgevaardigden door de godgeleerde faculteiten, de heeren:

Dr. *J. H. Scholten*, hoogleeraar te *Leiden*;

Dr. *J. J. Doedes*, hoogleeraar te *Utrecht*;

Dr. *L. G. Pareau*, hoogleeraar te *Groningen*;

Afgevaardigden door de kerkbesturen:

Gelderland, *J. Witkop*, predikant te *Zulphen*;

Zuidholland, Dr. *J. Tichler*, predikant te *Leiden*;

Noordholland, Dr. *H. J. Spijker*, predikant te *Amsterdam*;

Zeeland, *A. Slotemaker Cz.*, predikant te *Middelburg*;

Utrecht, *W. F. de Leu*, predikant te *Werkhoven*;

Friesland, *P. A. C. Hugenholtz*, predikant te *Dokkum*;

Overijssel, *J. J. Hartman*, predikant te *Blankenham*;

Groningen, *G. W. Sannes*, predikant te *Oostwolde*;

Mr. *H. O. Feith*, ouderling te *Groningen*;

Noordbrabant. *A. Losgert*, predikant te *Grave*;

Mr. *C. J. van Heusden*, ouderling te *'s Hertogenbosch*;

Drenthe, *J. W. E. Ebbinge*, predikant te *Wapserveen*;

Mr. *W. L. Tonckens*, oud-ouderling te *Meppel*;

Waalische kerken, *P. J. Marcus*, predikant te *Rotterdam*;

Limburg, *W. F. C. van Laak*, predikant te *Maastricht*;

Afgevaardigde door de commissie voor de Indische kerken:

H. L. Oort, predikant te *'s Gravenhage*;

Vaste secretaris; *S. F. van Hasselt*, emeritus-predikant te *Sneek*;

Van de (afgevaardigde) leden hebben de hoogleeraar *L. G. Pareau*, en de predikant *J. W. E. Ebbinge*, de heeren Dr. *P. Hofstede de Groot*, hoogleeraar te *Groningen*, en *J. J. Swiers*, predikant te *Havelte*, respectievelijk vervangen, omdat deze beiden volgens ingekomene berigten om gewigtige redenen niet ter vergadering konden verschijnen.

Wordt overgegaan tot de verkiezing van het moderamen, waarvoor benoemd worden:
tot president, de heer dr. *H. J. Spijker*, tot vice-president, de heer dr. *J. Tichler*, en
tot secundus van den vice-president de heer *J. Witkop*; de eerste twee telkens bij eene
derde stemming, de laatstgenoemde bij eene eerste stemming.

Verkiezing van het
moderamen.

De benoemden verklaren allen de hun opgedragene betrekkingen te aanvaarden, weshalve
de tijdelijke president den zetel voor den nieuwbenoemde inruimt, die het voorzitterschap
met eene korte rede aanvaardt, en de tolk der vergadering is in het toebrengen zoowel
van dankzegging aan den eerstgenoemde voor de wijze waarop hij de werkzaamheden der
vergadering heeft ingeleid, als van gepaste hulde aan den heer Minister.

Aanvaarding van het
voorzitterschap.

Volgens de punten van beschrijving wordt het reglement van orde in beraadslaging gebragt
en dit gearresteerd gelijk het ten vorigen jare was vastgesteld.

Reglement van orde
gearresteerd.

Aan den vice-president wordt opgedragen het archief te onderzoeken door vergelijking
van de stukken die ingekomen en uitgegaan zijn met de registers en den index, terwijl de
leden verzocht worden hunne voorstellen, zooveel mogelijk in de volgende zitting, schriftelijk
ter tafel te brengen.

Opneming van het
archief.

Het verslag der Algemeene Synodale Commissie, de aangelegenheden der kerkelijke
fondsen betreffende, wordt voor de zitting van Vrijdag den 5den dezer aan de orde ge-
steld, terwijl de president de vergadering doet opmerken, dat daarvan de verzoeken
bladzz. 40, 41, sub 3, 5 en 7 vermeld, het eerst in behandeling zullen gebragt worden,
en de secretaris tevens verzocht wordt, de hiertoe behoorende stukken voor de volgende
zitting ter visie te leggen. De zorg voor de oproeping van den quaestor-generaal, wordt
aan den secretaris opgedragen.

Aan de orde stelling
van het verslag der
Algemeene Synodale
Commissie, de aange-
legenheden der kerke-
lijke fondsen betreffende
(Bijl. A); oproeping
van den quaestor-
generaal.

Wordt kennis genomen van drie ministeriele missiven dd. 2, 21 en 26 Junij jl. n°s. 9,
10 en 12, ger. sub n°. 520, 580 en 551, behelzende mededeeling der ordestelling op
het drukken van de Handelingen der Synode dezes jaars en van de punten van beschrij-
ving mitsgaders dat tot het houden van Synodale vergadering kan worden beschikt over
de zoogenaamde Trèves kamer op het Binnenhof, zoolang de leden van de Eerste Kamer
der Staten-Generaal niet zullen vergaderd zijn.

Kennisneming van
ministeriele missiven,
op de synodale verga-
dering betrekking
hebbende.

De president geeft aan den Minister de verzekering van de erkentelijkheid der vergade-
ring voor de welwillendheid en belangstelling door een en ander aan den dag gelegd.

Met afwijking van de aangewezen orde in de punten van beschrijving, wegens den aard
der stukken, worden nu gelezen de ingekomene adressen, betrekking hebbende op de
afvaardiging ter Synode van den heer *van Heusden*, het eene van leden van het classicaal
bestuur van 's *Gravenhage* van Junij 1860, zonder nadere dagteekening, met conductoire
van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, ger. sub n°. 536, het andere van de
classicale vergadering van *Dordrecht*, dd. 27 Junij jl., ger. sub n°. 618.

Adressen betreffende
de afvaardiging van
den heer van Heusden
door het provinciaal
kerkbestuur van Noord-
brabant in handen ge-
steld van eene com-
missie.

Naar de vragen door den president achtereenvolgende gesteld, besluit de vergadering;

1°. dat over den inhoud der adressen thans niet zal worden beraadslaagd, ook niet, in zooverre zij mogten kunnen gerekend worden van invloed te zijn op de erkenning van het benoemde lid;

2°. dat voor de tegenwoordige zitting alleen de vorm van behandeling in overweging behoort te komen;

3°. dat de adressen zullen gesteld worden in handen van eene commissie van 5 leden, waarvoor intusschen de heeren *Logert* en *van Heusden*, als leden van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, niet benoembaar kunnen geacht worden.

Ten gevolge van het evengenoemde besluit, wordt naar het verlangen van den president de bedoelde commissie door de vergadering zelve benoemd en, zonder dat hiervoor eene herstemming noodig is, terstond zamengesteld uit de heeren *Scholten*, *Doedes*, *Tichler*, *Witkop* en *Feikh*.

Sluiting der zitting. Met dankzegging wordt de vergadering verdaagd tot den volgenden dag, Donderdag den 5den Julij, des voormiddags ten half elf ure.

H. J. SPIJKER, *President*.

2de ZITTING.

Donderdag den 5den Julij 1860.

Opening der zitting. Na opening van de vergadering met gebed worden de notulen der voorgaande vergadering gelezen, goedgekeurd en door den president geteekend.

Terugbezorging van een handschrift tot het archief der Synode.

De hoogleeraar *Scholten* deelt aan de vergadering mede, dat in de bibliotheek van wijlen den hoogleeraar *N. C. Kist* een handschrift gevonden is van elders aangekocht, maar oorspronkelijk behoorende tot het archief der synode en wel tot de verzameling van stukken van de *Translatores* en *Revisores* van het Oude en Nieuwe Testament, van de hand blijkbaar van *Jacobus Revius*, en dat dit stuk door de familie aan de Synode in eigendom wordt afgestaan.

Met belangstelling wordt de mededeeling vernomen en het geschenk aangenomen, onder verzoek aan den heer *Scholten* om deswegens de dankzegging tot de familie over te brengen, terwijl aan den secretaris wordt opgedragen het stuk hare plaats in het archief te doen hernemen.

Schriftelijke voorstellen van leden;

Naar de uitnoodiging van den president worden thans schriftelijke voorstellen ingediend door den hoogleeraar *Scholten* en den heer *Witkop*.

Het voorstel van heer *Scholten* luidt als volgt:

De ondergeteekende acht zich verplicht, de aandacht der Synode te vestigen op de omstandigheid, dat het niet-officieele gedeelte van het kerkelijk weekblad steeds meer in ééne bepaalde aan andere theologische beschouwingwijzen tegenovergestelde rigting wordt geredigeerd. Hij acht het onbillijk en onvoegzaam, dat aan twee redacteurs boven alle anderen het voorregt geschonken wordt, om, gebruik makende van een weekblad, waarvan het debiet voor een groot deel door het gezag der Synode verzekerd is, de theologische disoussie in eene bepaalde rigting te voeren en door mogelijk eenzijdige, ja partijdige en onnaauwkeurige voorstellingen de openbare meening der gemeenten naar hunnen zin te leiden. De voorsteller wenscht in het minst geene inbreuk te maken op de vrije openbare mededeeling van gevoelens, maar is van oordeel dat de Synode, die als zoodanig boven de geschilvoerende partijen staat, niet zonder onbillijkheid en schade voor den vrede en den gewenschten opbouw der gemeenten, kan toezien, dat de openbare behandeling en beoordeeling van godgeleerde en kerkelijke vraagstukken bij uitsluiting zij overgelaten aan en afhangen van het personeel, waaruit de redactie van een weekblad, dat zijn voornaam debiet aan haar gezag ontleent, eventueel is zamengesteld. De ondergeteekende rigt mitsdien aan de Hooge Kerkvergadering het verzoek, dat het haar behagen moge, er order op te stellen, dat het kerkelijk weekblad voortaan van elke theologische discussie zich onthoude, en ook in het niet officieele gedeelte, naar het voorbeeld van de *Staats-courant*, en van een ander onzer meest geachte politieke bladen, zich eenvoudig bepale tot de mededeeling van het merkwaardigste, hetzij inlandsch, hetzij buitenlandsch, nieuws op kerkelijk gebied, om langs dien weg te verhoeden, dat het kerkelijk weekblad, tot schade der gemeenten, en in strijd met zijn karakter, in een partijblad ontaarde.

van den hoogleeraar
Scholten, betreffende
de redactie van het niet
officieele gedeelte der
kerkelijke courant;

's Gravenhage in de zitting der Synode van den 5den Julij 1860.

J. H. SCHOLTEN.

Het voorstel van den heer *Witkop* is van dezen inhoud:

De ondergeteekende verlangt een antwoord van uwe vergadering op de vraag: of de ontkenning der opstanding van Jezus Christus als historisch feit, door eenen candidaat die tot de predikdienst wordt toegelaten, niet in strijd is met de verklaring welke schriftelijk door hem wordt afgelegd.

van den heer *Wit-*
kop, betreffende de
verklaring door eenen
candidaat af te leggen
om tot de Evangelie-
bediening te worden
toegelaten.

J. WITKOP.

De vice-president rapporteert, dat hij, naar den last, die hem gisteren is opgedragen, het archief der ingekomene stukken behoorlijk heeft nagezien en met het register vergeleken en dat hij alles in vereischte orde bevonden heeft, loopende de nummers der gedurende het laatst verloopene Synodaal jaar geregistreerde stukken van n°. 32 tot n°. 674. Tevens doet hij berigt, dat door den algemeenen secretaris aangelegd is een naauwkeurige index van ingekomene en uitgegane stukken en van de voornaamste zaken, die behandeld zijn bij de Synode en de Synodale commissie. De registers worden door den president geteekend.

De registers van in-
gekomen en uitgegane
stukken, na uitgebragt
rapport van den vice-
president, door den
president geteekend.

Commissien door den president benoemd:

De na te melden commissien worden door den president benoemd:

1°. tot hulding van den Koning;

1°. tot het brengen van de hulde der Synode aan den Koning; de heeren *Spijker, Tichler, Doedes, Feith* en de *Secretaris*;

2°. tot de jaarlijksche verslagen der provinciale kerkbesturen;

2°. tot de verslagen der provinciale kerkbesturen; de heeren *Pareau, Hartman, Losgert, van Heusden* en *van Laak*;

3°. tot de niet langs kerkelijken weg ingekomene stukken;

3°. tot de stukken, die niet langs kerkelijken weg zijn ingekomen; de heeren *Schollen, Witkop* en *Tonckens*;

4°. tot de quaestorale zaken;

4°. tot de quaestorale aangelegenheden; de heeren *Slotemaker, Hugenholtz* en *Ebbinge*;

5°. tot de reglementen;

5°. tot de reglementen; de heeren *Doedes, Sannes, Feith, Marcus* en *Oort*;

6°. tot de diaconale zaken;

6°. tot de diaconale zaken; de heeren *Tichler, de Leu, van Heusden* en de *Secretaris*;

7°. tot de kosterijgoederen en de kerkelijke administratie.

7°. tot de kosterijgoederen, de provinciale collegien van toezigt en hetgene verder tot de kerkelijke administratie behoort; de heeren *Witkop, Slotemaker, Sannes, Tonckens* en *Oort*.

Zamenstelling van eene Synodus contracta voor het hooger beroep van den door het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* uit de dienst ontzeten predikant *H. W. C. Icken*.

Voor de behandeling van het verzoek, in hooger beroep, van den predikant *H. W. C. Icken*, te *Kolderveen* tot vernietiging van de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, waarbij hij uit zijne dienst is ontzet, wordt de Synode volgens art. 15 van het Algemeen Reglement bij uitloting op de helft van hare leden verminderd, en blijkt de alzoo verkregene Synodus contracta te zijn zamengesteld, als volgt:

President, de heer *Tichler*, adviserende leden, de heeren *Pareau* en de *Secretaris*, verdere leden, de heeren *Witkop, Slotemaker, Hugenholtz, Hartman, Feith, Marcus* en *Oort*.

De ingekomene consideratien omtrent de voorloopig aangenomene reglementaire bepalingen, waaronder ook de wijziging van art. 23 van het Algemeen Reglement, in handen van de commissie voor de reglementen.

Overgaande tot behandeling der onderwerpen, voorkomende op bladzz. 11 en 12 van de punten van beschrijving, worden de consideratien der besturen en classicale vergaderingen betreffende de voorloopig aangenomene reglementaire bepalingen met de adressen wegens de uitvoering van art. 23 van het Algemeen Reglement, gesteld in handen van de commissie voor de reglementen.

Kennisgevingen betreffende

Gelezen worden de navolgende kennisgevingen:

1°. toelating van afgescheidene gemeenten, van den Minister;

1°. van den heer Minister dd. 9 Junij n°. 13 en 21 Junij n°. 14, ger. sub. 526 en 550 houdende berigt, dat toelating is verleend tot het bestaan van Christelijke Afgescheidene gemeenten te *Oldeboorne* en te *Naaldwijk*;

2°. van den heer Minister, dd. 25 Junij jl., n°. 9, ger. sub 569, overleggende een Koninklijk besluit in afschrift van 8 Junij b. v. n°. 74 tot nieuwe regeling en verhooging der predikants-tractementen in Neêrlands Indie;

2°. eene nienwe regeling en verhooging van de predikants-tractementen in Nederlandsch Indie, van den Minister;

3°. van het kerkbestuur van *Limburg*, behelzende opgave van bijzonderheden, betreffende den uitwendigen toestand der gemeenten onder zijn ressort, bij missive van den 11den Junij jl., ger. sub. 529;

3°. den uitwendigen toestand der gemeenten in Limburg, van het kerkbestuur;

4°. van het classikaal bestuur van *IJzendijke* dd. 1 Junij n°. 112, ger. sub n°. 521, omtrent eene uitspraak in hooger beroep dd. 23 Mei jl., strekkende tot vernietiging van de uitspraak van kerkeraad en kerkvoogden te *Zaamslag*, van 15 Maart ll., waarbij de heer *J. van der Baan*, van zijne betrekking als voorlezer en voorzanger der gemeente was ontzet, nadat er reeds eene provisionele schorsing op hem was toegepast.

4°. eene uitspraak in hooger beroep van het classikaal bestuur van *IJzendijke*, van het classikaal bestuur.

Alle deze stukken worden voor kennisgeving aangenomen, wat de uitspraak van het classikaal bestuur van *IJzendijke* aangaat tengevolge van de mededeeling van den secretaris, dat daarvan cassatie is gevraagd bij de Algemeene Synodale commissie, terwijl de diligentie van het kerkbestuur van *Limburg* wegens de verstrekte opgave dankbaar erkend wordt en het Koninklijke besluit omtrent de Indische predikants-tractementen, tot nadere kennisneming der leden, ter visie wordt gelegd.

De stukken betreffende het hooger beroep van den predikant *Ilcken* worden in handen van den president der Synodus contracta gegeven.

Stukken betrekkelijk het hooger beroep van den predikant *Ilcken* in handen van de Synodus contracta.

Desgelijks worden na lecture tot de commissie voor de diaconale zaken overgebracht:

Stukken in handen van de commissie voor diaconale zaken.

1°. een beklag van het classikaal bestuur van *Zutphen*, dd. 13 Junij jl., n°. 57, ger. sub. 539, over de niet naleving van het reglement voor de diaconien door de kerkelijke besturen in *Overijssel*;

1°. beklag van het classikaal bestuur van *Zutphen* over de niet naleving van het reglement voor de diaconien, door de kerkelijke besturen in *Overijssel*;

2°. een adres van het classikaal bestuur van *Heerenveen* dd. 27 Junij n°. 49, ger. sub. n°. 630 tot algemeene handhaving of tot verandering van het reglement voor de diaconien, inzonderheid wat de bepaling van art. 6 betreft;

2°. Adres van het classikaal bestuur van *Heerenveen* tot handhaving of verandering van het reglement voor de diaconien;

3°. een beklag van den burgemeester te *Blokker*, over de diakenen te *Helder*, wegens hunne weigering om zekere lidmaat te ondersteunen, dd. 21 Junij jl., n°. 137, met de daarbij overgelegde stukken, ger. sub n°. 552.

3°. beklag van den burgemeester te *Blokker* over diakenen te *Helder*.

Wordt ten aanzien van een gelijk beklag van den burgemeester te *Hoevelaken* over de diaconie te *Nijkerk* op de *Veluwe* van 20 Junij jl., n°. 592, ger. sub. 556, tot niet ontvankelijkheid besloten, uit aanmerking, dat dit beklag bij het betrokkene classikaal be-

Beklag van den burgemeester van *Hoevelaken* over diakenen te *Nijkerk* op de *Veluwe*, niet ontvankelijk verklaard.

stuur had moeten worden ingediend en van het bedenkelijke ook dat de Synode zich met de burgerlijke gemeentebesturen over verschillende aangelegenheden in correspondentie zal stellen.

Aan den burgemeester van *Hoovelaken* zal beleefdelijk worden te kennen gegeven dat de Synode zijn beklag niet in behandeling heeft kunnen nemen, maar dat hij zich tot het classicaal bestuur van *Harderwijk* had kunnen wenden.

Beklag van den candidaat *J. J. Kotzé* over het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel*, desgelijks niet ontvankelijk verklaard.

Wordt mede na kennisneming niet ontvankelijk verklaard een beklag van den candidaat *J. J. Kotzé* over de handelwijze van het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel* bij het afnemen van zijn examen, vervat in eenen gedrukten brief aan den secretaris van dat kerkbestuur dd. 20 October 1859, met een daarbij gevoegd verzoek aan den secretaris der Algemeene Synode, dd. 16 Mei jl., ger. sub n°. 501, om dit protest bij de Synode ter tafel te brengen.

Missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Potchefstroom* in de Zuid-Afrikaansche republiek in handen eener commissie.

Gelezen wordt verder eene missive van den predikant *D. van den Hoff*, zich noemende herder en leeraar van de Nederduitsche Hervormde gemeenten in de Zuid-Afrikaansche republiek, standplaats *Potchefstroom*, hoofdstad der republiek en van ouderlingen en diakenen aldaar, van den 9den Januarij 1860, ger. sub n°. 314, hoofdzakelijk strekkende om nopens het tegenwoordige karakter der Nederlandsche Hervormde Kerk te worden ingelicht.

Na eenige deliberatie wordt besloten het stuk in handen van eene commissie van drie leden te stellen en deze door de vergadering zelve te laten benoemen. Daartoe worden gekozen de heeren *Doedes*, *Witkop* en *Hugenholtz*.

Nog worden na lezing in handen der na te melden commissien gesteld:

Adressen van het classicaal bestuur van *Franecker* betreffende de vervreemding van kerkefondsen te *Wijnaldum* en eene verlangde ampliatie van art. 28, al. 7 van het reglement op de kerkelijke fondsen in *Friesland*, in handen van de commissie voor kosterijgoederen en kerkelijke administratie.

1°. een verzoek van het classicaal bestuur van *Franecker*, dd. 30 Mei ll., n°. 64, met de overgelegde stukken en conductoire van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, ger. sub n°. 532, strekkende om de tusschenkomst der Synode te verkrijgen tegen eene vervreemding van kerkefondsen door floreenpligtigen van het dorp *Wijnaldum*, en een daarmede in verband staand verzoek van hetzelfde bestuur, dd. 2 Julij n°. 85, ger. sub n°. 673, tot het provoceren van eene ampliatie van art. 28, bladz. 7 van het reglement op de kerkelijke administratie in de provincie *Friesland*, beide in handen van de commissie voor de kerkelijke goederen;

Verzoek van het classicaal bestuur van *IJzendijke* tot restitutie van kosten, in handen der quacastorale commissie.

2°. een verzoek van het classicaal bestuur van *IJzendijke*, dd. 13 Junij n°. 117, met de daarbij overgelegde declaratie en de conductoire van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, ger. sub n°. 525, tot restitutie van kosten wegens eene persoonlijke kerkvisitatie; in handen van de quacastorale commissie;

Verzoeken tot alteration van het Algemeen Reglement in handen van de commissie voor de reglementen.

3°. verzoeken tot alteration in het algemeen reglement:

a. van het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, dd. 11 Mei, n°. 188, ger. sub n°. 479, tot wijziging van art. 6;

b. van de classicale vergadering te *Leiden*, bij missiven van het classicaal bestuur van

Leiden, dd. 30 November 1859, ger. sub n°. 278 en 279, tot wijziging van art. 56 en 62; in handen van de commissie voor de reglementen;

4°. van den ring van *Schiedam*, dd. 4 Maart jl., ger. sub n°. 280, betrekkelijk het afgeven van lidmaat-attestaten; in handen der commissie voor de stukken die niet langs kerkelijken weg zijn ingekomen.

Eindelijk worden gelezen en tot nadere behandeling ter visie gelegd twee verzoeken tot verandering van ringindeeling, het eene van den ring van *'s Hertogenbosch* door tusschenkomst van het classicaal bestuur, dd. 5 Maart ll., met de overgelegde stukken en de dezerzijds gevraagde consideratien der betrokkene besturen en belanghebbende gemeenten, ger. sub n°. 285 en 582; het andere van predikanten van *Vlieland* en *Terschelling* van Februarij 1860 met de vereischte stukken, ger. sub n°. 390.

Adressen tot uitbreiding van den ring van *'s Hertogenbosch* en tot splitsing van den ring van *Burgh* op *Texel* ter visie gelegd.

Met afwijking der gisteren vastgestelde orde wegens verhindering van den quaestor-generaal om ter bestemden tijd ter vergadering te komen, wordt de behandeling van de geldelijke aangelegenheden, in Bijl. A vervat, met uitzondering van het verzoek van *Noordhorn* tot bestekverandering, verschoven tot Woensdag den 11 Julij, met kennisgeving hiervan aan den quaestor-generaal, en bepaald dat Bijl. B verder aan de orde zal worden gesteld.

Nadere bepaling nopens de orde van behandeling der verslagen van de Algemeene Synodale commissie.

Dankzeggende wordt de vergadering door den president gesloten en geadjourneerd tot morgen voormiddag ten half elf ure.

Sluiting der zitting.

H. J. SPIJKER, *President*.

3de ZITTING.

Vrijdag den 6den Julij 1860.

Nadat de vergadering met gebed geopend is, worden de notulen der voorgaande vergadering gelezen en gearresteerd.

Opening der zitting.

Is ingekomen een beklag van burgemeester en wethouders van *Schoonhoven*, dd. 3 Julij jl., ger. sub n°. 7, over de diaconie te *Nieuwpoort*, als onwillig om aan zekere behoeftige weduwe ondersteuning te verleen.

Beklag van burgemeester en wethouders van *Schoonhoven* over de diaconie te *Nieuwpoort* niet ontvankelijk verklaard.

De vergadering oordeelt, na kennismeming van dit stuk, dat op hetzelfde hot besluit moet worden toegepast, dat gisteren omtrent soortgelijk beklag van het burgerlijk bestuur van *Hoewelaken* genomen is.

Waar het uit verkregene ophelderingen blijkt, dat de vergissing hierin slechts gelegen is, dat het bedoelde berigt niet door den secretaris van het provinciaal kerkbestuur maar door den scriba van het classicaal bestuur van *Middelburg* was afgezonden, besluit de vergadering, dat met de vermelding hiervan in de gedrukte Handelingen aan het verlangen van het provinciaal kerkbestuur behoort te worden voldaan, en zulks ter kennis van hetzelfde gebragt zal worden.

Voorstel van het classicaal bestuur van *Meppel*, betreffende de onderteekening van de verslagen der persoonlijke kerkvisitatie.

Eindelijk wordt nog gelezen, maar tot verdere behandeling in de volgende zitting ter visie van de leden gelegd, een voorstel van het classicaal bestuur van *Meppel*, vervat in zijne missive van 30 Mei ll., n°. 48/724, met geleidende van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, ger. sub n°. 57, strekkende om de Synode uitspraak te laten doen over het voor de kerkeraden, waar persoonlijke kerkvisitatie geschiedt, al dan niet verplichtende om de opgemaakte verslagen te teekenen, nadat daarvan voorlezing zal zijn gedaan.

Sluiting der zitting.

Terwijl de vergadering met afwijking van het reglement van orde verdaagd wordt tot morgen des voormiddags precies ten half tien ure, wordt de tegenwoordige zitting door den president met dankzegging gesloten.

H. J. SPIJKER, *President*.

4de ZITTING.

Zaterdag den 7den Juli 1860.

Opening der zitting.

De vergadering wordt met gebed geopend, waarna de notulen der jongste zitting gearresteerd worden.

Aan de ordestelling der voorstellen van den hoogleeraar *Scholten* en den heer *Witkop*, alsmede van het werk der benoeming van de leden der Algemeene Synodale commissie en van hunne secundie in de plaats der afredenden.

De president deelt aan de vergadering mede, dat de ter visie gelegde voorstellen der heeren *Scholten* en *Witkop*, op Dingsdag eerstkomende aan de orde zullen gesteld worden, en dat alsdan ook de benoeming van nieuwe leden in de Algemeene Synodale Commissie door het opmaken van een gros zal worden voorbereid.

Het voorstel van het classicaal bestuur van *Meppel*, betreffende de onderteekening van de verslagen der persoonlijke kerkvisitatie in behandeling, en besluit dien ten gevolge tot verbetering van eene misstelling op den omslag van de nieuwe tabellen voor de kerkvisitatie.

Het voorstel van het classicaal bestuur van *Meppel*, betreffende het al dan niet verbindende van het teekenen der verslagen van de persoonlijke kerkvisitatie door de kerkeraden, vermeld in de notulen van gisteren, wordt thans overwogen. Na onderzoek van het reglement voor de kerkvisitatie en vergelijking met hetzelfde van den omslag der tabellen, welke voor de kerkeraden moeten dienen, is de vergadering van oordeel dat art. 18 en 14 van het reglement duidelijk en ondubbelzinnig aanwijzen dat de bedoelde teekening voor de kerkeraden bij de persoonlijke kerkvisitatie geenszins behoort te geschieden, en het in art. 17 en 18 weder even duidelijk wordt uitgedrukt, dat zij alleen voor de schriftelijke

kerkvisitatie, naar den aard der zaak, gevorderd wordt; dat de twijfel bij het classicaal bestuur van *Meppel* ontstaan, toe te schrijven is aan eene misstelling op den genoemden omslag, welke, als slechts voor de schriftelijke kerkvisitatie bestemd, hiervoor ook alleen had behooren te worden ingerigt, weshalve de scriba's der classicale besturen bij annonce in de kerkelijke courant zullen worden uitgenoodigd, om die misstelling te verbeteren door in het hoofd de beide haakjes met de daar tusschen geplaatste letter te doen vervangen door het woord „schriftelijke” en de aantekening aan den voet „persoonlijke of schriftelijke” door te halen, terwijl de secretaris gemagtigd wordt om de misstelling alzoo bij eene nieuwe oplage der tabellen voor goed te verbeteren.

Wordt gelezen een adres van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Maastricht*, van 26 Junij jl., n°. 970, met aanbeveling van het kerkbestuur van *Limburg*, dd. 28 Junij, n°. 1168/20, zamen ger. sub n°. 595, het verzoek behelzende om dispensatie van art. 19, 3de alinea, van het algemeen reglement, ten einde aldaar tot bevordering van het gemeen overleg naar den wensch van diakenen het afzonderlijk collegie van diakenen op te heffen en hen voortaan alle diaconale aangelegenheden gemeenschappelijk met den kerkeraad te doen behandelen.

Wordt besloten aan den kerkeraad te antwoorden, dat de Synode onbevoegd is om dispensatie van reglementaire bepalingen te verleen, waar dit niet bij de bepalingen zelve staat uitgedrukt.

Tot nadere behandeling worden na kennisneming ter visie gelegd een drietal verzoeken betreffende het verplichtend gebruik van den Heidelbergischen catechismus, als:

1°. van de classicale vergadering van 's *Gravenhage*, opgenomen in het rapport van hare consideratien over verschillende voorloopig aangenomene reglementaire bepalingen, dd. 27 Junij jl., ger. sub n°. 213, om hare bevreemding te doen kennen dat bij de opheffing van het verplichtende gebruik van den Heidelbergischen catechismus de verordeningen omtrent het gebruik der Evangelische gezangen in stand worden gelaten;

2°. van de classicale vergadering van *Middelburg* dd. 27 Junij jl., ger. sub n°. 15, dienende om het verplichtende gebruik van den Heidelbergischen catechismus, als naar het oordeel van adressanten den voornamen grondslag der Hervormde kerk bevattende, weder te herstellen, en

3°. van eenige predikanten en ouderlingen onder het classicaal ressort van *Middelburg* dd. Junij jl., ger. sub n°. 669, om daarvoor aangevoerde redenen verlangende, dat het evenvermelde adres, als slechts met de meerderheid van eene stem vastgesteld, niet in aanmerking moge genomen worden.

Ten aanzien van een adres van de classicale vergadering van *Gouda*, dd. 29 Junij jl., n°. 567, ger. sub n°. 661, houdende het verzoek, om in het belang van de splitsing der vermengde diaconie- en armenfondsen, te worden voorgelicht omtrent den aard en oorsprong der zoogenaamde heiligegeest-armenfondsen en hunne betrekking tot de Hervormde gemeenten, wordt besloten aan de classis te kennen te geven, dat de Synode geene gelegenheid heeft en ook in den strengsten zin zich niet geroepen acht om een onderzoek tot de verlangde voorlichting vereischt in te stellen.

Afwijzing van een adres van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Maastricht*, houdende verzoek om dispensatie van art. 19 al. 3 van het Algemeen Reglement.

Ter visielegging van adressen betreffende de opheffing van de verplichting om over den Heidelbergischen catechismus te prediken en het in stand blijven van de verordeningen omtrent het gebruik van de Evangelische gezangen, van de classicale vergaderingen van 's *Gravenhage* en *Middelburg* en van eenige predikanten en ouderlingen onder het classicaal ressort van *Middelburg*.

Afwijzing van een verzoek der classicale vergadering van *Gouda*, om voorlichting omtrent den aard en oorsprong der heiligegeest armenfondsen en hunne betrekking tot de Hervormde gemeenten.

Verzoek van de classicaal vergadering van *Wijk*, om inlichting nopens de vraag, of ouderlingen ook voor het scribaat der classicaal besturen in aanmerking kunnen komen.

Nog komt ter tafel een verzoek van de classicaal vergadering van *Wijk* bij missive van 27 Junij jl., n°. 33, ger. sub. n°. 5, om inlichting, of het ook met de wet vereenigbaar is, om eenen ouderling tot scriba van het classicaal bestuur te benoemen, of, zoo dit niet het geval is, om alsdan eene wijziging in die wet te brengen, welke zoodanige benoeming veroorloofte. In de missive wordt voorts vermeld, dat de heer *W. F. de Len*, predikant te *Werkhoven*, verlangd had, om aan de Synode kenbaar te maken, dat hij zich met het verzoek om inlichting niet vereenigd heeft, omdat hij meende, dat de wet hier duidelijk genoeg sprak.

Naar het eenparige advies van alle leden der vergadering wordt ook besloten, te antwoorden, dat volgens art. 41 en 42 van het reglement de wet moet geacht worden bedoeld te hebben, dat voor de betrekking van scriba de predikanten alleen in aanmerking komen, en er voorts geene noodzakelijkheid bestaat, om eene wijziging van deze bepaling voor te bereiden.

Sluiting der zitting.

Ten slotte wordt de vergadering met afwijking van het reglement van orde, verdaagd tot Maandag e. k., des voormiddags ten elf ure, eindigende met dankgebed van den president.

H. J. SPIJKER, *President*.

5de ZITTING.

Maandag den 9den Julij 1860.

Opening der zitting.

Na opening der vergadering met gebed, worden de notulen der voorgaande zitting gelezen, goedgekeurd en door den president geteekend.

Mededeeling van den president betreffende de redenen waarom de daarvoor benoemde commissie zeer waarschijnlijk den Koning de hulde der vergadering niet zal kunnen brengen.

De president geeft opening van de reden, waarom de commissie ad regem hoogstwaarschijnlijk haar mandaat niet zal kunnen volbrengen. Waar hij zich met den vice-president tot den heer Minister begeven had, om van Zijne Excellentie de gelegenheid te vernemen, wanneer zij bij Zijne Majesteit ten gehoor zou kunnen worden toegelaten en hiervoor alsdan de tusschenkomst van den Minister in te roepen, was hem door Zijne Excellentie medegedeeld, dat zoodanige gelegenheid zich wegens de uitlandigheid des Konings gedurende de tegenwoordige maand welligt niet zoude voordoen. Intusschen had de Minister voor dit geval de welwillende verzekering gegeven, de hulde der Synode tot den Koning te zullen overbrengen.

Adressen van leden van het classicaal bestuur van 's Gravenhage en van de classicaal vergadering van *IJzendijke*, betreffende de afvaardiging van den heer van *Heusden* in handen van de daarvoor benoemde commissie.

Gelezen worden twee ingekomene adressen ter zake van de benoeming van den heer van *Heusden*, het eene strekkende tot adhaesie aan het adres van de leden van het classicaal bestuur van 's Gravenhage, van predikanten en ouderlingen onder dat ressort, zonder dagteekening, ger. sub n°. 27; het andere van de classicaal vergadering van *IJzendijke* dd. 2 Julij ll., ger. sub n°. 33.

Beide adressen worden in handen gesteld van de voor deze aangelegenheid bestaande commissie.

Desgelijks worden in handen gegeven van de na te melden commissien :

1°. een berigt van den staat der kosterijgoederen in de provincie *Overijssel*, van het provinciaal kerkbestuur, dd. 8 Julij jl., ger. sub n°. 29; commissie voor dit belang;

2°. eene voordragt van predikantsplaatsen tot ondersteuning uit het fonds voor de schraalste predikants-tractementen, van hetzelfde kerkbestuur, mede van 8 Julij jl., ger. sub n°. 28; commissie voor de quæstorale zaken.

Verder komen ter tafel: eene missive van de classicale vergadering van *Harderwijk*, zonder dagteekening, ger. sub n°. 26, houdende beklag over de opheffing der verplichting om over den Heidelbergischen catechismus te prediken en over de onbeperkte vrijheid tevens aan de predikanten gelaten, om den historischen grondslag der Evangelie-prediking te ondermijnen; en een adres van de classicale vergadering van *Utrecht*, dd. 27 Junij jl., n°. 117, ger. sub n°. 19, bevattende het verzoek tot het beramen van maatregelen, waardoor de erkenning van den Christus, zooals de Evangelisten en Apostelen Hem in hunne schriften voorstellen, voor allen die als bestuurders der Hervormde Kerk optreden, even als voor hare leeraars, verplichtend worde gemaakt.

Naar het voorstel van den president, besluit de vergadering, met terugkoming op de reeds vastgestelde orde van behandeling wat het voorstel van den heer *Witkop* aangaat, en wat ook de ter visie van de leden gelegde adressen ter zake van het gebruik van den Heidelbergischen catechismus betreft van de classicale vergaderingen van 's *Gravenhage* en van *Middelburg*, mitsgaders van predikanten en ouderlingen onder het classicaal ressort van *Middelburg*, om alle deze stukken in handen van eene afzonderlijke commissie van 5 leden te stellen, en worden hiertoe gekozen de heeren: *Doedes*, *Tichler*, *Slotemaker*, *Sannes* en *Oort*.

In behandeling wordt genomen het verslag van de verrigtingen der Algemeene Synodale Commissie, en wel in de eerste plaats van hetgene dit verslag tot inleiding bevat omtrent de zamenstelling der commissie en hare vergaderingen in het algemeen.

Naar de motie van den heer *Hugenholts*, oordeelt de vergadering, bij de hulde van wege de Synodale Commissie aan de verdiensten van wijlen den secretaris-generaal en adviseur bij het ministeriele departement, den heer *Rooseboom* gebragt, hier ook de erkenning te moeten voegen van de belangrijke diensten, welke de ontslapene inzonderheid in zijne voormalige betrekking van secretaris der Synode aan de kerk bewezen heeft.

De president neemt ook uit de vermelding van de begroeting van den secretaris bij de aanvaarding van zijne betrekking aanleiding, om hem van de welwillendheid der Synode te verzekeren, terwijl zijne hartelijke toespraak met dankzegging en aanbeveling door den secretaris wordt beantwoord. Van hetgene daar verder nog wordt medegedeeld wordt overigens met goedkeuring kennis genomen, inzonderheid van den genomen maatregel om veertien dagen vooruit aan de belanghebbenden kennis te doen geven van den tijd der vergadering.

Berigt van het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel*, omtrent den staat der kosterijgoederen en voordragt van dit kerkbestuur tot ondersteuning uit het fonds voor deschraalste predikants-tractementen in handen van de commissien voor de kosterijgoederen en de quæstorale zaken.

Adressen van de classicale vergaderingen van *Harderwijk* en van *Utrecht* betreffende de opheffing der verplichting om over den catechismus te prediken en de handhaving van den historischen grondslag der Evangelie-prediking.

Deze adressen met de vroeger ingekomene adressen over dezelfde onderwerpen en het voorstel van den heer *Witkop*, bij verandering der reeds vastgestelde orde van behandeling, in handen gegeven van eene afzonderlijke commissie.

Verslag van de Algemeene Synodale commissie in behandeling, betreffende hare zamenstelling en hare vergaderingen in het algemeen. Inleiding Bijl. A.

Erkenning van de diensten door wijlen den heer *Rooseboom*, in zijne betrekking van secretaris der Synode, aan de kerk bewezen.

Begroeting van den tegenwoordigen secretaris der Synode en goedkeuring van overige mededeelingen.

Afkeuring van de beschouwing van de Synodale commissie over de volledigheid van hare vergadering bij ontstentenis van een harer leden.

Alleenlijk kan zich de vergadering niet vereenigen met de beschouwing der commissie omtrent de volledigheid eener vergadering bij ontstentenis van een lid der commissie, alsof tweederden der aanwezige leden dan ook nog genoegzaam zouden zijn tot het nemen van een besluit. Zij oordeelt eenparig het daaromtrent vastgestelde niet overeenkomstig te zijn met art. 9 van het Algemeen Reglement, en verblijdt zich daarom van den secretaris te mogen vernemen, dat de toepassing van den aangenomen regel niet heeft behoeven plaats te vinden.

Overweging van het vervolg van het verslag der Synodale commissie volgens Bijl. B.

Terwijl het verslag wegens de algemeene kerkelijke fondsen, Bijl. A, tegen Woensdag eerstkomende, aan de orde gesteld is, wordt thans overgegaan tot de kennisneming van het vervolg van het verslag in Bijl. B vervat, en handelende over aangelegenheden van verschillenden aard.

Nadere mededeelingen betreffende de commissie voor den tweeden bundel van Evangelische gezangen.

Bij de mededeelingen nopens den *tweeden bundel van Evangelische gezangen*, voegt de secretaris ook nog eene opgave der redenen, waarom de hiervoor bestaande commissie diligentverklaring had moeten verzoeken en ook de commissie voor de spoedvorderende zaken geen rapport van haar heeft kunnen ontvangen. De commissie voor den tweeden bundel had namelijk, ten einde zich van de medewerking der vaderlandsche dichters te verzekeren eene circulaire aan hen gezonden, welke de secretaris aan de leden dezer vergadering heeft ter hand gesteld, in welke circulaire zij verzocht werden hunne bijdragen uiterlijk voor den 1sten Junij, derhalve na de sluiting van de voorjaarsvergadering der Synodale Commissie, in te leveren. Zij had zich voorgesteld den 6den Junij tot beoordeeling der ontvangene bijdragen en tot opmaking van haar rapport te zullen bijeenkomen in de billijke verwachting, dat men haar niet verlegen zou laten. De teleurstelling welke zij hierin evenwel ondervinden moest, had de heeren *Bouman* en *Pijzel* doen besluiten hun mandaat neder te leggen. Het berigt hiervan bij brief van 27 Junij, ger. sub n°. 631, was door den secretaris eerst twee dagen voor de opening der Synode ontvangen.

Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale commissie, behoudens het besluit der Synode om haar nog geene magtiging tot voorbereiding van de uitgave van den bundel te verlenen.

Terwijl de vergadering den inhoud van dezen brief en de mededeelingen van den secretaris met leedwezen verneemt, spreekt zij evenwel hare goedkeuring over de verrigtingen der Synodale Commissie uit, maar acht zij het, ook na de kennisneming van den brief der Evangelische gezangen-compagnie, voor alsnog niet geraten om de Synodale Commissie tot voorbereiding der uitgave te magtigen, inzonderheid omdat zij de overtuiging geenszins heeft verkregen, dat het werk ver genoeg gevorderd is, om eenige bepalingen omtrent het uitgeven van eenen tweeden bundel te maken.

Hernieuwde lastgeving aan de Synodale commissie, om de ijverige voortzetting van den arbeid te bevorderen en aanbeveling om daarvoor ook de medewerking van een of meer dichters in te roepen.

Intusschen wordt besloten, om de lastgeving der Synodale Commissie voor den opgedragen arbeid met aanbeveling van ijverige werkzaamheid te hernieuwen, en ofschoon een voorstel van den hoogleeraar *Doedes*, om eene commissie voor het doel te doen uitnoodigen alleenlijk uit vaderlandsche dichters zamengesteld, geene genoegzame ondersteuning vindt, evenwel met het oog op het vermelde Bijl. B, bladz. 2 der Synodale Commissie in ernstige overweging te geven of zij niet de medewerking van een' of meer dichters tot deelneming aan de werkzaamheden der commissie zal inroepen.

Instemming der Synode met den wensch der Synodale commissie omtrent de voorspoedige voortzetting der Bijbelvertaling.

Wat verder het verslag betreffende de *nieuwe bijbelvertaling* betreft, de vergadering schenkt hieraan hare algeheele goedkeuring, deelende ook in den wensch der Synodale Commissie, ten opzichte van de voorspoedige voortzetting van het belangrijke werk.

Naar het voorstel der Synodale commissie wordt de bedoelde lastgeving ten aanzien van het *kerkelijk handboekje* ingetrokken, en besloten hiervan aan de respectieve leden der voor hetzelfde nog bestaande commissie kennis te geven.

Intrekking der lastgeving tot samenstelling van een kerkelijk handboekje en ontbinding van de daarvoor bestaande commissie.

Goedgekeurd worden almede de verrichtingen voor de belangen van het *kerkelijk orgaan*, maar op de klagten van twee leden der vergadering, dat zij, ofschoon zij zich tijdig bij de uitgevers hebben aangemeld, geene verzameling der verordeningen hebben ontvangen, besloten deswegens de versichte ophelderingen te vragen.

Goedkeuring van de verrichting der Synodale commissie voor de belangen van het kerkelijk orgaan en besluit om opheldering te vragen aan de uitgevers over verzuimde toezending van de verzameling der kerkelijke verordeningen.

Ten aanzien van de Synodale lastgeving omtrent het *oud-archief* wordt aan de Synodale commissie gaarne diligentverklaring verleend, gelijk ook goedkeurende kennis genomen wordt van het vermelde betreffende de *indices van de oude classicale en provinciale archieven*, het terugbezorgen der opgevraagde stukken van het *classicaal archief van Meppel*, en het *archief van het geestelijk kantoor in Zuidholland*, omtrent welk laatste, na de ophelderingen vooral van den heer *Feith*, als vroeger ten dezen werkzaam geweest, besloten wordt de lastgeving niet te hernieuwen.

Besluiten omtrent de mededeelingen der Synodale commissie betreffende het oud-archief, de indices der oude classicale en provinciale archieven, de vermiste stukken van het classicaal archief van Meppel en het archief van het geestelijk kantoor in Zuidholland.

Ook de handeling der commissie voor de belangen der Hervormden met betrekking tot de *beurzen ad studia in Noordbrabant* mag de goedkeuring der vergadering wegdragen, terwijl de behartiging dier aangelegenheid bij voortduring aan de waakzaamheid der commissie wordt aanbevolen.

De belangen van de Hervormden met betrekking tot de beurzen ad studia in Noordbrabant der synodale commissie, met goedkeuring van hare verrichtingen in dezen, opnieuw aanbevolen.

De vergadering wordt ten laatste met dankzegging gesloten en geadjourneerd tot morgen 10 Julij des voormiddags ten half elf ure.

Sluiting der zitting.

H. J. SPIJKER, *President*.

6de ZITTING.

Dingsdag den 10den Julij 1860.

De vergadering wordt met gebed geopend, waarna de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd worden.

Opening der zitting.

De president deelt aan de vergadering mede, dat hij, om voor hem droevige redenen, de zittingen van Woensdag en Donderdag e. k., niet zal kunnen bijwonen en voor deze dagen derhalve de leiding der vergadering aan den vice-president zal moeten overdragen.

Mededeeling van den president omtrent zijne verplichte afwezigheid in de twee eerstvolgende zittingen.

Rapport der commissie omtrent het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* en magtiging tot het komen in cassatie van eene uitspraak van het provinciaal gerechtshof van *Groningen* in zake de beroeping en de uitoefening van het collatieregt te *Niekerk* en *Vliedorp*.

Worden na lezing ter visie gelegd:

1°. een rapport van de commissie, ter zake van het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* om magtiging tot het komen in cassatie van eene uitspraak van het provinciaal gerechtshof van *Groningen*, uitgebragt door de dienst van den heer *Feith*, van den volgende inhoud:

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ Door den president gecommiteerd tot het uitbrengen van advies omtrent de aanvraag van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, om magtiging der Synode tot een beroep in cassatie van een arrest door het provinciaal gerechtshof van *Groningen*, den 8sten Mei dezes jaars gewezen in de procedure tusschen *J. van der Helm*, landbouwer te *Utrum*, als eischer en het provinciaal kerkbestuur voornoemd met het classicaal bestuur van *Onderdendam*, als gedaagden, hebben de ondergeteekenden de eer voor te dragen:

„ Tengevolge eener ontstane predikants-vacature te *Niekerk* en *Vliedorp*, werd ter vervulling door den kerkeraad aan heeren collatoren, wier collatieregt niet betwist, maar erkend werd, eene nominatie van twee predikanten aangeboden. Collatoren zijn *J. van der Helm* voor $\frac{1}{6}$ en twee anderen ten processe genoemden voor $\frac{2}{6}$ aandeelen, te zamen uitmakende eene zoogenaamde staande of unique collatie. De keuze van den voor $\frac{1}{6}$ collator van *der Helm*, viel op den in de tweede plaats voorgedragen predikant, doch de twee te zamen voor $\frac{2}{6}$ collatoren verzetten zich zoowel tegen de voordragt als tegen de electie. In dezen stand van zaken en om andere redenen deed het classicaal bestuur van *Onderdendam*, doende wat des kerkeraads was, op grond van art. 47 van het reglement op de vacaturen onder vervulling der daarbij voorgeschrevene formaliteiten, eene voordragt van vier predikanten aan het provinciaal kerkbestuur. Tegen deze handeling van het classicaal bestuur kwam de heer *van der Helm* op, met dagvaarding van dat bestuur en zijne twee mede-collatoren voor de arrondissements-regtbank te *Appingadam*, eischende de vernietiging der alzoo gedane voordragt, als in strijd met zijn collatieregt, en handhaving van de door hem gedane electie. Die dagvaarding werd door het classicaal bestuur, na bekomene magtiging volgens art. 66 van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, beantwoord met eene exceptie van incompetentie van den burgerlijken regter, op grond dat het hier niet geldt een geschil *de meo et tuo*, maar slechts eene regeling betreffende de uitoefening van een erkend collatieregt, uitsluitend van kerkelijken aard en kerkelijke bevoegdheid. De arrondissements-regtbank echter en vervolgens ook in hooger beroep het provinciaal gerechtshof verklaarden zich competent op grond dat in den eisch een geschil van eigendomregt begrepen was.

„ Zoo ver wat het zakelijke betreft.

„ Mogt het nu, wat de rechtsquaestie aangaat, voldoende vaststaan, dat in casu, tengevolge

van kerkelijke verordeningen, de *uitoefening* van het erkende collatierecht, van den *eigendom* kon en behoorde te worden afgescheiden, dan zeker zou ook naar het oordeel uwer gecommiteerden, gegronde aanleiding tot het vragen van cassatie bestaan. Doch neemt men aan, zooals bij de gevallen regterlijke uitspraken schijnt gedaan te zijn, dat tot den eigendom, althans tot het plenum dominium, mede behoort de *uitoefening* van het hieraan verbondene regt, dan valt er naar het bescheidene oordeel van uwe gecommiteerden, geen gunstig gevolg van een beroep in cassatie te wachten. Een eigendomregt kan wel is waar op velerlei wijzen beperkt worden, doch die beperking, in hare gegrondheid en uitgestrektheid, zij zij ook bij kerkelijke verordeningen geschied, schijnt bezwaarlijk aan het onderzoek en de beoordeeling van den burgerlijken regter onttrokken te kunnen worden (art. 24 van het Algemeen Reglement); vooral als men niet uit het oog verliest, dat het geschil hier niet gevoerd wordt tusschen kerkelijke besturen en personen *als zoodanig*, maar tusschen kerkelijke besturen en op zich zelf staande burgerlijke personen, over de bevoegdheid tot mede-uitoefening van het collatierecht, krachtens deelgeregtigheid aan den eigendom van dat regt, en geenszins over deszelfs uitoefening volgens kerkelijke reglementen.

Niet enkel dus ter vermindering van groote kosten voor de kerk bij ongunstigen uitslag, welke voor de aanwending van het middel van cassatie op plus minus f 1000 mag berekend worden, maar meer nog om het gewigt, dat de ondergeteekenden aan de geopperde regtsgronden hechten, vinden zij geene vrijheid tot het verleenen der gevraagde autorisatie te adviseren, met alle bescheidenheid dit gevoelen aan het beter oordeel der vergadering onderwerpende.

„ 's Hage den 10den Julij 1860.

H. O. FEITH.

C. J. VAN HEUSDEN.

2°. een rapport van de commissie voor de provinciale verslagen wegens de verslagen van de examina bij monde van den hoogleeraar *Pareau*, luidende als volgt:

Rapport der commissie voor de provinciale verslagen, wegens de verslagen over de examina.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ De commissie door uwe vergadering benoemd, ter zake van de jaarlijksche provinciale verslagen, heeft de eer, betreffende de examina ter toelating voor de Heilige dienst, het volgende te rapporteren:

„ De tabellen van alle provinciale kerkbesturen zijn, wat opgave van examinatoren, tijd voor elk vak besteed en oordeel over elk bijzonder gedeelte van het examen aangaat, naauwkeurig ingevuld. Alleen in de tabel der Waalsche commissie ontbreekt het laatst genoemde. Dit wordt evenwel vergoed door het daarbij gevoegde beredeneerd verslag. Deze verslagen zijn daarentegen bij de onderscheidene provinciale kerkbesturen zeer ver-

schillend; bij sommigen zeer naauwkeurig en uitvoerig, bij anderen zeer kort en weinig meer behelzende, dan uit de tabellen reeds blijkbaar is.

In <i>Gelderland</i>	zijn in Aug. en Mei	geëxamineerd 12, toegelaten 12
" <i>Zuidholland</i>	" " Mei	" 2, " 2
" <i>Noordholland</i>	" " Aug., Oct. en Mei	" 6, " 5
" <i>Zeeland</i>	" " Aug. en Oct.	" 6, " 6
" <i>Utrecht</i>	" " Aug., Oct. en Mei	" 14, " 12
" <i>Friesland</i>	" " Aug. en Oct.	" 6, " 6
" <i>Overijssel</i>	" " Aug., Oct. en Mei	" 13, " 11
" <i>Groningen</i>	" " Mei	" 2, " 2
" <i>Noordbrabant</i>	" " Oct. en Mei	" 6, " 6
" <i>Drenthe</i>	" " Oct. en Mei	" 6, " 6
Bij de Waalsche commissie	zijn in Junij	" 1, " 1

Dus te zamen geëxamineerd 74, toegelaten 69.

" Onder de nu toegelatenen zijn één, die vroeger tweemaal en één die vroeger eens was afgewezen, terwijl beiden nu in de meeste vakken goed hebben voldaan.

" Van de afgewezenen, 5 in getal, zijn twee om onkunde in taal en uitlegging zelfs niet tot het overige examen toegelaten; 2 die in leerstellige godgeleerdheid, zedekunde en pastoraal geen voldoende examen gedaan hebben; en 1, de bij de Synode reeds bekend geworden heer *Kotsé*, heeft in het leerstellige en zedekundige en in de prediking niet kunnen voldoen.

Over het gebrekkige Latijn van enkele kandidaten wordt opzettelijk geklaagd.

" Van de toegelatenen zijn er 27, die slechts middelmatig, 34 die goed en 8 die zeer goed in de meeste of in alle vakken voldaan hebben.

De commissie voornoemd,

L. G. PAREAU.

J. J. HARTMAN.

A. LOSGERT.

C. J. VAN HEUSDEN.

W. F. C. VAN LAAK.

In handen van de commissie voor de stukken, die niet langs kerkelijken weg zijn ingekomen wordt gesteld een adres van den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Veen*, dd. 4 Julij jl., ger. sub. n°. 38, betreffende het doopen en aannemen van lidmaten buiten de gemeente der woonplaats.

Adres van den kerkeraad te *Veen*, betreffende het doopen en aannemen van lidmaten buiten de gemeente der woonplaats, in handen van de commissie voor de niet langs kerkelijken weg ingekomene stukken.

Aan de orde komt het voorstel van den hoogleeraar *Scholten* betreffende het niet-officiële gedeelte van de Kerkelijke courant. De langdurige beraadslagingen deswegens worden beëindigd met het aannemen van eene motie van den *Secretaris*, volgens welke de vergadering oordeelt zich niet met den arbeid van de redactie van het niet-officiële gedeelte te moeten inlaten, uit hoofde deze redactie alleen, volgens het contract met den uitgever, verantwoordelijk is voor de stukken en beschouwingen, welke daarin worden opgenomen.

Het voorstel van den hoogleeraar *Scholten*, betreffende de redactie van het niet-officiële gedeelte van de Kerkelijke courant, aan de orde en besluit der Synode om zich niet met den arbeid dier redactie in te laten.

Tot voorbereiding van de benoeming van nieuwe leden der Algemeene Synodale commissie ter vervanging van de aftredenden, wordt het volgende gros van predikanten en ouderlingen opgemaakt.

Zamenstelling van een gros van predikanten en ouderlingen voor de benoeming van leden met hunne secundi in de Algemeene Synodale commissie.

De predikanten:

A. Verweij te *Heerjansdam*;
P. A. C. Hugenholtz te *Dokkum*, lid der Synode;
dr. L. Proes te *Leeuwarden*;
C. G. Montijn te *Utrecht*;
G. W. Sannes te *Oostwolde*, lid der Synode;
J. Witkop te *Zutphen*, lid der Synode;
J. A. van Walsen te *Vught*;
G. J. C. Harmsen te *Valkenwaard*;
M. N. J. Moltzer te *Haarlem*;
A. Slotemaker te *Middelburg*, lid der Synode;
J. P. Ott te *Grootammers*;
J. J. Hartman te *Blankenham*, lid der Synode;
J. H. de Dompierre de Chaupié te *Amsterdam*;
J. F. C. Kronenberg te *Arnhem*;
W. F. de Leu te *Werkhoven*, lid der Synode;
M. A. Jentink te *Harlingen*;
H. M. C. van Oosterzee te *Oirschot*
dr. P. Jas te *'s Gravenhage*.

De ouderlingen:

R. D. G. A. Immink te IJsselstein;
 mr. *A. Telling te Franeker;*
J. C. A. van der Meer van Kuffeler te Rhenen;
 mr. *F. de Greve te 's Gravenhage;*
J. P. C. van Galen te Bergeijk;
 mr. *H. Vos te Assen;*
 mr. *J. M. de Kempenaer te Arnhem.*

De benoeming wordt tegen Vrijdag e. k. aan de orde gesteld.

De behandeling van het verslag der Synodale commissie, Bijl. B., wordt voortgezet.

Voortzetting van de behandeling van het verslag der Synodale commissie, volgens Bijl. B.

Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale commissie betreffende de begrafenisregten der Hervormde gemeenten en beslissing der Synode, dat er ten dezen niets verder behoort gedaan te worden.

Goedkeuring wordt uitgesproken wegens hetgene aldaar bladz. 10 voorkomt over de *begrafenisregten der Hervormde gemeenten*, en na kennisneming van den inhoud der daarbij vermelde stukken van den Minister van Binnenlandsche Zaken en van kerkmeesteren van *Haarlem*, een ontkennend antwoord gegeven op de door den president gestelde vraag, of van wege deze kerkvergadering in dezen nog iets ten bate der kerk zal behooren gedaan te worden.

Besluiten der Synode omtrent de onmededeelingen der Synodale commissie betreffende de armengoederen te *Wouw*, het *Purmer kerkfonds* en de krankzinnigen gestichten te *'s Hertogenbosch* en *Meerenbeq.*

Goedgekeurd worden almede de verrigtingen betreffende de belangen van de *armengoederen te Wouw*, welke bij voortduring aan de aandacht der commissie worden aanbevolen; van het *Purmer kerkfonds*, waaromtrent geene nieuwe lastgeving verstrekt wordt; van het *krankzinnigen gesticht te 's Hertogenbosch*, welke wederom worden aanbevolen; en van het *gesticht te Meer en Berg*, waarvan de verlangde diligentverklaring, onder verdere aanbeveling van dit belang aan de zorg der commissie verleend wordt.

Nieuwe lastgeving omtrent de godsdienstige belangen der militaire academie te *Breda*, met goedkeuring van hetgene de Synodale commissie te deser zake gedaan heeft.

Ook wegens het onderzoek, dat de Synodale commissie betrekkelijk de godsdienstige belangen der *militaire academie te Breda* heeft ingesteld, wordt de goedkeuring der vergadering uitgesproken, maar daarbij tevens ernstig aanbevolen, om, ter betere voorziening in de blijkbare behoefte, tot het verkrijgen van eenen predikant voor de academie, gelijk te *Kampen* voor de militaire inrigting, de vereischte pogingen in het werk te stellen.

Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale commissie betreffende het belang der *kosterijgoederen*, verklaring der Synode te dezen aanzien en aanbeveling van het voorbeeld door het provinciaal kerkbestuur van *Utrecht* in de inrigting van de opgave deswegens gegeven.

Ten laatste wordt nog betreffende het belang der *kosterijgoederen* bij de goedkeuring van het verrigte de verklaring gevoegd van het gewigt dat door de Synode aan de behartiging van dit belang gehecht wordt en van den wensch ook der Synode, dat de kerkbesturen, die nog geene opgave gedaan hebben, zich hiermede, wat naauwkeurigheid en degelijkheid betreft, naar het voorbeeld van het kerkbestuur van *Utrecht* gedragen.

Sluiting der zitting.

Met dankzegging wordt de vergadering verdaagd tot morgen half elf uur.

J. TICHLER, *Vice-president.*

7de ZITTING.

Woensdag den 11den Julij 1860.

Afwezig de heer *Spijker*; tegenwoordig de heer *van Rinsum*, quaestor-generaal.

Bij afwezigheid van den president wordt de vergadering door den vice-president met gebed geopend, terwijl diens plaats weder door zijnen secundus, den heer *Wiskop*, vervuld wordt.

Opening der zitting.

Nadat de vice-president zijn leedgevoel heeft uitgedrukt over de tijdelijke afwezigheid van den president en zijne blijdschap daarentegen over de tegenwoordigheid van den quaestor-generaal, die de vergadering weder zijne erkentelijkheid verzekert voor hare bereidwilligheid, om zijne oproeping overeenkomstig zijn verzoek tot heden te verdagen, worden de notulen der jongste zitting gelezen en gearresteerd.

Ingekomen zijn een adres van *Buitendijk* c. s., lidmaten van de Hervormde gemeente te *Veen*, dd. 9 Julij, ger. sub n°. 39, behelzende verschillende bezwaren over den tegenwoordigen gang van zaken, mitsgaders over de benoeming van den heer *van Housden* tot lid der Synode, hoofdzakelijk tot adhaesie aan het adres van de classicale vergadering van *Harderwijk* en eene missive van den heer *van Housden* met bijgevoegde memorie van den den volgende inhoud:

Adres van lidmaten van de Hervormde gemeente te *Veen*, tot adhaesie van het adres van de classicale vergadering van *Harderwijk*, in handen der hiervoor benoemde commissie.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ Naar aanleiding van adressen, ingediend betrekkelijk mijne afvaardiging te dezer Synode, werd de wettigheid van het op mij verleende mandaat bij eenparigheid van stemmen uitgesproken, doch de bedoelde adressen gesteld in handen eener commissie ten einde de Synode voor te lichten, hoe daaromtrent te handelen. Mag het, na de erkenning van het regt der zitting, er voor gehouden worden, dat van mijnen persoon geene verdere sprake kan vallen, dan geeft toch de inhoud dier adressen even als het bekende schrijven ten mijnen aanzien in het kerkelijke orgaan (de kerkelijke courant) onmiskkenbaar eene strekking te kennen aliezins geschikt om een blaam op mijn godsdienstig karakter te werpen, welke ik zoo uit achting voor mij zelve als uit eerbied voor de Hooge Vergadering, waarin mij de eer der zitting te beurt valt, niet onweersproken mag laten blijven. Eene toelichting van het feitelijke gepaard aan eene rondborstige verklaring van mijne zijde achtte ik geschikt om al den grond te doen vervallen, waarop de ingebragte bezwaren, voor zoover zij mij persoonlijk betreffen, schijnen te steunen. Ik had gewenscht die aan de Synode te kunnen geven vóór de benoeming eener commissie; heeft mij evenwel hiertoe de gelegenheid ontbroken, dan meen ik toch, ook nu nog de vrijheid te mogen nemen aan Uw Hoog Eerwaardigen kenbaar te maken, wat ik reeds vroeger voornemens was voor te dragen, zoo als het is vervat in de nevensgaande *bijlage*, met beleefd verzoek dat de inhoud er van, ten einde als bij het slot bedoeld, in de Handelingen der Synode moge worden opgenomen:

Missive van den heer *van Housden*, naar aanleiding der over zijne benoeming ingekomene adressen, in handen der commissie wegens deze aangelegenheid.

„ Onder heilwenschen heb ik de eer met alle hoogachting mij te onderschrijven.

„ Gravenhage, den 11den Julij 1860.

„ Het lid der Synode,

„ C. J. VAN Housden.”

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ Uit hoofde van mijnen reeds ver gevorderden leeftijd, was het mijn stellig voornemen een mandaat op mij als afgevaardigde ter Synode te vóórkomen of althans niet aan te nemen. Doch toen, in het kerkelijke orgaan (niet officieel gedeelte) op eene bedekte, schoon voor mij genoeg duidelijke wijze, op den dageraadsmán, als ter zitting in de Synode ongeschikt, was gewezen, begreep ik, dat het beter was — wilde ik geen verkeerden schijn op mij laten werpen — het kerkbestuur, vroeger reeds met de gansche zaak bekend, geheel vrij in zijne keuze te laten. Na de eenparig (dit is reeds bekend genoeg) op mij uitgebragte stemming, vonden de door mij ingebragte redenen van verschooning geenen ingang en werd het mandaat door mij aangenomen. Noch aan mij, noch aan het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, Hoog Eerwaardige Heeren! is het dus toe te schrijven dat ik nog eenmaal als lid in uw midden mag zitting nemen, maar alleen aan eene, in mijn oog hoogst ongepaste, bemoeijng van derden; — eene bemoeijng, welke in verband met de ter Synode ingediende adressen te dezer zake, mij thans ook tot spreken verplicht; immers wanneer ik diepen eerbied koester voor ieders godsdienstige denkwijze, dan gevoel ik niet minder de dure verplichting om mijne eigene godsdienstige overtuiging tegen miskenning te verdedigen.

„ Het bloot op zich zelf staande feit der inzending van opstellen door mij aan het maandschrift, *de Dageraad*, laat ik aan ieders bescheidene subjective beschouwing over; — doch wanneer dat tijdschrift — teregt of ten onregte wordt aangeduid als een uitvloeisel van eenen anti-christelijken geest, met de strekking en het doel tot ondermijning, zoo mogelijk tot vernietiging van het christendom; en wanneer daarbij tevens, zooals in de kerkelijke courant, de door mij gedane inzendingen worden gequalificeerd als medewerking tot *dat* doel, dan Hoog Eerwaardige Heeren! dan moet ik tegen zulk eene voorstelling opkomen met al de kracht die in mij is als tegen de ergste miskenning, welke mij ooit zou kunnen worden aangedaan.

„ Het mag worden toegegeven dat, ter goeder trouw, schrijvers in een en hetzelfde tijdschrift *kunnen* gehouden worden voor ééne en dezelfde rigting te zijn toegedaan, *wanneer* en *zoolang* het tegendeel niet blijkt; maar staat het uit den inhoud der ingezondene opstellen en van elders onmiskenbaar vast, dat de inzender, niet tot de redactie behoorende, juist het tegenovergestelde beoogt en leert van datgene wat men meent als de doorgaande strekking van het tijdschrift te mogen of te moeten aanduiden, dan *mag* noch *kan* men, eerlijk te werk gaande, zulk een inzender als deelgenoot of medestander van de vooronderstelde rigting beschouwen. Nu behoeft men de door mij ingezondene opstellen aan *de Dageraad* en alles wat ik vroeger en later schreef, slechts zeer oppervlakkig te kennen om overtuigd te zijn, dat, in stede van de misprezene strekking daarin te vinden, er eene lijnregt daartegen overstaande geest en bedoeling gevonden worden. Overal toch staat in mijne geschriften, op godsdienstig gebied, het christelijk element zóó op den voorgrond, dat in plaats van te kunnen zijn bestrijding of ondermijning van het christendom, de steeds blijkbare hoofdstrekking er van is: het, naar mijne zienswijze *ware* christelijk beginsel aan te prijzen en te handhaven, met de poging tevens om deszelfs overeenstemming met natuur en rede te doen uitkomen. Van hier dat ik in een dier opstellen, om slechts iets te noemen, in 't algemeen kon schrijven: tusschen wetenschappelijke godgeleerdheid en christendom

bestaat ontegenzeggelijk zulk eene overeenstemming, dat beiden één en beiden waarheid zijn; ⁽¹⁾ en dat ik, als slotsom van mijn onderzoek naar 't christelijk beginsel, als mijne overtuiging kon uitspreken: zoo zijn wij dan door JEZUS CHRISTUS gekomen tot het ware geloof, de vrijheid en de waarheid, of, gelijk de Evangelist het juist en krachtig uitgedrukt: „de wet is ons door MOZES GEGEVEN, de genade en de waarheid zijn ons door JEZUS CHRISTUS GEWORDEN. ⁽²⁾ In waarheid Hoog Eerwaardige Heeren! indien ondermijning van het Christendom inderdaad het doel van het tijdschrift „*de Dageraad*” mogt zijn, dan meen ik, dat mijne daarin geplaatste opstellen als een krachtig protest daartegen zouden moeten worden beschouwd.

„Laat nu zulk eene uitdrukkelijke erkenning van de waarheid van het Christendom, met verdediging van zijn hoofdbeginsel, zoo als dat door mij als het ware is aangenomen, geene goedtrouwige veréénzeling toe met eene strekking en een doel, gelijk die vooral in de Kerkelijke courant (niet-officieel gedeelte) van 19 Mei jl., aan *de Dageraad* wordt toegeschreven, dan kan ik, bijzonder lettende op het verder in genoemd weekblad geschrevene bepaaldelijk in het nummer van 23 Junij en nog meer bepaald naar den inhoud der twee ingediende adressen, de gedachte niet van mij weren, dat achter zoodanig eene, zich zelf weersprekende gelijkstelling, niet meer, dan men schijnt te willen doen gelooven, zou schuilen, en men niet zoozeer of alleen *de plaatsing* mijner opstellen in 't genoemde tijdschrift, maar ook vooral *den inhoud* van dezelve op het oog heeft; ja, zal de aantijging van anti-christelijkheid ten mijnen aanzien iets beteekenen, dan kan het wel niet anders gedacht worden; doch het ware dan zeker, ter wille van waarheid en opregtheid, wenschelijk geweest, dat *zulk* motief, zonder omwegen, onverholen, met aanwijzing van het verkeerde, ware te kennen gegeven, met uitlokking des noods eener regelmatig in te stellen aanklagt wegens hoogst laakbare onchristelijkheid. Dan toch had de ketter — ware hij gevonden — kunnen buiten geworpen worden, en misschien naar het verlangen van sommigen, de vrije beweging op godsdienstig gebied in Nederland eenigzins beteugeld.

„Hoog Eerwaardige Heeren! ik nader hier een terrein, even ernstig als met de uiterste omzigtigheid te betreden. Ik zal er mij niet op wagen. Alleen dat moge gezegd zijn: allerwegen — het is van openbare bekendheid — wint de meening veld, dat wij leven in een tijdperk van godsdienstigen overgang. Die meening was ik sedert jaren toegedaan en sprak ze reeds ten jare 1845 uit in: GEDACHTEN ten aanzien eener toekomstige meer algemeene godsdienstige geloofsleer, overeenkomstig de *Christelijke*, gegrond op natuur en rede. Die GEDACHTEN maken den grondslag uit van al wat ik later schreef, behoudens mijne gedurige pogingen tot verduidelijking en verbetering. Zóó en geene andere was mijne rigting en strekking reeds lang vóór 15 jaren, lang dus vóór dat er aan een tijdschrift „*de Dageraad*” gedacht werd. De door mij aan dat tijdschrift ingezondene opstellen hebben geen ander uitgangpunt nog andere strekking.

„Wat ik met mijn schrijven bedoelde en blijf bedoelen is: het streven naar meer en meer waarheid. Het hoogste punt waartoe ik hierin tot dusverre heb kunnen opklimmen is: er-

(1) Afdruk van het eerst ingezondene stuk, bladzz. 45 en 46, en de *Dageraad*, 1ste deel, bladz. 297.

(2) Afdruk van het tweede ingezondene stuk bladz. 78, of *Dageraad* 11de deel, bladz. 320.

kenning van het religieuze beginsel *in* en door JEZUS CHRISTUS *gemanifesteerd* als grond van alle waarheid.

„ In overeenstemming met dit, in mijn oog zuiver Christelijk beginsel, wensch ik, op den reeds gemelden grond, in vrijheid, voort te bouwen. Volg ik, bij deze zienswijze wel niet die rigting, welke gewoonlijk *de kerkelijke orthodoxie* genoemd wordt, en mogt men daarom het door mij geschrevene aan kerkelijk onderzoek willen doen onderwerpen en in zooverre op mij eene proef nemen, ik zal — ik spreek het, Hoog Eerwaardige Heeren! met den meest mogelijken ernst uit — ik zal niet terugdeinzen. Men wijte nogtans dan later niet aan mij de gevolgen van zulk eene proefneming, welke ik evenmin verlang, als ik, door zedelijken moed gesterkt, haar vrees.

Vergeeft het mij, Hoog Eerwaardige Heeren! indien ik welligt met te veel vrijheid of te sterk zelfvertrouwen sprak. Ik ben niet de naatste oorzaak, die mij tot spreken drong; maar, er toe gedrongen, was mijne aandrift voor waarheid, ofschoon altijd voor waarheid in liefde uitgedrukt, te magtig, dan dat ik niet even ernstig als rondborstig zou gesproken hebben. Ik achtte daarenboven mij er toe verplicht, ten einde de ware stelling der zaak mogt blijken, de blaam worde weggenomen, die in het openbaar op mijne afvaardiging geworpen werd, en ik in geen ongunstiger licht beschouwd blijve, dan uit den aard en de strekking zelve van mijne schriften *noodsakelijk* voortvloeit.

„ 's Gravenhage, den 4den Julij 1860.

„ C. J. VAN HEUSDEN. ”

Na lezing wordt het eerstgenoemde adres gesteld in handen van de commissie voor de verschillende stukken opzigts de verplichting om over den catechismus te prediken en de handhaving van den historischen grondslag der Evangelie-prediking, terwijl de missive van den heer *van Heusden* in handen gegeven wordt van de te dezer zake bestaande commissie.

Het verslag der Synodale Commissie wegens de aangelegenheden der algemeene kerkelijke fondsen, volgens Bijl. A, aan de orde.

Aan de orde is de behandeling van de geldelijke aangelegenheden naar het verslag der Synodale Commissie, vervat in Bijl. A.

Mededeeling van den hoogleeraar *Scholten*, betreffende de aanbieding van eene gift van zekere studenten-vereeniging ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken en personen, en besluit daaromtrent.

Vooraf wordt nog het woord gegeven aan den heer *Scholten*, die de vergadering nu mededeelt, dat aan hem namens eene studenten-vereeniging, genaamd *θεοῦ γὰρ ἔσμεν συνέργοι*, ter hand gesteld is eene som van *f* 140, met kennisgeving dat deze som door de algemeene vergadering dier vereeniging van het bedrag der in kas zijnde gelden ter beschikking gesteld is van het fonds voor noodlijdende kerken en personen en met het verzoek, om haar tot dat einde met den daarbij behoorenden brief aan den president der Synode te overhandigen. Met groote belangstelling wordt deze mededeeling vernomen, en na lezing van den brief besloten om het bestuur der vereeniging den warmen dank der Synode in eene

daarvoor te ontwerpen missive te doen toekomen en zijnen brief aan den president in het archief te deponeren.

De brief van 18 Junij jl. wordt ger. sub n°. 42, terwijl de gelden door den quaestor-generaal in ontvangst genomen worden.

Naar de daartoe gestelde vraag van de quaestorale commissie bij monde van den heer *Hugenholtz*, wordt beslist dat zij haar mandaat zal hebben te beschouwen, wat dit steeds pleegt in te houden, zonder dat daarin evenwel de voordragten der Synodale Commissie betreffende het verzoek van den kerkeraad van *Urk* en van eene commissie voor de stichting der gemeente in den *Anna-Paulownapolder* begrepen zijn. Mede wordt overeenkomstig het voorstel van den heer *Hugenholtz*, als lid der quaestorale commissie, goed gevonden, dat er, wegens de voordragten van de kleine toelagen, geene voorloopige crediet-opening zal gevraagd worden.

Voorstellen van de quaestorale commissie betreffende de inrigting van haar rapport en het nalaten van eene voorloopige crediet-opening voor de kleine toelagen goedgekeurd.

Aanvangende van het verslag betreffende het fonds voor noodlijdende kerken en personen, neemt de vergadering met blijdschap kennis van de mededeelingen der Synodale Commissie nopens het hoogere cijfer van de gewone collecte van 1859 en de opbrengst der buitengewone collecte ten zelfden jare gehouden en vervult het haar met gevoel van dankbaarheid wegens de liefdadigheid der gemeenten, dat zij thans over een ruimer bedrag tot voorziening in de veelvuldige behoeften zal te beschikken hebben.

Te kennengeving van het welgevallen, waarmede de Synode het berigt der Synodale Commissie heeft ontvangen wegens de opbrengst der collecten ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken en personen en het bedrag der thans beschikbare gelden.

Alvorens de gewone voordragten betreffende de gevraagde subsidien ten behoeve der noodlijdende kerken te behandelen, neemt de vergadering thans in overweging, welk gevolg aan de evenvermelde verzoeken voor de belangen van de gemeente op *Urk* en in den *Anna-Paulownapolder*, naar de mededeelingen der Synodale Commissie op bladz. 40, zal behooren gegeven te worden, en besluit zij hare goedkeuring te hechten aan de handelingen der commissie ten aanzien van deze verzoeken, inzonderheid ook omdat zij zich daarbij weder geheel binnen de grenzen van hare bevoegdheid gehouden heeft.

Goedkeuring van de handelwijze der Synodale Commissie omtrent de verzoeken van den kerkeraad te *Urk* en de commissie van den *Anna-Paulownapolder*, als zich in dezen geheel binnen de grenzen van hare bevoegdheid gehouden hebbende.

Uit aanmerking vooral, dat, wat *Urk* betreft, de bestaande behoefte veroorzaakt wordt door de verpligting, welke den kerkeraad bij het aangehaalde artikel van het reglement op de vacature is opgelegd, om in de onkosten van de ontvangst der ringpredikanten te voorzien en de gevraagde ondersteuning derhalve ten bate der werkelijk noodlijdende gemeente moet strekken, oordeelt de vergadering, dat het tweeledige verzoek des kerkeraads moet worden ingewilligd, evenwel overeenkomstig de motie van den heer *Pareau*, slechts bij wijze van exceptie, en zonder dat zoodanige ondersteuning, door geheel buitengewone omstandigheden noodig bevonden, voor het vervolg eenigen grond zal kunnen opleveren, om voor soortgelijke behoeften bijdragen uit het fonds aan te vragen of toe te staan, gelijk dan ook de quaestor-generaal verzocht wordt, de toelage voor de gemeente te *Urk* op zijne rekening onder de buitengewone uitgaven te plaatsen.

Besluit om aan den kerkeraad te *Urk* de verlangde toelage toe te staan, maar deze uitgave als geheel exceptioneel en buitengewoon te beschouwen.

Magtiging van den quaestor-generaal tot uitbetaling der toezegde subsidie aan de commissie voor den *Anna-Paulowna-polder*.

Desgelijks wordt naar het verlangen der commissie voor den *Anna-Paulownapolder*, op grond ook van de aanbeveling van het provinciaal collegie van toezigt almede van de opmerking van den quaestor-generaal, dat het cijfer der uitgaven op de rekening voorkomende voor behoeften, in welke in den regel niet door het fonds voorzien wordt, ofschoon voor de stichting der nieuwe gemeente onontbeerlijk, evenwel nog veel lager is dan het cijfer der ontvangsten, die bij eene splitsing der rekening hadden moeten afgezonderd blijven van de gelden voor den bouw van kerk en pastorie besteed, besloten den quaestor-generaal te magtigen tot uitbetaling der toegestane subsidie van f 1000 en deze magtiging, wegens den in deze gevorderden spoed, nog voor de resumptie van de notulen der tegenwoordige vergadering te verstrekken.

Ingekomenen stukken betreffende gevraagde subsidien:

Overgaande tot de voordragten der Synodale Commissie, wordt kennis genomen van de daarop betrekkelijke ingekomene stukken, als:

1°. van kerkvoogden te *Stavoren*;

1°. van kerkvoogden van de gemeente te *Stavoren*, dd. 29 Mei jl., ger. sub n°. 516;

2°. van kerkvoogden te *Leegkerk*;

2°. van kerkvoogden van *Leegkerk*, dd. 25 Junij jl., ger. sub n°. 606;

3°. van de classicale vergadering van *Goes*, voor de belangen van de gemeente te *Camperland*;

3°. van de classicale vergadering van *Goes*, dd. 27 Junij jl., ger. sub n°. 635, opzigtens de godsdienstige belangen van *Camperland*;

4°. van de commissie voor de stichting eener nieuwe gemeente te *Stadskanaal*;

4°. van de commissie voor de stichting eener nieuwe gemeente te *Stadskanaal*, dd. 28 Junij, met begeleidende voor den secretaris ger. sub n°. 6, allen strekkende tot aanbeveling der gevraagde subsidien; en

5°. van den Minister, over subsidien uit het fonds en door het Rijk aan de gemeente te *Gulpen* te verleen.

5°. van eene missive van den Minister, dd. 19 Junij, n°. 10, ger. sub n°. 540, gerigt aan de Algemeene Synodale Commissie, en het verlangen uitdrukkende dat aan Zijne Excellentie moge berigt worden, of zij termen zou kunnen vinden, om aan de Synode gunstig te adviseren omtrent de gevraagde subsidie ten behoeve van de gemeente *Gulpen*, verklarende de Minister, dat, wanneer zoodanige voordragt door eene gunstige beschikking van de Synode zal gevolgd worden, het toekennen van eene rijkssubsidie aan die gemeente in nadere overweging zal genomen worden.

De voordragten der Synodale Commissie voorloopig goedgekeurd, behoudens de uitzonderingen en nadere bepalingen ten aanzien van de gemeenten te:

De voordragten der commissie worden allen voorloopig goedgekeurd, behoudens de na te melden uitzonderingen en bepalingen:

Lichtevoorde.

1°. aan *Lichtevoorde* toe te staan eene subsidie van f 308, ten gevolge van eene rectificatie van het rapport, van welke de secretaris verzoekt, dat melding moge gemaakt worden in de gedrukte Handelingen, als eene vergissing bevattende welke aan de aandacht van den oorspronkelijken rapporteur en van de Algemeene Synodale Commissie ontgaan is;

Boxtel.

2°. aan *Boxtel*, het volle bedrag toe te staan der gevraagde subsidie van f 765;

Surhuisterveen.

3°. aan *Surhuisterveen*, naar een amendement van den heer *Hugenholts* ondersteund

door den *Secretaris* toe te staan, desgelijks het volle bedrag der aangevraagde subsidie, uit hoofde aan de vergadering gebleken is, dat de gemeente heeft gedaan wat zij vermogt en zij niet zonder groot bezwaar eene leening zou kunnen aangaan;

4°. wat de voordragt van *Gulpen* betreft, — na afwijzing van de motie van den secretaris, in verband met zijne mededeeling namens den Minister, dat de bedoelde f 100 voor de huur der pastorie ter beschikking van de gemeente zal blijven, om nu nog de subsidie toe te staan, — de Synodale Commissie te magtigen, om in deze naar bevind van zaken te handelen, met opzigt vooral van de gerezene bedenking, dat de ondersteuning niet ten bate van de gemeente zou strekken en den Minister van dit besluit der vergadering kennis te geven.

Gulpen.

5°. de Synodale Commissie even zoo te magtigen tot eene beschikking omtrent de subsidie van *Gramsbergen*, wanneer haar gebleken zal zijn, dat aan de omschrevene voorwaarde voldaan is.

Gramsbergen.

Omtrent *Eersel*, waarvoor de beslissing geheel aan de Synode is overgelaten, wordt na ernstige beraadslagingen besloten, de subsidie toe te staan, op grond dat eene afwijzing ligt de wegruiming der kerk en hierdoor ook van de gemeente ten gevolge zou hebben.

Beslissing der Synode om ook aan de gemeente te *Eersel* de gevraagde subsidie te verleenen.

Dit besluit is genomen naar het advies van alle *praeadviserende leden* met uitzondering van den *Secretaris*, terwijl ook *alle stemhebbende leden*, behalve de heer *Tichler*, daartoe hebben medegewerkt.

Met dankzegging wordt de vergadering gesloten, verdaagd zijnde tot morgen voormiddag ten half elf ure.

Sluiting der zitting.

J. TICHLER, *Vice-president*.

8ste ZITTING.

Donderdag den 12den Julij 1880.

Afwezig de heer *Spijker*; tegenwoordig de heer *van Rinsum*, quæstor-generaal.

De vergadering wordt met gebed geopend, waarna de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd worden.

Opening der zitting.

Naar de motie van den secretaris wordt, met terugkoming in zooverre op de besluiten van gisteren, de voorgedragene subsidie voor *Boven-Hardinxveld* niet onbepaald toegestaan, maar de finale beschikking deswegens aan de Synodale Commissie gelaten, wanneer aan haar duidelijk zal gebleken zijn, dat aan de omschrevene voorwaarde voldaan is.

Besluit betreffende de subsidie aan de gemeente te *Boven-Hardinxveld* toe te staan.

De voorloopig genomen besluiten betreffende de voordragten der noodlijdende kerken bepaaldelijk vastgesteld.

Overzicht der genomene besluiten betreffende de noodlijdende kerken.

Waar het overigens blijkt, dat het cijfer der toe te wijzen subaidien het bedrag der beschikbare som niet veel overschrijdt, zoo worden de voorloopig genomene besluiten betreffende de voordragten der noodlijdende kerken nu bepaaldelijk vastgesteld.

Dienovereenkomstig zijn toegekend aan :

<i>Drumpt.</i>	ƒ 1,750.00
<i>Sloten</i>	1,000.00
<i>Stavoren.</i>	4,837.00
<i>Gellicum</i>	900.00
<i>Boven-Hardinxveld (voorwaardelijk)</i>	4,000.00
<i>Hoofdplaat</i>	4,000.00
<i>Leegkerk</i>	1,000.00
<i>Sebaldeburen</i>	206.00
<i>Vledder.</i>	1,500.00
<i>Spijk</i>	230.00
<i>Lichtenvoorde.</i>	308.00
<i>Barchem, Zwiép en Boschheurne</i>	2,500.00
<i>Wateringen</i>	490.00
<i>Ammerstol.</i>	628.00
<i>Knollendam</i>	4,000.00
<i>Gramsbergen (voorwaardelijk).</i>	1,500.00
<i>Theesinge</i>	100.00
<i>Valkenswaard.</i>	3,040.00
<i>Hoogeloon.</i>	855.00
<i>Ter Heijden</i>	800.00
<i>Drunen.</i>	800.00
<i>Boxtal</i>	765.00
<i>Grevenbicht</i>	400.00
<i>Syrhuisterveen</i>	650.00
<i>Eersel</i>	1,400.00
Totaal	ƒ 37,159.00

Aan het ministerieel departement zullen worden aanbevolen :

<i>Drumpt.</i>	f 1,750.00
<i>Boven-Hardinxveld</i>	2,000.00
<i>Sloten</i>	2,000.00
<i>Knollendam</i>	3,000.00
<i>Leegkerk</i>	1,000.00

Tot een totaal bedrag van f 9,750.00

Uitzigt wordt gegeven in het jaar 1861.

<i>Barchem, Zwiép en Boschkeurne</i>	f 2,500.00
<i>Schoonoord</i> (voorwaardelijk)	3,000.00

Totaal f 5,500.00

In advies worden gehouden, *Wesep, Zijpe, Camperland, Appelscha, Wittewierum, St. Oedenrode.*

Afgewezen worden *Wehl, Eerbeek, Henkelom, de Wilp, Stadskanaal en Lage Zwaluwe.*

Terwijl de beslissing of de gemeente *Gulpen* al dan niet uit het fonds zal ondersteund worden en wel tot een bedrag van f 600 voor het tegenwoordige en met uitzigt van f 600 voor een volgend jaar, aan de Synodale Commissie blijft overgelaten.

Overwogen worden verder de andere mededeelingen der Synodale Commissie tot de belangen van het fonds behorende, en wordt goedgekeurd hetgene door haar naar de magtiging der Synode betreffende de toekenning van ondersteuning aan de gemeenten te *Boijl* en *Sittard*, gelijk ook aan de gemeente op het eiland *Aruba*, verrigt is.

Goedkeuring van de toekenning van subsidien aan de gemeente te *Boijl*, te *Sittard* en op het eiland *Aruba*, naar de lastgeving hiervoor aan de Synodale Commissie verstrekt.

Haar zegel voorts hechtende aan het schrijven der commissie over de handeling der Curaçaosche gemeente, neemt de vergadering met welgevalen kennis van de tot haar overgebragte dankbetuigingen voor genotene subsidien van kerkvoogden der gemeenten te *Elkerzee* en *Diever*, waarbij het haar aangenaam is nog bij verschillende missiven ger. sub n°. 67, 69, 70, 430 en 620 van onderscheidene personen en gemeenten regtstreeks verzekerd te worden, dat die genotene ondersteuning uit het fonds ook met erkentelijkheid gewaardeerd wordt.

Het schrijven van de Synodale Commissie over de handeling der Curaçaosche gemeente goedgekeurd en de dankzeggingen aangenomen wegens verleende ondersteuning van de gemeenten te *Elkerzee*, *Diever*, *Ouddorp*, *Socsterberg*, *Schalkwijk* en *Nederhorst den Berg*, benevens vanden gewesenen predikant *A. Meiners*.

De bedoelde missiven zijn :

van den gewezen predikant *Meiners* te *Sneek*, van 9 September 1859;

- van het kerkbestuur van *Ouddorp*, dd. 30 Augustus 1859;
 van de commissie voor de stichting der nieuwe gemeente te *Soesterberg*, dd. 10 September 1859;
 van kerkvoogden te *Schalkwijk*, dd. 20 Februarij 1860;
 van kerkvoogden te *Nederhorst den Berg*, dd. 29 Junij jl.

Verzoek van kerkvoogden en notabelen te *Opmeer* om de toezegging van subsidie bij vertraagde herstelling der kerk van kracht te doen blijven, toegestaan.

Overeenkomstig de aanbeveling der commissie wordt het verzoek van kerkvoogden en notabelen te *Opmeer*, om de bedoelde toezegging van subsidie bij vertraagde herstelling der kerk om aangevoerde redenen van kracht te doen blijven, gereedelijk toegestaan.

Goedkeuring van de zorg door de commissie voor de uitbetaling der toelage van mejufvrouw *Claassen* gedragen.

Met goedkeuring wordt vernomen, hoe de commissie de uitbetaling der verleende bijdrage uit de eerste afdeling van het fonds voor mejufvrouw *Claassen* bevordert heeft.

Instemming met het advies der Synodale Commissie aan den Minister betreffende de vereischte ondersteuning voor de stichting eener afzonderlijke gemeente te *Krimpen aan den IJssel*, en welgevallige kennisneming van eene deswegens ingekomene ministeriele missive.

Met het gunstige advies betreffende de stichting eener afzonderlijke gemeente te *Krimpen a/d IJssel*, kan de vergadering zich geheel vereenigen en het strekt haar tot blijdschap, dat dit volgens eene sedert ingekomene missive van den Minister, dd. 5 Junij, n°. 8, ger. sub n°. 524, heeft mogen medewerken, om de Hervormde ingezetenen aldaar, bij de aanzienlijke opofferingen welke zij zich getroost hebben, het uitzigt te openen op ruimere bijdrage tot het predikants-tractement, dan waarop zij aanvankelijk hadden kunnen rekenen.

Kennisneming van het verslag der Synodale Commissie nopens de toegestane collecte voor de stichting eener gemeente te *Melissant*, de door het Rijk verstrekte subsidien aan noodlijdende gemeenten, en door den Minister toegezondene afbeeldingen en grondteekeningen van kerkgebouwen.

Wat aangaat de belangen van de stichting der gemeente te *Melissant*, het doet de vergadering leed, dat van de daarvoor bestaande commissie geene mededeelingen omtrent de toegestane collecte hadden kunnen inkomen. Met belangstelling neemt zij daarentegen kennis van de door het rijk verstrekte subsidien aan verschillende noodlijdende gemeenten, en brengt ook hulde aan de welwillendheid van den Minister, om de Synode steeds in het bezit te blijven stellen van de grondteekeningen en afbeeldingen der kerkgebouwen, tot welker afbraak of herstelling de vereischte Koninklijke magtiging is verleend.

Besluit omtrent eene ontvangene afbeelding van het kerkgebouw te *Paasens*.

Heeft zulks blijkens missive van 26 Junij jl., n°. 8, ger. sub n°. 518, mede plaats gehad gehad ten aanzien van het kerkgebouw te *Paasens*, insgelijks in de provincie *Friesland* gelegen, na kennisneming van den inhoud der missive en beschouwing der teekening wil zij het ook aan den Secretaris hebben opgedragen, om deze bij de vroeger ingekomene afbeeldingen in de bedoelde portefeuille neder te leggen.

Goedkeuring van den door de Synodale Commissie uitgevaardigden collectebrief.

Ook de door de commissie verspreide collectebrief, draagt de goedkeuring der vergadering weg.

Het verslag der Synodale Commissie betreffende de overige algemeene kerkelijke fondsen in beraadslaging.

De vergadering wijdt vervolgens hare aandacht aan het verslag der commissie betreffende de overige algemeene kerkelijke fondsen.

Voor kennisgeving aannemende, wat daar als behoorende tot de aangelegenheden der classicale kas nopens de quotisatie, de uitbetaling van toegelegde pensioenen en honoraria aan de secretarissen en de verleende magtiging tot restitutie van kosten is medegedeeld, keurt zij ook de handelingen der commissie goed ten aanzien van de verzoeken om restitutie van kosten van het classicaal bestuur van *Dordrecht*, van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, van het classicaal bestuur van *IJslandijke*, van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, van het provinciaal kerkbestuur van *Utrecht*, van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* en van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Groningen*.

Kennisneming van hetgene behoort tot de classicale kas, de quotisatie, pensioenen en honoraria van de secretarissen en beschikkingen omtrent restitutien van kosten, met goedkeuring van hetgene de commissie gedaan heeft op de adressen van het classicaal bestuur van *Dordrecht*, van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, van het classicaal bestuur van *IJslandijke*, van de provinciale kerkbesturen van *Drenthe*, *Utrecht* en *Noordholland* en van den kerkeraad te *Groningen*.

Men onthoudt zich daarbij evenwel alsnog van eene beslissing of gelijke goedkeuring al dan niet kan gegeven worden aan de afwijzing van het verzoek van het classicaal bestuur van *Middelburg*. Kennismemende van een bezwaarschrift van het classicaal bestuur dd. 29 Junij 11, ger. sub. n°. 1, omtrent de afwijzende beschikking der Synodale commissie te dier zake, oordeelt men deswegens het rapport eener commissie te moeten afwachten, waartoe de president de heeren *Feith*, *Tonckens* en *Oort* benoemt, in walke handen alle op de zaak betrekkelijke stukken gesteld worden.

De mededeeling der commissie omtrent hare afwijzende beschikking op het verzoek van het classicaal bestuur van *Middelburg*, met een daartegen ingekomen bezwaarschrift van dit bestuur, in handen van eene afzonderlijke commissie.

Goedgekeurd wordt verder het antwoord der Synodale commissie aan het classicaal bestuur van *Groningen*, wegens zijne bezwaren over hare beslissing op zijn verzoek om restitutie, doch aangehouden wat in het verslag sub. *f* en *g* vermeld wordt, maatregelen betreffende, die tot voorziening in de onvermijdelijke uitgaven der kerkelijke besturen en van andere dringende behoeften af- en aangeraden worden.

De beantwoording der bezwaren van het classicaal bestuur van *Groningen* goedgekeurd, en de voorstellen tot voorziening in verschillende geldelijke behoeften in handen van eene afzonderlijke commissie gesteld.

De vergadering oordeelt dat deswegens eene afzonderlijke commissie ter fine van consideratien en advies behoort benoemd te worden, nadat eene motie om de zaak in handen te geven van de commissie voor de reglementen bij deze groote bedenkingen overigens ook geene genoegzame ondersteuning vindt.

De president benoemt tot deze commissie de heeren *Scholten*, *Slotemaker*, van *Heusden* en *Ebbinge*.

Omtrent de algemeene weduwenbeurs, vindt de vergadering geene andere bijzonderheden medegedeeld, dan het bericht nopens de opgave der gebeneficieerden uit het fonds van wijlen de donairiere mr. *P. Steijn*. Naar de mededeelingen van den Secretaris, heeft de commissie voor de quaestorale zaken de opgave in handen, om bij haar rapport voor de kleine toelagen te dienen. Deze commissie wordt verzocht om haar na gebruik ter visie aan de leden der vergadering te geven, terwijl nu al vast de handeling der Synodale commissie wordt goedgekeurd en zoodra de leden kunnen geacht worden met den inhoud der opgave bekend te zijn, zal moeten worden beslist, welk gevolg zal behooren gegeven te worden aan het verzoek van bestuurders van het fonds, om wederkeerig eene opgave te ontvangen van de ondersteuning, welke de predikantsweduwen uit de Synodale fondsen genieten.

De overgelegde opgave van de gebeneficieerden uit het fonds van wijlen de donairiere van mr. *P. Steyn* ter visie gelegd en het verzoek van bestuurders van het fonds om wederkerige opgave der ondersteuning welke de predikantsweduwen uit de Synodale fondsen genieten, aangehouden in afwachting van het rapport der quaestorale commissie.

Inwachting almede van het rapport der quaestorale commissie omtrent de voordragten der Synodale commissie nopens het fonds voor de schraalste predikantstractementen, met goedkeuring intusschen van hare beschouwingen over den inhoud van een adres van het classicaal bestuur van *Hoorn* te dezer zake, en van haar besluit om de door den quaestor-generaal verstrekte opgaven schriftelijk tot de Synode over te brengen.

Goedkeuring van het verslag der Synodale Commissie wegens het beheer der kerkelijke fondsen in zijn geheel, en verklaring van de instemming der vergadering bij monde van den president in den lof daarvoor aan den quaestor-generaal toekomende.

De toespraak van den president door den heer van *Rinsum* beantwoord.

De rekening goedgekeurd en door president en secretaris geteekend tot decharge.

Berigt van het classicaal bestuur van *Utrecht* nopens het overlijden van de wed. *Marsman*, met andere stukken tot de kerkelijke fondsen betrekking hebbende, in handen van de quaestorale commissie.

Kennisneming van het besluit van de wed. *J. H. Hemmes*, om af te zien van verdere ondersteuning uit de eerste afdeling van het fonds voor noodlijdende kerken en personen.

Wat het fonds voor de schraalste predikantstractementen betreft, wordt het rapport der quaestorale commissie afgewacht nopens den staat van het fonds en de daarmede in verband staande voorstellen der Synodale commissie, deels tot het voor alsnog niet in overweging nemen der nieuwe verzoeken, deels tot verheffing van het fonds.

Voorts deelt de vergadering in de beschouwingen der Synodale commissie over het vermelde adres van de classicale vergadering van *Hoorn*, gelijk zij ook, naar de inlichtingen deswegens door den Secretaris gegeven, hare goedkeuring schenkt aan het besluit der commissie om de ingekomene opgave van den quaestor-generaal schriftelijk tot de Synode over te brengen.

Ook deze opgave, voor het oogenblik in handen der quaestorale commissie, zal vervolgens ter visie der leden gelegd worden.

Nadat de vergadering eindelijk nog met onverdeelde belangstelling kennis heeft genomen van het verslag wegens het beheer der kerkelijke fondsen door den quaestor-generaal in zijn geheel, aarzelt zij niet hare erkentelijkheid uit te drukken wegens de verrigtingen der Synodale commissie betreffende de geldelijke aangelegenheden der kerk, maar oordeelt zij dat in dit opzigt bovenal groote lof toekomt aan den quaestor-generaal en is de president geheel de tolk der vergadering, waar hij den geachten man in hartelijke bewoordingen de verzekering geeft van de dankbaarheid der Synode, voor de getrouwheid en naauwgezetheid, waarmede hij in deze zijne roeping vervult.

De heer van *Rinsum* beantwoordt deze toespraak op gepaste wijze.

De vergadering besluit alzoo tot goedkeuring der rekeningen die ten blijke hiervan door den President en Secretaris geteekend worden.

Nog worden aan de orde gesteld eenige ingekomene stukken betreffende de aangelegenheden der kerkelijke fondsen, op de punten van beschrijving voorkomende, voor zooverre deze niet reeds in handen van de quaestorale commissie gekomen zijn. Terwijl hiertoe met de voordragten en verzoeken betrekkelijk het fonds voor de schraalste predikantstractementen de aanbevelingen behooren van gemeenten en personen voor kleinere toelagen uit het fonds voor noodlijdende kerken en bijzondere verzoeken om daarmede begunstigd te worden, wordt daarbij nog na lezing gevoegd eene missive van het classicaal bestuur van *Utrecht*, dd. 4 Julij, met begeleidende van het provinciaal kerkbestuur ger. sub. n°. 4, houdende berigt van het overlijden van de Wed. *Marsman*, welke ook voor het tegenwoordige jaar tot eene toelage was voorgedragen.

Wordt kennisgenomen van een berigt van den heer *H. W. Hemmes te Oostwold*, van 21 Junij ll., ger. sub. n°. 555.

Dit berigt, inhoudende dat mejufvrouw de Wed. *J. H. Hemmes* begunstigd is met eene toelage uit het fonds van wijlen de douairiere mr. *P. Steijn* en deswegens afziet van de ondersteuning welke zij in de laatste jaren uit de eerste afdeling van het fonds voor noodlijdende kerken en personen genoten heeft, wordt met belangstelling en erkentenis van de goede trouw der begunstigde vernomen.

Gelezen wordt ook eene kennisgeving van den Minister, dd. 8 Junij jl., n°. 9, ger. sub. n°. 527, omtrent eene magtiging aan den quaestor-generaal verleend, om de nog aanwezige kerkmeubelen en fondsen van de ontbondene Hervormde gemeente te *Schokland* tegen het ontvangbewijs over te nemen, ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken en personen.

Mededeeling van eene ministeriele beschikking over de nog aanwezige kerkmeubelen en fondsen der ontbondene gemeente van het eiland *Schokland*, ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken.

De Secretaris vermeldt daarbij dat intusschen nog van den quaestor-generaal, bij missive van 23 Junij n°. 1968, ger. sub. n°. 674, was ingekomen een verzoek om tot den verkoop der bedoelde kerkmeubelen in het belang van het fonds gemagtigd te worden, mitsgaders de redenen waarom de commissie voor spoedvereischende zaken geoordeeld had deze magtiging nog te moeten verleen, zooals bij missive van 25 Junij jl. n°. 69 werkelijk geschied is.

Magtiging te dezer zake door de commissie voor de spoedvereischende zaken op den quaestor-generaal verleend.

Terwijl de vergadering haar zegel hecht aan deze handeling der spoedcommissie en in deze ook de goede zorgen van den quaestor-generaal erkent, besluit zij nog, dat den Minister, wanneer van de uitkomst der bedoelde verkoop door den quaestor-generaal zal berigt zijn, hiervan kennis zal worden gegeven met dankzegging dat Zijne Excellentie de voorkomende gelegenheid benuttigd heeft, om het fonds voor noodlijdende kerken en personen te stijven.

Besluit tot goedkeuring van de handeling der spoed-commissie en tot eventuele dankzegging aan den Minister voor de ondersteuning van het fonds.

Omtrent een verzoek van kerkvoogden te *Zegveld*, bij missive van 26 Junij jl., ger. sub n°. 676, dat aan hen autorisatie moge verleend worden. om alvorens de voor het aanvragen van eene vereischte subsidie benodigde stukken te hebben ingezonden, met den opbouw eener nieuwe kerk voort te gaan, wordt besloten, uit aanmerking dat dit verzoek de ondersteuning van eenig kerkelijk bestuur of collegie mist, aan de adressanten terug te schrijven, dat hetzelfde, als in strijd met de bestaande verordeningen, niet in overweging heeft kunnen genomen worden.

Verzoek van kerkvoogden van *Zegveld* om magtiging tot den opbouw eener nieuwe kerk, wegens informele inzending buiten overweging gelaten.

Eindelijk wordt nog gelezen eene missive van kerkvoogden te *Groote Lindt* dd. 18 Junij jl., ger. sub n°. 577, ten verzoeken almede om de vereischte magtiging tot het aanbrengen van de noodzakelijke herstellingen aan het kerkgebouw voor dat over het deswegens te hernieuwen verzoek om subsidie kan zijn beschikt.

Beschikking omtrent een verzoek van kerkvoogden van *Groote Lindt*, om magtiging tot herstelling van het kerkgebouw.

Uithoofde dat verzoek door tusschenkomst der betrokkene besturen is ingekomen en door deze ten sterkste ondersteund wordt, volgens de begeleidende van het classicaal bestuur van *Dordrecht* dd. 22 Junij ll., en van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, dd. 26 Junij ll., zoo wordt naar de motie van den Secretaris ten aanzien van hetzelfde besloten in voege als door de Synodale commissie, volgens blad. 11 van Bijlage A, op een soortgelijk verzoek ten behoeve van de gemeente *Vledder* geschied is en door deze vergadering bereids is goedgekeurd, en derhalve vastgesteld, dat aan de kerkvoogden door tusschenkomst der genoemde besturen zal worden berigt, dat de Synode door de bestaande bepalingen gebonden, geen uitzigt op subsidie kan geven, maar desniettemin aan kerk-

voogden, tengevolge ook van de aanbeveling der kerkelijke besturen, zich niet bezwaard acht te verzekeren, dat het aanvangen der herstellingen een later in te dienen verzoek om subsidie niet zal praejudicieren.

Sluiting der zitting.

De vergadering wordt met dankzegging gesloten en verdaagd tot morgen voormiddag ten half elf ure.

H. J. SPIJKER, *President*.

9de ZITTING.

Vrijdag den 13den Julij 1860.

Tegenwoordig de heer *van Rinsum*, quaestor-generaal.

Opening der zitting.

Nadat de president de vergadering wederom met gebed en dankzegging opent, worden de notulen der voorgaande zitting gelezen en goedgekeurd.

Adres van de classicale vergadering van *Heusden*, in handen van de commissie tot de adressen, betrekkelijk de handhaving van den historischen grondslag der Evangelieprediking.

Eene ingekomene missive van de classicale vergadering van *Heusden*, dd. 27 Junij ll., ger. sub n°. 45, betreffende den tegenwoordigen toestand van zaken, wordt na kennisneming in handen van de commissie voor de desbetreffende stukken gesteld.

Motie van den heer *Witkop* tot ondersteuning van de gemeente te *Göttingen* door den voorsteller na de deswege gerezene bedenkingen weder ingetrokken.

De heer *Witkop*, terugkomende op het verzoek van den heer *Brandes*, predikant bij de Hervormde gemeente te *Göttingen*, vergelijkt Handelingen der Synode van 1859, bladz. 58, geeft aan de vergadering in overweging, om uit aanmerking van den hulpbehoevenden toestand dier gemeente, alsnog tot eene bijdrage uit het fonds voor noodlijdende kerken voor de herstelling van haar kerkgebouw te besluiten. Ten gevolge evenwel van de gerezene bedenking, of het wel geraden zij bij de veelvuldige behoeften der vaderlandsche gemeenten uit het steeds beperkte fonds gelden aan eene buitenlandsche gemeente te verstrekken, zonder dat hiervoor thans eene bepaalde aanvraag tot de Synode gerigt is, wordt de motie door den geachten voorsteller weder ingetrokken.

Continuatie van den quaestor-generaal en van zijnen secundus.

Vermits de behandeling van het verslag der Algemeene Synodale Commissie betreffende het beheer der algemeene kerkelijke fondsen geëindigd is, spreekt de vergadering, terwijl de quaestor-generaal zich voor eenige oogenblikken verwijderd heeft, overeenkomstig art. 57 van het Algemeen Reglement, haar goedachten over zijne continuatie en die van zijnen secundus uit.

Bij eenparig besluit voor het aanbijven van de heeren *van Rinsum* en *van Schouwenburg* in hunne betrekkingen, deelt de president aan den eerstgenoemden, na zijne terugkeer ter vergadering, van de hernieuwde benoeming kennis, onder betuiging van blijdschap, dat hem hiermede een feitelijk en ondubbelzinnig bewijs van de goedkeuring der Synode en de erkenning van zijne getrouwe diensten mag worden verleend en toewensching van hoogere ondersteuning om zich even getrouw aan de bevordering van de belangen der kerk te blijven wijden. Met dankzegging voor het ondervondene vertrouwen en de blijken van genegenheid verklaart de heer *van Rinsum* onder hooger opzien de hem bij hernieuwing opgedragene betrekking te aanvaarden.

Mededeeling aan den quaestor-geueeraal van het besluit der vergadering, en aanneming door hem van de bij hernieuwing opgedragene betrekking.

Den secretaris wordt aanbevolen om den heer *van Schouwenburg* kennis van zijne benoeming te doen ontvangen.

Kennisgeving aan den heer *van Schouwenburg* van zijne herbenoeming.

Aan de orde is de benoeming van nieuwe leden van de Algemeene Synodale Commissie en van hunne secundi.

Benoeming van den heer *P. A. L. Hugenholtz* tot lid der Algemeene Synodale Commissie, en van den heer *Slotemaker* tot zijnen secundus.

Uit het bestaande gros van predikanten wordt het na te melden drietal geformeerd: de heeren: *Hugenholtz*, *Slotemaker* en *Wilkop*,

waaruit vervolgens de heer *Hugenholtz* bij eene derde stemming tot lid der Synodale Commissie gekozen wordt, terwijl regtstreeks uit het gros insgelijks bij eene derde stemming de heer *Slotemaker* tot zijnen secundus wordt aangewezen.

Beide heeren verklaren zich aanstonds bereid om hunne respectieve betrekkingen te aanvaarden en ontvangen deswegens bij monde van den president de gelukwenschen der vergadering.

Aanneming van deze benoemingen.

Uit het voorhanden gros van ouderlingen worden daarna voor de benoeming van den primus op een tweetal geplaatst, de heeren *mr. F. de Greve*, president van den Hoogen Raad, oud-ouderling te 's Gravenhage en *R. D. G. A. Immink*, ouderling en notaris te *IJsselstein*, en nu bij eene eerste stemming de eerstgenoemde tot lid der Algemeene Synodale Commissie gekozen, gelijk vervolgens ook de heer *Immink* tot secundus naar eene regtstreeks verkiezing uit het gros, van welke benoemingen aan beide heeren zal worden kennis gegeven.

Benoemingen van den heer *F. de Greve* tot lid der commissie, en van den heer *R. D. G. A. Immink* tot zijnen secundus. Kennisgeving dezer benoemingen.

Bij de stemmingen welke voor deze benoemingen plaats grepen, werd als beginsel aangenomen, dat van onwaarde verklaard worden de briefjes waarin slechts de naam van eenen persoon geschreven wordt bevonden terwijl ze de namen van twee personen moeten bevatten, of waarin een persoon genoemd wordt, die reeds gekozen is en deswegens niet in aanmerking kan komen.

Besluit tot het van onwaarde verklaren der niet volledig ingevulde stembriefjes.

De volgende rapporten worden uitgebragt:

1°. van de commissie voor de provinciale verslagen bij monde van den heer *Hartman*; wegens de kerkvisitatie;

Rapport uitgebragt door de commissie voor de verslagen, wegens de kerkvisitatie:

a. toestand der kerkeraden, volgens tabel A;

a. wegens den toestand der kerkeraden, volgens tabel A.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ Aan uwe commissie, in de zitting van den 6den dezer benoemd, is onder anderen ook opgedragen aan deze vergadering een overzicht te geven van de ingekomene verslagen betrekkelijk de kerkvisitatie dezes jaars in de gemeenten der Nederlandsche Hervormde kerk, hetzij persoonlijk hetzij schriftelijk, gehouden. Hieraan voldoende merkt zij voorloopig het volgende aan.

„ Waar de kerkvisitatie persoonlijk werd gehouden is daarvan behoorlijk aan de gemeente kennis gegeven. Nergens zijn gemeenteleden opgetreden om iets voor te dragen.

„ In de meeste gemeenten waren bij persoonlijke of schriftelijke kerkvisitatie de leden des kerkerads aanwezig. De afwezigen hadden daarvoor gegronde redenen opgegeven, of anders waren daarvoor meestal gegronde redenen bekend.

„ Te *Abbenbroek* (classis *Brielle*) hebben ouderlingen en diakenen geweigerd het verslag te teekenen, volgens ingekomen berigt om den predikant in moeilijkheden te wikkelen, dienen om zijne hooge jaren tot elken prijs wil ontslagen zien.

„ Te *Borselen* (*Zeeland*) was één ouderling afwezig, omdat hij door den kerkerad in zijne bediening was geschorst. Het classicaal bestuur van *Goes* heeft kennis gegeven, dat die kerkerad daarmede zijne magt is te buiten gegaan.

„ Te *Kollum* (*Friesland*) waren geene kerkeradsleden aanwezig.

„ Te *Hiaure* (*Friesland*) vervullen twee leden van het classicaal bestuur de plaats van ouderlingen.

„ Na deze voorloopige aanmerkingen gaan wij over tot een overzicht betrekkelijk de antwoorden op de tabel A voorgesteld.

„ A. Toestand der kerkeraden.

„ Tot de onderwerpen der kerkvisitatie overgaande vermelden wij met dankzegging aan den Heer der gemeente al aanstonds, dat wij de gunstige berigten, ten vorigen jare u medegedeeld aangaande de leden van den kerkerad, mogen herhalen.

„ Van de herders en leeraars in de Vaderlandsche kerk wordt het loffelijk berigt gegeven, dat zij met gemoedelijken ijver en trouw alle deelen van hun ambt zoeken te vervullen, aan de uitbreiding van het rijk der waarheid en der deugd, met de krachten en vermogens hun door God geschonken, arbeidende.

„ Ook het onderzoek ten aanzien der ouderlingen heeft verblijdende berigten opgeleverd. Nevens de predikanten zijn ook zij onberispelijk in leven en wandel, en dezen behulpzaam in het houden van opzicht over de gemeenten.

„ Diakenen verdienen volgens ingekomene berigten mede lof zoo wel wat hunne personen als administratie betreft. Zij dragen aanhoudend zorg voor de insameling der liefdegaven en het beheer der diakonie-fondsen.

„ Gelijk ten vorigen jare, zoo is ook thans in de nakoming der bepalingen van het diakoniereglement vooruitgang te bespeuren. Nogtans groot is het aantal der diaconiën in abnormalen toestand verkeerende.

„ Tegen over deze verblijdende berigten mag uwe commissie het min gunstige niet verzwijgen.

„ Te *Haften* (classis *Zalt-Bommel*) zijn de vragen 7, 8, 9 onbeantwoord, omdat de kerkeraad van wege gerezene moeilijkheden bedankt had.

„ Te *Nunspeet* (classis *Harderwijk*) is de vraag wat de belijdenis der lidmaten betreft onbeantwoord.

„ Te *Ermelo* (classis *Harderwijk*) heeft een ouderling zich aan den afgezetten predikant *Willeveen* aangesloten en woont de godsdienstoefening noch de kerkeraadsvergaderingen bij.

„ Te *Willige Langerak* (classis *Gouda*) is en blijft een oud diaken weigerachtig diaconie-rekening te doen en wordt deswegens door het classicaal bestuur van *Gouda* regterlijk vervolgd.

„ Te *Koudekerke* (classis *Leiden*) ontbreekt de rekening der diaconie-administratie.

„ *Rhijnzaterwoude* (classis *Leiden*) vermindert in zielental en staat op het punt tot de noodlijdende gemeenten te behooren.

„ Te *Melis* en *Mariekerken* heeft het classicaal bestuur van *Middelburg*, gedurende de schorsing der kerkeraadsleden, eene commissie van vier leden uit zijn midden verkozen om met den predikant te doen, wat des kerkeraads is.

„ Te *Vollenhoven* (classis *Kampen*) is door ouderlingen en diakenen de wensch uitgedrukt dat meer dan thans geschiedt worde werk gemaakt van huis- en kraukenbezoek.

„ Te *Oldekerk* (classis *Groningen*) moest een lid van den kerkeraad uit de vergadering gezet worden omdat hij kennelijk in staat van dronkenschap verkeerde.

„ Te *Stadskanaal* (classis *Winschoten*) is een getrouw huisbezoek onmogelijk van wege de uitgebreidheid der gemeente.

„ Te *Assen* wordt wegens veelvuldige ambtbezigheden, en te *Hoogeveen* wegens de uitgestrektheid der gemeente het huisbezoek niet geregeld waargenomen.

„ Te *Middelburg* hebben één predikant en vier ouderlingen zwaarigheid gemaakt, getuigenis te doen aangaande de onberispelijkheid der belijdenis van de kerkeraadsleden, zoolang het niet gebleken is, wat zij door onberispelijkheid in de belijdenis te verstaan hebben.

„ Te *Utrecht* werd op de vraag naar de onberispelijkheid in de belijdenis en wandel geen antwoord gegeven door den predikant *Barger* en de diakenen, omdat zij niet wisten wat door belijdenis te verstaan zij. De predikant *Barger* wilde daarop bepaald antwoord ontvangen, waartoe kerkvisitatoren zich onbevoegd en onverplicht rekenden.

„ Ook te *Heeg* (classis *Sneek*) verklaart de kerkeraad niet te weten wat men verstaat door onberispelijkheid in belijdenis.

„ Te *Rouwen* (classis *Zwolle*) werken ouderlingen en diakenen niet mede aan de Christelijke opbouwning der gemeente door nalaten van het gebruik der Evangelische gezangen en van de viering van het avondmaal.

„ Het antwoord op de 10de vraag is niet in alle opzigten bevredigend; hier zijn de doop-, lidmaten- en trouwboeken niet geheel volledig, elders ontbreken aantekeningen van de kerkeraadshandelingen, of de liggers van de predikantstractementen mitsgaders van de reglementen, of is de index van het kerkelijke archief niet in orde.

„ Te *Nisse* (classis *Goes*) zijn alle vroegere doop-, lidmaten-, trouwboeken en diaconie-rekeningboeken vernietigd, omdat zij op eene vochtige plaats lagen. De kerkeraad is deswegens door het classicaal bestuur van *Goes* onderhouden.

„Gelijk het classicaal bestuur van Goes zoo zijn overal de bevoegde kerkelijke autoriteiten werkzaam het verkeerde zoo veel mogelijk te herstellen.

„Hiermede Hoog Eerwaardige Heeren! meenen wij dit gedeelte van onze taak te hebben volbragt en eindigen wij met de bede, dat de werkzaamheden van uwe vergadering met Gods zegen mogen worden bekroond.

„'s Gravenhage, 12 Julij 1860.

L. G. PAREAU.

J. J. HARTMAN.

A. LOSGERT.

C. J. VAN HEUSDEN.

W. F. C. VAN LAAK.”

b. toestand van het
godsdiens-onderricht,
volgens tabel B.

b. wegens het godsdiens-onderricht, volgens tabel B.

„HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„De commissie benoemd in uwe zitting van den 6den Julij ll., om aan uwe Hoog Eerwaardigen een zaamgetrokken rapport der kerkvisitatie aan te bieden, stelt zich thans ten taak het tweede gedeelte, volgens tabel B., betreffende den toestand van het *Godsdienst-onderricht*.

„In de steden wordt steeds geregeld zoowel des zomers als des winters gecatechiseerd; ten plattenlande echter meestal alleen des winters. Wij maken dit laatste daaruit op, dat de meeste kerkeraden de betrekkelijke vraag onbewimpeld met „neen”, sommigen met „zooveel mogelijk” beantwoorden. Hoezeer dit verschijnsel is te betreuren, schijnen echter de werkzaamheden aan den boerenstand verbonden, en de uitgespreide ligging van vele gemeenten daarin geene verandering te kunnen brengen. Het hapert niet aan de predikanten terwijl ook vele kerkeraden deze zoo gewichtige zaak zoeken te bevorderen.

„Het getal bijzondere godsdiensonderwijzers is steeds toenemende.

„Voor het onderricht der Hervormde jeugd en jongelingschap in de onderscheidene scholen wordt zooveel mogelijk zorg gedragen; zoowel predikanten als vele onderwijzers geven daartoe buiten de schooluren wekelijks geregeld onderricht in het Bijbellezen, de Bijbelsche geschiedenis, sommigen ook in het kerkgezag. Loffelijke vermelding verdient te dezen aanzien, dat een der diakenen te *Zevenhoven* (classis *Leiden*) wekelijks zijne woning afstaat om aan ver afwonende kinderen gelegenheid te geven tot het ontvangen van godsdiens-onderricht en dat te *Amsterdam* bij de Waalsche commissie eene bijzondere inrigting bestaat voor hen, die de diaconiescholen verlaten, waar onder toezigt van eene speciale commissie tot hun twintigste jaar gelegenheid wordt gegeven om in de kennis der waarheid toe te nemen en ter opleiding in de eene of andere betrekking, welke goede vruchten oplevert.

„ Met voorbeeldigen ijver wordt alom zorg gedragen voor het onderwijs in armen- en weeshuizen, in gevangenissen en andere gestichten.

„ Uwe vergadering verheugt zich zeker met ons in het medegedeelde, en ziet daarin eene proeve van de zorg van onzen Heer voor Zijne gemeente.

„ Innig leed echter doet het ons niet te mogen verzwijgen, dat te *Angerlo, Dinaperlo, Groenlo, Hengelo, Hummelo, Keppel* en *Zeddam* voor het godsdienst-onderwijs der schooljeugd niet behoorlijk wordt zorg gedragen, en op de laatste plaats bemoeijelijkt, omdat de onderwijzer aldaar de Roomsche-katholieke godsdienst belijdt. Treurig vooral is het berigt uit het classicaal bestuur van *Eindhoven*, waar zekere zendeling *Rietberg* twist en tweedragt in de gemeenten zaait, tot groot nadeel voor het godsdienst-onderwijs der jeugd.

„ De Algoede geve, dat steeds het godsdienst-onderwijs moge strekken tot opbouwning van de gemeente Zijns Zoons in geloof, hoop en liefde.

„ 's Gravenhage, 12 Julij 1860.

L. G. PAREAU.

J. J. HARTMAN.

A. LOSGERT.

C. J. VAN HEUSDEN.

W. F. C. VAN LAAK.”

Beide rapporten worden ter visie gelegd.

De rapporten ter visie gelegd.

2°. van de commissie voor de reglementen, wegens de consideratien der kerkbesturen omtrent de voorloopig aangenomene wijziging van art. 21 van het reglement op het examen ter toelating tot de evangelie-bediening bij monde van den heer *Doedes*.

Rapport uitgebragt door de commissie voor de reglementen wegens de consideratien over de voorloopig aangenomene wijziging van art. 21 van het reglement op het examen.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ In handen uwer commissie zijn gesteld de antwoorden van de provinciale kerkbesturen op de missive van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, dd. 2 Augustus 1859, waarbij de consideratien der kerkbesturen gevraagd waren op de voorloopig door de Algemeene Synode aangenomene wijziging van art. 21 van het reglement op het examen ter toelating tot de evangelie-bediening in de Nederlandsche Hervormde Kerk, volgens welke wijziging achter het woord „ Bijbels”, in het 3de lid van genoemd artikel, zou gelezen worden „ die ten minste zes weken vóór het examen geschiedt.”

„ De genoemde kerkbesturen, behalve dat van *Groningen*, waarvan geen antwoord ingekomen is, berigten dat zij geene consideratien hebben mede te deelen, terwijl verreweg de meesten zich bepaald gunstig over die bijvoeging uitlaten.

„ Zoowel op grond van dit laatste, als omdat de voorgestelde termijn voldoet aan eene

behoefte van hen, die geëxamineerd zullen worden, is uwe commissie van oordeel, dat de voorloopig aangenomene wijziging alle aanbeveling verdient en praeadviseert zij tot opneming daarvan in het genoemde artikel.

„ Uwe gecommiteerden ,

J. J. DOEDES.

G. W. SANNES.

H. O. FEITH.

P. J. MARCUS.

H. L. OORT.”

De wijziging van het artikel finaal gearresteerd.

Het rapport wordt aanstonds in beraadslaging genomen, en overeenkomstig hetzelfde besloten, om de onderwerpelijke wijziging finaal te arresteren, haar aan de stemmen der provinciale kerkbesturen te onderwerpen en aan de Synodale Commissie de vereischte magtiging tot uitvaardiging te verleenen.

Rapport uitgebragt door de quaestorale commissie.

3°. van de quaestorale commissie bij monde van den heer *Slotemaker* :

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ De commissie benoemd in uwe vergadering van den 5den dezer, tot het onderzoek van en het rapporteren over de quaestorale zaken, heeft de eer u

„ 1°. overeenkomstig het praeadvies der Synodale commissie voor te stellen, om de uitdeeling uit de algemeene weduwenbeurs, voor dit jaar wederom vast te stellen op negentig gulden;

„ 2°. wat het fonds der schraalste predikants-tractementen aangaat, is het uwe commissie, met het oog op den treurigen staat van het fonds, onraadzaam voorgekomen dit jaar nieuwe bijdragen uit dat fonds toe te kennen,

„ Was er toch ten jare 1859 voor ruim f 630 meer beschikt, dan eigenlijk tot verhooging van predikants-tractementen kon besteed worden, het komt ons voor, dat dit bedrag in geenen deele behoort verhoogd te worden, opdat men niet tot het treurige besluit zou moeten komen, om eenige vroeger reeds verleende toelagen weder in te trekken, waartoe wij ongaarne zouden adviseren.

„ Heeft uwe vergadering ons advies gevraagd over het door de Synodale commissie reeds in de vergadering des vorigen jaars in overweging gegevene, om de predikanten, de kerkbesturen, ja de geheele Nederlandsche Hervormde kerk bekend te maken met de gesteldheid van dit fonds, met het vele goede reeds gesticht uit de vrijwillige bijdragen van predikanten en kerkbesturen en met de behoefte die er is aan voortdurende hulp, om het voorgestelde doel eenmaal te kunnen bereiken, doch ook met de toenemende vermindering der bijdragen, welke nu reeds tot het treurige gevolg heeft geleid, dat de Synode buiten

magte is, om zelfs aan de aanvragen van de meest behoeftige gemeenten te kunnen voldoen en om vervolgens predikanten, kerkelijke besturen, ja alle gemeentelieden in ons kerkgenootschap op te wekken, om het zoo weldadige fonds te ondersteunen door jaarlijksche verhoogde bijdragen, op dat langs dezen weg aan vele standplaatsen een tractement worde verzekerd, dat eenigzins aan de eischen van onzen tijd voldoet, uwe commissie acht het om verschillende redenen, immers voor als nog, ongeraden om tot het nemen van zoodanige maatregelen over te gaan.

„ 3°. Waar wij overeenkomstig den ons gegeven last al verder de eer hebben hierbij Uw Hoog Eerwaardigen aan te bieden de voordragten tot bedeeeling van noodlijdende gemeenten en personen, daartoe door onderscheidene provinciale en classicale besturen aanbevolen, zoo voegen wij daarbij het berigt, dat wij bij het opmaken dezer voordragten, zooveel mogelijk hebben acht geslagen op de lijst der weduwen van predikanten, uit het te *Haarlem* gevestigde fonds van wijlen vrouwe *C. Schellinger* douairiere van den heer mr. *P. Steijn* met pensioen begiftigd, aan uwe vergadering door de algemeene commissie van liquidatie der zaken van de voormalige wees- en momboirkamers welwillend medegedeeld en door uwe vergadering ons ter-inzage gegeven. Waar vele staten en tabellen door de scriba's der classicale besturen met blijkbare zorg en naauwkeurigheid waren ingevuld, daar liet die invulling bij anderen veel te wenschen over en zouden wij daarom Uw Hoog Eerwaardigen in bedenking geven, om hetzij door het kerkelijke orgaan, hetzij op andere wijze, de scriba's der classicale besturen in het algemeen uit te noodigen, om, *en* voor eene naauwkeurige invulling *en* voor eene *tijds*g toezending dier tabellen zorg te dragen en daarin *niet naar de opgaven van vroegere jaren* te verwijzen, maar veeleer *telken jare*, ook al zijn de omstandigheden niet veranderd, den toestand op te geven, waarin zich die gemeenten en personen bij het opmaken der tabellen bevinden.

„ Waar wij reeds met een enkel woord hebben gewag gemaakt van de welwillendheid der algemeene commissie van liquidatie der zaken van de voormalige wees- en momboirkamers, om de Synode op haar verzoek eene opgave te doen toekomen van de predikantsweduwen gebeneficieerd uit het fonds van douairiere den heer mr. *P. Steijn*, daar nemen wij de vrijheid Uw Hoog Eerwaardigen te adviseren, om gezegde commissie voor die welwillendheid den dank der vergadering te doen betuigen en daaraan in antwoord op *haar* verzoek, om in het belang van de administratie van genoemd fonds insgelijks bekend gemaakt te worden met de ondersteuning door predikantsweduwen uit kerkelijke fondsen genoten, toe te voegen: dat alle weduwen in den regel met eene toelage van plus minus *f* 90 uit de Algemeene Synodale weduwenbeurs worden begiftigd en voorts bijdragen ontvangen, zoowel uit pensioen van den lande als uit de fondsen van provinciale en classicale weduwenbeursen voortvloeiende, welke bijdragen echter zeer ongelijk zijn en waarmede de Synode niet bekend is, waarom dan ook daarvan geene juiste en volledige opgave kan gegeven worden; dat daarom aan heeren directeurs van dat fonds in bedenking gegeven wordt, vast te stellen dat iedere weduwe die zich aanmeldt om onder de gebeneficieerden uit dat fonds te worden opgenomen, verplicht is, bij hare aanvraag, eene door den scriba van het classicaal bestuur, waaronder zij ressorteert, afgegevene opgave over te leggen van de verschillende ondersteuning, die haar uit een of ander kerkelijk fonds reeds toekomen.

„ 4°. Is eindelijk nog in onze handen gesteld eene aanvraag van het classicaal bestuur

van *IJzendijke* tot restitutie van gemaakte onkosten, van eene door het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* noodig geoordeelde persoonlijke kerkvisitatie in de gemeente van *Azel*, wij hebben de eer, Uw Hoog Eerwaardigen te adviseren, die aanvraag aan het classicaal bestuur van *IJzendijke* terug te zenden met de opmerking dat genoemd bestuur zich ten deze overeenkomstig artt. 21 en 22 van het reglement op de kerkvisitatie regtstreeks tot het ministerieel departement had behooren te wenden.

„ In vertrouwen hiermede aan den ons opgedragen last voldaan te hebben, noemen wij ons met heilbede over deze vergadering en hare gewigtige werkzaamheden.

De commissie tot de quaestoralia,

P. A. C. HUGENHOLTZ.

A. SLOTEMAKER Cz.

J. W. E. EBBINGE.

Voordragt van noodlijdende gemeenten uit de eerste afdeeling van het fonds te ondersteunen.

CLASSIS.	GEMEENTEN.	TOEGESTAAN IN 1859.	VOORGESTELD IN 1860.
Nijmegen	Winsen.	f 30.00	f 30.00
	Beuningen c. a.	25.00	25.00
Zutphen.	Wehl	50.00	60.00
Bommel.	Loevestein	40 00	40.00
's Gravenhage	Ter Heide.	40.00	40.00
Leiden	Kage	50.00	50.00
	Noordwijk aan Zee.	65.00	65.00
Dordrecht	Spijk	25.00	25.00
Amsterdam.	Ankeveen	50.00	50.00
	Kudelstaart	50.00	50.00
	Bussum.	60.00	90.00
Haarlem	Wijk aan Zee en Duin	50.00	50.00
	Transporteren	f 535.00	f 575.00

CLASSIS.	GEMEENTEN.	TOEGESTAAN IN 1859.	VOORGESTELD IN 1860.
	Per transport . .	f 535.00	f 575.00
Alkmaar	Calandsoog	40.00	40.00
	Kolhorn	40.00	40.00
	Petten	40.00	50.00
Edam	Holysloot	60.00	65.00
	Volendam	30.00	30.00
IJzendijke	Philippine	65.00	75.00
Utrecht	Waverveen	45.00	55.00
Wijk	Schalkwijk	55.00	75.00
Leeuwarden	Bergumerheide	25.00	30.00
Dokkum	Hallum en Ballum	25.00	25.00
	Nes op Ameland	75.00	75.00
	Schiermonnikoog	40.00	40.00
	Zwaag Westeinde	65.00	65.00
Deventer	Tubbergen	75.00	75.00
Groningen	Saaxum	35.00	35.00
Appingadam	Ten Boer	40.00	40.00
	Opwierda	35.00	35.00
	Thesinge	40.00	40.00
Onderdendam	Ooster-Nieland	35.00	40.00
	Stitswerd	35.00	35.00
Breda	Gastel	25.00	25.00
	Zundert	50.00	50.00
	Lage Zwaluwe	25.00	30.00
Eindhoven	Asten	40.00	40.00
	Bergeijk	35.00	35.00
	Budel	30.00	30.00
	Transporteren . . .	f 1640.00	f 1750.00

CLASSIS.	GEMEENTEN.	TOEGESTAAN IN 1859.	VOORGESTELD IN 1860.
	Per transport . .	f 1640.00	f 1750.00
Eindhoven	Eersel	25.00	25.00
	Hoogeloon, Vesseem c. a.	25.00	25.00
Coevorden	Odoorn	50.00	50.00
	Schoonoord	75.00	75.00
Limburg	Gulpen	30.00	30.00
	Stevenswaard	30.00	30.00
	Urmond en Grevenbicht	30.00	30.00
	Weert	75.00	75.00
	Eijsden	25.00	25.00
		f 2005.00	f 2115.00
	Gemeenten der Waldenzen	100.00	100.00
		f 2105.00	f 2215.00

Kleine toelagen aan noodlijdende betrekkingen van predikanten.

CLASSIS.	N A M E N.	In 1860.	In 1859. •
Nijmegen . .	Meerderjarige dochter van ds. Monhemius (S. T.) . .	f 50.00	f 50.00
	" " " " (A. C.) . .	50.00	50.00
	Geïnstitueerde dochter van ds. B. C. Clement . . .	50.00	50.00
Zutphen . . .	Meerderj. dochter van ds. W. L. Entink (D.) . . .	60.00	60.00
	" " " " W. L. Entink (A. J. W.) . .	60.00	60.00
	Twee meerderj. dochters van ds. L. T. Westerbeek van Eerten (J. H. en C. M.)	60.00	60.00
	Transporteren	f 330.00	

CLASSIS.	N A M E N.	In 1860.	In 1859.
	Per transport	f 330.00	
Zutphen. . .	Wed. van ds. H. Lamberts geb. A. Dingemans . .	40.00	f 40.00
	" " Homan geb. Romijn	60.00	50.00
Tiel	Meerderj. dochter van J. H. Lammers (D. W.) . .	60.00	60.00
Harderwijk . .	Twee meerderj. dochters van ds. W. Brederode (E. J. en G. H.)	60.00	60.00
	Twee meerderj. dochters van ds. B. Koning (J. A. en A. H.)	50.00	50.00
	Wed. van ds. B. L. Muller geb. van Engelen . . .	70.00	70.00
	" " ds. Heinecken (inkomen f 897)	—	Nieuw.
	" " ds. C. Wagener geb. Streling.	50.00	50.00
's Gravenhage .	Meerderj. dochter van ds. H. W. Benier (A. H. W. B.).	45.00	45.00
	" " " " H. Huizen	50.00	40.00
	Wed. van ds. H. van Lil	50.00	50.00
Rotterdam . .	Meerderj. zoon van ds. J. Sterk	55.00	55.00
	Wed. van ds. F. Boon	25.00	25.00
Leiden	" " " W. C. van Campen.	50.00	50.00
	" " " J. H. Carpentier Alting	75.00	75.00
	" " " P. Haesebroeck (geen kinderen en f 415 inkomen)	—	—
	" " " P. Hoogeveen.	40.00	40.00
	" " " N. C. Lette	75.00	75.00
	Meerderj. dochter van ds. G. Badon van den Berg (E. C. J.).	50.00	Nieuw.
	Meerderj. dochter van ds. P. A. van der Laan . .	40.00	Nieuw.
Dordrecht . .	Wed. van ds. C. A. van Schagen	60.00	60.00
	" " " W. C. van Hulst.	55.00	55.00
	" " " A. M. Bruining	65.00	Nieuw.
	Twee meerderj. dochters van ds. P. G. Mari. . . .	60.00	60.00
	Transporteren	f 1515.00	

CLASSIS.	N A M E N.	In 1860.	In 1859.
	Per transport	f 1515.00	
Dordrecht . .	Twee meerderj. dochters van ds. Dagevos	50.00	f 50.00
	Een meerderj. dochter van ds. C. van Rinteln . . .	60.00	60.00
	Twee meerderj. dochters van ds. A. C. Romswinkel .	70.00	70.00
Gouda	" kinderen van den voormaligen predikant J. J. Zorn	80.00	80.00
	De behuwd dochter van ds. J. Thiebout, genaamd G. Key. (is thans classis Dordrecht).	25.00	25.00
Brielle	Eene meerderj. dochter van ds. T. Everaers, wed. van J. J. Termaat	50.00	50.00
	Eene meerderj. dochter van ds. J. J. de Roy (A.). .	50.00	50.00
	" " " " " (J.). .	50.00	50.00
Amsterdam . .	De wed. van ds. J. P. H. Hulsteyn	50.00	50.00
	De meerderj. zoon van ds. A. Booiman	60.00	60.00
	Wed. van ds. J. Langenberg	50.00	40.00
	Meerderj. zoon van ds. J. Roghair.	60.00	60.00
	Wed. van ds. B. Looze	50.00	50.00
	Kinderen van ds. B. van Ketel.	90.00	90.00
	Meerderj. zoon van ds. H. Heins	50.00	50.00
	" " " " J. H. Hasselbach	60.00	60.00
	Wed. van ds. H. Schrey.	60.00	60.00
Haarlem. . . .	Meerderj. dochter van ds. J. Tasman	60.00	60.00
	" " " " J. H. Kuitert	40.00	40.00
Alkmaar. . . .	Twee kinderen van ds. J. C. P. Otto.	60.00	75.00
	Meerderj. dochter van ds. H. H. Groet	65.00	60.00
	" " " " D. Pekelaar	55.00	50.00
	" " " " J. de Leeuw	25.00	Nieuw.
	Transporteren	f 2785.00	

CLASSIS.	N A M E N.	In 1860.	In 1859.
	Per transport	f 2785.00	
Hoorn . . .	Meerderj. dochter van ds. Homma Schardam . . .	60.00	f 80.00
	" " " " J. W. Toereppel . . .	50.00	50.00
	Wed. van ds. H. P. van der Haar . . .	50.00	25.00
	Meerderj. dochter van ds. J. Schardam . . .	50.00	50.00
Edam . . .	Wed. van ds. J. H. Snijder . . .	30.00	30.00
	" " " B. A. Plemper van Baalen. . .	40.00	40.00
	Meerderj. dochter van ds. J. D. van Genderen . . .	50.00	50.00
	Zuster van ds. B. A. van Ketel . . .	25.00	25.00
	Meerderj. dochter van ds. J. Dijkstra . . .	30.00	30.00
Middelburg . .	Wed. van ds. J. Hoogendorp . . .	55.00	55.00
	Huisgezin van den gerehabiliteerden predikant M. S. Kompenhans . . .	65.00	55.00
	Drie meerderj. dochters van ds. W. Vervoorn . . .	90.00	85.00
	Meerderj. dochter van ds. P. Six Dijkstra . . .	35.00	35.00
	Wed. van ds. H. Haesebroek . . .	40.00	40.00
	Drie meerderj. dochters van ds. Hagen . . .	60.00	60.00
	Meerderj. dochter van ds. J. Grims . . .	40.00	40.00
	Wed. van ds. C. Giltay . . .	—	—
Zierikzee . .	Meerderj. kinderen van ds. J. M. de Bruijn . . .	60.00	60.00
	Vier meerderj. dochters van ds. S. J. Everaers . . .	70.00	70.00
	Wed. van ds. Henrij . . .	55.00	45.00
Goes . . .	" " " J. C. Meijer . . .	55.00	50.00
	" " " Schilham . . .	70.00	70.00
	Drie meerderj. zoons van ds. J. Dagevos . . .	95.00	90.00
	Wed. van ds. J. Dagevos . . .	50.00	Nieuw.
IJzendijké . .	" " " P. Anemaet . . .	40.00	40.00
	Transporteren	f 4105.00	

CLASSIS.	N A M E N.	In 1860.	In 1859.
	Per transport	f 4105.00	
IJzendijke . .	Twee meerderj. dochters van ds. A. W. Egter. . .	50.00	f 50.00
Utrecht . . .	Meerderj. dochter van ds. J. C. ten Ham, wed. Marsman	—	Overleden.
	Meerderj. dochter van ds. ten Ham	55.00	55.00
	Wed. van ds. van Kesteren	45.00	45.00
	" " " Versprille	50.00	50.00
	" " " J. B. Hartman	50.00	50.00
	" " " B. A. van Deursen	60.00	60.00
	" " " P. W. Prins	60.00	60.00
	Meerderj. dochter van ds. W. Horst	25.00	25.00
	" " " " W. den Broeder	40.00	40.00
	Wed. van ds. A. Pieterse.	40.00	40.00
	" " " Steringa Kuiper.	50.00	50.00
	" " " W. H. Muller	35.00	35.00
	Meerderj. zoon van ds. C. van Engelen	50.00	50.00
Amersfoort . .	Twee meerderj. dochters van ds. J. M. Bredée . . .	60.00	50.00
Wijk. . . .	Meerderj. dochters van ds. B. Eickma	35.00	35.00
Leeuwarden. .	Wed. van ds. F. Hellendoorn Cramer	45.00	45.00
	" " " J. J. Menkema	80.00	80.00
	" " " A. Smit.	45.00	45.00
	Meerderj. dochter van ds. E. Meurs	15.00	15.00
	" zoon van ds. H. J. Dijkhuizen	45.00	45.00
	" dochter van ds. B. H. Habbema	15.00	40.00
	" " " " W. Mebius.	65.00	65.00
	Twee meerderj. dochters van ds. W. A. Lamping. .	55.00	45.00
	Een kleinzoon van ds. B. G. de Kok	—	Nieuw.
	Transporteren	f 5175.00	

CLASSIS.	N A M E N.	In 1860.	In 1859.
	Per transport	f 5175.00	
Sneek	Meerderj. dochter van ds. F. W. Ferwerda	75.00	f 75.00
	" " " " B. Rodenburg	30.00	25.00
	Voormalige predikant A. Meiners	50.00	50.00
	Meerderj. zoon van ds. J. van Genderen	30.00	25.00
	" dochter van ds. C. Witteveen	25.00	25.00
	" " " " S. J. Attema	35.00	35.00
Franeker. . . .	" zoon " " T. M. Laurman	50.00	50.00
	" " " " H. D. Struiving	45.00	45.00
Dokkum. . . .	" " " " J. Los	60.00	60.00
	" dochter " " J. W. Snetlage	15.00	40.00
	" " " " P. Sijtsma (A.)	30.00	50.00
	" " " " Titia	30.00	
	De vrouw van den krankzinnigen pred. L. van Loon.	90.00	90.00
Heerenveen. . .	Wed. van ds. A. Bekenkamp	50.00	50.00
	Voormalige predikant G. Slecht	50.00	50.00
	Wed. van ds. S. C. Fischer	30.00	25.00
Zwolle	" " " A. Booiman	40.00	40.00
	Meerderj. dochter van ds. E. A. Boerman	40.00	40.00
Deventer. . . .	" " " " B. Martinus	75.00	75.00
Kampen	" " " " J. Hemsing	60.00	60.00
	" zoon " " H. Uden Masman	40.00	40.00
	" dochter " " R. Zwiering	45.00	45.00
	" zoon " " W. Sanders	35.00	Nieuw.
Groningen . . .	" dochter " " A. J. H. Abbring	35.00	35.00
	Wed. van ds. J. Bremer	90.00	90.00
	" " " G. Busscher	50.00	50.00
	Transporteren	f 6380.00	

CLASSIS.	N A M E N.	In 1860.	In 1859.
	Per transport	f 6380.00	
Groningen . . .	Wed. van den voormaligen predikant E. Idema . . .	50.00	f 50.00
	" " ds. C. Meijer	25.00	25.00
	" " " C. G. Offerhaus	80.00	80.00
	" " " J. I. Oosterhuis	65.00	55.00
	Vier meerderj. dochters van ds. G. Reinkingh . . .	90.00	85.00
	Meerderj. dochter van ds. van der Linden van Sprankhuizen	35.00	35.00
	Meerderj. dochter van ds. E. F. Rost	60.00	60.00
	Wed. van ds. G. Stockfeldt	70.00	70.00
	" " " W. Winsemius	90.00	90.00
	Krankzinnige dochter van ds. E. J. Huizinga . . .	Nihil.	Nieuw.
Winschoten . . .	Vijf kinderen van ds. J. van den Broek	85.00	85.00
	Twee meerderj. dochters van ds. W. Waalkens . . .	50.00	50.00
	" " " " " A. J. H. Abbring . . .	50.00	Nieuw.
Appingadam . . .	" " " " " J. Jansonius	50.00	50.00
	Drie kinderen van ds. H. G. Cannegieter	60.00	Nieuw.
Onderdendam . .	Vier minderj. kinderen van ds. A. M. Stratingh . . .	90.00	90.00
's Hertogenbosch	Meerderj. dochter van ds. R. H. van Altena	30.00	30.00
	Wed. van ds. J. de Gids	70.00	70.00
	Meerderj. dochter van ds. F. H. Claassen	45.00	45.00
Breda	Drie meerderj. kinderen van ds. A. J. van der Burg . .	75.00	75.00
	Kleindochter van ds. J. Molt	40.00	40.00
Heusden	Meerderj. dochter van ds. B. Eickma	35.00	35.00
	Vrouw van den voormaligen predik. C. W. van de Ven.	75.00	75.00
	Meerderj. dochter van ds. M. Altheer	50.00	50.00
	Twee meerderj. dochters van ds. A. J. Nanninga . . .	50.00	Nieuw.
	Transporteren	f 7800.00	

CLASSIS.	N A M E N .	In 1860.	In 1859.
	Per transport	f 7800.00	
Eindhoven . .	Meerderj. dochter van ds. R. Nicolai	35.00	f 35.00
	" " " " A. H. Ross	60.00	60.00
	" " " " J. Spaan	70.00	70.00
	Kleindochter van ds. P. C. Wissenbach	60.00	60.00
Assen . . .	Meerderj. dochter van ds. J. Schotsman	55.00	55.00
	" " " " H. Mennes	50.00	40.00
	" " " " A. J. H. Abbring	35.00	Nieuw.
Meppel . . .	Dochter van ds. R. R. Weurdinge	50.00	50.00
	Wed. van ds. K. Winkel	50.00	50.00
Coevorden . .	Meerderj. dochter van ds. J. C. Bril	60.00	60.00
Limburg . .	Wed. van ds. L. A. Preusser	40.00	40.00
		f 8365.00	
	Af: wed. Masman	55.00	
	TOTAAL.	f 8310.00	

Wordt begonnen met de behandeling van het rapport der quaestorale commissie en besloten :

Het rapport der quaestorale commissie in behandeling.

1°. volgens het gegevene advies de bedeeeling uit de algemeene weduwenbeurs vast te stellen op negentig guldens;

Vaststelling der bedeeeling uit de algemeene weduwenbeurs.

2°. desgelijks overeenkomstig de voordragt der rapporterende commissie, geene nieuwe bijdragen uit het fonds voor de schraalste predikants-tractementen toe te kennen, met kennisgeving hiervan aan de provinciale kerkbesturen, die nieuwe aanbevelingen tot de Synode gebragt hebben en aan den kerkeraad van *Culemborg*, die eene toelage voor zijne predikanten verzocht heeft;

Besluit om geene nieuwe bijdragen uit het fonds voor de schraalste predikants-tractementen toe te kennen, met kennisgeving hiervan aan de belanghebbenden.

Besluit overeenkomstig het advies der Algemeene Synodale Commissie, tegen het advies der rapporterende commissie, om tot verheffing van het fonds voor de schraalste predikants-tractementen, eenen opwekkingbrief zoo algemeen mogelijk te verspreiden.

3°. af te wijzen het voorstel van de commissie om voor alsnog geen gevolg te geven aan de aanbeveling van de Synodale Commissie om eene ten verledenen jare reeds aangeprezene opwekking tot predikanten, kerkelijke besturen ja tot de geheele vaderlandsche kerk te rigten, ten einde het evengenoemde fonds te verheffen. De vergadering oordeelt dat zoodanige opwekking wegens den zorgwekkenden staat van het fonds en de verplichtingen welke de Synode ten aanzien van een groot aantal gemeenten te vervullen heeft, geen uitstel kan lijden. Zij wil die opwekking zoo algemeen mogelijk, ruimer nog dan door de Synodale Commissie bedoeld werd, zoodat daarin ook de collegiën van kerkvoogden zullen worden begrepen, met dien verstande evenwel, dat de kerkeraden zullen worden uitgenoodigd, de medewerking van die collegiën tot ondersteuning van het fonds te bevorderen.

Het ontwerpen van den bedoelden opwekkingbrief aan eene afzonderlijke commissie opgedragen.

Het ontwerpen van zoodanige opwekkingbrief wordt aan de zorg van eene commissie opgedragen, bestaande uit de heeren *Sannes* en *Feith*.

Provisionele goedkeuring der voordragten tot toelagen uit de eerste afdeeling van het fonds voor noodlijdende kerken en personen, aan onderscheidene gemeenten en aan de predikants - betrekkingen van de eerste vijf provinciale ressorten.

De voordragten van bedelingen van gemeenten met de zoogenaamde kleine toelagen uit de eerste afdeeling van het fonds worden provisioneel goedgekeurd; gelijk ook van predikantsweduwen en betrekkingen in de provincien *Gelderland*, *Zuidholland*, *Noordholland*, *Zeeland* en *Utrecht*.

Staking van stemmen over de vraag, of voortaan ook aan kleinkinderen van predikanten ondersteuning zal verstrekt worden.

Wegens den verstreken tijd wordt de verdere behandeling van dit onderwerp verschoven tot de volgende zitting, in welke ook eene beslissing zal moeten beproefd worden over de vraag of voortaan ook aan kleinkinderen van predikanten ondersteuning zal verleend worden, waaromtrent thans de stemmen hebben gestaakt.

Sluiting der zitting.

De vergadering wordt met dankzegging gesloten en geadjourneerd tot morgen met afwijking van het Reglement van Orde, ten negen ure.

H. J. SPIJKER, *President*.

10de ZITTING.

Zaterdag den 14den Julij 1860.

De heer van *Rinsum*, quaestor-generaal tegenwoordig.

Opening der zitting.

De vergadering wordt met gebed geopend, waarna de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd worden.

Wordt kennis genomen van eenen brief van den heer *F. de Greve*; de dagteekening van gisteren voerende, ger. sub. n°. 47, vermeldende dat alleen veelvuldige ambtbezigheden hem verhinderen, de hem opgedragene betrekking te aanvaarden, waardoor hij zich overigens hoog vereerd verklaart. Met leedwezen wordt dit berigt vernomen.

Daar de vergadering oordeelt, naar het voorstel van den president, dat terstond tot eene nieuwe benoeming moet worden overgegaan, zoo wordt uit het gros, dat voor deze verkiezing werd gemaakt, het volgende tweetal geformeerd: de heeren *R. D. G. A. Immink*, notaris en ouderling te *IJsselstein* en mr. *A. Telling*, kantonregter en oud-ouderling te *Franeke*.

Nevens de genomineerden waren op het gros geplaatst, de heeren:

J. C. A. van der Meer van Kuffeler te *Rhenen*;

J. P. C. van Galen te *Bergeijk*;

Mr. H. Vos te *Assen*;

Mr. G. G. Buttingha Wichers te *Leiden*;

Mr. J. W. M. Pape en mr. *A. van Galen*, beiden te 's *Gravenhage*.

Van dit tweetal wordt de heer *Immink*, na gisteren reeds tot secundus te zijn benoemd, bij eene eerste stemming tot primus lid gekozen, en uit het overblijvende gros in zijne plaats tot secundus, desgelijks bij eene eerste stemming, de heer *Telling*, van welke benoemingen de onverwijldde kennisgeving aan den Secretaris wordt opgedragen.

De vraag of klein-kinderen van predikanten voor de ondersteuning uit de eerste afdeeling van het fonds voor noodlijdende kerken behooren in aanmerking te komen, waarover de stemmen in de zitting van gisteren hebben gestaakt, wordt bij herstemming in ontkennenden zin beslist.

Evenwel oordeelt de vergadering dat dit besluit niet kan terugwerken op zoodanige klein-kinderen, welke vroeger reeds ondersteuning genoten en daarvoor thans weder werden voorgedragen.

Gelezen wordt nog een adres van kerkvoogden en notabelen van de gemeente te *Schalkwijk* van 20 Februarij 1860, met de tabellarische voordragten van het provinciaal kerkbestuur van *Utrecht* ingekomen en ger. sub n°. 430 f, houdende verzoek om voor het tegenwoordige jaar met eene toelage van f 100 te worden begunstigd, tot goedmaking van eenige herstellingen, welke voor kerk en pastoorij onvermijdelijk zijn.

Ofschoon het verzoek zoo als het luidt, niet kan worden ingewilligd, vermits de aanvragen tot het bedrag van f 100 en daarboven ten bedoelden einde uit de tweede afdeeling van het fonds behooren te geschieden, zoo besluit de vergadering evenwel de hulpbehoevende gemeente eenigermate te gemoet te komen, door de provisioneel aangenomene voordragt van f 55 met f 20 te verhoogen.

Wordt voortgegaan met de behandeling van het rapport der quaestorale commissie, en voorloopig goedkeuring gegeven aan de voordragten van personen uit de overige provinciale ressorten van *Friesland*, *Overijssel*, *Groningen*, *Noordbrabant*, *Drenthe* en *Limburg*.

Kennisneming van het bedanken van den heer *de Greve* voor zijne benoeming tot lid der Algemeene Synodale commissie.

Benoeming van den heer *R. D. G. A. Immink* tot lid der commissie en van den heer *A. Telling* tot zijnen secundus, uit het daarvoor gemaakte gros en zoo veel den eerstgenoemde betreft, uit een verkozen tweetal, met kennisgeving aan de benoemden.

Beslissing, bij herstemming, dat uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen voortaan geene ondersteuning aan kleinkinderen van predikanten zal verleend worden, zonder terugwerking evenwel van dit besluit op hen, die reeds zoodanige ondersteuning genoten.

Besluit tot verhoogen der voordragt ten behoeve van de gemeente te *Schalkwijk*, ten gevolge van een ingekomen verzoek van kerkvoogden en notabelen dier gemeente, om met eene toelage van f 100 uit de eerste afdeeling van het fonds voor noodlijdende kerken en personen te worden begunstigd.

Voortzetting van de behandeling van het rapport der quaestorale commissie; voorloopige goedkeuring der voordragten van predikant-betrekkingen uit de overige provinciale ressorten.

De voorloopig goed-gekeurde voordragten ter ondersteuning uit de eerste afdeling van het fonds bepaald vastgesteld.

De voorloopig goedgekeurde voordragten van gemeenten en personen uit de eerste afdeling van het fonds worden bepaald vastgesteld, zijnde alzoo aan verschillende gemeenten toegewezen	f 2,215.00
aan personen	8,810.00

Makende een totaal bedrag van. f 10,525.00

Resumtie der toegestane subsidien uit het fonds in verband met de beschikbare gelden.

Hierbij gevoegd de som aan gemeenten uit de tweede afdeling toegestaan, met inbegrip van de voorwaardelijk toegekende subsidien aan <i>Boven Hardinxveld</i> en <i>Gramsbergen</i> ter somma van f 5500	87,159.00
---	-----------

Geeft een totaal van. 47,684.00

Zoodat na aftrek der beschikbare som van. 47,116.66

Het vermoedelijk te kort blijft f 567.34

of met de subsidie aan de gemeente te *Gulpen*, waaromtrent de beslissing aan de Algemeene Synodale commissie is overgelaten. 600.00

Het totale te kort zoude zijn. f 1,167.34

Vermelding door den president van een door onvoorziene omstandigheden te laat inkomen van eenen aan hem gerigten brief van kerkvoogden der gemeente *Zijpe*, welke bij de behandeling van de voordragt der Synodale commissie wegens de door hen gevraagde subsidie had moeten dienen.

Beslissing der vergadering, naar aanleiding van de motie van den president, om de voordragt van de gemeente *Zijpe* op nieuw in overweging te nemen, dat zulks een terugkomen zou zijn op een reeds genomen besluit.

De brief van kerkvoogden van de *Zijpe*, op verzoek van den president geregistreerd en aan de orde van behandeling gesteld, doch niet verder in overweging genomen, door het besluit der vergadering, om niet op de goedkeuring van de voordragt der Synodale Commissie terug te komen.

Betreffende de voordragten der Algemeene Synodale commissie omtrent de subsidie uit de tweede afdeling van het fonds, brengt de president nog eenen brief ter tafel door kerkvoogden van de gemeente te *Zijpe* aan hem gerigt, ged. 6 Julij ll. en vergezeld van eene memorie omtrent de kerkbouw te *Oude Sluis* in die gemeente, de tusschenkomst van den president inroepende, om de Synode alsnog tot het toekennen der verlangde ondersteuning te doen besluiten. De president vermeldt, dat het tijdig inkomen van dien brief is verhinderd geworden door zijne onvoorziene afwezigheid en eene vergissing welke dien ten gevolge ook in het bezorgen heeft plaats gevonden, zoodat daarvan bij de behandeling der voordragten geene kennis heeft kunnen genomen worden. Hij geeft nu in overweging om de voordragt omtrent de gemeente van de *Zijpe* op nieuw in behandeling te nemen, waardoor evenwel de vraag moet beslist worden, of zulks moét geacht worden te zijn een terugkomen op een genomen besluit, waartoe $\frac{2}{3}$ der stemmen worden vereischt. De vergadering oordeelt, dat deze vraag toestemmende moet worden beantwoord.

Tot deze beslissing hebben, met uitzondering van den hoogleeraar *Pareau* en den *quaestor-generaal*, de overige adviserende leden medegewerkt, terwijl van de stemhebbende leden de *president* alleen zich tegen deze beslissing verklaard heeft.

Nadat nu de bedoelde brief van kerkvoogden van de *Zijpe* op verzoek van den president met de daarbij behoorende memorie geregistreerd is, (sub n°. 48) en de vergadering van den inhoud kennis heeft genomen, wordt de vraag aan de beslissing der vergadering onderworpen, of men terugkomende op het genomene besluit tot goedkeuring van de voordragt der Synodale Commissie betreffende de door kerkvoogden der gemeente te *Zijpe* gevraagde subsidie, de voordragt op nieuw zal ter hand nemen. De vergadering besluit te persisteren bij de goedkeuring aan de voordragt der commissie gegeven, overeenkomstig het advies van den *Secretaris* en de stemmen van de heeren *Tonckens*, *Marcus*, *van Laak*, *Oort*, *Hugenholts*, *Sannes*, *Feith* en *Losgert*.

Voor het terugkomen op het genomene besluit hebben zich verklaard de adviserende leden, de heeren *Scholten*, *Doodes*, *Pareau* en de *quaestor-generaal* en de stemhebbende leden, de heeren *Tichler*, *Ebbinge*, *Witkop*, *Slotemaker*, de *Leu*, *Hartman*, van *Heusden* en *Spijker*.

Nog wordt naar het geadviseerde van de quaestorale commissie in voege als door haar omschreven is besloten, de classicaal besturen tot naauwkeurige invulling en tijdige toezending der tabellen wegens de voordragten uit te noodigen, en zulks naar het voorstel van den *Secreteris* door het kerkelijke orgaan.

Besluit tot uitnoodiging der classicaal besturen door het kerkelijke orgaan, om de tabellen wegens de voordragten ter ondersteuning uit de eerste afdeling van het fonds naauwkeurig in te vullen en tijdiger toe te zenden.

Wat ook de beantwoording van den brief der bestuurders van het fonds van wijlen de douairière *Mr. P. Steijn* aangaat en het verzoek van het classicaal bestuur van *IJzendijke* om restitutie van kosten, wordt overeenkomstig het rapport besloten, en hiermede de quaestorale commissie dank gezegd voor haren arbeid.

Besluit aan bestuurders van het fonds van wijlen de douairière *mr. P. Steyn*, te antwoorden in voege als de rapporterende commissie heeft voorgesteld, alsmede het classicaal bestuur van *IJzendijke* op zijn verzoek om restitutie van kosten, insgelijks overeenkomstig het advies der commissie, met dankzegging derzelve voor haren arbeid.

De vergadering wordt door den president met dankzegging gesloten, verdaagd zijnde met afwijking van het Reglement van Orde, tot Maandag e. k., des voormiddags ten elf ure.

Sluiting der zitting.

H. J. SPIJKER, *President*.

44de ZITTING.

Maandag den 16den Julij 1860.

Nadat de vergadering met gebed geopend is, worden de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd.

Openiug der zitting.

Wordt gelezen een rapport, uitgebragt door den heer *Witkop*, van de commissie wegens de stukken die niet langs kerkelijken weg zijn ingekomen.

Rapport van de commissie voor de stukken die niet langs kerkelijken weg zijn ingekomen.

„ De commissie in uwe zitting van den 5den Julij benoemd, om te dienen van consideratien en advies betreffende de stukken niet langs kerkelijken weg tot deze vergadering gekomen, heeft de eer te berigten dat het getal dezer stukken de volgende twee bedraagt:

„ 1°. een adres van den kerkeraad der gemeente te *Veen*, dd. 4 Julij 1860, ger. sub n°. 38, inhoudende het verzoek, dat de toestemming van den predikant of van predikanten tot het laten doopen in eene andere kerkgemeente, en de toestemming van den kerkeraad tot het mogen aannemen van lidmaten in eene andere gemeente verplichtend gemaakt worde, — of nog liever dat, wanneer deze bepalingen uit de hiertoe betrekkelijke reglementen mogten weggenomen worden, de Synode zulke voorschriften geve, als eene goede orde vordert;

„ 2°. een brief van den ring van *Schiedam*, 4 Maart jl., ger. sub n°. 280, behelzende een verzoek om maatregelen door de Synode te doen nemen ten einde het misbruik van verplichtend geld te betalen bij het ontvangen van lidmaat-attestaten op te heffen.

„ Ten opzichte van n°. 1 adviseert uwe commissie aan de adressanten te antwoorden, dat hun verzoek, bevattende eene wetverandering, niet bij uwe vergadering in overweging kan komen, tenzij het tot haar kome langs kerkelijken weg, aangewezen in art. 13 van het Algemeen Reglement, en van n°. 2 om genoemd stuk niet aan eene bestaande commissie te verzenden, daar het voor dadelijke behandeling vatbaar is.

„ Uwe Commissie,

J. H. SCHOLTEN.

J. WITKOP.

W. L. TONCKENS.”

Besluit om den kerkeraad te *Veen*, overkomstig het advies der rapporterende commissie te antwoorden, en het verzoek van den ring van *Schiedam* aanstonds in behandeling te nemen.

Het rapport wordt in deze eigene zitting aan de orde gesteld, en wat het adres van den kerkeraad der gemeente te *Veen* betreft, conform het advies der commissie besloten, terwijl het verzoek van den ring van *Schiedam*, mede overeenkomstig het voorstel der commissie, aanstonds in behandeling genomen wordt.

Antwoord aan den ring van *Schiedam*, waarin de Synode het beginsel van het doen betalen van geld bij het afgeven van lidmaat-attestaten afkeurt, maar zich overigens onbevoegd verklaart, zich verder met de zaak in te laten, zonder dat de betrokkene besturen gekend zijn.

De vergadering acht de bezwaren van den ring tegen de bedoelde hier en daar heerschende gewoonten allezins gegrond, en besluit dan ook aan den ring door tusshenkomst der kerkelijke besturen terug te schrijven, dat de Synode, ofschoon zij het wil hebben vrij gelaten, dat men ook bij het afgeven van lidmaat-attestaten de gelegenheid tot vrijwillige giften voor weldadige einden openstelt, het onvoegzaam rekent dat daarbij het betalen van geld, onder welken naam ook, verplichtend wordt gemaakt; dat zij geheel deelt in den wensch dat dit gebruik, waar het nog bestaat worde afgeschaft, of wanneer zulks welligt op sommige plaatsen niet oogenblikkelijk maar van lieverlede slechts geschieden kan, dat zij het in geen geval geoorloofd acht, dat van minvermogenden voor hunne

attestaten eenig geld gevorderd wordt; dat zij evenwel meent, dat alle soortgelijke verkeerdheden in de gemeenten tot de kennisneming der plaatselijke kerkeraden behoort, die weder bij bemoeijelijking of mislukking van hunne pogingen om er een einde aan te maken, de tusschenkomst van de classicale besturen hebben in te roepen, maar dat het buiten de bevoegdheid der Synode ligt zonder dat de betrokken besturen gekend zijn, zich verder met deze zaak in te laten.

Nog worden door de commissie voor de provinciale verslagen twee rapporten ingediend, het eene bij monde van den heer *Hartman*, wegens de verslagen der kerkvisitatie naar tabel C; het andere wegens de verslagen over de vergaderingen en werkzaamheden der ringen bij monde van den heer *Losgerl*.

Rapporten van de commissie voor de provinciale verslagen:

Het eerstgenoemde rapport luidt als volgt:

a. wegens de kerkvisitatie volgen tabel C;

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ Uwe commissie belast met het indienen van een rapport betreffende de kerkvisitatie, wil thans hare taak eindigen met de beantwoording der vragen volgens tabel C.

„ Meestal zijn de kerkgebouwen tegen brandschade gewaarborgd, zoo ook de pastorien, terwijl voor het onderhoud van beiden naar vermogen wordt zorg gedragen. Daarentegen vermeldt uwe commissie:

„ Te *Monster* (classis 's *Gravenhage*), vereischt het kerkgebouw groote reparaties, maar de middelen daartoe ontbreken. Te *Ammerstol* (classis *Gouda*), verkeert de pastorie in slechten staat. Er bestaat plan tot verbetering, als de gevraagde hulp door de Synode uit het fonds voor noodlijdende kerken en uit de provinciale kas wordt verleend. Te *Oude-Tonge* (classis *Brielle*), weigeren ingelanden bijdragen te leveren tot herstelling van het kerkgebouw, hoewel dit sedert de stichting heeft plaats gehad, en is men voornemens daarover eene procedure aan te gaan. Te *Haarlem* zijn twee van de vier kerken niet tegen brandschade verzekerd. Te *Serooskerke* (*Zeeland*), is het onzeker of de kerkgebouwen daartegen zijn gewaarborgd. Te *Leek* (*Groningen*), zijn de kerkgebouwen in slechten staat, daarenboven veel te klein en het eigendom van den collator die de huur der zitplaatsen veel te hoog opdrijft. Te *Wapserveen*, *Sleen* en *Oosterschellen*, zijn de kerkgebouwen niet tegen brandschade gewaarborgd. Te *Zwolle* zijn alleen de daken, de betimmering en het meubilair daartegen verzekerd, te *Deventer* het meubilair, en van de bovenkerk te *Kampen* weder alléén het meubilair. Te *Oosterblokker* en *Urk* (*Noordholland*), zijn de kerken niet geassureerd. Te *Kudelstaart* (*Noordholland*), is de kerk niet tegen brandschade gewaarborgd.

„ Overgaande tot de beantwoording van de vragen 2 en 3, omtrent de deelneming aan de openbare godsdienstoefeningen en het gezet gebruik van het H. Avondmaal, vermelden wij met leedwezen dat de berigten vooral wat de Zondagviering betreft in *Zuidholland* te 's *Gravenhage*, ongunstig luiden, terwijl men zich te *Ammerstol* beklaagt dat aldaar de zalmvisscherij ook des Zondags mag uitgeoefend worden; in *Noordholland* evenmin gunstig te *Amsterdam*, *Haarlem* en *Haarlemmermeer*; in *Zeeland*, klaagt het classicaal bestuur van *Goes* over de weinige waardeering der openbare godsdienstoefeningen, gelijk ook

menige gemeente in *Overijssel* te dezen aanzien veel te wenschen overlaat. Als eene voornamelijk oorzaak van dit droevige verschijnsel geeft men te *'s Gravenhage* en te *Amsterdam* op de veelvuldige openbare vermakelijkheden, helaas op den eersten dag der week plaats hebbende.

„ Doen u, Hoog Eerwaardige Heeren! deze berigten smartelijk aan, wij verheugen ons toch ook meer gunstige mededeelingen te mogen doen.

„ Van uit *Gelderland* zijn geene bijzondere klagten te dezen aanzien ter onzer kennis gekomen — evenzoo ook niet uit *Zuidholland*, behalven de vroeger opgegevene. In *Zeeland* neemt men overigens de godsdienstoefeningen getrouw waar en deel aan de viering van het H. Avondmaal. In *Utrecht* wordt over het algemeen de godsdienstoefening getrouw waargenomen, met uitzondering van sommige gemeenten waar dit minder getrouw geschiedt. Van *Friesland* wordt een goed getuigenis afgelegd, met uitzondering van *de Joure*, waar men weinig belangstelling toont in de godsdienstoefening en de bijwoning van het H. Avondmaal. In *Groningen* is het waarnemen van de openbare godsdienstoefening over het algemeen goed, schoon enkele kerkeraden klagen over laauwheid vooral in het bijwonen van de namiddag-godsdienstoefening. In *Drenthe* klaagt men te dezen aanzien alleen over *Hoogeveen*, waar de bijwoning der openbare godsdienst-oefening vermindert sedert de uitbreiding der Afscheidenen en de komst van den predikant *Venema* in het *Hollandsche Veld*, die in denzelfden geest predikt, terwijl alléén in de gemeente *Nieuw-Buinen* de Zondagviering verbetering doet verwachten. Verblijdend is het bericht te dezen aanzien uit *Noordbrabant*.

„ Ingekomen bericht van de Waalsche commissie behelst het volgende: „ Deelneming aan de openbare godsdienstoefeningen hier meer, elders minder goed — deelneming aan het H. Avondmaal over het algemeen voldoende.”

„ De kerkelijke inzegening van het huwelijk vindt over het algemeen in vele streken van ons vaderland niet die belangstelling, welke het gewigt der zaak vordert.

„ De belangstelling in Bijbel- en Zendinggenootschappen enz., is hier meer elders minder goed, nogtans zou het te wenschen zijn, dat deze over het algemeen grooter ware. Loffelijke vermelding verdient te dezen aanzien de gemeente *Oisterwijk* in *Noordbrabant*, groot 160 zielen. Het Zendinggenootschap telt aldaar 10 leden en begunstigers te zamen contribuërende f 36.60, het Bijbelgenootschap 1 lid f 5.50, Gustaaf-Adolf-vereeniging 6 leden f 14.50, de Maatschappij van Welstand 3 leden 1 begunstiger f 18.50, Christelijk Hulpbetoon 30 leden f 30, Mettraj 1 lid f 5, Vereeniging tot afschaffing van sterken drank 2 leden 1 donateur f 5. Uwe commissie kan den wensch niet onderdrukken. „ Mogten alle vaderlandsche gemeenten dit voorbeeld volgen.”

„ De vraag hoe het gesteld is met de Zondagviering? hangt naauw zamen met de beantwoording van vraag 2. Waar men belang stelt in de openbare godsdienstoefening wordt ook de Zondag behoorlijk gevierd, en die belangstelling is hier *meer* elders *minder* goed, en laat op onderscheidene plaatsen veel te wenschen over.

„ Wij zijn gekomen tot de beantwoording der vraag: „ Wat is er omtrent de openbare zedelijkheid aan te merken?” Geringsschatting der openbare godsdienst-oefeningen en mindere prijsstelling op de Zondagviering oefenen uit den aard der zaak eenen nadeeligen invloed uit op den zedelijken toestand der gemeenten. Mogen wij ons verheugen te dezen aanzien, Uw Hoog Eerwaardigen, bijv. uit de provincie *Groningen* te kunnen mededeelen, dat,

op enkele uitzonderingen na, van daar geene bijzondere klagten zijn ingekomen, gelijk ook niet uit *Drenthe*, ja zelfs hier en daar vooruitgang is te bespeuren; er zijn daarentegen verscheidene gemeenten, waar onzedelijkheid meer en meer veld wint, sommigen, waar men bijzonder klaagt over het misbruik van Gods heiligen naam en van sterken drank. Uwe commissie bedroeft zich met u, Hoog Eerwaardige Heeren! over dit treurige verschijnsel, en uit met u voorzeker den wensch, „mocht men de waarheid meer in liefde betrachtende door leer en voorbeeld velen tot eenen Christelijken, Gode gevallen levenswandel aansporen, en daarin voorgaan.”

„Wat de overgangen uit de onderscheidene kerkgenootschappen betreft, merken wij op.

„Uit de Roomsch-katholieke zijn tot de Hervormde kerk overgegaan:

<i>Zuidholland</i>	37
<i>Noordholland</i>	39
<i>Zeeland</i>	8
<i>Utrecht</i>	25
<i>Friesland</i>	12
<i>Overijssel</i>	6
<i>Noordbrabant</i>	34
waarbij kinderen.	25

Te zamen 186

„Daarentegen zijn uit de Hervormde tot de Roomsch-katholieke kerk overgegaan:

<i>Zuidholland</i>	6
<i>Noordholland</i>	4
<i>Zeeland</i>	1
<i>Utrecht</i>	2
<i>Groningen</i>	2
<i>Noordbrabant</i>	15

Te zamen 30

„Wij zouden ons zeker in dit geringe getal van overgangen uit de Hervormde tot de Roomsch-katholieke kerk verheugen, indien wij het niet voor zeker mogten aannemen, dat het tot de taktiek der Roomsch-katholieke geestelijkheid behoort, die overgangen zooveel mogelijk bedekt te houden. Zoo is ons ten dezen aanzien uit *Limburg* geen berigt ingezonden, omdat dit onmogelijk was van wege de gemelde geheimhouding. Gelijk reeds in vroegere jaren, zoo mogen wij het ook voor zeker houden, dat de overgangen

uit de Rooms-katholieke tot de Hervormde kerk doorgaans uit overtuiging of het verkeer met Protestanten is geschied, terwijl de Hervormden die kerk hebben verlaten uit onkunde, het aangaan van gemengde huwelijken of uit ander tijdelijk belang.

„ Nog zijn uit andere afdeelingen der kerk tot het Hervormde kerkgenootschap overgegaan :

„ Uit de Afscheidene 4, uit de Luthersche 4, uit de Doopsgezinde 1, uit de Remonstrantsche 1. Ook wordt de overgang van éénen Israëliet vermeld.

„ Daarentegen gingen tot de Afscheidenen over 56, te *Leiden* tot de Darbisten 1.

„ Hiermede, Hoog Eerwaardige Heeren! bevelen wij uwe vergadering aan Gods heilige bescherming. Mogen uwe beraadslagingen strekken ter bevordering van den bloei der kerk, ter verheerlijking van Zijnen naam en den naam Zijnes Zoons onzen Heer en Zaligmaker Jesus Christus.

„ 's Hage den 16den Julij 1860.

De commissie voornoemd,

L. G. PAREAU.

J. J. HARTMAN.

A. LOSGERT.

C. J. VAN HEUSDEN.

W. F. C. VAN LAAK.”

b. wegens de ring-
vergaderingen.

Het rapport wegens de ringvergaderingen is van dezen inhoud :

„ De commissie in wier handen Uw Hoog Eerwaardigen op den 6den dezer de verslagen der *ringvergaderingen* gesteld hebben, heeft de eer het volgende te berigten :

„ In alle classicale ressorten der onderscheidene provinciale kerkbesturen werden de vergaderingen van de ringen naar gewoonte gehouden, overeenkomstig de bepalingen van het Algemeen Reglement. Zij werden door de predikanten getrouw bijgewoond. Geschiedde het in den eenen ring meer dan in den anderen; overal bleek nogtans eene meer levendige opgewektheid dan vroeger te zijn, om de vergaderingen bij te wonen en werkzaam te zijn voor het doel, waartoe zij zijn vastgesteld. Zij getuigen doorgaans van waren broederzin, van eensgezindheid en het streven onder elkander naar wetenschappelijke kennis, ten einde de bediening des Evangelie's regt nuttig te doen zijn voor het welzijn en den bloei der gemeenten.

„ Zijn sommige ringen uitvoeriger dan anderen in het vermelden van hetgene door de Broeders bij hun zamenzijn verrigt is geworden, overal evenwel was men met een' goeden geest beziel en heerschten liefde en vrede. De bijeenkomsten beantwoordden meer en meer aan het doel der instelling, om door zamensprekingen, het geven van voorlichting, medegedeelde vraagstukken en het houden van voorlezingen, de zaak der godsdienst en van het Christendom te

bevorderen. Krachtig werden ook de belangen der zendeling- en bijbelgenootschappen voorgestaan, evenzeer als de Evangelische maatschappij en andere Protestantsche vereenigingen ter sprake gebragt en hierdoor meer belangstelling en deelneming gevonden hebben. Voor de belangen van vacerende gemeenten werd de vereischte zorg gedragen.

„ Kan uit den aard der zaak een jaarlijksch rapport van de ringvergaderingen niet van grooten omvang zijn, ook wij hebben weinige bijzonderheden mede te deelen, die voornamelijk uwe opmerkzaamheid verdienen. Wij bepalen ons alleen tot die, welke wij vermeld vonden en in ons verslag niet vergeten mogen worden.

„ Eenige ringen gewagen van de godsdienstige en wetenschappelijke leesinrigtingen, waaraan de leden zonder uitzondering deelnemen, waardoor zij in hun ressort veel nut stichten, en tevens eene verlichte godsdienstkennis verspreiden, die heilzaam voor de gemeenten is. Wordt hiervan bijzonderlijk gesproken door den ring van *Nijmegen*, wij mogen gerustelijk vermelden dat in de meeste ringen eene goede wetenschappelijke lectuur gevonden en hoog gewaardeerd wordt.

„ In den ring van *Elst* heeft eene commissie een merkwaardig verslag uitgebragt over de *predikantspensioenen*, hetwelk zelfs aan den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst is aangeboden. In dien van *Sloten (Friesland)* werd besloten tot een adres van adhaesie aan het adres van den heer *P. Manden* aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal tot bevordering van de wettige regeling van de pensioenen der predikanten. In het oogvallend is het berigt van *Deutincum*. De ring vernomen hebbende dat de predikant te *Etten* zich te vergeefs tot de Synodale Commissie gewend heeft, om zijn tractement met *f* 50 uit het fonds der schraalste predikantstractementen te verhoogen, heeft besloten aan dat fonds niet meer te contribueren.

„ In den ring van *Winterswijk* kwam een voorstel ter tafel, om de lidmaatattestaten kosteloos af te geven, en zich hierover aan de Synode te adresseren. In den ring van *Amsterdam* wordt de uitgaaf van het christelijk maandschrift met ijver voortgezet. In dien van *Zuidhorn* werd de zaak der *kosterij-goederen* ernstig besproken, en werden van deze en gene zijde belangrijke mededeelingen over dit onderwerp gedaan. In den ring van *Breda* werd in elke vergadering een verslag uitgebragt van den oorsprong en de geschiedenis der afzonderlijke gemeenten tot den ring behorende met bijvoeging van alle wetenswaardige bijzonderheden, den uit- en inwendigen staat dier gemeenten betreffende. Zou dit geene navolging verdienen?

„ In den ring van *Heeze (Noordbrabant)* werd onder andere werkzaamheden eene circulaire van het collegie van toezigt in behandeling gebragt aan de kerkvoogdijen en meldende, dat de Gedeputeerde Staten den Minister voor de Hervormde Eeredienst verzocht hadden, dat hun mogten worden medegedeeld: „ opgaven van het getal der dienstdoende leeraren, „ hunne inkomsten, de rijkssubsidien voor kerkgebouwen, de eigendommen der gemeenten, „ en der giften en legaten voor kerkelijke doeleinden”. De ringleden waren van oordeel dat het ongeraden was, om tot het verstrekken van de verlangde opgaven mede te werken, zoolang men omtrent de bedoelingen van dezen maatregel niet was ingelicht.

„ Zietdaar, Hoog Eerwaardige Heeren! het verslag der ringvergaderingen. Het is een verblijdend teeken, dat van geene verschillen of oneenigheid is gewag gemaakt. Wij herhalen het, de ringvergaderingen worden meer en meer aan het doel der instelling dienstbaar gemaakt door het behandelen van onderwerpen, die hetzij tot de wetenschap der

godgeleerdheid in het algemeen, hetzij tot de behoeften van den tegenwoordigen tijd in het bijzonder in betrekking staan. Zij hebben dan ook het weldadige gevolg achtergelaten, dat de broederlijke liefde aangekweekt en bevorderd werd, en nergens de opbouw van het Christusrijk in waarheid en godzaligheid werd voorbijgezien of nagelaten, waarop de Heer bestendig zijnen zegen geven moge.

„ 's Hage, 16 Julij 1860.

„ *De Commissie voornoemd,*

L. G. PAREAU.

J. J. HARTMAN.

A. LOSOERT.

C. J. VAN HEUSDEN.

W. F. C. VAN LAAK.”

Beide rapporten ter visie gelegd.

Beide rapporten worden ter visie van de leden gelegd om op den volgende dag in behandeling gebracht te worden.

Rapport van de commissie voor de reglementen, betreffende de consideratien over de voorloopig aangenomen ampliatie van art. 3 van het nieuwe reglement op het hulppredikerschap.

Mede wordt ter visie gelegd een rapport van de commissie voor de reglementen, betreffende de voorloopig aangenomen ampliatie van art. 3 van het finaal gearresteerde reglement op het hulppredikerschap, en de daarover ingekomene consideratien van de kerkelijke besturen en classicale vergaderingen, gelezen door den heer *Marcus* en luidende als volgt:

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ De Synode van het vorige jaar heeft in hare zitting van 30 Julij (Handelingen bladz. 181) voorloopig aangenomen eene ampliatie van art. 3 van het reglement op het hulppredikerschap, voorgesteld door den heer *van der Meer van Kuffeler*.

„ Die ampliatie, sub n°. 8, luidde aldus:

„ „ In gevallen, boven niet vermeld, waar het provinciaal kerkbestuur, na den kerkeraad en het classicaal bestuur g'hoord te hebben, dit noodig oordeelt.”

„ Op dat bijvoegsel zijn de consideratien gevraagd van de daartoe bevoegde besturen en vergaderingen en het is van hunne antwoorden ons ten fine van consideratie en advies in handen gesteld, dat wij de eer hebben bij deze verslag te doen.

„ Van de provinciale besturen zijn rapporten ontvangen van allen behalve van dat van *Groningen*. Van deze besturen is er één bepaald voor, namelijk dat van *Limburg*, 6 zijn er bepaald tegen, met name die van *Gelderland*, *Zuidholland*, *Friesland*, *Noordbrabant*, *Drenthe* en de *Waalische commissie*, terwijl 4 besturen verklaard hebben, geene consideratien tegen of voor genoemde ampliatie te kunnen zenden.

„ Van de classicale besturen zijn ontvangen 5 antwoorden, te weten van de besturen

van *Amsterdam, Haarlem, Alkmaar, Leeuwarden* en *Kampen*, waarvan alleen dat van *Kampen* zich tegen het bijvoegsel heeft doen hooren.

„ Van de classicale vergaderingen eindelijk hebben verslagen in gezonden ten gunste die van

„ *Nijmegen, Zutphen, Tiel, Bommel* en *Harderwijk*;

„ 's *Gravenhage, Rotterdam* en *Dordrecht*;

„ *Amsterdam, Alkmaar, Haarlem* en *Edam*;

„ *Zierikzee* en *IJzendijke*;

„ *Wijk*;

„ *Leeuwarden, Sneek* en *Franecker*;

„ *Zwolle* en *Kampen*;

„ *Groningen* en *Onderdendam*;

„ 's *Hertogenbosch, Breda* en *Bindhoven*;

„ *Meppel* en *Coevorden* en

„ *Maastricht*.

„ Deze 28 vergaderingen hebben zich voor den maatregel verklaard of althans geene bedenkingen er tegen of consideratien daarover in het midden gebragt.

„ 8 classicale vergaderingen zijn er volstrekt tegen, te weten: die van *Arnhem, Gouda, Middelburg, Goes, Utrecht, Amersfoort, Breda* en de *Reunie* van de afgevaardigden der Waalsche kerken.

„ Ons ontbraken 10 antwoorden, namelijk uit:

„ *Zuidholland* van *Leiden* en *Brielle*;

„ *Noordholland* van *Hoorn*;

„ *Friesland* van *Dokkum* en *Heerenveen*;

„ *Overijssel* van *Deventer*;

„ *Groningen* van *Winschoten* en *Appingadam*;

„ *Noordbrabant* van *Heusden*;

„ *Drenthe* van *Assen*.

„ Bij recapitulatie zijn dus van de 52 ontvangene antwoorden, wanneer wij als gunstig mogen aanmerken die welke geene consideratien hadden:

„ Van de provinciale kerkbesturen 5 voor, 6 tegen;

„ Van de classicale besturen 4 voor, 1 tegen;

„ Van de classicale vergaderingen 28 voor, 8 tegen.

„ Wanneer wij nu Hoog Eerwaardige Heeren! de tegen den maatregel ingebrachte bezwaren onder eenige hoofdpunten vereenigen, hebben wij het volgende op te merken :

„ 1°. Eenige provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen verklaren de ampliatio voor onnoodig en overbodig.

„ Van dat gevoelen zijn de classicale vergaderingen van *Arnhem* en van *Gouda*, welke laatste opmerkt, dat het regt van appel altijd den weg mogelijk maakt, om bij verschil van meening, zich tot het provinciaal kerkbestuur te wenden. Van dezelfde meening is nog het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, dat van oordeel is, dat, in de gevallen, waarin een hulpprediker kan gevraagd en toegestaan worden, reeds genoegzaam voorzien is in art. 3, van n°. 1 tot n°. 7.

2°. De afkeuring van velen rust in de tweede plaats op de bedenking, dat door meergenoemd bijvoegsel de magt der provinciale kerkbesturen in deze te groot zoude worden. Wel is waar *eene* classicale vergadering, die van *Tiel*, keurt die uitbreiding van magt goed; zij wenscht die zelfs te bevorderen, door het bijvoegsel dus te wijzigen: „ In gevallen boven niet vermeld, waar het provinciaal kerkbestuur, op voordragt van het „ classicaal bestuur, na den kerkeraad gehoord te hebben, dit noodig oordeelt.” Maar tegenover dien wensch staat de vrees van anderen voor te groote magt-uitoefening, met name van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, van de classicale vergadering van *Arnhem* en die van *Middelburg*. Deze laatste doet opmerken, dat door die ampliatio aan de provinciale kerkbesturen te veel gelegenheid zoude gegeven worden, om zich ongevraagd te mengen in de huisselijke en bijzondere belangen der kerkeraden. Van hetzelfde gevoelen is nog de classicale vergadering van *Gouda*, die het bedenkelijk acht, dat aan de provinciale kerkbesturen de magt verleend zoude worden, om te komen op een terrein, dat alleen naauwkeurig door de classicale besturen kan gekend worden. Ook de commissie voor de zaken der Waalsche kerken keurt om die reden, de bijvoeging minder wenschelijk, welke zij bovendien met anderen voor gevaarlijk houdt.

„ 3°. Dit gevaar is, in de derde plaats een punt, waarop vele der afkeurende verslagen wijzen. Het classicaal bestuur van *Utrecht* vreest bedenkelijke gevolgen van de invoering van het bijvoegsel, zoo voor het nut en het genoegen der evangeliebediening van menigen predikant, als voor den vrede en de goede orde in menige gemeente, waar een betrekkelijk aanzienlijk getal van lidmaten, tegen den persoon of het werk van den predikant of de predikanten ingenomen, nevens dezen voor zich de dienst van eenen hulpprediker verlangen mogt, met alle die regten en pligten, welke aan zoodanigen persoon bij het nieuwe reglement zijn toegekend.

„ Van gelijken inhoud is hieromtrent het bezwaar van de classicale vergadering van *Middelburg*, die opmerkt dat overeenkomstig de bijvoeging de provinciale kerkbesturen hulppredikers zouden kunnen aanstellen, ook dan zelfs wanneer de wensch naar eenen hulpprediker, noch van den kerkeraad, noch van den predikant of van de predikanten, zoude uitgegaan zijn.

„ Het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* is eveneens beducht, dat men door de aan-neming van de bewuste ampliatio zich in groote moeilijkheden zal wikkelen, en dat de partijen in de kerk zich zullen roeren.

„ Ook de classicale vergadering van *Goes* wijst op de bedenkelijke gevolgen, die de toepassing van bedoelde bepaling hebben kan.

„ Het is denkkelijk met het oog op die gevolgen, dat het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* het nieuwe artikel niet aannemelijk acht; terwijl eindelijk de Waalsche commissie uitvoerig die gevolgen ter sprake brengt.

„ Die commissie ontkent wel is waar niet, dat zoodanige volmagt, aan de provinciale kerkbesturen gegeven, soms ten nutte van deze of gene gemeente zoude kunnen werken. Daar, waar de predikant of de kerkeraad, om welke reden dan ook, schoon de behoefte der gemeente zulks vereischen, weigerachtig mogten blijven, de dienst van eenen hulpprediker in te roepen, zoude volgens haar de tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur, eenen weldadigen invloed kunnen uitoefenen. Intusschen zouden naar haar oordeel die gevallen zeer zeldzaam zijn, en het mogelijk goede van den maatregel zoude niet opwegen tegen de bezwaren welke dien maatregel drukken. De invoering zoude haars inziens tot willekeur kunnen leiden, de vrijheid der gemeenten aan banden leggen of althans inkorten. In tijden vooral van spanning en strijd zoude er invloed van buiten kunnen worden uitgeoefend, waardoor de vrije werking van predikanten en kerkeraden zoude te loor gaan, en de toestand daaruit geboren zoude hoogst nadeelig op het leven en den vrede der gemeente kunnen werken. Het hooren van de kerkeraden en de classicale besturen neemt haars bedunkens dit gevaar niet weg, daar het provinciaal kerkbestuur, na gehoord te hebben, toch in gemoede zijnen eigenen weg zoude kunnen volgen, en eenen hulpprediker opdringen aan gemeenten, welke dien niet begeeren zouden.

„ 4°. Wij moeten eindelijk nog wijzen op eene vierde consideratie, die door sommige besturen en vergaderingen als motief van afkeurende stem gegeven is. Sommige antwoorden namelijk drukken op het geheel onuitvoerlijke van den maatregel. Dit is bijzonder de meening van de classicale vergadering van *Gouda*, dewijl, naar haar oordeel, de bijvoeging in onverzoonlijke tegenspraak staat met art. 4, dat de beslissing opdraagt aan het classicaal bestuur. Insgelijks acht het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* het bedenkelijk, om in een reglement eene bepaling in te voegen, waarvoor in het Algemeen Reglement geen beginsel aangegeven wordt, en is van gedachte, dat het voorgestelde n°. 8 bij art. 3, een strijd zou doen ontstaan tusschen dit art. 3 en het volgende art. 4; terwijl er, volgens de meening van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* een bezwaar tegen de uitvoering bestaat in de onzekerheid van de bronnen, waaruit de gelden voor het hulppredikerschap zouden moeten vloeijen.

„ Wij meenen, Hoog Eerwaardige Heeren! ons met de opgave van deze consideratien te moeten vergenoegen, zonder u in deze een bepaald praeadvies te geven. Wanneer wij aan de eene zijde letten op het betrekkelijk groot getal van de goedkeurende stemmen, zouden wij geneigd zijn u tot aanneming van het bijvoegsel aan te raden, maar wij kunnen ons aan de andere zijde het gewigt en dringende van de gemaakte bedenkingen niet ontveinzen, wij zouden zelfs vreezen door een gunstig praeadvies mede te werken tot vermeerdering van de stof tot twist en oneenigheid, die waarlijk in onze dagen niet behoeft vermeerderd te worden.

„ Intusschen willen wij, Uw Hoog Eerwaardigen nog onder de aandacht brengen een advies van het classicaal bestuur van *Amersfoort*, dat in eenige bezwaren van de bewuste ampliatie

zoude kunnen voorzien. Genoemd bestuur wenscht namelijk, in plaats van het nieuwe artikel, liever te lezen: „ In gevallen boven niet vermeld, waar het classicaal bestuur, na „ den kerkeraad gehoord te hebben, en onder goedkeuring van het provinciaal kerkbestuur „ dit noodig oordeelt”, en dat wel op grond, dat het classicaal bestuur uit den aard der zaak beter dan het provinciaal kerkbestuur bekend kan zijn met de gevallen, die boven de reeds genoemde, de noodzakelijkheid van het hulppredikerschap aanwijzen.

„ Met heilbede over uwe hooggeachte personen, en uwe gewigtige werkzaamheden noemen wij ons:

„ 's Hage, 16 Julij 1860.

„ Uwe geoommitteerden,

J. J. DOEDES.

G. W. SANNES.

H. O. FEITH.

P. J. MARKUS.

H. L. OORT.”

Het rapport wegens de verslagen der examina, met dankzegging voor den arbeid er aan besteed, van de tafel genomen.

Het rapport der commissie voor de provinciale verslagen betreffende de examina, wordt met dankzegging voor de daaraan besteedde zorg van de tafel genomen, zonder bepaalde aanleiding tot beraadslaging of tot eenig voorstel gegeven te hebben.

De rapporten wegens de verslagen der kerkvisitatie volgens de tabellen A en B, in behandeling.

Komen verder in behandeling de rapporten van dezelfde commissie, betreffende de kerkvisitatie naar de tabellen A en B.

Voorstel van den heer *Hugenholz*, om het rapport betreffende tabel A aan de commissie terug te geven, ten fine van advies omtrent de daarin vermelde verkeerdheden en klagten.

Waar de discussie over de verslagen van tabel A geopend worden, doet de heer *Hugenholz* opmerken, dat de rapporten welke deswegens telken jare ter Synodale tafel komen, steeds van verkeerdheden in deze en gene gemeente heerschende, of van ingebragte bezwaren en dergelijke gewagen, zonder dat aan de vermelding hiervan eenig verder gevolg gegeven wordt. Hij meent dat de arbeid aan deze rapporten besteed hierdoor niet de vruchten geeft welke hij zou uitleveren, wanneer de rapporterende commissie mede overwoog, wat door de Synode tot herstelling der verkeerdheden of tegemoetkoming aan billijke klagten kon en behoorde gedaan te worden, en haar hieromtrent met raad en inlichting trachtte te dienen. Hij wenscht dat zulks dan ook voortaan als regel moge worden aangenomen, en stelt voor dat de commissie al aanstonds tot dat einde haar rapport omtrent tabel A, terug neme.

Het voorstel in beraadslaging en aangenomen.

Het voorstel van den heer *Hugenholz* wordt door velen ondersteund, en ofschoon anderen meenen, dat genoeg geschiedt, wanneer de commissie de vergadering met den inhoud der verslagen bekend maakt en aan elk lid door het ter visie liggen der rapporten de gelegenheid gegeven wordt, om daaruit des gevorderd hunne bedankingen en voor-

stellen te ontleenen, ten slotte aangenomen, waarop het rapport weder in handen der commissie gegeven wordt om de vergadering omtrent die punten, welke zij noodig zal achten, van consideratie en advies te dienen.

Het voorstel is aangenomen overeenkomstig de adviezen van den hoogleeraar *Doodes* en den *Secretaris*, door de stemmen van de heeren *Tonckens*, *Markus*, *Oort*, *Witkop*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholtz*, *Sannes*, *Feith*, *Ebbinge* en *Spijker*.

Tegen het voorstel hebben zich verklaard van de adviserende leden, de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau*, en van de stemhebbende leden, de heeren *Tichler*, *Ter Laak*, *Hartman*, *Loosert* en *van Heusden*.

Het rapport betreffende de verslagen over het godsdienst-onderwijs naar tabel B, wordt met dankzegging aangenomen.

Goedkeuring van het rapport betreffende tabel B.

Overwogen wordt ook het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, om magtiging tot een beroep in cassatie van een arrest door het provinciaal gerechtshof van *Groningen*, ter zake van het geschil over het collatierecht van *Niekerk* en *Vliedorp*.

Overeenkomstig het advies door de rapporterende commissie te dezer zake gegeven, besluit de vergadering de gevraagde magtiging niet te verleenen.

Het besluit is genomen naar de adviezen van de *Hoogleeraren* en den *Secretaris*, en naar de stemmen van de heeren *Tichler*, *Tonckens*, *Oort*, *Witkop*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholtz*, *Hartman*, *Feith*, *Loosert* en *van Heusden*.

Voor het verleenen der magtiging hebben zich verklaard de heeren *Markus*, *Ter Laak*, *Sannes*, *Ebbinge* en *Spijker*.

Besluit overeenkomstig het advies der rapporterende commissie tot afwijzing van het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, om magtiging tot het komen in cassatie in zake de procedure over het collatierecht te *Niekerk* en *Vliedorp*.

Ten aanzien van het verzoek van het classicaal bestuur van 's *Hertogenbosch*, om wegens den te beperkten toestand van den ring van 's *Hertogenbosch*, daaraan de gemeente *Vlijmen* toe te voegen, en tot dat einde deze gemeente uit het classicale ressort van *Heusden* in dat van 's *Hertogenbosch* te doen overgaan, oordeelt de vergadering overeenkomstig art. 26 van het Algemeen Reglement de indeeling van de bedoelde gemeente in den ring van 's *Hertogenbosch* aan het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* te moeten overlaten, maar naar de bevoegdheid aan de Synode in art. 35 van het Algemeen Reglement gegeven, het verzoek van het classicaal bestuur van 's *Hertogenbosch*, in zoo verre het eene verandering der grensscheiding van de classes van 's *Hertogenbosch* en *Heusden* betreft, te moeten toestaan, in voege als verlangd en ook door het provinciaal kerkbestuur geadviseerd is.

Van het besluit hiertoe door de vergadering genomen zal aan den Minister kennis gegeven, en volgens de 7de reserve van het Algemeen Reglement daarvan de goedkeuring aan de Hooge Regering gevraagd worden.

Besluit, om tot bevordering der verlangde ringindeeling van 's *Hertogenbosch* eene grensverandering van de classes van 's *Hertogenbosch* en van *Heusden* toe te staan, en hierop de Koninklijke goedkeuring te vragen.

Omtrent een ander verzoek van predikanten op de eilanden *Vlieland* en *Terschelling*, thans tot den ring van *Burgh* op *Texel* behorende, strekkende om dezen ring in twee afzonderlijke ringen te splitsen, en bedenkingen behelzende tegen een ook door het classicaal bestuur van *Albmar* voorgestaan en door het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* aangeraden plan, om den ring van *Texel* twee verschillende sectien onder een beheer te doen

Verwijzing van de predikanten op de eilanden *Vlieland* en *Terschelling*, met hun verzoek om splitsing van den ring van *Burgh* op *Texel* naar het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*.

uitleiden, wordt besloten aan de adressanten door tussenkomst der kerkelijke besturen te kennen te geven, dat eene verandering in de ringindeeling eene zaak is, die volgens art. 26 van het Algemeen Reglement, alleen door het provinciaal kerkbestuur kan beslist worden, en dat adressanten slechts dan zich tot de Synode zouden kunnen wenden, wanneer het provinciaal kerkbestuur in deze werkelijk eene beslissing mogt nemen, welke zij strijdig oordeelden met hunne wenschen en de belangen der betrokken gemeenten, in welk geval toch de bepaling van art. 14 van het Algemeen Reglement van toepassing zou wezen.

Sluiting der zitting. De vergadering wordt verdaagd tot morgen den 17den Julij des voormiddags ten half elf ure, en met dankzegging door den president gesloten.

H. J. SPIJKER, *President.*

42de ZITTING.

Dingsdag den 17den Julij 1860.

Opening der zitting. Na opening der vergadering met gebed, worden de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd.

Mededeeling omtrent het bedanken van den heer Imminck voor zijne benoeming tot lid der Algemeene Synodale commissie. De Secretaris deelt aan de vergadering mede, dat ook de heer *Imminck*, volgens zijn ingekomen schrijven door zijne maatschappelijke betrekking en zwakke gezondheid verhinderd, de benoeming tot lid van de Algemeene Synodale Commissie niet heeft aangenomen.

Op de des betreffende vraag van den president besluit de vergadering in de tegenwoordige zitting niet tot eene nieuwe benoeming te zullen overgaan.

Rapport uitgebragt over den staat van het hulppredikerschap. De commissie voor de provinciale verslagen brengt haar rapport uit over den staat van het hulppredikerschap, bij monde van den heer *van Laak*.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ Uwe commissie, ter vergadering van den 5den dezer benoemd tot het uitbrengen van verslag omtrent den staat van het hulppredikerschap in de Nederlandsche Hervormde kerk, heeft de eer te berigten, in navolging van het verkorte verslag ten dezen met goedkeuring der Synode des vorigen jaars gegeven, dat in 1859 zijn werkzaam geweest, of nog dienst doende zijn een getal van 17 hulppredikers, als:

„ In *Gelderland* 3; in *Noordholland* 3; in *Zeeland* 1; in *Utrecht* 3; in *Friesland* 1; in *Overijssel* 2; in *Noordbrabant* 2; in *Drenthe* 2.

„ Van wege het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* is geen verslag ingezonden, ofschoon uit 't verslag der Synodale commissie volgens Bijlage B, bladz. 28, lett. j, blijkt dat de candidaat *A. A. C. Sels*, als hulpprediker te *Alphen* werkzaam is.

„ Ook het kerkbestuur van *Overijssel* zond geen rapport, zijnde uit die provincie bij de Synode alleen ingekomen de verslagen van de classicale besturen van *Zwolle* en *Kampen*, zonder geleidbrief.

„ Het getal hulppredikers kunnen wij dus gerust op 18 stellen.

„ Ten aanzien van dienstjaren en trouw zoowel als van hunnen Christelijken wandel wordt door de meeste kerkbesturen loffelijke getuigenis gegeven terwijl sommigen hier het stilzwijgen over bewaren. Dat weldra, door het brengen van de dienst der hulppredikers op de tabellen der kerkvisitatie, eene en andere leemte of verzuim ten dezen worde voorgekomen, is de belangstellende wensch Uwer commissie, dien zij de eer heeft aan de zorg Uwer Hooge Vergadering aan te bevelen.

L. G. PAREAU.

J. J. HARTMAN.

A. LOSGERT.

C. J. VAN HEUSDEN.

W. F. C. VAN LAAK.”

Het rapport wordt in behandeling genomen.

Als secretaris van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, geeft de heer *Tichler* opheldering, waarom van dat kerkbestuur geen verslag is ingekomen. Daar het van ingekomene berigten verstoken was gebleven, had het er geene aanleiding toe gevonden.

Wordt besloten, behoudens dankzegging voor het rapport, om geen gevolg te geven aan den wensch der rapporterende commissie, dat voor de dienst der hulppredikers op de tabel A voor de kerkvisitatie eene afzonderlijke rubriek moge worden aangebragt, hoofdzakelijk op grond dat het getal van hulppredikers betrekkelijk zeer gering is, en er voor de commissie tot de kerkvisitatie of voor de kerkeraden in de gemeente waar zij in dienst zijn, op de bedoelde tabel gelegenheid genoeg is, om hun aangaande te vermelden, wat zij, ook overeenkomstig art. 15 van het nieuwe, eerlang in te voeren, reglement op het hulppredikerschap, vermeenzen zullen te behooren.

Ook de commissie voor de reglementen brengt een rapport uit, betreffende de ingekomene consideratien over de alteratie van art. 46 van het reglement op de vacaturen en het daarmede in verband staande formulier A, bij monde van den heer *Feith*.

Het rapport in behandeling.

Opheldering door den heer *Tichler*, waarom het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* geen verslag heeft gezonden.

Besluit, behoudens dankzegging voor het rapport, om voor de dienst der hulppredikers geene afzonderlijke rubriek op de tabel A voor de kerkvisitatie aan te brengen.

Rapport uitgebragt betreffende de ingekomene consideratie over de alteratie van art. 46 van het reglement op de vacaturen en van het daarmede in verband staande formulier A.

„ De Synode van 1859 (Handelingen bladz. 93) was van oordeel, dat er strijd bestaat tusschen art. 49 en art. 46 van het reglement op de vacaturen. In het laatstgenoemde artikel, art. 46, is voorgescreven, dat:

„ wanneer de kerkeraad niet diligent verklaard wordt, of ondanks de maatregelen en aanmaningen van het classicaal bestuur blijft vertragen, dit bestuur doet wat des kerkeraads is, zoowel bij vrije beroeping, als waar derden tot medewerking bij de beroeping gerechtigd zijn”; terwijl in art. 49, bij vertraging van den kerkeraad tot het doen van de beroeping, en dus in hetzelfde geval, waarin art. 46 voorziet, wordt bepaald, dat het classicaal bestuur een viertal opmaakt, waaruit het provinciaal kerkbestuur beroept.

„ Ten einde dien strijd weg te nemen en de genoemde artikelen te doen overeenkomen, besloot de Synode art. 46 aldus te redigeren:

„ wanneer de kerkeraad niet diligent verklaard wordt of, ondanks de maatregelen en aanmaningen van het classicaal bestuur, blijft vertragen, handelt dit bestuur, gelijk bij art. 49 wordt omschreven.”

„ Ook formulier A werd dienovereenkomstig gewijzigd.

„ De provinciale kerkbesturen zijn over deze wijziging gehoord. Uit de door de kerkbesturen daarover ingezondene consideratien is ons gebleken, dat de kerkbesturen van *Gelderland*, *Zuidholland*, *Noordholland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Limburg*, en de commissie voor de zaken der *Waalische kerken* geene bedenkingen daartegen hebben:

„ dat het kerkbestuur van *Drenthe* haar allezins goedkeurt;

„ dat het kerkbestuur van *Zeeland* mede geene bedenking heeft, maar de vraag oppert, waarom in art. 46 de laatste zinsnede weggelaten is, houdende: „ zoowel bij vrije beroeping als waar derden tot medewerking bij de beroeping gerechtigd zijn”, en het behoud van die zinsnede raadzaam acht, omdat zij in het artikel voorkomt en de weglating daarvan ligt aanleiding tot moeilijkheid zou kunnen geven;

„ dat het kerkbestuur van *Groningen* oordeelt dat „ door de nieuwe voorgestelde wijziging geen nieuwe waarborg, maar veeleer minder waarborg gegeven wordt dan in het tot hiertoe bestaande voor de spoedige vervulling van eene vacature, weshalve het meent geene vrijheid te hebben, de voorgestelde wijziging goed te keuren; en

„ dat het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* in plaats van de aangenomene verandering van art. 46 voorstelt;”

„ wanneer de kerkeraad niet diligent verklaard wordt, of, ondanks de maatregelen van het classicaal bestuur, blijft vertragen, stelt dit bestuur voor den kerkeraad eenen bepaalden termijn, binnen welken de beroeping moet geschied zijn. Bij overschrijding van dezen termijn maakt het classicaal bestuur zelf een viertal op, waaruit het provinciaal kerkbestuur beroept.

„ Uwe commissie is van gevoelen, dat het voorstel van het kerkbestuur van *Noordbrabant* niet aannemelijk is, omdat reeds het classicaal bestuur de bevoegdheid tot het verleenen van termijnen heeft in art. 45, waarbij aan dit bestuur is opgedragen, om zoo het hiertoe termen mogt vinden, zoodanige maatregelen te nemen of te bevorderen, waardoor de voortgang van het werk der beroeping bij den kerkeraad kan worden bespoedigd, terwijl het stellen van termijnen, ook na het nemen van dezen of genen maatregel door het classicaal bestuur zonder twijfel de beroeping zoude vertragen. Meer gegrond komt haar voor de bedenking van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, omdat, uit de weglating van

hetgene thans uitdrukkelijk is bepaald, men zeer ligt zal afleiden, dat de bepaling voortaan niet toepasselijk zal zijn bij beroepingen, waar derden tot medewerking gerechtigd zijn.

„ De commissie meent derhalve Uw Hoog Eerwaardigen te moeten adviseren, het meergenoemde art. 46 van het reglement op de vacaturen, aldus vast te stellen :

„ wanneer de kerkeraad niet diligent verklaard wordt, of ondanks de maatregelen en aanmaningen van het classicaal bestuur blijft vertragen, handelt dit bestuur, gelijk bij art. 49 wordt omschreven, zoowel bij vrije beroeping als waar derden tot medewerking bij de beroeping gerechtigd zijn ;

„ en daarna dit artikel met het gewijzigde formulier A aan de provinciale kerkbesturen te zenden, om er hunne stemmen over uit te brengen.

J. J. DOKDES.

G. W. SANNES.

H. O. FEITH.

P. J. MARCUS.

H. L. OORT.”

Het rapport wordt ter visie gelegd en met het rapport omtrent de consideratien over de ampliatio van art. 3 van het reglement op het hulppredikerschap tegen den volgenden dag aan de orde gesteld.

Het rapport met het gerapporteerde omtrent art. 3 van het reglement op het hulppredikerschap, tegen den volgenden dag aan de orde gesteld.

Wordt verder ter visie gelegd het rapport der commissie voor diaconale zaken, bij monde van den heer *de Leeu* uitgebracht.

Rapport, uitgebracht door de commissie voor de diaconale zaken, ter visie gelegd.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ De commissie door Uw Hoog Eerwaardigen benoemd in de vergadering van den 5den dezer, om u te dienen van rapport en advies, ten aanzien van de stukken, welke in hare handen gesteld zijn, en welke allen behooren tot de diaconale zaken, heeft de eer te berigten, dat die adressen, ofschoon allen tot de diaconie-administratie in verband staande, te zeer onderscheiden en van te veel gewigt zijn, dan dat zij niet elk afzonderlijk zouden worden vermeld en toegelicht, en van het advies Uwer commissie zouden vergezeld gaan :

„ 1°. In de eerste plaats, hebben wij melding te maken van een adres van het classicaal bestuur van *Hoorn*, dd. 19 Junij, bladz. n°. 220, ger. sub n°. 553, inhoudende een verzoek, dat Uw Hoog Eerwaardigen bij de Hooge Regering des Lands mogen trachten uit te werken, dat burgemeesters en wethouders geene besluiten nemen, om eenigen elders geboortigen behoeftigen onderstand te verleenen, dan na zich door eené *schriftelijke* verklaring van het kerkbestuur, waaronder zoodanige behoeftige ressorteert, te hebben verzekerd, dat hij geenen onderstand van hetzelfde kan bekomen, en dien onderstand te weigeren, wanneer zulk bestuur mede *schriftelijk* mogt verklaren, dat de behoeftige geene ondersteuning noodig heeft.

„ Als beweegreden tot dit verzoek wordt opgegeven dat de burgerlijke besturen zóódanig onderzoek wel eens verzuimen, en dit verzuim tot noodelooze klagen en noodelooze bemoeijingen aanleiding geeft, doordien wel eens geklaagd werd over de diaconiën of kerkeraden wegens weigering van bedeeeling aan behoeftigen, die elders geboren waren, terwijl die diaconiën van de aanvragen waren onkundig gebleven.

„ Dit verzoek is vergezeld van eene conductoire van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, dd. 25 Junij jl., n°. 522, ger. sub n°. 558, waarin wordt te kennen gegeven, dat een gelijkkluidend voorstel van genoemd bestuur in de Mei-vergadering was gewezen van de hand, omdat men het niet raadzaam achtte dat de kerk zich op burgerlijk terrein begeven zou.

„ Uwe commissie, Hoog Eerwaardige Heeren! is van oordeel dat op boven gemeld verzoek het classicaal bestuur van *Hoorn* moet worden geantwoord, dat de Synode het ongeraden acht inbreuk te maken op de vrijheid van handelen van de burgerlijke armbesturen, even als zij ook de vrijheid van handelen der diaconiën behoort te handhaven altoos overeenkomstig de bepalingen van het reglement voor de diaconiën, en terwijl in dezen toch geene sprake kan zijn van restitutie van verleenden onderstand buiten de toestemming der diaconie, ook de noodzakelijkheid van den voorgestelden maatregel niet bevroedt, omdat diakenen overeenkomstig art. 9 van het reglement voor de diaconiën in geen geval gehouden zijn meer personen te ondersteunen of meer ondersteuning te verstrekken dan hunne middelen gedoogen.

„ II°. Het tweede stuk, hetwelk in onze handen gesteld werd, behelst eene klacht door het gemeentebestuur van *Blokker*, dd. 21 Junij jl., n°. 137, ger. sub n°. 552, bij Uw Hoog Eerwaardigen ingediend, wegens weigering van diakenen der Hervormde gemeente te *Helder*, om den onderstand te dragen eener weduwe in die gemeente.

„ Deze klacht is regtstreeks tot u gekomen, maar met twee bijlagen, zijnde de eene, eene copij van eene aanschrijving van het classicaal bestuur van *Alkmaar* aan de betrokken gemeente te *Helder*, tot naleving van het reglement voor de diaconiën, dd. 13 October 1857. n°. 199, en de andere eene missive van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* aan burgemeester en wethouders van *Blokker*, dd. 5 Mei 1858, n°. 363, waarin het berigt, dat zijne pogingen, om het bestaande verschil over de bedeeeling der bedoelde weduwe te *Helder* te termineren, zonder gewenscht gevolg zijn geweest, daar de kerkeraad der Hervormde gemeente te *Helder* oordeelt, evenmin verplicht te zijn tot restitutie, op grond van de wet op het armbestuur van 28 Junij 1854, als tot de opname der weduwe in de diaconie-bedeeling op grond van het Reglement voor de diaconiën, en, daar de zaak in quaestie alzoo niet geoordeeld kan worden van zuiver kerkelijken aard te zijn, acht het kerkbestuur het niet van zijne competentie in dezen te beslissen.

„ Alvorens Uwe commissie haar advies aan het oordeel Uwer vergadering onderwerpt, acht zij zich verplicht u de toedragt der zaak mede te deelen.

„ Burgemeester en wethouders van den *Helder* hebben, bij missive van 6 Junij 1858, aan het gemeentebestuur van *Blokker* kennis gegeven, dat voor hunne rekening in onderstand was opgenomen de wed. *J. J. Smit*, welke kennisgeving op 9 Junij daaraanvolgende is beantwoord door verwijzing naar het diaconie-bestuur aan den *Helder*. Inmiddels is

men met de bedeeling bij verschoot voortgegaan, en is de quaestie gekomen op kerkelijk terrein, zoodat het classicaal bestuur van *Alkmaar*, dd. 13 October 1857, na gevoerde correspondentie met den kerkeraad te *Helder*, denzelven heeft aangeschreven; dat de maatstaf, tot hiertoe door de diaconie aldaar gevolgd bij de bedeeling, niet is overeenkomstig het met 1 Julij ingevoerde diaconie-reglement; dat volgens art. 7 in verband met art. 9 van dat reglement, eene vaste bepaling door diakenen moet gemaakt worden wie in de bedeeling zullen opgenomen worden, zoodat eene *weduwe, waardig lidmaat* der gemeente, *nooit* naar het gemeentebestuur kan verwezen worden, en dat zij voortaan het kerkelijk reglement nauwkeurig behooren na te leven.

„ Kort na die aanschrijving, 16 October 1857, heeft het gemeentebestuur van *Blokker* zich gewend tot genoemd provinciaal kerkbestuur, met het verzoek om deze kerkelijke aanschrijving te handhaven.

„ Uit de reeds vermelde missive van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, dd. 5 Mei 1859, bij de stukken gevoegd, is aan uwe commissie gebleken, dat er correspondentie is geweest van dit bestuur met het classicaal bestuur van *Hoorn*, dd. 7 October 1857, in welke aanwijzing is gedaan, wie in het onderhavige geval als klager kan optreden, maar niet bij welke regtbank men zich vervoegen moest, redenen om welken het kerkbestuur zich verplicht acht te observeren dat *geen* kerkeraad in casu kan optreden als klager; maar het doen van aanklagt aan de burgerlijke besturen, zoo zij vermeenen dat daartoe termen zijn, moet worden overgelaten ter plaats waar dat behoort, naar de burgerlijke of staatswetten hun voorgeschreven.

„ Door deze beschouwing en beoordeeling der zaak van het provinciaal kerkbestuur, alsmede door de weigering van diakenen te *Helder* acht het gemeentebestuur te *Blokker* zich verongelijkt, en wendt het zich tot het hoogste kerkelijk collegie, dat de bepalingen heeft gemaakt met het eerbiedige verzoek om tusschenkomst, opdat de diaconie te *Helder* aan de gemeentekas terug geve de som van f 118.30, en opdat niet langer willekeurigheid heersche in de al of niet aanneming van het diaconie-reglement, welke willekeurigheid tot zoo groote onregtvaardigheid leidt.

„ Daar het stuk ingewikkeld eene klagt tegen het provinciaal kerkbestuur behelst, zoo adviseert uwe commissie, het geheele stuk in handen van dit bestuur te stellen, ten fine van berigt; maar daarbij ook aan het kerkbestuur de reden te vragen, waarom het niet bij het classicaal bestuur heeft aangedrongen om den kerkeraad tot handhaving van de bepalingen van het diaconie-reglement te brengen, des noodig met aanwending van de middelen welke door het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht aan de hand worden gegeven; en als dan de Synodale Commissie in last te geven om op het ingekomene antwoord naar eigen oordeel en bevind van zaken te handelen.

„ III°. Het classicaal bestuur van *Zutphen* komt het oordeel van Uw Hoog Eerwaardigen inroepen over eene uitspraak van het classicaal bestuur van *Deventer*, met welke het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel* zich vereenigt, op eene door hetzelfde ingediende klagt over weigering van bedeeling door de diaconie van *Almelo* aan *G. J. Maag*, waartegen de kerkeraad van *Laren* zijne bezwaren bij hetzelfde had ingebracht. Dit stuk is gedagteekend 13 Junij 1860, n°. 57, ger. sub n°. 539, met 4 bijlagen, en vergezeld van eene conductoire van het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, dd. 16 Junij 1860, n°. 198.

„ Het classicaal bestuur van *Zutphen* heeft bedenkingen tegen de uitspraak van het classicaal bestuur van *Deventer*, bij zijne missive gevoegd, omdat het de handelwijze der diaconie van *Almelo* billijkt, die aan *G. J. Maag* bedeeeling weigert, op grond dat zij *ten eenen male buiten staat is en misdien ongenegen om behoeftige personen, wier onderstand domicilie elders is gevestigd, te ondersteunen.*

De bedenkingen, welke bij het classicale bestuur van *Zutphen* zijn gerezen, zijn deze twee:

„ 1°. schijnt het classicaal bestuur van *Deventer* in geen onderzoek te zijn getreden of de diaconie van *Almelo* werkelijk over beperkte middelen te beschikken heeft en te hebben berust in hare verklaring daaromtrent.

„ 2°. indien ook een nader onderzoek de waarheid van dit beweren moge gestaafd hebben, meent het, dat het onthouden van bedeeeling, zoo ver de middelen toelaten, aan de armen *om dat deze elders hun domicilie van onderstand hebben*, geheel in strijd is met het reglement voor de diaconien. Redenen om welken het oordeelt, dat het aangevoerde door de gemeente van *Almelo*, en door het classicaal bestuur van *Deventer* en het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel* goedgekeurd, niet geldend mag geacht worden.

„ Bovengemelde bedenkingen acht het classicaal bestuur van *Zutphen* van veel gewigt, omdat de weigering van bedeeeling bij vele gemeenten in het classicaal ressort van *Deventer*, en welligt ook elders, op denzelfden grondslag plaats heeft, welke door die van *Almelo* is aangebragt, hetgeen mede blijkt uit de verklaring der diaconie van *Goor*, mede bij de stukken overgelegd.

„ Uwe commissie kan niet ontveinzen of de zaak is voor de kerk van veel gewigt. De vrije diaconie beroept zich niet zelden op art. 9 van het reglement en beweert van wel te willen helpen, maar niet te kunnen; indien een classicaal bestuur in die verklaring berust, wordt meenig behoeftige naar elders verwezen of aan zijn lot overgelaten, zonder dat onderzocht is of de gemeente art. 13, alinea *b* van het reglement in practijk heeft gebragt en alzoo hare middelen vermeerderd zijn, alsmede of eene gemeente wel zoo behoeftig is als zij voorgeeft te zijn.

„ En vermits het nu aan uwe commissie bekend is dat eene gemeente, tegen welke door het classicaal bestuur van *Zutphen* bij een classicaal bestuur klagt was ingediend, zich beroepen heeft op denzelfden grondslag als die van *Almelo*, om zich van hare verpligting te ontdoen, doch na een veel zijdig onderzoek is gebragt tot haren pligt, zoo adviseert uwe commissie om het adres van het classicaal bestuur van *Zutphen* te stellen in handen van het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel*, ten fine van berigt, en voorts de Synodale Commissie te magtigen om na ingekomen berigt ten dezen te doen, wat zij tot handhaving van de bepalingen van het reglement zal oordeelen te behooren.

IV. „ Mede langs den kerkelijken weg is met conductoire van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, dd. 30 Junij 1860, tot u ingekomen een adres van het classicaal bestuur van *Heerenveen* over de gebrekkige naleving van het reglement vooral van art. 6. Dit stuk voert de dagteekening van 27 Junij 1860, n°. 49, ger. sub n°. 630.

„ Het classicaal bestuur van *Heerenveen* brengt ter uwer kennis dat in zijn ressort in verre

weg de meeste gemeenten het diaconaal reglement en speciaal art. 6 van hetzelfde niet wordt nageleefd en men zich vrij algemeen aan het burgerlijk domicilie van onderstand houdt.

„ Het brengt zijne bezwaren in tegen het naleven van genoemd reglement, te meer daar het in de provincie *Drenthe* onmiddellijk aan zijn ressort grenzende, niet wordt in acht genomen; het beroept zich op de veelvuldige klagten, welke ten dien aanzien bij het bestuur inkomen; het heeft eindelijk bedenking om het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht tegen de onwillige kerkeraden toe te passen, vermits het zoo velen geldt, en komt tot Uw Hoog Eerwaardigen met een tweeledig verzoek, „ om, of middelen van contrainte te bepalen, waardoor *alle* diaconien verplicht zouden worden tot eene getrouwe naleving van art. 6 van genoemd reglement voor de diaconien of het Reglement zoodanig te veranderen dat het ten opzichte van het domicilie van onderstand met de landsverordeningen betrekkelijk het armwezen overeenkomt.”

„ Het advies dat uwe commissie de eer heeft ten aanzien van dit adres U aan te bieden, strekt, om aan het classicaal bestuur van *Heerenveen* te antwoorden, dat, wat het voorstel tot alteratie betreft, de Synode slechts wil verwijzen naar de circulaire van 15 Nov. 1858, om het classicaal bestuur te doen erkennen, dat, de bedoelde bepaling niet kan worden opgeheven, indien Christelijke liefdadigheid door de gemeenten in dien geest zal worden geoefend, als het diaconie reglement zoekt te bevorderen, en dat hier ook geene wezenlijke strijd bestaat met de bepalingen van de wet tot regeling van het armbestuur, wanneer de verschillende diaconien, zich maar getrouw aan het reglement voor de diaconien houden; dat de Synode dan ook niet anders kan verlangen, en gelijk van andere kerkelijke besturen zoo ook de doortastende-medewerking moet vorderen van het classicaal bestuur van *Heereveen*, om de kerkelijke verordeningen in deze te handhaven; dat zij het onnoodig acht het classicaal bestuur de middelen aan te wijzen welke het daarvoor ten dienste staan; maar niet twifelen mag, dat, wanneer het bestuur de kerkeraden van zijn ressort, met den vereischten ernst onder het oog brengt, dat het niet alleen hunne onafwijsbare pligt, maar ook het welbegrepene belang der armen en der gemeente is, dat zij het diaconie reglement in alle zijne bepalingen gehoorzamen, er welligt slechts een enkele kerkeraad zal overblijven, op welk de genoemde middelen in hunne gestrengheid zouden behooren worden toegepast.

„ Wat wij Hoog Eerwaardige Heeren hadden te rapporteren en te adviseren, ten aanzien der in onze handen gestelde stukken worde onderworpen aan uw verlicht oordeel, met den wensch, dat uwe besluiten bevorderlijk mogen worden aan eene getrouwe naleving en handhaving van het diaconie reglement, waartoe wij u de wijsheid toebidden, die van boven is, tot heil der Gemeente onzes Heeren.

„ *De Commissie voor de diaconale zaken,*

J. TICHLER.

S. F. VAN HASSELT.

W. F. DE LIEU.

C. J. VAN HEUSDEN.”

Het rapport betreffende de verslagen der kerkvisitatie naar tabel C, voor dankzegging aangenomen.

Het in de zitting van gisteren ter visie gelegde rapport van de commissie voor de provinciale verslagen betreffende de uitwendige en inwendige gesteldheid der gemeente, naar tabel C voor de kerkvisitatie, wordt in zijne verschillende deelen met dankzegging aan den rapporteur en zijne commissie, voor kennisgeving aangenomen.

Besluit omtrent den inhoud van het rapport wegens de verslagen der ringvergaderingen.

Hetzelfde geschiedt ten aanzien van het terzelfde zitting uitgebragte rapport wegens de ringverslagen in zijn geheel, terwijl evenwel besloten wordt op het daar vermelde nopens de predikants-pensioenen ten platten lande en de kosterijgoederen later terug te komen, en ook het bericht omtrent den ring van *Heeze*, na de toelichting van den rapporteur, slechts als zoodanig aan te nemen.

Voortzetting van de behandeling van het verslag der Algemeene Synodale commissie, volgens Bijlage B.

Het medegedeelde omtrent het beheer en de samenstelling van de provinciale collegien van toezigt op de kerkelijke administratie aangehouden, en een daarop betrekkelijk adres van de classicale vergadering van *Coevorden*, in handen der commissie voor het onderwerp gesteld.

Voortgaande met de behandeling van het verslag der Synodale Commissie in Bijlage B, wordt het medegedeelde omtrent het *beheer en de samenstelling van de provinciale collegien van toezigt op de kerkelijke administratie*, in afwachting van het rapport der daarvoor benoemde commissie aangehouden. Het ingekomene adres van de classicale vergadering van *Coevorden*, dd. 27 Junij jl., ger. sub n°. 625, strekkende om aan de kerk meer invloed op de benoeming van de leden dier collegien te verzekeren wordt in handen der commissie tot dit onderwerp gesteld.

Goedkeuring van het advies der Synodale commissie omtrent de aangelegenheid der predikants-pensioenen ten platten lande, en afwijzing van een daarop betrekkelijk adres van de classicale vergadering van *Arnhem*.

Gekomen tot het advies der commissie ten aanzien van de haar aanbevolene belangen der pensioenen van predikanten ten platten lande en van hunne weduwen, neemt de vergadering kennis van het verzoek der classicale vergadering van *Arnhem*, dd. 27 Julij ll., ger. sub n°. 654, strekkende om de ondersteuning te verkrijgen van haar adres aan de Hooge Regering, reeds in het rapport omtrent de ringverslagen vermeld, ter zake van genoemde belangen. Nadat het advies der Synodale Commissie door den *Secretaris* was toegelicht en hierdoor gebleken, dat zij alle verdere bemoeijng van wege de Synode om de regeling der pensioenen bij de wet te verhaasten deels ongepast had geacht, bij de overtuiging dat de Minister de zaak geenszins uit het oog verliest, maar den weg der bedachtzaamheid bewandelt, om alle belangen en regten in overeenstemming te brengen, deels ook niet zonder bedenking, bij haren twijfel of de verlangde regeling wel aan de wenschen en verwachtingen van hen, die haar begeeren, beantwoorden zou, zoo besloot de vergadering *eenparig* naar het even *eenparige advies* der *praeadviserende leden* het verzoek der classicale vergadering van *Arnhem* tot ondersteuning van haar adres af te wijzen, en met dezelfde eenparigheid van adviezen en stemmen de behandeling der zaak overeenkomstig het voorstel der Synodale Commissie verder als afgedaan te beschouwen.

De verrigting der Synodale commissie voor de belangen van de herstelde gemeente te *Kage* goedgekeurd.

Goedkeuring vindt ook de verrigting der commissie voor de belangen der herstelde gemeente te *Kage*.

De vergadering wijdt vervolgens hare aandacht aan het gestelde omtrent de verhouding der Synode tot de *Nederlandsche commissie voor christelijk onderwijs*. Met belangstelling kennis nemende van de mededeelingen omtrent deze commissie en hare werkzaamheid, overweegt zij bovenal met bedachtzamen ernst de vraag, of de Synode nu ook verder met die commissie betrekking zal onderhouden.

Belangstellende kennisneming van de mededeelingen der Synodale commissie betreffende de Nederlandsche commissie voor Christelijk onderwijs, en de werkzaamheden van deze commissie.

Naar den raad van *alle adviserende leden* oordeelt de vergadering overeenkomstig het voorstel der Synodale commissie hiertoe te moeten besluiten. De heer *Hugenholtz* heeft zich *alleen* tegen dat voorstel verklaard.

Besluit der Synode om betrekking met deze commissie te onderhouden.

Verder overwegende hetgene de Synodale Commissie tot het onderhouden der bedoelde betrekking aanraadt, besluit de vergadering tegen het advies van den hoogleeraar *Doedes* en de stem van den hoogleeraar *Hugenholtz* onder medewerking van de *overige praeadviserende leden*, dat de Nederlandsche commissie zal worden uitgenoodigd om jaarlijks hare verslagen in te zenden, oordeelende men nu evenwel, met afwijking in zooverre van hetgene door de Synodale Commissie wordt aanbevolen, dat die inzending niet bij de Synode maar bij de Synodale Commissie geschieden moet, opdat deze deswegens aan de Synode rapportere en de Synode hiervan weder dat gebruik make wat zij in het belang der zake zal vermeenen te behooren. Hieromtrent overigens nadere bepalingen te maken, gelijk door de Synodale Commissie wordt aangeraden, acht de vergadering onraadzaam, daar zij meent zich ten dezen zorgvuldig te moeten onthouden van alles, waardoor eene volgende Synode in hare vrijheid van handelen zou kunnen belemmerd worden.

Verdere regeling van de betrekking der Synode met de commissie.

Hetgene de Synodale Commissie vermeldt betreffende de Synodale lastgeving omtrent de verbinding der Protestantische kerken in Indie met de Nederlandsche Hervormde kerk mag ook de goedkeuring der vergadering wegdragen, waarom zij ook gaarne aan de commissie de verzochte diligent-verklaring verleent.

Diligentverklaring aan de Synodale commissie verleend betreffende de Synodale lastgeving omtrent de verbinding der Protestantische kerken in Indie met de Nederlandsche Hervormde kerk.

Wat het onderzoek naar den oorsprong en de eigenlijke bestemming der zoogenaamde armvoogdenkas te *Oosthuizen* aangaat, wordt de Synodale Commissie geacht den last der Synode getrouw te hebben volbragt en in dezen ook de belangen van de diaconie aldaar zooveel te hebben bevorderd, als naar de uitkomst van het onderzoek geschieden kon. De vergadering meent daarom ook te dezer zaak geene verdere magtiging aan de commissie te moeten verstrekken.

De verrichtingen der Synodale commissie ter zake van het geschil over de armenverzorging te *Oosthuizen* goedgekeurd.

Goedgekeurd wordt insgelijks de vergunning, welke de Synodale Commissie naar den last der Synode gegeven heeft tot voorloopige voortdurend van den abnormalen toestand der *Leidsche diaconie* en de correspondentie inzonderheid welke zij met het classicaal bestuur van *Zierikzee* en met den Minister gevoerd heeft ter zake van de verwikkelingen wegens de armenverzorging te *Serooskerke*. Het blijft haar aanbevolen, om het classicaal bestuur voor zoo veel dit verder nog mogt worden gevorderd hare medewerking te verleen tot handhaving der kerkelijke verordeningen, met opzigt ook van de hinderpalen welke hier tegen door het burgerlijk bestuur nog mogten worden in den weg gelegd.

Goedkeuring van hetgene de Synode verder na den last der Synode gedaan heeft in zake de voortdurend van den abnormalen toestand der diaconie te *Leiden*, en de verwikkelingen wegens de armenverzorging te *Serooskerke* (classis *Zierikzee*), met hernieuwde aanbeveling der laatstgenoemde aangelegenheid.

Instemming der Synode met de afwijzende beslissing der Synodale commissie op het verzoek van *Amelia Begemann*.

De afwijzende beslissing op het verzoek van *Amelia Begemann* om, in de plaats van hare overledene moeder in het genot der voordeelen van het gratie-jaar te worden gesteld, wordt geoordeeld in overeenstemming te zijn met de vroegere besluiten en uitspraken te dezer zake, door de commissie als gronden voor hare afwijzing aangevoerd.

Kennisgeving van de uitvaardiging van het finaal gearresteerde formulier G, bij het reglement op de vacaturen en van eene daarop betrekkelijke ministeriele missive.

Het bericht betreffende de uitvaardiging van het door de Synode finaal gearresteerde gewijzigde formulier G. bij het reglement op de vacaturen wordt voor kennisgeving aangenomen, gelijk ook de daartoe betrekkelijke missive van den heer Minister dd. 2 Junij 11. n°. 11, ger. sub n°. 519 omtrent de tijdige ordestelling op het drukken van hetzelfde.

Handelingen der Algemeene Synodale commissie betreffende de lastgeving der Synode tot uitvaardiging van het reglement op het hulppredikerschap, — goedkeuring des Konings op het reglement verkregen, en nadere mededeelingen te dezer zake van den secretaris.

De vergadering verleent desgelijks hare goedkeuring aan hetgene haar door de commissie nopens het finaal gearresteerde reglement op het hulppredikerschap wordt medegedeeld, en billijkt desgelijks, na kennisneming van de verkregene goedkeuring des Konings, volgens bericht van den Minister dd. 19 Junij jl. n°. 11, ger. sub n°. 541, de redenen nog door den Secretaris medegedeeld, waarom geen gevolg is gegeven aan de magtiging op de commissie van spoedvorderende zaken tot uitvaardiging van het reglement verstrekt.

Besluit omtrent de uitvaardiging van het reglement verdaagd.

De vergadering oordeelt nu de regeling dezer zaak te moeten aanhouden, tot dat omtrent de te behandelen wijziging van art. 3 van het reglement zal zijn beslist, daar zij het ook overeenkomstig de ontvangene mededeelingen voegzaam acht, dat, wanneer dit artikel mogt kunnen gearresteerd en door de provinciale kerkbesturen aangenomen worden, de uitvaardiging van beiden gelijktijdig plaats vinde.

Kennisneming van het verslag der Algemeene Synodale commissie, omtrent onderscheidene bij haar ingekomene kennisgevingen van den Minister, met instemming van het daarbij vermelde, inzonderheid betreffende de belangen van de gemeente te *Ellecom* en van de kerken in *Neerlands Indie*.

Betreffende de stukken van den heer Minister door de commissie volgens bladz. 26—29 sub *a* tot *m* vermeld, als tot kennisgeving ontvangen en voor zoodanig aangenomen, heeft de vergadering ook geen ander besluit. Ook zij doet inzonderheid hulde aan den ernst waarmede de Regering de belangen der gemeente *Ellecom* behartigd heeft, terwijl zij met gelijke belangstelling hare aandacht vestigt op de overige ministeriele kennisgevingen, bladz. 29 en 30 bericht, betrekkelijk de wijziging van het reglement op het bestuur van de Protestantsche kerken in *Neerlands Indie* en de nieuwe zamenstelling van de daarvoor bestaande commissie, het goedkeurende, dat de Synodale Commissie bedoeld besluit in zijn geheel in haar verslag heeft opgenomen, en zich verblijdende, dat de Hooge Regering steeds zorgvuldiger de geestelijke belangen der overzeesche bezittingen zoekt te bevorderen.

Gelijke kennisneming van de mededeeling der Synodale commissie, omtrent onderscheidene kennisgevingen van bijzondere collegien en personen.

Ook van de vermelding der tot kennisgeving toegezondene stukken van onderscheidene collegien en personen, bladz. 30—33 sub *a* tot *e*, neemt de vergadering kennis, dezelve ook voor zoodanig aannemende, hieronder mede begrepen de op bladz. 31 sub *c* omschrevene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*.

De president had als lid van genoemd kerkbestuur gemeend zich te moeten verwijderen bij de kennisneming van het bericht omtrent deze uitspraak en van de opmerkingen deswegens aan het kerkbestuur door de Synodale Commissie medegedeeld, mitsgaders van de daarbij aan de aandacht der vergadering aanbevolene uitspraak der commissie op het verzoek om cassatie van het classicaal bestuur van *Hoorn*, voorkomende op bladz. 86 en 87 van het verslag. De vergadering oordeelde intusschen, dat deze stukken uit hunnen aard als behoorende tot kerkregterlijke handelingen, waarvan de commissie geene verantwoording aan de Synode schuldig is, ook geene punten van overweging konden opleveren, en slechts voor kennisneming behoorden te worden aangenomen.

Besluiten aanzien in het bijzonder van de uitspraken van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* en van de Algemeene Synodale Commissie op het verzoek om cassatie ter zake van de schorsing van kerkeraadsleden te *Grotebroek*, buiten tegenwoordigheid van den president.

De boekgeschenken op bladz. 33 vermeld worden in overeenstemming met de commissie met belangstelling en erkentelijkheid ontvangen, zoo als mede het geval is met het XVde jaarverslag van de Nederlandsche vereeniging tot afschaffing van sterken drank, door tusschenkomst van den secretaris, van wege het hoofdbestuur dier vereeniging aangeboden.

Aanname van boekgeschenken, ook van het bij de Synode ingekomene XVde jaarverslag van het hoofdbestuur der Nederlandsche vereeniging tot afschaffing van sterken drank.

Nog wijdt de vergadering hare aandacht aan de beantwoording der vragen om inlichting omtrent algemeene kerkelijke verordeningen van den kerkeraad te *Delft*, van den heer van *Bommel van Vloten* te *Raamsdonk* en van den ring van *Meppel* door tusschenkomst van het classicaal bestuur, bladz. 33—36 van het verslag medegedeeld.

Instemming met de inlichtingen door de Synodale commissie gegeven aanden kerkeraad te *Delft*, den heer van *Bommel van Vloten* te *Raamsdonk* en den ring van *Meppel*.

Zij hecht aan de gegevene inlichtingen hare goedkeuring, terwijl zij de overweging van de verrigtingen der commissie ten aanzien van het verzoek van den kerkeraad te *Raamsdonk* om inlichting nopens de toepasselijkheid van art. 3 van het reglement op de vacaturen voor een gegeven geval, daar mede vermeld, op verlangen van den heer *Losgert* tot den volgenden dag verschuift.

De overweging der inlichting door de commissie betreffende de toepassing van art. 3 van het reglement op de vacaturen aan den kerkeraad te *Raamsdonk* gegeven, aangehouden.

Met afwijking van het reglement van orde wordt de vergadering geadjournéerd tot morgen, den 18den Julij des voormiddags ten half tien ure, en aangezien in den avond de Synodus contracta bijeenkomt, bij welke ook de tegenwoordigheid van den Secretaris gevorderd wordt, hem, wegens de door vele leden verlangde vervroeging van den aanvang der volgende zitting, diligentverklaring voor zijne notulen verleend. De vergadering wordt voorts met dankzegging gesloten.

Sluiting der zitting met diligentverklaring van den secretaris voor de resumtie van hare notulen, wegens de invallende Synodus contracta en de vervroeging van de volgende zitting.

H. J. SPIJKER, *President*.

13de ZITTING.

Woensdag den 18den Julij 1860.

Opening der zitting. De vergadering wordt met gebed geopend en de resumptie der notulen van de voorgaande vergadering, naar de diligentverklaring aan den secretaris toegestaan, tot de volgende zitting verschoven.

Kennisgeving van de missiven van de heeren *Immink* en *Telling*, houdende berigt, de eene van afwijzing de andere van aanneming der benoeming van lid en diens secundus der Algemeene Synodale Commissie.

Worden gelezen en voor kennisgeving aangenomen twee brieven; de een van den heer *Immink* te *IJsselstein* dd. 15 Julij jl., ger. sub 49, behelzende het reeds medegedeelde berigt, dat hij verhinderd is de benoeming tot lid der Algemeene Synodale Commissie aan te nemen; de andere van den heer *Telling* te *Franeke* dd. 16 Julij jl., ger. sub n°. 51, verklarende dat hij bereid is de hem opgedragene betrekking van secundus van den heer *Immink*, benoemd lid der Algemeene Synodale Commissie, op zich te nemen.

Bepaling van den dag waarop een nieuw gros zal gemaakt worden.

De president geeft nu aan de vergadering te kennen, dat het opmaken van een gros, tot het doen der nieuwe benoeming vereischt, tegen Vrijdag e. k. aan de orde gesteld wordt, opdat Zaterdag daaraanvolgende de benoeming zal kunnen geschieden.

Dankbetuiging van kerkvoogden en notabelen te *Budel* wegens genotene subsidie voor kennisgeving aangenomen.

Wordt mede gelezen eene missive van kerkvoogden en notabelen der Hervormde gemeente te *Budel*, dd. 15 Julij jl. ger. sub n°. 50, ter zake van de aan die gemeente verleende subsidie tot herstelling der pastorie.

De missive wordt, voor zooveel zij eene dankbetuiging wegens de genotene subsidie betreft, met de vereischte belangstelling voor kennisgeving aangenomen.

Het rapport over de voorloopig aangenomen wijziging van art. 3 van het reglement op het hulppredikerschap in beraadslaging.

Wordt in behandeling genomen het rapport wegens de consideratien der kerkbesturen en classicale vergaderingen betreffende de ampliatie van art. 3 van het finaal gearresteerde reglement op het hulppredikerschap.

Opmerking van den president omtrent de meening der rapporterende commissie ten aanzien der kerkbesturen die geene consideratien hebben ingezonden.

De president wil daarbij hebben opgemerkt, dat het hem voor het minst onjuist toeschijnt, dat de provinciale kerkbesturen, die geene consideratien ter zake van deze ampliatie gegeven hebben, geacht zouden worden haar voor te staan gelijk door de rapporterende commissie schijnt te worden aangenomen.

Besluit der Synode om de ampliatie van het artikel niet te arresteren.

De vergadering besluit hoofdzakelijk om dezelfde redenen, als volgens het rapport door verschillende kerkbesturen zijn aangevoerd, naar het *eenparige* oordeel van *alle praeadviseerende leden* en *met de stemmen van alle leden*, de uitbreiding van het artikel niet te arresteren.

Hernieuwing der magtiging van de Algemeene Synodale Commissie tot uitvaardiging van het reglement op het hulppredikerschap.

Waar alzo de uitvaardiging van het reglement op het hulppredikerschap, na reeds de goedkeuring des Konings verkregen te hebben, wegens de onderwerpelijke ampliatie van art. 3, niet behoeft te worden opgehouden, zoo wordt nu de magtiging der Algemeene Synodale Commissie tot zijne invoering hernieuwd.

Overwogen wordt verder het rapport over de alteratiën van art. 46 van het reglement op de vacaturen en van het daarbij behorende formulier A.

Beraadslaging over de voorloopig aangenomen wijzigingen van art. 46 van het reglement op de vacaturen en het daarbij behorende formulier A.

Naar de motie van den secretaris wordt eerst de vraag in beraadslaging gebragt, of niet de alteratie als een artikel betreffende, dat regtstreeks op de kerkeraden betrekking heeft, aan de beoordeeling der classicale vergaderingen had moeten worden onderworpen en daarop derhalve alsnog derzelver consideratien zullen moeten gevraagd worden.

Motie van den secretaris om daarover ook de consideratien der classicale vergaderingen in te winnen, afgewezen.

De vergadering besluit dat de alteratie moet geacht worden op zich zelve te staan, dienende alleen om te bepalen hoe door de hooge kerkbesturen moet gehandeld worden in de gevallen door het artikel aangeduid, waaromtrent derhalve de bepaling van art. 12 alin. 2 van het Algemeen Reglement niet van toepassing is.

Tot dit besluit hebben geadviseerd de *drie Hooglaeraren* en door hunne stemmen medegewerkt de heeren *Tichler, van Laak, Oort, Witkop, Slotemaker, Sannes, Feith, Losgert, Ebbinge, Tonckens* en *Marcus*.

Voor het vragen als nog van de consideratien der classicale vergaderingen hebben zich, behalve den *Secretaris*, verklaard de heeren *de Leu, Hugenholts, Hartman, van Heusden* en *Spijker*.

De alteratie wordt nu, zoo als zij door de rapporterende commissie gewijzigd is, finaal gearresteerd en besloten dat zij aan de stemmen der provinciale kerkbesturen zal worden onderworpen met de vereischte magtiging van de Synodale commissie om voor hare uitvaardiging te zorgen met inbegrip van de alteratie van formulier A, die, nader door de rapporterende commissie geredigeerd en met de aangenomene alteratie van het artikel in overeenstemming gebragt, door de vergadering nog in de volgende zitting finaal zal moeten worden vastgesteld.

De wijzigingen, met nog eenige verandering finaal gearresteerd en aan de stemmen der provinciale kerkbesturen onderworpen, met magtiging van de Synodale commissie om te daarna uit tevaardigen.

De president had hiertoe voorgesteld, dat in de wijziging der aantekening op A de woorden „ten aanzien van den kerkeraad” zouden wegvallen.

In beraadslaging komt naar de gisteren vastgestelde orde het verslag der Synodale Commissie, Bijl. B, bladz. 34 en 35, betreffende hare verklaring nopens de toepassing van art. 8 van het reglement op de vacaturen op den minderjarigen zoon van wijlen den predikant *Nanninga*, te *Raamsdonk*. Daarbij wordt gelezen een ingekomen adres van den broeder des overledenen te *Barneveld*, voogd van den minderjarige, dd. 16 Junij jl., met de overgelegde stukken en begeleidende van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, ger. sub n°. 575, het verzoek behelzende, „dat de Synode in de onderwerpelijke zaak eene eindsbeslissing moge nemen, opdat hij wete of de vacatueurgelden aan den ring of aan zijnen pupil toekomen.” Desgevraagd deelt de heer *Losgert* mede, dat de zaak nog onbeslist is en er door het classicaal bestuur van *Heusden* nog geene aanvraag tot handopening is geschied.

De mededeelingen der Synodale commissie nopens de inlichtingen, omtrent de toepassing van art. 3 van het reglement op de vacaturen op eenen minderjarigen, aanden kerkeraad te *Raamsdonk* verstrekt na deliberatie voor kennisgeving aangenomen, en den heer *Nanninga* te *Barneveld*, voogd des minderjarigen met zijn daarop betrekkelijk adres verwezen naar het classicaal bestuur.

De vergadering oordeelt, dat eene beslissing der zaak, in haren tegenwoordigen stand niet tot hare bevoegdheid behoort, dewijl wel gebleken is van adviezen en gevoelens omtrent de toepassing van het genoemde wet-artikel op het onderhavige geval, maar geenszins van

eene kerkregterlijke beslissing, weshalve de adressant naar het betrokkene kerkelijk bestuur behoort verwezen te worden. Dienovereenkomstig wordt ook besloten het verslag der verrigtingen van de Synodale Commissie te dezer zake voor kennisgeving aan te nemen.

Goedkeuring van de adviezen door de Synodale commissie aan den Minister gegeven betreffende de grensscheiding van *Aarlanderveen* en *Zwammerdam*; het geschil wegens de combinatie van *Zonne-maire* met *Bommenede* en *Bloois*; de ontworpen regeling der vervulling van predikantsplaatsen door eigen-erden in *Drenthe* en het adres van den gemeenteraad te *Molenaarsgraaf*, mitgaders van de verrigtingen der commissie ter zake van de geschillen over de armenverzorging te *Kantens*, *Willemstad* en *Noordbroek*.

Goedgekeurd worden de verschillende adviezen door de Synodale Commissie aan den Minister gegeven, betreffende eene ontworpen grensscheiding van de kerkelijke gemeenten te *Aarlanderveen* en *Zwammerdam*, een geschil wegens de combinatie van *Zonne-maire* met *Bommenede* en *Bloois*, eene ontworpen regeling der vervulling van predikantsplaatsen door eigen-erden in de provincie *Drenthe*, en een adres van den gemeenteraad te *Molenaarsgraaf*, ter zake van de aldaar uitgebragte beroeping, terwijl ook hare verrigtingen ter zake van de geschillen wegens de armenverzorging te *Kantens* en de verzorging van een wees-kind te *Willemstad* met de desbetreffende adviezen aan den Minister gelijke goedkeuring verwerven, en hetzelfde plaats vindt omtrent hetgene de commissie ter zake van de weerstrevige diaconie te *Noordbroek* heeft gedaan met den last om in dezen verder tot handhaving der kerkelijke verordeningen, wanneer dit nog mogt vereischt worden, mede te werken.

Het belang van het beheer der pastorie-goederen te *Sesbierum* aangehouden, gelijk ook het beklag van den Minister van Binnenlandsche Zaken over het te samen vallen van de uren van godsdienst-onderwijs met die van het schoolonderwijs, met een nader daarop betrekkelijk schrijven van den Minister.

Het belang van het beheer der pastorie-goederen te *Sesbierum* wordt tot den volgenden dag aangehouden.

Aangehouden worden mede het beklag over de keuze der uren voor het godsdienst-onderwijs door predikanten als met die van het schoolonderwijs dikwijls te samen vallende en het daarop betrekkelijke antwoord van den Minister, dd. 20 Junij jk. n°. 14, ger. sub n°. 543, nadat dit gelezen en de motie van den heer *Hugenholts* om geheel deze zaak in handen van eene commissie te stellen is afgewezen.

De handeling der Synodale commissie tot onderzoek naar bestaande gebreken in de weeshuizen goedgekeurd, met verdere aanbeveling van deze aangelegenheid.

Goedgekeurd wordt ook nog met vermelding van een deswegens ingekomen berigt van het kerkbestuur van *Limburg* hetgene de Synodale Commissie verrigt heeft ten gevolge van eene Ministeriele aanschrijving ten aanzien der bestaande gebreken in de weeshuizen, en de verdere behartiging van deze aangelegenheid aan hare wijsheid aanbevolen.

Rapport van de commissie voor de reglementen over de voorloopig aangenomene ampliatie van art. 18 van het reglement voor de diaconien.

Wordt daarna gelezen een rapport van de commissie voor de reglementen betreffende de voorloopig aangenomene ampliatie van art. 18 van het reglement voor de diaconien, uitgebragt door den heer *Oort*.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ De commissie voor de reglementen, heeft de eer U verslag te geven van de ingekomene in hare handen gestelde consideratiën omtrent de voorloopig aangenomene ampliatie van art. 18 van het reglement voor de diaconien.

„ Ten vorigen jare werd door de Synode voorloopig aangenomen, dat aan gezegd artikel, aldus luidende: „ Van alle bezittingen der diaconie wordt door diakenen een behoorlijk register of ligger aangelegd, geregeld bijgehouden en door den kerkeraad gewaarmerkt. De ligger zelf berust bij den administrerenden diaken; afschrift daarvan, eveneens gewaarmerkt, wordt neergelegd in het archief van den kerkeraad, ” deze nieuwe alinea zou worden toegevoegd: „ Het classicaal bestuur is bevoegd afschrift van den ligger te vragen.”

„ Op dit voorstel zijn de provinciale kerkbesturen en de classicale vergaderingen gehoord.

„ De provinciale kerkbesturen van *Noordholland*, *Utrecht* en *Overijssel* hadden geene consideratiën mede te deelen; die van *Gelderland*, *Zuidholland*, *Zeeland*, *Friesland*, *Noordbrabant* en *Drenthe*, alsmede de commissie voor de *Waalische kerken* en het kerkbestuur van *Limburg* hebben geene bedenkingen tegen deze alinea en de meesten noemen deze bijvoeging wenschelijk. Van *Groningen* is geen bericht ingekomen.

„ Van de classicale vergaderingen is door 16 classicale vergaderingen op dit punt niets medegedeeld. 's *Gravenhage* en *Wijk* melden, dat zij geene consideratiën te geven hebben.

„ De classicale vergaderingen van *Arnhem*, *Nijmegen*, *Zutphen*, *Tiel*, *Bommel*, *Harderwijk*, *Rotterdam*, *Dordrecht*, *Zierikzee*, *IJzendijke*, *Amersfoort*, *Franeke*, *Zwolle*, *Kampen*, *Groningen*, *Onderdendam*, *Breda*, *Eindhoven*, *Assen*, *Meppel*, *Coevorden*, *Limburg* betuigen geene bedenkingen te hebben tegen deze alinea of prijzen haar als wenschelijk en nuttig aan. De groote meerderheid der vergadering van *Goes* heeft ook geen bezwaar tegen deze bepaling „ in het vertrouwen, dat zij de zelfstandigheid der diaconie niet zal belemmeren.” *Utrecht* en *Middelburg* achten haar hoogst bevorderlijk aan het naauwkeurige toezigt, dat aan de classicale besturen is opgedragen. *Gouda* beroept zich ter aanprijzing op eigene ervaring, aangezien reeds werkelijk de afschriften der liggers bij het classicaal bestuur aanwezig zijn. Ook 's *Hertogenbosch* verklaart zich ten sterkste voor de nieuwe alinea „ op grond van de uitnemende resultaten welke het aanleggen en getrouw bijhouden van eenen classicaal diaconieligger, uit de gemeentelijke diaconieliggers zamengesteld en met dezen in overeenstemming gehouden, reeds sedert acht jaren in dit ressort heeft opgeleverd.”

„ Slechts ééne stem hooren wij zich tegen het voorgestelde verheffen: de classicale vergadering van *Leeuwarden* zegt: „ dat deze alinea, afschoon facultatief voor het bestuur gesteld geenszins aan de vergadering noodzakelijk voorkomt; 1°. omdat zij het toezigt op de fondsen en de versorging van de financiële belangen der diaconien reeds genoegzaam gewaarborgd acht door het eerste gedeelte van art. 18 in verband met art. 26 van hetzelfde reglement en 2°. omdat, zoo de besturen van het hun toegekende regt wilden gebruik maken, dit ligtelijk als een ingrijpen in de bijzondere belangen der gemeenten kan worden beschouwd en tot moeilijke verwickelingen aanleiding geven, welke de rust der gemeenten dikwijls noodeloos in gevaar brengen.”

„ Drie classicale vergaderingen dragen alsnog wijziging voor. *Edam* acht het beter te stellen: „ de diaconie is verplicht jaarlijks een afschrift van den ligger aan het classicaal bestuur te zenden.” *Gouda* rekent het noodig ook uitdrukkelijk te bepalen, dat de kerkeraaden jaarlijks opgaven doen van de veranderingen welke de ligger ondergaan mogt. 's *Hertogenbosch* eindelijk drukt eapparig den wensch uit, dat bevoegd plaats moge maken voor *verplicht*.

Het blijkt uit de verschillende consideratiën, dat het voorgeslagene toevoegsel tot art. 18

bijna algemeen wordt goedgekeurd. Uwe commissie deelt ook in die oordeelvelling. Wij hebben geene vrees, dat het vertrouwen door de classicale vergadering van *Goes* uitgesproken zal worden beschaamd, en zien in het voorgestelde volstrekt geen noodeloos ingrijpen in de handelingen der diaconien. Er wordt niet anders verordend, dan wat schier onmisbaar mag genoemd worden tot het houden van een goed toezigt: dat de classicale besturen bekend kunnen worden met den staat der bezittingen van de diaconien. En al ware het ook, dat men niet geheel zonder grond kon beweren, dat in de reeds bestaande bepalingen genoegzame magt aan de classicale besturen gegeven ware tot het houden van behoorlijk toezigt, wij achten bij den hier en daar gerezen twijfel, of het classicaal bestuur wel bevoegd zij een afschrift van den ligger te vragen, het uitspreken dier bevoegdheid nu onmisbaar. De voorbeelden der classicale ressorten van *Gouda* en 's *Hertogenbosch* staan krachtig tegenover de vrees voor onrust en verwikkelingen, die door de classicale vergadering van *Leeuwarden* wordt geuit.

„ Onnoodig schijnt het ons, om het artikel nog te verlengen door de bepaling van eene jaarlijksche opgave der veranderingen in den ligger, omdat in het begin van art. 18 uitdrukkelijk wordt voorgeschreven, dat de ligger jaarlijks moet worden bijgehouden. De bevoegdheid nu der classicale besturen is eene voortdurende; zij kunnen dan ook jaarlijks de opgave der veranderingen vragen, zoo zij het noodig achten. En wordt die bevoegdheid uitgesproken, de verpligting der kerkeraden om casu quo aan die aanvragen te voldoen ligt hierin uit den aard der zaak opgesloten.

„ Ook meenen wij u te moeten ontraden om *bevoegd* in *verplicht* te veranderen. Wel zou het uitspreken van *verpligting* de classicale besturen in sommige gevallen vrijwaren van den schijn van noodeloos wantrouwen of willekeur, maar het komt ons toch wenschelijk voor om aan die besturen vrijheid te laten in het al of niet vragen van afschrift van den ligger, in bepaling van tijd en wijze, waarop zij dit doen. Het uitspreken hunner bevoegdheid is onzes inziens genoeg om hen zonder aarzeling van dit voorschrift te doen gebruik maken, waar de omstandigheden het vereischen, en allengs den maatregel algemeen te zien toepassen. Bovendien, zoo als het artikel ten vorigen jare voorloopig werd vastgesteld, droeg het veler goedkeuring weg. Niet zonder gewigtige redenen moet hierin eene wezenlijke verandering worden gebracht. Wij nemen alzoo de vrijheid, om u te adviseren, om aan de voorloopig aangenomene alinea ook nu uwe goedkeuring te hechten en haar onveranderd finaal te arresteren en aan de stemming der provinciale besturen te onderwerpen. Wij doen het met den wensch, dat zij bevorderlijk worde bevonden voor de belangen der diaconien in onze kerk.

„ 's Gravenhage, 18 Julij 1860.

J. J. DOEDES.

G. W. SANNES.

H. O. FRITH.

P. J. MARCUS.

H. L. OORT.”

Het rapport wordt aanstonds in behandeling genomen.

Het rapport in behandeling.

Naar aanleiding van eene motie van de hoogleeraar *Scholten*, komt de vraag in overweging of er eene ampliatio van het artikel moet plaats hebben. De vraag wordt tegen het advies van den hoogleeraar en de stem van den heer *Hugenholz* toestemmend beantwoord.

Motie van den hoogleeraar *Scholten* tot het niet noodzakelijk verklaren der ampliatio, afgewezen.

Waar sommige leden nu eene andere ampliatio dan de voorloopig aangenomene verlangen, naar welke de classicale besturen verplicht zouden zijn den ligger te vragen, wordt aan de vergadering ter beslissing gegeven, of zij oordeelt dat de *verplichting*, dan slechts de *bevoegdheid* moet worden voorgeschreven.

Besluit tot verandering der ampliatio door in plaatsstelling van „verplicht” voor „bevoegd”.

Voor het *verplichtende* van het vragen van den ligger, verklaren zich de hoogleeraar *Scholten* en de stemhebbende leden, *Slotemaker, de Leu, Hugenholz, Hartman, Feith, van Heusden, Tonckens en Marcus*. Tot het behouden der ampliatio, zooals zij voorloopig was aanbevolen, adviseerden de hoogleeraren *Doedes* en *Pareau* met den *Secretaris*, en verklaarden zich desgelijks de heeren *Tichler, van Laak, Witkop, Sannes, Losgert, Ebbinge, Spijker*; terwijl de rapporteur der commissie, wegens tijdelijke afwezigheid, bij deze stemming niet tegenwoordig was.

Is alzoo besloten tot deze ampliatio „dat de classicale besturen verplicht zijn om de liggers te vragen.”

Tengevolge van bekome inlichtingen verzoeken de heeren *Scholten* en *Hartman* vermelding, dat zij achter na nog hebbende kunnen adviseren en stemmen, zich voor de door de Synode van 1859 gearresteerde ampliatio zouden verklaard hebben.

Verklaringen en opmerkingen dienaangaande van de heeren *Scholten* en *Hartman*, mitsgaders van den hoogleeraar *Pareau*.

De hoogleeraar *Pareau* maakt de opmerking, dat wanneer de ampliatio zoo blijft vastgesteld als nu is aangenomen, deswegens op nieuw de consideratiën der provinciale kerkbesturen en der classicale vergaderingen zullen behooren gevraagd te worden.

Gelezen wordt eindelijk nog bij monde van den heer *Witkop*, het rapport der commissie, ter zake van de adressen over de afvaardiging ter Synode van den heer van *Heusden*.

Rapport van de commissie tot de adressen wegens de afvaardiging ter Synode van den heer van *Heusden*.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ In de tweede zitting der Synode dezes jaars, werd aan ons opgedragen de even moeilijke als gewigtige taak om te adviseren op onderscheidene adressen, ingekomen bij uwe vergadering, ter zake van de benoeming des heeren *C. J. van Heusden* tot afgevaardigde ter Synode. Die adressen zijn de volgende: van leden van het classicaal bestuur van 's *Gravenhage*; van den scriba des classicalen bestuurs van *Kampen*, namens de meerderheid van de leden der classicale vergadering; van de classis van *Dordrecht*; van de classicale vergadering van *IJzendijke*; van eenige predikanten en ouderlingen onder het classicaal ressort van 's *Gravenhage*, en eindelijk van manslidmaten der Hervormde gemente te *Feen*.

„ Al deze adressen komen daarin overeen, dat zij de benoeming des heeren *van Heusden*, schrijver in het tijdschrift *de Dageraad*, hoogelijk afkeuren en het diepe leedwezen

daarover uitspreken. In twee van deze adressen wordt tevens de wensch geuit, dat de Synode de eer der kerk, door het optreden van den heer *van Heusden* geschonden, voor de rust der kerk handhave, en dat zij tevens maatregelen neme, om dergelijke benoe-
mingen voor het vervolg te voorkomen.

Behalve deze adressen werden nog in onze handen gesteld eene memorie met conductoire missive van den heer *van Heusden*, dd. 11 Julij strekkende om zijne handelwijze in het regte licht te plaatsen.

„ 't Is niet voor het eerst dat de Synode der Nederlandsche Hervormde kerk over de *Dageraad* haar oordeel gaat uitspreken. In haar verslag van den inwendigen toestand der Hervormde kerk, uitgebragt ten jare 1858 (Zie Handelingen van 1858, Bijl. C, bladz. 22), spreekt zij van de *Dageraad* als teeken van een ligtzinnig ongeloof. Naar aanleiding der genoemde adressen schroomen wij niet te adviseren, dat de Synode dezes jaars het voetspoor dier vroegere drukke, en verklare dat genoemd tijdschrift is van eenen anti-christelijken geest en van verderfelijke strekking. Trouwens wij lezen, om ons ongunstig oordeel door proeven te staven, op bladz. 3 van de brochure door de redactie van de *Dageraad* ook afzonderlijk uitgegeven en getiteld: *de Dageraad, zijn voorleden, zijn heden en zijne toekomst*: „ Voor ons en onze nakomelingen is hij (Christus) niet langer de eenige, noch ook de onfeilbare verkondiger der waarheid” — „ hij gaat voorbij als zoo vele anderen, als *Vischnu* de redder en *Bacchus* de beschaver, en behoort even als zij, tot de dichtelijke mijthen van lang vervlogene eeuwen”. — Wat den geloovigen Christen heilig is wordt bladz. 4 genoemd: „ Verouderde mijthen en legenden, bekrompene en versletene leeringen”, wier ijdelheid en overtoligheid door de meer wetenschappelijk gevormden in onze dagen worden aangetoond. — Van het Opperwezen lezen wij: bladz. 12 en 13, „ de God van het Christendom, zoo als Hij doorgaans in de bijbelboeken gepredikt wordt, is in ons oog eene heiligschennende voorstelling van den Oneindigen Geest”. „ De God van het Christendom staat ongetwijfeld hooger dan de Jehova der Joden en het noodlot der Grieken, maar Hij staat ook ver beneden den wereldgeest dien wij erkennen en vereeren”. „ De God der Christenen wordt genoemd werkelijk te klein en te eindig” in de oogen der mannen van de *Dageraad*. — Het grondkarakter des Christendoms van zijne zedelijke zijde beschouwd, wordt genoemd bladz. 14 en 15: „ de valsche tegenstelling van stof en geest”. „ Het Christendom versacht den arbeid en predikt den lediggang”. De schrijvers verklaren dan ook rondborstig: „ dat hunne moraal oneindig hooger staat dan de Christelijke”, terwijl zij van de uitsluitend Christelijke getuigen dat zij is: „ ontoepasselijk en zelfs nadeelig en noodlottig, in het tegenwoordige werkelijke leven”. — Wat zij willen voor de toekomst drukken zij bladz. 32 uit: „ de Christelijke kerk afbreken, want die bogen en spitsen onzer kerkgebouwen, dienen slechts om den mensch van zijne aardse, van zijne wezenlijke bestemming af te leiden”. „ De Messias en de Satan gaan gezamenlijk hunne plaats zoeken in de mythologie”. De Katholieke kerk is een wandelend lijk, de Protestantsche eene schim geworden”.

„ Al wordt nu al in dat tijdschrift hier en daar een godsdienstig denkbeeld gevonden, in overeenstemming met sommige uitspraken van Christus en Zijne Apostelen, ook de Jood, de Mohammedaan en de Heiden zouden in de H. Schrift uitspraken vinden, welke hunne instemming verwerven.

„ 't Zij verre van ons dat wij elken schrijver in een tijdschrift aansprakelijk zouden willen

stellen voor alles wat daarin wordt opgenomen; maar wij moeten het vrijmoedig uitspreken dat het ons, ook met het oog op art. 11 van het Algemeen Reglement, innig leed doet dat een kerkbestuurder door het plaatsen van opstellen in een tijdschrift, welks redactie met ronde woorden verklaart het Christendom te houden voor eene godsdienst, welke op den tegenwoordigen trap van beschaving geacht moet worden zich zelve overleefd te hebben, den schijn heeft aangenomen van instemming met eene rigting, welke in geen lidmaat der Hervormde kerk, veel minder in een kerkbestuur kan geduld worden.

* Terwijl wij nu gaarne hulde doen aan de goede bedoelingen der adressanten, bijzonder aan hunnen ijver voor de eer onzer heilige godsdienst en der ons dierbare Vaderlandsche Hervormde kerk, gebiedt ons toch de billijkheid acht te slaan op de betuiging des heeren *van Heusden* in zijne bovengenoemde missive uitgedrukt, luidende „dat hij van harte instemt met het woord des Evangelie's: de wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid is door Jesus Christus geworden; dat hij met zijn schrijven bedoelde en blijft bedoelen het streven naar meer en meer waarheid, en dat het hoogste punt waartoe hij hierin tot dusverre is kunnen opklimmen dit is: erkenning van het religieuze beginsel *in en door Jesus Christus*, gemanifesteerd als grond van alle waarheid”.

* Uit aanmerking van al het aangevoerde heeft Uwe commissie de eer Uw Hoog Eerwaardigen te adviseren aan de adressanten te antwoorden, dat de Synode met hen van oordeel is dat de eer der kerk niet toelaat dat — ongepraëjudiceerd de persoonlijke gevoelens van den heer *van Heusden* — personen wier instemming met den geest en de strekking van de *Dageraad* mogt gebleken zijn, als leden 't zij van lagere 't zij van hoogere besturen optreden.

* Men vraagt van deze Synode maatregelen om zoodanige ergernissen voor het vervolg te voorkomen.

* Uwe commissie is van oordeel dat haar uitgedrukt gevoelen over de *Dageraad* genoegzaam zijn zal om hen, die invloed oefenen op de samenstelling van kerkelijke besturen of daarin zitting hebben, het hooge gewigt te doen beseffen, dat, voor zoover dit gewetenshalve geschieden kan, elke schijn vermeden worde, waardoor het vertrouwen der gemeente op hare vertegenwoordigers zou kunnen geschokt, en hare stichting gehinderd worden.

* Wat voorts den in onze handen gestelden brief van den heer *van Heusden* aangaat, wij adviseren Uw Hoog Eerwaardige dien brief aan te nemen voor kennisgeving.

* En hiermede houden wij onze taak voor volbragt. De Heer der kerk die uit duisternis licht, uit verwarring orde kan scheppen, verijdele de pogingen des ongeloofs en bevestigte Zijne gemeente in het geloof aan Hem en den Vader.

* 's Gravenhage, den 18den Julij 1860.

„ Uwe Commissie,

J. H. SCHOLTEN.

J. I. DONDERS.

J. TICHLER.

J. WITKOP.

H. O. FEITH.”

Het rapport tot nadere behandeling ter visie gelegd.

Het rapport wordt tot Vrijdag ter visie van de leden gelegd, om alsdan in behandeling te worden genomen.

Sluiting der zitting.

De vergadering wordt geadjournéerd tot morgen, den 19den Julij, des voormiddags ten half elf ure.

H. J. SPIJKER, *President*.

14de ZITTING.

Donderdag den 19den Julij 1880.

Opening der zitting.

De vergadering wordt met gebed geopend: de notulen van de zittingen van den 17den en 18den worden daarna gelezen en gearresteerd.

Mededeeling van den secretaris, dat door den kerkeraad te Raamsdonk al reeds eene beroeping geschied is.

De Secretaris deelt naar aanleiding van het vermeldde in de zitting van gisteren nopens den toestand van zaken te Raamsdonk aan de vergadering mede, dat volgens een officieel bij hem ontvangen bericht voor de kerkelijke courant, aldaar reeds eene beroeping geschied is.

Afwijzing van eene motie van den hoogleeraar Pareau, om op het besluit tot verandering der ampliatio van art. 18 van het reglement voor de diaconien terug te komen.

De heer Pareau daarvoor het woord gevraagd hebbende voert onderscheidene redenen aan, waarom het door hem belangrijk geacht wordt, dat de vergadering haar besluit, betreffende de ampliatio van art. 18 van het reglement voor de diaconien, om in plaats van de bevoegdheid de *verplichting tot het vragen van den ligger door de classicale besturen* te laten vaststellen verandere. Hij noemt daartoe niet alleen, dat uit de adviezen en beslissingen niet met zekerheid het gevoelen van de meerderheid kan worden afgeleid, — de toevallige afwezigheid van het rapporterende lid, zonder welke de stemmen zouden gestaakt hebben, — de verklaring ook van twee leden der vergadering na de stemming, van den eenen dat hij zijn advies, van den anderen, dat hij zijne stem gaarne zou veranderen, zoo daarvoor nog gelegenheid ware, — maar bovenal, dat de meeste classicale vergaderingen aan de door de Synode voorgedragene ampliatio hunne goedkeuring gehecht hebben en velen hierom over de nu aangenomene ampliatio ongunstig zullen gestemd zijn.

Ten gevolge van de motie van den hoogleeraar geeft de president aan de vergadering te beslissen, of zij op het bedoelde besluit verlangt terug te komen. Bij de opnemng der stemmen blijkt, dat het vereischte getal van twee derden derzelve niet verkregen en de motie derhalve is afgewezen.

Voor de motie hebben zich met de *praeadviserende hoogleeraren* en den Secretaris verklaard de heeren Tichler, Oort, Hartman, Sannes, van Heusden, Ebbinge, van Laak en Spijker.

Tegen de motie hebben gestemd de heeren Wilkop, Slotemaker, de Leu, Hugenholz, Feith, Losgert, Tonckens en Marcus.

Daar alzoo de verandering van „bevoegdheid” in „verplichting” vast staat, komt nu in overweging, of deze verandering als een nieuw voorstel tot verandering in een reglement moet worden aangemerkt, waarover weder de consideratiën der provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen moeten gevraagd worden, dan of daarop nog de bepaling in art. 62 van het Algemeen Reglement van toepassing is, „dat de Synode kennisnemende van de gegevene consideratiën daarvan naar eigen oordeel gebruik maakt, en de ontworpen reglementen of verordeningen aan de provinciale kerkbesturen zendt, die er hunne stemmen over uitbrengen.”

Dien ten gevolge stelt de president de vraag of de bedoelde consideratiën over de aangenomene verandering zullen gevraagd worden. De vraag blijft door staking der stemmen onbeslist.

Voor het vragen der consideratiën hebben zich, naar de adviezen der hoogleeraren *Scholten* en *Parcau* en van den *Secretaris*, verklaard de heeren *Tickler*, *Oort*, *Hartman*, *Sannes*, van *Hensden*, *Ebbinge*, van *Laak* en *Spijker*.

Tegen het vragen der consideratiën heeft geadviseerd de hoogleeraar *Doedes*, en hebben gestemd, de heeren *Witkop*, *Slotemaker*, de *Leu*, *Hugenholtz*, *Feith*, *Loogert*, *Tonckens* en *Marcus*.

Wordt door den heer *Feith*, naar den last hem gisteren gegeven, eene verbeterde redactie der alteratie van formulier A bij het reglement op de vacaturen voorgedragen, als volgt:

Verbeterde redactie van de alteratie van formulier A, bij het reglement op de vacaturen door den heer *Feith* voorgedragen en gearresteerd.

„A. De kerkeraad der Hervormde gemeente te heden wettig bijeengekomen, enz.

„Na A, B, C, D en E worde aldus gelezen:

„Ingeval het classicaal bestuur naar art. 1 van het Synodaal Reglement voor de kerkeraden, en het provinciaal kerkbestuur naar de artt. 46 en 49 van het reglement voor de vacaturen, doen moeten wat des kerkeraads is, hebben de volgende wijzigingen plaats:

„op A. „„Het classicaal bestuur, doende in de gemeente wat des kerkeraads is, naar art. 1 van het Synodaal Reglement voor de kerkeraden, en alzoo heden wettig bijeengekomen enz.”

of

„„Het provinciaal kerkbestuur handelende naar de artt. 46 en 49 van het reglement op de vacaturen, ten aanzien van den kerkeraad van, enz.””

De voorgestelde redactie wordt door de vergadering aangenomen.

De president berigt, dat bij hem voor de Synode ontvangen is een boekgeschenk van den heer *ter Haar*, hoogleeraar te *Utrecht*, zijnde eene oratio, door hem gehouden, *de historica religionis christianae indole, hodie nimium sprete, haud sine gravissimo damno contemnenda ac negligenda*.

Boekgeschenken van den hoogleeraar *ter Haar*, den *Secretaris*, en den heer *Joseph de Felicité* te *Courtrai*, met dankzegging aangenomen.

Ook wordt door den *Secretaris*, wegens zijne betrekking tot de Synode, aangeboden zijne afscheidsrede, bij het nederleggen van zijne bijna 25jarige evangeliebediening, den 25sten September des vorigen jaars gehouden.

Daarbij komt nog in, zonder begeleidende, een boekgeschenk van den heer *Joseph de Félicité*, getiteld: *La régénération du monde*; Courtrai, 1860.

Alle deze geschenken worden met dankzegging ontvangen.

Het ingekomen jaarverslag van de Nederlandsche commissie voor Christelijk onderwijs ter visie gelegd, om vervolgens in handen van de Synodale commissie te worden gegeven.

Wordt ook nog ontvangen van de Nederlandsche commissie voor Christelijk onderwijs het verslag van hare werkzaamheden in het jaar 1859, ger. sub n°. 52.

Wordt besloten het verslag in handen te geven van de Algemeene Synodale Commissie, overeenkomstig het daaromtrent bepaalde in de zitting van den 17den, en het thans intuschen voor de leden der Synode ter visie te leggen.

Rapporten van de commissie voor de reglementen over ingekomene voorstellen tot alteratiën in het Algemeen Reglement;

Door de commissie voor de reglementen worden, bij monde van den heer *Marcus*, twee rapporten uitgebragt, betreffende ingekomene voorstellen tot alteratiën in het Algemeen Reglement, luidende als volgt:

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

1°. van artt. 62 en 56;

„ In handen uwer commissie voor de reglementen, benoemd in uwe vergadering van den 5den Julij, zijn onder anderen gesteld twee stukken betreffende voorgestelde alteratiën in twee artikelen van het Algemeen Reglement.

„ Het eerste, ger. sub n°. 278 en gedagteekend 30 November 1859, is van het classicaal bestuur van *Leiden*, overbrengende een algemeen aangenomen voorstel in de classicale vergadering, om de Synode te verzoeken, dat zij art. 62 van het Algemeen Reglement alzoo verandere, dat de wijze van aannemen en arresteren van kerkelijke reglementen en van later daarin te maken veranderingen of wijzigingen meer worde vereenvoudigd.

„ Het tweede der stukken, ger. sub n°. 279 van dezelfde dagteekening, bevat een verzoek mede van die vergadering aan de Hooge Kerkvergadering betreffende de benoeming en aftreding van de leden der Synode. De classicale vergadering is van oordeel, dat de werkzaamheden der Synode ten gevolge der éénjarige zitting harer leden in vele opzigten bemoeijelijkt en belemmerd worden en verlangt daarom, dat art. 56 van het Algemeen Reglement zoodanig veranderd worde, dat daarbij de benoeming van de leden der Synode voor eene driejarige zitting, bij eene jaarlijksche aftreding van een derde van de leden, worde vastgesteld.

„ Beide adressen, der Synode behoorlijk toegezonden met geleidende missive van den scriba van het classicaal bestuur, zijn door uwe commissie in overweging genomen, en zij heeft de eer Uw Hoog Eerwaardigen desaangaande haar gevoelen kenbaar te maken.

„ Betreffende het eerste voorstel, ter verandering van art. 62, heeft die commissie weinig of geene consideratiën in het midden te brengen. Het classicaal bestuur van *Leiden* grondt het verzoek op de opmerking, dat de thans gevolgde wijze van aannemen en arresteren van reglementen al te wijdloopig en omslagtig is, en daardoor tusschen het voorloopig aannemen en finaal arresteren van een reglement een aanmerkelijke tijd verloopt; maar dat bestuur

voegt er niets bij ten aanzien van eenig middel om tot die gewenschte vereenvoudiging te komen. Zoodanig middel bestaat welligt, doch is ook ons niet onder de aandacht gekomen, weshalve wij ons moeten vergenoegen met het wenschelijke van bedoelde vereenvoudiging te constateren, zonder Uw Hoog Eerwaardigen in dezen van bepaald praeadvies te kunnen dienen.

„ Wat het verzoek betreft aangaande de benoeming van de leden der Synode in verband met eene verandering van art. 56, uwe commissie doet hulde aan de grondige reden, die dat verzoek ondersteunen; zij erkent met de classicale vergadering van *Leiden*, dat in de synodale vergaderingen vele zaken behandeld worden waarop in een volgend jaar andermaal moet worden teruggekomen, en dat die zaken voor de leden, die dan tot de Synode zijn bijeengeroepen, doorgaans geheel nieuw en vreemd zijn. Zij wenscht insgelijks met de geëerde adressanten, dat er middel kon gevonden worden om de moeilijke taak van den Secretaris der Synode te verligten. Maar het zij haar vergund, bij het eerste te doen opmerken, dat het wel wat al te sterk uitgedrukt schijnt, met de classicale vergadering te zeggen, dat bij de thans gevolgde orde alle leden, die tot de Synode zijn bijeengeroepen, geheel nieuwe zaken vinden in die onderwerpen, die, in ééne Synode niet afgehandeld, andermaal ter sprake moeten komen. Behalve toch dat de gedrukte Handelingen de nieuw benoemde leden in staat stellen zich eenigermate op de hoogte te plaatsen van de zaken die in nadere behandeling zullen komen, komen er meestal leden, die in de vorige Synode zitting hadden, en wier voorlichting, in verband met de grondige kennis van zaken van den geachten Secretaris, alsdan een voldoende licht kan verspreiden. En wat dien Secretaris zelve betreft, uwe Commissie meent te mogen twijfelen, of, althans in de eerste tijden, zijn arbeid zoude verligt worden door de aanneming van genoemd verzoek. Bij de gedurige voorstellen tot wetverandering, die in de laatste jaren zoo menigvuldig voorkomen, was het gewoonlijk dat blijvende en werkzame lid der Synode, dat de meeste onereuse gevolgen van die voorstellen ondervond.

„ Uwe commissie ziet bovendien in die gedurige voorstellen van verandering in de reglementen een ander bezwaar. Door die telkens vermeerderde voorstellen wordt de kennis der kerkelijke wetgeving ligtelijk onbepaald en onzeker. Naauwlijks blijft voor eenig reglement de tijd, om de deugdelijkheid der bepalingen te beproeven. De kerkeraadsleden, welke die gedurige veranderingen niet altijd duidelijk en volledig voor den geest hebben, worden daardoor in hunne beraadslagingen vaak gehinderd. De gemakkelijheid bovendien, waarmede soms in die veranderingen wordt toegestemd, kan aanleiding geven, dat de zucht naar verandering, die onze dagen kenmerkt, ook buiten noodzakelijkheid op de reglementen worde toegepast. Ja, wij zouden er haast bijvoegen, dat die gedurige wijzigingen der reglementen ons ook daarom minder raadzaam voorkomen, wijl zij aan de kerk tegenover andersdenkenden het aanzien kunnen geven eener inrigting, die met weinig vastheid van beginselen eenen onrustigen geest bezit, en die te vergeefs een behoorlijk organisme poogt te vinden.

„ Wanneer wij dus Uw Hoog Eerwaardigen betrekkelijk bovengenoemde adressen iets moesten adviseren, zoude het daarin bestaan:

„ 1°. om, met erkenning van het wenschelijke van de voorgestelde wetveranderingen, de voorstellen desaangaande in advies te houden; en

„ 2°. om den heer Secretaris te verzoeken, de stukken betrekkelijk veranderingen in de

reglementen zoo lang te verzamelen en ter tafel te brengen, tot tijd en wijle òf het aantal òf het oogenblikkelijk dringende der voorstellen de vergadering mogt bewegen, dezelve in behandeling te nemen.

„ Met heilbede,

„ 's Hage, 19 Julij 1860.

„ Uwe gecommitteerden,

J. I. DOEDES.

G. W. SANNES.

H. O. FEITH.

P. J. MARCUS.

H. L. OORT.”

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

2°. van art. 5 alinea 4.

„ Onder de adressen, ter fine van consideratie en advies, gegeven aan uwe commissie voor de reglementen, behoort een schrijven, namens het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, dd. 11 Mei 1860, ger. sub n°. 479.

„ Dat kerkbestuur verlangt eene, haar inziens, noodzakelijke wijziging van art. 5, alinea 4 van het Algemeen Reglement, aldus luidende:

„ Niemand kan ten zelfden tijde lid zijn van een classicaal bestuur en van een provinciaal kerkbestuur.”

„ Bij die alinea, wenschte men toegevoegd te zien deze woorden:

„ uitgezonderd de secundi, bij tijdelijke optreding.”

„ Genoemd bestuur vond aanleiding tot dit voorstel in de bijzonderheid, dat met uitzondering van den heer *J. Coops*, predikant te *Gorsel*, alle secundi van het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, te gelijker tijd, leden zijn van een classicaal bestuur, gelijk zulks ook het geval is met verscheidene secundi van andere provinciale kerkbesturen.

„ Deze omstandigheid nu kwam het kerkbestuur voor niet in overeenstemming te zijn met de stellige bepalingen van het Algemeen Reglement; en scheen haar in strijd met art. 6, alinea 1 van dezen inhoud:

„ aan elk der leden van de besturen boven den kerkeraad wordt een secundus toegevoegd, die de vereischten heeft om als lid op te treden.”

„ Tot die vereischten behoort, naar het oordeel van dat bestuur, en in gevolge gezegd art. 5, dat men niet te gelijker tijd lid van een ander bestuur zij; en daar bovengenoemde secundi van het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland* in dat geval verkeerden, vond men, dat er in die zaak niet iets duisters en onzekers viel te ontkennen.

„ Het is dan ook om die reden, dat het provinciaal kerkbestuur dit bezwaar wenscht weggenomen te zien op de boven aangegevene wijze.

„ Het acht die verandering bovendien wenschelijk:

1°. „ omdat zij eene fictie doet vervallen, die nu, ter gemoetkoming aan het bezwaar, noodwendig moet worden aangenomen, te weten, dat de secundus van een lid van het provinciaal kerkbestuur, bij tijdelijke ontstentenis van den primus, voor hem als gewoon lid, optredende, gedurende den tijd dat hij den primus vervangt ophoudt lid te zijn van het classicaal bestuur;

2°. „ omdat zij, naar de meening des kerkbestuurs, is overeenkomstig met den geest der wet. De wet vordert, dat een lid des provincialen kerkbestuurs vroeger lid zij geweest van een classicaal bestuur. Zij wil dus trapswijze opklimming, en moet alzoo geacht worden, waar zij van secundi spreekt van de leden des kerkbestuurs, liefst hen als secundi te zien optreden, die naar den aard hunner betrekking voor het provinciaal kerkbestuur in de eerste plaats in aanmerking komen;

3°. „ omdat zij een gebruik wettigt, dat reeds bij zoo vele benoemingen van secundi wordt gevolgd.

„ Uwe commissie heeft genoemd voorstel, met de gronden daarvoor overwogen; maar is niet tot de overtuiging kunnen komen, van het noodzakelijke van bewuste toevoeging aan art. 5, alinea 4. Zij meent, dat wanneer er van een lid van eenig bestuur en diens vereischten gesproken wordt, er nimmer sprake kan zijn, dan van werkelijke leden, en er dan niet gedacht kan worden aan hen, die slechts tijdelijk als lid optreden. Op de secundi kan alzoo niet van toepassing zijn het bepaalde in art. 5, dat men niet te gelijker tijd lid kan zijn van een classicaal bestuur en van een provinciaal kerkbestuur. Door tijdelijk als secundus op te treden, wordt men nog geen werkelijk althans geen blijvend lid, en behoeft men zijn radicaal als lid van een ander bestuur niet te verliezen. De vereischten bovendien in art. 6 bedoeld, zijn niet die van geen lid te zijn van eenig ander bestuur, maar alle de zoodanige als jaren, bekwaamheid enz., die in eenen secundus kunnen gevorderd worden, zal hij als primus mogen optreden.

„ Het is om die reden, dat uwe commissie meergemeld bijvoegsel als overtollig beschouwt, en Uw Hoog Eerwaardigen niet tot de aanneming kan adviseeren.

„ Hiermede aan onzen last meenende voldaan te hebben, noemen wij ons met de beste wenschen voor uwe Hooge Vergadering en hare werkzaamheden.

„ 's Hage, 19 Julij 1860.

„ Uwe gecommiteerden,

J. J. DOEDES.

G. W. SANNES.

H. O. FEITH.

P. J. MARCUS.

H. L. OORT.”

De rapporten ter visie gelegd en naar aanleiding van eene motie van den heer *Hugenholtz* met eene door de Synodale commissie voorgestelde ampliatie van art. 5 van het Algemeen Reglement, tegen den volgenden dag aan de orde gesteld.

De rapporten worden ter visie gelegd en tegen morgen aan de orde gesteld, terwijl, met afwijzing van eene motie van den heer *Hugenholtz*, om aan de commissie haar rapport betreffende de alteratie van art. 5 van het reglement terug te geven, met den last om daarbij een door de Synodale Commissie, volgens Bijl. B, bladz. 128, gedaan voorstel tot ampliatie van hetzelfde artikel in overweging te nemen, — tevens echter bepaald wordt, dat deze voordragt der Synodale Commissie te gelijk met de evengenoemde rapporten in behandeling zal genomen worden.

Nader rapport van de commissie voor de provinciale verslagen, betreffende de verslagen der kerkvisitatie naar tabel A.

Gelezen wordt verder, van wege de commissie voor de provinciale verslagen, door den heer *Hartman* een nader rapport betreffende tabel A van de kerkvisitatie, naar het besluit deswegens van den 16den dezer, van den volgenden inhoud:

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ In uwe vergadering van 16 Julij is aan de commissie, benoemd tot het uitbrengen van een rapport over de kerkvisitatie van dit jaar, opgedragen om bij dat rapport tevens te voegen consideratie en advies betreffende de verkeerdheden en klagten in de verslagen vermeld. Overeenkomstig dit verlangen brengen wij nog het volgende in het midden:

„ I. Te *Abbebroek*, classis *Brielle*, heeft de kerkeraad geweigerd het verslag te teekenen. Bij dit berigt is gevoegd, dat bij nader onderzoek gebleken is, dat zulks is geschied om den predikant geene moeilijkheden te baren.

„ Te *Haefst*, classis *Zaltbommel*, was de kerkeraad niet aanwezig, die bedankt had van wege gerezene moeilijkheden. Door middel van het classicaal bestuur hoopte men echter dat die zaak in orde zou komen.

„ Van *Kollum*, classis *Dokkum*, waar bij de kerkvisitatie geene leden van den kerkeraad aanwezig waren, en van *Koudekerke* (clasis *Leiden*) waar de diaconierekening ontbreekt, is ons niet gebleken of daarnaar verder onderzoek werd gedaan. Uwe commissie meent hierover geen advies te kunnen geven. Zoodanige ongeregelgheden behooren door het classicaal bestuur te worden onderzocht, gelijk wij opmerkten dat geschied is te *Abbebroek* en te *Haefst*.

„ II. De beantwoording der vraag door enkele predikanten en kerkeraadsleden opgeworpen: „ Wat men door zuiverheid in de leer” te verstaan hebbe? behoeft niet door ons te worden gegeven, zij is in handen der commissie voor de adressen gesteld.

„ III. In overeenstemming met het verlangen van de Synodale Commissie, Bijlage B, bladz. 92, volgt hier eene opgave der diaconien, die met of zonder toestemming nog in abnormalen toestand verkeerden of waar redenen voor dien abnormalen toestand worden opgegeven.

„ *Zuidholland*: te *Zoetermeer*, waar men zich niet redden kan zonder hulp van het burgerlijk bestuur;

te *Giesen Nieuwkerk* en *Hendrik-Ido-Ambacht*, onbekend of dit met of zonder toestemming is;

" *Zuidholland*: te *Noordeloos*, *Ammerstol*, *Schoonrewoerd*, meer of minder abnormaal; te *Kedichem* en *Leerдам* meent men niet tot normalen toestand te kunnen gebragt worden van wege een contract met het burgerlijk bestuur. Zoo ook te *Rijnsburg*, *Hazerswoude*, *Oude* en *Nieuwe Wetering* en *Nieuwveen*;

" *Noordholland*: te *Grootenbroek*, waar men echter de bezwaren tegen het diaconie-reglement zoekt uit den weg te ruimen. Zoo ook te *Wijdenes*, alwaar men evenwel hierin verhinderd wordt door andere diaconie-administraties; te *Oosterbeek* volgt men de burgerlijke wet, oordeelende, dat deze van meer kracht is dan het diaconie-reglement.

" *Zeeland*: te *Serooskerke* onbekend of dit met of zonder toestemming is;

" *Friesland*: te *Dongjum*, zoekt men zooveel mogelijk het diaconiereglement op te volgen;
te *Dragten*, *Oostermeer*, *Oudkerk* zegt men dat die uitvoering moeilijkheid baart, zonder opgave van de redenen waarom, zoo ook te *Oostermeer* en te *Oudkerk*;
te *Nes*, *Wierum*, *Twijzel* en *Zwaag westeinde* verkeert de diaconie in abnormalen toestand, onbekend of dit met of zonder toestemming is.

" *Drenthe*: te *Sleen* onmogelijk, zoowel door het niet opvolgen van het reglement in andere gemeenten, als door den grooten invloed van armen die van buiten komen, ten gevolge der kanalisatie (Oranjekanaal, Hoogeveensche vaart).

" Het vermelde, Hoog Eerwaardige Heeren, bevat een getrouw verslag uit de rapporten der kerkvisitatie van de diaconien, die nog in meerdere of mindere mate afwijken van de bepalingen van het reglement. De zorg voor de handhaving van dit reglement behoort tot de classicale besturen, waarom ons advies is dat de Synode deze zaak aanbevele aan die besturen, zoo zij zulks noodig vindt.

• Met heilbede noemen wij ons Hoog Eerwaardige Heeren!

" *Uwe Commissie*,

J. J. HARTMAN.

L. G. PARNAU.

A. LOGGERT.

C. J. VAN HEUSDEN.

W. F. C. VAN LAAR."

Het rapport ter visie
gelegd en tegen morgen
aan de orde gesteld.

Rapport der commissie
tot de adressen be-
trekkelijk de opheffing
der verplichting om over
den Heidelbergischen
catechismus te prediken
en het verplichtend ge-
bruik van de Evange-
lische gezangen.

Het rapport wordt ter visie gelegd en desgelijks tegen morgen aan de orde gesteld.

Ook de commissie tot de adressen betrekking hebbende omtrent de opheffing van de verplichting om over den catechismus te prediken en de verordeningen voor het gebruik van de Evangelische gezangen, brengt een rapport uit bij monde van den heer *Doedes*.

„HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„In handen uwer commissie zijn eenige adressen gesteld, die betrekking hebben op de opheffing van de verplichting, om over den Heidelbergischen catechismus te prediken, als van de classicale vergadering van *Middelburg*, dd. 2 Julij 1860, ger. sub n°. 15, welke vergadering de aandacht der Synode vestigt op het schadelijke voor de instandhouding van den grond, waarop het bestaan van onze Hervormde kerk gevestigd is (te weten hare belijdenis), dat blijkens de nieuwe tabellen voor de kerkvisitatie het kerkelijk gebruik van den Heidelbergischen catechismus niet meer door de Synode wordt gehandhaafd; met welk adres een ander van eenige predikanten en ouderlingen in verschillende gemeenten van de classis *Middelburg*, dd. 2 Julij 1860, ger. sub n°. 669, geteekend *C. M. van der Weijde* c. s. in verband staat, en waarin adressanten verklaren, met leedwezen gezien te hebben, dat het bovengenoemde voorstel ingediend en door die vergadering met overwigt van eene stem goedgekeurd is; verder van de classicale vergadering van *Harderwijk*, zonder dagteekening, ger. sub n°. 26, waarin adressanten onder anderen verklaren, er zich geenszins over te verwonderen, dat de Synode het verzoek ten vorigen jare uit *Oosterbierum* c. a. ingediend, om het prediken over den catechismus weder verplichtend te maken, van de hand heeft gewezen, terwijl zij er zich over beklagen, dat naar de Synodale verordeningen in dezen niet eens zelfs de ouderlingen der gemeente geraadpleegd behoeven te worden omtrent het al of niet prediken van den catechismus, en verder in de opheffing van de verplichting tot het prediken over den catechismus, niet slechts eene nieuwe bedroevende consequentie van, maar ook eene de gemeente krenkende concessie aan de moderne theologie zien, en eene poging te meer tot losmaking van den onderlingen band van dat geloof, hetwelk ons aan de kerk van het verledene en aan die der toekomst verbindt; bovendien een adres van manslidmaten der Hervormde gemeente te *Veen*, dd. 9 Julij 1860, geteekend *S. H. Buijten-dijk* c. s., ger. sub n°. 39, inhoudende verklaring van adhaesie aan het bovengenoemde adres van de classicale vergadering van *Harderwijk*. Zij wenschen met de adressanten uit *Oosterbierum*, dat de Synode de verplichting tot het prediken over den catechismus herstelle en op het ten vorigen jare dienaangaande beslotene terugkome. Behalve deze adressen is nog in onze handen gesteld eene missive van het classicaal bestuur van *'s Gravenhage*, dd. 29 Junij 1860, ger. sub n°. 613, inhoudende het berigt, dat de classicale vergadering van *'s Gravenhage*, in hare vergadering van 27 Junij jl., hare verwondering heeft te kennen gegeven dat terwijl de verplichting tot het prediken van den Heidelbergischen catechismus opgeheven is, die tot het gebruik van de Evangelische gezangen is blijven bestaan.

„I. Wat de catechismusprediking betreft, schijnt herinnerd te moeten worden, dat wel in art. 20 van het vorige Synodale Reglement op de kerkeraden aan de predikanten voorgeschreven was, gezettelijk te prediken over den catechismus, en in verband hiermede volgens art. 11 van het vorige reglement op de kerkvisitatie de preses der visitatoren bij de kerkvisitatie te vragen had, of de predikanten ook de predikbeurten over den catechismus waarnamen, waarom dan ook in de tabellen voor de kerkvisitatie in de 4de kolom onderzoek daarna gedaan werd, maar dat daarentegen het thans vigerende Synodaal Reglement voor de kerkeraden, uitgevaardigd in Mei 1857. Art. 21 — 24, waarover de ambtpligten der predikanten wordt gehandeld, vergeleken met art. 14, evenmin van de catechismusprediking melding maakt, als art. 12 van het thans vigerende reglement voor de kerkvisitatie, volgens hetwelk de voorzitter der visitatoren moet onderzoeken of de predikanten getrouwelijk alle hunne ambtpligten vervullen, omschreven in het Synodaal Reglement voor de kerkeraden art. 14 en artt. 21 — 24; waarom men dan ook in de nieuwe tabellen voor de kerkvisitatie, in de 7de kolom van geene catechismusprediking melding gemaakt vindt, maar de vraag aantreft, of predikanten alle hunne ambtpligten in het Synodaal Reglement voor de kerkeraden artt. 14 en 21 — 24 omschreven getrouw vervullen.

„Hieruit is duidelijk, dat de opheffing van de verpligting tot het prediken over den catechismus evenmin aan de nieuwe tabellen, als aan het nieuwe reglement voor de kerkvisitatie te wijten is, maar eigenlijk uit het nieuwe Synodale Reglement voor de kerkeraden af te leiden is. Met betrekking tot dit laatste verdient herinnerd te worden, dat het concept daarvan in 1856 aan de consideratiën der classicale vergaderingen en provinciale kerkbesturen onderworpen is geworden, maar dat daarop, blijkens de Handelingen der Synode, met slechts ééne uitzondering, geene consideratiën zijn ingekomen, welke op die prediking betrekking hebben. Een ander geval is het geweest met het eerste concept van een nieuw reglement voor de kerkeraden in 1852 door de Synode aan de kerkelijke besturen, ook aan de kerkeraden gezonden. In art. 27 werd daar aan de predikanten voorgeschreven, geregeld over den catechismus te prediken. Hiertegen zijn van onderscheidene zijden niet weinige bedenkingen ingebracht, die waarschijnlijk de weglating van zulk een voorschrift in een volgend concept te weeg gebragt hebben. Het nu in werking zijnde reglement voor de kerkeraden heeft, gelijk wij zeiden, buiten de vermelde uitzondering geene bedenking van de zijde der classicale vergaderingen en provinciale kerkbesturen op het punt van de catechismusprediking uitgelokt.

„Vragen sommigen nu de herstelling van den vroegeren stand van zaken met betrekking tot de catechismusprediking, wij zouden herinneren, dat deze Synode wel eene bijvoeging in dien geest kan voorstellen en voorloopig aannemen, maar geenszins finaal vaststellen, zonder daarop de in het Algemeen Reglement daarvoor aangewezen kerkbesturen en vergaderingen gehoord te hebben, van wie het nog geenszins zeker is, dat zij eene verpligte catechismusprediking zouden goedkeuren; dat verder door de verpligting, om over den catechismus te prediken, nog geenszins de vrijheid uitgesloten is, om waar men zulks noodig acht hem te bestrijden; dat eindelijk eene verpligting, om over den catechismus te prediken, zonder de verpligting om zich zorgvuldig van alle catechismusbestrijding te onthouden, ten laatste niet voldoet aan hetgene men bij en door eene verpligte catechismusprediking beoogt.

„Voorts merken wij aan, dat de Heidelbergsche catechismus niet van karakter ver-

anderd is door de opheffing van de verplichting, welke sommigen nu terugwenschen, daar het genoemde leerboek nog altijd even als vroeger een van de belijdenisschriften der Nederlandsche Hervormde kerk is en blijft, even goed als de geloofsbelijdenis en *Dordtsche* regelen, over welke ook niet gepredikt wordt.

„ Wat eindelijk de klacht betreft, dat de ouderlingen niet geraadpleegd behoeven te worden omtrent het al of niet prediken over den catechismus, zoo meenen wij te moeten doen opmerken, dat het enkel raadplegen van de ouderlingen in deze zaak de catechismus-prediking voor de predikanten nog geenszins verplicht maken zou, daargelaten de mogelijkheid, dat ouderlingen tot het niet-prediken over den catechismus adviseerden, terwijl wij overigens wat het overleg met den kerkeraad betreft, dat te dezer zake niet is uitgesloten, verwijzen naar art. 23 van het Synodaal Reglement voor de kerkeraden.

„ Na dit te hebben laten voorafgaan, adviseren wij Uw Hoog Eerwaardigen, de adressanten te antwoorden:

„ 1°. dat het thans vigerende Synodaal Reglement voor de kerkeraden in der tijd aan de consideratie der classicale vergaderingen onderworpen is geweest, en hetgene nu in de tabellen voor de kerkvisitatie met betrekking tot de catechismusprediking gemist wordt, evenmin in dat reglement, waarnaar die tabellen verwijzen, wordt aangetroffen;

„ 2°. dat het niet meer aanwezig zijn van de verplichting tot het prediken over den Catechismus niemand belet met deze zeer goede gewoonte voort te gaan, terwijl het opleggen van die verplichting aan degenen, die den catechismus bestrijden, geenszins het doel bereikt, waartoe men de catechismusprediking verplicht wenscht te zien;

„ 3°. dat de Synode dezes jaars de noodzakelijkheid van het ontwerpen van eene bepaling, volgens welke het prediken over den catechismus mede verplicht zou gemaakt worden, ook daarom niet inziet, omdat zij vertrouwt, dat de catechismusprediking bij de meeste predikanten hare aanbeveling in zich zelve heeft, en ook zeker in stand gehouden worden zal, als de gemeenten, voorgegaan door de ouderlingen, duidelijk toonen prijs te stellen op die prediking, door namelijk de namiddag-godsdienstoefeningen, of wanneer ook over den catechismus gepredikt wordt, in grooten getale te bezoeken, en alzoo te verklaren, dat zij niet gaarne zouden verstoken zijn van eene Evangelieprediking, bij welke de inhoud van den Heidelbergschen catechismus het voornamelijkste uitgangspunt en de besturende leiddraad is.

„ II. Wij komen tot de onderstelling van de classicale vergadering van 's *Gravenhage*, dat de verplichting tot het gebruik der Evangelische gezangen is blijven bestaan: wij nemen de vrijheid van die vergadering in gevoelen op de meest stellige wijze te verschillen.

„ Immers niet lang na de invoering der Evangelische gezangen in 1807, legden wel onderscheidene aanschrijvingen van provinciale Synoden aan predikanten de verplichting op, om in iedere openbare godsdienstoefening, van welken aard ook, ten minste eenmaal uit de gezangen te laten zingen, welke besluiten volgens aanschrijving der Algemeene Synode dd. 15 Julij 1824, op grond van art. 10 van het toen vigerende Algemeen

Reglement, gehouden moesten worden voor nog altijd verbindende. De genoemde aanschrijving der Algemeene Synode hield toch in, dat zoodanige voorschriften, als en voor de kerkeraden in het gemeen en voor de predikanten, ouderlingen en diakenen in het bijzonder, uit kracht van vroegere algemeene kerkelijke wetten zijn aangenomen en vastgesteld als regelen van werk en dienst, ofschoon dezelve in het reglement op de kerkvisitatie niet bepaaldelijk worden uitgedrukt, gerekend moeten worden derzelver verbindende kracht te behouden, en zulks overeenkomstig met en op grond van art. 10 van het Algemeen Reglement; welk artikel aldus luidde: „Alle kerkbesturen gedragen zich wijders overeenkomstig de voorschriften van het reglement en de algemeene of bijzondere verordeningen, welke vervolgens zullen worden vastgesteld; alle daarmede niet overeenkomstige wetten en inrigtingen worden bij het successivelijk in werking brengen dier verordeningen gehouden voor vervallen.” Maar kon men vroeger ook al met een beroep op genoemd art. 10 en op de genoemde aanschrijving volhouden, dat de oude besluiten der Provinciale Synoden met betrekking tot het minstens eenmaal in iedere godsdienstoefening laten zingen uit de Evangelische gezangen voor de predikanten verbindend waren, het wordt door de tegenwoordige orde van zaken stellig verboden. Voor het Algemeene Reglement, waaruit men art. 10 aanhaalde, is een nieuw in de plaats gekomen, dat in art. 12, alinea 1 bepaalt: „geene algemeen verbindende reglementen of veranderingen in de bestaande kunnen worden vastgesteld, dan door de Synode” en in art. 3: „geene bijzondere reglementen voor provinciale ressorten of veranderingen daarin kunnen in werking worden gebragt dan door de provinciale kerkbesturen, na de goedkeuring der Synode te hebben ontvangen.” Nu heeft de Synode na de invoering van het nieuwe Algemeene Reglement en van het reglement op de kerkeraden, nergens vastgesteld, dat predikanten ten minste eenmaal in iedere godsdienst-oefening van de Evangelische gezangen gebruik moeten maken, eene bepaling die trouwens weinig voegen zou bij de vrijheid, die hun in zoo menig ander opzigt wordt gelaten, nu ook met name wat de catechismusprediking aangaat; en evenmin wordt in een der provinciale reglementen, welke thans in werking zijn, en buiten welke geen andere provinciale reglementen geldende kracht hebben, van zulk eene verplichting, om telkens ten minste eenmaal uit de Evangelische gezangen te laten zingen, gewag gemaakt. Het is daarom, dat de stelling onwederlegbaar is: in geene provincie van *Nederland* wordt eenig Hervormd predikant door eenig reglement verplicht, bij iedere openbare godsdienst-oefening ten minste eenmaal uit de Evangelische gezangen te laten zingen; de meest gewenschte vrijheid heerscht ook hier, opdat niemand bezwaard worden zou.

„Op grond hiervan adviseert nu ook uwe commissie, niet tot het doen van stappen ter opheffing van de verplichting, om ten minste eenmaal in iedere godsdienst-oefening uit een der Evangelische gezangen te laten zingen; zulke stappen zijn geheel overtoellig; maar om aan het classicaal bestuur van *'s Gravenhage*, met verzoek, het aan de classicale vergadering mede te deelen, dit antwoord te doen toekomen, dat de verplichting tot het gebruik der Evangelische gezangen ten minste eenmaal bij iedere godsdienst-oefening geenszins is blijven bestaan; dat integendeel met betrekking tot dat gebruik volkomen vrijheid voor de predikanten gelaten is; terwijl wij U voorstellen, van dit antwoord eenige mededeeling te doen in het officiële gedeelte van de kerkelijke courant, opdat het ter kennis kome van de geheele Nederlandsche Hervormde kerk en een misverstand worde weggenomen, dat hier en daar tot ontevredenheid, indien niet meer, aanleiding geeft.

„ De Heer der Gemeente verblijde U door U getuigen te doen zijn van den bloei der kerk, welke gij vertegenwoordigt.

„ Gravenhage, den 19den Julij 1860.

„ Uw Gecommitteerde,

J. J. DOEDES.

J. TICHLER.

A. SLOTEMAKER Cz.

G. W. SANNES.

H. L. OORT.

Het rapport ter visie gelegd en tegen de zitting van den 24sten Julij aan de orde gesteld.

Het rapport wordt mede ter visie gelegd, om Dingsdag e. k. in behandeling te komen.

Besluit om ter zake van het zamenvalten der uren van godsdienstonderwijs met die van het schoolonderwijs, geene uitnoodiging tot de predikanten te rigten, en het ontwerpen van een antwoord te dezer zake aan den Minister opgedragen, aan den heer Tichler.

Komt in overweging, welk gevolg zal gegeven worden aan het verlangen van den Minister van Binnenlandsche Zaken, om de predikanten uit te noodigen, dat zij ter zake van de uren van het godsdienstonderwijs ten behoeve der schooljeugd in overleg zullen treden met de plaatselijke schoolcommissien of met den schoolopziener.

Eenparig wordt geoordeeld dat zoodanige uitnoodiging noodig noch voegzaam zou wezen en aan den heer Tichler opgedragen om een antwoord aan onzen Minister te ontwerpen, gemotiveerd in den geest der vergadering, waarin ook het vertrouwen moet worden uitgesproken, dat door de predikanten in den regel voor hunne catechisatie geene uren gebezigd worden, welke het schoolonderwijs belemmeren, waardoor grond voor de gerezene klagten zou bestaan.

Het voorstel van een der leden, om daarbij op de Rooms-katholijken henen te wijzen, als die in dezen geenszins van inschikkelijkheid doen blijken, wordt echter niet aannemelijk geacht.

Onvoorwaardelijke goedkeuring van de verrijsing der Synodale Commissie, ter zake van de ontworpen regeling van het beheer der pastorie-goederen te *Saxbierum*.

Ook het aangehoudene belang van het beheer der pastoriegoederen te *Saxbierum* wordt thans overwogen.

De vergadering verklaart met belangstelling kennis genomen te hebben van de verrigtingen der Synodale Commissie te dezer zake, en hare handelingen onvoorwaardelijk goed te keuren,

De heer *Hugenholz* was bij deze beslissing niet tegenwoordig.

Instemming met de antwoorden door de Synodale Commissie gegeven op de vragen om raad en voorlichting van het classicaal bestuur van *Middelburg*, den predikant *Stort* te *Luren*, en den kerkeraad te *Schiedam*.

Goekeuring wordt mede gegeven aan de beschikkingen der Synodale Commissie omtrent de verzoeken om raadgeving en voorlichting, Bijl. B., bladzz. 61—63 vermeld, van het classicaal bestuur van *Middelburg*, van den predikant *Stort* te *Luren* en van den kerkeraad te *Schiedam*.

Voorts overgaande om kennis te nemen van de gevolgen door de commissie gegeven aan verschillende verzoeken om tusschenkomst of medewerking, neemt de vergadering het berigt omtrent de approbatie der beroeping van den candidaat *J. H. Berghege* Az. te *Weert*, voor kennisgeving aan.

Kennisneming van de door de Synodale commissie verleende approbatie der beroeping van den candidaat *J. H. Berghege* Az. te *Weert*.

Wat aangaat de tusschenkomst der commissie bij het classicaal bestuur van *Onderdendam*, om het verleen van approbatie der beroeping te *Uithuislermeeden*, oostelijk gedeelte, te verdagen, oordeelt de vergadering, deelende in de beschouwingen van de minderheid der commissie te dezer zake, dat zij met deze tusschenkomst zich gemengd heeft in hetgene slechts tot de bevoegdheid van het classicaal bestuur behoorde.

Afkeuring van de handeling der Synodale commissie, om de approbatie van de beroeping te *Uithuislermeeden*, oostelijk gedeelte, door het classicaal bestuur van *Onderdendam* te doen verdagen.

Tot beslissing omtrent de adressen betreffende de oprigting van eene afzonderlijke gemeente te *Raamsdonkerveer* wordt de Synodale commissie diligent verklaard, gelijk ook aan haar eene eventuele tusschenkomst voor de belangen der gemeente te *Kerkwijk* en *Delwijnen* met vertrouwen wordt overgelaten.

Diligentverklaring der Synodale commissie ten aanzien van de adressen omtrent de oprigting van afzonderlijke gemeenten te *Raamsdonkerveer* en te *Kerkwijk* en *Delwijnen*.

Ten aanzien van de ondersteuning van het adres van kerkvoogden van *Lienden*, om de Koninklijke toestemming tot het aanvaarden eener erfenis, spreekt de vergadering overeenkomstig de adviezen van de hoogleeraren *Doedes* en *Pareau*, bij eene tijdelijke afwezigheid van den hoogleeraar *Scholten* en den heer *Hugenholtz*, hare goedkeuring uit. Hiervoor verklaarden zich de heeren *Tichler*, *Oort*, *Slotemaker*, *Sannes*, *Feith*, *Losgert*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus*, *van Laak* en *Spijker*.

Goedkeuring van de ondersteuning, door de Synodale commissie verleend aan het adres van de kerkvoogden van *Lienden*.

Naar het advies van den *Secretaris* stemden tegen de goedkeuring de heeren *Wittkop*, *de Leu* en *Hartman*.

Met onverdeelde goedkeuring en belangstelling wordt daartegen kennis genomen van de verrigtingen der commissie in het belang der kosterijgoederen te *Odoorn*.

De verrigtingen der Synodale commissie voor het belang der kosterij-goederen te *Odoorn* onverdeeld goedgekeurd.

Ten laatste gekomen tot het verslag der commissie aangaande het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, om handhaving van de inkomsten van den koster te *Finsterwolde*, wordt gelezen eene daartoe behorende missive van het kerkbestuur dd. 22 Junij jl., n°. 38, met een toegezonden afschrift van het bedoelde contract ger. sub n°. 557.

Het verslag der Synodale commissie omtrent de van haar gevraagde tusschenkomst tot handhaving van de inkomsten van den koster te *Finsterwolde*, met eene daarop betrekkelijke missive van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, in handen van eene commissie.

De heeren *Feith* en *Tonckens* worden verzocht, om de vergadering omtrent deze geheele zaak te dienen van advies.

De vergadering wordt met dankzegging gesloten, verdaagd zijnde tot morgen den 20sten Julij, des voormiddags ten half elf ure.

Sluiting der zitting

H. J. SPIJKER, *President*.

15de ZITTING.

Vrijdag den 20sten Julij 1860.

Opening der zitting.

De vergadering wordt met gebed geopend, waarna de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd worden.

Kennisneming van eenen brief van den heer van Schouwenburg ter zake van zijne herbenoeming tot secundus van den quaestor-generaal, en besluit om overeenkomstig den inhoud te antwoorden.

Gelezen wordt een brief van den heer van Schouwenburg dd. 18 Julij jl., ger. sub n°. 55, verklarende, onder dankbetuiging van het bij hernieuwing ondervondene vertrouwen, dat hij gewigtige redenen heeft om te verlangen, wanneer de Synode nu ook niet op zijne herbenoeming moge kunnen terugkomen, dat zij hem bij eene volgende keuze buiten aanmerking late.

De vergadering besluit den heer van Schouwenburg beleefdelyk terug te schrijven, dat de Synode gaarne van zijne bereidwilligheid gebruik maakt, om voor als nog secundus te blijven, maar dat, wanneer zijne bezwaren niet kunnen worden opgeheven, zij hem de verzekering geeft, dat de Synode ten volgenden jare op zijn schrijven acht zal geven.

Een algemeen zakelijk register van de Synodale Handelingen der jaren 1841—1850, door den secretaris ter inzage van de leden gegeven.

De secretaris legt ter inzage van de leden der Synode het algemeen zakelijk register van de Synodale Handelingen der jaren 1841—1850, door hem overeenkomstig zijne instructie bewerkt.

Herstemming over de veranderde ampliatio van art. 18 van het reglement voor de diaconen en besluit om haar aan de consideratien van de provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen te onderwerpen.

De president brengt op nieuw de vraag in stemming, of de aangenomene ampliatio van art. 18 van het reglement voor de diaconen, zoo als zij volgens sommigen slechts gewijzigd volgens anderen geheel veranderd is, aan de consideratien van de provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen onderworpen moet worden, waarover gisteren de stemmen gestaakt hebben.

Het besluit der vergadering is, dat de consideratien behooren gevraagd te worden, en dat deze ampliatio derhalve als eene geheel nieuwe bepaling moet beschouwd worden.

Vóór hebben gestemd, overeenkomstig de adviezen van de hoogleeraren Scholten en Pareau en van den Secretaris, de heeren: Tichler, Hartman, Sannes, van Heusden, Ebbinge, Marcus, van Laak, Oort en Spijker.

Tegen het besluit hebben zich verklaard het adviserende lid, de hoogleeraar Doedes, en de stemhebbende leden, de heeren: Witkop, Slotemaker, de Len, Hugenholts, Feith, Losgert en Tonckens.

Rapport van de commissie voor de reglementen, wegens de nieuwe redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement.

De commissie voor de reglementen brengt bij monde van den heer Sannes haar rapport uit wegens de consideratien der kerkbesturen en classicale vergaderingen over de nieuwe redactie van art. 23 van het algemeen reglement.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ Uwe commissie tot het rapporteren omtrent de ingekomene consideratien van de onderscheidene provinciale en classicale besturen en classicale vergaderingen op het ten vorigen jare gerevideerde art. 23 van het Algemeen Reglement, aanvaardde hare taak in de verwachting, dat zij zeer verschillende oordeelvellingen u zou hebben mede te deelen. Maar zij had niet gedacht, dat er zóó vele verschillende stemmen zich hadden laten hooren ter beoordeeling en wijziging van den arbeid der Synode van 1859. — Ja, wel is het Uwer commissie nu klaar gebleken, 't geen door velen voorspeld was, dat, wanneer de Synode begon met de toepassing en met het voorbereiden van de ten uitvoerlegging der in art. 23 uitgesprokene beginsels, het haar onmogelijk zoude zijn om aan allen te behagen, daar immers de wenschen en eischen dienaangaande reeds zoo menigwerf geheel uiteen loopend en strijdig werden bevonden. Nu vooral is dat zeer treffend te zien in dat tal van gegevene consideratien en van de daarbij uitgebragte ofschoon nog niet gevraagde stemmen van aanneming of verwerping. En opmerkelijk is het, met welk eene kennelijke belangstelling en ijver er is gedelibereerd. 't Is hier en daar aan den toon der kennisgevingen duidelijk te bespeuren. In enkele stukken vond Uwe commissie eene eenigzins stuitende opeenstapeling van min aangename kwalifikatien van de voorgestelde revisie. Zij staken ongunstig af bij den beleefden toon en de welwillende wijze, waarop in andere stukken de afwijkende gevoelens over dit onderwerp werden medegedeeld.

„ 't Ware gewis beter indien de besturen en classicale vergaderingen steeds zochten der Synode de haar opgelegde, geenszins gemakkelijke of aangename, taak niet te verzwaren.

„ Van alle provinciale kerkbesturen, van de *Waalache commissie*, van acht classicale besturen: *Harderwijk*, 's *Gravenhage*, *Amsterdam*, *Alkmaar*, *Hoorn*, *Utrecht*, *Heerenveen* en *Kampen*, en van alle classicale vergaderingen, uitgezonderd *Brielle*, 's *Gravenhage*, *Leiden*, *Amsterdam*, *Haarlem*, *Hoorn* en *Winschoten*, benevens van de *Waalache Rennie*, zijn berichten ingekomen. En terwijl van enkele besturen geene eigenlijke consideratien zijn gegeven, zijn anderen daarmede bij uitstek mild geweest, zoodat er eene overgroote menigte voor ons ligt. 't Zal, hopen wij, van onze commissie niet gevergd worden, als ook niet volstrekt noodig, om al die beschonwingen naar orde letterlijk, of zelfs op eene uitvoerige wijze, weder te geven. Er is veel bij opgenomen, dat wat al zeer in bijzonderheden gaat. Uwe commissie heeft gemeend best te doen met het ontvangene onder eenige hoofdrubrieken te brengen.

„ Tot vaststelling van het gerevideerde artikel hebben geadviseerd, hoewel sommigen met eenig voorbehoud, uit de provinciale kerkbesturen, dat van *Drenthe* met zijne drie klassen en de classicale vergaderingen van *Zwolle* en *Amersfoort*, de laatste omdat er zoo een einde komt aan de zaak; omdat het artikel moeilijk uit het reglement kan worden geligt; de gemeenten kunnen worden bevredigd; de zaak hun niet wordt opgedrongen en eene zekere vrijheid in de uitvoering wordt gegeven.

„ Groot is het aantal besturen en classicale vergaderingen, die om onderscheidene redenen, — ook enkelen zonder opgave van redenen, — de voorgestelde revisie des artikels, de meesten met name de drie laatste alinea's, hebben verworpen.

„ Sommigen hebben dat gedaan omdat zij die verandering en bijvoeging niet wenschelijk

achtten, daar in een Algemeen Reglement slechts hoofdbeginselen moeten staan en organieke bepalingen niet op hare plaats zijn.

Anderen, omdat de voorgestelde beperkingen en inmengingen van betrokkene kerkbesturen strijden met het onmiskenbare en voor hare ontwikkeling onontbeerlijke recht der gemeente, als welke thans door velen geacht wordt niet wettig vertegenwoordigd te zijn, een algemeen stemrecht. Het gerevideerde artikel is te beschouwen als een halve maatregel, door nood afgedwongen, schoorvallig en karig toebedeeld, en dus als eene onwaarheid te verwerpen. 't Ware, zeggen zij, waardiger geweest zoo de Synode openlijk verklaard had: „na vele jaren beraadslagens is mij de onmogelijkheid eener goede uitvoering gebleken, en daarom blijve alles voor als nog bij het oude.”

* Weer anderen bestrijden de voorgestelde revisie van het artikel, omdat, huns inziens, de meeste gemeenteleden tot de ten uitvoerlegging van het beginsel in art. 23 niet bevoegd zijn te achten, waarom eene verkiezing bij trappen de voorkeur zoude verdienen.

* Er zijn ook, die zich tegen verklaren, omdat de ten uitvoerlegging, facultatief zoo als die wordt voorgesteld in groote en kleine gemeenten, vooral in groote gemeenten onoverkomelijke moeilijkheden zal baren van allerlei aard, wegens omslagtigheid, inzonderheid ook wegens oneenparigheid en onbepaaldheid der voorschriften. Ook wijzen zij op het onkerkelijke der bepalingen omtrent oudleden des kerkeraads; op het gevaar van het drijven van deze of geene partij; op de te verwachten protesten en kerkelijke processen en wat dies meer zij.

* Nog anderen geven hunne afkeuring van de voorgestelde revisie te kennen, dewijl zij van oordeel zijn, dat, wanneer art. 23 niet wel kan worden uitgeligt, zooals sommigen zouden wenschen gedaan te zien, die zulks dan ook door het historisch bestand in de Nederlandsche Hervormde kerk gewettigd zouden achten, dat dan, zeggen ze, best zal zijn, om het artikel zooals het oorspronkelijk daar staat, of met een enkel woord gewijzigd, gelijk dat in alinea 1 en 2 van het gerevideerde artikel geschiedt, tot nader order te laten rusten, daar het der Synode nog niet mogelijk is, om eene algemeene toepasselijke uitvoering te doen plaats vinden. Die onmogelijkheid van algeheele en zooals men het noemt, loyale uitvoering wordt intusschen door sommigen niet erkend, omdat die door mislukte proefnemingen nog eerst beter zou moeten blijken. Ook zijn er enkele stemmen opgegaan, die, met weglating van art. 23 uit het Algemeen Reglement, het bestaande zouden wenschen bestendigd te zien door eene andere bepaling in de kerkelijke grondwet.

* Uwe commissie veroorlooft zich nog eens het gevoelen te uiten, dat het niet doelmatig ware om al die algemeene beschouwingen van de zaak, die ten grondslag liggen van deze uitgedrukte oordeelvellingen en daar op gebouwde amendementen des artikels of van voorstellen van veranderde redactie, aan uwe vergadering uitvoeriger dan geschied is, en dat met opsomming bij elk punt van de namen der kerkelijke besturen en vergaderingen die ze gaven, mede te deelen. 't Zou waarlijk te veel tijd vereischen, en 't ware ook voor uwe commissie een allermoeijelijkst werk, waarin, bij zoo groote menigte van stukken, die moeten worden nagezien en vergeleken, zoo ligt vergissing of verzuim kan plaats vinden, die door sommigen euvel konden worden geduid. Gewis ook zijn U, Hoog Eerwaardige Heeren! die argumenten gereedelijk voor den geest, daar er reeds zoo veel gedachten—

wisseling over dat onderwerp heeft plaats gevonden. De ingekomene stukken kunnen daarbij, des verkiezende, allen door u worden nagegaan. Om die reden heeft uwe commissie gemeend zich bij het gegevene verslag te mogen bepalen. De stemmen worden immers thans nog niet opgenomen.

„Zeer groot, Hoog Eerwaardige Heeren! is het aantal der amendementen op de onderscheiden alinea's van het gerevideerde artikel. Bijna geen enkel woord heeft men gemeend ongewijzigd te moeten laten; wel een blijk dat er groot belang in de zaak is gesteld! Uwe commissie wenscht ze u achtereenvolgende te doen kennen, voor zooverre zij bepaald als zoodanig zijn gegeven. Vervolgens wenscht zij u de ingekomene voorstellen tot veranderde redactie van het geheele artikel mede te deelen.

„Op alinea 1 van het gerevideerde artikel, luidende: „Het regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten berust bij de kerk”, is door het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, de *Waalsche commissie*, het classicaal bestuur van *Amsterdam*, die van *Alkmaar*, *Utrecht* en *Heerenveen* en door de classicale vergaderingen van *Alkmaar*, *Goes*, *Heerenveen* en *Heusden* en de *Waalsche Reunie* het volgende amendement voorgesteld: in plaats van „kerk” te lezen „gemeente.”

„Op alinea 2, luidende: „behoudens de verkregene regten van derden oefent iedere bijzondere gemeente dat regt uit door den kerkeraad.” is door de classicale vergadering van *Dokkum*, zich conformeerende met het besluit der Synode van 1859, van den 21sten Julij van dat jaar en met de concept-revisie van art. 23, door de commissie ad hoc n°. 2, als amendement voorgesteld, na „kerkeraad” te lezen: „die haar wettig vertegenwoordigt”; door die van *Zulphen*: „als haar vertegenwoordigende”

„Door het classicaal bestuur en de classicale vergadering van *Alkmaar*: „maar het regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen oefent zij uit door een collegie van gemagtigden, talrijk naar haar zielental en gekozen door de stembevoegde manslidmaten.”

„Ook zijn amendementen voorgesteld op alinea 3, die aldus luidt: „Wanneer de volstreckte meerderheid van de meerderjarige niet bedeelde en niet onder centuur staande manslidmaten eener gemeente, niet korter dan één jaar bij haar als zoodanig ingeschreven, verlangt, dat de gemeente haar regt op eene andere wijze uitoefene, vraagt zij dit schriftelijk bij den kerkeraad, en zal het provinciaal kerkbestuur de magtiging daartoe kunnen verleen en na den kerkeraad der gemeente en het classicaal bestuur, waaronder zij ressorteert, te hebben gehoord.”

„Het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* wil laten uitvallen de woorden: „niet bedeelde.”

„De classicale vergadering van *Rotterdam* het woord „meerderjarige.”

„Het classicaal bestuur van *Amsterdam* wil in plaats van „één jaar” hebben „twee jaren.”

„De classicale vergadering van *Heusden* wil na „ingeschreven”, gevoegd hebben: „en werkelijk verblijf houdende.”

„Het classicaal bestuur van *Amsterdam* wil laten uitvallen: „en zal het provinciaal kerkbestuur de magtiging daartoe kunnen verleen en.”

„De classicale vergadering van *Eindhoven* wil in plaats van de laatste regels gesteld hebben: „en zal het aan het provinciaal kerkbestuur opgedragen zijn de magtiging daartoe te verleen en.”

„ De *Waalſche commissie* wil na „ uitoefene” geplaatst hebben: „ geeft zij hiervan ſchriftelijk aan den kerkeraad kennis en door dezen aan het provinciaal kerkbeſtuur, welk beſtuur toeziet, dat in dezen gehandeld worde volgens de beſtaande wettige bepalingen.

„ Op alinea 4, aldus luidende: „ Na verkregene magtiging roept de kerkeraad de oud-ouderlingen en oud-diakenen op en ontwerpt, in vereeniging met dezen, een Reglement van Orde, dat, na goedkeuring door het classicaal beſtuur of, bij verſchil daarover, door het provinciaal beſtuur, in werking treedt”, zijn de volgende amendementen voorgesteld. Door de classicale vergaderingen van *Zierikſee* en *Hensden* om, in plaats van het geſtelde te lezen: „ Na verkregene magtiging ontwerpt de kerkeraad een Reglement van Orde, dat” enz.

„ Door de *Waalſche Reunie* om na „ oud-diakenen” te plaatsen: „ van de laaste 10 (of 12) jaren.”

„ De *Waalſche commissie* verlangt achter „ oud-diakenen” geplaatst te zien: „ Die in de laaste 5 jaren zijn afgetreden.”

„ Ook verlangt diezelfde commissie in plaats van: „ Reglement van Orde” geſteld te zien: „ kiesreglement.”

„ Op alinea 5, dus luidende: „ Geene gemeente zal tot de vorige wijze van benoemingen mogen terugkeeren, dan langs denzelfden wettigen weg” is een amendement van de classicale vergadering van *Wijk*, die wil gelezen hebben: „ De gemeente zal tot de vorige wijze van benoemen terugkeeren, zoodra de meerderheid der ſtemgeregtigden niet opkomt.”

„ Uwe commissie, Hoog Eerwaardige Heeren! heeft ook nog te vermelden voorſtellen tot verandering van redactie van het geheele voorgestelde gewijzigde artikel.

„ Dat van het provinciaal kerkbeſtuur van *Noordholland* luidt aldus:

„ Het regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten beruſt bij de gemeente.

„ Deze (of liever: zij) zal dit of zelve uitoefenen, of door hen, die zij daartoe bepaaldelijk magtigt, doen uitoefenen, behoudens de verkregene regten van derden betrekkelijk de beroeping van predikanten.

„ Aan de bijzondere gemeenten zal gelegenheid gegeven worden om, bij ſtemming van de meerderjarige, niet bedeelde en niet onder cenſuur ſtaande manslidmaten haren wil te doen kennen, om haar regt op den beſtaanden voet door den kerkeraad, of op andere wijze uit te oefenen. Zoodanige ſtemming zal ongeldig zijn, zoo niet minſtens één derde der ſtemhebbende lidmaten hun gevoelens hebben doen kennen. De volſtrekte meerderheid der wettiglijk uitgebragte ſtemmen zal in deze beſliffen.

„ Wanneer deze beſliffing tot eene veranderde wijze van beroeping of benoeming leidt, zal de kerkeraad de gewenſchte veranderingen opnemen in een Reglement van Orde, hetwelk aan de beoordeeling van het classicaal beſtuur en aan de goedkeuring van het provinciaal kerkbeſtuur wordt onderworpen.

„ Geene gemeente zal tot de vorige wijze van benoemen en beroepen mogen terugkeeren dan langs dezen zelfden wettigen weg.”

„ Eene veranderde redactie is inſgelijks voorgeslagen door het provinciaal kerkbeſtuur van *Friesland*. Zij is deze:

„Het regt tot beroeping van predikanten berust, behoudens de verkregene regten van derden bij de kerk, benevens de benoeming van ouderlingen en diakenen.

„Iedere bijzondere gemeente oefent dat regt uit door eene vergadering, zamengesteld, voor zooveel mogelijk uit den kerkeraad, de oud-ouderlingen en diakenen, het collegie van notabelen en dat van kerkvoogden, lidmaten der gemeente.”

„Een dergelijk voorstel is gedaan door het classicaal bestuur van *Hoerensveen*, waaraan de classicale vergadering van *Hoerensveen* adhaesie geeft.

„Deze redactie is als volgt:

„Het regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten, behoudens regten van derden, berust bij de gemeenten.

„In groote gemeenten (getal zielen) stemmen de bevoegde manslidmaten een collegie, groot naar de bevolking, 't welk met die benoeming belast is.

„In kleinere gemeenten (getal zielen) stemmen die manslidmaten bij volstrekke meerderheid.”

„Deze zijn, Hoog Eerwaardige Heeren! de veranderingen, welke Uwe commissie in de haar gegevene stukken met inachtneming van den gebruikelijken vorm vond voorgesteld en zoo tot Uwe kennis brengt.

„Wel worden in de algemeene beschouwingen en redeneringen, in die menigvuldige stukken voorkomende, wenschen geuit en maatregelen ten uitvoering voorgelagen, maar die de commissie bezwaarlijk zoo als ze zijn in haar verslag kan opnemen. Zij vertrouwt ook, dat ze nagenoeg allen in de opgegevene amendementen en veranderde redactien zijn gerepresenteerd.

„Uwe commissie meent het er voor te moeten houden, dat ook, niettegenstaande het groote getal van die vermelde consideratien, adviezen en voorstellen, het van haar nog verlangd wordt om van haar gevoelen in dezen te doen blijken.

„Met uitzondering van een harer leden heeft zij ten dien einde zich kunnen vereenigen in het voorstellen van de volgende redactie, waarin zij heeft opgenomen 't gene haar in het bijgebragte aannemelijk is voorgekomen. Zij is deze:

„Het regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten berust bij de gemeente.

„Zij zal dit, behoudens de verkregene regten van derden, of regtstreeks uitoefenen, of door tusschenkomst van hen, die zij daartoe bepaaldelijk magtigt.

„Aan de bijzondere gemeenten zal door haren kerkeraad gelegenheid gegeven worden, om, bij stemming van de meerderjarige, niet bedeelde, niet onder censuur staande en niet korter dan één jaar in de gemeente woonachtige manslidmaten, haren wil te doen kennen aangaande de wijze waarop zij dat regt wil uitgeoefend hebben. Aan deze stemming zal ten minste de helft der bovenbedoelde stembevoegde lidmaten moeten deel nemen, van welke de volstrekke meerderheid wordt vereischt tot een besluit.

„Wanneer deze beslissing tot eene veranderde wijze van beroeping of benoeming leidt, zal de kerkeraad de verlangde veranderingen opnemen in een Reglement van Orde, 't welk aan de goedkeuring van het classicaal bestuur wordt onderworpen.

„Geene gemeente zal tot de vorige wijze van benoemen en beroepen terugkeeren dan langa dezen zelfden wettigen weg.”

„En hiermede onderwerpt Uwe commissie haren arbeid aan het oordeel Uwer ver-

gadering, in de hoop dat Uwe beraadslagingen en besluiten iets goeds voor de gemeente mogen uitwerken.

J. J. DORDES.

G. W. SANNES.

H. O. FEITH.

P. J. MARKUS.

H. L. OORT."

Het rapport ter visie gelegd en tegen de zitting van den 24sten Julij aan de orde gesteld.

Het rapport wordt ter visie gelegd en tegen Dingsdag e. k. aan de orde gesteld.

Rapport der daarvoor benoemde commissie ter zake van de door het classicaal bestuur van *Middelburg* verlangde restitutie van kosten, wegens de procedure tegen de kerkeraadsleden te *Melis* en *Mariekerken*.

Gelezen wordt ook door den heer *Feith* het rapport der commissie in zake het beklag van het classicaal bestuur van *Middelburg* over de weigering der Synodale commissie, om aan zijn verzoek tot restitutie van kosten wegens de procedure tegen de kerkeraadsleden te *Melis*- en *Mariekerken* gevolg te geven.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ Door de Synode van 1859, regtsprekende in hooger beroep, werden den 22sten Julij zeven kerkeraadsleden van de gemeente *Melis*- en *Mariekerken* voor den tijd van zes maanden geschorst, van welke uitspraak het classicaal bestuur van *Middelburg*, acht afschriften liet vervaardigen, om die uit te reiken aan den kerkeraad van deze gemeente en aan zijne geschorste leden. Het classicaal bestuur van *Middelburg* moest gedurende die schorsing volgens art. 1 van het reglement op de kerkeraden optreden, om te doen wat des kerkeraads is. Dit bestuur droeg aan vier zijner leden op om met den predikant en den ouderling der bedoelde gemeente kerkeraadsvergaderingen te houden. De kosten van de afschriften van de uitspraak, alsmede die voor reis en verblijf te *Melis*- en *Mariekerken* tot het houden van den kerkeraad, gezamenlijk bedragende eene som van f 56.30, verzocht het classicaal bestuur, als zijnde volgens zijne meening regtskosten, door tusschenkomst van de Algemeene Synodale Commissie, uit de classicale kas terug te mogen ontvangen. De Algemeene Synodale Commissie meende op dat verzoek afwijzend te moeten beschikken: 1°. omdat f 2.40 van die kosten, voor afschriften der uitspraak, niet noodig waren geweest, en 2°. omdat de overigen geene regtskosten kunnen worden geacht te zijn. Het classicaal bestuur heeft zich door dit afwijzende besluit der Algemeene Synodale Commissie zeer teleur gesteld gezien en gemeend zijn verzoek op nieuw aan het oordeel van uwe vergadering te moeten onderwerpen.

„ Aan ons ten fine van consideratiën en rapport het verzoek tot restitutie van gemelde kosten zijnde opgedragen hebben wij de eer Uw Hoog Eerwaardigen het navolgende mede te deelen.

" *Voorceerst*, dat het ons voorkomt, dat het classicaal bestuur van *Middelburg* in geen geval had behoeven afschriften te laten vervaardigen eener uitspraak van de Synode. De vermelding van het zenden dier afschriften der uitspraak in de Handelingen der Synode, op het oogenblik der verzending door het classicaal bestuur, kon dit bestuur uit de toen nog niet gedrukte Handelingen wel niet bekend zijn, maar wel kon het bestuur weten, dat de afschriften der uitspraken *alleen* door dat bestuur aan de belanghebbenden worden uitgereikt, hetwelk de uitspraak heeft gewezen, en bij gevolg in casu door de Synode.

" *Ten anderen*, dat onder regtskosten slechts kunnen worden begrepen die kosten, welke onmiddellijk door het proces ontstaan en daarmede onafscheidelijk zijn verbonden; dat het proces tegen de kerkeraadsleden met de berusting in de uitspraak in het hoogste ressort, en de mededeeling van die uitspraak aan de belanghebbenden, voor ten uitvoer gelegd en alzoo afgeloopen te zijn moet worden gehouden; dat de kosten door de leden van het bestuur aangewend tot het houden van eenen kerkeraad overeenkomstig art. 1 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden, alzoo nimmer kunnen zijn kosten van een proces, daar juist de vergaderingen werden gehouden ten gevolge van het ten-uitvoer-leggen van het vonnis. Dat er derhalve geene gronden zijn om de door het classicaal bestuur aangewende reis- en verblijfkosten te kunnen brengen tot regtskosten bedoeld in het Reglement voor kerkelijk Opzicht en Tucht. Is uwe commissie alzoo met de Algemeene Synodale Commissie eens, dat het Reglement voor kerkelijk Opzicht en Tucht geen bepaling bevat, waaruit voor het classicaal bestuur met grond de genoemde kosten tot regtskosten kunnen worden gebragt, zeker meent zij echter tevens dat daarom deze kosten niet behooren te komen ten laste van het classicaal bestuur van *Middelburg*. In art. 3 van het reglement op de classicale kosten, worden *buitengewone* classicale kosten genoemd reisgelden en vacatien der leden van het classicaal moderamen, in alle gevallen, welke de tegenwoordigheid van één of meer derzelve in bijzondere gemeenten vereischen. Deze buitengewone kosten moeten volgens art. 7 van datzelfde reglement terstond worden voldaan door de gemeenten of door diegenen, ten behoeve van welke zij geschieden. De reis- en verblijfkosten der leden van het classicaal bestuur voor het houden van kerkeraadsvergaderingen overeenkomstig art. 1 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden zijn *buitengewone* kosten, en moeten uit dien hoofde door de gemeente worden voldaan.

" Uwe commissie is derhalve van gevoelen, dat aan het classicaal bestuur van *Middelburg* op zijn ingediend verzoek tot restitutie van meergemelde kosten behoort te worden geantwoord:

" 1°. dat de aangewende kosten voor de afschriften van uitspraken der Synode niet als regtskosten kunnen worden toegelaten, omdat die afschriften niet door het classicaal bestuur hadden behoeven te worden gemaakt;

" 2°. dat de reis- en verblijfkosten tot het houden der kerkeraadsvergaderingen al mogen zij een gevolg van een proces zijn, in der daad geene kosten van een proces zijn, en alzoo niet tot regtskosten kunnen worden gebragt, maar dat die kosten zijn de buitengewone classicale kosten, die ingevolge artt. 3 en 7 van het reglement op de classicale kosten door de gemeente van *Melis- en Marijkerken* moeten worden terug gegeven.

H. O. FRITH.

W. L. TONOKENS.

H. L. OORT."

Het rapport ter visie gelegd en tegen den volgenden dag aan de orde gesteld.

Het rapport wordt mede ter visie gelegd, om morgen in behandeling te komen.

Het rapport van de commissie tot de adressen wegens de afvaardiging van den heer *Heusden*, in behandeling.

Aan de orde wordt nu gesteld het rapport der commissie wegens de adressen over de afvaardiging van den heer *van Heusden* ter Synode van wege het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*.

Beraadslaging over de bevoegdheid van de heeren *Losgert* en *van Heusden*, als leden van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, om aan de behandeling van en de stemming over deze aangelegenheid deel te nemen.

Vermits de heeren *Losgert* en *van Heusden* beiden, als leden van dit kerkbestuur geacht moeten worden in deze zaak betrokken te zijn, zoo geeft de president der vergadering in overweging, of zij buiten hare behandeling moeten worden gelaten en zich daarom behooren te verwijderen. Waar zich deswegens verschillende gevoelens openbaren, komen allen bij het gemis van andere bepalingen daarin toch overeen, dat de artt. 15 en 16 van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht op het tegenwoordige geval niet van toepassing zijn. De vraag, of de vergadering naar deze artikelen zich bevoegd en verplicht acht, om hetzij beiden, hetzij eenen hunner de deelneming aan de beraadslaging te ontzeggen, of zij zich ten minste door het beginsel daarin vervat hiertoe gedrongen moet gevoelen, wordt daarom ook ontkennend beantwoord. Waar sommigen intusschen de bevoegdheid om aan de beraadslaging deel te nemen onderscheiden willen hebben van de bevoegdheid en gepastheid, dat genoemde leden door hunne stemmen tot eenige beslissing te dezer zake zullen medewerken, zoo stelt de president de vraag, „zijn de leden van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* bevoegd, om aan de stemming over de onderwerpelijke aangelegenheid deel te nemen?”

De heeren *Losgert* en *van Heusden* bevoegd verklaard tot deelneming aan de stemming over de onderwerpelijke zaak.

De bevoegdheid wordt hun toegekend tegen de adviezen van den hoogleeraar *Doodes* en den *Secretaris* en van de stemmen der heeren *Tichler*, *Witkop*, *de Lou*, *Hugenholtz*, *Ebbinge* en *Oort*.

Voor de bevoegdheid hebben geadviseerd, de hoogleeraren *Scholten* en *Parsau* en de stemhebbende leden de heeren *Slotemaker*, *Hartman*, *Sannes*, *Feith*, *Tonckens*, *Marcus*, *van Laak* en *Spijker*.

De heeren *Losgert* en *van Heusden* hebben zich hier buiten stemming gehouden.

Motie van orde door den heer *Losgert*, ter zake van ingebragte bezwaren tegen de afvaardiging van den heer *van Heusden*.

De heer *Losgert* dient de volgende motie in.

„MOTIE VAN ORDE in zake de ingebragte bezwaren tegen de afvaardiging ter Synode van eenen onderling door het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*.

„Aangezien de ingebragte bezwaren strekken tot het door de Synode te doen uitspreken van een afkeurend oordeel over de afvaardiging van eenen onderling door het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*;

„Aangezien genoemd kerkbestuur mag geacht worden voldoende redenen te hebben gehad, welke, waren zij bekend, de gedane afvaardiging allezins zouden doen billijken;

„Aangezien van de billijkheid der Synode mag verwacht worden, dat zij, zonder die redenen te kennen, niet in eene beoordeeling zal willen treden van bezwaren, ingebracht tegen eene handeling van een met name genoemd kerkbestuur, zonder dat kerkbestuur in zijn belang te hebben gehoord, zooals de ondergeteekende had mogen hopen, dat daartoe door de rapporterende commissie zou zijn geadviseerd;

„Neemt de ondergeteekende de vrijheid, als motie van orde voor te stellen, dat de ingediende adressen met alle de daartoe betreffende bescheiden, zullen worden gesteld in handen van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, om te dienen van berigt, belang en consideratiën.

„'s Hage, 20 Julij 1860.

A. LOSGERT.”

De motie wordt aanstonds in beraadslaging gebragt, maar door de vergadering niet aannemelijk geacht, hebbende de heer *van Heusden* alleen zich voor haar verklaard. De heer *Losgert* heeft zich buiten stemming gehouden.

De motie van den heer *Losgert* afgewezen.

Worden ingediend de na te melden voorstellen:

1°. van den heer *Hugenholtz*, luidende als volgt:

Voorstellen van den heer *Hugenholtz* en den *Secretaris*, betreffende het rapport.

„De ondergeteekende, aannemende de waarheid en naauwkeurigheid van hetgene door de heeren *Wittkop* c. s., in hun onlangs uitgebragt rapport is medegedeeld omtrent den geest en de strekking van het tijdschrift *de Dageraad*, gevoelt zich door onderscheidene redenen gedrongen, zooals hij de vrijheid neemt te doen bij deze, der vergadering voor te stellen om genoemde heeren *Wittkop* c. s., beleefdelyk te verzoeken het genoemde rapport terug te nemen en een ander in te leveren, waarin nog meer duidelyk, en nog meer krachtig worde uitgesproken afkeuring van den geest en de strekking *des Dageraads*, en hoe zij, die met deze instemmen, niet alleen niet kunnen of mogen zijn leden van eenig bestuur in de Nederlandsche Hervormde Kerk, maar ook hoe dezulken zich met de daad afscheiden van die kerk, als welke geheel daartegen over staande denkbeelden en gevoelens steeds beleden heeft en nog belijdt.

P. A. C. HUGENHOLTZ.”

2°. van den *Secretaris*, luidende:

„dat art. 11 van het algemeen reglement, waar het in het rapport wordt aangehaald, woordelyk zal worden vermeld;” en

„dat aan het slot van het rapport, achter de woorden: „in zijne stichting verhinderd worden” nog zal volgen: „dat men zich in acht neme om mede te werken tot

de keuze van mannen, die op eene of andere wijze instemming laten blijken met den geest en de strekking van den *Dageraad*, maar bij voorkeur de verkiezing bevordere van de zoodanigen, van welker Evangelische denkwijze, zin en geest men zich genoegzaam verzekerd kan achten.

Algemeene beschouwingen over het onderwerp van het rapport.

De algemeene beschouwingen over het onderwerp van het rapport worden geopend. Ofschoon alle leden der vergadering hun leedwezen aan den dag leggen over het niet te weerspreken feit, dat het lid van een kerkbestuur zijne opstellen in een tijdschrift als de *Dageraad* heeft doen opnemen, welks anti-christelijke strekking door niemand wordt geloofchend, zoo verdeelen zich de gevoelens over het min of meer regtmatige van de ergernis, welke de adressanten en met hen zeer velen in de vaderlandsche kerk hieraan genomen hebben, en mitsdien over hetgene der Synode in deze te doen staat. Daar is maar een lid in de vergadering, dat het beneden de waardigheid der Synode wil geacht hebben, om eenige kennis van de adressen te nemen, de heer *Loogert*, afgevaardigde uit *Noordbrabant*, die de benoeming van den heer *van Heusden* op grond van 's mans persoonlijke hoedanigheden, den rang welke hij in de maatschappij bekleedt en de onderscheiding welke hem steeds ten deel is gevallen verdedigt. Maar terwijl niemand ook iets tekort wil gedaan hebben aan 's mans karakter en velen zelfs hunne persoonlijke hoogachting betuigen, zoo verklaren allen toch, de een luider en nadrukkelijker dan de ander, dat de Synode zich thans niet mag onthouden van haar oordeel over de *Dageraad* uit te spreken en het onvoegzame of onbestaanbare te erkennen, dat leden van hoogere of lagere kerkbesturen op de eene of andere wijze hunne medewerking aan dit tijdschrift leenen, en willen velen, dat zulks niet maar alleen in een antwoord der Synode aan de adressanten geschieden zal, maar dat zij zich openlijk deswegens voor de vaderlandsche kerk verklare. Kan men zich voorts, wat den inhoud van zoodanig schrijven of van zoodanige verklaring betreft over het algemeen wel vereenigen met het uitgebragte rapport, door dezen wordt verlangd, dat daarin meer dan naar hun oordeel plaats heeft, onderscheiden worde het plaatsen van opstellen in het tijdschrift en zijne instemming met deszelfs doorgaanden geest en strekking; dat daarbij ook de verklaringen van den heer *van Heusden* ter Synode meer in aanmerking worden genomen en vooral ook gewezen op het tijdstip wanneer het programma is uitgegeven, waarin de *Dageraad* zijn anti-christelijken geest en bedoeling onverholen heeft uitgesproken, als hebbende de heer *van Heusden* sints geene opstellen meer in het tijdschrift geplaatst, terwijl de commissie door den president bepaaldelijk uitgenoodigd wordt, dat bij de vermelding van den inhoud der adressen de woorden: „door het optreden van den heer *van Heusden* geschonden”, als die daar niet gelezen worden zullen worden weggelaten, en dat ook op blad. 2 van het rapport voor „christelijke kerk” zal worden geplaatst „christelijke kerkgebouwen” ter bedoelde plaats, als wordende hiervan slechts door de *Dageraad* gesproken. Door anderen wordt daarentegen beweerd, dat de bedoelingen van den heer *van Heusden* in het rapport onaangetast blijven, dat zijne verklaringen niet onvermeld zijn gelaten, en het in deze niets ter zake doet of het bedoelde programma van latere dagteekening is dan de opstellen van den heer *van Heusden*, omdat hetzelfde duidelijk strekt om te doen kennen, niet wat de *Dageraad* nu eerst is of wezen zal, maar wat het tijdschrift van het begin zijner uitgave geweest is en bedoeld heeft, waarom zij dan ook de conclusie van het rapport willen versterkt hebben, stellig en

krachtiger dan zij nu luidt, terwijl de rapporteur weder op hetgene door den president is aangemerkt te kennen geeft, dat hij bereid is, om de laatstvermelde onjuistheid te verbeteren en ofschoon hij ook door zorgvuldiger interpunctie ligt zou kunnen zorgen, dat de verklaring, door de rapporterende commissie gegeven, daar niet voorkome, als of zij van de adressanten afkomstig ware, hij even gereed is de bedoelde woorden weg te nemen.

Na de sluiting der algemeene beraadslagingen resumeert de president de verschillende adviezen, en geeft de vergadering op de daaruit ontleende vragen en ingediende voorstellen te beslissen:

1°. Naar het door den heer *Losgert* geuite gevoelen, „ of de vergadering verklaren zal, dat het beneden hare waardigheid is, om kennis van de ingekomene adressen te nemen.”

Deze motie vindt geene ondersteuning.

De verschillende adviezen der leden door den president geresumeerd, en de daaruit ontleende vragen met de ingediende voorstellen in stemming gebragt.

Het verlangen van den heer *Losgert*, dat de vergadering het beneden hare waardigheid verklaren zal om kennis van de ingekomene adressen te nemen, afgewezen.

2°. „ Of naar het voorstel van den secretaris, art. 11 van het algemeen reglement in het rapport aangehaald, woordelijk zal worden vermeld.”

Hiertoe wordt besloten naar de adviezen van de hoogleeraren *Doedes* en *Pareau* en van den *Secretaris* met de stemmen van de heeren *Witkop*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholz*, *Hartman*, *Sannes*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus*, *van Laak* en *Oort*.

Tegen de woordelijke opneming heeft geadviseerd de hoogleeraar *Scholten* en hebben gestemd de heeren *Tichler*, *Feith*, *Losgert*, *van Housden* en *Spijker*.

Het voorstel van den *Secretaris* om art. 11 van het Algemeen Reglement in het rapport aangehaald, woordelijk te vermelden, aangenomen.

3°. „ Of de commissie zal worden uitgenoodigd, naar het verlangen van den president, uit een van de adressen op te nemen, „ dat adressanten eerbiedig verzoeken op dit bezwaar al de acht te willen slaan, die het belang der kerk vordert en het regt en de billijkheid zullen gedoogen”

Tot zulke uitnoodiging wordt besloten naar de adviezen van de drie hoogleeraren tegen het advies van den *Secretaris* en tegen de stemmen der heeren *Witkop*, *Hugenholz*, *Feith*, *Oort* en *van Laak*. Voor hebben gestemd de heeren *Tichler*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hartman*, *Sannes*, *Losgert*, *van Housden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus* en *Spijker*.

Het voorstel van den president tot opneming der sinsnede uit een der adressen, dat adressanten eerbiedig verzoeken op dit bezwaar allescht te willen slaan, die het belang der kerk vordert en het regt en de billijkheid zullen gedoogen, mede aangenomen.

4°. „ Of ook de opmerking zal behooren te worden opgenomen, mede naar het voorstel van den president, dat geen der adressen vraagt de afvaardiging van den heer *van Housden* niet te erkennen.”

Door staking van stemmen wordt deze vraag thans onbeslist gelaten.

Voor het opnemen van deze opmerking adviseerden de heeren *Scholten* en *Pareau*, en hebben gestemd de heeren *Tichler*, *Slotemaker*, *Hartman*, *Losgert*, *van Housden*, *Tonckens*, *Marcus* en *Spijker*.

Tegen de opneming hebben geadviseerd de hoogleeraar *Doedes* en de *Secretaris*, en hebben gestemd de heeren *Witkop*, *de Leu*, *Hugenholz*, *Sannes*, *Feith*, *Ebbinge*, *van Laak* en *Oort*.

Een tweede voorstel van den president tot opneming der opmerking, dat geen der adressanten de niet-erkenning van de afvaardiging van den heer *van Housden* vraagt, door staking der stemmen, nog onbeslist gelaten.

Het voorstel van den president, om te vermelden, dat geen der adressen bekendheid toont met den inhoud der stukken van den heer van Heusden noch daarop wijst, afge-
wezen.

5°. „ Of, desgelijks naar het voorstel van den president, mede zal behooren te worden vermeld, dat geen der adressen bekendheid toont met den inhoud der stukken van den heer van Heusden, noch daarop wijst.”

Zoodanige vermelding wordt niet noodzakelijk geacht overeenkomstig de adviezen van den hoogleeraar *Doedes* en den *Secretaris*, en door de stemhebbende leden, de heeren *Tichler*, *Witkop*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholtz*, *Sannes*, *Feith*, *Ebbinge*, *Marcus*, *van Laak* en *Oort*.

Behalve de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau* hebben zich voor de vermelding verklaard, de heeren *Loagert*, *van Heusden*, *Tonckens* en *Spijker*.

Eenparig besluit tot vestiging der aandacht op de verklaring van den heer van Heusden, van de niet-overeenstemming van zijne zienswijze en bedoelingen met die van den *Dageraad*.

6°. „ Of ook nog bijzonder zal gelet worden, op de verklaring van den heer van Heusden, voorkomende in zijne bij de Synode ingeleverde memorie, dat zijne zienswijze en bedoelingen niet met die van den *Dageraad* overeenkomen.”

Naar de eenparige adviezen van de *Hoogleeraren* en van den *Secretaris*, wordt hiertoe besloten door alle leden, met uitzondering van den heer *Hugenholtz*.

De vermelding van de dagteekening der brochure getiteld „ de *Dageraad* in het verleden, het heden en de toekomst”, niet aannemelijk verklaard.

7°. „ Of ook gewezen zal worden op de omstandigheid, dat het programma of de brochure getiteld de *Dageraad*, in het verleden, het heden en de toekomst, de dagteekening voert van October 1859, na welken tijd de heer van Heusden verklaard heeft, daarin geen stukken geplaatst te hebben.”

Tegen de vermelding van den tijd der uitgave van het programma, adviseerden de hoogleeraar *Doedes* en de *Secretaris* en alle stemhebbende leden, met uitzondering van de heeren *Loagert*, *van Heusden* en *Spijker*. Ook de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau* hebben zich voor de vermelding verklaard.

Het voorstel van den heer *Hugenholtz*, tot verklaring dat zij die met de gevoelens van den *Dageraad* instemmen, zich met de daad afscheiden van de Hervormde kerk, afge-
wezen.

8°. „ Of de vergadering oordeelt, dat overeenkomstig het voorstel van den heer *Hugenholtz* behoort besloten te worden.”

Het voorstel wordt afgewezen naar de adviezen der *Hoogleeraren* door de stemhebbende leden de heeren *Tichler*, *Slotemaker*, *Hartman*, *Sannes*, *Feith*, *Loagert*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus*, *Oort* en *Spijker*.

Voor het voorstel hebben zich verklaard, de *Secretaris* en de stemhebbende leden, de heeren *Witkop*, *de Leu*, *Hugenholtz* en *van Laak*.

Het voorstel van den secretaris tot ampliatie van de conclusie van het rapport door staking der stemmen onbeslist gebleven.

9°. „ Of de conclusie van het rapport zal worden geamplieerd, gelijk in het voorstel van den secretaris omschreven is.”

De vraag wordt door staking der stemmen onbeslist gelaten.

Tegen het voorstel verklaarden zich, behalve de *Hoogleeraren*, de heeren *Tichler*, *de Leu*, *Hartman*, *Feith*, *Loagert*, *van Heusden*, *Tonckens* en *Spijker*.

Tot aanneming van het voorstel hebben, overeenkomstig het advies van den *Secretaris* gestemd, de heeren *Witkop*, *Slotemaker*, *Hugenholtz*, *Sannes*, *Ebbinge*, *Marcus*, *van Laak* en *Oort*.

De laatste conclusie van het rapport in allen gevallen aangenomen.

10°. „ Of in allen gevalle, de laatste conclusie van het rapport zal worden behouden.”

Naar de adviezen der *Hoogleeraren* en van den *Secretaris*, verklaarden zich hiervoor de

heeren: *Tichler, Slotemaker, de Leu, Hartman, Sannes, Feith, Losgert, van Heusden, Tonckens, Marcus* en *Spijker*.

Tegen deze conclusie stemden de heer *Witkop, Hugenholts* en *van Laak*.

11°. „Of de voorlaatste conclusie van het rapport zal worden behouden, met uitzondering van het voorstel om aan de adressanten te antwoorden, dat nog wordt aangehouden.”

De vergadering besluit hiertoe met eenparigheid van adviezen en stemmen.

Ook de voorlaatste conclusie van het rapport behouden, behoudens eene nadere beslissing of aan de adressanten al dan niet geantwoord zal worden.

12°. Of de door den heer *van Heusden* ingeleverde memorie naar zijn verlangen in de gedrukte Handelingen der Synode zal worden opgenomen, dan slechts voor kennisneming aangenomen.

Tot de opneming wordt besloten naar de adviezen van de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau* en de stemmen der heeren *Slotemaker, de Leu, Hartman, Losgert, van Heusden, Tonckens, Marcus, van Laak* en *Spijker*.

Tot de aanneming slechts voor kennisneming hadden geadviseerd de hoogleeraar *Doedes* en de *Secretaris*, terwijl hiervoor gestemd hadden de heeren *Tichler, Witkop, Hugenholts, Sannes, Feith, Ebbinge* en *Oort*.

De opneming van de door den heer *van Heusden* ingeleverde memorie in de gedrukte Handelingen, toegelaten.

Wegens den ver verstreken tijd wordt de verdere behandeling der zaak tot morgen, met afwijking van het Reglement van Orde, voormiddag ten half tien ure verdaagd en de vergadering met dankzegging en gebed gesloten.

Sluiting der zitting.

H. J. SPIJKER, *President*.

44de ZITTING.

Zaterdag den 21sten Julij 1860.

Na opening der vergadering met gebed, worden de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd.

Opening der zitting.

In herstemming komt het voorstel van den president, waarover gisteren de stemmen hebben gestaakt, „of in het rapport betreffende de adressen over de afvaardiging van den heer *van Heusden*, zal behooren te worden opgenomen, dat geen der adressen vraagt, om de afvaardiging van den heer *van Heusden* niet te erkennen”.

Tot deze opneming adviseren wederom de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau*, en stemmen daarvoor de heeren *Hartman, Losgert, van Heusden, Marcus, van Laak* en *Spijker*.

Tegen de opneming verklaren zich op nieuw de hoogleeraren *Doedes* en de *Secretaris*

Bij herstemming beslist dat in het rapport betreffende de adressen omtrent de afvaardiging van den heer *van Heusden* niet zal worden opgenomen, dat geen der adressanten de niet-erkenning van de afvaardiging van den heer *van Heusden* vraagt.

en voorts de stemhebbende leden, de heeren *Tichler, Slotemaker, de Leu, Hugenholtz, Sannes, Feith, Ebbinge, Tonckens, Oort* en *Witkop*.

Zoodat thans beslist is, dat bedoelde opneming niet behoort plaats te hebben.

De door den Secretaris voorgestelde ampliatie van de conclusie van het rapport bij herstemming niet aangenomen.

Wordt mede in herstemming gebragt, het voorstel van den secretaris, om de conclusie van het rapport te amplieren, in voege als omschreven was, waarover even gelijk eene staking van stemmen plaats vond.

Beslist wordt nu, dat zoodanige ampliatie niet zal worden toegelaten.

Tot dit besluit adviseerden herhaaldelijk de *Hoogleraren* en stemden thans de heeren *Tichler, de Leu, Hartman, Feith, Losgert, van Heusden, Tonckens, Marcus* en *Spijker*.

Voor het amendement verklaarden zich, behalve de *Secretaris*, de stemmen der heeren *Slotemaker, Hugenholtz, Sannes, Ebbinge, van Laak, Oort* en *Witkop*.

De beraadslagingen over de zaak der afvaardiging van den heer *van Heusden* voortgezet, en wel tot beslisning der vraag, of de Synode deswegens eene verklaring van zich zal doen uitgaan tot de gansche Vaderlandsche kerk gerigt.

De beraadslagingen over de zaak der afvaardiging van den heer *van Heusden* worden voortgezet, waartoe de president nu de door velen geopperde vraag in overweging geeft, of de Synode deswegens eene verklaring van zich zal doen uitgaan tot de gansche Vaderlandsche kerk gerigt.

Motien van den Secretaris en den heer *Marcus*, tot verdaging dier beslissing.

Terwijl over deze vraag door de leden der vergadering geadviseerd is, brengen de *Secretaris* en de heer *Marcus* als motiën van orde in; de eerstgenoemde, „om de beslissing over de vraag te verschuiven, tot dat het woord door de Synode tot de adressanten te rigten in gereedheid is gebragt en alsdan zal kunnen beoordeeld worden, of de openbaarmaking hiervan zal voldoen aan hetgene hij den eisch van het oogenblik acht;” de laatstgenoemde, „om de beantwoording der vraag aan te houden tot dat over de adressen betreffende de handhaving van den historischen grondslag der Evangelieprediking en het voorstel van den heer *Witkop* zal zijn beslist, en hieruit mede de aanleiding zal kunnen worden ontleend tot eené openlijke verklaring.”

De vraag nopens eene openlijke verklaring tot de Vaderlandsche kerk aangehouden.

Opnemende waarin de motiën van den secretaris en van den heer *Marcus* overeenkomen, geeft de president aan de vergadering te beslissen, of de vraag nopens eene openlijke verklaring tot de Vaderlandsche kerk zal worden aangehouden. De meerderheid der vergadering verklaart de aanhouding der vraag te verlangen. Hiertoe hadden geadviseerd de hoogleeraar *Doedes* en de *Secretaris* en stemden daarvoor de heeren *Tichler, Slotemaker, de Leu, Hugenholtz, Hartman, Sannes, Ebbinge, Marcus, van Laak, Oort* en *Witkop*.

Eene oogenblikkelijke beslissing der vraag verlangden, overeenkomstig de adviezen der heeren *Scholten* en *Pareau*, de heeren *Feith, Losgert, van Heusden, Tonckens* en *Spijker*.

Beraadslaging over de vraag, of de Synode eenen brief aan de onderscheidene adressanten zal doen uitgaan, en aanhouding ook van de beslissing dezer vraag overeenkomstig eene motie van den heer *Marcus*.

Beraadslaagd wordt verder nog over de vraag, of er een brief van de vergadering zal uitgaan aan de onderscheidene adressanten. Terwijl zich ook hierover verschillende gevoelens doen kennen, verlangende de een, dat zulks regtstreeks zal geschieden, de ander weder door de kerkelijke courant, om tevens tot openlijke verklaring voor de kerk te dienen, verzoekt de heer *Hugenholtz* als motie van orde in overeenstemming met de voor

een deel nog onbeslist gelatene motie van den heer *Marcus*, „dat der vergadering in overweging zal worden gegeven, om ook de vraag nopens de beantwoording der adressanten aan te houden tot dat over het voorstel van den heer *Witkop* en de genoemde adressen zal zijn beslist.”

De motie wordt in omvraag gebragt en aangenomen naar het advies van den *Secretaris* en met de stemmen der heeren *Tichler*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholtz*, *Sannes*, *Losgert*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Marcus*, *van Laak*, *Oort* en *Witkop*.

Tegen het aanhouden verklaarden zich de *Hoogleraren* en de stemhebbende leden, de heeren *Hartman*, *Feith*, *Tonckens* en *Spijker*.

De heer *Tichler* leest eene concept missive aan den heer Minister van Hervormde Eeredienst, ter zake van de uren van godsdienst-onderwijs, luidende als volgt:

Concept-missive van den heer *Tichler* voor den Minister, ter zake van de uren van godsdienst-onderwijs.

„In antwoord op de missive van Uwe Excellentie van 20 Junij ll., n°. 14, houdende toelichting van de bezwaren betreffende het geven van godsdienst-onderwijs door predikanten in uren met die van het schoolonderwijs zamenvallende, welke door Uwe Excellentie op verlangen van den heer Minister van Binnenlandsche Zaken bij missive van 21 October 1859, n°. 12, aan de Algemeene Synodale Commissie waren kenbaar gemaakt, en het verzoek tevens dat deze commissie bij de Algemeene Synode bevorderen mogt, dat tot de leeraars bij de Hervormde kerk in gelijken zin als tot de Rooms-katholieke geestelijken geschied is, eene uitnoodiging mogt gerigt worden, om de uren van het godsdienst-onderwijs in overleg met het plaatselijke schooltoezigt of met de schoolopzieners zoodanig te regelen, dat het lager onderwijs daardoor niet belemmerd wordt; neemt de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk de vrijheid, om voor Uwe Excellentie de redenen open te leggen, waarom zij het niet geraden oordeelt, om zoodanige uitnoodiging, als door den Minister van Binnenlandsche Zaken bedoeld wordt, tot de predikanten der Hervormde kerk te laten uitgaan.

„De Synode moet daartoe beginnen met de bescheidene opmerking, dat de mededeelingen van den heer Minister van Binnenlandsche Zaken haar niet hebben kunnen overtuigen, dat de bedoelde belemmering van het lager-onderwijs van wege de Hervormde predikanten zoo algemeen is, als die mededeelingen schijnen aan te duiden. Gelijk de Synode zelve diep doordrongen is van het gewigt van het lager schoolonderwijs, zoo meent zij ook grond te hebben voor het vertrouwen, dat de predikanten der Hervormde kerk in den regel dit onderwijs ook even hoog waardeeren en dat het derhalve slechts uitzonderingen op den regel zijn, wanneer hier of daar misschien door sommige predikanten op de omschrevene wijze belemmering van het lager schoolonderwijs wordt te weeg gebragt.

„Acht de Synode het hierom bedenkelijk de verlangde uitnoodiging tot de predikanten der Hervormde kerk te rigten, wat haar zelfs bij de onderstelling, dat er predikanten zouden kunnen worden aangewezen, die hun godsdienst-onderwijs plegen te geven in uren, die met de uren van het lager schoolonderwijs zamen vallen, terug houdt, om aan het verzoek van Uwe Excellentie gevolg te geven, het is de overtuiging dat zij daartoe gedrongen worden door redenen van alleszins overwegend belang, hoofdzakelijk in plaatselijke omstandigheden gelegen, die dan ook hiernaar alleen beoordeeld kunnen worden. Vele plattelands gemeenten toch zijn zeer verspreid, zoodat het hoogst moeilijk is de kinderen

bijeen te verzamelen anders dan in de uren, die met de uren van het lager onderwijs te zamen vallen of deze onmiddellijk opvolgen. Er zijn vele gemeenten in ons vaderland, waar geene catechisatie voor de schoolkinderen zouden kunnen gehouden worden, wanneer daarvoor andere uren gesteld werden. Daarenboven meent de Synode niet uit het oog te mogen verliezen, dat de predikanten van groote gemeenten doorgaans bij overmaat van andere werkzaamheden aan hunne bediening verbonden zoo vele catechisatie te houden hebben, dat men hun onoverkomelijke bezwaren voor de vervulling van alle hunne ambtspligten in den weg zoude leggen, wanneer zij zich in de bepaling der uren voor het godsdienstonderwijs bestendig naar de uren van het lager schoolonderwijs zouden hebben te regelen, die toch ook in groote gemeenten bepaaldelijk niet alleen een groot gedeelte van den voor- en namiddag maar ook van den avond wegnemen.

» Heeft de Synode behoudens de erkenning van het belang van het lager schoolonderwijs het godsdienstonderwijs nog zoo veel hooger te waardeeren, en moet zij het derhalve als hare onafwijsbare roeping achten, om dit onderwijs met alle haar ten dienst staande middelen te bevorderen, zij betreurt het daarom te meer, dat het geregeld geven van godsdienstonderwijs, vooral ten platten lande, zoo vele bezwaren ontmoet; maar zij mag deswegens dan ook vertrouwen op de toestemming van Uwe Excellentie, dat zij zich onthouden moet van maatregelen, die daar, waar zij inzonderheid zouden moeten worden toegepast, hare eigene bedoelingen zouden tegen werken en aan de meening, als of het belang van het godsdienstonderwijs aan het belang van het lager schoolonderwijs ondergeschikt ware te achten, maar al te zeer voedsel zouden kunnen geven.

» Moge de Synode om de aangevoerde redenen geene vrijheid vinden om in dezen naar het verlangen van den heer Minister van Binnenlandsche Zaken te handelen, gaarne wil zij Uwer Excellentie de verzekering geven, dat zij steeds de haar kenbaar gemaakte bezwaren in aanmerking zal houden en niet nalaten zal om, waar zij werkelijk verkeerdheden ontdekken mogt, deze, zooveel haar vermogen reikt, te helpen weeren."

Het concept ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld.

Het concept wordt ter visie gelegd, om Maandag e. k. na de reeds aan de orde gestelde zaken in behandeling te komen.

De herziening van het reglement voor het godsdienstig onderwijs, met inachtneming der door de Synodale Commissie voorgestelde wijzigingen, in handen van eene afzonderlijke commissie gesteld.

Eindelijk maakt de president de vergadering opmerkzaam, dat zij mede ter hand heeft te nemen overeenkomstig het advies der Synodale commissie, de herziening van het reglement voor het godsdienstig onderwijs. Met goedvinden der vergadering worden de heeren *Pareau, Tichler* en *Oort* verzocht, om deswegens te dienen van consideratie en advies, met achtneming op de wijzigingen in het reglement aangebragt en het verschil derhalve tusschen het aangeboden ontwerp en het bestaande reglement.

Sluiting der zitting.

De vergadering wordt verdaagd tot Maandag dd. 23 Julij, met afwijking van het Reglement van Orde, des voormiddags ten elf ure, en met dankzegging gesloten.

H. J. SPIJKER, *President*.

47de ZITTING.

Maandag den 23sten Julij 1860.

Na opening der vergadering met gebed, worden de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd.

Opening der zitting.

De commissie voor de kosterijgoederen en hetgene tot de kerkelijke administratie behoort brengt haar rapport uit bij monde van den heer *Oort*.

Rapport van de commissie voor de kosterijgoederen, en hetgene tot de kerkelijke administratie behoort.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ De commissie tot de zaken van kosterijgoederen en kerkelijke administratie heeft ten aanzien der eerstgenoemde aangelegenheid slechts omtrent één stuk te rapporteren, zijnde eene opgave van het classicaal bestuur van *Kampen*, dd. 27 Junij 1860 met begeleidende missive van het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel*, ger. sub n°. 29. Volgens die opgave schijnen er slechts in enkele gemeenten van dat ressort kosterijgoederen te bestaan, namelijk te *Blankenham*, waar echter nog nader onderzoek zal worden gedaan, te *Oldemarkt* en *Wanneperveen*.

„ Heeft uwe vergadering reeds met goedkeuring en aanbeveling kennis genomen van de handelingen der Synodale Commissie ten opzichte der kosterijgoederen (Zie Bijl. B, bladzz. 12 en 13), uwe commissie stelt u voor, om het bovengenoemde bericht mede in de voor dergelijke stukken aangelegde portefeuille te deponeren.

„ Met betrekking tot de kerkelijke administratie hadden wij onze aandacht te vestigen op drie ingekomene stukken en op het verrigte door de Synodale Commissie volgens Bijl. B, bladzz. 13 — 17. Over dit laatste wenschen wij het eerst te handelen.

„ Het blijkt uit het verslag der Synodale Commissie, dat aan haar een *bijzondere* en een *algemeene* last was opgedragen.

„ De *bijzondere* is, de misbruiken van de kerkelijke administratie in de provincie *Groningen* ter kennis van den Minister te brengen, die de aanwijzing hiervan had verlangd. De bepaalde aanwijzing van de kerkbesturen in *Groningen*, zooveel die is ingekomen, beteekent intusschen nog zeer weinig. Slechts van twee kerkeraden is zij gegeven en het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* heeft niet dan zeer algemeene consideraties ingediend. De Synodale Commissie meent dat de opgedragen last hernieuwd moet worden en intusschen de ingekomene klagten worden aangehouden. Wij hebben in dezen stand van zaken niet anders te adviseren dan om te besluiten conform het voorgestelde door de Synodale Commissie.

„ De *algemeene* last aan haar opgedragen is, de gewenschte kerkelijke regeling en benoeming der leden van de *Collegien van toezigt* in het oog te houden. Zij heeft de tot nog toe meer onbepaald geblevene wenschen betreffende deze aangelegenheid tot eenige bepaalde beginselen teruggebracht, waaromtrent de leden der Algemeene Synode het misschien eens konden worden en naar welke alsdan bij den Minister voorstellen konden gedaan worden.

„ Een vijftal beginselen stelt zij voor :

- „ 1°. De instelling der collegien van toezigt is eene weldaad voor de Hervormde kerk;
- „ 2°. De collegien van toezigt moeten blijven bestaan ;
- „ 3°. Er is evenwel in de benoeming der leden van die collegien verandering noodig ;
- „ 4°. Op die benoeming ware het wel wenschelijk dat de kerk eenigen invloed oefende ;
- „ 5°. Er is evenwel dusverre geen collegie aan te wijzen, 't welk zonder groote bedenkingen van wege de kerk invloed zou kunnen oefenen op de samenstelling der collegien van toezigt.

„ Zij stelt wijders aan de Synode voor, om te beginnen met alleen deze verandering van den Koning te verzoeken, dat in alle provincien even als in *Noordbrabant* de benoeming onmiddellijk geschiede door den Koning, met dien verstande, dat in elk collegie van toezigt op negen leden niet minder dan twee en niet meer dan drie predikanten zitting hebben. Hiermede zou alzoo gevolg worden gegeven aan het sub n°. 3 wenschelijk verklaarde. De zoogenaamde membres de droit, die zijn, de Commissaris des Konings, twee leden van het collegie van Gedeputeerde Staten en twee leden van het provinciaal kerkbestuur, zouden niet meer *regtens* optreden in de provinciale collegien van toezigt. De Koning zou de benoeming hebben op voordragt van het Departement van Eeredienst.

„ Uwe commissie heeft zich vóór alle dingen afgevraagd of zij, aannemende dat de vier eerstgenoemde beginselen door uwe vergadering worden goedgekeurd, in staat was het vijfde te doen vervallen door de aanwijzing van een of meer collegien, waardoor de kerk eenen billijken invloed op de samenstelling der collegien van toezigt kon uitoefenen. Wij moeten belijden dat ook wij geene voorstellen kennen, die niet door groote bezwaren worden gedrukt en raden u aan om de geheele zaak alsnog te laten rusten met aanbeveling aan de Synodale Commissie. Wij achten het ongeraden om eenig voorstel tot verandering te doen, zoolang niet duidelijk is gebleken van bestaande misbruiken en geen aannemelijke voorslag kan geschieden ter uitoefening van den invloed der kerk. Mogt dit ook uwe meening zijn dan behoeft zich de Synode voor alsnog niet uit te spreken over het al of niet wenschelijke der benoeming van eenige leden der provinciale collegien van toezigt, die daarin *regtens* zitting hebben.

„ Een der drie ingekomene stukken is van de classis van *Coevorden*, dd. 26 Julij 1860, ger. sub n°. 625, en heeft op dezelfde aangelegenheid betrekking. Het behelst het verzoek om wel te willen ondersteunen een adres van die classis aan Z. M. den Koning tot het geven van meer invloed aan de kerk op de benoeming van de leden der collegien van toezigt.

„ Indien uwe vergadering ons zoo even uitgebragt advies aanneemt, zal zij aan dit verzoek geen gevolg kunen geven.

„ Verder is in onze handen gesteld een adres van het classicaal bestuur van *Franeker*, dd. 17 Mei 1860, ger. sub n°, 532, met twee Bijlagen A en B, ger. sub n°. 532 a en b en eene begeleidende missive van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* van 12 Junij 1860, ger. sub n°. 532 c. Uit de overgelegde stukken blijkt, dat in eene vergadering van kerkvoogden en floreenpligtigen van *Wijnaldum*, gehouden op den 24sten April ll., bealoten is

om uit de kerkelijke fondsen aan de burgerlijke gemeente tot daarstelling van eenen kunstweg uit te keeren eene som van zeven honderd guldens 'sjaars, voorloopig gedurende tien jaren. Twee der drie kerkvoogden benevens den predikant van *Wijnaldum* hebben zich gewend tot het provinciaal collegie van toezigt in de provincie *Friesland* met opgave hunner bezwaren en met het verzoek, dat door dit collegie van toezigt maatregelen mogen genomen worden, waardoor de kerkefondsen te *Wijnaldum* niet aan hunne bestemming worden onttrokken. Kerkvoogden en predikant hebben van dit adres kennis gegeven aan het classicaal bestuur van *Franeker*, en dit wendt zich nu tot u met „het instantelijk verzoek, dat door u middelen mogen worden beraamd of geprovoceerd, waardoor de uitvoering van het beslotene te *Wijnaldum*, indien het onverhoopt door het collegie van toezigt mogt worden bevestigd, verhinderd en verdere misbruiken van dien aard voorkomen worden.”

„Wij stellen u voor om deze zaak, met toezending der stukken, bescheiden aan te bevelen aan Zijne Excellentie den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst met dringend verzoek om zijnen veelvermogenenden invloed te gebruiken, opdat de kerkefondsen te *Wijnaldum* niet voor een aanmerkelijk deel aan hunne bestemming worden onttrokken.

„Tot een gelijk besluit hebben wij eindelijk u te adviseren ten opzichte van een voorstel door de classicale vergadering van het ressort *Franeker*, gehouden den 27sten Junij ll., bij u ingediend, ger. sub n°. 678, behelzende dat de Synode moge kunnen goedvinden om te provoceren de toevoeging eener nieuwe alinea in het reglement op de kerkelijke administratie in *Friesland* achter art. 28, n°. 7, van dezen inhoud: „welk einde nogtans meer of min in betrekking moet staan tot de kerkelijke belangen der gemeente en waarover de bevoegde kerkelijke besturen vooraf moeten gehoord worden.” Het komt ons onnoodig voor om het billijke en wenschelijke van zoodanige bepaling voor u te be-
toogen.

„De Heer make uwe beraadslagingen ook over deze stoffelijke aangelegenheden der kerk dienstbaar aan haar wezenlijk heil!

„'s Gravenhage, 23 Julij 1860.

J. WITKOP.

A. SLOTEMAKER Cz.

G. W. SANNES.

W. L. TONCKENS.

H. L. OORT.”

Het rapport wordt ter visie gelegd om Woensdag e. k. aan de orde van behandeling gesteld te worden.

Het rapport ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld.

Gecommitteerden tot het ontwerpen van den brief ter aanbeveling van het fonds voor de schraalste predikants-tractementen dienen hun concept in bij monde van den heer *Sannes*, op volgende wijze:

Concept-brief voor de kerkeraden tot aanbeveling van het fonds voor de schraalste predikants-tractementen.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ Door een besluit van uwe vergadering daartoe gecommitteerd hebben wij het navolgende concept vervaardigd van eenen brief aan de kerkeraden in de Hervormde gemeente van ons vaderland, ter zake van het fonds tot verbetering van de schraalste predikantstractementen.

„ Het is u bekend dat nu vóór eenige jaren door de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk maatregelen zijn beraamd tot verbetering van het lot dier predikanten, die in onderscheiding nog van anderen een uiterst gering inkomen hebben en bij de steeds klimmende duurte van alle levensbehoeften onder groote zorgen gebukt gaan. Als een middel, dat onder het bereik der Synode was, werd beproefd een verzoek aan predikanten en kerkelijke administraties om jaarlijks eene bijdrage af te zonderen tot verhooging van de schraalste predikantstractementen. Die aanvraag werd aanvankelijk met een vrij gunstig gevolg bekroond. Door de meeste predikanten en vele kerkvoogdijen werd zoo veel bijeengebracht, dat vele predikanten met eene toelage van f 50 konden worden geholpen, en daarbij nog de helft der inkomsten kon worden gekapitaliseerd tot een vast *Fonds ter verbetering van de schraalste predikantstractementen*. Door Z. M. den Koning werd vervolgens op voordragt van den Minister van Hervormde Eeredienst de gunstige beschikking genomen, dat in gemeenten, waar het zoogenaamde *prins tantum* tot bekoming van een *alterum tantum* uit 's rijks schatkist ter verhooging van het tractement des predikants niet uit den eigen boezem kon worden bijeengebracht, die tegemoetkoming uit het genoemde fonds door de Regering als het vereischte *prins* zou worden aangemerkt en het *alterum tantum* daarbij zou worden toegestaan. Het valt niet te betwisten, dat hierdoor ingewikkeld eene verplichting ontstaan is om aan de gemeenten, die in dat gunstbewijs deelen, die toelage voortdurend te verschaffen, zoo als dan ook tot hiertoe is geschied.

„ Maar nu heeft de Synode uit de bij haar overgelegde verslagen met leedwezen moeten opmerken, dat het Fonds door het verminderen van de jaarlijksche giften en bijdragen in eenen zorgwekkenden staat verkeert, zoodat het onmogelijk is geworden om daaruit nieuwe toelagen te verleenen, hoe dringend ook de aanvragen mogen zijn en hoe gevestigd ook de overtuiging, dat ze voor sommige predikanten schier onontbeerlijk zijn. En niet alleen dit. Er is reden tot vrees, dat door het fonds op den duur niet eens meer zal kunnen voldaan worden aan de verplichtingen, die het tegenover de gesubsidieerde gemeenten, ook met het oog op de door het rijk verleende toelagen, op zich heeft opgenomen. De Synode heeft het daarom dringend noodzakelijk geacht om in deze ongelegenheid zoo mogelijk te voorzien. En het beste middel is haar voorgekomen, om, gelijk zij bij dezen doet, door een afzonderlijk schrijven den kerkeraden der Nederlandsche Hervormde gemeenten den verlegen staat van zaken kenbaar te maken en daarbij te voegen de dringende bede, dat de kerkeraden hunne beste pogingen mogen aanwenden om van hunne gemeenten hulp ter ondersteuning van dit ongetwijfeld weldadig werkende fonds te verkrijgen, opdat langs dezen weg aan vele standplaatsen een tractement worde verzekerd, dat eenigzins aan de eischen van onzen tijd voldoet, en ook opdat groote moeilijkheden worden voorgekomen die het achterwege blijven van tot dusverre genotene toelagen zoude doen ontstaan.

„ Daarbij vleit zich de Synode met eene krachtige medewerking van de kerkvoogdijen, wanneer heeren kerkvoogden door u met den inhoud van dezen brief bekend gemaakt en

op de meest gepaste wijze uitgenoodigd worden, om, waar zij reeds uit de kerkelijke inkomsten goedgunstig het fonds hebben ondersteund, zoo het mogelijk is hunne bijdragen te verhoogen, en, waar zulks nog niet plaats vond en zonder schade voor de eigen gemeente geschieden kan, eene jaarlijksche gift er voor af te zonderen.

„ Langs dezen weg verwacht de Synode dat het fonds niet alleen voor eene geheelen ondergang zal bewaard worden, maar veeleer aanzienlijk zal gestijfd worden en dat hierdoor het lot van vele evangeliedienaars, voor wie de toekomst thans hoogst zorgelijk is, zal worden verbeterd en ook geene nieuwe aanvragen zullen behoeven te worden afgewezen.

„ Moge de Algoede daartoe haar woord ingang doen vinden en Zijnen rijken zegen op het werk der helpende liefde gebieden!”

„ Aan de kerkeraden van de onderscheiden gemeenten
der Nederlandsche Hervormde kerk.

„ Uwe commissie Hoog Eerwaardige Heeren! onderwerpt dit concept aan uw oordeel.

G. W. SANNES.

H. O. FEITH.”

De brief wordt aanstonds in behandeling genomen en goedgekeurd met dankzegging voor de zorg er aan besteed.

De brief met dankzegging gearresteerd.

Komt mede in behandeling het nader rapport omtrent tabel A, voor de kerkvisitatie.

Conform het advies der rapporterende commissie wordt besloten: 1°. betreffende de ongeregelde heden te *Abbekerke* en *Haasten*, als behoorende door de classicale besturen te worden onderzocht, geene maatregelen te provoceren; 2°. te erkennen, dat de vraag over de zuiverheid der leer in betrekking staat tot het onderwerp waarover de commissie voor het voorstel *Witkop* en andere adressen moet rapporteren, terwijl de vergadering oordeelt, dat 3°. de opgave omtrent den abnormalen toestand der diaconien behandeld dient te worden met de overige nog aanhangige diaconale zaken.

Het tweede rapport betreffende de verslagen der kerkvisitatie naar tabel A in behandeling.

Ook het rapport der commissie voor de reglementen, betreffende de voorstellen tot alteratie van de artt. 62 en 56 van het Algemeen Reglement wordt thans overwogen.

Het rapport der commissie voor de reglementen betreffende de voorgestelde alteratie van artt. 62 en 56 van het Algemeen Reglement in behandeling.

De conclusie van het rapport, strekkende om de gedurig inkomende voorstellen tot wijziging van de bepalingen van het Algemeen Reglement in advies te houden, ten einde als daar omschreven is, wordt niet goedgekeurd, waardoor een amendement van den *Secretaris*, „ om daarmede eene lastgeving niet aan den secretaris, maar aan de Synodale commissie te verbinden, naar welk deze bij eene eventueel noodzakelijk te achten herziening van het Algemeen Reglement op deze en soortgelijke voorstellen acht zou hebben te slaan, „ niet in aanmerking behoeft genomen te worden.

De conclusie der rapporterende commissie strekkende tot het in advies houden van de gedurig inkomende voorstellen ter wijziging van het Algemeen Reglement afgewezen, en eene motie van den *Secretaris*, daarop betrekkelijk, hierdoor vervallen.

Intusschen acht de vergadering het met de rapporterende commissie bedenkelijk, om jaar op jaar alteratie of ampliatiën van het Algemeen Reglement te provoceren, wanneer daarvoor geene dringende noodzakelijkheid bestaat. Daarom acht zij geene der beide voorgestelde alteratie aannemelijk, zonder in verdere beoordeeling van het al dan niet wenschelijke der verlangde veranderingen te treden.

De voorgestelde alteratie, als niet volstrekt noodzakelijk, niet aannemelijk verklaard.

Het voorstel derzelfde commissie, volgens haar te dezer zake uitgebragt rapport, tot afwijzing der voorgedragene ampliatio van art. 5 van het Algemeen Reglement, aangenomen.

Eene soortgelijke ampliatio van alinea 5 van hetzelfde artikel, door de Synodale Commissie voorgesteld, mede afgezezen.

Behandeling van het voorstel der Synodale Commissie om door herstelling van eene vergissing der Synode van 1858 de oorspronkelijke bepaling van art. 6 alinea 2 en 5 van het Algemeen Reglement te handhaven, naar de mededeeling van den Secretaris.

Eene motie van den heer *Feith* tot onbevoegd verklaring der Synode in dezen afgezezen.

Besluit overeenkomstig het voorstel der Synodale Commissie, met verklaring dat de uitlegging door de Synode van 1858 gegeven in tegenspraak is met de duidelijke letter van het reglement.

Wat het door het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland* aangeprezen toevoegsel tot art. 5 alin. 4 van het Algemeen Reglement aangaat, vereenigt zich de vergadering met de beschouwingen en conclusie van het rapport, dat hierover door de zelfde commissie is uitgebragt, weshalve deze ampliatio niet wordt aangenomen.

Tot gelijk besluit wordt de vergadering geleid ten aanzien van de door de Synodale Commissie voorgedragene ampliatio van de 5de alinea van hetzelfde artikel, volgens bladzz. 128 en 129 van Bijl. B, sub litt. i, strekkende om met duidelijke woorden uit te drukken, dat het aangenomene beginsel, dat men niet tegelijk zitting kan hebben in het classicaal en het provinciaal kerkbestuur, ook van toepassing is, wanneer eenig lid van het classicaal bestuur tot de betrekking van secretaris bij het provinciaal kerkbestuur geroepen wordt.

Overwogen wordt ook wat mede op bladz. 128 van Bijlage B door de Synodale commissie tot handhaving van de oorspronkelijke bepaling van art. 6 alin. 2 en 5 van het Algemeen Reglement aan de Synode geadviseerd wordt. Naar de mededeelingen van den secretaris, heeft de verklaring door de Synode van 1858 omtrent de toepassing van alin. 2 van art. 5 van het Algemeen Reglement op de haar voorgestelde gevallen deze verwarring bij de verkiezingen veroorzaakt, dat sommige classicale vergaderingen nu eenen anderen primus benoemen, wanneer de door de voorgaande vergadering gekozene primus als zoodanig niet heeft kunnen optreden en in dien tusschentijd door zijnen secundus vervangen is, terwijl andere classicale vergaderingen wederom, zich houdende aan den aangenomen regel, dat de secundus gekozen wordt, om voor den primus als gewoon lid op te treden en deszelfs dienstdag te vervullen naar de bepaling van alin. 3, wanneer deze belet wordt de hem opgedragene betrekking te vervullen, de regten erkennen, welke de secundus als zoodanig heeft en dus geenen anderen primus benoemen, gelijk daarvan toch ook in art. 6 niet gewaagd wordt, maar in overeenstemming met alin. 5 van het artikel slechts eenen anderen secundus verkiezen. Het is volgens den secretaris om deze onregelmatigheid te te doen ophouden en alle verwarring welke daaruit hier en daar reeds ontstaan is te voorkomen, dat de Synodale Commissie verlangt, dat de tegenwoordige Synode de vergissing door de Synode van 1858 begaan weder moge herstellen.

De motie van den heer *Feith*, dienende om de Synode zich ongeroepen te doen achten tot het geven van eenige verklaring ten dezen, wordt niet door de vergadering aangenomen.

De vergadering besluit integendeel overeenkomstig het advies der Synodale Commissie, verklarende, dat art. 6 volgens zijne 2 en 3 alinea's duidelijk genoeg den primus steeds door zijnen secundus als gewoon lid wil doen vervangen en wel voor den geheelen dienstdag van den primus, wanneer deze, onverschillig of zulks voor dan na zijne werkelijke optreding plaats vindt, buiten staat is zijne betrekking waar te nemen, waarom dan ook in de 5de alinea niet de verkiezing van eenen anderen primus, maar de verkiezing alleenlijk van eenen anderen secundus wordt voorgeschreven; dat, waar de wet zoo duidelijk spreekt, geene interpretatie noodig is, maar dat de door de Synode van 1858 gegevene verklaring of toepassing geacht moet worden onjuist te wezen en in tegenspraak met het reglement.

Ten aanzien van het beklag van het classicaal bestuur van *Middelburg*, over de weigering der Synodale Commissie van zijn verzoek om restitutie van kosten, wegens de procedure tegen de kerkeraadsleden te *Melis-* en *Marickkerken*, wordt overeenkomstig het advies der rapporterende commissie besloten en diensvolgens de handeling der Synodale Commissie in dezen goedgekeurd en bevestigd.

De weigering der Synodale Commissie, om voor het classicaal bestuur van *Middelburg* ter zake van de procedure tegen de kerkeraadsleden te *Melis* en *Marickkerken* restitutie van kosten te vragen, overeenkomstig het advies der rapporterende commissie, goedgekeurd en bevestigd.

Goedgekeurd wordt ook naar haren inhoud en strekking de conceptmissive van den heer *Tichler* voor den Minister van Hervormde Eeredienst, ter zake van de uren van het schoolonderwijs.

Goedkeuring van de concept-missive van den heer *Tichler*, betreffende de uren van godsdienstonderwijs.

Voorts wordt de benoeming van eenen ouderling tot lid der Synodale Commissie wegens het bedanken van den heer *Imminck*, volgens besluit der vergadering tegen morgen aan de orde gesteld, terwijl daarvoor het volgende gros wordt gemaakt:

Opmaking van een nieuw gros voor de benoeming van eenen ouderling in de Algemeene Synodale Commissie, en de benoeming tegen morgen aan de orde gesteld.

Mr. G. G. Buttingha Wichers, te *Leiden*;

Mr. A. van Galen, te 's *Gravenhage*;

J. C. A. van der Meer van Kuffeler, te *Rhenen*;

Mr. A. Telting, te *Franecker*;

J. P. C. van Galen, te *Bergeijk*;

Mr. H. Vos, te *Assen*;

S. van Hoogstraten, te 's *Gravenhage*;

Mr. D. C. Kortenbout van der Sluys, te *Almelo*;

Mr. A. Wichers, te *Utrecht*; en

Mr. J. J. van Deinse, te *Goes*.

De vergadering wordt eindelijk geadjournéerd tot morgen den 24sten Julij, met afwijking van het Reglement van Orde, ten half tien ure en met dankzegging gesloten.

Sluiting der zitting.

H. J. SPIJKER, *President*.

18de ZITTING.

Dinsdag den 24sten Julij 1860.

De vergadering wordt met gebed geopend; de notulen der voorgaande vergadering worden daarna gelezen en gearresteerd.

Opening der zitting

Vergunning aan den president verleend, om te doen aanteekenen, dat hij zich niet heeft vereenigd met de redenen, waarom de voorgestelde alteratiën van artt. 62 en 56 van het Algemeen Reglement, in de laatstgehoudene zitting niet aannemelijk zijn geacht.

Een ingekomen verslag van de Protestantsche vereeniging van godsdienstonderwijzers in Nederland ter visie gelegd, om er vervolgens de aandacht der Algemeene Synodale Commissie op te vestigen.

Eene missive van het classicaal bestuur van Leiden, het verslag behelzende van de consideratiën der classicale vergadering omtrent de aangenomen reglementaire bepalingen, wegens te late inzending slechts voor kennisgeving aangenomen.

Rapport der commissie tot de adressen, over de opheffing der verplichting om over den catechismus te prediken, en het verplichtend gebruik der evangelische gezangen, in behandeling.

Nietontvankelijk verklaring van den daarbij ter tafel gebragten brief van den predikant *Gobius du Sart* te *Bleskensgraaf*, naar de motie van den Secretaris, en overeenkomstig de beslissing der Algemeene synodale Commissie.

Beraadslaging over het eerste deel van het rapport, betreffende het prediken over den catechismus, behoudens goedkeuring van de motie van den heer *Hugenholz*, om de beslissing nopens de openbaarmaking van de beschouwing der Synode te dezer zake met die over het verplichtend gebruik der evangelische gezangen gelijktijdig te doen plaats hebben.

Aan den president wordt volgens zijn verlangen vergund, om alsnog te doen aanteekenen, dat hij, ofschoon instemmende met de conclusie, zich niet heeft vereenigd met de overweging in de genoemde notulen, waarom daar vermeld wordt, dat de vergadering geene van de voorgestelde alteratiën van artt. 62 en 56 aannemelijk heeft geacht.

Ingekomen is het algemeen verslag van de Protestantsche vereeniging van godsdienstonderwijzers in Nederland over het jaar 1859.

Het stuk wordt ter visie der leden gelegd, terwijl het overigens tot de Algemeene Synodale Commissie wordt overgebracht, om er hare aandacht op te vestigen.

Gelezen wordt eene ingekomene missive van het classicaal bestuur van Leiden, dd. 18 Julij jl., ger. sub n°. 57, behelzende bericht omtrent de consideratiën van de classicale vergadering van het ressort over de aangenomen reglementaire bepalingen.

Het bericht wordt, als te laat toegezonden om nog in behandeling te komen, slechts voor kennisneming aangenomen.

Aan de orde van behandeling wordt gesteld, het rapport over de adressen betreffende de opheffing van de verplichting om over den catechismus te prediken en het verplichtend gebruik van de Evangelische gezangen in iedere godsdienstoefening.

Naar de motie van den Secretaris, besluit de vergadering geene kennis te nemen van den brief, door den president hierbij ter tafel gebragt, van den predikant *J. J. Gobius du Sart*, te *Bleskensgraaf*, vermeld bladzz. 80 en 81 van Bijl. B, goedkeurende de handeling der Synodale Commissie te dezer zake en dien ten gevolge den klager noch bij de Synodale Commissie, noch bij de Synode ontvankelijk verklarende.

Beginnende met het eerste gedeelte van het rapport, dat de ingekomene adressen betreffende de opheffing van de verplichting om over den catechismus te prediken, bespreekt, neemt de vergadering den inhoud daarvan in overweging, om, naar de motie van den heer *Hugenholz*, de beslissing nopens de openbaarmaking van de beschouwing der Synode over deze aangelegenheid en over de verordeningen betreffende de Evangelische gezangen gelijktijdig te doen plaats vinden.

Behoudens een paar geringe bedenkingen, naar welke de commissie haar rapport gaarne verbeterd, geven allen hunne onverdeelde instemming met de beschouwingen der commissie te kennen, en besluit de vergadering, naar de *eenparige adviezen* der *Hoogleeraren* en van den *Secretaris*, met *eenparige stemmen* hare goedkeuring aan het gestelde en aan de daaruit afgeleide verklaringen te hechten, terwijl de president de commissie en inzonderheid den rapporteur den dank der vergadering betuigt voor de bekwaamheid en bedachtzaamheid, waarmede het rapport ontworpen is en voor den christelijken toon ook daarin heerschende.

Gekomen tot het tweede gedeelte van het rapport, handelende over de verbindende kracht der verordeningen betreffende het verplichtende gebruik, om bij de openbare godsdienst uit de evangelische gezangen minstens eenmaal te laten zingen, wijdt de vergadering ook aan deze aangelegenheid hare ernstige overwegingen. Hierin komen allen overeen, dat het, bij de vrijheid van prediking en belijdenis in de Hervormde kerk toegestaan, hoogst ongepast is ten aanzien van het gebruik der evangelische gezangen eenigen dwang te willen uitoefenen. Algemeen is daarom ook de ingenomenheid met den arbeid der commissie, die het zich ten taak heeft gesteld om aan te wijzen, dat de tegenwoordige algemeene synodale zoowel als provinciale reglementen ten aanzien van het gebruik der evangelische gezangen de meest gewenschte vrijheid laten.

Bij een paar leden, de heeren *Ebbinge* en *Spijker*, blijft evenwel nog bedenking bestaan, of het verplichtend éénmaal zingen der evangelische gezangen bij *iedere* godsdienstoefening regtens werkelijk niet meer bestaan zou, hetgene door de *overige leden der vergadering* overeenkomstig de adviezen der *Hoogleeraren* en van den *Secretaris* als hunne overtuiging wordt uitgesproken. De vergadering wil daarbij echter niet uit het oog verliezen, dat zij thans niet geroepen is, om nieuwe verordeningen in dien geest vast te stellen, en ook de overtuiging te eerbiedigen heeft, waarnaar sommige kerkelijke besturen, zelfs ook nog na de invoering der Synodale reglementen voor de kerkeraden en der provinciale reglementen gemeend hebben de vroegere verordeningen te moeten handhaven.

Overbodig acht de vergadering evenwel het amendement van den hoogleeraar *Scholten* over te nemen, „dat de Synode, onverminderd het regt der kerkelijke besturen, om ten aanzien der verbindende kracht van de verordeningen betreffende de verplichting tot het éénmaal zingen van evangelische gezangen bij de godsdienstoefeningen hunne overtuiging te volgen, met verwijzing naar artt. 21—24 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden als haar gevoelen uitspreke, dat het bedoelde gebruik niet langer verplichtend is, maar dat daaromtrent den predikanten eene volkomene vrijheid gelaten is.” Slechts de heeren *van Heusden*, de *Leu* en *Spijker* verklaren zich met den heer *Scholten* voor dit amendement.

Naar de motie van den president oordeelt de vergadering het intusschen overeenkomstig de adviezen van de *Hoogleeraren* en van den *Secretaris* gepaster voor het tegenwoordige standpunt der Synode, als nu alleenlijk geroepen, om van hare zienswijze te doen blijken, de conclusie in dier voege te wijzigen, dat zij de daarin vervatte verklaring slechts *als haar gevoelen* doe kennen. Met de *adviserende leden* verklaren zich hiervoor de heeren

Eenparige goedkeuring van de beschouwingen der rapporterende commissie met bijzondere dankzegging voor haren arbeid in dezen.

Beraadslaging over het tweede gedeelte van het rapport, wegens de verbindende kracht der verordeningen omtrent het verplichtend gebruik der evangelische gezangen bij iedere godsdienstoefening.

Instemming met de conclusie van het rapport, dat naar de tegenwoordige orde van zaken het verplichtend éénmaal zingen der evangelische gezangen bij iedere godsdienstoefening niet meer bestaat, behoudens eerbiediging der vrijheid van de kerkelijke besturen, om de vroegere verordeningen naar hunne overtuiging te handhaven.

Afwijzing eener motie van den hoogleeraar *Scholten* als overbodig, om de Synode met erkenning van de regten der kerkelijke besturen en met verwijzing naar het Synodaal reglement voor de kerkeraden hare overtuiging te doen uitspreken, maar den predikanten in dezen eene volkomene vrijheid te laten.

De conclusie van het rapport aangenomen, met de wijziging naar het voorstel van den president, dat deze Synode de daarin vervatte verklaring slechts als haar gevoelen doe kennen.

Hartman, Sannes, Feith, Losgert, van Heusden, Ebbinge, Tonckens, Marcus, Slotemaker, de Leu en Spijker, terwijl zich tegen de motie verklaren de heeren *Tichler, Hugenholtz, van Laak, Oort en Wittkop*. De vormelijk alzoo gewijzigde conclusie van het rapport wordt evenwel naar *eenparige adviezen* van de *Hoogleeraren* en van den *Secretaris* aangenomen door *alle* leden, met uitzondering van den heer *Spijker*.

Motie van den heer *Slotemaker*, om de beslissing, nopens de openbaarmaking van de beschouwingen der Synode wegens de vrijheid in het gebruik van den catechismus en van de evangelische gezangen, te verdragen, niet onderstaend.

Wat nog de wijze betreft, waarop de Synode hare verklaringen nopens de opheffing van de verplichting om over den catechismus te prediken, en haar gevoelen omtrent de vrijheid in het gebruik maken van de evangelische gezangen zal doen kennen, zoo vindt de motie van den heer *Slotemaker* om met het besluit dienaangaande te wachten tot de beslissing over de wijze waarop de Synode zich verklaren zal, ten aanzien van de adressen wegens de afvaardiging van den heer *van Heusden* en de handhaving van den historischen grondslag der evangelieprediking, geene ondersteuning.

Eenparig besluit om de openbaarmaking van het gevoelen der Synode, ook tot beantwoording der adressanten, door eene opzettelijke mededeeling in het kerkelijk orgaan te doen plaats vinden.

De vergadering meent, met *eenparigheid van adviezen en stemmen*, dat eene opzettelijke mededeeling daarvan geschieden moet volgens het advies der rapporterende commissie door het kerkelijk orgaan, ook tot informatie van de adressanten, voor welke zij, met afwijking van het advies der commissie, een regtstreeksch antwoord onnoodig, maar zulke mededeeling in de kerkelijke courant genoegzaam acht; dit laatste met terugkoming ook op het reeds genomene besluit, om de classicaal vergadering van 's *Gravenhage*, door tusschenkomst van het classicaal bestuur, betreffende het verplichtend gebruik der evangelische gezangen in voege als de commissie had voorgesteld te antwoorden.

Rapport der commissie tot de missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Potchefstroom* in de *Zuid-Afrikaansche* republiek.

De commissie tot de missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Potchefstroom* in de *Zuid-Afrikaansche* republiek, brengt haar rapport uit bij monde van den hoogleeraar *Doedes*.

„HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„In handen uwer commissie is gesteld eene missive van den eerwaardigen kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Potchefstroom* (gezegd *Moorivier*) in de Zuid-Afrikaansche Republiek, dd. 9 Januarij 1860, ger. sub n°. 314. De genoemde kerkeraad deelt daarin aan uwe vergadering mede, dat de heer *Postma*, leeraar der Christelijke Afscheiden-kerk in Nederland, na tot leeraar van eene der gemeenten in de Zuid-Afrikaansche Republiek beroepen te zijn en daarvoor bedankt te hebben, eene tweede kerk naast de Nederduitsche Hervormde aldaar opgericht heeft, onder den naam van Christelijke Gereformeerde kerk, terwijl de volgelingen van genoemden leeraar zich de alleen-ware Gereformeerde kerk noemen; dat dit menig hart ongerust en bekommerd maakt, en men nu wenscht te weten, of de kerk van den heer *Postma* al of niet behoort tot de ware Nederlandsche Hervormde kerk, die overeenkomt met de grondbeginselen der nationale Synode, gehouden in de jaren 1618 en 1619 te *Dordrecht*, opdat men klaar en duidelijk wete welke kerk, die waartoe de bovengenoemde kerkeraad behoort of die waarvan de heer *Postma* is uitgezonden, de ware Hervormde is; terwijl voorts het ver-

trouwen wordt uitgesproken, dat de Hervormde kerk in Nederland de ware kerk is, die door Gods genade van de grondbeginselen der Vaderen in 1618 en 1619 te *Dordrecht* overeenkomstig Gods woord vastgesteld nog niet is afgeweken.

„ Uwe commissie adviseert u, aan den genoemden kerkeraad het antwoord te zenden, dat in het hierbijgevoegde concept vervat is, en wenscht, dat het door de Broeders in de Zuid-Afrikaansche Republiek voldoende geacht worden mag.

„ Gravenhage, 24 Julij 1860.

„ Uwe Gecommitteerden,

J. J. DOEDES.

J. WITKOP.

P. A. C. HUGENHOLTZ.”

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk,
aan den Eerwaardigen Kerkeraad der Nederduitsch Hervormde gemeente te *Potchefstroom* in de Zuid-Afrikaansche Republiek.

„ GELIEFDE BROEDERS IN ONZEN HEER JEZUS CHRISTUS!

„ Met belangstelling hebben wij kennis genomen van den brief, door u den 9den Januarij dezes jaars ons toegezonden, ten einde volledige inlichtingen te bekomen, om te weten, of de kerk van den heer *Postma*, al dan niet behoort tot de ware Nederlandsche Hervormde kerk, die overeenkomt met de grondbeginselen der nationale Synode, gehouden in de jaren 1618 en 1619 te *Dordrecht*, in welken gij verder verklaart te vertrouwen, dat de Nederlandsche Hervormde kerk in Nederland nog de ware kerk is, die door Gods genade van de grondbeginselen der vaderen, in 1618 en 1619 te *Dordrecht* overeenkomstig Gods woord vastgesteld, nog niet afgeweken is.

„ Wij wenschen aan uwe eigene beslissing over te laten of de volgelingen van den heer *Postma*, die gelijk gij ons meldt, zich de alleen-ware Gereformeerde kerk noemen dit te regt doen en zullen trachten u in staat te stellen dit te beoordeelen, door u eenvoudig mede te deelen, dat de Nederlandsche Hervormde kerk, welke wij vertegenwoordigen en van welke zij, die tot de Christelijke Afgescheiden-Gereformeerde kerk in Nederland behoorren, geene leden hebben willen blijven, tot heden nog altijd dezelfde belijdenisschriften voor de hare erkent, die sedert de vergadering der nationale Synode te *Dordrecht*, in 1618 en 1619, door haar erkend zijn geworden; dat niemand als herder en leeraar bij haar wordt toegelaten, dan die plegtig verklaart, „ naar het grondbeginsel der Christelijke kerk in het algemeen en der Hervormde in het bijzonder, Gods heilig woord, in de schriften

des Ouden en Nieuwen Verbonds vervat, van ganscher harte aan te nemen en opregtlijk te gelooven; deszins en willens te zijn, den geest en de hoofdzak der leer, welke in de aangenomene formulieren van eenigheid der Nederlandsche Hervormde kerk begrepen is, getrouwelijk te handhaven; mitsdien den ganschen raad Gods, inzonderheid Zijne genade in Jezus Christus als den eenigen grond der zaligheid ernstig en van harte, naar de hun geschonkene gaven, aan de gemeente te zullen verkondigen", terwijl volgens art. 11 van het Algemeen Reglement voor de Nederlandsche Hervormde kerk allen, die in onderscheidene betrekkingen met het kerkelijk bestuur belast zijn, als hun hoofddoel ook dit hebben te beschouwen, "de belangen van de Christelijke kerk in het algemeen en van de Hervormde in het bijzonder ter harte te nemen en hare leer te handhaven."

"Geenszins willen wij gehouden zijn, hiermede u te berigten, dat allen, die tot de openbare Evangelieprediking in onze Nederlandsche Hervormde kerk toegelaten, of die in onderscheidene betrekkingen met het kerkelijk bestuur belast zijn, aan den geheelen inhoud van de boven bedoelde formulieren van eenigheid hun zegel hechten. Is er in uw midden verdeeldheid op kerkelijk en godsdienstig gebied, bij ons ontbreekt zij evenmin, gelijk zij ook in groote mate aanwezig is onder hen, die zich van onze Hervormde kerk afgescheiden hebben; en terwijl bij ons onderscheidene rigtingen tegenover elkander staan, en in den boezem onzer kerk stellingen verdedigd worden, die gansch niet zonder regt doen vragen, of de hoofdinhoud van het Evangelie daarmede niet onvereenigbaar is, vinden niet weinigen in de belijdenisschriften onzer kerk geenszins de naauwkeurige en volledige uitdrukking van hunne Christelijke belijdenis. Maar dit geeft aan de volgelingen van eenen leeraar der Christelijke Afgescheiden-Gereformeerde kerk het regt niet, om zich voor de alleen-ware Gereformeerde kerk te houden. Zij, die zich dien naam geven, betwisten daarmede ook aan de door ons vertegenwoordigde kerk het regt, om zich eene Gereformeerde te noemen. Wij laten nu aan u zelve over, in deze zaak uitspraak te doen.

"Dat wij overigens voor onze kerk op eenen nog hooger en eernaam, dan dien van Hervormde aanspraak maken, verbergen wij geenszins voor u; ja wij vertrouwen, dat gij zelve nog hooger en eernaam dan dien van "alleen-ware Gereformeerde" voor den uwen begeert. Of gaat in dezen iets bij u boven Christelijk? Willen sommigen zich bij uitsluiting van anderen de alleen-ware Gereformeerde kerk noemen; waarom zouden wij ons ten laatste daarover verontrusten? Verdient dat de eer van menig hart ongerust en bekommerd te maken? Laat ons het Evangelie onzes Heeren Jezus Christus opregt aannemen en vrijmoedig belijden; laat ons door eenen Christelijken wandel toonen, dat wij Evangelisch gezind, met den Heiligen Geest vervuld, Jezus Christus onzen Heer toebehooren. Dat zij onze roem, dat zij onze eer! Hartelijk wenschen wij u en uwe gemeenten toe, dat Hij, die voor ons gekruisigd is en uit den dood opgewekt aan de regterhand des Vaders als hoofd Zijner gemeente heerscht, zich zoowel in uw, als in ons midden verheerlijke, door én uwe gemeenten én de ons dierbare Nederlandsche Hervormde kerk te doen bloeijen, in Zijne kennis en genade meer en meer te doen opwassen. U zal het zeker verblijden, als het hun, die zich van de Nederlandsche Hervormde kerk hebben afgescheiden, minder te doen is om de alleen-ware Gereformeerde kerk te heeten, dan om werkelijk tot de levende leden van het ligchaam van Christus te behooren; en ons zal het groote vreugde geven, als wij van u vernemen mogen, dat er onder de Gereformeerden in de Zuid-Afrikaansche Republiek geene verdeeldheid meer is, maar veeleer eenheid uit het geloof in Jezus Christus

door den Heiligen Geest, en als men u van onze kerk berigten kan: daar hebben allen elkander hartelijk lief als verlost en door denzelfden Heer, als geroepen tot dezelfde hoop!

„ Met de oprechte bede, dat God u naar den rijkdom Zijner genade in Jezus Christus verlichte, versterke, vertrooste, groeten wij u met broederlijke toegenegenheid en wenschen wij u den vrede toe, die de vrucht van den Heiligen Geest is.

„ 's Gravenhage, Julij 1860.

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk,

Het rapport wordt ter visie van de leden gelegd, om later na het rapport over het voorstel van den heer *Witkop*, en de adressen tot handhaving van den historischen grondslag der evangelieprediking, aan de orde te worden gesteld.

Het rapport ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld.

Wordt verder gelezen namens de daarvoor bestaande commissie door den heer *Ebbinge* het rapport betreffende de door de Synodale Commissie ter sprake gebragte maatregelen om in verschillende financiële behoeften te voorzien.

Rapport der commissie tot de door de Synodale Commissie vermelde maatregelen, om in verschillende financiële behoeften te voorzien.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ De commissie in uwe zitting van den 14den Julij benoemd, ter zake van een voorstel bij de Synodale Commissie ter tafel geweest, tot ampliatie van artt. 44 en 52 van het Algemeen Reglement, strekkende om aan de Synodale Commissie in bepaalde gevallen, de bevoegdheid tot het toekennen van restitutie van kosten buiten zaken van tucht te verleenen; en van het voorstel der commissie tot oprigting van een Synodaal fonds voor de Nederlandsche Hervormde kerk, ter voorziening in kerkelijke behoeften, waarvoor de classicale kas niet kan worden aangesproken, en andere fondsen of niet bestemd of niet voldoende zijn, (zie Bijl. A, bladz. 49); heeft de eer aan uwe vergadering ten fine van consideratien en advies te berigten, dat zij de oprigting van zoodanig Synodaal fonds hoogst wenschelijk acht. De ondervinding toch heeft geleerd, dat er vele zaken zijn die het opzigt en de orde in de kerk betreffen, waarvoor classicale en provinciale kerkbesturen geen het minste defroijement in rekening kunnen brengen, niettegenstaande aan derzelver regeling, veel moeite en tijd, ja dikwerf zelfs belangrijke onkosten verbonden zijn. De ervaring daarvan zou genoemde besturen al ligt van het onderzoek van en de bemoeijing met vele anders niet onbelangrijke voorvallen en omstandigheden kunnen terughouden; iets, hetwelk van zelf tot nadeel van de goede orde en het heil der kerk zou moeten leiden. Daarbij heeft het voorgestelde fonds, blijkens het door de Synodale Commissie bladz. 49 en 50 genemoreerde, zoo menig ander nuttig en heilzaam doel, — zal hetzelfde kunnen voorzien in zoovele behoeften, welke nog in onze kerk bestaan; zal hetzelfde nog zooveel wezenlijk goeds kunnen daarstellen, hetwelk tot nog toe daarin gemist wordt, dat het hoogst wenschelijke van het bestaan van zulk een fonds niet betwijfeld kan worden. Het is daarom dan ook dat uwe commissie uit volle overtuiging voor de oprigting van het voorgestelde fonds meent te kunnen en te moeten adviseren.

„ Hare ingenomenheid met bedoeld Synodaal fonds heeft intusschen uwe commissie niet belet het hoogst moeilijke en bezwaarlijke in te zien van de wijze, waarop hetzelfde volgens het voorstel der Synodale Commissie zou moeten tot stand worden gebragt en bestaan blijven. Die wijze zou zijn, een examengeld te laten betalen door de candidaten tot de heilige dienst en zulks ter somma van f 100, onverminderd de f 25, nu reeds door hen te storten in de algemeene weduwenbeurs. Die som is uwe commissie voorgekomen voor velen, zoo niet voor de meesten, te bezwarend te zijn. Het moge toch waar zijn, dat men vroeger bij een propo-nents-examen in eene classis-vergadering afgelegd eene vrij wat hoogere som, te weten van twee en drie en meer, ja zelfs tot zes honderd betaalde, men vergete echter niet, dat toenmaals de studie-kosten aanmerkelijk minder waren dan thans, ja niet meer dan de helft der tegenwoordige bedroegen, zoodat het voorgestelde middel, vooral voor predikanten wier inkomsten niet in die evenredigheid zijn vermeerderd, en die in den regel het meest hunne zonen tot predikanten laten studeren, te drukkend zijn zou. Hierom heeft uwe commissie eerst gemeend, voor te stellen om de som van f 100 tot op drie vierden of de helft te verminderen, maar zij stuitte later spoedig op de zwaarigheid, dat daardoor het fonds voor de vele doeleinden ontoereikend, en in zijne heilzame werking te zeer beperkt zoude worden. De voorgestelde som van vijf tot zeven duizend gulden, jaarlijks inkomen, acht uwe commissie noodig, zal het fonds op den duur gunstig kunnen werken. Zij acht zich echter bezwaard, die som alleen door de candidandi te doen dragen, en stelt daarom aan uwe vergadering voor, om in dezen mede de hulp van het rijk in te roepen, en de Hooge Regering om een alterum tantum te verzoeken. Kan men volgens de opgave der Synodale Commissie vaststellen, dat er jaarlijks vijftig of zestig candidaten aankomen, en werd dan volgens het voorstel uwer commissie bij dezen gedaan, de bijdrage voor iederen candidaat op f 50 bepaald, dan zou het fonds door deze bijdragen een jaarlijksch inkomen van drie tot vierde half duizend gulden, als prius tantum verkrijgen. Men vrage nu het rijk om eene eerste jaarlijksche toelage van f 2500 als alterum tantum, waardoor dan de vereischte som verkregen zou worden. Ten dien einde drage men aan de Synodale Commissie het concipieren van een reglement op, waarin alles wat den aard en het doel van het fonds betreft, en de gevallen waarin, en de voorwaarden waarop toelagen uit hetzelfde genoten kunnen worden, verder omschreven en bepaald worden.

„ Verder worde volgens den weg, bij art. 62 van het Algemeen Reglement aangewezen, in art. 18 van het reglement op het examen, achter het woord „weduwenbeurs” gevoegd: „en 50 gulden voor het Synodale fonds der Nederlandsche Hervormde kerk”, op welke bijvoeging dan tevens zal moeten toepasselijk worden gemaakt, wat in de volgende alinea van dat artikel is bepaald.

„ Wat nu eindelijk de voorgestelde, maar door de Synodale Commissie reeds afgewezen, ampliatie van artt. 44 en 52 van het Algemeen Reglement betreft, het zal uwe vergadering van zelf in het oog zijn gevallen, dat, in verband met hetgene door uwe commissie geadviseerd is, met betrekking tot het concipieren van een reglement van het te creëren Synodaal fonds, zoodanige ampliatie nu ook overtollig zou zijn, als wordende een en ander in het te concipieren reglement opgenomen.

„ En hiermede meent uwe commissie hare taak te hebben afgedaan. Zij eindigt die taak met den wensch dat het voorstel van de Synodale Commissie tot oprigting van bedoeld Synodaal fonds, goedkeuring en ondersteuning vinde, en bij de Hooge Regering en bij

Uwe Eerwaardige vergadering, opdat daardoor veel gebrekkigs uit de Vaderlandsche kerk worde weggenomen, veel goeds daarin worde gesticht. Tot bevordering van dat goede mogen ook verder strekken de werkzaamheden van uwe Hooge Vergadering.

J. H. SCHOLTEN.

A. SLOTEMAKER Cz.

C. J. VAN HEUSDEN.

J. W. E. EBBINGE."

Het rapport wordt insgelijks ter visie gelegd om na de tegen morgen reeds aan de orde gestelde onderwerpen in behandeling te komen.

Het rapport ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld.

Ook de commissie tot de belangen van de inkomsten van den koster te *Finsterwolde*, brengt bij monde van den heer *Feith* haar rapport uit.

Rapport der commissie tot de belangen van den koster te *Finsterwolde*.

Overeenkomstig de conclusie van het rapport wordt met dankzegging inzonderheid aan den rapporteur besloten aan de Algemeene Synodale Commissie op te dragen, de bestaande bezwaren tegen het contract aan den Minister kenbaar te maken, en de tusschenkomst en medewerking van Zijne Excellentie in te roepen, opdat door het weigeren der approbatie van het collegie van toezigt, zoo die nog niet mogt zijn verleend of door het uangaan van eene latere overeenkomst of het verkrijgen eener bevredigende verklaring van het gemeentebestuur de bezwaren mogen worden weggenomen. Het voorstel van den *Secretaris*, om zich te dezer zake terstond tot den Minister te wenden, vond geene genoegzame ondersteuning.

Overeenkomstig de conclusie van het rapport besloten tot lastgeving aan de Synodale Commissie, om zich over de onderwerpelijke belangen tot den Minister te wenden.

Voortgaande met de behandeling van het verslag der Synodale Commissie in Bijlage B, schenkt de vergadering hare goedkeuring aan de beschouwingen der commissie over het verzoek om handhaving van het eigendomsregt op het schoolgebouw te *Doezum*, maar oordeelt zij, na kennisneming van een des betreffend schrijven van den kerkeraad dd. 28 Mei 1860, behoorende bij de stukken aangaande de zaak van *Finsterwolde*, ger. sub n°. 557, dat hiervan langs den kerkelijken weg mededeeling aan den kerkeraad geschieden moet.

Afwijzing van het verzoek van den kerkeraad van *Grootegast* c. a., om handhaving van het eigendomsregt op het schoolgebouw te *Doezum*, overeenkomstig de beschouwingen der Synodale Commissie.

Goedgekeurd worden ook de verrichtingen der Synodale Commissie omtrent het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* tot vereffening van het geschil wegens de uitbetaling van vacatuurpenningen tusschen den ring van *Bellingwolde* en kerkvoogden te *Blijham*, en het verzoek van den kerkeraad te *Oisterwijk* tot uitvoering van 's Konings besluit ter zake van het beheer der Heiligengeest-armenfondsen aldaar.

De verrichtingen der Synodale Commissie ten aanzien van het geschil over vacatueurgelden tusschen den ring van *Bellingwolde* en kerkvoogden te *Blijham* en het belang der Heiligengeest-armengoederen te *Oisterwijk*, goedgekeurd.

Kennisneming van eene ministeriele missive, houdende verwijzing van belanghebbenden bij even gemelde goederen naar de regterlijke magt en besluit tot berigtgeving hiervan aan den kerkeraad te *Oisterwijk*.

Wat de laatstgenoemde aangelegenheid aangaat, wordt kennisgenomen van het antwoord van den heer Minister, dd. 4 Julij jl., n°. 12, ger. sub n°. 16, hoofdzakelijk de mededeeling behelzende, dat belanghebbenden hun regt slechts door de regterlijke magt kunnen doen gelden, aan welke bij uitsluiting de kennisneming van diergelijke zaken behoort.

De vergadering oordeelt, dat in dat antwoord moet worden berust, maar dat hiervan, nevens mededeeling van het antwoord, door tusschenkomst der kerkelijke besturen aan den kerkeraad te *Oisterwijk* moet worden berigt.

Goedkeuring van de tusschenkomst der commissie ter zake van den eigendom en het beheer van de fondsen der kamer van charitaten te *Delft*.

Ook de verrigtingen der Synodale Commissie tot handhaving van de regten der Hervormde gemeente te *Delft*, betreffende den eigendom en het beheer van de fondsen der kamer van charitaten aldaar, draagt de goedkeuring der vergadering weg.

Vergunning tot voortduring van den abnormalen toestand der diaconie te *Delft*, naar aanleiding van eene ingekomene missive van den kerkeraad aldaar.

Met leedwezen verneemt zij intusschen uit een ingekomen schrijven van den kerkeraad te *Delft*, dd. 25 Junij jl., met geleidende missive van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, ger. sub n°. 604, dat de gewenschte beslissing der zaak nog steeds achter wege blijft. Zij oordeelt daarom evenwel aan het daarbij kenbaar gemaakte verlangen te moeten voldoen, om den kerkeraad op nieuw vergunning te verleenen tot voortduring van den abnormalen toestand zijner diaconie, en wel overeenkomstig het advies van den Secretaris tot 31 December des volgenden jaars.

Benoeming van de heeren *A. Telting* en *D. G. Kortebout* van der *Sluijs* tot lid en diens secundus van de Algemeene Synodale Commissie.

Uit het gisteren gemaakte gros van ouderlingen voor de benoeming van een lid der Algemeene Synodale Commissie, wordt bij eene eerste stemming gekozen de heer mr. *A. Telting*, oud-ouderling te *Franeke* en reeds tot secundus-lid benoemd; terwijl nu tot zijn secundus gekozen wordt bij eene tweede stemming de heer mr. *D. G. Kortebout* van der *Sluijs*, ouderling te *Almelo*.

Aan den Secretaris wordt opgedragen om voor de onverwijld mededeeling van deze benoemingen aan de belanghebbenden zorg te dragen.

Mededeeling van de uitspraak der Synodus contracta in hooger beroep, waarbij de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* tot ontzetting uit de dienst van den predikant *Ilcken* te *Kolderveen*, is vernietigd.

De vice-president berigt nog aan de vergadering, als president van de Synodus Contracta ter zake van het hooger beroep van den predikant *Ilcken* te *Kolderveen* c. a., dat deze Synode hare werkzaamheden geëindigd heeft, die geleid hebben tot vernietiging van de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, waarbij de heer *Ilcken* uit zijne dienst en ambt als predikant te *Kolderveen* c. a., was ontzet.

De uitspraak der Synodus Contracta wordt door den Secretaris gelezen en voor kennisgeving aangenomen.

Sluiting der zitting.

De vergadering wordt verdaagd tot morgen den 25sten Julij, des voormiddags ten half elf ure, en daarna door den president met dankzegging gesloten.

H. J. SPIJKER, *President*.

19de ZITTING.

Woensdag den 25sten Julij 1860.

De vergadering wordt met gebed geopend; de notulen der voorgaande vergadering worden gelezen en gearresteerd.

Opening der zitting.

Naar de motie van heer *Feikh* wordt besloten, om van het rapport in de zitting van gisteren betreffende de zaak van *Finsterwolde*, om daarvoor aangevoerde redenen, slechts de conclusie in de gedrukte Handelingen te vermelden, evenwel overeenkomstig de motie van den *Secretaris*, met magtiging van de Synodale Commissie om van hetzelfde zooveel in haar verslag aan de volgende Synode op te nemen, als zij voegzaam en noodig zal achten.

Besluiten omtrent het rapport ter zake van de handhaving der inkomsten van den koster te *Finsterwolde*, naar de motien van den heer *Feikh* en den *Secretaris*.

Gelezen wordt door den heer *Oort*, namens de daarvoor bestaande commissie, een rapport betreffende het voorstel van den heer *Witkop*, de adressen tot handhaving van den historischen grondslag der Evangelie-prediking en de vragen voorkomende in tabel A der kerkvisitatie omtrent de leer en belijdenis van predikanten en kerkeraadsleden.

Rapport van de commissie tot het voorstel van den heer *Witkop*, de adressen betreffende tot handhaving van den historischen grondslag der evangelieprediking en de vragen voorkomende in tabel A der kerkvisitatie, omtrent de leer en belijdenis van predikanten en kerkeraadsleden.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN !

„ In uwe vergadering van den 7den dezer werd ons onder anderen door u opgedragen om een schriftelijk voorstel van ons medelid, den heer *Witkop*, alsmede een viertal adressen betreffende de leervrijheid in onze kerk in overweging te nemen en u deszake te dienen van consideratien en advies. Later werden wij nog uitgenoodigd om dit ook te doen ten aanzien van eene bijzonderheid, die u uit de rapporten omtrent de kerkvisitatie was kenbaar geworden.

Niet zonder eenigen schroom aanvaardden wij die taak, bewust hoe teedere snaren hier worden aangeroerd en hoe moeilijk het is omtrent zulke aangelegenheden een advies te geven, dat, zoo het ook uwe goedkeuring mogt wegdragen, aan alle billijke eischen der adressanten voldoen kan. Wij hebben gepoogd de ons opgelegde taak te volbrengen en staan gereed u rekenschap te geven van onze overleggingen.

I. Afzonderlijk handelen wij eerst over het voorstel van den heer *Witkop*; het luidt aldus: „ De ondergeteekende verlangt een antwoord van uwe vergadering op de vraag: of de ontkenning der opstanding van Jezus Christus als historisch feit door eenen candidaat, welke tot de predikdienst wordt toegelaten, niet in strijd is met de verklaring, welke schriftelijk door hem wordt afgelegd ? ”

„ Ieder onzer deed hulde aan het beginsel, waardoor ons medelid geleid werd tot het doen dezer vraag. Wij weten, dat het geen ander was dan belangstelling in de heerlijke Evangeliebediening. Die vraag betreft dat bij uitnemendheid gewigtige feit uit de levensgeschiedenis onzes Heeren, dat de hoeksteen moet geacht worden, waarop der Christenen geloof de eeuwen door is gebouwd, waarvan de waarde, ja de zekerheid in onze dagen bij

hernieuwing betwijfeld en bestreden wordt. Als wij met het oog hierop in den schoot onzer commissie den vrager een antwoord hadden moeten geven, geen onzer zou een oogenblik hebben gearzeld ieder voor zich de belijdenis af te leggen, dat hij zich niet bevoegd, noch in staat zou achten om de bediening des Evangelies in onze Hervormde kerk te vervullen, als hij niet met geheel zijn hart geloofde, dat Jezus Christus ten derden dage is opgestaan uit de dooden. Wij kunnen dan ook niet anders dan het gevoelen uitspreken, dat het onvereinigbaar is, de opstanding van den Heer Jezus Christus te ontkennen en toch de verklaring te onderschrijven, die gevorderd wordt bij de toelating tot de predikdienst.

„ Maar niet tot zulke belijdenis en oordeelvelling werden wij geroepen. Wij moesten u adviseren, welk antwoord door de Synode op officiële wijze den geëerden vrager zou worden gegeven, na vooraf onderzocht te hebben of gij aan zijn verlangen naar een antwoord op zijne vraag behoort te voldoen. En het is dit laatste, Hoog Eerwaardige Heeren! wat wij betwijfelen. Wij zien niet, dat gij geroepen zijt om deze en dergelijke vragen te beantwoorden, die u worden voorgelegd, zelfs zonder vermelding van aanleiding en doel, al geschiedt het ook, als in het onderhavige geval, met Christelijken zin. Weigert gij het ditmaal niet, straks komen van onderscheidene zijden dergelijke vragen tot u. En betrefte het nu deze hoofdgebeurtenis uit het Evangelie, er zijn toch ook anderen te noemen, die met onze Christelijke geloofsbelijdenis ten allernaauwste samenhangen; en weldra komt men tot u met vele en velerlei onderzoekingen, wat al en wat niet bestaanbaar zij met de gelofte door den aanstaanden Evangeliedienaar af te leggen. Maar die moeilijkheid zou u op zich zelve nog niet mogen afschrikken. De Synode is ook niet gewoon, om terug te deinzen voor bezwaarlijke en netelige vraagstukken, als zij van hare roeping zijn. Doch dit is het juist, wat wij ontkennen ten dezen. De verklaring die elk candidaat tot de Heiligen dienst bij zijne toelating onderteekent is eenmaal wel en wettig door de Synode vastgesteld en verbindend, waaraan ook de provinciale kerkbesturen zich hebben te houden. En nu is het niet de Synode aan wie het examen der candidaten is opgedragen. Dit is uitsluitend het werk der provinciale kerkbesturen. Deze hebben op hunne verantwoording het onderzoek te doen en te beslissen, wie wel en wie niet tot de predikdienst in de Hervormde kerk kunnen worden toegelaten.

„ Wij stellen u voor, om aan ons geacht medelid te betuigen, dat gij aan zijn verlangen naar een antwoord op zijne vraag om evengenoemde gronden niet kunt voldoen.

„ II. In de tweede plaats spreken wij tot u over een viertal adressen, waarvan drie door even zooveel classicale vergaderingen dezes jaars, namelijk van *Harderwijk* ger. sub n°. 26, van *Utrecht*, ger. sub n°. 19 en van *Heusden*, ger. sub n°. 44 en het vierde door manslidmaten der Hervormde gemeente te *Veen*, ger. sub n°. 39, zijn ingediend. Bij de opgave van den inhoud gaan wij voorbij wat in sommigen voorkomt omtrent de verpligting tot de Catechismusprediking waarover reeds een rapport door onze commissie is ingediend en aangaande de afvaardiging van een der leden der Synode dezes jaars, dat door eene andere commissie is behandeld.

„ De groote meerderheid der classicale vergadering van *Harderwijk* heeft met leedwezen kennis genomen van hetgene in de 17de zitting der Synode ten vorigen jare is geadviseerd met betrekking tot een verzoek uit *Oosterbierum* c. a. en neemt hieruit aanleiding om uit

te weiden in beklag over de volle vrijheid, die, naar hun baweren, den leeraar gegeven is om de belijdenis der kerk ter zijde te leggen, en niet alleen dit, maar volle vrijheid ook om de historische feiten der schrift te loochenen en in het openbaar als kunstig verdicte fabelen voor te stellen. Zij protesteren tegen dezen blaam der kerk aangedaan, als of deze vrijheid met haren geest in overeenstemming zijn zou, daar de Nederlandsche Hervormde kerk nooit eene andere vrijheid heeft gezocht, dan in den historischen Christus, den Christus der Profeten en Apostelen. Bedroefd heeft het de adressanten, „dat de Synode (zooals zij betuigde) geen voldoende reden vindt, om zich al te zeer te verontrusten over het verschijnsel, dat door vele leeraren getracht wordt den geschiedkundigen grondslag van het Christendom te ondermijnen.” Zij beklagen zich dat, terwijl de leeraar zoodanige volle vrijheid heeft, de gemeente haar mist in de keus van den leeraar, die hare kinderen doopen en onderwijzen zal. Zij zien in deze en dergelijke verschijnsels, eene de gemeente krenkende concessie aan de moderne, de door u begunstigde, theologie en eindigen met de verklaring, dat zij geene liefde willen ten koste der waarheid.

„De manslidmaten te *Veen* geven hunne volkomene instemming met het vermelde adres uit *Harderwijk* te kennen.

„De classicale vergadering van *Utrecht* drukt, bij den twijfel onzer dagen aan de voornaamste daadzaken, betreffende den Christus in de Evangeliegeschiedenis vermeld, haren wensch uit, dat het Uw Hoog Eerwaardigen moge behagen, maatregelen te beramen, waardoor de erkenning van den Christus, zooals de Evangelisten en Apostelen in hunne schriften Hem voorstellen, voor allen, die als *bestuurders* der vaderlandsche Hervormde kerk optreden, even als voor hare *leeraren* verplichtend gemaakt wordt. Zulke maatregelen acht zij noodig en gepast, opdat de gemeente niet langer vrage, of de wekelijksche en jaarlijksche feesten, die de Nederlandsche Hervormde kerk en hare Synode aanbevelen, en daarmede haar ootmoedig geloof en hare heiligende vreugde slechts op veronderstellingen rusten. Terwijl zij het overlaten aan de Synode, of er meer gepaste maatregelen kunnen genomen worden, geven zij in bedenking om van allen, die met eenige betrekking van kerkbestuur belast worden, eene verklaring te vorderen gelijksoortig aan die, welke volgens Synodaal besluit van 30 Augustus 1854 moet worden afgelegd door hen, die tot de Evangeliedienst worden toegelaten.

„De tegenwoordig zijnde leden van de classis van *Heusden* maken kenbaar, dat zij met diep leedwezen opmerken, hoe in de Nederlandsche Hervormde kerk, zelfs door medebroeders in de Heilige bediening, de Heilige schrift ondermijnd wordt en een denkbeeldige Christus in de plaats gesteld wordt van Hem, wien de Apostelen getuigenis geven. Zij achten zich door hun geweten gedrongen, om daartegen met allen ernst protest in te dienen en openlijk getuigenis te geven van hun geloof aan de Schriften en in Hem, wien en zoo als het Evangelie Hem verkondigt.

„Ieder van u, Hoog Eerwaardige Heeren! zal toestemmen, dat in deze adressen gehandeld wordt over hoogst belangrijke zaken, die in onzen tijd veel strijds uitlokken en aan niet weinigen groote bezorgdheid inboezemen. Het is ook niet voor de eerste maal, dat de aandacht der Synode op deze verschijnselen wordt gevestigd. Ten vorigen jare geschiedde dit opzettelijk door een voorstel van haar medelid, den heer *Escher*, en de Synode heeft toen als meermalen getoond, dat zij met nauwgezetheid en warme belangstelling deze dingen behartigt. Ook nu zijt gij hiertoe buiten eenigen twijfel bereid en gij wordt

niet moede om *kragt* en *protest* en *verzoek om maatregelen* te hooren, als zij langs wettigen weg en met Christelijke bescheidenheid tot u gebragt worden, ja! gij wilt zelfs niet eens een enkel woord opmerken, dat van bitterheid en wantrouwen niet geheel is vrij te pleiten.

„Gij hoort de *kragt*, dat hier en daar zulke feiten des Evangelies worden weersproken en als fabelen voorgesteld, die altijd door de Hervormde kerk als onweersprekelijke waarheid zijn erkend en tot wier gedachtenis zij hare feestdagen heeft verordend; dat soms een ideale Christus gesteld wordt in de plaats van den historischen Christus, zooals de Evangelisten en Apostelen Hem verkondigden. Klagen de adressanten over deze dingen, wij weerspreken het niet, dat zij hiertoe aanleiding bekomen hebben, al maken zij zich soms aan eenige overdrijving schuldig. Wij betreuren het met hen, dat meermalen voor onbedriegelijke uitspraak der wetenschap wordt verkondigd, wat nog aan een diep en ernstig onderzoek moest onderworpen blijven of slechts de vrucht is van eene ijlings opgevatte meening. Wij bedroeven ons met hen, als in onze kerk in woord en schrift de Christus der Evangelie-geschiedenis soms plaats maakt voor een beeld van eigene schepping. Wij sluiten het oog voor die afdwalingen niet, maar wij zien ook het goede niet voorbij, dat hier tegenover staat; en steunende op de hulpe Gods, worden wij door den strijd onzer dagen opgewekt om voort te gaan in het werk ons toevertrouwd, geloovende dat onze arbeid niet ijdel is in den Heer. Betuigde de Synode des voorgaanden jaars, „dat zij geene voldoende reden zag, waarom men zich over het genoemde verschijnsel te zeer zou verontrusten en worden deze woorden door de Broederen in de classicale vergadering van *Harderwijk* berispt, zij hebben voorbij gezien, dat diezelfde Synode verklaarde, „hoe hare gerustheid steunde op het vertrouwen, dat de waarheid, die in Christus Jezus is, door niets tot leugen gemaakt of vernietigd worden kan, maar hoe scherper zij onderzocht wordt, des te helderder in het licht treedt en te zekerder getuigenis van haren Goddelijken oorsprong vindt in het hart der menschen, en op het vertrouwen, dat ook nu de krachtige handhaving der Christelijke waarheid door den geest van Christus in de Nederlandsche Hervormde kerk niet zal ontbreken.”

„Gaan sommige adressanten van een beklag over tot een *protest*, wij kunnen dit aanhooren, maar zien niet, dat zulk protest ons tot eenig voorstel aan uwe vergadering leiden kan. Het zij ingediend tegen bepaalde handelingen ter plaatse, waar het behoort, als zij door niets anders en beters zijn te bestrijden. De Synode misbruike hare magt en haren invloed niet; zij geve „geene concessie aan eenige theologische rigting”, hoe ook genaamd; zij wake, zooveel in haar is, dat in de kerk de orde niet tot dwang, de vrijheid niet tot losbandigheid worde noch voor leeraars, noch voor gemeenteleden en er zal door den onbevooroordeelde tegen haar geen protest behoeven ingediend te worden.

„Adressanten vragen *maatregelen*, om aan hetgene zij betreuren en vreezen, paal en perk te stellen. Wij meenen, dat in onze kerkelijke bepalingen genoegzame waarborg is, dat allen, aan wie eenig bestuur is opgedragen, in staat zijn om de kerk tegen wezenlijke schade te helpen behoeden. Al zijn de dagen voorbij, waarin strenge formulierdwang noodig geacht en met krachtigen arm gesteund werd, in onze reglementen wordt heengewezen naar Gods woord in de Schrift, naar Christus als den eenigen grond onzer hope. Wij vertrouwen, dat alle kerkbesturen, hoe langer zoo meer, zij het ook meer dan vroeger in den geest der Christelijken vrijheid, met zorg zullen toezien, dat de kerk geene schade lijde door allerlei wind van leering.

„ De classicale vergadering van *Utrecht* wenschte eene plegtige belofte van allen, die tot eenig bestuur worden geroepen, in den geest van de verklaring, die door de candidaten tot de heilige dienst wordt onderteekend. Wij zien het noodzakelijke of nuttige hiervan niet in. Predikanten en ouderlingen hebben, gelijk ook de diakenen bij de aanvaarding hunner bedieningen, plegtig beloofd, als zoodanigen hunne gaven te zullen besteden ten dienste hunner gemeente. Indien zij onverhoopt niet weten noch gevoelen, dat zij ook in elke andere kerkelijke betrekking hetzelfde doel moeten voor oogen houden; „ dat de zorg voor de belangen zoo van de Christelijke kerk in het algemeen, als van de Hervormde in het bijzonder, de handhaving harer leer, de vermeerdering der godsdienstige kennis; de bevordering der Christelijke zeden, de bewaring van orde en eendragt en de aankweeking van liefde voor Koning en vaderland steeds hun hoofddoel moeten zijn (Art. XI van het Algemeen Reglement)”, wij vreezen, dat belofte op belofte het beoogde doel niet zou doen bereiken.

„ III. Eindelijk hebben wij u nog te berigten op hetgene uit de tabel A der kerkvisitatie aan onze overweging werd opgedragen. De commissie tot de verslagen der provinciale kerkbesturen had uwe opmerkzaamheid gevestigd, op de vragen voor de onberispelijkheid in leer en wandel van de predikanten en de onberispelijkheid in belijdenis en wandel van de ouderlingen en diakenen.

„ Op die vragen was in enkele gemeenten geen antwoord ingevuld, terwijl in sommigen of door den geheelen kerkeraad of door eenigen zijner leden betuigd was, dat men dit niet kon doen, omdat men niet weet wat men door onberispelijkheid in de belijdenis te verstaan hebbe. In ééne gemeente was het bepaald antwoord op die vraag van kerkvisitatoren verlangd, waartoe dezen zich echter onbevoegd en onverplicht rekenden.

„ Wij hebben niet gezien, dat een verzoek om nadere verklaring regstreeks tot uwe vergadering is gekomen. Maar is onze aandacht door u ook op dit punt gevestigd, wij meenden dien wenk te moeten eerbiedigen en deze bijzonderheid te overwegen. Wij vinden geene termen, om u tot nader onderzoek door tusschenkomst der provinciale en classicale besturen te raden. Wij meenen dat gij berusten kunt in de berigten omtrent den toestand der kerkeraden, zooals die in haar geheel tot u zijn gebragt, schoon wij den wensch niet kunnen onderdrukken, dat ook op deze vragen voortaan door elken kerkeraad een antwoord gegeven worde. Schijnt het, dat men zich hier en daar van die beantwoording onthield, omdat men niet wist naar welken maatstaf de zuiverheid in belijdenis zou worden afgemeten, het komt ons voor, dat men ten onregte den toestand der Nederlandsche Hervormde kerk zich voorstelde, alsof zij geene belijdenis meer had. Gij verlangt niet, dat wij in eene breede beschouwing dezer zaak zullen treden, maar wij wenschen u toch als ons gevoelen op te geven, dat men bij zoodanigen twijfel eenvoudig te verwijzen had, wat de predikanten betreft, naar het formulier dat aan de candidaten bij hunne toelating tot de predikdienst wordt onderteekend. (Reglement op het examen, art. 27). En bestaat er aarzeling ten opzichte der ouderlingen en diakenen, het is u niet onbekend, dat er meermalen gewezen is op de vragen bij de voorbereiding tot het H. Avondmaal tot hernieuwing der belijdenis voor de geheele gemeente en dus ook voor predikanten, ouderlingen en diakenen. Maar wil men ten aanzien der beide laatstgenoemde betrekkingen nog iets meer kenmerkends, iets dat meer regelregt heenwijst naar den geest en de hoofdzaak der leer, welke begrepen

is in de Belijdenis-schriften onzer Nederlandsche Hervormde kerk, die regtens nooit zijn afgeschafte, men zie dan niet voorbij, dat, gelijk de predikanten beloven om dien geest en die hoofdzaak der leer te handhaven, ook zij die aan de zijde der predikanten, als opzieners en armverzorger, zijn gesteld, wel niet in eenen anderen geest zullen kunnen arbeiden; dat zij geene andere belijdenis mogen zijn toegedaan, bij al de vrijheid, die in den loop des tijds in onze kerk heerschende is geworden. Wie zich aan de belijdenis van den alzoo aangewezen geest en hoofdzaak der leer houdt, dien mogen zijne broeders ook onberispelijk verklaren in leer of belijdenis, zooveel het menschelijk oordeel verklaren kan, terwijl God alleen het harte kent.

„ Na ernstige en herhaalde zamenspreking hebben wij onze taak naar vermogen volbragt en gemeend u voor als nog geene nieuwe maatregelen te moeten voorstellen ten aanzien der besprokene zaken. Mogt uwe vergadering ons rapport met goedkeuring kunnen aannemen dan zij die goedkeuring voor de adressanten tot eene hernieuwde verzekering, dat de Synode met het oog op den Vader der Lichten wil blijven waken, zooveel in haar is, voor den geestelijken wasdom der gemeenten onzes Heeren; dan moge zij eene plegtige verklaring wezen voor geheel de Nederlandsche Hervormde kerk, dat hare Synode geenen anderen inhoud kent noch wil van prediking en onderwijs dan wat de Heilige Schriften des O. en N. Verbonds leeren, die wijs kunnen maken tot zaligheid door het geloof hetwelk in Christus Jezus is.

„ Onze God en Vader heilige en zegene alle uwe beraadslagingen en besluiten tot eer van Zijnen naam en tot wasdom der duur gekochte gemeente van Zijnen Zoon, onzen eenigen Zaligmaker en Heer!

„ 's Gravenhage, 25 Julij 1860.

J. J. DOEDES.

J. TICHLER.

A. SLOTEMAKER Cz.

G. W. SANNES.

H. L. OORT.”

Het rapport ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld.

Het rapport betreffende de nieuwe redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement in behandeling.

Voorstel van de heeren *Losgert* en *van Heusden* tot het onveranderd blijven van het artikel en ten uitvoerlegging naar artt. 5 en 6 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden.

Het rapport wordt ter visie gelegd om Vrijdag e. k. in behandeling te worden gebragt.

In overweging komt het rapport over de voorloopig aangenomene nieuwe redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement.

Verschillende voorstellen of amendementen worden deswegens ter tafel gelegd, als

van de heeren *Losgert* en *van Heusden*, luidende:

De ondergeteekenden stellen voor, dat art. 23 van het Algemeen Reglement niet veranderd worde, maar dat, naar aanwijzing zelve van dat artikel, de nadere voorziening zal geregeld worden ten gevolge van de bepalingen der artt. 5 en 6 van het Synodaal Reglement voor de kerkeraden.

„ 's Hage, den 25sten Julij 1860.

C. J. VAN HEUSDEN.

A. LOSGERT.

Van den heer *Witkop*, van den volgende inhoud :

De ondergeteekende stelt voor om art. 23 van het Algemeen Reglement dus te wijzigen :

Het regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten berust bij de gemeente, welke dat regt, behoudens de verkregene regten van derden, uitoefent door den kerkeraad, die haar vertegenwoordigt.

J. WITKOP.

Voorstel van den heer *Witkop*, tot wijziging van het artikel dienende om de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten door den kerkeraad te wettigen.

Van den heer *Ebbinge* :

De ondergeteekende stelt voor, dat van de door de Synode van 1859 aangenomene nieuwe redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement, de eerste twee alinea's behouden blijven, en de overige drie verworpen worden.

J. W. E. EBBINGE.

Voorstel van den heer *Ebbinge*, om slechts de eerste twee alinea's der nieuwe redactie van het artikel te behouden.

Van den heer *Hugenholtz* :

De ondergeteekende stelt voor in den aanhef der door de commissie voorgedragene redactie te lezen : „berust bij de kerk”.

P. A. C. HUGENHOLTZ.

Amendement van den heer *Hugenholtz*, om in de redactie van de rapporterende commissie het woord : „gemeente”, door dat van : „kerk” te doen vervangen.

Van denzelfden :

De ondergeteekende stelt voor in de voorgedragene redactie van art. 23 de woorden „niet bedeelden”, waar zij voorkomen, te doen wegvallen.

P. A. C. HUGENHOLTZ.

Amendement van hetzelfde lid om de woorden : „niet bedeelden”, te doen wegvallen.

Van den heer *de Leu* :

Ik ondergeteekende stel voor om van de voorgedragene redactie alinea 6 dus te veranderen : „geene gemeente zal tot de vorige wijze van benoeming terugkeeren, zoodra de meerderheid der stemgerechtigden niet opkomt.

W. F. DE LEU.

Amendement van den heer *de Leu*, tot bepaling dat de gemeente tot de vorige wijze van benoeming niet zal terugkeeren, wanneer de meerderheid der stemgerechtigden niet opkomt.

Na de algemeene beraadslagingen worden de voorstellen van de heeren *Witkop* en *Ebbinge* in behandeling en stemming gebragt, en beiden achtereenvolgens afgewezen.

Tegen het voorstel van den heer *Witkop* verklaarden zich alle *adviserende* leden, gelijk ook de *stemhebbende* leden, met uitzondering van den heer *Witkop* zelf en den heer *Hugenholtz*.

Het voorstel van den heer *Ebbinge* werd insgelijks naar de adviezen van de *Hoogleraren* en van den *Secretaris* afgewezen, terwijl daar verder tegen stemden, de heeren *Hartman*, *Sannes*, *Feith*, *Loosert*, van *Heusden*, *Marcus*, van *Laak*, *Slotemaker*, *de Leu* en *Spijker*. Voor hebben gestemd, de heeren *Tichler*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *Witkop* en *Hugenholtz*.

De voorstellen van de heeren *Witkop* en *Ebbinge* afgewezen.

De beraadslaging over art. 23 bij de behandeling van de eerste alinea der voorgestelde redactie verdaagd wegens staking van stemmen over het eerste amendement van den heer *Hugenholtz*.

Waar vervolgens intusschen, naar de orde door den president gesteld, „om nu de door de rapporterende commissie voorgestelde redactie van het artikel eerst in hare bijzondere deelen en daarna in haar geheel in omvraag te brengen”, bij de behandeling van de eerste alinea de stemmen staken over het amendement van den heer *Hugenholtz*, dat voor de „gemeente” „kerk” wil gelezen hebben, worden de verdere beraadslagingen verdaagd tot den volgenden dag, wanneer het amendement andermaal in stemming moet komen. Voor het amendement verklaarden zich de heeren *Tichler*, *Hartman*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *Slotemaker*, de *Lou* en *Hugenholtz*. Tegen verklaarden zich de adviserende leden en de heeren *Sannes*, *Feith*, *Losgert*, van *Heusden*, *Marcus*, van *Luak*, *Witkop* en *Spijker*.

Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale Commissie terzake van de verzoeken van den kerkeraad te *Buren*, van predikanten en ouderlingen te *Haulerwijk* en bovenal van den burgemeester te *Koudekerke*, allen diaconale belangen betreffende.

Voortgezet wordt de behandeling van het verslag der Synodale Commissie, Bijl. B, en goedkeuring gehecht aan hare verrigtingen omtrent de verzoeken van den kerkeraad te *Buren*, tot hulpverleening in de netelige omstandigheden zijner diaconie, van predikanten en ouderlingen te *Haulerwijk*, ter zake van eene verlangde scheiding van diaconie-goederen en van den burgemeester van *Koudekerke* tot aanschrijving van den kerkeraad om zijne diaconie subsidie te doen vragen; wat het laatste betreft met erkenning, dat de commissie den kerkeraad waardiglijk gesteund heeft in zijne getrouwe naleving van het reglement voor de diaconien.

Instemming met de afwijzing door de Synodale Commissie van de klachten van het burgerlijk armbestuur te *Oostrum* en van den ring te *Makkum* over de handelwijze van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*.

Goedgekeurd wordt verder de afwijzing van het beklag over handelingen van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, zoowel van het burgerlijk armbestuur van *Oostrum* als van den ring van *Makkum*, waarbij evenwel, om dezelfde redenen als in het verslag der commissie vermeld worden, voor zooveel de zaak van *Oostrum* aangaat, de heer *Hugenholtz*, en, voor zooveel de zaak van den ring van *Makkum* betreft, dezelfde en de *Secretaris* zich thans ook van alle deelneming in de behandeling hebben onthouden.

Het berigt der Synodale Commissie omtrent het niet ontvankelijk verklaren van een adres van *D. Pouwels* te *Bergen op Zoom*, ten gevolge van een nieuw ingekomen adres van denzelfden aangehouden.

Terwijl de beslissing der commissie over het beklag van den heer *Gobius du Sart* in de zitting van gisteren reeds werd goedgekeurd, wordt haar berigt omtrent de niet-ontvankelijk verklaring van *D. Pouwels*, te *Bergen op Zoom*, tegen morgen terstond na de arrestering van de notulen der tegenwoordige zitting aan de orde gesteld, ten gevolge van het inkomen van een hernieuwd schrijven van genoemden *Pouwels*, dd. 10 Julij jl. met de daarbij overgelegde bescheiden, ger. sub n°. 40. Waar de adressant de Synode telken jare weder tot over de grenzen van bescheidenheid in zijne reeds afgedane zaak wil mengen, verlangt de vergadering, dat deze stukken ter besparing van kostbaren tijd niet gelezen maar tot kennisneming van de leden ter tafel zullen gelegd worden.

Het antwoord der Synodale Commissie op de missive van den heer van *Rossem* te *Ellecom*, en hare verrigtingen in het bijzonder ten aanzien van het *Nederlandsche Bijbelgenootschap*, betreffende de aanbieding van eenen bijbel bij de inzegening des huwelijks, goedgekeurd.

Wat de commissie verder gedaan heeft ten aanzien van het adres van den predikant van *Rossem* te *Ellecom*, verwerft mede de goedkeuring der vergadering, gelijk inzonderheid de belangstelling, waarmede zij het verzoek van het *Nederlandsche Bijbelgenootschap* ontvangen en de gereedheid waarmede zij voldaan heeft aan deszelfs verlangen, om de geopende gelegenheid, tot uitreiking van den Bijbel bij de inzegening des huwelijks aan het echtpaar, aan te bevelen.

Naar het voorstel van den hoogleeraar *Pareau* besluit de vergadering, dat de Synode op gelijke wijze als waarop de Synodale Commissie is voorgegaan, de loffelijke bedoelingen van het Bijbelgenootschap zal zoeken te bevorderen.

Voorstel van den hoogleeraar *Pareau*, strekkende om ook door de Synode de bedoelingen van het Bijbelgenootschap te doen bevorderen, aangenomen.

Kennis wordt genomen van de verschillende uitspraken wegens verzoeken om cassatie en van de uitspraak in hooger beroep, bladzz. 82—91 van het verslag vermeld, met uitzondering van de afwijzing van het verzoek om cassatie van het classicaal bestuur van *Hoorn*, als vroeger reeds in opmerking genomen.

Kennisneming van de uitspraken der Algemeene Synodale Commissie wegens verzoeken om cassatie van den predikant *Westhoff* te *Dussen*, en van den kerkeraad te *Uithuistermeeden* westelijk gedeelte, alsmede van hare uitspraak in hooger beroep ter zake van de verlangde grensverandering der gemeente *Waterlandsk rkje*.

Goedgekeurd worden voorts de dispensaties van art. 20 van het reglement op het godsdienstig onderwijs wegens den leeftijd verleend aan *W. Luback*, te *Joure*, en mejufvrouw *C. H. Dijkgraaff*, te 's *Gravenhage*, en wordt op een bij de Synode ingekomen verzoek van het classicaal bestuur van *Haarlem*, dd. 16 Junij jl. ger. sub n°. 545, om gelijke dispensatie ten behoeve van *W. J. Roos*, te *Westzaan*, besloten aan het bestuur terug te schrijven, dat in dezen geene aanvraag om dispensatie noodig is, dewijl het uit de missive van het bestuur blijkt, dat de belanghebbende den bij het reglement bepaalden leeftijd, binnen welken het verzoek om toelating tot de tweejarige opleiding voor het examen geschieden moet, niet heeft laten overschrijden.

Goedkeuring van de door de Synodale Commissie verleende dispensaties van art. 20 van het reglement op het godsdienstig onderwijs, en beslissing dat eene door het classicaal bestuur van *Haarlem* verzochte dispensatie ten behoeve van *W. J. Roos* te *Westzaan* onnoodig moet geacht worden.

Genaderd tot de kennisnemingen van de beschikkingen der Synodale Commissie op verzoeken betreffende den abnormalen toestand van diaconien, hecht de vergadering haar zegel aan de omschrevene wijze van handelen ten dezen aanzien steeds door de commissie gevolgd.

De behandeling der Synodale Commissie van de verzoeken betreffende den abnormalen toestand der diaconien in het algemeen goedgekeurd.

Ingelicht verder door den *Secretaris*, waarom de commissie een naauwkeurig onderzoek omtrent den waren stand van zaken noodig oordeelt, besluit zij, uit hoofde het aan de Synode uit andere bij haar ingekomene stukken duidelijk gebleken is, dat de opgaven in de tabellen voor de kerkvisitatie betreffende de onderwerpelijke aangelegenheid de vereischte volledigheid en naauwkeurigheid missen, met eenparigheid van adviezen en stemmen overeenkomstig het voorstel van denzelfde, de classicale besturen afzonderlijk aan te schrijven, dat zij een opzettelijk onderzoek instellen omtrent den wezenlijken toestand der diaconien ten einde aan de Synodale Commissie voor ultimo December dezes jaars te berigten, „welke diaconien onder hun ressort in normalen toestand verkeerden, welke daarentegen nog abnormaal zijn, onverschillig of zij hiertoe al dan niet vergunning verkregen hebben, en wat de laatstgenoemden aangaat de redenen te vermelden, welke haar verhinderen om zich naar de bepalingen van het reglement voor de diaconien te gedragen,” met lastgeving aan de Synodale Commissie om van de uitkomst van het door de classicale besturen ingestelde onderzoek verslag te geven aan de

Bestuit, overeenkomstig de bedoeling der Synodale Commissie en naar eene motie van den *Secretaris*, tot eene aanschrijving aan de classicale besturen om na ingesteld onderzoek naauwkeurige opgaven te doen van den waren toestand der diaconien, en lastgeving te dezer zake aan de Synodale Commissie.

Synode des volgenden jaars, vergezeld van haar advies omtrent hetgene de Synode tot handhaving der kerkelijke verordeningen omtrent de armenverzorging nog zal kunnen en behooren te verrigten.

De beschikkingen der Synodale Commissie, op onderscheidene verzoeken betreffende den abnormalen toestand van verschillende diaconien allen goedgekeurd.

De onderscheidene beschikkingen der Synodale Commissie betreffende genoemde verzoeken op bladzz. 92 tot 105 vermeld worden zonder eenige uitzondering goedgekeurd, ook wat de handeling omtrent het verzoek van den kerkeraad te *Godlinze* aangaat, waarvan de vergadering met bijzondere belangstelling kennis neemt.

Bestissing dat aan den kerkeraad te *Hilversum* het verzoek om voortduring van den abnormalen toestand van zijne diaconie niet moet worden toegestaan.

Ten aanzien van het verzoek van den kerkeraad te *Hilversum*, waaromtrent de commissie de beslissing aan de Synode heeft overgelaten, oordeelt de vergadering, na kennisneming der daartoe behoorende stukken, overeenkomstig het voorstel van den *Secretaris*, dat aan den kerkeraad moet worden geantwoord, dat het reglement voor de diaconien geene besteding van den abnormalen toestand toelaat, en dat in zijn schrijven ook geene redenen worden gevonden, waarom hem voor langeren tijd dan door de Synodale Commissie is toegestaan vergunning tot voortduring van den abnormalen toestand zijner diaconie zou behooren verleend te worden, weshalve den kerkeraad wordt aanbevolen te zorgen, dat zijne diaconie voor 1 Januarij 1861 tot den normalen toestand terugkeere.

Kennisneming van een ingekomen bericht van het classicaal bestuur van *Meppel* omtrent de verhouding van de diaconie te *Hoogeveen* tot het burgerlijk bestuur aldaar.

Wordt verder kennisgenomen van het antwoord van het classicaal bestuur van *Meppel* op het schrijven der Synodale Commissie over den abnormalen toestand der diaconie te *Hoogeveen* en de belemmeringen welke de welgezinde kerkeraad aldaar van de zijde van het burgerlijk bestuur ondervindt. De missive van het classicaal bestuur is van 22 Julij jl. en met de begeleidende missive van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* en verder toegezondene stukken ger. sub n°. 623.

Besluit naar het voorstel van den *Secretaris*, om den abnormalen toestand der diaconie te *Hoogeveen* vooreerst te laten voortduren, en de Synodale Commissie tot het beramen van gepaste maatregelen ter beëindiging der bestaande moeilijkheden uit te noodigen.

Waar uit alle deze stukken blijkt, dat de gesteldheid der zaken te *Hoogeveen* geheel exceptioneel is, oordeelt de vergadering, overeenkomstig het voorstel van den *Secretaris*, dat aan den kerkeraad tot 31 December 1862 vergunning tot voortduring van zijn abnormalen toestand moet worden toegestaan, maar besluit zij ook de Synodale Commissie uit te noodigen om te overwegen, wat naar den inhoud der ontvangene mededeelingen dient gedaan te worden om de medewerking van het burgerlijk bestuur te verkrijgen en dienovereenkomstig te handelen.

Ingekomen consideratie van het classicaal bestuur van *Zierikzee*, betreffende de Ministeriele missive omtrent de verlangde splitsing der burgerlijke en kerkelijke armenverzorging te *Ouwkerk*, *Bruinisse* en *Nieuwerkerk*.

Mede wordt gelezen het ingekomene bericht van het classicaal bestuur van *Zierikzee* met zijne consideratie en advies betreffende de in zijne handen gestelde ministeriele missive omtrent de dezerzijds verlangde splitsing der burgerlijke en kerkelijke armenverzorging in de gemeenten te *Ouwkerk*, *Bruinisse* en *Nieuwerkerk*, dd. 3 Julij jl., met afzonderlijke berigten van de kerkeraden dier gemeenten en conductoire van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, te zamen ger. sub n°. 2.

Na verkregene inlichtingen daarenboven van den heer *Slotemaker* en van den *Secretaris* wordt besloten, den Minister overeenkomstig het advies van het classicaal bestuur te antwoorden, dat de Synode de bestendiging van den abnormalen toestand dier diaconien niet kan toelaten, en ook geene redenen heeft, om den abnormalen toestand dier diaconien voor langeren tijd toe te staan dan door de Synodale Commissie geschied is, inzonderheid ook, omdat de voorbeelden der omliggende gemeenten het bewijs leveren, dat tegen de verlangde splitsing der armenverzorging niet die onoverkomelijke bezwaren bestaan als door de burgerlijke besturen beweerd wordt; dat de Synode veeleer in de gesteldheid van zaken aldaar en in de duidelijke voorschriften van de wet tot regeling van het armbestuur te dringender reden vindt, om tot bevordering van het gewenschte doel de tusschenkomst van den Minister bij hernieuwing in te roepen.

De vergadering besluit tevens het classicaal bestuur door tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* een afschrift van het aan den Minister gegevene antwoord toe te zenden.

Eindelijk wordt nog gelezen eene missive van den kerkeraad te *Puttershoek*, dd. 22 April jl. met begeleidende van het classicaal bestuur van *Dordrecht*, dd. 23 Mei en van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, dd. 14 Junij jl., zamen ger. sub n°. 534, strekkende om van de Synode vergunning tot bestendiging van den abnormalen toestand zijner diaconie te verkrijgen. Overeenkomstig het advies van het classicaal bestuur en het voorstel van den *Secretaris*, besluit de vergadering den kerkeraad te antwoorden, dat, aangezien hem voor de derde en laatste maal door de Synodale Commissie zoodanige vergunning verleend is, en deze naar de bedoelingen der daarvoor gestelde bepalingen van het reglement voor de diaconien moeten strekken, om de diaconie tot den normalen toestand terug te brengen, het verzoek niet in aanmerking kan komen, maar de kerkeraad ten dezen de bepalingen van het reglement zal hebben te handhaven.

Een ingekomen adres van den kerkeraad te *Otterloo*, dd. 18 Julij, ger. sub n°. 58, dienende hoofdzakelijk tot adhaesie van het adres der classicale vergadering van *Harderwijk*, wordt ter visie gelegd, om bij de beraadslaging over het rapport betrekkelijk het voorstel van den heer *Witkop* en het genoemde adres met de overige adressen van dezelfde strekking nog in behandeling te komen.

Be-luit om den Minister overeenkomstig het advies van het classicaal bestuur te antwoorden, en de tusschenkomst van Zijne Excellentie tot verkrijging van het voorgestelde doel bij hernieuwing in te roepen, met kennisgeving van den inhoud van dit schrijven aan het classicaal bestuur van *Zierikzee*.

Afwijzing van een verzoek van den kerkeraad te *Puttershoek*, om bestendiging van den abnormalen toestand zijner diaconie.

Kennisneming van een ingekomen adres van den kerkeraad te *Otterloo*, tot adhaesie van het adres der classicale vergadering van *Harderwijk*, en aan de ordetelling van zijne behandeling met de adressen van gelijke strekking volgens het daarover uitgebragte rapport.

De vergadering wordt met dankzegging gesloten, geadjournéerd zijnde tot morgen voormiddag, ten half elf ure.

Sluiting der zitting.

H. J. SPIJKER, *President*.

20ste ZITTING.

Donderdag den 26sten Julij 1860.

Opening der zitting.

Na opening der vergadering met gebed, worden de notulen der voorgaande zitting gelezen en gearresteerd.

De handeling der Synodale Commissieten aanzien van het schrijven van *D. Pouwels te Bergen op Zoom* goedgekeurd, en besluit om ten aanzien van zijn adres aan de Synode mede over te gaan tot de orde van den dag.

De handeling der Synodale Commissie betreffende het schrijven van *D. Pouwels te Bergen op Zoom*, waarvan de kennisneming in de zitting van gisteren was aangehouden, wordt nu goedgekeurd en ten aanzien van het adres van denzelfde aan de Synode, dat ter inzage der leden gelegd heeft gelijkelijk besloten, den adressant in zijn beroep niet ontvankelijk te verklaren en te dezer zake tot de orde van den dag over te gaan.

Rapport van de commissie tot het herzien-reglement op het godsdienstonderwijs.

De commissie tot het herzien-reglement op het godsdienstonderwijs brengt haar rapport uit bij monde van den hoogleeraar *Parau*.

„ HOOG EERWAARDIGE HEEREN!

„ De commissie benoemd om het concept van herzien reglement op het godsdienst-onderwijs in de Nederlandsche Hervormde kerk, voorkomende in Bijlage B, bladz. 117 volgg. na te gaan, heeft de eer uwe vergadering vooral te wijzen op de in dat concept voorgeslagene veranderingen.

„ In art. 2 heeft het thans nog vigerende reglement: „ Het *doel* — is, behalve de verlichting des verstands — vooral ook de vorming des harten” enz. Naar ons oordeel is in het concept daarvoor terecht gesteld: „ Het *doel* — is de verlichting des verstands — en hierdoor de vorming des harten” enz.

„ Na art. 7 volgt in het thans vigerende reglement een afzonderlijk art. 8 van dezen inhoud: „ Tot handleiding bij het godsdienstig onderwijs, kan men zich bedienen van *leerboeken*, mits dezelve uit den schoot der Hervormde kerk oorspronkelijk of met hare goedkeuring voorzien zijn.” Dit artikel is in het concept weggelaten. En indedaad, daar de kerkelijke goedkeuring thans niet meer plaats heeft, mag dat artikel voor de predikanten onnoodig geacht worden, terwijl de bepaling voor *ondergeschikte* onderwijzers, overeenkomstig het vigerende reglement, ook in dit concept in het volgende artikel is behouden.

„ In art. 9 is de nadere bepaling van hetgene onder de benaming van *kerkeraad* te verstaan zij, vroeger in dit reglement uitgedrukt, als thans overbodig zijnde, vervallen.

Art. 10 is nieuw in dit concept. Het behelst eene goede bepaling, die ter bevordering van orde en geregelden gang van zaken dienen kan.

„ In art. 16 is weggelaten de beperking, dat door godsdienst-onderwijzers oefeningen mogen gehouden worden „ niet dan alleen in de gemeente tot welke zij behooren.”

„ Daar intusschen de toestemming van den leeraar of de leeraren ook volgens dit concept gevorderd wordt, kan die beperking, naar ons oordeel, veilig weggelaten worden, en

wordt alzoo de gelegenheid gegeven om van eenen goeden godsdienst-onderwijzer in eenige naburige gemeente wonende, nut te trekken.

„ In art. 17 is door het concept geene verandering voorgeslagen. Uwe commissie neemt de vrijheid uwer vergadering voor te stellen, de laatste woorden: „ en zal des noods aan het burgerlijk bestuur kunnen worden te kennen gegeven”, te laten wegvallen.

„ In art. 21 van het concept is, naar ons oordeel, teregt bepaald, dat men bij de aangifte tot het examen niet meer dan 35 jaren oud zij. In het vigerende reglement was de bepaling van 30 jaren voor den aanvang der opleiding tot het examen vastgesteld. Wij rekenen deze overbrenging van bepaling des ouderdoms gepast, en ook de eenigzins vermeerderde vrijheid in dezen, die het verschil van 2 of 3 jaren betreft, niet ongeschikt. Alleen zouden wij in plaats van *aanvraag* ook hier willen lezen: *aangifte* met de bijvoeging: (zie art. 24).

„ In art. 22 is na het woord *inhoud* in het concept bijgevoegd *en de geschiedenis*. Dit is overeenkomstig de behoefte van onzen tijd.

„ Noodzakelijk is ook de gemaakte bijvoeging in art. 23: „ even als van *kunnen ouderdom*.

„ Voor de woorden van het concept in art. 24: „ het classicaal bestuur *der gemeente*” achten wij verkieslijker te behouden, zoo als in het nog vigerende reglement staat: „ het classicaal bestuur, *waaronder de gemeente-resorteert*.

„ In art. 26 is in plaats van het vroegere formulier van ondertekening teregt opgenomen het formulier, thans in het reglement op het examen ter toelating tot de Evangeliedienst vastgesteld.

„ In het thans nog vigerende reglement is naar art. 34 eene bijzondere vergunning verordend: „ In diaconiescholen en weeshuizen zal dit onderwijs bij dispensatie ook aan anderen kunnen opgedragen worden.” Deze vergunning is in het nieuwe concept vervallen en uwe Commissie vindt ook geene reden om die te behouden.

„ Wat in het nog vigerende reglement aan het slot van art. 35 voorkomt: „ en in art. 11 van de *nadere bepalingen omtrent het lager onderwijs*, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 2 Januarij 1852 n°. 61 (*Staatsblad* n°. 1)”, dit is thans, na de invoering van de wet op het lager onderwijs, teregt weggelaten.

„ Wat aan het einde van art. 38 in het reglement gevonden wordt: „ met overleg van hen, aan wie het toezigt over het godsdienstig onderwijs in die gemeente is opgedragen”, is in het nieuwe concept niet opgenomen. Deze weglating zouden wij goedkeuren, uit den aard der zaak. Maar wat in Bijlage B bladz. 117 hiervan gezegd wordt, dat zij geschiedt, „ vermits dit herzien reglement geene goedkeuring van den Koning noodig heeft” dit is, vermoeden wij, eene misstelling, en deze woorden zullen wel niet van dit art. 38, maar van de weglatingen in de slotartikelen 70 en 71 moeten gelden.

„ Van hetgene in art. 52 alinea in het concept gevonden wordt: „ Waar geene voldoende fondsen” enz., is op genoemde bladz. 117 teregt gezegd, dat het een bijvoegsel is, hetwelk nuttig zijn kan.

„ Ook in art. 63 heeft het concept na de woorden: „ zij bestaat daarin”, naar ons oordeel een goed bijvoegsel: „ in eene daartoe bepaalde godsdienstoefening” De meer liturgische vorm, voor de plegtigheid der bevestiging van lidmaten geschikt, die aldaar voorgesteld wordt (verg. genoemde bladz. 117), zal wel algemeen worden goedgekeurd.

Maar uwe commissie stelt voor, aldaar te lezen in de eerste alinea: „In de tegenwoordigheid van God en van Zijne gemeente vraag ik u”; en in de derde alinea: „uwe heiligmaking te voleindigen in de vreeze Gods, en uwen Heer in voorspoed en tegenspoed” enz.; alsmede in de vierde alinea: „Of gij — wilt gedragen, en — aan de kerkelijke tucht onderwerpen.”

„In art. 66 c heeft het vigerende reglement deze parenthese: „Zij, die nog *alleen* het godsdienstig onderwijs op de scholen ontvangen en geene eigenlijke catechisatie bezoeken, daaronder niet begrepen.” Dit is in het nieuwe concept weggelaten; en uwe commissie vindt ook geene reden, om zulke leerlingen niet mede te tellen. Onder F staat in het reglement: „of de zomercatechisatie regelmatig worden gehouden, *en wat door den kerkeraad geschiedt om dezelve te verbeteren* waar zulks noodig is? Het concept heeft: *en wat er in het algemeen door den kerkeraad geschiedt om het godsdienst-onderwijs te verbeteren*, waar zulks noodig is.” Verlangt men zulk eene algemeene vraag naar de verbetering of wel de bevordering van deze zaak; dan zal dit een afzonderlijk punt G moeten uitmaken.

„Eindelijk de slotartikels 70 en 71, zijn thans voorgesteld, gelijk het Algemeen Reglement dit nu vereischt.

„Uwe Commissie besluit haar verslag met den wensch, dat al wat het godsdienst-onderwijs bevorderen kan, rijkelijk door God worde gezegend!

L. G. PAREAU.

J. TICHLER.

H. L. OORT.

Het rapport met dankzegging voor den arbeid en aan besteed, ter visie gelegd, en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld.

Onder dankzegging aan de Commissie en inzonderheid aan den rapporteur voor de nauwkeurigheid der uiteenzetting van de veranderingen welke het concept bevat en van de toelichting daarbij gegeven wordt het rapport ter visie gelegd, om in de orde der aanhingige onderwerpen behandeld te worden.

Het amendement van den heer *Hugenholz*, om in de redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement door de rapporterende commissie voorgesteld het woord „gemeente” door „kerk” te doen vervangen, bij herstemming verworpen.

Het amendement van den heer *Hugenholz*, bij de nieuwe redactie van art. 23 Algemeen Reglement volgens het verslag der commissie, waarover de stemmen gisteren hebben gestaakt, wordt in herstemming gebragt.

Het amendement wordt verworpen en mitsdien beslist dat het woord „*gemeente*” behouden zal blijven.

Voor het amendement hebben gestemd de heeren *Tichler*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *de Leu*, *Hugenholz* en *Hartman*.

Tegen hebben zich verklaard overeenkomstig de adviezen van de *Hoogleraren* en van den *Secretaris*, de heeren *Sannes*, *Feith*, *Losgert*, *van Heusden*, *Marcus*, *van Laak*, *Witkop*, *Slotemaker*, en *Spijker*.

De heer *Slotemaker* had voor de stemming verklaard, dat hij gisteren bij vergissing zijne stem voor het amendement had uitgebragt.

De behandeling van het rapport over art. 23 van het Algemeen Reglement wordt voortgezet.

Voortzetting van de behandeling van het rapport over het artikel.

De eerste alinea van het concept der commissie wordt met eenparigheid van adviezen en stemmen onveranderd aangenomen.

De eerste alinea van het concept der commissie aangenomen.

De tweede alinea komt nu in overweging en wordt na eenige beraadslaging verworpen, overeenkomstig het advies van de hoogleeraren *Scholten* en *Paraan* en door de stemmen van de heeren *Tichler*, *Losgert*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *Witkop*, *de Leu*, *Hugenholts* en *Hartman*.

De tweede alinea van het concept verworpen.

Met de adviserende leden, den hoogleeraar *Doedes* en de *Secretaris*, hadden zich voor die alinea verklaard de heeren *Sannes*, *Feith*, *van Heusden*, *Marcus*, *van Laak*, *Slotemaker* en *Spijker*.

Na de afstemming van de 2de alinea van het concept, worden naar het voorstel van den heer *Sannes*, lid der commissie, in de 3de alinea de woorden: „behoudens verkregene regten van derden”, met algemeene goedkeuring van de vergadering opgenomen.

De derde alinea van het concept door de commissie geamplieerd.

Het tot deze alinea ter tafel gelegde amendement van den heer *Hugenholts* komt in behandeling, naar het welk de woorden: *niet bedoelden*, zouden moeten wegvallen. Het amendement wordt afgewezen door medewerking van alle adviserende en stemhebbende leden, met uitzondering van de heeren *Witkop* en den voorsteller.

Het amendement van den heer *Hugenholts*, om de woorden „niet bedoelden” te doen wegvallen, afgewezen.

Bij verdere beraadslaging over de derde alinea stelt de president voor, in plaats van aangaande wijze enz. te lezen, „aangaande bestendiging of verandering van de bestaande wijze van benoeming en beroeping.”

De motie van den President, om in de derde alinea te lezen: „aangaande bestendiging of verandering van de bestaande wijze van benoeming en beroeping”, door staking van stemmen onbevestigd gelaten.

De wijziging wordt in stemming gebragt, met dien uitslag evenwel, dat er weder eene staking van stemmen plaats heeft.

Tot hare aanneming adviseerden de hoogleeraren *Doedes* en *Paraan* met den *Secretaris* en stemden dienovereenkomstig de heeren *Sannes*, *Feith*, *van Heusden*, *Marcus*, *van Laak*, *Slotemaker*, *Hartman*, en *Spijker*.

Tegen de geamendeerde alinea verklaarden zich het adviserend lid, de hoogleeraar *Scholten* en voorts de heeren *Tichler*, *Losgert*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *Witkop*, *de Leu* en *Hugenholts*,

Het verlangen van sommige leden om met afwijking van het reglement van orde de herstemming na de pauze te doen plaats hebben, wordt bij stemming afgewezen. Met de adviserende leden verklaarden zich hiervoor de heeren *Losgert*, *de Leu*, *Hugenholts*, en *Spijker*. Tegen stemden de heeren *Tichler*, *Sannes*, *Feith*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus*, *van Laak*, *Witkop* en *Hartman*, weshalve, waar ook het voorstel tot eene avondzitting niet de vereischte ondersteuning vindt, de beraadslagingen over het artikel op nieuw moeten verdaagd worden tot de volgende zitting, met de herstemming over de wegens staking der stemmen onbevestigd geblevene punten.

De beraadslagingen van het artikel verdaagd tot de volgende zitting.

Het rapport over de de kosterijgoederen, de provinciale collegien van toezigt en de verdere belangen der kerkelijke administratie, met het daarop betrekkelijk verslag der Synodale Commissie volgens Bijl. B, in behandeling.

Aan de orde wordt nu gesteld het rapport over de *kosterijgoederen, de provinciale collegien van toezigt* en wat verder tot de *kerkelijke administratie behoort*, hebbende hierop betrekking hetgene voorkomt in het verslag der Synodale Commissie Bijl. B bladz. 13—17.

De opgave van het classicaal bestuur van *Kampen*, wegens de kosterijgoederen in de daarvoor bestemde portefeuille gedeponceerd.

Overeenkomstig het advies der rapporterende commissie wordt besloten het stuk van het classicaal bestuur van *Kampen* in de daarvoor bestemde portefeuille neder te leggen.

Goedkeuring van de verrigting der Synodale Commissie ten aanzien van den bijzonderen last haar betreffende de misbruiken der kerkelijke administratie in de provincie *Groningen* gegeven, met besluit evenwel om het provinciaal kerkbestuur niet andermaal te dezer zake aan te schrijven, ten gevolge van eene mededeeling van den heer *Sannes*.

Wat aangaat den *bijzonderen last* door de Synode van 1859 aan de Synodale Commissie omtrent de misbruiken der kerkelijke administratie in de provincie *Groningen* gegeven; na de mededeelingen van den heer *Sannes* oordeelt de vergadering, dat het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* niet andermaal behoort te worden aangeschreven, behoudens de goedkeuring aan de handelingen van de Synodale Commissie te dezer zake te geven.

De heer *Sannes* had vermelding gezocht, dat hij, ofschoon lid van de rapporterende commissie, verzuimd had in haar rapport van zijn gevoelen te doen blijken, dat het provinciaal kerkbestuur gedaan had wat het vermogt; dat de klagen over bedoelde misbruiken oorspronkelijk niet van het kerkbestuur waren uitgegaan; dat het desnietteenstaande geene moeite ontzien had, om de Synode deswegens naauwkeurige opgaven te verschaffen; maar dat het ten gevolge van de schroomvalligheid van vele predikanten, die over bestaande misbruiken geklaagd hadden, om deze behoorlijk te constateren, niet meer had kunnen berigten noch ook later veel meer zou kunnen mededeelen. Hij moest daarom adviseren dat de Synode den last tot onderzoek aan het provinciaal kerkbestuur niet zou hernieuwen.

Behalve de heeren *Oort* en *Spijker* verklaarde alle *adviserende* en *stemhebbende* leden zich tegen de hernieuwing van dien last.

Het belang der kerkelijke regeling van de benoeming der leden van de collegien van toezigt op de kerkelijke administratie op nieuw in handen gegeven van de Synodale Commissie met een daarop betrekkelijk adres uit de classis van *Coevorden*.

Ten aanzien van den algemeenen last der Synode betreffende de gewenschte *kerkelijke regeling van de benoeming der leden van de collegien van toezigt op de kerkelijke administratie* wordt besloten, de zaak thans niet in behandeling te nemen, maar overeenkomstig het advies der commissie en in voege als door haar is voorgesteld, haar op nieuw in handen der Synodale Commissie te geven. Dit besluit is naar de adviezen van de hoogleeraren *Scholten* en *Doedes* en de stemmen van de *overige leden* der vergadering genomen tegen de adviezen van den hoogleeraar *Pareau* en van den *Secretaris*. In overeenstemming met dit besluit wordt ook goedgevonden om het adres uit de classis van *Coevorden*, te zelfder zake, mede in handen van de Synodale Commissie te geven.

Besluit om zich ter zake van de gevreesde vervreemding der kerkelijke eigendommen te *Wijnaldum*, overeenkomstig het advies der rapporterende commissie tot den Minister te wenden.

Omtrent de missive van het classicaal bestuur van *Franeker* opzigtens de vervreemding van kerkelijke eigendommen te *Wijnaldum* wordt, tegen het advies alleenlijk van den hoogleeraar *Pareau*, overeenkomstig de voordragt der rapporterende commissie besloten.

De heer *Hugenholz* was als lid van het collegie van toezigt in de provincie *Friesland* op zijn verlangen buiten de behandeling dezer zaak gelaten.

Eindelijk besluit de vergadering nog het verzoek van de classicale vergadering van *Franecker* om eene ampliatie te provoceren van art. 28 van het reglement op de kerkelijke administratie in de provincie *Friesland*, in handen te stellen van de Synodale Commissie met den last om tengevolge daarvan te handelen, gelijk zij zal oordeelen te behooren.

Tot dit besluit adviseerden de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau* met den *Secretaris* en stemden verder de heeren *Tichler*, *Sannes*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus*, *van Laak*, *Oort*, *Witkop*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hartman* en *Spijker*.

Tegen verklaarden zich de hoogleeraar *Doedes* en de stemhebbende leden de heeren *Feikh*, *Loegert* en *Hugenholtz*.

In behandeling wordt genomen het rapport der commissie tot het verslag en het voorstel der Synodale Commissie omtrent de te nemen maatregelen om in verschillende geldelijke behoeften te voorzien, voorkomende op bladzz. 49—51 van Bijl. A.

Velerlei bedenkingen worden ingebracht tegen het voorstel van de Synodale Commissie en het aanbevelende advies der rapporterende commissie, om nevens de bestaande fondsen een nieuw fonds daar te stellen, voornamelijk ook, omdat men meent, dat de reglementen gelegenheid genoeg geven, om aan de kerkbesturen wegens noodzakelijke kosten vergoeding te verschaffen. Op de vraag dan ook of de oprigting van het voorgestelde fonds tot voorziening in verschillende kerkelijke behoeften wenschelijk zij te achten, wordt door de vergadering in ontkennenden zin beslist.

Tot de oprigting van zoodanig fonds adviseerde de *Secretaris* en stemden de heeren *Tichler*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus* en *van Laak*.

Tegen adviseerden de *Hoogleeraren* en de stemhebbende leden, de heeren *Sannes*, *Feikh*, *Loegert*, *van Heusden*, *Oort*, *Witkop*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholtz*, *Hartman* en *Spijker*.

Overwogen wordt intusschen, of bij de beperktheid der classicale kas geene andere middelen zouden kunnen worden gevonden om naar het doel der Synodale Commissie in vele gewigtige behoeften te voorzien.

De vergadering oordeelt, dat daarbij voor alles behoort beslist te worden, over het beginsel, dat in het voorstel van de Synodale Commissie gelegen is; of het raadzaam moet geacht worden, om de gelden voor de examina ter toelating der candidaten tot de Evangeliebediening te verhoogen. Tegen de adviezen van de *Hoogleeraren* en de stemmen der heeren *Loegert*, *Oort*, *Witkop*, *Hugenholtz*, *Hartman* en *Spijker*, verklaarden zich voor het beginsel de *Secretaris* en de stemhebbende leden, de heeren *Tichler*, *Sannes*, *Feikh*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus*, *van Laak*, *Slotemaker* en *de Leu*.

De vergadering oordeelt het echter belangrijk te verklaren, dat zij in geen geval het tantum dier gelden hooger dan tot f 100 zou willen hebben opgevoerd, terwijl zij, met eenparigheid van adviezen en stemmen, besluit aan de Synodale Commissie op te dragen, om in overweging te nemen, langs welken anderen weg in verschillende kerkelijke behoeften zou kunnen voorzien worden.

Het adres van de classicale vergadering van *Franecker*, tot ampliatie van art. 28 van het reglement op de administratie der kerkelijke fondsen, overgebracht tot de Synodale Commissie.

Het rapport der commissie tot het verslag en het voorstel der Synodale Commissie omtrent de te nemen maatregelen om in onderscheidene geldelijke behoeften te voorzien, Bijl. A bladzz. 49—51 in behandeling.

De oprigting van een Synodaal fonds, door de Synodale Commissie aanbevolen, niet aannemelijk geacht.

Aanbeveling aan de Synodale Commissie tot het beraamen van andere middelen om in de bestaande kerkelijke behoeften te voorzien, na beslissing dat hiertoe de gelden voor de examina der candidaten tot een bepaald maximum kunnen verhoogd worden.

Voortzetting van de behandeling van het verslag der Synodale Commissie volgens Bijlage B.

Nog wordt het verslag van de Synodale Commissie in behandeling genomen, dat voorkomt op bladz. 105 tot 116 van Bijlage B, betrekkelijk *de regeling van de betrekking der Nederlandsche Hervormde kerk tot de Protestantsche gemeenten in de gestichten en kolonien van weldadigheid en van de uitoefening van het collatiereg.*

Besluit omtrent de voorgestelde regeling van de betrekking der Nederlandsche Hervormde kerk tot de Protestantsche gemeenten in de gestichten en kolonien van Weldadigheid.

Wat de eerstgenoemde aangelegenheid betreft, doet de vergadering hulde aan den ijver door de Synodale Commissie in dezen aan den dag gelegd, maar vindt zij voor alsnog bezwaar om den Koning te verzoeken, dat met intrekking van de reglementen van 9 Nov. 1827 en 28 Februarij 1833, de Protestantsche gemeenten te *Veenhuizen* en *Ommerschans* tot de Hervormde gemeente zouden gebracht worden; zij besluit evenwel, naar het voorstel van den *Secretaris*, dat de Synode deswegens de uitkomst van de nadere overwegingen der Synodale Commissie zal afwachten.

Overigens oordeelt de vergadering, dat de gevraagde magtiging tot het vaststellen van nadere bepalingen tot betere regeling van de betrekking der bedoelde gemeenten aan de Synodale Commissie behoort verstrekt te worden, met dien verstande evenwel, dat het mede aan de nadere overwegingen der commissie blijft overgelaten, in hoeverre die gemeenten als nieuwe Hervormde gemeenten moeten worden aangemerkt.

De mededeeling der Synodale Commissie, omtrent hare verrichtingen ter voorbereiding van eene kerkelijke regeling der uitoefening van het collatiereg, na intrekking van eene daarop betrekkelijke motie van den *President*, voor kennisgeving aangenomen.

Wat eindelijk betreft het verslag der Synodale Commissie nopens hetgene zij gedaan heeft om maatregelen tot regeling van de uitoefening van het collatiereg voor te bereiden; door sommige leden wordt het niet zonder bedenking geacht, dat de Synodale Commissie over een later in te dienen concept-reglement omtrent deze zaak al reeds de consideratien van provinciale kerkbesturen gevraagd heeft; door anderen wordt daarentegen opgemerkt dat het hier geen gewoon kerkelijk reglement geldt, en dat, in stede van afkeuring, der Synodale Commissie eerder goedkeuring moet gegeven worden wegens de zorg welke zij heeft betoond, om deze zoo gewigtige aangelegenheid te behartigen en zich dienaangaande naar behooren te doen voorlichten. Deswegens wordt dan ook de motie van den *President* „om aan de Synodale Commissie te doen opmerken, dat een concept-reglement zonder lastgeving of voorwetschap der Synode aan de consideratien van kerkbesturen onderworpen is”, na de gegevene inlichtingen niet meer ondersteund en nu door den voorsteller ingetrokken, terwijl de vergadering besluit het verslag der commissie nopens die aangelegenheid voor kennisgeving aan te nemen.

Sluiting der zitting.

De vergadering wordt verdaagd tot morgen ten half elf ure, en vervolgens met dankzegging gesloten.

H. J. SPIJKER, *President*.

21ste ZITTING.

Vrijdag den 27sten Julij 1860.

De vergadering wordt met gebed geopend; de notulen der voorgaande zitting worden gelezen en gearresteerd.

Opening der zitting.

Het amendement tot de wijziging van de derde alinea der redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement, volgens de rapporterende commissie, „aangaande bestendiging of verandering van de bestaande wijze van benoeming en beroeping” waarover de stemmen in de laatstgehoudene zitting gestaakt hebben, wordt in herstemming gebragt en afgewezen.

Het amendement tot de wijziging van de derde alinea der redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement, volgens de rapporterende commissie, bij herstemming afgewezen.

Voor hebben gestemd, overeenkomstig de adviezen van den hoogleeraar *Doedes* en den Secretaris, de heeren *Feith, van Heusden, Marcus, van Laak, Slotemaker, Hartman* en *Sannes*.

Tegen hebben geadviseerd de hoogleeraren *Scholten* en *Paraau*, en dienovereenkomstig gestemd de heeren *Tickler, Losgert, Ebbinge, Tonckens, Oort, Witkop, de Leu, Hugenholtz* en *Spijker*.

De heer *Spijker* verkrijgt vergunning van de vergadering om hier te doen aanteekenen, dat hij als president het laatste moetende stemmen, zijn eigen amendement heeft helpen afwijzen, om de voortzetting der beraadslagingen over het artikel niet op te houden of onmogelijk te maken.

De behandeling van art. 23 van het Algemeen Reglement wordt nu weder opgevat.

De derde alinea van de redactie der commissie wordt in beraadslaging gebragt, maar in stemming gekomen, mede afgewezen.

Voortzetting van de behandeling der nieuwe redactie van het artikel. Verwerping van de derde alinea van de redactie der commissie.

De afwijzing geschiedde naar de adviezen van de hoogleeraren *Scholten* en *Paraau* en door de stemmen van de heeren *Tickler, Losgert, Ebbinge, Tonckens, Oort, Witkop, de Leu, Hugenholtz* en *Hartman*.

Voor hadden gestemd met de adviserende leden, den hoogleeraar *Doedes* en den Secretaris, de heeren *Feith, van Heusden, Marcus, van Laak, Slotemaker, Sannes* en *Spijker*.

Onder goedkeuring der vergadering worden nu door den president de tweede en derde alinea's van de voorloopig door de Synode van 1859 aangenomene redactie van het artikel in overweging genomen, en wel naar het voorstel en overeenkomstig het na te melden amendement van den hoogleeraar *Doedes*, tot de woorden „vraagt zij die schriftelijk bij de kerkeraad”, terwijl eene motie van den heer *Ebbinge*, om de tweede alinea afzonderlijk te behandelen, geene ondersteuning vindt.

De tweede en derde alinea's van de redactie der Synode van 1859, tot aan de woorden: „vraagt zij die schriftelijk bij den kerkeraad,” aangenomen.

In stemming gebragt worden de genoemde alinea's aangenomen. Tot de aanneming adviseerden de Hoogleeraren en de Secretaris en stemden de heeren *Feith, van Heusden, Marcus, van Laak, Slotemaker, de Leu, Hartman, Sannes* en *Spijker*.

Tegen verklaarden zich de heeren *Tickler, Losgert, Ebbinge, Tonckens, Oort, Witkop* en *Hugenholtz*.

Een amendement van den hoogleeraar *Doedes* en een subamendement van den heer *Marcus*, beiden betreffende het vragen van magtiging, afgewezen.

Het evenvermelde amendement van den hoogleeraar *Doedes* strekte, om op het woord „kerkeraad” te doen volgen, „die daartoe magtiging vraagt van het classicaal bestuur.” Intusschen dient de heer *Marcus* een sub-amendement in „om te bepalen, dat de kerkeraad geene magtiging te vragen zal hebben.” Het sub-amendement komt eerst in stemming en wordt afgewezen even als vervolgens met het amendement van den hoogleeraar *Doedes* plaats vindt.

Het sub-amendement werd, overeenkomstig de adviezen van de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau* en van den *Secretaris* verworpen door de stemmen van de heeren *Tichler*, *Feith*, *Losgert*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *van Laak*, *Oort*, *Witkop*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholtz*, *Hartman* en *Sannes*.

Voor het amendement verklaarden zich alleenlijk van de adviserende leden, de hoogleeraar *Doedes*, en van de stemhebbende leden, de heeren *Marcus* en *Spijker*.

Het amendement van den hoogleeraar *Doedes* werd afgewezen door de heeren *Tichler*, *Losgert*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *Witkop*, *de Leu*, *Hugenholtz* en *Spijker*.

Met de adviserende leden hadden zich voor het amendement verklaard de heeren *Feith*, *van Heusden*, *Marcus*, *van Laak*, *Slotemaker*, *Hartman* en *Sannes*.

De slotwoorden van de derde alinea der redactie van de Synode van 1859, mede aangenomen.

De slotwoorden van de derde alinea worden nu in omvraag gebracht en aangenomen naar de adviezen van de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau*, en van den *Secretaris*, door de heeren *Tichler*, *Feith*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *van Laak*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hartman*, *Sannes* en *Spijker*.

Tegen stemden, naar het advies van den hoogleeraar *Doedes*, de heeren *Losgert*, *Marcus*, *Oort*, *Witkop* en *Hugenholtz*.

Afwijzing van een nader amendement van den hoogleeraar *Scholten*, het in werking treden der magtiging betreffende.

Afgewezen wordt echter nog een amendement van den heer *Scholten*, om in het slot te bepalen, „dat de magtiging na de goedkeuring in werking treedt.”

Tegen stemden de heeren *Tichler*, *Losgert*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *Witkop*, *de Leu*, *Hugenholtz* en *Hartman*.

Met de adviserende leden hadden het amendement ondersteund de heeren *Feith*, *van Heusden*, *Marcus*, *van Laak*, *Slotemaker*, *Sannes* en *Spijker*.

De vierde alinea van de redactie der rapporterende commissie, gewijzigd naar een amendement van den *President*, aangenomen.

In behandeling komt de vierde alinea van de redactie der rapporterende commissie gewijzigd naar een amendement van den president, luidende: „na verkregene magtiging neemt de kerkeraad de verlangde verandering in een Reglement van orde op, dat aan de goedkuring van het classicaal bestuur onderworpen wordt.”

De alzoo gewijzigde alinea wordt aangenomen, onder mederwerking van de adviserende leden, door de stemmen van de heeren *Tichler*, *Feith*, *van Heusden*, *Marcus*, *van Laak*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Sannes* en *Spijker*.

Tegen hebben gestemd de heeren *Losgert*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *Witkop*, *Hugenholtz*, en *Hartman*.

Het amendement van den heer *de Leu* ingetrokken, en de vijfde alinea van de redactie der Synode van 1859, aangenomen.

In verband met hetgene voorloopig is aangenomen, wordt eindelijk, nadat de heer *de Leu* zijn amendement, bij den aanvang der beraadslagingen ingediend, heeft ingetrokken, de 5de alinea der van de Synode van 1859 afkomstige redactie in stemming gebracht en aan-

genomen, overeenkomstig de adviezen van de *Hoogleraren* en van den *Secretaris*, door de heeren *Tichler*, *Feith*, *van Heusden*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Marcus*, *van Laak*, *Oort*, *Witkop*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hartman*, *Sannes* en *Spijker*.

Tegen stemden de heeren *Loegert* en *Hugenholtz*.

Het geheele artikel alzoo geamendeerd en gewijzigd wordt nu in eindstemming gebragt, luidende als volgt:

„Het regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen en tot beroeping van predikanten berust bij de gemeente. Behoudens de verkregene regten van derden, oefent iedere bijzondere gemeente dat regt uit door den kerkeraad.

„Wanneer de volstreckte meerderheid van de meerderjarige niet bedeelde en niet onder censuur staande manslidmaten eener gemeente, niet korter dan een jaar bij haar als zoodanig ingeschreven verlangt dat de gemeente haar regt tot benoeming van ouderlingen en diakenen op eene andere wijze uitoefene, vraagt zij dat schriftelijk bij den kerkeraad, en zal het provinciaal kerkbestuur de magtiging daartoe kunnen verleen, na den kerkeraad der gemeente en het classicaal bestuur, waaronder zij ressorteert, te hebben gehoord.

„Na verkregene magtiging neemt de kerkeraad de verlangde verandering in een Reglement van orde op, dat aan de goedkeuring van het classicaal bestuur onderworpen wordt.

„Geene gemeente zal tot de vorige wijze van benoemen en beroepen mogen terugkeeren, dan langs dezen zelfden wettigen weg.”

Voor het artikel stemmen, overeenkomstig de adviezen van de *Hoogleraren* en den *Secretaris*, de heeren *Feith*, *van Heusden*, *Marcus*, *van Laak*, *Slotemaker*, *Sannes* en *Spijker*.

Tegen verklaren zich de heeren *Tichler*, *Loegert*, *Ebbinge*, *Tonckens*, *Oort*, *Witkop*, *de Leu*, *Hugenholtz* en *Hartman*.

Het artikel is alzoo verworpen.

De overweging van hetgene de Synode verder te dezer zake te doen staat wordt tot eene volgende zitting verschoven.

Gelezen wordt een ingekomen adres van kerkeraad en kerkvoogden te *Zaamslag*, van 24 Julij jl., ger. sub n°. 59, houdende verzoek om beantwoording der vraag. „of van den hoofdelijken omslag ter bestrijding van de kosten van de eeredienst diegenen moeten worden vrijgesteld, die, zonder tot eenig ander bij de wet erkend kerkgenootschap over te gaan of de gemeente te verlaten, mondeling of schriftelijk verklaren zich van de Nederlandsche Hervormde kerk af te scheiden.”

Uit hoofde het adres niet langs kerkelijken weg is ingekomen, oordeelt de vergadering dat hetzelfde niet in behandeling kan komen, maar dat aan adressanten behoort te worden geantwoord, dat de kerkeraad voor de inzending van het adres den weg door de kerkelijke verordeningen voorgeschreven had moeten bewandelen, en, waar hij zich met kerkvoogden ook reeds om voorlichting tot het classicaal bestuur had gewend, zich volgens art. 13 van hetzelfde tot het provinciaal kerkbestuur als zijnde het in opklimmenden rang naastvolgende had behooren te wenden, weshalve de inhoud van zijn schrijven bij de Synode niet in overweging kan komen.

Dereclatie van art. 23 zoo als zij nu geamendeerd en gewijzigd is aangenomen, in eindstemming gebragt en verworpen.

Verdaging der verdere beraadslaging over het artikel tot eene volgende zitting.

Afwijzing wegens informele inzending van een adres van kerkeraad en kerkvoogden te *Zaamslag*, betreffende de vrijstelling van den hoofdelijken omslag van hen die zich van de kerk afscheiden, zonder zich bij eenig ander kerkgenootschap aan te sluiten.

Het voorstel van den *President*, om daar nog eene verwijzing naar de beteekenis van art. 3 van het Algemeen Reglement, overeenkomstig de verklaring door de Synode van 1856 van dit artikel gegeven, bij te voegen, vindt geene genoegzame ondersteuning.

Afwijzing van een verzoek van het classicaal bestuur van *Heusden*, tot ondersteuning van een adres aan den Minister ten behoeve van de verlatene vrouw van den gewezen predikant van der Ven.

Wordt ook kennis genomen van eene missive van het classicaal bestuur van *Heusden* van 12 Julij jl., n°. 62, ger. sub n°. 46, dienende om de tusschenkomst van de Algemeene Synode te verzoeken, tot ondersteuning van zijn adres aan den heer Minister, in afschrift medegedeeld, ten behoeve van de verlatene vrouw van den gewezen predikant *C. W. van der Ven*, om haar in het genot van kinder- en schoolgeld te herstellen te rekenen van het jaar 1852.

Ofschoon de vergadering met het lot dier ongelukkige diep begaan is, zoo acht zij het hoogst bedenkelijk, dat de Synode zoodanige verzoeken regtstreeks zal ondersteunen, en daarmede den weg tot allerlei aanvragen van gelijken aard zal openen, terwijl zij het ook onvoegzaam rekent, zich te mengen in deze zaak, waar het classicaal bestuur den Minister met het lot der hulpbehoevende bekend heeft gemaakt en het van dien Staatsman moet verwacht worden, dat hij, daarvoor maar eenigzins termen vindende, zich aan hare tegemoetkoming niet onttrekken zal. De vergadering besluit aan het classicaal bestuur van *Heusden* te antwoorden, dat de Synode om deze redenen niet aan het verzoek kan voldoen.

Twee missiven van de provinciale kerkbesturen van *Drenthe* en *Utrecht*, betreffende de door de Synode van 1859 verlangde verbeteringen in de verslagen voor de kerkvisitatie volgens tabel B, voor kennisgeving aangenomen.

Nog komen ter tafel twee missiven aan den *Secretaris* der Synode gerigt, betreffende zijn schrijven van den 7den November 1859, n°. 56, waarbij de wensch der Synode werd uitgedrukt, dat in tabel B der kerkvisitatie desnoodig de verbeteringen mogten worden aangebragt die in de Handelingen der Synode van 1859, bladz. 128, 193 en 194 bedoeld worden; de eene missive van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, dd. 29 Junij jl., ger. sub n°. 624, meldende dat de respectieve classicale besturen vermeld hadden, dat zij geene verbeteringen in de bedoelde verslagen wisten aan te brengen; de andere missive van het provinciaal kerkbestuur van *Utrecht*, dd. 25 Junij jl., n°. 71, ger. sub n°. 627, behelzende mededeeling van een bericht van het classicaal bestuur van *Wijk* te dezer zake.

De vergadering oordeelt dat in de ontvangene berichten moet worden berust en beide missiven voor kennisgeving behooren te worden aangenomen.

Uitlichting gegeven aan de classis van *Dordrecht*, omtrent de vervulling der tusschen-tijds opgevallene plaats van eenen assessor.

Omtrent eene vraag van de classicale vergadering van *Dordrecht*, door eene missive van het classicaal bestuur van *Dordrecht*, dd. 27 Julij jl., ger. sub n°. 616 tot de Synode gebragt, „of de beslissing genomen op een adres van het classicaal bestuur van *IJzendijke* volgens de Synodale Handelingen van 1854, Bijl. B., bladz. 13, goedgekeurd volgens bladz. 35, als nog altijd geldig moet beschouwd worden”, wordt besloten te antwoorden, dat in de destijds gegevene verklaring ook het gevoelen der tegenwoordige Synodale vergadering geheel wordt uitgedrukt.

Het rapport van de commissie voor de diaconale zaken in behandeling, en in zijne onderscheidene deelen aangenomen.

In behandeling wordt genomen het rapport van de commissie voor de diaconale zaken. Het wordt in zijne onderscheiden deelen goedgekeurd; de vergadering besluit overeenkomstig de adviezen door de rapporterende commissie gegeven.

Voortgezet wordt de kennisneming van het verslag der Synodale Commissie in Bijl. B, en terwijl de beraadslaging over den ten jare 1841 aan de kerk toegekenden invloed op de benoeming der hoogleeraren in de godgeleerdheid alsmede over de herziening van het reglement op het godsdienstig onderwijs tot eene volgende zitting verdaagd wordt, wordt goedkeuring gegeven aan hetgene de commissie volgens het vermelde op bladz. 128 gedaan heeft, tot *handhaving van de verordeningen op het prediken van candidaten in de godgeleerdheid en desgelijks van art. 67 a van het reglement op de vacaturen.*

Met dankzegging aan de Synodale Commissie voor de opmerking, dat volgens de Handelingen van 1859, bladz. 105, de *voorloopig aangenomen alteratie van art. 66 van het reglement op de vacaturen* wel finaal gearresteerd is, maar verzuimd is daarbij te besluiten, dat de gearresteerde alteratie aan de stemmen der provinciale kerkbesturen zal worden onderworpen en de Synodale Commissie te magtigen, om, wanneer de alteratie het vereischte getal van stemmen voor de aanneming verkregen mogt hebben, tot hare uitvaardiging over te gaan, besluit de vergadering overeenkomstig het advies der Synodale Commissie alsnog de provinciale kerkbesturen uit te noodigen, om hunne stemmen over de genoemde alteratie uit te brengen en de bedoelde magtiging aan de Synodale Commissie te verstrekken.

De daar verder sub litt. *h* en *i* vermelde punten voorbij gaande als reeds in behandeling geweest, neemt de vergadering voor kennisgeving aan, wat haar op bladz. 129 berigt wordt, nopens de *afwijzing van een voorstel om de 2de alinea van art. 27 van het reglement op de vacaturen te doen vervangen door de bepaling voorkomende*, zooals daar had moeten luiden in *art. 23 van het vroegere reglement*, en keurt zij goed, dat de Synodale Commissie voor het laten drukken van de tabellen voor de kerkvisitatie zorg heeft gedragen, gelijk ook op de omschrevene wijze de vergissing in het rapport van den staat van het hulp-predikterschap ter Synode van 1859 heeft gerectificeerd.

De vergadering verneemt eindelijk nog met belangstelling uit het verslag der Synodale Commissie, dat in de ongelegenheid ontstaan door het niet langer beschikbaar blijven van het lokaal van het ministerieel departement voor het *Synodaal archief*, door de welwillendheid ook van den heer Minister behoorlijk heeft kunnen voorzien worden en keurt goed wat de commissie ook te dezer zake verricht heeft.

Verder kennis nemende van het verslag der Synodale Commissie betreffende den *toestand van de Nederlandsche Hervormde kerk* (Bijl. C), wordt ook dit verslag met dankzegging aangenomen, terwijl de vergadering tevens de door de commissie aangevoerde redenen billijkt, waarom zij weder geen verslag nopens den inwendigen toestand der kerk heeft uitgebragt.

Het verslag ter hand nemende, dat de commissie voor de zaken der *Protestantsche kerken in Nederlands Indie* over den staat dier kerken en hare werkzaamheden ter Synodale tafel bezorgd heeft, afzonderlijk als Bijl. D gedrukt, verblijdt zich de vergadering, dat de Indische commissie zoo geheel aan het verlangen der Synode van 1859 voldaan heeft,

Goedkeuring van de verrichtingen der Synodale Commissie tot handhaving van de verordeningen op het prediken van candidaten en van art. 67 a van het reglement op de vacaturen.

Besluit naar het voorstel der Synodale Commissie om de ten jare 1859 gearresteerde alteratie van art. 66 van het reglement op de vacaturen alsnog aan de stemmen der provinciale kerkbesturen te onderwerpen, en de commissie, bij aanneming der wijziging, tot de uitvaardiging te magtigen.

Goedkeuring van de verrichtingen der Synodale Commissie tot afwijzing van een voorstel ter alteratie van de tweede alinea van art. 27 van het reglement op de vacaturen, — het doen drukken der tabellen voor de kerkvisitatie, en de rectificatie der vergissing in het rapport omtrent den staat van het hulppredikterschap der commissie uit de Synode van 1859.

De mededeelingen der Synodale Commissie, betreffende het Synodaal archief, met dankzegging en goedkeuring ontvangen.

Kennisneming van het verslag der Synodale Commissie, betreffende den toestand van de Nederlandsche Hervormde kerk, Bijl. C; en instemming met de redenen, waarom een verslag omtrent den inwendigen toestand is achterwege gelaten.

Het verslag van de commissie voor de Indische kerken, Bijlage D, met belangstelling en erkentelijkheid ontvangen.

door de uitvoerige en belangrijke mededeelingen thans aan de Synode gegeven. Waar zij haren dank daarvoor uitdrukt, boezemt zij den wensch uit, dat de vruchten van den arbeid der commissie den beteren toestand spoedig te voorschijn zullen brengen, waartoe zij het tegenwoordige tijdperk slechts een tijdperk van overgang noemt.

Kennisneming met dankzegging van het verslag van het comité der Waalsche gemeente voor de zaken der Waldenzen in de Valleijen van Piemont, Bijl. E, en mededeeling van den heer *Marcus*, omtrent de late ontvangst van het verslag.

Wordt eindelijk nog met belangstelling kennis genomen van het *verslag van het comité der Waalsche gemeenten voor de zaken der Waldenzen in de Valleijen van Piemont*, in *Bijlage E* vervat, terwijl de heer *Marcus* aan het verzoek van den inzender, den heer *P. J. J. Mounier* voldoet, door de verschooning der vergadering in te roepen, wegens de late bezorging, waartoe onvoorziene redenen en omstandigheden hebben aanleiding gegeven.

Sluiting der zitting.

De vergadering wordt gadjourneerd, met afwijking van het Reglement van Orde, tot morgen ten tien ure en vervolgens met dankzegging door den president gesloten.

H. J. SPIJKER, *President*.

22ste ZITTING.

Zaterdag den 28sten Julij 1860.

Afwezig de heer *Tonckens*.

Opening der zitting.

Na opening der vergadering met gebed, worden de notulen der voorgaande vergadering gelezen en goedgekeurd.

Dankbetuiging van de kerkvoogden van *Ommeren* wegens genotene subsidie, voor kennisgeving aangenomen.

Wordt gelezen eene ingekomene missive van kerkvoogden te *Ommeren* dd. 26 Julij jl. ger. sub n°. 60, dankbetuiging behelzende voor genotene subsidie en een goed getuigenis van den predikant in een onderschrift wegens de zorg en trouw, door kerkvoogden bij het bouwen der nieuwe pastorie aan den dag gelegd.

De missive wordt voor kennisgeving aangenomen.

Een adres van *P. Wijnouw*, gewezen adjunct-predikant te *Kage*, om inlichting wegens de uitkeering zijner contributie voor de weduwenbeurs, overgebracht tot den quaestor-generaal.

Wordt mede gelezen een adres van *P. Wijnouw*, voormalig adjunct-predikant der Hervormde gemeente te *Kage*, dd. 27 Julij jl. ger. sub n°. 61, houdende verzoek om inlichting omtrent zijne deelgeregtigheid aan het algemeene weduwenfonds, bepaaldelijk waar ter plaatse hij genoemde som als deelgeregtigde moet blijven uitkeeren.

De vergaderig besluit, het adres te zenden aan den quaestor-generaal, opdat deze den adressant de verlangde inlichting geve.

Zijn ook ingekomen twee missiven betreffende de laatst gedaane benoemingen voor de Synodale Commissie, de eene van den heer *Mr. A. Telting*, dd. 26 Julij jl. ger. sub n°. 63, meldende dat hij bereid is, de betrekking van lid der commissie te aanvaarden; de andere van *Mr. D. G. Kortebout van der Sluijs*, van dezelfde dagteekening ger. sub n°. 62, berigtende, dat hij wegens zijne ambtbezigheden voor de benoeming tot secunduslid der commissie bedanken moet.

Kennisgeving van de aanneming voor de benoeming van een lid der Synodale Commissie door den heer *Telting*, en van het bedanken van den heer *Kortebout van der Sluijs* voor de betrekking van secundus.

Het eerste antwoord wordt met belangstelling, het andere met leedwezen vernomen.

Tengevolge van het bedanken van den heer *van der Sluijs* besluit de vergadering Maandag e. k. tot eene nieuwe benoeming te zullen overgaan, uit een gros van ouderlingen, dat al vast zamengesteld wordt als volgt:

Aan de ordetelling van eene nieuwe benoeming, en samenstelling van een gros ter voorbereiding daar van.

Mr. G. G. Buttingha Wichers, te *Leiden*;

Mr. A. van Galen, te 's *Gavenhage*;

J. C. A. van der Meer van Kuffeler, te *Rhenen*;

J. P. C. van Galen, te *Begeijk*;

S. van Hoogstraten, te 's *Gravenhage*;

Mr. H. Vos, te *Assen*;

Mr. A. Wichers, te *Utrecht*;

Mr. F. W. Beelaerts van Blokland, te *Rotterdam*;

Mr. H. U. Huguenin, te 's *Hage*.

Aan de leden wordt vrijgelaten hier vervolgens nog bij te voegen, wie zij oordeelen voor de bedoelde betrekking nog in aanmerking te moeten komen.

De president, de vergadering in overweging willende geven, wat de Synode na de verwerping der ontworpen alteratie van art. 23 van het Algemeen Reglement zal te doen hebben, herinnert dat thans nog het voorstel van de heeren *Loagert* en *van Heusden* in behandeling moet worden gebracht, dat nu dan ook, maar in overleg met de voorstellers gewijzigd, aan de orde wordt gesteld, luidende als volgt:

„De Synode beveelt aan de Algemeene Synodale Commissie het ontwerpen van reglementaire bepalingen voor de benoeming van ouderlingen en diakenen en voor de beroeping van predikanten, zoo als bij art. 23 van het Algemeen Reglement zijn bedoeld.”

De beraadslagingen over art. 23 van het Algemeen Reglement hervat.

Het voorstel van de heeren *Loagert* en *van Heusden* gewijzigd ter tafel gebracht, met de strekking om aan de Synodale Commissie het ontwerpen van reglementaire bepalingen op te dragen.

Intusschen dienen ook de hoogleeraren *Scholten* en *Doodes* betreffende het artikel voorstellen in.

Het voorstel van den heer *Doodes* strekt, om de Synodale Commissie uit te noodigen, dat zij, mede gebruik makende van hetgene gevonden wordt in het rapport der commissie tot de consideratie der kerkbesturen op de in 1859 door de Synode voorloopig vastgestelde redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement, bij de Synode des volgende jaars een nieuw voorstel ter tafel brenge, ten einde den weg te banen tot de uitvoering van genoemd artikel.

Voorstel van den hoogleeraar *Doodes*, om aan de Synodale Commissie het ontwerpen van eene nieuwe wijze van uitvoering van het artikel in last te geven.

Voorstel van den hoogleeraar *Scholten*, om de wijze van uitvoering tot latere gelegenheid te verdagen.

Het voorstel van den heer *Scholten* is van den volgende inhoud:

„ De Synode kennis genomen hebbende van de menigvuldige bezwaren, die tegen de ten jare 1859 voorloopig gearresteerde redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement door de provinciale kerkbesturen en de classicale vergaderingen zijn ingebracht, besluit na rijp beraad de wijze van uitvoering van het in genoemd artikel uitgesprokene beginsel, voor zoover haar betreft, tot latere gelegenheid te verdagen.”

De voorstellen van de heeren *Losgert* en van *Heusden* en van den hoogleeraar *Doedes* afgewezen, — het voorstel van den hoogleeraar *Scholten* aangenomen.

De evengemelde voorstellen worden na beraadslaging achtereenvolgens in stemming gebragt, met dien uitslag, dat de eerste twee verworpen, het laatste aangenomen wordt, waardoor het aan eene volgende Synode is overgelaten om de uitvoering van het artikel al dan niet ter hand te nemen.

Voor het voorstel van de heeren *Losgert* en van *Heusden*, verklaarden zich met de hoogleeraren *Doedes* en *Pareau* en den *Secretaris*, de heeren *Losgert*, van *Heusden*, *Slotemaker*, *Sannes* en *Spijker*.

Tegen stemden, naar het advies van den hoogleeraar *Scholten*, de heeren *Tichler*, *Ebbinge*, *Marcus*, van *Laak*, *Oort*, *Witkop*, de *Leu*, *Hugenholtz*, *Hartman* en *Feith*.

Het voorstel van den hoogleeraar *Doedes* werd overeenkomstig het advies van den hoogleeraar *Scholten*, afgewezen door de heeren *Tichler*, *Losgert*, van *Heusden*, *Ebbinge*, *Oort*, *Witkop*, de *Leu*, *Hugenholtz*, *Hartman* en *Feith*.

Voor hadden zich verklaard met den voorsteller de hoogleeraar *Pareau* en de *Secretaris* en verder de heeren *Marcus*, van *Laak*, *Slotemaker*, *Sannes* en *Spijker*.

Het voorstel van den heer *Scholten* werd eindelijk mede naar het advies van den hoogleeraar *Pareau* aangenomen door de stemmen van de heeren *Tichler*, *Ebbinge*, *Oort*, *Witkop*, de *Leu*, *Hugenholtz*, *Hartman* en *Feith*.

Met den hoogleeraar *Doedes* en den *Secretaris* hadden zich tegen verklaard de heeren *Losgert*, van *Heusden*, *Marcus*, van *Laak*, *Slotemaker*, *Sannes* en *Spijker*.

Het rapport van de commissie tot het voorstel van den heer *Witkop*, de adressen ter handhaving van den historischen grondslag der evangelieprediking en de vragen in tabel A voor de kerkvisitatie betreffende de onberispelijkheid in leer en belijdenis van predikanten, ouderlingen en diakenen in behaude-
ling.

Aan de orde wordt gesteld het rapport der commissie over het voorstel van den heer *Witkop* de adressen tot handhaving van den historischen grondslag der Evangelieprediking en hetgene aan deze commissie nog ter overweging was opgedragen betreffende de vragen in tabel A voor de kerkvisitatie naar de onberispelijkheid in leer en wandel van de predikanten en de onberispelijkheid in belijdenis en wandel van de ouderlingen en diakenen.

Amendement van den heer *Hugenholtz*, tot versterking van de conclusien van het rapport.

De heer *Hugenholtz* dient daaromtrent een amendement in, luidende als volgt:

„ De ondergeteekende neemt de vrijheid, naar aanleiding van het rapport omtrent het voorstel van den heer *Witkop* aan de vergadering voor te stellen:

„ 1°. Niet alleen naar den wensch der commissie te besluiten tot eene plegtige verklaring aan de Nederlandsche Hervormde kerk, dat hare Synode geen anderen inhoud

kent noch wil van prediking en onderwijs, dan wat de Heilige Schriften des Ouden en Nieuwen Verbonds leeren, die wijs kunnen maken tot zaligheid door het geloof 't welk in Christus Jezus is, maar ook, dat de Synode *bij en in* deze verklaring duidelijk doe blijken van hare instemming met hetgene de leden der commissie, op onderscheidene plaatsen in hun rapport zeggen omtrent de loochening of miskenning van de waarde der Opstanding van Jezus Christus en van geheel de Evangelische geschiedenis.

* 2°. Dat de Synode bij de toezending dezer verklaring aan de provinciale kerkbesturen opmerke, hoe de zulken, die de Opstanding des Heeren en de waarheid der Evangelie geschiedenis loochenen, niet kunnen of mogen worden toegelaten tot het predikambt in de Nederlandsche Hervormde kerk.

P. A. C. HUGENHOLTZ."

Tengevolge van het ingediende amendement van den heer *Hugenholtz* wordt door den president de vraag in overweging gegeven, of de orde van behandeling, in het rapport gevolgd, zal worden omgekeerd.

Besluit om bij de behandeling van het rapport de in hetzelfde aangewezen orde te volgen.

Bij stemming wordt beslist, dat de vergadering zich zal blijven houden aan de orde van het rapport. Met de *adviserende leden* verklaarden zich ook de *overige leden* hiervoor met uitzondering van de heeren *Marcus* en *Hugenholtz*.

Het voorstel van den heer *Witkop* komt nu het eerste in beraadslaging. Het wordt door den heer *Witkop* nader toegelicht, die daarbij ook de aanleiding vermeldt, welke hem tot de voorgestelde vraag gebragt heeft. Hij verklaart niets anders te verlangen, dan dat de Synode haar gevoelen doe kennen, of de ontkenning van het historische feit van de Opstanding van den Zaligmaker bestaanaar is met de verklaring vervat in de formule van onderteekening, welke volgens het reglement voor het examen door de Synode voor de toelating tot de Evangelie-bediening is vastgesteld.

Het voorstel van den heer *Witkop*, door dit lid nader toegelicht.

Ofschoon door niemand in de vergadering het gewigt van het genoemde feit miskend wordt, zoo achten velen het bedenkelijk dat de Synode deze en soortgelijke vragen zal beantwoorden, daar ook de beoordeeling, of een candidaat al dan niet de vereischten bezit om tot de Evangelie-dienst te worden toegelaten, alleenlijk tot de bevoegdheid der provinciale kerkbesturen behoort. Overeenkomstig de conclusie van het rapport wordt dan ook beslist, dat aan het geachte lid worde te kennen gegeven, dat de Synode aan zijn verlangen naar een antwoord op zijne vraag om de daar opgegevene redenen niet kan voldoen.

Het voorstel van den heer *Witkop*, met erkenning van het gewigt van het feit der opstanding, overeenkomstig de conclusie van het rapport, afgewezen.

Tot deze beslissing hebben met de adviserende *Hoogleraren* medegewerkt de heeren *Tichler, Losgert, van Heusden, Oort, Slotemaker, de Lou, Hartman, Sannes, Feith* en *Spijker*.

Tegen de conclusie stemden overeenkomstig het advies van den *Secretaris*, de heeren *Ebbinge, Marcus, van Laak, Witkop* en *Hugenholts*.

Beslissing betreffende den inhoud der adressen tot handhaving van den historischen grondslag der evangelieprediking, overeenkomstig het advies der rapporterende commissie, dat er geene andere maatregelen buiten de middelen in de reglementen aangewezen, noodig zijn om de kerk tegen allerlei wind van leering te behoeden.

Wat de adressen betreft, die bij de Synode op de handhaving van den historischen grondslag der Evangelie-prediking aandringen, besluit de vergadering, zonder nu nog te bepalen of de Synode deswegens ook eene openlijke verklaring tot de vaderlandsche Hervormde kerk zal rigten, met *eenparigheid van adviezen en stemmen*, overeenkomstig het advies der rapporterende commissie dat er, gelijk door de adressanten verlangd wordt, geene andere maatregelen, dan in de kerkelijke reglementen worden aangewezen, noodig kunnen geacht worden om te helpen verhoeden, dat de kerk door allerlei wind van leering eenige schade lijde.

Berusting in de verslagen der provinciale kerkbesturen opzigts de bedoelde vragen in tabel A voor de kerkvisitatie, overeenkomstig het advies der rapporterende commissie.

Ook ten aanzien van de verslagen der provinciale kerkbesturen omtrent den inhoud der tabellen A voor de kerkvisitatie betreffende de vragen naar de leer en de belijdenis van predikanten en verdere kerkeraadsleden acht de vergadering, zich vereenigende met hetgene het rapport der commissie dienaangaande bevat, in de overgelegde verslagen te moeten berusten, met uitdrukking van haren wensch, dat ze ten opzichte van de onderwerpelijke punten voortaan vollediger mogen zijn.

Het besluit van het geheele rapport, opzigts de door de Synode te geven verklaring, aangenomen.

Genaderd tot het besluit van het geheele rapport, vereenigt zich de vergadering met dezelfde *eenparigheid van adviezen en stemmen* tot de verklaring dat de Synode overeenkomstig den wensch der rapporterende commissie gaarne en bij hernieuwing de verzekering geeft, dat zij met het oog op den Vader der Lichten, zooveel in haar is, wil blijven waken voor den geestelijken wasdom der gemeente onzes Heeren en geen anderen inhoud van prediking en onderwijs kent noch wil, dan hetgene de Heilige Schriften des O en N. Verbonds leeren, die wijs kunnen maken tot zaligheid door het geloof, hetwelk in Christus Jezus is.

De beslissing der vraag nopens eene openlijke verklaring van de Synode tot de Vaderlandsche Hervormde kerk en de hierop betrekkelijke amendementen tot de volgende zitting verdaagd.

In overweging komt voorts de vraag of de Synode ook nog eene openlijke verklaring tot de vaderlandsche Hervormde kerk zal rigten. Wegens den ver verstreken tijd wordt intusschen de beslissing van deze vraag en van de daarop betrekkelijke amendementen van den heer *Hugenholts* en van den hoogleeraar *Scholten*, van den laatstgenoemden nu eerst ingediend, tot de volgende zitting uitgesteld.

Amendement van den heer *Scholten*.

Het amendement van den heer *Scholten* luidde als volgt:

„Dat de Synode, als grond des christelijken geloofs geen denkbeldigen Christus, maar den historischen Christus erkent, zoo als die volgens het Nieuwe Testament den inhoud uitmaakt der Evangelie-prediking.

J. H. SCHOLTEN.”

Sluiting der zitting.

Met afwijking van het Reglement van Orde wordt de vergadering verdaagd tot Maandag voormiddag ten elf ure en met dankgebed gesloten.

H. J. SPIJKER, *President*.

25ste ZITTING.

Maandag den 30sten Julij 1860.

De heer *Tonckens* afwezig.

Na opening der vergadering met gebed, worden de notulen der voorgaande vergadering gelezen en gearresteerd.

Opening der zitting.

Gelezen wordt een ingekomen adres van *H. Engels*, oud-ouderling te *Ootmarsum*, dd. 25 Julij jl., ger. sub n°. 64, houdende het verzoek om daarvoor aangevoerde redenen, „dat onderzoek gedaan worde omtrent de noodzakelijkheid, om voor de gemeenten in *Twente* of in het burgerlijk arrondissement van *Almelo* een afzonderlijk classicaal bestuur in te stellen, en bedoelde gemeenten derhalve onder eene afzonderlijke classis te brengen, afscheiden van de classis van *Deventer*, waaronder zij thans ressorteren.”

Een ingekomen adres van *H. Engels*, oud-ouderling te *Ootmarsum*, tot de oprigting van eene nieuwe classis, in handen gesteld van het classicaal bestuur van *Deventer*.

Na afwijzing van de motie van den heer *Hugenholz* om ten aanzien van dat stuk over te gaan tot de orde van den dag, besluit de vergadering overeenkomstig het voorstel van den president, het adres te stellen in handen van het classicaal bestuur van *Deventer* ter fine van berigt.

De vergadering gaat over tot het benoemen van eenen secundus voor het benoemde lid van de Algemeene Synodale Commissie, den heer *Telling*, ten gevolge van het bedanken van den heer *van der Sluijs* en kiest daarvoor uit het bestaande gros bij de tweede stemming, den heer *S. van Hoogstraten*, ouderling bij de Waalsche gemeente te 's Gravenhage.

Benoeming van den heer *S. van Hoogstraten* tot secundus-lid van de Synodale Commissie.

Den *Secretaris* wordt opgedragen aan den heer *van Hoogstraten* nog staande de vergadering van deze benoeming kennis te geven.

De vergadering, overgaande om te beraadslagen over hetgene verder nog ten aanzien van het voorstel van den heer *Witkop* en de meergenoemde adressen dient te geschieden, neemt eerst overeenkomstig het amendement van den heer *Hugenholz* in overweging „of de Synode duidelijk zal doen blijken van hare instemming met hetgene de leden der commissie op onderscheidene plaatsen in hun rapport zeggen omtrent de loochening of miskenning van de waarde der Opstanding van Jezus Christus en geheel de Evangelische geschiedenis.” Het amendement wordt aangenomen.

Het amendement van den heer *Hugenholz*, strekkende tot ampliatie van de conclusie van het rapport tot het voorstel van den heer *Witkop* en de adressen aangenomen.

Voor hebben gestemd, naar de adviezen van den hoogleeraar *Doedes* en den *Secretaris* de heeren *Ebbinge*, *Marcus*, *van Laak*, *Oort*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholz* en *Sannes*.

Tegen hebben zich verklaard van de adviserende leden, de hoogleeraren *Scholten* en *Parau*, en voorts de heeren *Tichler*, *van Heusden*, *Hartman*, *Feith*, *Losgert* en *Spijker*.

De heer *Witkop* wegens gewigtige redenen verhinderd om de zittingen der Synode ten einde toe bij te wonen, had bij deze stemming de vergadering reeds verlaten.

Het amendement van den heer *Scholten*, mede tot ampliatie der evengenoemde conclusie aangenomen.

Aan de orde is verder het voorstel van den heer *Scholten* „dat de Synode zal verklaren, als grond des christelijken geloofs geen den denkbewijs, maar den historischen Christus te erkennen, zooals die volgens het Nieuwe Testament den inhoud der Evangelie-prediking uitmaakt.”

Met *eenparigheid van adviezen en stemmen* wordt het voorstel aangenomen.

Beraadslaging over de vraag of de Synode ter zake van den inhoud der adressen eene openlijke verklaring tot de Nederlandsche Hervormde kerk zal rigten.

Thans wordt de vraag in behandeling gebragt, of de Synode ter zake van den inhoud der adressen ook eene openlijke en plegtige verklaring aan de Nederlandsche Hervormde kerk zal rigten.

Besluit om zoodanige verklaring te doen plaats vinden in het gewone weekberigt van het kerkelijk orgaan met afwijzing van het voorstel om haar voor de kerkeraden te doen geschieden.

De vergadering oordeelt dat zoodanige openlijke verklaring, immers door tusschenkomst van de kerkeraden, niet behoort te geschieden, maar vereenigt zich met het voorstel van den hoogleeraar *Pareau*, houdende, dat in het gewone weekberigt van de verrigtingen der Synode in het kerkelijk orgaan, meer uitvoerig dan pleegt te geschieden, een getrouw verhaal zal gegeven worden nopens den geheelen gang der beraadslagingen over het voorstel van den heer *Wilkop* en de adressen en de besluiten door de Synode daaromtrent genomen en de uitvoering hiervan aan het moderamen te laten. Tot eene openlijke verklaring door de kerkeraden adviseerde de hoogleeraar *Doodes*, en stemde de heer *Hugenholtz*, terwijl de overige adviseerende en stemhebbende leden zich daartegen verklaarden.

Tegen het voorstel van den hoogleeraar *Pareau* verklaarden zich alleenlijk de heeren *van Heusden* en *Losgert*.

Besluit om de adressanten geen regtstreeks antwoord te doen ontvangen, maar het berigt in het kerkelijk orgaan ook als antwoord voor de adressanten door de zorg van het moderamen, te doen inrigten.

In verband met het nu genomene besluit oordeelt de vergadering *met eenparigheid van adviezen en stemmen*, dat aan de adressanten geen regtstreeksch antwoord zal worden gezonden, maar dat aan het moderamen mede moet worden opgedragen, om in het voor de kerkelijke courant te ontwerpen berigt te vermelden, dat dit te gelijk als antwoord aan de adressanten zal moeten worden aangemerkt.

Vermelding van het verslag nopens de zaak der afvaardiging van den heer *van Heusden* in het kerkelijk orgaan, en besluit der vergadering om hierin te berusten en adressanten door het eerstvolgende weekberigt te verzoeken, dat zij het genoemde verslag als antwoord op hunne adressen te beschouwen zullen hebben.

Uit hoofde ook door het moderamen reeds in de laatst uitgekomen kerkelijke courant een uitvoerig berigt nopens de bezwaren tegen de benoeming van den heer *van Heusden* ingebragt geplaatst werd, besluit de vergadering, dat deswegens insgelijks geen nader openlijk woord tot de kerk zal worden gesproken, maar dat aan de adressanten te dezer zake in het eerstvolgende weekberigt der kerkelijke courant zal worden te kennen gegeven, dat zij het bedoelde verslag evenzeer als antwoord op hunne adressen zullen te beschouwen hebben. Tot dat een en ander is weder met *eenparigheid van adviezen en stemmen* besloten, terwijl echter de heer *van Heusden* thans naar zijn verlangen buiten advies en stemming is gebleven.

Voorstel, ingediend door den heer *van Heusden*, strekkende tot handhaving der vrijheid voor lecraren en leden der gemeenten in het uitspreken van hunne godsdienstige overtuiging.

Nog wordt in behandeling genomen het na te melden voorstel van den heer *van Heusden*, in de tegenwoordige zitting ingediend.

„Ter voorkoming dat het voorstel van den heer *Hugenholtz*, of anders het antwoord op de adressen uit *Harderwijk*, *Utrecht*, *Heusden* en *Veen*, in geen geval, aanleiding tot misvatting geve, als zou het eenigzins in de bedoeling der Synode liggen, betamelijke

leervrijheid aan banden te leggen, neemt de ondergeteekende de vrijheid voor te stellen, dat bij het geven van bericht deswegens, uitdrukkelijk in bewoordingen, welke het meest gepast zullen voorkomen, vermeld worde:

„dat, bij de erkenning van de Heilige Schrift, vervat in de boeken des Ouden en Nieuwen Verbonds, als uitmakende den grond van de leer der Hervormde kerk en van hare geloofsformulieren, naar het algemeen Protestantsche beginsel — verwerping van alle menschelijk gezag — en behoudens de regten der wetenschappelijke kritiek, het betamelijk uitspreken van eigene gemoedelijke, *op grond dier Heilige Schrift* wel gevestigde godsdienstige overtuiging aan geen leeraar of lid eener gemeente kan noch mag ontzegd worden, wanneer het geschiedt naar de behoefte en ter opbouwning der gemeente of ter onderlinge opwekking en met erkenning van gelijke bevoegdheid aan ieder ander.”

„'s Hage, 30 Julij 1860.

C. J. VAN HEUSDEN.”

De *Secretaris* stelt opzigtens dit voorstel van den heer *van Heusden*, de volgende motie: „dat de vergadering verklarende, dat zij met hare besluiten en verrichtingen ter zake van de bedoelde adressen de vrijheid van prediking en leer niet heeft willen aan banden leggen, uit dien hoofde geene redenen vindt, om het voorstel van den heer *van Heusden* in overweging te nemen.”

De motie wordt niet aangenomen.

Voor de motie hadden zich met de adviserende leden, de hoogleeraren *Scholten* en *Pareau* en den *Secretaris*, verklaard de heeren *Tichler*, *van Heusden* en *Spijker*.

Tegen de motie adviseerde de hoogleeraar *Doedes* en stemden de heeren *Ebbinge*, *Marcus*, *van Laak*, *Oort*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hugenholtz*, *Hartman*, *Sannes*, *Feith* en *Loegert*.

Aangenomen evenwel wordt eene motie van den hoogleeraar *Pareau*, strekkende om de vergadering te doen verklaren, dat de Synode het voorstel als volgens haar oordeel onnoodig niet in overweging neemt.

Tegen dit besluit stemden de heeren *van Heusden*, *Hugenholtz* en *Loegert*.

Voor verklaarden zich met de *adviserende leden*, de heeren *Tichler*, *Ebbinge*, *Marcus*, *van Laak*, *Oort*, *Slotemaker*, *de Leu*, *Hartman*, *Sannes*, *Feith* en *Spijker*.

Nadat nog eene motie van den *President*, om op het besluit der vergadering betreffende het voorstel van den heer *Hugenholtz* terug te komen, de tot aanneming vereischte meerderheid van twee derden niet kon verwerven, werd, op zijn daarna ingediend voorstel ten aanzien der naar het bedoelde voorstel van den heer *Hugenholtz* geamplieerde verklaring besloten, de woorden, „loochening of miskenning van” te doen wegvallen, weshalve de vergadering nu dan alleen zal doen blijken van hare instemming met hetgene in het rapport der commissie omtrent de waarde van de Opstanding des Heeren en van geheel de Evangelie geschiedenis gezegd wordt.

De motie van den *Secretaris* tot het niet in overweging nemen van het voorstel van den heer *van Heusden*, uit hoofde de Synode met hare besluiten de vrijheid van prediking en leer niet heeft willen binden, afgewezen.

Het voorstel van den heer *van Heusden*, naar de motie van den hoogleeraar *Pareau* evenwel onnoodig verklaard, en deswegens niet in overweging genomen.

Eene motie van den *President* om op het besluit omtrent het amendement van den heer *Hugenholtz* terug te komen, verworpen.

Een nader voorstel van denzelfden om uit het aangenomene amendement de woorden: „loochening of miskenning” te doen wegvallen, aangenomen.

Voor het terugkomen op het genomene besluit stemden de heeren *Tichler, van Heusden, Marcus, Hartman, Sannes, Feilh, Iosgert en Spijker*. Tegen verklaarden zich de heeren *Ebbinge, van Laak, Oort, Slotemaker, de Leu en Hugenholtz*.

Het voorstel tot het doen wegvallen der aangeduide woorden, werd aangenomen naar de adviezen en stemmen van *alle* leden, met uitzondering van de stem van den heer *Hugenholtz*.

Het rapport der commissie tot de missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Potchefstroom* in *Zuid-Afrika* in behandeling, en besluit overeenkomstig zijn advies, met aanneming van den ontworpen brief

Behandeld wordt het rapport der commissie tot de missive van den kerkeraad der Nederduitsche gemeente te *Potchefstroom* in *Zuid-Afrika*.

De vergadering besluit overeenkomstig het advies der commissie, dat de missive door de Synode zal worden beantwoord, en wel door overneming van den brief, welken de commissie hiervoor ontworpen heeft, waaraan zij hare onverdeelde en onvoorwaardelijke goedkeuring hecht.

Beraadslaging over het advies der Synodale Commissie, betreffende den ten jare 1841 aan de kerk toegekenden invloed op de benoeming der hoogleeraren in de godgeleerdheid, en besluit om de zaak buiten behandeling te doen blijven.

Eindelijk wordt ook in beraadslaging genomen het berigt der Synodale Commissie volgens Bijlage B, bladzz. 116, 117 betreffende den invloed bij Koninklijke lastgeving ten jare 1841 aan de kerk op de benoeming van de hoogleeraren in de godgeleerdheid toegekend en hetgene de commissie deswegens adviseert.

Na ernstige overweging besluit de vergadering het vraagstuk van den invloed der kerk op de benoeming der hoogleeraren voor het tegenwoordige buiten behandeling te doen blijven.

Kennisgeving van de aanneming der benoeming van den heer *van Hoogstraten* tot secundus-lid van de Synodale Commissie.

Wordt op de desbetreffende mededeeling een schrijven ontvangen van den heer *van Hoogstraten* ger. sub n°. 65, houdende vermelding van zijn besluit, om de op hem uitgebrachte benoeming aan te nemen.

De brief wordt met belangstelling ontvangen en voor kennisgeving aangenomen.

Mededeeling van den president omtrent de redenen, weshalve de heer Minister bij de sluiting der zittingen, den volgenden dag niet kan tegenwoordig zijn.

Waar tot de sluiting van de vergadering der Synode in hare volgende zitting besloten wordt, geeft de president nog te kennen, dat hij van wege den heer Minister de betuiging van leedwezen heeft over te brengen, dat zijne Excellentie, wegens verplichting om elders in zijne betrekking tegenwoordig te zijn, de laatste zitting dezer Synode en hare sluiting niet zal kunnen bijwonen.

Sluiting der zitting.

Met afwijking van het Reglement van Orde, wordt de vergadering verdaagd tot morgen des voormiddags ten half tien ure en door den president met dankzegging gesloten.

H. J. SPIJKER, *President*.

24ste ZITTING.

Dinsdag den 31sten Julij 1860.

Afwezig de heeren *Tonckens* en *Witkop*.

De vergadering wordt geopend met gebed; de notulen der voorgaande zitting worden gelezen en gearresteerd.

Opening der zitting.

Wordt nog kennisgenomen van eenen brief van den candidaat in de godgeleerdheid *S. G. Geertsma Beckeringh* te *Groningen* van 29 Julij jl. ger. sub n°. 66, houdende het verzoek, om vergunning tot het afleggen van zijn examen in de maand Augustus e. k. ofschoon hij den 23sten Junij 1857 het propaedeutische examen gedaan heeft en derhalve nog niet ten volle drie jaren in de godgeleerdheid heeft gestudeerd.

Besluit omtrent een ingekomen verzoek van den candidaat *Geertsma Beckeringh*, om dispensatie van art. 96 van het reglement op het examen, tot verwijzing naar het provinciaal kerkbestuur, dat het examen zal afnemen, na verwerping van de motie van den heer *Hugenholz*, om den brief ter zijde te leggen.

Na afwijzing van eene motie van den heer *Hugenholz*, om den brief ter zijde te leggen, wordt overeenkomstig het voorstel van den president besloten, aan den adressant te kennen te geven, dat zijn verzoek bij de Synode niet behoort, maar hij zich met hetzelfde behoort te wenden tot het provinciaal kerkbestuur, dat het examen zal afnemen.

Naar aanleiding van het evenvermelde verzoek, stelt de hoogleeraar *Scholten* voor, dat in het gewone bericht der kerkelijke courant de mededeeling zal worden opgenomen, dat naar het gevoelen dezer vergadering art. 9 van het reglement op het examen voor de toelating tot de Evangelie-bediening, voor zooveel de tijdsbepaling betreft, moet verstaan worden van den dag van het examen en niet van den dag der aangifte.

De vermelding in het kerkelijk orgaan, volgens een voorstel van den hoogleeraar *Scholten*, dat de tijdsbepaling in het bedoelde artikel moet verstaan worden van den dag van het examen en niet van den dag der aangifte, als overtollig afgewezen.

De vergadering oordeelt de vermelding overtollig, weshalve tot afwijzing van het voorstel besloten wordt.

In behandeling komt de herziening van het reglement op het godsdienst-onderwijs naar het te dezer zake uitgebrachte rapport der hiervoor bestaande commissie.

De herziening van het reglement op het godsdienst-onderwijs in behandeling.

De verschillende wijzigingen en veranderingen, door de commissie aangeprezen, worden in overweging genomen en door de vergadering achtereenvolgende goedgekeurd.

De wijzigingen door de rapporterende commissie aangewezen, goedgekeurd.

Naar de motie van den heer *Hugenholz* wordt daarenboven besloten, om de bepaling van art. 42, betreffende de werkzaamheden der ringvergaderingen, als in dit reglement minder gepast, te doen wegvallen.

Besluit om, naar de motie van den heer *Hugenholz*, art. 42 te doen wegvallen; om de wijzigingen in artt. 61 en 63 door den hoogleeraar *Doedes* en den heer *Hugenholz* voorgesteld over te nemen, en de betere inrigting der bij art. 63 gestelde vragen aan de zorg van het moderamen over te laten.

Voorts wordt tengevolge van een voorstel van den hoogleeraar *Doedes* besloten, om art. 61 dus te veranderen: „het afnemen van belijdenis en aannemen van lidmaten geschiedt van wege den kerkeraad door de leeraars onder medewerking van éenen of meer ouderlingen.”

Ook wordt naar eene motie van den heer *Hugenholz* nog bepaald, dat art. 63 dus zal luiden: „De bevestiging geschiedt in eene daartoe bepaalde godsdienst-oefening, bij welke de na melden vragen aan de aannemelingen worden voorgesteld, terwijl ook nog ten aanzien van de gestelde vragen aan het moderamen wordt opgedragen met inachtneming van hetgene daarover thans gesproken is eene nadere wijziging te brengen in de redactie, onder goed-

keuring evenwel van de verandering, welke de rapporterende commissie de tweede en derde vragen heeft laten ondergaan.

Het herzien-reglement voorloopig aangenomen om aan de consideratie der provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen onderworpen te worden, behoudens den last aan het moderamen betreffende de redactie gegeven.

Het geheele reglement, alzoo herzien, wordt door de vergadering voorloopig aangenomen, weshalve besloten wordt, dat het aan de consideratie der provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen zal worden onderworpen, behoudens de zorg, welke het moderamen naar den last der vergadering voor de redactie nog verder te dragen zal hebben.

Besluit betreffende den inhoud der te drukken Handelingen.

Buiten het bepaalde en in de notulen aangeteekende heeft niemand iets te vermelden, dat uit de gedrukte Handelingen zou moeten worden weggelaten.

Het register der stukken, tijdens de zittingen der Algemeene Synodale vergaderingen ingekomen, geteekend.

Naar de magtiging der vergadering is het register van het archief der ingekomene stukken door den president sub n°. 66 geteekend.

Resumtje van de notulen der zitting.

De notulen der tegenwoordige zitting worden gelezen en gearresteerd.

Sluiting der vergadering met wederzijdsche toespraken.

Met hartelijk en gepaste toespraak rigt zich de *President* tot de vergadering, haar dank zeggende voor de ondervondene medewerking en de gemeenschappelijke werkzaamheden Gode aanbevelende; welke toespraak vervolgens door den vice-president met even hartelijke bewoordingen is beantwoord, hulde brengende aan de bekwaamheid en gematigdheid waarmede de vergadering door hem steeds geleid was en de deelneming van allen betuigende daarover, dat hij onder de beproevingen, welke hij in zijn gezin had te ondervinden, tot het nu volbragte werk zoo zeer was gesterkt en bekrachtigd geworden.

Onder warme dankzegging en vurige gebeden voor het heil der kerk, werden de zittingen der Algemeene Synode van 1860, in tegenwoordigheid van den Secretaris-Generaal bij het Departement voor de Zaken der Hervormde Eeredienst, door den president gesloten.

H. J. SPIJKER, *President*.

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris*.

HANDELINGEN VAN DE SYNODUS CONTRACTA DER NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK IN DEN JARE 1860.

Eerste zitting, Donderdag den 19den Julij 1860.

De vergadering van de Synodus Contracta, geroepen tot de behandeling van het hooger beroep van den predikant *H. W. C. Ilcken*, predikant te *Kolderveen* c. a., van eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, waarbij hij is ontzet uit zijne dienst, wordt door den voorzitter met gebed geopend.

Vergadering der Synodus contracta tot behandeling van het hooger beroep van eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, ingediend door den predikant *H. W. C. Ilcken* te *Kolderveen* c. a.

Krachtens de uitloting overeenkomstig art. 15 van het Algemeen Reglement geschied in de zitting der Algemeene Synode van den 5den Julij jl., is de vergadering zamengesteld als volgt:

Zamenstelling der vergadering.

Dr. J. Tichler, President;
Dr. L. G. Pareau, adviserend lid;
A. Slotemaker;
P. A. C. Hugenholtz;
J. J. Hartman;
H. O. Feith;
P. J. Marcus;
H. L. Oort;
J. Witkop, gewone leden;
S. P. van Hasselt, Secretaris.

Het Reglement van Orde, bij de volle Synode van kracht, wordt ook voor deze vergadering gearresteerd.

Het Reglement van Orde gearresteerd.

De stukken, dienende ter zake waarover moet worden beslist, worden ter tafel gebracht.

Kennismaking van de ingekomene stukken.

Door den heer *Feith*, in eene voorloopige zamenkomst verzocht om verslag van den inhoud der stukken te geven, leest zijn rapport, nadat hetzelfde reeds voor eenige dagen ter inzage der leden is gelegd.

Rapport uitgebracht door den heer *Feith*.

De vergadering verzekert zich, dat de appellant voldaan heeft aan de bepalingen van art. 33 van het Reglement voor Kerkelijk Opzicht en Tucht, zoowel wat den gestelden termijn betreft voor het komen in hooger beroep, als wat het stellen betreft van zekerheid voor de kosten.

In achtneming der bepalingen van art. 33 van het Reglement voor kerkelijk Opsigt en Tucht.

Nadat de appellant in zijn hooger beroep ontvankelijk is verklaard, stelt de president de vraag, „of er met het oog op artt. 7 en 8 in de onderwerpelijke zaak een behoorlijk onderzoek heeft plaats gehad.”

De appellant in zijn hooger beroep ontvankelijk verklaard, maar de zitting opgeheven wegens staking van stemmen over de vraag „of in de zaak een behoorlijk onderzoek heeft plaats gehad.”

De vraag blijft door staking van stemmen onbeslist.

De zitting der Synodus contracta hervat, en beslissing dat er een behoorlijk onderzoek heeft plaats gehad.

Nadat de zitting voor eenigen tijd is opgeheven, wordt zij hervat en nu bij herstemming beslist, dat er ter zake een behoorlijk onderzoek heeft plaats gehad.

Beslissing dat het feit van misbruik van sterken drank genoegzaam is geconstateerd.

Hierop wordt eene tweede vraag aan de beslissing der vergadering onderworpen, „ of het feit van misbruik van sterken drank genoegzaam geconstateerd is.”

De vraag wordt bevestigend beantwoord.

Beslissing dat het feit van misbruik van sterken drank in casu niet toerekenbaar kan worden geacht.

Ten derde wordt door den president gevraagd, „ of de vergadering oordeelt, dat het feit van misbruik van sterken drank toerekenbaar moet worden geacht.”

De vergadering beslist dat het feit in casu niet toerekenbaar kan worden geacht.

De uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* vernietigd en het ontwerpen van een concept-uitspraak aan den heer *Feith* opgedragen

Op de vierde vraag, of de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* van 9 November 1859, waarbij de heer *Hendrik Willem Christiaan Ilcken*, predikant te *Kolderveen* c. a., ter zake van misbruik van sterken drank en een daaruit voortvloeiend wangedrag is ontzet van zijne bediening en ambt als predikant der Hervormde gemeente to *Kolderveen* c. a., behoort te worden vernietigd, besluit de vergadering overeenkomstig de genomene beslissing en wordt aan den heer *Feith* opgedragen de uitspraak in hooger beroep volgens het gevallene besluit te ontwerpen, ten einde dat ontwerp in eene volgende zitting ter tafel te brengen.

Sluiting der zitting.

De vergadering wordt met gebed en dankzegging gesloten.

J. TICHENER, *President*.

Tweede zitting, Maandag den 23sten Julij 1860.

Opening der zitting.

De vergadering wordt met gebed geopend, waarna de notulen der eerste zitting geresumeerd en gearresteerd worden.

De uitspraak der Synodus contracta, overeenkomstig het door den heer *Feith* ingediende concept gearresteerd en geteekend.

Wordt door den heer *Feith* gelezen de concept-uitspraak volgens het besluit van den 19den Julij jl., en de uitspraak dienovereenkomstig gearresteerd en door alle leden geteekend.

Inhoud der uitspraak.

De uitspraak is luidende als volgt:

„ De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk, overeenkomstig art. 15 van het Algemeen Reglement voor de Hervormde kerk, bij uitloting op de helft harer leden verminderd;

„ Gezien de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, dd. 9 November 1852, waarbij de heer *Hendrik Willem Christiaan Ilcken*, predikant te *Kolderveen* c. a., ter zake van misbruik van sterken drank en een daaruit voortvloeiend wangedrag, is ontzet van zijne bediening en zijn ambt als predikant der Hervormde gemeente van *Kolderveen* c. a.;

„ Gezien eene verklaring van den heer *H. W. C. Ilcken* genoemd, van den 22sten

November 1859, aan deze vergadering ingezonden, dat hij van de vermelde uitspraak verklaart in hooger beroep te komen;

„ Gezien de brief van den Secretaris van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* van 26 November 1859, houdende bericht van de door den heer *Ilcken* aan genoemd bestuur toegezondene kennisgeving van zijn ingesteld hooger beroep der meergenoemde uitspraak;

„ Gezien de tegen deze uitspraak door en namens genoemden predikant *Ilcken* gerigte memoriën:

• Gezien de verder tot deze procedure betrekkelijke stukken;

„ Overwegende, wat de *daadzaken* betreft, dat volgens de verklaringen van vele getuigen, opgenomen in de proces-verbalen van getuigenverhoor van 28 September en 10 October 1859, blijkt, dat de bezwaarde gedurig veel sterken drank gebruikt, daarvan misbruik maakt en daardoor dikwijls verkeert in eenen meer of minder beschonkenen toestand; dat hij in zijn spreken, handelen en geheele gedrag menigvuldige aanleiding geeft tot afkeuring en ergenis van de gemeente van *Kolderveen* c. a.; dat dit gedrag veel overeenkomst heeft met dat van eenen dronken mensch; dat dit gedrag door en namens den bezwaarde wordt toegeschreven aan eene soort van krankzinnigheid, bestaande in phantastische overprikkeling; dat doktor *Crull* te *Meppel*, in zijne verklaring van 14 October 1859, verzekert, dat het misbruik van sterken drank, zoo niet de eenige oorzaak van de ziekteverschijnselen, er toch veel toe heeft bijgedragen om dien te verergeren: dat de bezwaarde in zijn verhoor voor het classicaal bestuur van *Meppel* van 5 October 1859, blijkens het daarvan opgemaakte proces-verbaal, zich vreemd heeft gedragen; dat in de verklaringen van twee ingezetenen van *Delft* van den 12den Junij 1860, voorkomt, dat de bezwaarde in Augustus en September 1859, ruim drie weken aldaar heeft vertoefd en gedurende dien tijd vele blijken van verwardheid in denkvermogens heeft gegeven; dat de eerst-aanwezende geneesheer van het krankzinnigengesticht te *Deventer*, de heer med. doktor *van Lennep*, den bezwaarde gedurende eenige maanden van het jaar 1857, omdat hij toen in eenen toestand van prikkelbaarheid en overspanning verkeerde, onder geneeskundige behandeling heeft gehad, en bij attest van 7 December 1859 verklaart, het er voor te houden, dat hij ook toen weder verkeerde in eenen toestand van overprikkeling en gejaagdheid, waarin hij niet kon worden gerekend het vrije en volle bezit zijner verstandelijke vermogens te genieten;

„ Overwegende in *regten*, dat het overtuigend is bewezen, dat de bezwaarde misbruik maakt van sterken drank, en dat zijn gedrag ergenis geeft aan zijne gemeente te *Kolderveen* c. a., doch dat er redenen zijn om het er voor te moeten houden, dat, of althans te moeten betwijfelen, of niet de bezwaarde verkeert in eenen toestand, waarin hij moet worden geacht niet te zijn in het genot van het vrije en volle bezit zijner verstandelijke vermogens, en dat het alzoo niet is overtuigend gebleken, dat dit veelvuldige en overmatige gebruik van sterken drank, zoomede het meergenoemde afkeuringswaardige gedrag is toe te schrijven aan den vrijen en onbelemmerden wil van den bezwaarde;

„ Overwegende, dat op grond dezer onzekerheid over de toerekenbaarheid van het misbruik van sterken drank en van het ergerlijke gedrag van den bezwaarde de schuld van den bezwaarde aan dit hem ten laste gelegde wangedrag niet is bewezen;

„ Overwegende dat, om tuchtmiddelen tegen eenen beklagde te kunnen aanwenden,

het moet zijn gebleken, dat hem de daad, waarvoor de tucht zal worden aangewend, moet worden toegerekend en hij alzoo daaraan schuldig is te houden;

„ Overwegende dat, welke gegronde redenen het gedrag van den bezwaarde ook moge geven aan de gemeente te *Kolderveen* c. a., tot afkeuring en ergeris, en hoewel er alzoo gronden mogen zijn tot het vragen en verleenen van een ongevraagd ontslag, dat gedrag evenwel, de toerekenbaarheid en mitsdien de schuld ontbrekende, geen grond kan geven tot toepassing van tucht.

„ Gelet op art. 15 van het Algemeen Reglement voor de Hervormde kerk, zoo mede op artt. 8, 7, 21, 22, 28, 33 en 35, van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht;

„ Regt sprekende in het hoogste ressort;

„ Vernietigt de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* van den 9den November 1859, waarbij de heer *H. W. C. Ilcken* is ontzet van zijne bediening en zijn ambt als predikant der Hervormde gemeente te *Kolderveen* c. a.;

En op nieuw regt doende, verklaart op bovengemelde gronden, dat de schuld van den meergenoemden predikant, *H. W. C. Ilcken*, aan het misbruik van sterken drank niet is bewezen, en spreekt hem op dien grond vrij van de daarover tegen hem ingebragte beschuldiging;

„ Beveelt dat afschriften van deze uitspraak zullen worden gezonden, tot informatie en narigt, aan het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, aan het classicaal bestuur van *Meppel*, en aan den heer predikant *H. W. C. Ilcken*.

„ De kosten te dragen door de kerk.

„ Aldus gedaan en uitgesproken in de vergadering, door de bij uitloting op de helft der leden verminderde Synode, gehouden te 's *Gravenhage* den 23sten Julij 1860.

„ Tegenwoordig de heeren dr. *J. Tichler* president, dr. *L. G. Pareau* hoogleeraar, *A. Slotemaker* Cz., *P. A. C. Hugenholtz*, *J. J. Hartman*, *H. O. Feith*, *P. J. Marcus*, *H. L. Oort*, *J. Witkop* en *S. F. van Hasselt* secretaris.

„ *L. G. PAREAU.*

„ *S. F. VAN HASSELT.*

„ *J. TICHLER, president.*

„ *A. SLOTEMAKER.*

„ *P. A. C. HUGENHOLTZ.*

„ *J. J. HARTMAN.*

„ *H. O. FEITH.*

„ *P. J. MARCUS.*

„ *H. L. OORT.*

„ *J. WITKOP.*”

Sluiting van de zittingen der Synodus contracta.

De zittingen van de Synodus Contracta worden op gebruikelijke wijze met dankzegging gesloten, wordende aan den president en secretaris opgedragen de notulen der tweede zitting voor resumtie te teekenen.

J. TICHLER, President.

S. F. VAN HASSELT, Secretaris.

VERSLAG van de verrigtingen der Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde kerk, gedurende het jaar 1859 tot 1860.

Krachtens art. 74 van het Algemeen Reglement voor de Hervormde kerk hebben wij de eer aan de Algemeene Synode het verslag aan te bieden van onze verrigtingen, sedert de sluiting van de zittingen der hooge kerkvergadering den 25sten Julij 1859.

Aanbieding van het verslag.

De Algemeene Synodale Commissie bestond gedurende dien tusschentijd uit de heeren: *H. G. J. van Doesburgh*, president; *P. A. C. Hugenholtz*, vice-president; de hoogleeraar dr. *P. Hofstede de Groot*, praeadviserend lid; 'de gewone leden, dr. *P. J. J. A. Junius*, mr. *J. Versfelt*, *J. J. Swiers*, jhr. mr. *W. L. F. C. ridder van Rappard*, *R. J. Koning*, mr. *J. H. de Sitter* en den secretaris *S. F. van Hasselt*, die als zoodanig den waarnemenden secretaris, dr. *P. Jas*, den 1sten October 1859 heeft vervangen.

Zamenstelling der commissie.

De vergaderingen der commissie werden gehouden in het gewone lokaal van het ministerieel departement, daarvoor door den Minister van het Departement voor de Zaken der Hervormde Eeredienst goedgunstig afgestaan. Hare zittingen ten getale van 29, begonnen in het najaar den 12den October eindigende den 25sten derzelfde maand; in het voorjaar duurden zij onafgebroken voort van den 8sten tot den 29sten Mei.

Tijd en plaats der vergaderingen.

Redenen van lichamelijke ongesteldheid verhinderden den heer *de Sitter* de najaarsvergadering bij te wonen, dringende ambtsbezigheden zijnen secundus, den heer mr. *J. J. van Deinsse* aan onze tijdige oproeping tot optreding in zijne plaats gehoor te geven. Uit zijne oorzaak, als de laatstgenoemde, heeft ook de heer *Hofstede de Groot* in het najaar de eerste drie zittingen moeten verzuimen en mogten wij den hoogleeraar in het voorjaar slechts ééne week in ons midden hebben, gelijk dit mede met den heer *van Rappard* gedurende een drietal zittingen het geval was. Overigens mogten wij onverlet onze dikwijls moeilijke taak vervullen, daartoe naar lichaam en geest beiden gesterkt, niet het minste door den broederlijken geest, die onze samenwerking, ook bij verschil van meeningen, altijd bleef kenmerken.

Medewerking van de leden.

De ontstentenis van een lid der commissie gaf aanleiding, dat wij de vraag in overweging namen, of de vergadering, met zeven stemhebbende leden geconstitueerd zijnde, als volledig te beschouwen is, zoodat zij met vijfstemmende leden bevoegd kan geacht worden

Volledigheid der vergadering bij ontstentenis van een lid der commissie.

tot het nemen van een besluit. De bedenkingen hieromtrent door een van onze leden in het midden gebracht weerhielden ons niet de vraag toestemmende te beantwoorden.

Begroeting van den secretaris in zijne nieuwe betrekking.

Bij de toespraak, waarmede de president de vergadering in het najaar opende, begroette hij inzonderheid den heer *van Hasselt*, die haar nu voor de eerste maal als secretaris ten dienste stond en het broederlijke woord tot hem gerigt beantwoordde met dankzegging voor de gevoelens van welwillendheid daarin opgelegd en met aanbeveling vooral in aller hulpvaardige en toegeveehde medewerking.

Kennisgeving van het overlijden van den secretaris-generaal en adviseur bij het ministerieel departement en beantwoording der hierop betrekkelijke missive.

Was ons verder het overlijden van den heer *J. J. Roozeboom*, in leven secretaris-generaal en adviseur bij het Departement voor Hervormde Eeredienst door de familie bij missive van den 21sten Augustus ger. sub n°. 53 medegedeeld en door den waarnemenden secretaris bij de beantwoording dier missive eene waardige hulde aan den ontslapenen gebragt, wegens de gewigtige en langdurige diensten, welke hij zoowel in zijne laatste als in zijne vorige betrekking als secretaris der Algemeene Synode aan de kerk bewezen had, zoo werd ons door den Minister bij missive van den 17den October ger. sub n°. 109 kennis gegeven, dat de plaats des overledenen weder vervuld was door de benoeming van den heer *A. van Heel* tot secretaris-generaal van genoemd Departement. Bij de sluiting der zittingen van onze najaarsvergadering hadden wij het genoegen den Minister met den secretaris-generaal tegenwoordig te zien en gaf dit den president eene gewenschte aanleiding, om met betuiging van den dank der commissie voor de door Zijne Excellentie betoonde belangstelling in de aangelegenheden der Kerk, den nieuw benoemden wegens de gewigtvolle betrekking, hem opgedragen, hare heilwenschen toe te brengen onder aanbeveling in zijne toegenegene en hulpvaardige medewerking. Op de meest heusche wijze werd het gepaste woord van den president door den Minister, ook namens zijnen secretaris, beantwoord.

Kennisgeving van de benoeming van den heer *A. van Heel*, tot secretaris-generaal bij het Ministerieel Departement.

De Minister met den nieuw benoemden ter vergadering tegenwoordig.

De voorjaarsvergadering in tegenwoordigheid van den Minister en den secretaris-generaal geopend.

Ook bij de opening onze voorjaarsvergadering mogten wij ons over de aanwezigheid van den Minister en den secretaris-generaal verheugen, en werd aan Zijne Excellentie door den president te kennen gegeven, hoe aangenaam het aan de Synodale commissie was den Minister weder in zijne betrekking te ontmoeten, waar zij zoovele redenen vond om zich aan hem verplicht te gevoelen.

Toestaan van het drukken van het Reglement van Orde en van de agenda der vergaderingen.

Gelijk steeds in velerlei andere opzigten, zoo hebben wij de welwillendheid van den Minister ook ondervonden in het toestaan van het drukken, zoowel van ons Reglement van Orde, dat wij in overeenstemming gebragt hebben met de nieuwe instructie van den secretaris der Synode, als van de agenda onze vergaderingen.

Aankondiging van den tijd der vergaderingen in het kerkelijke orgaan.

Wat ook nog den geregelden afloop onze werkzaamheden betreft, hebben wij vastgesteld, dat door onzen secretaris in het kerkelijke orgaan veertien dagen vooruit aan belanghebbenden kennis zal gegeven worden van den tijd der vergaderingen, opdat zij hiernaar de inzending hunner stukken zullen kunnen regelen. Wij hadden het hieraan zekerlijk te danken, dat er na de opening van onze voorjaarszittingen weinige stukken in kwamen.

Commissie voor spoed vorderende zaken.

De behandeling der spoed vorderende zaken was en is ook nog tot aan de najaarsver-

gadering aan de heeren *van Rappard* en *Koning* met den president opgedragen, waarbij evenwel aan den secretaris de bevoegdheid van advies niet onthouden wordt.

Ons overigens houdende aan de orde, die bij de voorgaande verslagen der commissie werd in acht genomen, beginnen wij als

BIJLAGE A

Aan Uwe Hooge Kerkvergadering mede te deelen, hetgene wij betreffende de aangelegenheden der algemeene kerkelijke fondsen verrigt hebben, en vermelden wij hetgene hiervan behoort

Verslag betreffende de aangelegenheden der algemeene kerkelijke fondsen.

- I. tot het fonds voor noodlijdende kerken en personen ;
- II. tot de overige algemeene kerkelijke fondsen onder het bestuur der Synode ;
- III. tot het beheer van den quaestor-generaal over alle deze fondsen in zijn geheel

I.

Wat het fonds voor noodlijdende kerken en personen betreft, wij mogten ons verheugen, dat het vertrouwen der Synode op de liefdadigheid der Hervormde gemeenten ten vorigen jare niet is teleurgesteld. Terwijl toch het cijfer der gewone collecte aanzienlijk hooger was, dan in het voorgaande jaar, zoo was, naar de opgave van den Quaestor-Generaal van 1 Mei, ger. sub n°. 366, van die buitengewone collecte nog tot een bedrag van f 24,529.05 bij hem ingekomen. Ofschoon nu ook de grootste helft van deze gelden voor de loopende rekening heeft moeten dienen, wij hadden hierdoor voor de tegenwoordige behoeften over ruimere middelen te beschikken, dan in de laatste jaren plaats vond, ofschoon zij nog niet toereikende zouden geweest zijn, wanneer wij aan alle aanvragen hadden willen voldoen. Naar de raming van den Quaestor-Generaal zou, met inbegrip van de onbeschikt geblevene som en de vermoedelijk te maken renten, voorhanden zijn een bedrag van f 47,116.66, waarvan evenwel moet worden afgetrokken voor kleine toelagen aan verschillende gemeenten en personen, berekend naar het cijfer ten vorigen jare toegestaan, f 10,340, zoodat er werkelijk ten gebruike blijft f 36,776.66, hetgene met de bijdrage, naar de officieuze mededeeling van het Ministerieel Departement uit 's Rijks kas te verwachten, een totaal geeft van f 46,776.66.

Verslag betreffende het fonds voor noodlijdende kerken en personen.

Tot correspondenten ten dienste van de noodlijdende gemeenten werden door ons in de naaarsvergadering benoemd, voor :

Correspondenten voor de noodlijdende gemeenten.

Gelderland, de heer *Junius*.
Zuidholland, " " *van Doesburgh*.

<i>Noordholland</i> ,	de heer <i>Koning</i> .
<i>Zeeland</i> ,	" " <i>Versfelt</i> .
<i>Utrecht</i> ,	" " <i>van Rappard</i> .
<i>Friesland</i> ,	" " <i>Hugenholts</i> .
<i>Overijssel</i> ,	" " <i>van Rappard</i> .
<i>Groningen</i> ,	" " <i>de Sitter</i> .
<i>Noordbrabant</i> ,	" " <i>Versfelt</i> .
<i>Drenthe</i> ,	" " <i>Swiers</i> .
<i>Limburg</i> ,	" " <i>van Hasselt</i> .
<i>Indische kerken</i> ,	" " <i>van Hasselt</i> .

A. Voordragten wegens gevraagde subsidien.

A. Velerlei zijn weder de verzoeken om subsidie, bij ons ingekomen. Wij onderscheiden de voordragten, welke wij deswegens tot u te brengen hebben:

- I. van gemeenten, welker verzoeken wij u gunstig aanbevelen;
- II. van gemeenten, welker verzoeken wij oordeelen in advies te moeten gehouden worden;
- III. van gemeenten, op welker verzoeken wij u eene afwijzende beschikking moeten aanraden.

1°. Voordragten van gemeenten welker verzoeken gunstig worden aanbevolen.

1°. Eerst bepalen wij u bij de gemeenten, welker verzoeken in gunstige overweging kunnen komen, of tot het dadelijk toekennen van subsidie uit het synodale fonds, of tot het geven van uitzigt hierop voor vervolg van tijd, of ook te gelijk tot inroeping ten haren behoeve van tegemoetkoming van 's Rijkswege.

Van de gemeenten, voor welken wij eene gunstige beschikking van u vragen, noemen wij:

- a. welker verzoeken reeds ten vorigen jare in behandeling zijn genomen;
- b. die te dezen jare zich eerst tot u gewend hebben.

a. Voordragten wegens verzoeken die reeds ten vorigen jare in behandeling zijn genomen.

a. Tot de gemeenten, welker belangen ten vorigen jare reeds in overweging kwamen, brengen wij:

- α. de gemeenten, die reeds uitzigt hadden verkregen;
- β. de gemeenten, welker verzoeken in advies gehouden waren;
- γ. de gemeenten op welker verzoeken afwijzend was beschikt.

α. Voordragten tot het verleenen van subsidien naar geopend uitzigt.

α. Drie gemeenten hebben wij u aan te bevelen om de haar geopende uitzigten te verwezenlijken.

GELDERLAND.

GELDERLAND.

Drumpt. Uit de Handelingen der Synode van 1858, Bijl. A, blzz. 6 en 7, blijkt, dat voor den opbouw van een nieuw kerkgebouw te *Drumpt* noodig is de som van *f* 7,000. De Synode van 1858 besloot, in overeenstemming met de voordragt der Synodale Commissie, voor deze gemeente uitzigt te openen op de gevraagde subsidie, in de 2 volgende jaren 1859 en 1860 (zie Handel. der Synode 1858, blz. 12).

Drumpt.

Heeft de Synode van 1859 dat uitzigt verwezenlijkt door aan de gemeente te *Drumpt* eene subsidie toe te kennen van *f* 1,750 met aanvraag om eene gelijke som van het Rijk (Handel. der Synode 1859, blz. 12), uwe commissie neemt de vrijheid Uw Hoog Eerw. thans slechts het besluit der Synode van 1858 te herinneren, en U te adviseren, het geopende uitzigt geheel te verwezenlijken, door het verleenen van *f* 1,750 uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen en door aanvraag om gelijke som van het Rijk.

NOORDHOLLAND.

NOORDHOLLAND.

Sloten. Blijkens Bijl. A, blz. 14 van de Handelingen der Synode van 1859, heeft de Synodale commissie de gemeente *Sloten* aan de Synode voordragen onder vrijheid van zich op nieuw ten volgende jare te adresseren, mits met overlegging van den staat der door haar alsdan ontvangene en toegezegde middelen en de Synode heeft die voordragt in een besluit veranderd (zie blzz. 13 en 17 van genoemde Handelingen). Met beroep op die vrijlating, bij missive van 9 Julij 11. aan de gemeente gegeven ter bekoming van een gelijk subsidie van *f* 2,000 voor den bouw eener nieuwe kerk, komen de kerkvoogden en notabelen tot U Hoog Eerw. bij adres van 11 Januarij 1860, ger. sub n°. 244, en vragen U Hoog Eerw. om slechts eene subsidie van *f* 1,000. Aan de voorwaarde, om die aanvraag te kunnen doen, voldoen zij door de overlegging van den staat der gedane ontvangsten en toegezegde bijdragen. Daaruit blijkt, dat voor de behoeften van *f* 26,500.00 ontvangen is eene som van 21,478.70^s

Sloten.

Zoodat tekort is *f* 5,021.29^s

Dat te kort zal gedekt worden door eene tweede subsidie uit de provinciale kas, door heeren Gedeputeerde Staten bij resolutie van 21 December 1859 toegestaan ad *f* 2,000.00

door eene gelijke subsidie ad 2,000.00

aangevraagd bij Zijne Majesteit en op inwilliging waarvan gegronde hoop is, indien het verzoek der gemeente door U bij de Hooge Regering wordt ondersteund, — en door eene bijdrage uit het fonds voor noodlijdende kerken ad 1,000.00

f 5,000.00

De Commissie tot den bouw zal toch voorzien in hetgene voor het bijwerk meer zal worden gevorderd.

Bekend met de behoefte der gemeente, met het resultaat van het werk der liefde,

met de dringende aanbeveling van de kerkbesturen, die wij hierbij overleggen, aarzelen wij geenszins U Hoog Eerw. te adviseren aan de gemeente *Sloten* voor dit jaar nog eene subsidie van f 1,000 te verleen en uit het fonds, en haar in overeenstemming met hetgene door U Hoog Eerw. ten vorige jare gedaan is, daar zij toch eene Rijks subsidie van f 2000 ontving, op nieuw voor eene subsidie ad f 2,000 aan te bevelen bij de Regering.

FRIESLAND.

FRIESLAND.

Stavoren.

Stavoren. Ten vorigen jare (zie Bijl. A. pag. 19) werd ter Synode gebragt het verzoek van kerkvoogden en notabelen dezer gemeente tot stichting eener nieuwe kerk, om eene bijdrage te mogen ontvangen f van 10,855.39. De Synodale commissie, erkennende dat deze gemeente allezins ondersteuning behoefde, merkte op dat de gevraagde som door eenige daarbij vermelde veranderingen *misschien* zou kunnen worden gebragt op f 9,215.39, zonder echter de bedoelde veranderingen aan te raden, integendeel zelve daartegen bedenkingen aanvoerende; de Commissie bepaalde zich om aan de Synode te adviseren „aan de gemeente van *Stavoren* voor den jare 1859 toe te staan f 2,300, met aanbeveling aan het Rijk voor een gelijk bedrag en het aan haar verder geheel vrij te laten om zich voor het ontbrekende in een volgend jaar op nieuw tot de Synode te wenden”. En is overeenkomstig deze voordragt door de Synode besloten. (Zie Handel. blz. 13.)

Dien ten gevolge wendt *Stavoren* zich thans wederom tot de Synode, om het nog ontbrekende voor de stichting eener nieuwe kerk, waarvan de behoefte meer en meer dringend wordt, en wel ter somma van f 5,993.94⁵. De oorspronkelijke begrooting toch is verhoogd met f 237.73⁵, ten gevolge van eenige veranderingen daar in gebragt door den hoofd-ingenieur van den waterstaat in het 2de district, goedgekeurd door het provinciaal collegie van toezigt, en tegen de veranderingen, door de Synodale commissie ten vorigen jare in bedenking gegeven, worden gewichtige bezwaren ingebragt.

Hoewel de gegrondheid dier bezwaren niet geheel ontkennende, meenen wij ons echter te moeten houden aan het oordeel der commissie van het vorige jaar, die de som der noodzakelijke behoeften heeft terug gebragt tot hoogstens f 9,215.39, de gemeente daarom aanbevelende voor ruim de wederheft dier som. Wij meenen echter dat deze som thans moet verhoogd worden met f 237.73, en wenschen daarom de gemeente *Stavoren* dit jaar uit het Fonds voor Noodlijdende kerken te zien toegelegd de som van f 4,837.

β. Voordragten van gemeenten welker verzoeken in advies waren gehouden.

β. Gelijke gunstige beschikking vragen wij voor de na te melden gemeenten, welker verzoeken ten vorigen jare in advies werden gehouden, met uitzondering van ééne, waaromtrent wij ons van eene bepaalde voordragt onthouden.

GELDERLAND.

GELDERLAND.

I.

Gellicum.

Gellicum. Uit de Handelingen der Synode van 1858, Bijl. A blz. 23 blijkt, dat kerkvoogden en notabelen van *Gellicum* eene subsidie vragen van 1,442 tot herstelling van het kerkgebouw en het bouwen van eenen nieuwen toren.

De redenen, waarom Uwe commissie in 1858 en 1859 geene vrijheid gevonden heeft, U Hoog Eerw. te adviseren, dit verzoek geheel of gedeeltelijk in te willigen, zijne te vinden in

de Handelingen der Synode van 1858 Bijl. A, blz. 23 — 25 en van 1859 Bijl. A, blz. 24, 25.

Thans bestaat er niet eene reden meer die uwe commissie zou verhinderen, Uw Hoog Eerw. te adviseren het verzoek van *Gellicum* gedeeltelijk in te willigen. Immers het classikaal bestuur van *Bommel* heeft zich gewend tot het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, met dringend verzoek de aanvraag om subsidie bij het provinciaal collegie van toezigt te ondersteunen. Het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland* heeft zich daartoe bereid verklaard; wij hebben gegronde hoop, dat het provinciaal collegie van toezigt in *Gelderland* eene bijdrage zal verleen en uit het fonds voor kleine hulpbehoevende gemeenten in *Gelderland*, zoodra de Synode tot het geven van subsidie zal besloten hebben.

Het is daarom dat wij U adviseren tot herstelling van het kerkgebouw der kleine arme, in het midden der Roomsch-katholieken wonende gemeente van *Gellicum* te verleen en eene som van f 900.

ZUIDHOLLAND.

ZUIDHOLLAND.

Boven-Hardinxveld. Ten gevolge van hetgene in de Synodale Handelingen van 1859, Bijl. A, blzz. 25 en 26 vergel. Handel. blz. 15 voorkomt en waarvan aan belanghebbenden is kennis gegeven, hebben kerkvoogden van *Boven-Hardinxveld* zich op nieuw tot U Hoog Eerw. gewend, bij adres van 3 October 1859, ger. sub n°. 85. De bedenkingen tegen het ingediende plan gemaakt, worden daarbij deels opgeheven, deels verminderd, deels echter in denzelfden stand gelaten.

Vereenvoudiging van het plan is beproefd, om goedkooper het doel te bereiken. Doch na vernieuwd onderzoek van het provinciaal collegie van toezigt, dat ook op een minder kostbaar ontwerp had aangedrongen, is noodig bevonden, zich aan het eerste te houden en het gebouw niet kleiner te maken of te verzwakken. De kosten blijven dus op f 24,000 geraamd.

Ten opzichte van de torenspits valt op te merken, dat hier niet zoozeer aan eenen toren te denken is, maar aan eene geschikte plaats op de kerk voor de oude klok die, bij gebreke van een dorps-uurwerk, behouden dient te blijven tot zamenroeping van de gemeente; terwijl de daardoor te maken kosten niet op f 1,000, maar op omstreeks f 500 zouden te stellen zijn, wanneer men in aanmerking neemt, dat de plaats, welke de torenspits zou innemen, toch behoorlijk gedekt moet worden.

Kerkvoogden verklaren verder, dat zij op geene nieuwe offers van de gemeente mogen rekenen, wegens den toestand waarin deze zich bevindt, bij ongunstigen uitslag der visscherij in de laatste jaren en als de meest belaste in ons vaderland.

Later hebben kerkvoogden, na gehoudene briefwisseling met onzen correspondent, bij missive van 22 Maart 1860, bij de stukken neergelegd, verklaard dat in eene vergadering van kerkvoogden en notabelen is besloten, om te trachten, boven het reeds vermelde, nog eene som van f 2,000 te negotiëren. Voorts is men ook voornemens, verhooging van subsidien uit de provinciale kas te vragen, en vleit men zich dat dit niet vruchteloos geschieden zal.

Daar het werk noodzakelijk is en geen uitstel lijden kan, blijft men, bij eene bijdrage uit 's Rijks kas, op eene ruime toelage ook van de zijde der Synode in dit jaar hopen.

Wanneer kerkvoogden ons hadden kunnen opgeven, welke verhooging van provinciale subsidie zij nog mogen verwachten en zij hadden daarbij aan hunne geprojecteerde geldleening eene ruimere uitbreiding gegeven, en niet maar gesproken van hetgeen zij zullen trachten, maar van eene verbindtenis waarop gerekend kan worden; dan zoude het ons mogelijk zijn geweest te zien wat nog tekort zoude schieten, waartoe wij nu niet in staat zijn.

Naar den gewonen regel zouden wij dus moeten adviseren, om deze zaak wederom een jaar aanhangig te houden. Doch die vertraging sleept bittere schade na zich voor de wezenlijke belangen der gemeente. Op dat hiervan aan de Synode niets te wijten zij, stellen wij U voor, ditmaal eenen anderen weg in te slaan.

De rekening, zoo als zij thans staat, komt in ronde sommen op het volgende neder:

Geraamde behoefte f 24,000.00

Hiervoor is beschikbaar gesteld:

Vrijwillige inschrijving der gemeente	f 5,000.00
Genegotieerd	2,000.00
Provinciale subsidie	5,000.00

Men zal trachten:

daarenboven te negotiëren	2,000.00
	<hr/> f 14,000.00

Wordt dus nog vereischt. . . f 10,000.00

Wij adviseren, om daarin te gemoet te komen met f 4,000 uit het fonds voor noodlijdende kerken en de gemeente voor gelijk bedrag van f 2,000 aan te bevelen bij het Rijk. Evenwel met dien verstande, dat over gezegde subsidie van f 4,000 door de Synode toegekend, niet zal kunnen beschikt worden, tenzij vooraf deugdelijk zal gebleken zijn, dat nog f 4,000 hetzij uit provinciale toelagen, hetzij uit nog vermeerderde negotiatie, hetzij op andere wijze gevonden zijn.

Z E E L A N D

Z E E L A N D.

Hoofdplaats.

Hoofdplaats. De gemeente *Hoofdplaats* vraagt van Uwe kerkvergadering bij adres van 14 Maart 1859, ger sub n°. 9,778, eene subsidie van f 4,154 tot herstel van kerk, consistorie en pastory. Volgens de overgelegde stukken bezit deze gemeente geene toereikende fondsen om in deze behoeften te voorzien, terwijl eene inschrijving van f 90.50, welke de gemeentelieden zich verbonden hebben te willen bijdragen, van hunnen goeden wil getuigt. De bijzondere toestand waarin deze gemeente verkeert, waar de grondeigendommen van lieverlede in handen van Vlaamsche kapitalisten geraken, maken de ondersteuning hier dubbeld wenschelijk. Wij zijn dus ook op grond der verklaringen en getuigenissen van de in deze betrokkene besturen geneigd Uw Hoog Eerw. in overweging te geven aan de gemeente *Hoofdplaats* eene subsidie te verleen van f 4,000,

GRONINGEN.

GRONINGEN.

Leegkerk. Het ten vorigen jare door kerkvoogden en notabelen der Hervormde gemeente van *Leegkerk* ingediende sub n°. 9,750^b, geregistreerde verzoek, ten einde eene subsidie te mogen erlangen uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen tot het bouwen eener nieuwe pastory en het standpunt waarop deze zaak destijds gelaten was is Uwe vergadering bekend. Wij brengen daaruit als nog in herinnering, dat de kosten der gewenschte herbouwing blijkens overgelegde behoorlijk gecertificeerde begrooting waren geraamd op f 5,155.66, waartoe de gemeente zich verbond f 1,000 bij te dragen, terwijl de adressanten het resterende ad f 4,155.66 van Uwe vergadering, van het Rijk en van de provincie ieder voor $\frac{1}{3}$ hoopten te erlangen.

Leegkerk.

Na het destijds door Uwe vergadering genomene besluit om deze zaak voor een jaar in advies te houden, hebben de adressanten zich op nieuw tot haar gewend bij adres geregistreerd sub n°. 332, en te kennen gegeven, dat, vermits hun uit de provinciale fondsen blijkens overgelegd extract-besluit van Gedeputeerde Staten van *Groningen* d.d. 19 Januarij 1860 niet meer is toegezegd dan f 800, zij wegens het hierdoor vermeerderde te kort, eene evenredig verhoogde bijdrage ad f 292.61 van Uwe vergadering moeten verzoeken en door hare tusschenkomst van het Rijk hopen te ontvangen.

Ook deze ruimere aanvraag wordt door het classicaal bestuur en het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* ondersteund.

De daarvoor vereischte verklaring van het provinciaal collegie van toezigt is, benevens de betrekkelijke kaarten, bestek en begrooting bij de stukken gevoegd. Wat de zaak zelve aangaat, de tegenwoordige pastory te *Leegkerk* is oud en gebrekkig, wegens vochtige ligging en bouwvalligheid niet zonder gevaar te bewonen en voor eene duurzame herstelling en grondige verbetering niet vatbaar. Het ontwerp van het nieuwe gebouw is doelmatig en voor de locale behoefte geschikt ingerigt, met gebruikmaking der aanwijzingen en verbeteringen door den heer hoofd-ingenieur te *Groningen* voorgesteld, volgens wiens oordeel ook de begrooting niet overdreven is te achten.

Desniettemin is de gemeente van *Leegkerk* niet zoo behoeftig voorgekomen, dat van haar niet op goeden grond eene ruimere bijdrage tot het gewenschte doel dan de aangebodene som van f 1000 zoude mogen verlangd worden. De Synodale commissie vermeent diensvolgens, dat de belangen der gemeente met de eischen der billijkheid in overeenstemming zouden zijn gebracht, wanneer Uw Hoog Eerw. mogten besluiten, waartoe zij mitsdien adviseert, van zich bereid te verklaren, om aan de adressanten f 1000 uit het fonds toe te staan en hen voor een gelijk bedrag aan het Rijk aan te bevelen, zoodra zij zullen hebben doen blijken, dat het ontbrekende hetzij door middel eener negotiatie hetzij op andere wijze met voldoende zekerheid zal gevonden zijn.

Sebaldeburen. De commissie brengt Uwe vergadering in herinnering, dat kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Sebaldeburen*, zich bij adres van den 15den Maart 1859, geregistreerd sub n°. 9750a, aan de Synode hebben gewend, met het verzoek om tot het doen van noodzakelijke herstellingen aan de kerk en de pastory aldaar, volgens gecertificeerde begrooting geraamd op f 506, eene subsidie van f 206 uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen te mogen ontvangen, zullende het resterende worden gevonden

Sebaldeburen.

uit eene bijdrage uit eigen boezem groot f 50, uit de toezegging van f 100 hun door het provinciaal collegie van toezigt gedaan, terwijl Gedeputeerde Staten van Groningen hun het uitzigt hebben gegeven op eene toelage van 80 ten honderd der benoodigde gelden, zoodra de overige 70 ten honderd zouden blijken beschikbaar te zijn.

Het collegie van toezigt verklaart de gemeente hulp behoevende, acht de voorgenomene herstellingen noodzakelijk en de aanvraag niet overdreven. Een ingesteld onderzoek heeft ons de overtuiging gegeven, dat de krachten der kleine gemeente, welke voor een groot gedeelte in de gewone jaarlijksche uitgaven door hoofdelijken omslag moet voorzien, die op betrekkelijk weinigen drukt, niet toelaten, om meer dan de beloofde som bij te brengen. Het ten vorigen jare ontbrekende advies van het classicaal bestuur van Groningen is sedert dien tijd ingekomen en beveelt het verzoek der adressanten aan.

Wel is waar, het wordt door het provinciaal kerkbestuur van Groningen hoogstens voor de som van f 100 ondersteund, doch zonder dat daarbij eenige gronden worden aangevoerd, noch van elders zijn gebleken, welke de noodzakelijkheid van zoodanige reductie zouden staven.

Uit aanmerking van dit een en ander meenen wij vrijheid te hebben, om Uwe vergadering te adviseren, aan de gemeente van *Sebaldeburen* de som van f 206 uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen gunstig te verleen.

NOORDBRABANT.

NOORDBRABANT.

Eerzel.

Eerzel. Het verzoek van de met *Hoogeloon* gecombineerde gemeente van *Eerzel* om subsidie tot herstelling van haar kerkgebouw, werd twee achtereenvolgende jaren, in 1858 en 1859, in advies gehouden, omdat de begroting der kosten die aanvankelijk tusschen de f 2,000 en f 3,000 bedroeg en ten voorgaanden jare tot f 1,578 werd teruggebracht, nog altijd te hoog werd gerekend, weshalve het kerkbestuur werd uitgenoodigd een nieuw plan te ontwerpen, op minder kostbare schaal aangelegd.

Thans wendt het kerkbestuur zich bij missive van den 23sten Maart, geregistreerd sub n°. 319, voor de derde maal tot Uwe hooge kerkvergadering, verklarende, dat de daartoe aangewende pogingen niet zijn gelukt en het ook door desbevoegden onmogelijk gerekend wordt, wegens de noodzakelijke herstellingen, tot een lager cijfer dan van f 1,578 te komen. Intusschen geven zij te kennen dat de gemeenteleden bereid zijn zich met het aanvoeren der materialen en verdere benoodigdheden te belasten, waardoor de som van f 80 zou worden uitgespaard en dat bovendien het batige slot der rekening over 1859 ten bedrage van f 100 tot vermindering der aangevraagde subsidie zal kunnen strekken, zoodat men nu met eene bijdrage van f 1,400 zou kunnen gebaat worden.

Onmiskenbaar is naar ons oordeel de levendige belangstelling der gemeente in het behoud van haar kerkgebouw, en wanneer wij daarbij overwegen dat de Synode haar verlangen, blijkens het daaromtrent vermelde in hare Handelingen van 1858 en 1859 ernstig heeft ter harte genomen en het altoos eene bedenkelijke zaak is, tot het wegruimen van eene der betrekkelijk weinige Protestantsche kerken in *Noordbrabant* aanleiding te geven, dan zouden wij neigen om u het verleen der subsidie aan te raden; maar daar staat tegenover de bedenking dat de gemeente slechts 15 zielen telt en met *Hoogeloon* is gecombineerd, van daar niet verder dan een uur gaans verwijderd, zoodat het altoos

twijfelachtig is of zij werkelijk behoefte aan het bezit van een eigen kerkgebouw heeft, of daarvoor althans de betrekkelijk aanzienlijke som van f 1,400 uit het fonds mag worden afgestaan. Van twee zijden gedrongen, hebben wij geoordeeld ons hier van eene bepaalde voordragt te moeten onthouden, maar liever de beslissing deswegens aan Uwe overwegingen te moeten overlaten.

DRENTHE.

DRENTHE.

Vledder. Bij adres van 24 November 1856 wendden kerkvoogden van *Vledder*, zich tot de Synode, met overlegging der vereischte stukken, eene subsidie van f 2900, vragende uit het fonds voor noodlijdende kerken tot het bouwen eener nieuwe pastory. Dit verzoek werd in 1857 door de Synode afgewezen, omdat men onzeker was van de bestaande behoefte der gemeente aan hulp uit het fonds voor noodlijdende kerken en tevens van de noodzakelijkheid tot het bouwen eener nieuwe pastorijs.

Vledder.

Bij schrijven van 12 November 1858 herhaalden kerkvoogden van *Vledder* hun onderzoek, nu gesteund door 't classicaal bestuur van *Meppel*, dat verklaart den toestand der pastory door eene commissie met eenen bekwamen bouwkundige aan 't hoofd te hebben laten onderzoeken en zich van de wenschelijkheid eener nieuwe pastory te *Vledder* overtuigd te hebben. Maar dat bestuur geeft daarbij tevens te kennen, bij schrijven van 27 Februarij 1859 sub n°. 11/526 geregistreerd sub n°. 9491, dat *Vledder* is eene in bloei toenemende gemeente en na 't inzien des bestuurs meer bijdragen kan dan zij belooft; dat de aangevraagde som te hoog schijnt, maar men het gewenscht acht, dat de Synode voor een goed deel in het ontbrekende voorzie. „Wij adviseerden daarop de Synode voorleden jaar,” om het verzoek van *Vledder* van eene subsidie van f 2900 niet toe te wijzen en om de beperktheid van 't fonds en omdat nog niet door ons verkregen was de zekerheid van de behoefte der aangevraagde som, — maar om kerkvoogden in overweging te geven, dat zij zouden trachten door meer bijdragen van de gemeente of door grootere opneming van geld ten laste der gemeente het tekort zooveel mogelijk te verkrijgen, met vrijlating om in een volgend jaar met eene kleinere aanvraag zich andermaal tot de Synode te wenden,” — met welk advies onze Hooge Vergadering zich toen vereenigde.

In onze herfstvergadering van voorleden jaar wendden kerkvoogden van *Vledder* zich door tusschenkomst van 't Collegie van Toezigt in *Drenthe*, bij schrijven van dat collegie van 20 Oct. 1859 n°. 69/1, gereg. sub n°. 126, op nieuw tot de Synodale Commissie, te kennen gevende, dat zij genoodzaakt waren te bouwen en daarom vroegen, of er uitzigt zou bestaan, dat in 't volgende jaar eene subsidie van f 2000 zou kunnen worden verleend, terwijl 't collegie daarbij uit het provinciale fonds zoodanige som als subsidie toezegt, als met het oog op de groote behoefte der gemeente en de middelen van het fonds kan worden verstrekt. Wij antwoordden hierop langs den weg van hetzelfde collegie, bij schrijven van 25 October n°. 42, dat wij geenszins bevoegd waren dit uitzigt te geven, maar ons niet bezwaard achtten met te verzekeren, dat de aanvang van den bouw der pastory in casu eene latere aanvraag bij de Synode niet zou praëjudiceren.” Kerkvoogden van *Vledder* hebben zich nu bij schrijven van 30 Maart jl., op nieuw gewend tot de Synode met verzoek om subsidie tot het verminderde bedrag van f 2000, hebbende de gemeente zich verbonden in het daardoor grootere tekort te zullen voorzien. Zij geven daarbij tevens te kennen, dat

zij onder goedkeuring van 't Collegie van Toezigt met den bouw begonnen zijn, daar de oude pastorie, mede door de felle najaarstormen, gevaarlijk om te bewonen, ja geheel onbewoonbaar was geworden. Hun verzoek wordt op nieuw gesteund door 't Collegie van Toezigt. Het classicaal bestuur van *Meppel* refereert zich bloot aan zijn schrijven van 27 Februarij 1859 n°. 11/526 boven aangehaald, waarbij het ons niet duidelijk is, of de gevraagde som naar 't oordeel des bestuurs nog te hoog is, dan of de gemeente zich genoeg van haren pligt gekweten heeft, of dus het advies gunstig of ongunstig is. Het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* vat het advies des classikalen bestuurs in gunstigen zin op, want het ondersteunt krachtig het verzoek van *Vledder*, deels op grond van dat advies, deels van wege de behoefte eener nieuwe pastorie te *Vledder*, deels omdat er te *Vledder* geene kerkelijke fondsen zijn en de gemeente kan gerekend worden tot de hulpbehoevende te behooren.

Wij hebben ons zelven vergewist, dat er te *Vledder*, noodzakelijk en tevens onverwijld eene nieuwe pastorie moest gebouwd worden, en insgelijks dat aldaar geene noemenswaardige kerkelijke fondsen zijn. Indien onder deze omstandigheden eene gemeente, die wel eenige goeode leden telt, maar toch over het geheel niet tot de goeoden behoort, eene hulpbehoevende kan heeten; indien iemand, die alle zijne krachten inspant om zich zelven te helpen bij het te kort schieten zijner krachten ondersteuning verdient, dan meenen wij *Vledder* aan Uw Hoog Eerw. te moeten aanbevelen. Doch aangezien de nood van vele gemnenten roept en het fonds moeilijk toereikende zal zijn om allen naar eisch te helpen, zoo durven wij voor *Vledder* niet meer vragen dan f 1500.

Een *noodlijdende* moet alle eigene krachten inspannen en wij hopen, dat *Vledder* met het verstrekken van dezen bijstand zich uit zijnen nood zal kunnen redden.

Schoonoord.

Schoonoord. Ten vorigen jare werd overeenkomstig ons advies, het verzoek van *Schoonoord* om eene som van f 3000 uit het fonds voor noodlijdende kerken tot het bouwen eener pastorie aldaar aanhangig gehouden, eensdeels omdat er nog geen uitzigt bestond, dat de fondsen voor een predikants tractement spoedig zouden gevonden worden, zoodat de zelfstandig-verklaring der gemeente nog wel niet zoo spoedig zou kunnen worden verwezenlijkt, anderdeels omdat het adres en de stukken toenmaals te laat bij ons inkwamen om behoorlijk te worden onderzocht. Ingezeten van *Schoonoord*, onder den naam van kerkeraad der Hervormde gemeente te *Schoonoord*, hebben zich op nieuw tot ons gewend bij missive van 10 April jl. ger. sub n°. 346, het boven vermelde verzoek herhalende. Zij halen daarbij aan eene dispositie van Zijne Excellentie den Minister dd. 9 Jannarij ll. n°. 12, op een verzoek van hunnent wege aan Z. M. den Koning gedaan „om tot eene eigene zelfstandige gemeente te worden verheven met eenen uit 's Rijks schatkist bezoldigden predikant,” bij welke missive hun wordt kennis gegeven, dat aan hun verzoek zoo als het daár liggende is, niet kan worden voldaan, maar dat het hun onverlet blijft, om als er voldoende uitzigt bestaat, dat de nieuwe gemeente in stand zal kunnen blijven, zich nader te adresseren, wanneer buiten bezwaar van 's lands kas zal zijn voorzien in de middelen tot stichting van kerk en pastorie en ter bestrijding der noodzakelijke kosten der eeredienst, bepaaldelijk van een gedeelte van het predikants-tractement, waarvan in den regel niet meer dan de helft ten laste van 's Rijks kas gebragt wordt.”

Adressanten oordeelen dat deze beschikking niet geheel ongunstig is en dat voor deze

behoefte kolonie wellicht van den regel, om slechts de helft van het predikants-tractement uit 'slands kas te geven, zal kunnen worden afgeweken. Zij gedenken zich daarom op nieuw tot den Minister te wenden tot herhaling van hun verzoek, daarbij in het licht stellende, dat het voortdurende bestaan dezer gemeente genoegzaam verzekerd mag worden gerekend en onder aanbieding om zelve f 100 tot het predikants-tractement bij te dragen.

Zij meenen daarbij alle redenen te hebben om te gelooven, dat met het voor het houden van godsdienstoefeningen ingerigte schoolgebouw, als kerk, voor 'slands genoegen zal worden genomen, zoodat zij alleen voor het stichten van eene pastorijs gelden behoeven.

Zij verzoeken daarom de Synode op nieuw om eene subsidie tot het bouwen eener pastorijs, welk verzoek wederom krachtig door de kerkelijke besturen wordt ondersteund, terwijl de vereischte bewijsstukken zijn overgelegd, behalve de verklaring van 't collegie van toezigt aangaande de hulpbehoevendheid der gemeente, daar 't collegie berigt die verklaring niet te kunnen afgeven, omdat er nog geene afzonderlijke gemeente te *Schoonoord* bestaat.

Steunende op de gronden ten vorigen jare en reeds vroeger opgegeven, waaruit naar ons oordeel blijkt, dat indien ergens, dan zeker te *Schoonoord* de godsdienstige belangen ernstig moeten worden behartigd en daarvoor hulp noodig is, meenen wij Uw Hoog Eerw. te moeten adviseren om aan *Schoonoord*, vroeger reeds zoo dringend en op zulke gewichtige gronden der Synode aanbevolen, het uitzigt te openen op eene subsidie van f 3,000 uit het fonds voor noodlijdende kerken, tot het bouwen eener pastorijs te *Schoonoord* onder voorwaarde, dat men doe blijken:

1°. dat *Schoonoord* onder 't genot van de benoodigde toelage tot het predikants-tractement uit 's Rijks kas tot eene eigene zelfstandige gemeente is verheven;

2°. dat de school te *Schoonoord* behoort aan de Hervormde gemeente aldaar en tot het houden van godsdienstoefeningen geschikt is, en de gemeente het regt heeft om de school tot dat en tot andere godsdienstige einden, bijvoorbeeld tot het catechiseren, te gebruiken, en

3°. dat het provinciaal collegie van toezigt eene verklaring geve, dat de gemeente is waarlijk hulpbehoevende en dat het de gevraagde som althans niet overdreven keurt.

γ. Slechts eene gemeente hebben wij u voor te dragen, die vroeger met haar verzoek was afgewezen.

γ. Voordragt van eene gemeente, die vroeger met haar verzoek was afgewezen.

ZUIDHOLLAND.

ZUIDHOLLAND.

Spijk. Ten verledenen jare werd een verzoek van kerkvoogden te *Spijk*, om eene toelage van f 230, voor de kosten van noodzakelijke herstelling van kerk en pastorijs, afgewezen omdat het advies van het classicaal bestuur ontbrak en de aanbesteding reeds had plaats gehad. (Zie Hand. 1859, bladz. 16, verg. Bijl. A, bladz. 33).

Bij adres van 26 Maart 11, gereg. sub n°. 352, komen zij nogmaals bij Uwe vergadering met den meesten aandrang de verlangde hulpe vragen. Het was geheel buiten

Spijk.

hunne schuld en alleen door eene vergissing, dat het tijdig door het classicaal bestuur van *Dordrecht* opgezondene advies niet dan te laat van het provinciaal kerkbestuur van *Zuid-holland* inkwam. En wat de omstandigheid betreft, dat de aanbesteding reeds geschied was, blijft er, na ingewonnen informatie, geen de minste twijfel over, of belanghebbenden zijn ter goeder trouw ten deze op eenen dwaalweg geleid, dien zij eerst leerden kennen toen het te laat was, om de fout te herstellen. Niet alleen hunne eigene verklaring, door de noodige bescheiden gestaafd, maar ook die van het provinciaal collegie van toezigt, van het provinciaal kerkbestuur, en bijzonder ook van het classicaal bestuur van *Dordrecht*, dat zich door onderzoek in loco van den stand der zaken overtuigd heeft, verzekeren ons zoowel van de noodzakelijkheid der gedane herstellingen, als van den allezins hulpbehoevenden toestand der gemeente. Voor dit laatste getuigt mede de aanzienlijke toelage van f 1000 uit de provinciale kas verstrekt. Wij aarzelen daarom niet, U thans te adviseren tot toekenning van de gevraagde subsidie van f 230.

b. Voordragten voor gemeenten van welken nieuwe verzoeken zijn ingekomen

b. Voor dertien gemeenten, van welken nieuwe verzoeken zijn ingekomen, hebben wij eene gunstige aanbeveling tot u te rigten, als voor

GELDERLAND.

GELDERLAND.

Lichtenvoorde.

Lichtenvoorde. Kerkvoogden der Hervormde gemeente van *Lichtenvoorde* wenden zich tot Uw Hoog Eerw. met dringend verzoek om eene subsidie van f 382.75 voor noodwendige reparaties aan het kerkgebouw. Behalve een schriftelijk bewijs van het bedrag der gelden, welke de gemeente uit eigen boezem zal bijeen brengen, waren bij de toezending de vereischte stukken bij het adres gevoegd. Uit die stukken is het ons gebleken, dat de herstelling zeer noodzakelijk is en de kleine arme gemeente geene stoffelijke kracht genoeg bezit, om zich zelve alleen te helpen. Het classicaal bestuur van *Zutphen* ondersteunt het verzoek, acht het wenschelijk dat in de behoeften der eeredienst van de Hervornden te *Lichtenvoorde* in het midden van eene Rooms-katholieke bevolking op waardige wijze voorzien worde, en merkt op, dat een uitstel der herstellingen van het dak van het kerkgebouw een verder verval en alzoo veel grootere uitgaven zoude ten gevolge hebben.

Hoezeer wij, na inzage en overweging der toegezondene stukken van de noodzakelijkheid om hulp te verleen overtuigd, bereid waren het ons toegezondene adres met een gunstig advies tot Uw Hoog Eerw. te brengen, zoo meenden wij toch dat eerst de gemeente, hoe klein en arm ook, van hare belangstelling door bijdragen uit eigen boezem moest doen blijken. Wij maakten kerkvoogden van *Lichtenvoorde* opmerkzaam op de Synodale aanschrijving van 9 Julij 1855 en drongen bij hen aan, de gemeente om eene bijdrage te verzoeken, en ons het gevorderde schriftelijke bewijs toe te zenden. Hieraan is voldaan. De gemeente heeft boven verwachting bijgedragen de som van f 74.75; de lijst van intekening is ons toegezonden. Hierdoor wordt het bedrag der gevraagde subsidie slechts f 208, welke som tot bovengenoemd doel wij U met alle vrijmoedigheid adviseren, te verleen.

Barchem, Zwiep en Boschheurne. De Hervormde gemeente van *Lochem*, classis *Zutphen*, bestaat uit 4145 zielen, en is met 10 buurtschappen, gelegen in 2 burgerlijke gemeenten, *Lochem* en *Laren*, over eene grondoppervlakte van 9 uren gaans, uitgestrekt. Het laat zich gemakkelijk begrijpen, dat velen, op eenen afstand van een of anderhalf uur wonende, moeilijk gebruik kunnen maken van de openbare godsdienstoefeningen en het godsdienst onderwijs; dat het voor de 2 predikanten onmogelijk is de herderlijke dienst op eene maar eenigzins voldoende wijze waar te nemen.

Barchem, Zwiep en Boschheurne.

Heeft men lang behoefte gevoeld aan eene tweede kerk en eenen derden predikant, men wil in die behoefte trachten te voorzien door in de afgelegenste buurtschappen, *Barchem, Zwiep* en *Boschheurne*, daartoe zeer geschikt, eene zelfstandige gemeente te vestigen die uit 915 Hervormden bestaan zal. Daartoe hebben 130 manslidmaten, hoofden van huisgezinnen, eene commissie benoemd. De gemeente is met dit plan zeer ingenomen; de kerkeraad heeft het met eenparige stemmen goedgekeurd, zijne medewerking en ook eene billijke verdeeling der diaconie-goederen toegezegd. De grond voor de te stichten kerk groot 15 roeden is geschonken; voor pastorij en tuin zal door een gemeentelid een bunder grond tegen billijken prijs worden afgestaan onder voorwaarde, dat het plan mogt doorgaan.

Voor het predikants-tractement van f 800, stelt men zich voor eene negotiatie f 10,000 te openen te vestigen op het grootboek der nationale werkelijke schuld, rentende 4 ten honderd, ten einde uit de renten den predikant f 400 te verzekeren, in het vertrouwen, dat door het Rijk het alterum tantum zal gegeven worden.

Voor den bouw van kerk en pastorij heeft zij eene som van f 15,000

Daartoe heeft de gemeente bijgedragen. f 1,902.00

Daartoe heeft de commissie door giften van elders en plan van negotiatie reeds verkregen 6,615.00

Op diezelfde wijze hoopt zij nog te ontvangen 1,483.00

f 10,000.00

De ontbrekende f 5000 hoopt zij van de Synode, uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen te verkrijgen; daartoe heeft de commissie zich tot Uw Hoog Eerw. gewend per missive Maart 1860, gereg. sub n°. 335. De vereischte stukken zijn bij het adres gevoegd; het classicaal bestuur van *Zutphen* en het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland* ondersteunen het.

Het classicaal bestuur eindigt zijne aanbeveling met het berigt, dat de nog ontbrekende gelden en de door de commissie te sluiten negotiatie (van welke het plan wordt overgelegd) weldra zullen gevonden zijn, zoo dat bij gunstige beschikking op haar verzoek aan de Synode, eerlang met het bouwen een aanvang zal kunnen gemaakt worden.

Uit de verschillende stukken en ingewonnen informatien is ons gebleken, dat de poging om in de genoemde buurtschappen eene zelfstandige gemeente te vestigen, allezins ondersteuning verdient, weshalve wij de vrijheid nemen Uw Hoog Eerw. te adviseren de gevraagde som van f 5000 tot genoemd einde toe te staan. Zijn de fondsen te beperkt om die som in dit jaar te geven, dan worde f 2500 in dit jaar, met uitzigt op f 2500 in 1861,

beloofd, daar deze nieuwe gemeente tot subsidie voor de kerkgebouwen aan het Rijk niet kan worden voorgedragen.

ZUIDHOLLAND.

ZUIDHOLLAND.

Wieringen.

Wieringen. Kerkvoogden en notabelen der Hervormde gemeente te *Wieringen* rigten tot Uw Hoog Eerw. bij adres van 25 Februarij 1860 met 4 bijlagen geregistreerd sub n°. 283, het dringende verzoek om eene toelage van f 490. Het kerkgebouw heeft vooral wegens den vervallen staat van zijn dak, aanzienlijke herstelling noodig. De kosten zijn door desbevoegden geraamd op f 1426. Kerkefondsen, waaruit iets zoude kunnen worden bijgedragen, zijn er niet. De kleine gemeente, die geene rijken onder hare leden telt, heeft zich verbonden f 442 bij te dragen. Er bestaat uitzigt, dat zij uit de provinciale fondsen eene toelage van f 490 ontvangen zal. Met eene gelijke gift uit het Synodale fonds zoude dus in de behoefte worden voorzien.

De vereischte bescheiden zijn in orde. Uit alles blijkt, dat de hulp hoogst noodig is en dat de gemeente haar verdient, ook om de opoffering, welke zij zich niet alleen nu gaarne getroost, maar welke zij voor weinige jaren ook gedaan heeft, om haren predikant eene nieuwe woning te bezorgen.

Met alle vrijmoedigheid adviseren wij U, om de gevraagde f 490 toe te staan.

Ammerstol.

Ammerstol. Kerkvoogden en notabelen der Hervormde gemeente te *Ammerstol*, classis *Gouda*, vragen eene toelage van f 628 tot belangrijke reparaties en gedeeltelijke vernieuwing der pastorie, die volstrekt noodig zijn bevonden en waarvan de kosten zijn geraamd op f 1,856. Het adres met de noodige bescheiden en aanbeveling der verschillende besturen is ger. sub n°. 360 en 360 a—i.

Gezegde pastorie, vroeger in vrij goeden staat, is in de laatste jaren, eerst door aangebrachte dijkverzwaringen en eindelijk nog door den storm van 28 Februarij 11. zoodanig verzakt, gescheurd, door lekkaadjen bedorven en gedeeltelijk vernield, dat zij spoedig en krachtig hersteld moet worden, om niet weldra geheel onbruikbaar te zijn. De kosten, welke hierop loopen, gaan het vermogen der gemeente te boven. Zij heeft nogtans uit eigen boezem, bij wege van leening tegen jaarlijksche aflossing en rente, zich verbonden tot eene bijdrage van f 600. Door heeren Gedeputeerde Staten is uit de provinciale kas f 628 toegestaan. Den dringenden nood en de loffelijke medewerking der gemeente in aanmerking nemende, alsmede op grond van ingewonnen berigten aangaande de gesteldheid van zaken, die geen uitstel van voorziening lijden kan, mogen wij niet nalaten U voor te stellen, om de nog ontbrekende f 628 uit het Synodale fonds te verstrekken.

NOORDHOLLAND.

NOORDHOLLAND.

Knollendam.

Knollendam. Bij adres van 5 Februarij 1860, ger. sub n°. 275, wenden zich de kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Knollendam*, classis *Haarlem*, met een verzoek tot Uw Hoog Eerw. om eene subsidie van f 3,500 uit het fonds voor noodlijdende kerken en om de ondersteuning van hunne aanvraag tot eene gelijke som van f 3,500 uit 's Rijks kas, door hen gedaan bij Z. M. den Koning, ten behoeve van den bouw eener nieuwe kerk. Zij is

eene groote behoefte voor de gemeente, niet alleen omdat zij tegenwoordig veel te klein is, hare toestand onvoldoende van wege de ongenoegzame hoogte der muren en ramen — en zoowel van buiten als van binnen in zoo slechten staat, dat de pilaren wankelen, de zerken wegzinken, de muren brokkelen, de houten toren door overhelling dreigt te vallen, maar ook omdat zij staat aan de overzijde der rivier, die de gemeente doorsnijdt, waar slechts eene kleine minderheid woont, en hierdoor lastig en moeilijk is voor den predikant en voor het grootste gedeelte der gemeente om bezocht te worden, en in den herfst en in den winter als het overvaren veeltijds met levensgevaar vergezeld gaat onbereikbaar, zoodat er meermalen geene godsdienstoefening plaats hebben kan. En eene nieuwe kerk is aldaar meer dan eene behoefte, zij is volstrekt noodzakelijk, want uit een ter zake door den waterstaat ingesteld onderzoek is gebleken, dat het bestaande kerkgebouw afgekeurd en voor de openbare godsdienstoefening ongeschikt verklaard moest worden.

De begrooting der kosten voor den bouw eener nieuwe kerk, opgemaakt door den ingenieur van den waterstaat op last van het provinciaal collegie van toezigt, ingerigt voor 320 zitplaatsen, bedraagt	f 13,100.00
waarbij voor het bestek	268 00
voor den opzigter van het werk	260.00
en voor den aankoop van grond, waarop zij gesticht moet worden	700.00
te zamen	f 14,328.00
van welke som voor de afbraak der oude kerk, ad	328.00
berekend, afgaande, nog als benoodigd overblijft de som van	f 14,000.00

De gemeente groot 220 lidmaten telt vele armen en weinige gegoeden; zij heeft geene schulden, maar ook geene bezittingen, want haar eigendom bestaat in twee kerken, waarvan ééne te *Marken Binnen*, met welke plaats zij gecombineerd is en in eene pastory. Het jaarlijksche onderhoud dier gebouwen, het tractement van kerkelijke bedienden en de uitgaven ten behoeve van de uitoefening der openbare eeredienst moeten uit de collecte en uit den hoofdelijken omslag gevonden worden, die zwaar drukt, omdat zij ongeveer f 400 moet bedragen. De gemeente is dus zeer hulpbehoevende, zoo als het provinciaal collegie van toezigt terecht verklaart. En nogtans heeft zij bij vrijwillige in teekening de som van f 1000 bijeengebragt en wil bij negotiatie die van f 2500 zich verwerven, af te lossen uit verhoogden omslag en zitplaatsengeld in de kerk over eene reeks van jaren, zoodat zij een vierde gedeelte der vereischte som uit eigen boezem bijeen brengt. Het tweede vierde gedeelte zal haar uit de provinciale kas worden verstrekt. De kerkbesturen, het classicale van *Haarlem* en het provinciale van *Noordholland*, ondersteunen met het collegie van toezigt krachtig het verzoek der kerkvoogden, en uwe commissie vindt geen bezwaar, maar volkomene vrijheid de gemeente van *Knollendam* Uw Hoog Eerw. dringend aan te bevelen, overwegende, dat hare nood dringt, hare behoefte groot, en hare medewerking ter bereiking van het gewenschte doel hoogst loffelijk is, en haar alzoo voor te dragen tot eene subsidie uit het fonds ad f 4000, en voor de ondersteuning door Uw Hoog Eerw. van hare aanvraag, om eene gelijke som van f 3000, bij de Hooge Regering.

Gramsbergen.

Gramsbergen. Kerkvoogden van *Gramsbergen* wenden zich bij adres van 3 Februarij, ger. sub n°. 321 tot Uw Hoog Eerw. met het verzoek om eene subsidie van f 3,000 tot den bouw eener nieuwe pastorijs in die gemeente.

Zij beroepen zich daarop, dat de bestaande pastorijs in eenen zóó slechten en zwakken toestand verkeert, dat eene afdoende verbetering onmogelijk wordt, dat die pastorijs zelfs op dit oogenblik gevaarlijk moet geacht worden.

Zij leggen over eenen specifieke staat van alle bezittingen en schulden en van jaarlijksche ontvangsten en uitgaven, waaruit blijkt, dat de gemeente wel niet van alle middelen is ontbloot, doch dat, terwijl er in de kerk niet voor de openbare eeredienst schijnt gecollec-teerd te worden, het ontbrekende aan de inkomsten door hoofdelijken omslag wordt gevonden.

Volgens de overgelegde begrooting wordt voor den opbouw eener nieuwe pastorijs behalve de afbraak van de oude eene som van f 5,420 gevorderd.

Aanvankelijk was door kerkvoogden overgelegd eene door hen afgegevene verklaring, dat de gemeente uit eigen boezem tot de kosten van opbouw eener nieuwe pastorijs zal trachten bijeen te brengen eene som van f 2,420, doch is later door kerkvoogden verklaard, dat die som door de gemeente uit eigen boezem zal worden bijgedragen, zonder dat evenwel blijkt of die som uit giften van gemeenteleden of uit de kerkelijke fondsen zal gevonden worden.

Het verzoek wordt door het classicaal en provinciaal kerkbestuur, gelijk mede door het provinciaal collegie van toezigt ondersteund.

Uwe commissie mag niet ontveinzen, dat de raming van kosten haar zeer hoog voorkomt; dat naar haar gevoelen eene geschikte predikantswoning te *Gramsbergen* voor veel minder kan worden gebouwd, vooral wanneer de waarde voor afbraak van de bestaande vrij groote pastorijs in aanmerking wordt genomen. Waar de kosten grootendeels uit liefdegaven worden gevonden, moet alles worden weggelaten, dat naar weelde zweemt, terwijl het zelfs eenen hoogst ongunstigen indruk zoude maken, dat uit het fonds voor noodlijdende kerken tot den aanbouw van eene sierlijke villa met eenen eleganten gevel en warande was bijgedragen.

Uwe commissie had dan wel gewenscht, dat, terwijl vroeger slechts f 4,000 behalve de afbraak van de oude voor den opbouw eener nieuwe pastorijs was noodig geacht, die som later niet was overschreden.

Uwe commissie zou zich dan ook verplicht geacht hebben Uw Hoog Eerw. voor te stellen de zaak in advies te houden, met overlating aan kerkvoogden, om zich op nieuw aan de Synodé te wenden, onder overlegging van een minder kostbaar plan. Maar de toestand van de pastorijs is zoodanig, dat die verbouwing gevaarlijk wordt, zoodat spoedige voorziening gebiedend noodzakelijk is, waarom uwe commissie wenschelijk acht dat de Synode in dezen onmiddellijk eene beslissing neme.

In aanmerking nu, dat de kosten eener nieuwe pastorijs vroeger zijn geraamd op f 4,000 en dat de gemeente zich bereid heeft verklaard om hiertoe f 2,420 bij te dragen, zoo meenen wij vrijheid te vinden Uw Hoog Eerw. voor te stellen aan *Gramsbergen* eene subsidie van f 1,500 toe te leggen, mits door kerkvoogden worde overgelegd een nader bestek en begrooting eener pastorijs op eene minder kostbare schaal, en tevens het bewijs, dat met deze subsidie, en de bijdragen van de gemeente het beoogde doel, het bouwen eener nieuwe pastorijs, zal worden bereikt.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

Thesinge. Kerkeraad en kerkvoogden van *Thesinge* hebben zich ten vorigen jare tot U Hoog Eerw. gewend met het verzoek om behalve de gewone jaarlijksche bijdrage uit de kleine toelagen, voor dat jaar eene buitengewone subsidie van f 100 te mogen erlangen, zijnde omstreeks het bedrag van in 1858 besteede *onverwijld* noodzakelijke kosten van herstelling aan de kerk aldaar. Dat verzoek, hoezeer langs kerkelijken weg verzonden, is toen echter niet ingekomen, maar eerst in dit voojraar ontvangen, en wordt bij een herhaald adres aangedrongen. Verg. de stukken ger. sub n°. 250 en 402.

Thesinge.

Thesinge is eene kleine gemeente, welker kerkelijke inkomsten, volgens overgelegden staat, met inbegrip van de toelage uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen en van den hoofdelijken omslag, bedragen f 182.90, waartegen de jaarlijksehe uitgaven voor de kerkelijke gebouwen aldaar zijn geraamd op de som van f 184.10. Zij is als hulpbehoevende door Uw Hoog Eerw. erkend, terwijl het collegie van toezigt in de provincie *Groningen* de gevraagde som niet overbodig acht. De ter rekening gespecificeerde werken zijn noodzakelijk en de kosten van reparatie billijk en niet te hoog verklaard door twee deskundigen, welker eerlijkheid en bevoegdheid worden geattesteerd door den burgemeester hunner woonplaats. Het classicaal bestuur van *Appingadam* en het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* ondersteunen het verzoek; en het is op grond van dit een en ander, dat de Synodale commissie vrijheid heeft gevonden, deze gemeente voor de gewenschte bijdrage van f 100, aan Uw Hoog Eerw. aan te bevelen.

NOORDBRABANT.

NOORDBRABANT.

Valkenswaard. De gemeente *Valkenswaard* vraagt bij adres van 10 Maart ger. sub n°. 320 eene subsidie van f 3,040 tot herstelling der pastorie, welke zich reeds sedert geruimen tijd in eenen beklagenswaardigen toestand bevindt, eenen toestand, welke niet meer houdbaar, bij verder uitstel gevaarlijk worden zou.

Valkenswaard.

Uit de gemeentefondsen kunnen slechts f 100 gevonden worden. De gemeente bestaat uit 36 zielen en behalve een enkel huisgezin en sommige afzonderlijk wonende personen, berust hare hoop op eene betere toekomst in een viertal gezinnen die hoeven der maatschappij van welstand bewonen.

Meer dan f 50 kunnen die menschen als bewijs van hunnen goeden wil niet bijdragen.

De jaarlijksche inkomsten bedragen niet meer dan f 99.20, welke door de behoeften worden geabsorbeerd, onverminderd eene schuld van f 600, waarvan de renten ad 3 pct. tot nog toe uit bijzondere bijdragen werden bestreden.

De bij dit verzoek overgelegde stukken voldoen allen aan de vereischten bij de Synodale besluiten gevorderd. De kerkelijke collegien waardoor zij tot de Synode komen ondersteunen allen het verzoek, en wij vinden alle vrijheid om Uwe vergadering in overweging te geven, de verlangde som van f 3,040 onder de gewone voorwaarden te verleen.

Hoogeloon.

Hoogeloon. De gemeente *Hoogeloon* wendt zich bij adres zonder dagteekening ger. sub n°. 398, tot de Hooge Kerkvergadering om eene subsidie van f 354.71 tot herstelling der pastorijs, waarvan het dak en andere gedeelten zoo geheel versleten zijn, dat het jaarlijksche onderhoud niet meer voldoende is, om het inwendige van het gebouw tegen den schadelijken invloed van wind en weder te beveiligen. Voor die herstellingen zijn geene fondsen voor handen, want de huishuur van den predikant ad f 60, de collecten ad f 12 en de zitplaats en huur ad f 8 zijn niet toereikende om in de gewone uitgaven te voorzien zonder eene jaarlijksche toelage van f 15 ad f 25 van de Synode, dewijl de rekening over 1859 des niet te min een nadeelig saldo van f 103.28 oplevert. De gemeentelieden bestaan grotendeels uit ondersteunden der maatschappij van welstand en uit den boezem dier armen is dus aan geene geldelijke bijdrage tot dat einde te denken. Bij de geringheid der aangevraagde som en den beklagenswaardigen toestand, waarin de bewoner der pastorijs met zijn gezin verkeert, durven wij Uw Hoog Eerw. voorstellen den aangevraagden onderstand van f 355 uit het fonds, voor noodlijdende kerken en personen toe te staan.

Ter Heijden.

Ter Heijden. De gemeente *Ter Heijden* vraagt bij adres van 10 April ger. sub n°. 342, tot herstelling harer predikantswoning eene subsidie van f 873; de raming bedraagt f 973.77½. Honderd guldens zullen door de gemeente worden bijgedragen.

De noodzakelijkheid der herstelling is dringend, want gedeeltelijk is het gebouw zonder gevaar niet bewoonbaar meer; en het verzoek wordt door het classicaal bestuur van *Breda* even als door het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* aanbevolen. De verklaring van het collegie van toezigt en de staat der inkomsten en bezittingen getuigt van het onvermogen der gemeente, om uit de kerkelijke fondsen in deze behoefte te voorzien.

Het maakt onzes inziens in dezen geen verschil, dat de pastorijs in eigendom toekomt aan de diaconie, welke blijkens extract uit hare rekeningen evenzeer onvermogen is om haren eigendom in goeden staat te houden, want werd deze subsidie niet verleend dan was de eigenaar genoodzaakt dat pand te verkoopen en de gemeente *Ter Heijden* ware zonder pastorijs, in welk geval de onderstand even noodzakelijk maar veel uitgestrekter zou zijn.

Wij gelooven dus Uwe H. Ew. vergadering te moeten aanraden het verzoek der gemeente *Ter Heijden* toe te staan tot een bedrag van f 800, in het vertrouwen dat het te kort schietende door de gemeentelieden zal worden bijgedragen.

Drunen.

Drunen. De gemeente *Drunen* roept bij adres zonder dagteekening ger. sub n°. 328, uwe ondersteuning in, tot herstelling harer kerk en predikantswoning, welke zonder schade niet langer kan worden uitgesteld. Die herstelling is begroot op eene som van f 859.58 welke onmogelijk kan gevonden worden uit de kerkelijke eigendommen, die allen te zamen genomen niet meer dan f 150 opleveren en voor het gewone onderhoud en de loopende behoeften hoog noodig zijn. De gemeentelieden zelve zullen negen en vijftig gulden bijdragen, en van hare weinige onvermogenende leden is niet meer te vorderen; de toestand van de predikantswoning is beklagenswaardig, die van het kerkgebouw onaanzienlijk — voorziening in een en ander onvermijdelijk. Het classicaal bestuur van *Heusden* en het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* ondersteunen krachtig het verzoek, en wij vinden onzerzijds in een en ander vrijmoedigheid om uwe vergadering in overweging te geven, aan de gemeente *Drunen* eene subsidie van f 800 te verleen.

Boxtel. De gemeente *Boxtel* wendt zich bij adres van 6 April ger. sub n°. 338, tot uwe vergadering met een verzoek om subsidie ten bedrage van f 764.50 tot herstelling van hare in diep verval verkeerende pastorijs. De herstelling wordt op f 822.50 geraamd; bij vrijwillige inschrijving zullen de weinige gegoede leden daartoe bijdragen eene som van f 58. Aan eene bijdrage uit de kerkelijke gemeentefondsen valt niet te denken, dewijl zij naauwelijks de gewone jaarlijksche behoeften dekken. De verschillende collegien, door welker tussekomst deze aanvraag tot U gebragt wordt, bevestigen allen de noodzakelijkheid der voorziening en het onvermogen der gemeente, om haar zelve op zich te nemen, zoodat wij ons gedrongen gevoelen Uw Hoog Eerw. te adviseren het verzoek toe te staan ter somma van f 600 onder de gewone voorwaarden.

Boxtel.

LIMBURG.

LIMBURG.

Grevenbicht. De kerkeraad van *Urmund* en *Grevenbicht*, heeft zich bij missive van den 23sten Maart 11., gereg. sub n°. 313, tot Uwe Hooge Kerkvergadering gewend, met verzoek om eene toelage uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen van f 390, tot herstelling van het kerkgebouw te *Grevenbicht*, en daarbij zijne verwachting uitgedrukt dat de hiervoor benoodigde som van f 540 overigens gevonden zou kunnen worden uit eene provinciale bijdrage van f 150. Gelijk hem intusschen reeds door den correspondent werd opgemerkt, dat deze bijdrage te hoog was geraamd en later dan ook gebleken is, dat zij op niet meer dan f 100 kan berekend worden, zoo heeft de kerkeraad deswegens volgens missive van den 11den April, gereg. sub n°. 329, de aanvraag met f 50 verhoogd en alzoo op f 440 gebragt. Volgens behoorlijk overgelegde verklaringen is de herstelling dringend noodzakelijk en het bedrag der begrooting geenszins overdreven, terwijl de gemeente, die slechts 185 zielen telt, grootendeels uit geringe landbouwers bestaat, onvermogen om iets bij te dragen en er ook geene fondsen worden gevonden, die tot dat einde zouden kunnen gebezigd worden. Het totaal der inkomsten bedroeg in 1859 met inbegrip van de huur der pastorijs slechts f 114.30, dat der uitgaven f 119.85, en ofschoon het montant der inkomsten door eene kleine toelage van de Synode van f 30 en nog eene geringe buitengewone ontvangst tot het cijfer van f 146.08 gebragt werd, bleef met den aanvang dezes jaars nog een nadeelig saldo van f 41.92, terwijl de rekening van het voorgaande jaar met een nadeelig saldo van f 68.15 gesloten was. Op de gemaakte bedenking, dat de gemeente zelve toch wel eenig offer zou mogen brengen, werd door den kerkeraad geantwoord, dat enkele gegoeden bij den opbouw der kerk reeds aanzienlijke sommen verstrekt hadden, en daarbij alle hand- en spandiensten om niet verrigt hadden, weshalve de kerkeraad schroomde andermaal eene inschrijving te openen, verklarende evenwel dat, wanneer het verzoek om subsidie wegens gemis van bijdragen uit den boezem der gemeente dreigde te worden afgewezen, bereid te zijn om eene tweede collecte ten behoeve der kerk bij de godsdienstoefeningen te willen beproeven, maar het bedrag hiervan op niet meer dan f 25 te durven ramen. Het kerkbestuur van *Limburg* bevestigt in zijne bij de stukken aanwezige missive van 2 April het aangevoerde betreffende de noodzakelijkheid der herstelling en het onvermogen der gemeente, met aanbeveling der oorspronkelijke aanvraag. Ofschoon hierin nu niet de misrekening ten aanzien van de bijdrage uit de provinciale fondsen begrepen is, zoo adviseren wij aan de Algemeene

Grevenbicht.

Synode, om het bedrag der voor de herstelling van het kerkgebouw te *Grevenbicht* toe te stane subsidie niet hooger dan *f* 400 te stellen, maar, aangezien het blijkt, dat er in de gemeente toch nog enkele eenigzins goeode leden worden aangetroffen, daarbij te kennen te geven, dat de kerkeraad het ontbrekende door eigene bijdragen moet trachten te vinden.

2°. Voordragten van gemeenten welker verzoeken in advies te houden.

2°. Omtrent eenige verzoeken, hetzij ze vroeger reeds overwogen werden, hetzij ze nieuw bij ons zijn ingekomen, hadden wij verschillende redenen, waarom wij oordeelden, dat zij door u in advies moeten gehouden worden; zij zijn van de hier onder genoemde gemeenten.

GELDERLAND.

GELDERLAND.

Wezep.

Wezep. De Synode van het jaar 1858, heeft in hare zitting van 9 Julij aan *Wezep*, (waar men eene zelfstandige gemeente wil stichten) toegewezen eene som van *f* 2500, met vooruitzicht op gelijke som of minder in 1859, naar mate er, na de provinciale collecte, nog gelden benoodigd zullen blijken te zijn. (Hand. 1858 Bijl. A, bladzz. 7, 8 en 11).

Daar ten vorigen jare nog aan Uwe commissie niets gebleken was van de ophrengst der genoemde collecte, kon zij omtrent het gegevene uitzigt geene voordragt doen en moest zij de Synode adviseren, de verwezenlijking er van te houden in advies. (Hand. 1859 Bijl. A, bladz. 23).

Uit eene missive van den secretaris van het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, heeft de commissie tot stichting eener zelfstandige gemeente te *Wezep* vernomen, dat de provinciale collecte zuiver heeft opgebracht de somma van *f* 2,929.54⁵, dus *f* 929.54⁵ boven de raming, welke som van *f* 929.54⁵, volgens besluit der Synode van 1858 van de eventueel nog toe te wijzen bijdragen der Synode moet worden afgetrokken.

De commissie te *Wezep* wendt zich tot Uw Hoog Eerw., met de dringende bede om *Wezep* te laten in het bezit der som van *f* 929.54⁵, ten einde die over te brengen bij het fonds, dat verzameld wordt voor de helft van het predikants-tractement, en haar de volle som van *f* 2500 te verleen. Hoe gaarne wij Uw Hoog Eerw. zouden willen adviseren, dit verzoek toe te staan, vooral als wij in aanmerking nemen, dat de belanghebbenden op nieuw aanzienlijke bijdragen gegeven hebben, om de helft van het predikants-tractement te vinden, en het gezamenlijke bedrag van giften en rentelooze voorschotten ad *f* 3488 nog verre verwijderd is van de som door de Hooge Regering verlangd, als voorwaarde om van hare zijde de wederhelft van het tractement te verleen, zoo vinden wij daartoe geene vrijheid, omdat uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen, geene gelden voor predikants-tractementen verstrekt worden, en de provinciale collecte ook niet tot dat doel geschied is. Wij zijn van meening dat daarom aan *Wezep* zou moeten worden toegestaan de som van *f* 1570, maar dat de finale toekenning moet geschieden, tot dat zal gebleken zijn, dat de vereischte som voor de helft van het predikants-tractement gevonden is en er genoegzame zekerheid bestaat dat *Wezep* tot eene zelfstandige gemeente zal verheven worden.

NOORDHOLLAND.

NOORDHOLLAND.

Zijpe.

Zijpe. Kerkvoogden van deze gemeente hebben zich bij adres van den 26sten September 1859 gereg. sub n°. 1146, tot Uw Hoog Eerw. gewend om eene subsidie uit het fonds voor noodlijdende kerken ten bedrage van f 2,000 en met het verzoek om uwe tusschenkomst bij den Minister, opdat zij uit 's Rijks kas eene toelage van f 3,000 verkrijgen mogen voor eene nieuwe kerk in het gedeelte der gemeente, dat *Oude sluis* genoemd wordt; zij vinden zich daartoe gedrongen door den zeer bouwvalligen staat van het oude gebouw, dat daarenboven meer het voorkomen van eene hooge schuur dan van eene kerk heeft, terwijl zij het ook voor zijne bestemming veel te klein achten.

Naar eene begrooting, welke met alle vereischte stukken bij het adres wordt overgelegd en door eenen opzihter van den waterstaat is opgemaakt, verklaren zij de som f 11,065 noodig te hebben, hieronder de aankoop van het terrein en de kosten der gereedmaking van het plan begrepen, waarvoor zij intusschen door eene vrijwillige inschrijving van de lidmaten der gemeente f 2,500 bijeen verzameld en daarenboven van heeren Gedeputeerde Staten de toezegging van f 3,000 bekomen hebben, terwijl zij gereed zijn om nog eene leening aan te gaan van f 565, zoodat de werkelijke behoefte nog de som van f 5,000 zou bedragen.

Het verzoek wordt door de kerkelijke besturen en het provinciaal collegie van toezigt ondersteund, het laatstgenoemde verklaart de gemeente wegens haren aanzienlijken schuldenlast, ten bedrage van f 9,800 en wegens hare menigvuldige bezwaren, voornamelijk uit het verpligte onderhoud van vier kerken en twee pastorijen voortvloeiende, hulpbehoefstig, althans geenszins in staat om den bouw eener nieuwe kerk uit eigene middelen geheel tot stand te brengen.

Ofschoon wij deze gunstige adviezen niet buiten aanmerking mogen laten en ook gaarne hulde brengen aan de belangstelling door de gemeente in het bouwen van eene nieuwe kerk aan den dag gelegd, zoo hebben wij toch geene vrijmoedigheid om Uwe Hooge Kerkvergadering de inwilliging van het verzoek, zoo als het daar ligt, aan te raden.

Wij hebben ons toch niet kunnen laten overtuigen, dat de gemeente, die buitendien drie kerken bezit en door twee predikanten bediend wordt, voor de genoemde buurtschap een zoo kostbaar kerkgebouw zou behoeven. Wij meenen dat zij, die zoo vele geldelijke lasten heeft, niet wordt gediend, wanneer zij daarvoor met den aankoop van een nieuw terrein, en met grootere kosten van onderhoud, dan een meer eenvoudige gebouw zou vorderen, bezwaard wordt. En wanneer wij het op zich zelven ook al niet mogen misprijzen, dat men hierdoor wellicht slechts te ruimere gelegenheid tot deelneming aan de openbare godsdienst wil openen, wij meenen ook dat hier niet uit het oog moet worden verloren, dat daarvoor vrage is uit een fonds voor noodlijdende kerken, doorgaans niet toereikende om in veel dringender behoeften te voorzien. Het is daarom dat wij Uw Hoog Eerw. adviseren, om adressanten te kennen te geven, dat hun verzoek, zoodanig als het thans tot u gebragt wordt niet kan worden ingewilligd, en een verzoek om subsidie dan alleen in gunstige overweging zal kunnen genomen worden, wanneer het daarbij over te leggen plan op eene meer eenvoudige en minder kostbare schaal zal ontworpen zijn.

De heer *Koning* heeft aanteekening verzocht, dat hij tot deze voordragt zijne stem niet gegeven heeft.

ZEELAND.

ZEELAND.

Camperland.

Camperland. De belangen van *Camperland* zijn reeds in de zittingen van 1858 en 1859, zie Hand. van 1859, Bijl. A, blz. 26, en Hand. van 1858, Bijl. A, blz. 25 behandeld. Die zaak werd ten vorigen jare gehouden in advies, omdat de aanvraag om subsidie hoezeer tot f 9,000 vermeerderd nog te hoog voorkwam, althans de krachten overtrof van het fonds waaruit die gelden werden aangevraagd. Sedert dien tijd is over deze aangelegenheid, zoo het schijnt bij ons niets ingekomen dat aanleiding zou kunnen geven tot een gewijzigd voorstel aan uwe vergadering, en de correspondent voor de zaken der noodlijdende kerken vond daarin redenen, om zich tot de aldaar bestaande commissie te wenden, met de aankondiging dat hij zich verplicht vond te adviseren, om in het ten vorigen jare genomen besluit te volharden, wanneer het hem niet bleek, dat in den stand der zaak in dien tusschentijd eene gunstige verandering gekomen was. In antwoord daarop werd onder dagteekening van 6 Maart 1860 een schrijven ontvangen, waarin wordt uitgegaan van de veronderstelling, dat de inschrijvingen en collecten buiten de gemeente de som van f 9,000 zullen kunnen bereiken, dat men in dat geval f 3,000 voor de te bouwen kerk wilde negotieren, en dan nog eene ondersteuning van f 6,000 zoude behoeven.

Het is ons niet gebleken, dat de vraag tot afscheiding van *Wissekerke* en *Camperland*, welke met deze aanvraag in verband staat reeds is beslist; en aangenomen dat de missive door de commissie uit *Camperland* aan den correspondent uit de Synodale Commissie als genoegzaam authentiek te beschouwen is, om daarop een besluit van uwe vergadering uit te lokken, achten wij den inhoud daarvan in elk geval te hypothetisch, om daarop een bepaald voorstel te gronden. Indien toch de verwachting dat de inschrijvingen en collecten f 9,000 zullen opbrengen niet verwezenlijkt wordt, vervalt de grondslag waarop de aanvraag berust, en achten wij ons verplicht in de gegevene omstandigheden Uw Hoog Eerw. in overweging te geven, die zaak nog weder voor een jaar in advies te houden.

FRIESLAND.

FRIESLAND.

Appelscha.

Appelscha. Vroeger gecombineerd met *Oostervolde* heeft eene kleine kerk, voldoende voor de vroegere behoeften der gemeente. Deze is echter ten gevolge van aldaar aangelegde veenderijen aanzienlijk aangegroeid en bestaat thans reeds uit plus minus 1,700 zielen; de kerk is hiervoor thans geheel onvoldoende, ja kan zelfs (zegt men) „naauwelijks een zesde bevatten”. Daarbij komt dat de veenkolonie en dus het aanmerkelijk grootere deel der gemeente ongeveer een uur van de kerk verwijderd is. Hervormde floreenpligtigen, weinigen in getal en die voor zoo ver ze niet buiten de gemeente wonen, *allen* ingezetenen van *Oud-Appelscha* zijn, moeten aldaar de kerk onderhouden, en zullen bij hoog noodige reparaties dezen niet kunnen doen zonder de heffing van eenen omslag over de floreenen, terwijl zij daarenboven belast blijven met het onderhoud der pastory. Deze kunnen dus niet verplicht gerekend worden iets bij te dragen tot stichting eener nieuwe kerk, ver van de woonplaats der meesten hunner verwijderd, en het is reeds een bewijs van hunne welwillendheid en belangstelling in eene goede zaak dat zij, bij eventuele stichting eener tweede kerk, toestaan dat in deze 2 achtereenvolgende Zondagen, en alleen op den 3den Zondag in de tweede kerk zal gepredikt worden.

Er heeft zich daarom eene commissie gevormd tot stichting eener nieuwe kerk, en deze komt, met overlegging van teekening en bestak voor zoodanige kerk, thans tot Uw Hoog Eerw., met verzoek om begiftiging uit het fonds voor noodlijdende kerken, welk verzoek krachtig wordt ondersteund door het classicaal bestuur van *Heerenveen*, en aangedrongen door het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* en van het collegie van toezigt op de kerkelijke administratie in de provincie, terwijl dit laatste ook van de behoefte der gemeente getuigt.

Door eene mede overgelegde en behoorlijk gewaarborgde intekening is bijeen gebracht de som van *f* 3,129.50, welke echter gedeeltelijk moet strekken om aan sommigen der intekenaren overdekte, op de teekening aangewezen, zitplaatsen te verschaffen. Intusschen hebben wij wel ontvangen eene globale opgave der behoeften ad *f* 12,000, maar geene eigenlijk gezegde begrooting. Reeds daarom kunnen wij geene voordragt ter ondersteuning doen, terwijl wij tevens meenen, dat men ook van elders meer bijdragen kan en moet zoeken te verkrijgen. Redenen waarom wij Uw Hoog Eerw. aanraden deze zaak te houden in advies.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

Wittewierum. Kerkvoogden en notabelen der Hervormde gemeente te *Wittewierum* hebben zich bij adres dd. 26 Maart, nader aangedrongen bij missive dd. 7 April daaraanvolgende, te zamen ger. sub. n°. 243, tot Uw Hoog Eerw. gewend met het verzoek, om uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen te mogen worden gesubsidieerd met eene toelage ad *f* 3,000, ten behoeve eener door hen gewenschte en noodzakelijk geachte vernieuwing en herstelling hunner oude kerkelijke gebouwen.

Wittewierum.

Zij voeren daartoe aan, dat het bestaande kerkgebouw reeds sedert jaren in eenen bouwvalligen staat verkeert, en dat ook de pastory en de kosterij aldaar dringend herstelling vorderen; dat de kosten van een en ander door eenen deskundigen in den jare 1856 zijn begroot op de som van *f* 11,792, doch bij een nader ingesteld onderzoek door den heer hoofd-ingenieur van den Waterstaat, blijkens diens overgelegde missive zijn gereduceerd tot een bedrag van *f* 8,985; — dat de last van onderhoudpligtigheid dier kerkelijke gebouwen, vroeger op de provincie rustende, ten gevolge van de secularisatie van het klooster te *Wittewierum*, na de Staatsregeling van 1798 op het Rijk is overgegaan, 't welk zich echter na het jaar 1809 daaraan schijnt te hebben onttrokken, ten gevolge waarvan de oude gebouwen, bij gemis van eigene inkomsten der gemeente, langzamerhand meer en meer in verval zijn geraakt; — dat de herhaalde pogingen om de voortdurende onderhoudpligtigheid door het Gouvernement te doen erkennen, niet zijn geslaagd, en men alleen in het jaar 1828 voor de destijds onvermijdelijke herstelling eene Rijkstoelage ad *f* 3,000 heeft kunnen erlangen, welke som nog gebleken is ontoereikende te zijn om eene duurzame verbetering aan te brengen; — dat bij de onmogelijkheid om hierin door eigene krachten te voorzien, zelfs met hulp van eene vroegere provinciale subsidie, kerkvoogden zich op nieuw ter bekoming eener jaarlijksche toelage tot den Koning hebben gewend, waarop Zijne Excellentie de Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst hun bij beschikking van den 29sten Januarij 1858, n°. 13 heeft te kennen gegeven, dat hij, ofschoon aan het verzoek, gelijk het ligt, geen gunstig gevolg kunnende geven, aan Zijne Majesteit zal

voordragen, ter tegemoetkoming in de vereischte kosten, te verleen een subsidie van f 5,000, te verdeelen over twee dienstjaren, zoodra kerkvoogden zullen aantoonen, dat het overige ter somma van f 3,985 zal worden bestreden buiten bezwaar van 's lands kas; — dat adressanten, ten einde aan deze voorwaarde te voldoen, zijn te rade geworden om aan de Gedeputeerde Staten een tegemoetkoming uit de provinciale fondsen ad f 900 te verzoeken en aan uwe vergadering hunnen wensch te openbaren, om uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen een subsidie van f 3,000 te mogen ontvangen, zullende alsdan de gemeente bij vrijwillige intekening de nog tekort schietende f 85 zien bijeen te brengen.

Als bijlagen zijn overgelegd:

1. afschrift van de beschikking van Zijne Excellentie den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst hierboven aangehaald;
2. een specifieke staat der bezittingen, schulden, ontvangsten en uitgaven der Hervormde kerk te *Wittewierum*;
3. afschrift der missive van den hoofd-ingenieur van den waterstaat in de provincie *Groningen*, met nadere begrooting van kosten;
4. de primitieve begrooting van kosten, onderteeekend door den architect *van Buuren*;
5. een verklaring van het provinciaal collegie van toezigt in de provincie *Groningen*, houdende dat de verzoekende gemeente is hulpbehoevende en dat het de gevraagde som niet overdreven keurt;
6. extract uit het register der resolutie van Gedeputeerde Staten der provincie *Groningen*, waaruit blijkt, dat de adressanten ten boven omschreven einde een toelage van f 900 uit de provinciale fondsen hebben aangevraagd.

Het classicaal bestuur van *Appingadam* en het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* ondersteunen het verzoek in algemeene termen, als zijnde niet door toezending der bijlagen in staat gesteld in een nadere beoordeeling of aanbeveling van hetzelfde te treden. Zonder haar eindoordeel omtrent de hoofdzaak te kunnen vooruit loopen, heeft het al dadelijk de aandacht der Synodale commissie getrokken, dat voor een werk van dien omvang als hier voorgesteld wordt, billijkerwijze van de belanghebbende gemeente een aanzienlijker offer dan de geringe som van f 85 mogt verwacht worden; ten anderen, dat de herstelling der kostery of onderwijzerswoning niet ter ondersteuning uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen in aanmerking zal kunnen komen. Wat de kerk betreft, schijnt voor 's hands, bijzonder ten gevolge van de verklaring van den heer hoofd-ingenieur te *Groningen* in diens aangehaalde missive aannemelijk te zijn, dat zoo de gemeente van *Wittewierum* ter subsidiering in aanmerking mogt kunnen komen, de te verleen bijdrage doelmatiger en met meer vrucht zoude besteed worden voor de stichting van een geheel *nieuwe* kerk, dan voor het doen van kostbare en nog immer niet radicale herstellingen aan het oude gebouw.

Vermits omtrent het eerste echter geene andere gegevens voorhanden zijn, dan de algemeene aanwijzing in de missive des hoofd-ingenieurs vervat, zoude ten dien opzichte vooraf eene specifieke begrooting en bestak wenschelijk zijn, en het is op dien grond en onder uitdrukkelijk voorbehoud van haar eindoordeel over de principale zaak, dat de commissie Uw Hoog Eerw. adresseert, om, met afwijzing van het verzoek ten aanzien der herstelling van de kostery of onderwijzers woning, en voor en aler op de andere punten van het adres te beslissen, kerkvoogden en notabelen voornoemd uit te noodigen, om, wanneer de gemeente van meer belangstelling in het gewenschte doel door aanmerkelijk ruimere eigene bijdrage kan doen blijken, eene specifieke begrooting van kosten voor den opbouw eener nieuwe Hervormde kerk te *Willewierum*, met inbegrip van het gebruik en de opbrengst der oude materialen, op den zuinigsten voet berekend en met de vereischte kaarten en bestekken gestaafd in te zenden, ten einde deze zaak alsdan in nadere behandeling zal kunnen genomen worden.

NOORDBRABANT.

NOORDBRABANT.

St. Oedenrode. Sedert jaren bestaat te *St. Oedenrode* behoefte aan eene nieuwe pastory. Reeds in het jaar 1857 vroeg zij daartoe eene subsidie van f 6,000, welke vraag toen werd aangehouden, omdat men zich wilde verzekeren dateene mindere som niet voldoende zou zijn, en uit den boezem der gemeente zelve geene bijdrage zou zijn te verkrijgen.

St. Oedenrode.

Werkelijk werd in het volgende jaar een plan op verminderden voet aangeboden en eene bijdrage van f 500 uit de kerkelijke fondsen toegezegd met eene kleine som van particulieren.

Tegen dat plan echter had de predikant bedenkingen geopperd, welke uwe vergadering deed besluiten, daarin geene beslissing te nemen.

Die bedenkingen waren zoo het schijnt verleden jaar reeds uit den weg geruimd, doch de daartoe betrekkelijke stukken kwamen zoo laat in, dat wij ons niet in staat gesteld vonden daarop een voorstel aan uwe vergadering te doen.

Thans zijn alle moeilijkheden opgeheven.

De gemeente vraagt bij adressen van 14 Mei 1859 ger. sub n°. 9777 en 19 Maart 1860 ger. sub n°. 301 tot opbouw eener nieuwe predikantswoning eene subsidie van f 4,801.41 volgens eene teekening waaraan de predikant nu zijne goedkeuring hecht en de begrooting van eenen deskundigen, welke daarbij is gevoegd.

Wij achten de noodzakelijkheid om de gemeente *St. Oedenrode* in hare behoefte te helpen voorzien voldoende bewezen en het verzoek, zoo als het thans gedaan is, zou voor eene gunstige beschikking vatbaar zijn, indien van den kant der leden van deze gemeente eenige belangstelling werd aan den dag gelegd, maar zoo lang deze zich openbaart door eene bijdrage van slechts f 35 in een werk waartoe eene zoo belangrijke subsidie gevorderd wordt, moeten wij Uw Hoog Eerw. in overweging geven dat verzoek te houden in advies.

3°. Ten aanzien van een achttal gemeenten hebben wij eindelijk geene redenen gevonden, om u tot eene gunstige overweging te raden, en zien wij ons mitsdien genoodzaakt voordragten tot eene afwijzende beschikking te geven.

3°. Voordragten wegens verzoeken tot afwijzende beschikking.

a. *Wehl.*

Wehl. a. Kerkeraad en kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Wehl*, hebben zich tot Uw Hoog Eerw. gewend met het verzoek volgens adres van 21 Maart jl., ger. sub n°. 337, om eene subsidie van f 200, ter voldoening van de declaratie van den architect bij het bouwen der nieuwe kerk te *Wehl*, waarvoor hoegenaamd geene fondsen beschikbaar zijn.

Het classicaal bestuur van *Zutphen* ondersteunt met allen aandrang dit verzoek. Het herinnert dat te *Wehl* eene nieuwe kerk gebouwd is zonder eenige subsidie van de Synode. De aanvraag daartoe moest worden ter zijde gelegd, daar de predikant van *Wehl*, onbewust van het besluit der Synode van 1852, de openbare liefdadigheid had ingeroepen, zonder daartoe gemagtigd te zijn. Wel is het den predikant gelukt de vereischte gelden tot aanbouw eener nieuwe kerk bijeen te brengen, doch later bleek, dat deze ontoereikend waren ter voldoening van de declaratie van den architect.

Uwe commissie, bedenkende, dat de gemeente van *Wehl* tot opbouw van haar kerkgebouw geene gelden uit het fonds ontvangen heeft, zoude gaarne adviseren dit verzoek toe te staan, doch heeft daartoe behalve anderen ook deze bedenking, dat het provinciaal collegie van toezigt niet verklaard heeft, dat deze som van f 200 uit de ontvangene gelden niet kan gevonden worden en de gemeente zelve onvermogen is de som bijeen te brengen.

b. *Wehl.*

Wehl. b. Kerkeraad en kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Wehl*, wenden zich per missive dd. 10 April jl., ger. sub n°. 354, tot Uw Hoog Eerw. met verzoek om eene subsidie van f 500 tot herbouwing van de woning van den Hervormden koster en onderwijzer aldaar, daar genoemde woning, oud en zwak als zij is, zich in eenen aller bouwvalligsten en gevaarlijken toestand bevindt.

Bij deze aanvraag zijn alle vereischte stukken, behalve een schriftelijk bewijs van het bedrag der gelden uit eigen boezem der gemeente, bijeengebragt.

Het classicaal bestuur van *Zutphen* ondersteunt met volle vrijmoedigheid het verzoek, op grond van den bouwvalligen toestand der genoemde woning en den noodlijdenden staat der gemeente, welke buiten magte is iets bij te dragen tot het aanbrengen eener noodzakelijke vernieuwing.

Deze aanvraag hebben wij niet in aanmerking kunnen nemen, op grond dat het fonds is voor opbouw of herstelling van kerkgebouwen en pastoriën en niet voor kosterswoningen.

Eerbeek.

Eerbeek. Kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Eerbeek* hebben zich per missive dd. 12 April 1860, ger. sub n°. 349, tot Uw Hoog Eerw. gewend, met eene hernieuwde aanvraag om f 1,000 ter voltooiing van het kerkgebouw en tot dekking van het nadeelige saldo der rekeningen van 1858, 1859 en gedeeltelijk van 1860.

Het verzoek is vergezeld door de vereischte stukken, de rekeningen en eene begrooting ad f 760, namelijk f 325 voor verwerk en f 435 voor eene klok met stoel; alleen ontbreekt het schriftelijke bewijs van eigene bijdragen.

De onbekrompene bijdrage van f 2,000, door de Synode van 1857 toegestaan en met dankzegging in 1859 ontvangen, geeft hun vrijmoedigheid om verdere ondersteuning te

vragen; en zij vertrouwen, dat aan hun verzoek zal voldaan worden, omdat in het stuk, waarin de subsidie hun werd toegezegd, bepaaldelijk stond uitgedrukt, dat het eene bijdrage was voor ditmaal; hieruit hebben zij gemeend te mogen opmaken, dat de Synode, indien er behoefte bleef bestaan, ook andermaal niet ongenegen zou zijn hun hulp te verleenen.

Die behoefte bestaat nog.

1. Het nieuwe kerkgebouw, thans in den grondverw staande, moet worden geschilderd.
2. Behalve eene geldleening van f 4000 is er nog een nadeelig saldo van f 242.20.
3. De toren heeft nog geene klok, waaraan dringende behoefte is wegens de uitgestrektheid der gemeente.

Het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland* en het classisaal bestuur van *Arnhem* achten het wenschelijk, dat de Synode termen moge vinden om aan het verzoek te voldoen.

Het provinciaal collegie van toezigt verklaart de gemeenten *Eerbeek* hulpbehoevend en acht de gevraagde som van f 1000 niet overdreven.

Uwe commissie meent dat kerkvoogden van *Eerbeek* zonder grond uit de woorden voor *ditmaal* hebben afgeleid, dat de Synode, indien er behoefte bleef bestaan, ook andermaal niet ongenegen zou zijn om hulp te verleenen; zij is van gevoelen dat de onbekrompene bijdrage van f 2,000 in 1857 toegestaan, geen grond van vrijmoedigheid geeft om andermaal ondersteuning te vragen; eerder het tegendeel.

Als uwe commissie in aanmerking neemt:

1. dat er geen bewijs is van de vereischte bijdrage uit den boezem der gemeente, zelfs niet dat er pogingen zijn aangewend om zoodanige bijdrage te vinden;
2. dat de gemeente van *Eerbeek* reeds in 1857 met eene aanzienlijke bijdrage gesubsidieerd is.
3. dat de aanvragen om subsidie van andere gemeenten voor de eerstemaal velen, en de fondsen beperkt zijn, dan vindt zij geene vrijmoedigheid Uw Hoog Eerw. te adviseren het verzoek intewilligen.

ZUIDHOLLAND.

ZUIDHOLLAND.

Heuskelom. Bij adres van 22 October 1859, ger. sub n°. 130, hebben kerkvoogden der Hervormde gemeente te *Heuskelom*, nogmaals bescheidenlijk, maar zeer dringend tevens verzocht om tegemoetkoming in de kosten tot herstelling van het kerkgebouw. Zij doen dat op grond van de vrijheid, hun daartoe door de Synode ten verledenen jare verleend. (Zie Handd. blz. 16). Zij hebben nu behoorlijk gewaarmerkt afschrift gegeven van de rekening der gedane herstellingen, met eenige ophelderingen; terwijl vroeger de kosten niet dan bij raming konden worden aangeduid. (Verg. Handd. 1859, Bijl. A. blzz. 32, 33.)

Heuskelom.

Nu blijkt, dat voor het geheele werk is besteed f 6,366.06. Uit de gemeente is hier voor bijgedragen f 968.28. Uit de provinciale kas is eene subsidie verstrekt van f 2.415.

Te zamen f 3,883.28, zoodat er een tekort was van bijna f 3,000. Dit is voorloopig bij negotiatie gevonden, maar doet nu de gemeente onder een voor haar zeer zwaren last gebukt gaan, waarvan men zoo veel mogelijk verligting wenscht.

De opheldering, die ten vorigen jare ontbrak, is nu gegeven. Maar het hoofdbezwaar, gelegen in toren en klok, waarvoor meer dan $\frac{1}{2}$ van de hoofdsom is noodig geweest, blijft bestaan.

Heeft men al ter goeder trouw gedwaald, toen zonder voorkennis van de Synode tot de uitvoering van het werk werd overgegaan, naar een plan dat daarna niet meer te veranderen was, dit kan geene reden zijn om nu nog kosten te vergoeden, gemaakt naar een plan, dat nimmer de goedkeuring der Synode kon verwerven, voor een zeer ruim deel besteed tot een doel, dat geheel buiten de bestemming ligt van het fonds voor noodlijdende kerken.

Hoe gaarne wij dus ook der gemeente zouden te hulpe komen, wij zien ons verplicht, Uw Hoog Eerw. tot afwijzing van het verzoek te adviseren.

FRIESLAND.

FRIESLAND.

Surhuisterveen.

Surhuisterveen. Door de Synode des vorigen jaars, is aan deze gemeente toegekend f 500, met aanbeveling voor gelijke som uit 's Rijks kas. (Zie Hand. van 1859, blz. 13).

Kerkvoogden en notabelen hartelijk dankzeggende voor deze gunstige beschikking, merken op, dat zij met f 1,000 niet geholpen zijn, daar tot de volstrekt noodige herstellingen voor hunne kerk f 1,850 gevorderd worden. De juistheid dezer raming is door de Synodale Commissie ten vorigen jare onderzocht en erkend, zie Bijl. A, blz. 20; en de daar vermelde som van f 115 is bij nieuwe intekening door de gemeente opgevoerd tot f 200.

Wij zouden daarom vrijmoedigheid hebben te adviseren haar te helpen aan de thans nog ontbrekende f 650, ware het niet, dat de Synode des vorigen jaars uitdrukkelijk besloten had, dat het ontbrekende uit eigene middelen moest gevonden worden, welk besluit mede daarop schijnt te rusten, dat de inkomsten der kerkvoogdij jaarlijks omstreeks f 100 de uitgaven overtreffen, terwijl ons niet gebleken is dat men hierop eene geldleening ten minste beproefd heeft.

Wij kunnen daarom niet anders dan tot afwijzing van het verzoek adviseren.

GRONINGEN.

GRONINGEN.

De Wilp.

De Wilp. Eene commissie tot stichting eener zelfstandige Hervormde gemeente in *de Wilp* onder de burgerlijke en kerkelijke gemeente te *Marum* in de provincie *Groningen*, heeft zich ter bereiking van dat doel tot uwe vergadering gerigt bij adres dd. 23 Maart 1860, ger. sub n°. 381, ten einde eene subsidie te bekomen voor de diensvolgens te stichten kerkelijke gebouwen en om gemachtigd te worden tot het houden eener collecte in de noordelijke provincien van ons rijk.

De Wilp is eene buurt of kolonie, bevattende volgens opgave der adressanten 774 Hervormde ingezetenen, waaronder 20 lidmaten. Hare ligging, als zijnde $\frac{3}{4}$ uur verwijderd van het kerkgebouw te *Marum*, en $1\frac{1}{2}$ uur van dat te *Noordwijk*, bemoeijelijkt

het kerkbezoek aldaar zeer, terwijl nogtans de bewoners, grootendeels tot de behoeftige arbeidersklasse behorende, eene geregelde godsdienstige leiding allezins behoeven, waarin alleen door bezoeken en catechisatie van den predikant van *Marum* niet voldoende kan worden voorzien. Het is daarom, volgens de adressanten, niet enkel het belang, doch tevens de geopenbaarde wensch van de ingezetenen van *de Wilp*, om tot eene afzonderlijke kerkelijke gemeente te worden vereenigd. Diensvolgens is de behartiging dezer aangelegenheid en het nemen der vereischte maatregelen aan eene commissie van gemeenteleden opgedragen, en het indienen van het onderwerpelijke verzoek is eene der pogingen door haar moderamen ten genoemden einde aangewend. Men stelt zich voor, dat de zaak op de volgende wijze zoude zijn tot stand te brengen.

De kosten voor het oprigten van het kerkgebouw worden begroot op	f 8,878.00
die voor de pastorijs op	6,870.00
voor den aan te koopen grond.	1,000.00
te zamen.	f 16,748.00

Hiertoe zoude uit eigen boezem worden bijeengebragt door de ingezetenen van <i>de Wilp</i>	f 148.05
uit <i>Marum</i> en <i>Noordwijk</i>	598.65
te zamen.	f 741.70

Zoodat benoodigd zoude blijven de som van f 16,006.30

Ten einde hierin te voorzien, hebben adressanten eene subsidie van f 4000 aangevraagd aan Gedeputeerde Staten der provincie *Groningen*.

De helft der benoodigde som ad f 8000 hoopen zij, dat hun zal worden toegestaan uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen, hetzij in eens hetzij over twee jaren verdeeld, terwijl zij zich vleijen van de resterende f 4000 te zullen vinden, behalve door eene verzochte toelage van het provinciaal collegie van toezigt, door middel eener collecte bij Protestantsche ingezetenen, in de eerste plaats in de provincien *Groningen* en *Friesland*, doch des noodig ook in de overige provincien des rijks.

Bij het adres zijn gevoegd:

- A. Drie teekeningen van de verlangde gebouwen;
- B. Eene specifieke begrooting van het werk en der kosten, onderteekend door eenen ambenaar van den waterstaat;
- C. een schriftelijk bewijs van het bedrag der gelden welke de gemeente uit eigen boezem zal bijbrengen;

D. eene verklaring van het provinciaal collegie van toezigt, houdende dat de vragende gemeente is hulpbehoevende, en dat het de verzochte som niet overdreven keurt;

E. een afschrift van het verzoek om subsidie aan Gedeputeerde Staten van Groningen ingediend;

F. eene opgave van het door de commissie ten deze benoemde moderamen;

G. een afschrift der verklaring van de hoofden van huisgezinnen in de *Wilp*, dat zij verlangen eene zelfstandige Hervormde gemeente uit te maken.

Hoezeer hulde doende aan den loffelijken ijver en den gebezigten aandrang der adressanten, is de commissie echter van oordeel, ook bij erkenning der wenschelijkheid van het beoogde doel, dat hun verzoek, zoo als het ligt, te weinig is voorbereid, en uit een geldelijk oogpunt veel te bezwarend is, om voor alsnog aanspraak te kunnen maken op de gewenschte ondersteuning.

De adressanten voeren aan, dat de kerkeraad van *Marum* hun verzoek allezins billijkt, zoodat behoudens de vereischte magtiging de grenzen der twee kerkelijke gemeenten reeds voorloopig zijn vastgesteld en men zich mede heeft verstaan over eene verdeeling der diaconie fondsen, doch van dit een en ander is geenerlei wettige verklaring onder de stukken voorhanden.

Van meer gewigt is nog, dat men geene de minste zekerheid geeft, dat de fondsen voor het predikants-tractement voorhanden zijn, of zelfs met eenigen grond van waarschijnlijkheid zullen gevonden worden, zonder gevestigd uitzigt waarop alle verdere moeite en kosten voor de gewenschte zelfstandig verklaring ijdel zouden zijn.

Bij het ontwerp zelve is de, zoo noodige, spaarzaamheid verre van te zijn behartigd, en zoude het geheel eene aanmerkelijke inkrimping moeten ondergaan, ten einde voor gunstige overweging vatbaar te kunnen worden geacht.

Wij deelen ook ten volle de uitgedrukte meening van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, dat men als regel bij aanvragen als deze diende te stellen „ dat de verzoekers bewezen den grond voor kerk, pastorie en tuin schuldenvrij te bezitten, of te kunnen erlangen, en dat het wenschelijk geweest ware, zoo de verzoekers eenige jaren vroeger voorbereidingen hadden gemaakt en herhaalde collecten in hunne eigene gemeente hadden gehouden voor de uitvoering van hun plan, als zullende zij dan ligtelijk zooveel hebben kunnen bijeen brengen, dat de kosten voor het maken der bestekken” (en begrootingen) „ niet onder de aangevraagde subsidie waren begrepen geworden.”

Of men uit de kerkefondsen van *Marum* en *Noordwijk*, zoo die er zijn, tot het gewenschte doel iets zoude kunnen en willen bijdragen, had eveneens verdiend in het licht gesteld te worden.

Op grond van dit alles vermeen wij Uw Hoog Eerw. te moeten adviseren om te besluiten, dat deze zaak, onder mededeeling der bovenstaande opmerkingen en bedenkingen, aan de adressanten zal worden teruggewezen, blijvende het hun overlet, om, wanneer zij zullen kunnen aantonen, dat het jaarlijksche tractement voor eenen predikant op vasten voet is geregeld en de dezerzijds benoodigde subsidie, zoo door besnoeiing en vereenvoudiging van het ontwerp, als door vermeerdering van bijdragen of toezeggingen merklijk zal zijn verminderd, zich ter verwezenlijking van hun doel nader tot uwe vergadering te wenden.

Stadskanaal. Tot Uwe vergadering is mede opgegaan eene stem van eene commissie uit Hervormde ingezetenen te *Stadskanaal*, gemeente *Onstwedde*, provincie *Groningen*, verzoekende om door het toestaan eener subsidie uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen te worden in staat gesteld tot den aanbouw eener tweede kerk en pastory aldaar, waarvan de kosten worden geraamd op de som van *f*14,912.78⁶.

Stads-kanaal.

Het daartoe strekkende adres, ger. sub n°. 325, tracht te doen uitkomen, dat één kerkgebouw niet voldoende is voor de steeds aanwassende bevolking dier bloeiende kolonie, en dat de predikant dier gemeente alleen, ook bij den meesten ijver, niet in staat is in de zedelijke en godsdienstige leiding van omstreeks 3,000 Hervormden, verspreid over eene uitgestrektheid van drie uren, naar eisch te voorzien.

De commissie heeft haar werk begonnen met eene intekeninglijst ten bedoelden einde den ingezetenen aan te bieden, waarop voor de niet onaanzienlijke som van *f*2,000 is ingeschreven.

Door den raad der gemeente *Groningen* is haar de benoodigde grond voor kerk, pastorie en tuin kosteloos en pachtvrij benevens eene geldelijke subsidie van *f*1000 toegestaan.

Verder bestaat het voornemen om uit de provinciale fondsen eene toelage van *f*2000 aan te vragen, en koestert men de hoop om door eene collecte in de gemeenten der provincie *Groningen* omstreeks *f*3000 te verzamelen, terwijl men uwe vergadering verzocht om eene bijdrage van *f*6,000 uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen.

Als bijlagen werden overgelegd twee begrotingen met bijbehorende kaarten, terwijl het classicaal bestuur van *Winschoten* en het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, blijkens verklaring van het laatste, het adres ondersteunen.

Het aangevoerde zal uwe vergadering de overtuiging geven, dat deze zaak nog in hare voorbereiding-periode verkeert, en dat, behalve de niet onaanzienlijke bijdrage van gemeentelieden, en de toezegging van den gemeenteraad van *Groningen* (waarvan echter geene bewijzen worden overgelegd), alles bestaat in voornemens en verwachtingen waarvan de uitslag nog ten eenenmale onzeker is.

Of de noodige middelen zijn beraamd om in het tractement van een tweeden predikant te voorzien, wordt niet gemeld. De hulpbehoevendheid der gemeente is niet op wettelijke wijze geconstateerd noch van elders overtuigd gebleken.

De kerkeraad heeft zich omtrent het verzoek niet verklaard. Daarbij is het plan, op een breeden en kostbaren voet aangelegd, voor aanmerkelijke bekrimping vatbaar.

In dezen stand van zaken meent de commissie aan uwe vergadering in overweging te moeten geven, het verzoek aan de adressanten terug te wijzen, met de kennisgeving, dat het hun wordt vrijgelaten, om wanneer zij zullen kunnen aantoonen, dat het tractement voor eenen tweeden predikant behoorlijk is verzekerd, en hun uitzigt op meer bijdragen zal zijn verwezenlijkt, een vereenvoudigd ontwerp en zuiniger aanvraag, gestaafd met alle vereischte bescheiden, aan uwe vergadering voor te leggen.

NOORDBRABANT.

NOORDBRABANT.

Lage Zwaluwe. De gemeente *Lage Zwaluwe* verzoekt bij adres van 15 April jl., ger. sub n°. 399, eene subsidie van *f*1,130 tot herstelling harer kerk, van den toren en tot het bouwen eener consistorie-kamer.

Lage Zwaluwe.

Dat het gebouw herstelling behoeft, schijnt buiten twiifel; dat eene bijdrage uit de kerkfondsen van f 280 daartoe betrekkelijk aanzienlijk mag genoemd worden, nemen wij gaarne aan; dat de gemeentenaren die reeds met eenen jaarlijks terug komenden hoofdelijken omslag bezwaard zijn, onvermogen zijn om uit eigene middelen daartoe bij te dragen, laat zich begripen. Wij zouden dan ook wel gezind zijn deze niet onbelangrijke gemeente aan de welwillendheid van uwe vergadering aan te bevelen, indien wij daarin niet verhinderd werden door de omstandigheid dat die gelden gevraagd worden, ook tot herstelling van den toren; zelfs daarover zouden wij kunnen henen stappen om dat hier de toren, als het ware een geheel uitmaakt met de kerk, en zou kunnen gerekend worden tot het dak van het gebouw te behooren, maar wij vinden een onoverkomelijk bezwaar in het voornemen, om die penningen ook tot de daarstelling eener consistorie-kamer te doen strekken, weshalve wij ons zien verpligt Uw Hoog Eerw. voor te stellen, het verzoek der gemeente *Lage Zwaluwe*, zoo als het daar is liggende, te wijzen van de hand.

LIMBURG.

LIMBURG.

Gulpen.

Gulpen. Te *Gulpen* bezit de gemeente geene eigene pastorijs, maar behoort het huis door den predikant bewoond aan de burgerlijke gemeente, waarvoor jaarlijks van rijkswege eene huur van f 100 betaald wordt. Dit huis is in de onmiddellijke nabijheid van het kerkgebouw der Roomsch-katholiken gelegen, zoodat de pastoor steeds om de woning van den predikant naar de kerk moet gaan. Waar gene ook geene eigenlijk gezegde pastorijs bezit, is hierin gedurig eene brou van allerlei moeilijkheden gelegen en kunnen de meest noodzakelijke herstellingen doorgaans niet dan door tusschenkomst van hooger gezag van het burgerlijk bestuur, uit louter Roomsch gezinden bestaande, verkregen worden, terwijl aan de Hervormde gemeente het gebruik der predikantswoning onophoudelijk, eens zelfs voor de regtbank, betwist wordt.

Deze gesteldheid van zaken heeft, ook in het belang van het voortdurende bestaan der gemeente, meermalen den wensch naar het bezit van eene eigene pastorijs doen opkomen, thans schijnt een gunstig uitzigt voor de vervulling van dezen wensch geopend te zijn. Naar het schrijven van het kerkbestuur van *Limburg* in zijne missive van 5 April l., ger. sub n°. 316 a ligt naast de Hervormde kerk een aan de burgerlijke gemeente toebehoorend stuk grond, uitnemend geschikt voor den bouw en aanleg van eene pastorijs en daarbij voegende tuin. Het gemeentebestuur heeft zich reeds bereid verklaard om dit perceel in eigendom aan de Hervormde gemeente af te staan met eene bijdrage van f 1000 welker verhooging zelfs tot het cijfer van f 2000 gerust mag verwacht worden, wegens het belang der Roomsche gemeente om over de woning van den predikant tot pastorijs van hare geestelijken te kunnen beschikken en het gewigt ook, dat hieraan door Gedeputeerde Staten der provincie gehecht wordt, ten blijke waarvan kan strekken, dat zij tot bevordering der zaak hebben aangeboden, afzonderlijk voor de gemeente *Gulpen* voor twee achtereenvolgende jaren telkens eene som van f 300, derhalve te zamen van f 600, op de provinciale begrooting te brengen, ofschoon de som die jaarlijks voor de Protestantsche kerken wordt uitgetrokken in haar geheel niet meer dan f 300 bedraagt. Daarenboven heeft de Commissaris des Konings van onzen Minister de toezegging van eene subsidie van f 1200 over twee achtereenvolgende jaren verkregen, indien de Synode eene subsidie tot

gelijk bedrag mogt toestaan. Hiermede zou de som van f 5000 gevonden zijn, welke bij de tegenwoordige duurte der bouwmaterialen voor den bouw van eene geschikte pastorie noodig wordt geacht. Om zoodanige bijdrage wendt zich dan ook de kerkeraad bij missive van den 3den April ll., ger. sub n°. 316 tot de Synode, verklarende evenwel in eene latere missive dd. 12 April ger. sub n°. 333, dat hij zelf eerst de uitkomst der onderhandelingen had willen afwachten, maar de aanvraag om subsidie nu reeds gedaan had naar het voorschrift van den heer *Suringar*, secretaris van het kerkbestuur. Het is blijkbaar dat zoodanige raad werd gegeven, omdat men meende dat voor het welalagen der onderhandeling alles zou afhangen van eene gunstige toezegging der Synode.

En wij zouden ook niet ongenegen zijn, om Uw Hoog Eerw. zoodanige toezegging aan te raden, wanneer het ons niet uit de stukken gebleken was, dat thans jaarlijks van rijkswege de huur van de pastorie verstrekt wordt, en de gevraagde hulpbetooning dus niet ten bate van de gemeente, maar werkelijk ten bate van het rijk zoude komen, waarvoor wij oordeelen dat geeszens uit het fonds voor noodlijdende kerken mag beschikt worden. Het is daarom dat wij u adviseren, aan adressanten te kennen te geven, dat hun verzoek, het wenschelijke der zaak daargelaten, in geene overweging kan genomen worden.

RECAPITULATIE.

RECAPITULATIE.

Onze voordragten zijn derhalve geresumeerd als volgt:

1°. Tot toekenning van subsidie voor dit jaar uit het fonds:

a. Aan gemeenten, die in het voorgaande jaar uitzigt hadden verkregen:

<i>Drumpt</i>	f 1,750.00
<i>Sloten</i>	1,000.00
<i>Stavoren</i>	4,837.00

b. Aan gemeenten, welker verzoeken ten voorgaanden jare in advies waren gehouden:

<i>Gellicum</i>	900.00
<i>Boven-Hardinxveld</i> (voorwaardelijk)	4,000.00
<i>Hoofdplaat</i>	4,000.00
<i>Leegkerk</i> (voorwaardelijk)	1,000.00

Transporteren f 17,487.00

Per transport f 17,487.00

Sebaldeburen 206.00

Vledder 1,500.00

c. Aan eene gemeente, die vroeger was afgewezen:

Spijk 230.00

d. Aan gemeenten, van welken nieuwe verzoeken zijn ingekomen:

Lichtenvoorde 208.00

Barchem, Zwiep en Boschheurne 2,500.00

Wateringen 490.00

Ammerstol 628.00

Knollendam 4,000.00

Gramsbergen (voorwaardelijk) 1,500.00

Thesinge 100.00

Valkenswaard 3,040.00

Hoogeloon 355.00

Ter Heijden 800.00

Drunen 800.00

Boxtel 600.00

Grevenbicht 400.00

TOTAAL f 34,844.00

of met de gemeente:

e. *Eerzel*, waaromtrent de beslissing aan de Synode is overgelaten . . 1,400.00

TOTAAL f 36,244.00

2°. Tot aanbeveling aan het Ministerieel Departement:

<i>Drumpt</i>	<i>f</i> 1,750.00
<i>Boven-Hardinxveld</i>	2,000.00
<i>Sloten</i>	2,000.00
<i>Knollendam</i>	3,000.00
<i>Leegkerk</i>	1,000.00

TOTAAL. *f* 9,750.00

3°. Tot het geven van uitzigt in het jaar 1861:

<i>Barchem, Zwiep en Boschheurne</i>	<i>f</i> 2,500.00
<i>Schoonoord</i> (voorwaardelijk)	3,000.00

TOTAAL. *f* 5,500.00

4°. Tot het houden in advies:

*Wesep.**Zijpe.**Camperland.**Appelscha.**Wittewierum.**St. Oedenrode.*

5°. Tot afwijzing.

*Wehl.**Erbeek.**Heukelom.**Surhuisterveen.**De Wilp.**Stadskanaal.**Lage Zwaluwe.**Gulpen.*

B. Mededeelingen van de overige verrichtingen der commissie tot de belangen van het fonds behoorende.

1°. Toekenning van subsidien naar de magtiging der Synode;

B. Behalve de gewone voordragten hebben wij nog andere verrichtingen te vermelden, tot de belangen van het fonds behoorende of daarop eenigermate betrekking hebbende. Wij beginnen met u mede te deelen, welk gebruik wij gemaakt hebben van de magtiging door de Synode van 1859 op ons verstrekt in hare zittingen van 9 Julij en 2 Augustus, ten aanzien van gevraagde subsidien voor de gemeenten te *Boijl* in *Friesland* en te *Sittard* in *Limburg*, alsmede voor de gemeente op het eiland *Aruba* naar het voorstel van de Indische commissie; zie Handelingen blz. 15, 16, 204.

a. Voor de gemeente te *Boijl* in *Friesland*, met ondersteuning van haar verzoek om verheffing tot eene zelfstandige gemeente.

a. Wat vooreerst de gemeente te *Boijl* betreft, het was ons in het belang der onworpene scheiding derzelve van de met haar tot dus verre gecombineerde gemeente te *Noordwolde*, wegens de bestaande vacature opgedragen, om ten opzichte van haar verzoek om eene subsidie van f 1,000 voor het bouwen van eene pastorie, naar bevind van zaken te handelen, wanneer de ontbrekende documenten behoorlijk zouden zijn ingekomen. Toen het ons derhalve door kennisneming van eene missive van het provinciaal collegie van toezigt dd. 23 September, ger. sub n°. 79, bleek, dat de gemeente werkelijk hulpbehoevende is en ons daarbij ook eene specifieke begroting tot een bedrag van f 8120 ter hand kwam, door de commissie voor de regeling der scheiding met een nader adres van 21 September b. v. ger. sub n°. 79b, ingezonden, oordeelden wij, dat aan de door de Synode gestelde voorwaarden voldaan was, en hadden wij, hoe onzeker ook omtrent de opbrengst der buitengewone collecte, wegens de bijzondere omstandigheden der gemeente alle vrijmoedigheid, om de toezegging van eene subsidie van f 1,000 in naam der Synode te geven, onder kennisgeving evenwel in onze missive van 15 October n°. 7, dat de uitbetaling der gelden eerst zou kunnen plaats vinden, wanneer uit de daartoe over te leggen officiële bescheiden zou blijken, dat de scheiding tot stand is gekomen en alles, inzonderheid wat de tractementen der predikanten aangaat, behoorlijk geregeld en vastgesteld en overigens aan de gewone voorwaarden voor de uitbetaling der gelden van het fonds voldaan zal zijn. Om de gemeente voorts, die zich voor het verkrijgen van een zelfstandig bestaan met eenen eigenen predikant, werkelijk groote offers getroost had, in haar verlangen tot spoedige bereiking van dat doel te gemoet te komen, besloten wij tevens den Minister van de toekenning der subsidie kennis te geven en daarbij de gevraagde scheiding te ondersteunen. Dit geschiedde door onze missive van den 17den October n°. 9. Met te levendiger belangstelling namen wij daarom kennis van de ministeriele missive van den 28sten Januarij n°. 9, ger. sub n°. 252, waarin ons de erkenning werd medegedeeld bij besluit van Zijne Majesteit van 22 Januarij b. v. n°. 15, van het zelfstandig bestaan van afzonderlijke gemeenten te *Noordwolde* en *Boijl*, ieder met eenen eigenen predikant en de gewenschte regeling der predikants-tractementen, waardoor beiden gebragt zijn tot f 800, door toekenning van wege het Rijk van eene jaarlijksche toelage voor *Noordwolde* van f 50, voor *Boijl* van f 400.

b. Voor de gemeente te *Sittard* in *Limburg*.

b. Was ons wegens de gevraagde subsidie ten behoeve van de gemeente te *Sittard* tot herstelling van kerk en pastorie, uit hoofde van de dringende behoefte aan spoedige hulp, gelijke magtiging gegeven, niet zonder langdurig aarzelen kwamen wij er toe, om aan deze gemeente eene subsidie toe te staan. De gewichtige bedenkingen, welke de Synodale commissie ten vorigen jare, verg. Bijlage A blz. 32, tegen de ingeleverde begroting had

in te brengen, vonden wij door het nadere schrijven van den predikant van den 5den September, ger. sub n°. 66 geenszins opgelost, weshalve wij moesten besluiten de zaak in handen van den correspondent voor *Limburg* te stellen. En ofschoon nu de mededeelingen welke ons vervolgens door den correspondent verstrekt werden ons even weinig bevredigden, zoo heeft eene later ingezondene vereenvoudigde begrooting, gevoegd bij eene missive van den kerkeraad dd. 18 Januarij, ger. sub n°. 255, aan onze aarzeling eene einde gemaakt. Op deze begrooting toch waren de vroeger voor toren en schoolhuis uitgetrokkene posten weg gevallen, en het geheel der voor kerk en pastorie benoodigde gelden tot een bedrag van f 1,214.18 terug gebracht. Wel werden daar nog posten gevonden, als voor de muur van het kerkhof en voor eene nieuwe bevoering van het orgel, waarvoor in den regel uit het fonds geen bijdragen worden toegestaan, maar, terwijl wij verzekerd waren, dat door de gemeente f 250 en door de provincie f 300 zouden worden bijgedragen en de ontworpen herstellingen geen langer uitstel konden lijden, zoo heeft ook het oordeel der Synode, dat hier duidelijk behoefte aan spoedige hulpbetooning bestond en de overweging, dat de kleine gemeente door hare ligging te midden van eene geheel Roomsche bevolking werkelijk in eenen exceptionelen toestand verkeert, ons ten laatste gencoopt, om de genoemde bezwaren ter zijde te schuiven en voor de overblijvende behoefte in eene subsidie van f 665 toe te stemmen, waarvan aan den kerkeraad, met verwijzing naar de bestaande bepalingen voor de uitbetaling, bij missive van den 14den Februarij n°. 24, de vereischte kennis is gegeven.

c. Het voorstel der Indische commissie tot het verleen van eene subsidie ten behoeve der nieuw gestichte kerk op het eiland *Aruba*, door de Synode in onze handen gesteld, heeft ons tot het besluit geleid, om aan de gemeente de verlangde subsidie bij wijze van gift ten bedrage van f 200 toe te kennen. Later ontvingen wij van dezelfde commissie eene missive dd. 21 Mei, ger. sub n°. 508, houdende het verzoek, om redenen daar vermeld, dat er ten aanzien van de toegekende gift van den gewonen regel mogt worden afgeweken en door ons nog voor het einde der loopende maand aan den quaestor-generaal magtiging tot uitbetaling der som mogt worden verleend. Wij oordeelden dat de bedoelde regel betreffende het overleggen van bewijsstukken omtrent het regt en doelmatig gebruik der gelden op de genoemde gemeente niet zonder veel bezwaar kon worden toegepast en besloten daarom de verzochte magtiging te geven, met kennisgeving hiervan aan de commissie, volgens ons schrijven van den 21sten Mei, n°. 38.

c. Toekenning van subsidie voor de gemeente op het eiland *Aruba*, en magtiging tevens aan den quaestor-generaal tot hare uitbetaling naar het verlangen der Indische commissie.

2°. Waar het ons uit het rapport van den afgevaardigde der Indische commissie ter Synode voorts bleek, (zie Hand. van 1859, blz. 203), dat de Curaçaosche gemeente tot ondersteuning van den kerkbouw op *Aruba* eigenmagtig over hare inzameling voor het fonds beschikt had, zoo achtten wij het geraten, om bij de mededeeling van het toestaan der bedoelde gift in onze missive van den 18den Oct. n°. 15 de aandacht der commissie hierop te vestigen met tekennengeving, dat wij deze handeling liefst aan eene vergissing wilden hebben toegeschreven, maar nu ook van haar de noodige maatregelen verwachtten om zoodanig misbruik niet meer te doen plaats grijpen.

2°. Schrijven aan de Indische commissie wegens eene eigenmagtige beschikking over de inzameling voor het fonds door de Curaçaosche gemeente.

3°. Verzoek om eene toelage uit het fonds ten behoeve van de gemeente op *Urk* tot bestrijding van onkosten gedurende de vacature.

3°. Nog kwam ook tot ons een verzoek om ondersteuning van den kerkeraad der gemeente op *Urk*, bij adres van 27 April, ger. sub n°. 383. De kerkeraad wenschte, dat wij, gebruik makende van de bevoegdheid aan de Synodale commissie door art. 70, al. 6. van het algemeen reglement toegekend, uit aanmerking van den geheel exceptionelen en verlegen toestand der gemeente, eene toelage van f 50 uit het fonds mogten toestaan, om daaruit naar art. 26 van het reglement op de vacaturen gedurende het halfjaar, loopende van 1 April tot 1 October, de onkosten voor de ontvangst der ringpredikanten te bestrijden, voor welken de waarneming van het jaar van gratie overgrootte bezwaren oplevert, met de toezegging tot een gelijk bedrag op eene hernieuwde aanvraag, ingeval het den kerkeraad niet mogt gelukken eenen hulpprediker te verkrijgen. Ofschoon het verzoek door het classicaal bestuur van *Hoorn* en het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* ten dringendste werd aanbevolen, en wij de overtuiging verkregen dat hier indedaad eene spoedige hulpbetooning gevorderd werd, wij moesten de Synodale commissie onbevoegd achten om naar het verlangen des kerkeraads over het fonds te beschikken, maar besloten zijn verzoek, zoo als het daar was liggende, tot de Synode over te brengen met even hartelijke en dringende aanbeveling en bepaalde uitnoodiging, dat zij de zaak in eene van hare eerste zittingen ter hand nemen mogt, terwijl wij het in het belang der gemeente achtten om den kerkeraad van dit besluit officieel kennis te geven, zoo als geschied is bij missive van den 11den Mei, ger. sub. n°. 8.

4°. Dankbetuiging voor genotene subsidien.

4°. Voor genotene subsidien hebben wij dankbetuigingen tot u over te brengen van kerkvoogden van de gemeente te *Elkerzee*, volgens missive van 21 Januarij, n°. 253, en van kerkvoogden van de gemeente te *Diever*, volgens missive van 23 April, ger. sub n°. 353.

5°. Verzoek om uitbetaling van toezegde subsidie ten behoeve van de gemeente te *Anna Paulowna-polder*.

5°. Ter zake van toegestane subsidien kwam ook tot ons door tusschenkomst van den Quaestor-Generaal bij missive van den 22sten Februarij, ger. sub n°. 273, een verzoek van de commissie tot stichting eener eigene gemeente in den *Anna Paulowna-polder*, om uitbetaling der door de Synode van 1859 toegestane subsidie, groot f 1,000. Na lezing dier missive en kennisneming der daarover gevoerde correspondentie van den Quaestor-Generaal met het provinciaal collegie van toezigt en de ophelderingen door de genoemde commissie gegeven, besloten wij om de missive met alle daarbij overgelegde stukken tot u over te brengen en met lof de getrouwheid en naauwkeurigheid te vermelden, waarmede het provinciaal collegie de bezwaren heeft opgelegd, die tegen de inwilliging van het overigens door hetzelfde regtmatic geachte verzoek bestaan, maar hierom ook des te meer uwe aandacht te vestigen op de aanbeveling, welke aan het slot van den brief van het collegie voorkomt.

6°. Verzoek van kerkvoogden en notabelen te *Opmeer* om de toezegging van subsidie bij verdraagde herstelling der kerk van kracht te doen blijven.

6°. Mede kwam door tusschenkomst en met gunstig advies van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* bij missive van den 16den December tot onze kennis een daarbij gevoegd adres van kerkvoogden en notabelen der gemeente te *Opmeer*, dd. 17 October, zamen ger. sub n°. 210, houdende berigt dat de gedeeltelijke herbouw der kerk wegens de noodzakelijkheid dat deze gelijktijdig met den herbouw van den dorpstoren plaats hebben moet, nog niet heeft kunnen ondernomen worden; weshalve kerkvoogden en notabelen verzoeken, dat de toezegging der daarvoor verlangde subsidie bij Synodaal besluit van 9 Julij 1858 van kracht moge blijven, tot dat het gemeentebestuur tot de opruiming van den vervallen en

of tot den bouw eens nieuwen torens zal zijn overgegaan. Wij hebben de eer dat adres met de missive van het kerkbestuur en onze even gunstige aanbeveling bij u over te leggen.

7°. Van anderen aard was het verzoek, dat aan onze overweging onderworpen werd ten behoeve van de gemeente te *Noordhorn*. Aan haar was ten vorigen jare uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen eene subsidie toegestaan van f 2,500 tot herstelling der pastorijs en het bouwen eener nieuwe schuur, onder bepaling dat de bij de provincie *Groningen* verzochte bijdrage van f 1,000 haar insgelijks zoude worden verleend. (Handel. van 1859 blz. 13.)

7°. Verzoek van kerkvoogden en notabelen te *Noordhorn* om vergunning tot bestekverandering voor het bouwen eener nieuwe pastorijs met behoud der toegestane subsidie voor herstelling.

Blijkens overgelegd extract uit het register der resolutien van Gedeputeerde Staten dier provincie, is de vergunde subsidie bepaald op 10 ten honderd van het aanbesteding-bedrag, dus ongeveer f 450; doch is de ontbrekende som van f 550 door het Rijk aangevuld, (Bijl. A en B) en hierdoor aan de bedoeling der Synode voldaan.

Kerkvoogden en notabelen der genoemde gemeente verzoeken als nu, bij adres van 3 Mei, ger. sub n°. 491, om de toegezegde gelden te mogen besteden tot het bouwen eener geheel nieuwe predikantswoning, hetgeen hun op advies van eenen ambtenaar van den waterstaat (Bijlage D) doelmatiger was voorgekomen.

De provincie *Groningen* (Bijlage C) en, gelijk aan de Synodale commissie kenbaar is geworden door eene ministeriele kennisgeving van 16 Mei ger. sub n°. 550, ook het Rijk hebben tegen de gewenschte bestekverandering geen bezwaar gehad.

De adressanten verlangen alsnu ook wat betreft de hun uit het fonds toegestane gelden ten zelfden einde gemagtigd te worden, terwijl het tekort schietende door de gemeente voor hare eigene rekening zal worden genomen. Het is indedaad aannemelijk, dat de gemeente door de voorgeslagene algeheele vernieuwing meer deugdelijk en afdoende zal gebaat worden, dan door eene herstelling en verbouwing, hoe aanzienlijk ook. Doch ons onbevoegd achtende om ten dezen zelve eene beslissing te nemen, hebben wij gemeend ons bij het overbrengen van het adres tot U te moeten bepalen en den adressanten intusschen bij missive van 25 Mei n°. 58 aan te schrijven, dat zij zich te dezer zake met overlegging van bestek, teekening en begroting der ontworpen nieuwe predikantswoning tijdig tot U wenden, om op hun verzoek zoodanige beschikking te verkrijgen als door U geacht zal worden te behooren.

8°. Ook werden wij door het classicaal bestuur van *Eindhoven* bij missive van 21 October ger. sub n°. 127 verzocht, dat wij den Quaestor-Generaal zouden magtigen tot uitbetaling eener bijdrage van f 45 aan mejufvrouw *M. C. Claessen* uit de kleine toelagen van het fonds, aangezien de naam van de belanghebbende door vergissing scheen te zijn weggelaten van de officiële lijst, welke de Quaestor-Generaal van de Synode had ontvangen. Uit hetgene des betreffende in de Handelingen der Synode van 1859, blz. 34 voorkomt, zagen wij dat aan mejufvrouw *Claessen* door de Synode werkelijk zoodanige bijdrage is toegekend en de bedoelde vergissing slechts in de verandering van hare woonplaats gelegen kon wezen. Wij hebben dit bij missive van 24 October n°. 40, onder de aandacht van den Quaestor-Generaal gebracht en hem de zorg opgedragen, dat de beweldadigde, als nu onder het classicaal bestuur van 's *Hertogenbosch* ressorterende, de haar toegekende gelden ontvangen mogt.

8°. Bevordering van de uitbetaling der bijdrage uit de kleine toelagen voor mejufvrouw *Claessen* bij verandering van woonplaats.

9°. Advies aan den Minister omtrent de vergunning tot stichting eener afzonderlijke gemeente te *Krimpen aan den IJssel* in verband met de vraag of er uitzigt bestaat op toekenning van subsidie uit het fonds.

9°. Bij missive van 3 December n°. 15, ger. sub n°. 189, werden door den Minister een aantal stukken in onze handen gesteld, betreffende de stichting van eene afzonderlijke gemeente te *Krimpen aan den IJssel*, ter fine van berigt, consideratien en advies, in verband met de vraag of er eenig uitzigt bestaat, dat voor den bouw eener kerk en pastorie ten behoeve van deze gemeente subsidie zou worden verleend uit het fonds. Het bleek ons uit de stukken, dat de Hervormde gemeente van *Krimpen aan den IJssel* en van den hiermede tot eene burgerlijke gemeente vereenigde *Stormpolder*, ten getale van 1,500 zielen, thans nog kerkelijk tot de gemeentevan *Ouderkerk aan den IJssel* behooren, maar, terwijl deze gemeente buiten hen reeds ongeveer 2,500 leden telt en zij van het kerkgebouw, dat daarbij naauwelijks 700 toehoorders kan bevatten, meer dan één uur gaans verwijderd zijn, hierdoor sedert lang reeds behoefte aan een eigen kerkgebouw met eenen eigen predikant gevoeld hebben; dat verder eene commissie door de meer gegoede ingezetenen benoemd, zich bij herhaling en laatstelijk den 5den October tot den Koning geadresseerd heeft, om de vereischte vergunning tot de verlangde stichting van eene afzonderlijke kerkgemeente te verkrijgen en, waar zij uit den eigen boezem der gemeente voor kerk en pastorie eene som van f 6,529.50 en voor het tractement van eenen predikant een fonds van f 4,000, dus te zamen f 10,529.50 bijeen verzameld en bovendien van wege Gedeputeerde Staten het uitzigt op eene ruime subsidie van de provincie verkregen heeft, nu eene meer dan gewone bijdrage van 's Rijks wege voor het predikantstractement verlangt, waartoe zij dan wenscht, dat de genoemde bijdrage in verband met de te verwachten subsidie uit de provinciale fondsen en uit het fonds voor noodlijdende kerken voldoende mag beschouwd worden tot het verleenen der gevraagde vergunning. Wij bevonden eindelijk dat het adres zoowel door het collegie van toezigt als door de kerkelijke besturen ten sterkste ondersteund werd, door het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* inzonderheid met een uitvoerig rapport aan den Minister, waarin ook de bezwaren van den kerkeraad te *Ouderkerk*, tegen de onderwerpelijke scheiding ingebracht, voldoende worden opgelost en duidelijk werd aangewezen, dat bij den tegenwoordige stand van zaken niet naar behooren in de godsdienstige behoeften der gemeente kan worden voorzien.

Geenzins aarzelden wij den Minister bij missive van 12 Mei n°. 22, tot eene gunstige beschikking op het adres te adviseren, met te kennengeving ook dat de commissie, ofschoon, de voorgestelde vraag betreffende een uitzigt op subsidie uit het fonds voor noodlijdende kerken niet kunnende beslissen, de hope evenwel voedt, dat de Synode daartoe bij magte zijnde, niet ongenegen zal wezen tot daarstelling van eene kerk en pastorie voor de nieuw op te rigten gemeente bijdragen toe te staan. Tevens oordeelden wij in het belang der zaak bij dit advies te moeten voegen, dat wij niet in de gelegenheid waren om de noodzakelijkheid te beoordeelen van eene bepaalde aanduiding van de grenzen der nieuwe gemeente, maar voor het geval, dat dit noodzakelijk mogt zijn, den Minister in overweging wilden geven, om de begrenzing bij het verleenen der vergunning voorloopig door het classicaal bestuur van *Gouda* te doen regelen.

10°. Berigt betreffende de lastgeving der Synode omtrent de toegestane collecte voor de stichting eener afzonderlijke gemeente te *Melissant* buiten de kerkgebouwen.

10°. Ten aanzien van de lastgeving der Synode van den 13den Julij 1859, volgens hare Handelingen, blz. 36, omtrent de toegestane collecte voor de stichting eener afzonderlijke gemeente te *Melissant* buiten de kerkgebouwen, hebben wij alleen te melden, dat van de aldaar bestaande commissie geene berigten zijn ingekomen en wij derhalve geene

gelegenheid gehad hebben, om deze zaak naar het verlangen der Synode verder ter harte te nemen.

11°. Door den Minister werd ons bij een achttal missiven, gedagteekend 16 September, n°. 8; 19 September, n°. 15; 2 en 8 December 1859, n°. 20 en 8; 13, 23 en 31 Januarij, n°. 18, 14 en 11; 25 Februarij 1860, n°. 14, ger. sub n°. 73, 74, 188, 207, 240, 246, 259 en 277 medegedeeld, dat subsidien voor kerkelijke gebouwen uit de schatkist van het Rijk zijn verleend aan alle gemeenten, die door de Synode ten vorigen jare zijn aanbevolen, waaruit ons evenwel bleek, dat aan de gemeente *Sloten* slechts f 2,000 is toegestaan, en dat daarenboven nog zijn toegekend aan de gemeenten: te *Venlo* f 300, te *Noordhorn* f 550, te *Waddinxveen* en *Bloemendaal* f 760 voor het jaar 1859 en f 740 voor het jaar 1860, te *Vlissingen* f 2,500 voor de stichting eener tweede kerk met uitzigt op gelijke beschikkingen voor de volgende twee jaren, en te *Rossum* nog f 10,000 tot herbouwing der kerk, terwijl aan de gemeente te *Calandsoog* voor het onderhoud der kerk en pastorijs over het loopende jaar eene tegemoetkoming van f 40 verstrekt is.

Alle deze missiven hebben wij voor informatie aangenomen.

11°. Kennisgevingen van den Minister wegens gevraagde Rijks-subsidien.

12°. Desgelijks werden wij door den Minister in kennis gesteld, bij missiven van 22 September, n°. 8, 20 October, n°. 15 en 27 Maart, n°. 11, ger. sub n°. 81, 119 en 303 van bij verschillende Koninklijke besluiten verleende magtiging tot afbraak en herstelling van kerkelijke gebouwen te *Warns* en *Scharl*, te *Abbege* en te *Poppingawier*, allen in de provincie *Friesland*. Met aanneming dezer mededeelingen voor narigt, droegen wij aan den secretaris de zorg op, om de bij de ministeriele missiven overgelegde grondteekeningen en afbeeldingen in de daarvoor bestemde portefeuille te leggen.

12°. Kennisgevingen van den Minister betreffende de verleende magtiging tot afbraak en herstelling van kerkgebouwen met toegezondene grondteekeningen en afbeeldingen.

13°. Eindelijk hebben wij nog betreffende het fonds en de aangelegenheid, die met zijne belangen in verband staan te berigten, dat wij, overeenkomstig onzen voorgaanden last, den 23sten December des vorigen jaars voor de leden der gemeenten eenen collecte-brief hebben uitgevaardigd, luidende als volgt:

13°. Collecte-brief.

GELIEFDE BROEDERS EN ZUSTERS IN ONZEN HEER JEZUS CHRISTUS!

De Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde kerk komt tot u met hare gewone bede voor *noodlijdende kerken en personen*. Jaarlijks bragt zij die, nu reeds lang, tot u, in 1859 zelfs tweemaal. De nood was groot welke geleden werd; zij vertrouwde dat ook uwe liefde groot zou zijn, grooter dan de nood.

Nog is het ons niet bekend hoe hoog het bedrag der tweede inzameling is geklommen; maar zeker is, dat, hoe aanzienlijk het welligt ook zij, mede in 1860 uwe liefde zeer milddadig zal moeten wezen, indien wij aan de dringendste behoeften ook maar eenigzins zullen te gemoet komen.

Voor *gemeenten* en *personen* worden uwe giften besteed: voor gemeenten op twee wijzen: of in kleine jaarlijksche toelagen, meest van f 25 of f 50, ten hoogste van f 75 aan zeer arme plaatsen; of in bijdragen voor eens tot opbouw of herstel van kerken en pastorijs. Deze laatste bijdragen zijn soms zeer aanzienlijk, van f 500, van f 1000 zelfs

wel van f 2000 en meer. Zij worden ook wel eens gegeven aan gemeenten, die op zich zelve niet arm zijn, maar toch niet in staat, een kerkgebouw van bijv. f 8000 te stichten. Kan en wil eene gemeente zelve daartoe bijv. f 2000 bijdragen, dan komt dikwijls de provincie, het Rijk en de Synode, elk met f 2000 te hulp, terwijl zoodanige gemeente door ruime giften in de jaarlijksche collecte voor noodlijdende kerken en personen veelal weder vergoedt, wat haar op eens is geschonken in haren tijdelijken nood.

Een grondregel bij het verleenen aller bijdragen van dezen aard is *voor g'ned* te helpen. Voor herstellingen, die na weinige jaren zouden blijken doelloos te zijn geweest, geven wij geene gelden; liever veel op eens om een nieuw en goed gebouw op te rigten, dan telkens kleine sommen op nieuw om het onbruikbare nog weinige jaren door kostbare reparaties in stand te houden; liever helpen wij dus ook ruime en hechte kerken en pastorijen bouwen, dan die na korten tijd vergooting en verbetering behoeven.

Om ons doel te bereiken wordt met de uiterste zorg nagegaan of eene gemeente werkelijk onze hulp behoeft en wat zij zelve behoort te doen. Aanvragen geschieden daartoe door ons bij classicale en provinciale kerkbesturen en bij de provinciale collegien van toezigt, en onderzoekingen, waar het noodig en mogelijk is, op de plaats zelve door bevoegde personen, door bouwmeesters en leden der Algemeene Synodale Commissie. Alle plannen en bestekken van opbouw of herstel worden door deskundigen nagegaan. Bij de aflevering eindelijk heeft naauwkeurig onderzoek plaats of alles goed is afgewerkt; eerst dan volgt uitbetaling onzer bijdrage.

Bij dit alles is toch vergissing mogelijk; zelfs zal zij nu en dan wel plaats hebben; maar dat durven wij voor u overal in den lande verklaren; de Synode heeft steeds gedaan al wat zij konde om de haar toevertrouwde giften op de beste en onpartijdigste wijze te besteden. Vrijmoedig durven wij dus ook betuigen, dat er niet ligt voorbeelden zullen zijn aan te wijzen, waarbij met betrekkelijk kleine geldsommen grooter nut is bewerkt.

Een ander veel kleiner deel uwer giften wordt besteed voor noodlijdende *personen*. Voor predikanten^{en} en vooral voor predikantsweduwen of kinderen. Aan dezen worden kleine jaarlijksche bijdragen verleend van f 25 tot ten hoogste f 90. En ook deze bijdragen worden niet toegekend, dan na een jaarlijks herhaald onderzoek, of zij deze hulpe nog behoeven.

Ziet daar Geliefden! waartoe uwe giften dienen. Voor ditmaal hebben wij deze naauwkeurige opgaven willen doen, opdat gij ook hierdoor tot het geven van nieuwe bijdragen mogt worden aangemoedigd. Vrijmoedig vragen wij dezen, zoo om het doel, dat er mede beoogd wordt, als om de wijze waarop zij besteed worden. Wij vragen ze in den naam des Apostels, die ons vermaant allen wel te doen en meest den huisgenooten des geloofs; in naam des Heeren, die rijk zijnde, arm wilde wezen om ons rijk te maken; in naam des Vaders die ons Zijne goederen toevertrouwt, opdat wij ze bezigen naar Zijnen wil, en Zijn wil, Zijn wezen is — LIEFDE.

De Algemeene Synode,

H. J. G. VAN DOESBURGH, *President.*

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

II. Wij gaan met ons verslag betreffende de algemeene kerkfondsen over tot de anderen, die of bij de reglementen erkend of bij Synodaal besluit zijn daargesteld, en waarvan het bestuur bij de Synode berust, met verantwoording, voor zoo veel de classicale kas aangaat, aan de Hooge Regering.

II. Verslag betreffende de overige algemeene kerkelijke fondsen.

A. Eerst bepalen wij u bij de aangelegenheden der classicale kas.

A. De classicale kas.

a. Van de dispositie des Ministers tot de quotisatie der gemeenten over het jaar 1860, ten behoeve der classicale kas, is ons bij afschrift kennis gegeven onder dagteekening van 23 Januarij, n°. 18, ger. sub n°. 248. Het bleek ons, dat behoudens de veranderingen ons daarbij medegedeeld, de quotisatie voor 1860 geregeld is, zoo als zij voor 1850 was vastgesteld, en het montant der quota dienovereenkomstig de som van f 23,186.65 bedraagt.

a. De quotisatie.

b. Ook werd ons bij verschillende ministeriele missiven van 22 Augustus n°. 9, 20 September n°. 9 en 2 November n°. 14, ger. sub n°. 38, 75 en 153, kennis gegeven, dat op de uitbetaling van het pensioen aan den heer *H. P. Timmers Verhoeven* toegakend en van het honorarium en de bureaunkosten van den tegenwoordigen secretaris der Synode de vereischte orde was gesteld, mitsgaders van de gelden aan den waarnemenden secretaris, den heer *P. Jas*, over de maanden Augustus en September toekomende, tot een bedrag van f 416.67, dit laatste met kennisgeving, dat voor de overgelegde declaratie van f 10.51 wegens verschot van briefporten niet kon gezorgd worden, vermits briefporten steeds zijn beschouwd als behoorende tot de bureaunkosten en in verband met art. 4 der instructie, door de Synode onder dagteekening van 17den September 1851 voor haren secretaris vastgesteld, ook nimmer eenige voldoening daarvoor boven het bepaalde voor honorarium uit de classicale kas heeft plaats gehad.

b. Ministeriele kennisgeving van ordening van uitbetaling van toegelegde pensioenen en honoraria van de secretarissen.

c. Verder namen wij kennis van nog twee ministeriele missiven behelzende mededeeling van verleende magtiging tot restitutie van kosten voor oefening van tucht; de eene van 22 Augustus, n°. 14, ger. sub n°. 54 ten behoeve van het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland*, wegens de schorsing en ontzetting uit de dienst van den predikant *Willeveen te Ermelo*; de andere van dezelfde dagteekening, n°. 15, ger. sub n°. 55, ten behoeve van het classicaal bestuur van *Utrecht*, wegens een onderzoek naar de bezwaren ingebracht tegen den predikant van de gemeente te *Vinkeveen*.

c. Ministeriele kennisgeving van verleende magtiging tot restitutie van kosten.

d. Betrekkelijk de adressen van kerkelijke besturen, houdende verzoeken om restitutie van kosten uit de classicale kas, zagen wij ons verplicht ons ten regel te stellen, hetgene wij ten vorigen jare, volgens de Bijlage A der Synodale Handelingen, blz. 48, u hebben medegedeeld en naar het besluit uwer vergadering van den 14den Julij 1859, blz. 40 der Handelingen vermeld, door opneming in het kerkelijke orgaan ter kennis is gebragt van de verschillende kerkbesturen.

d. Verzoeken om restitutie van kosten of voorlichting te dier zake.

De adressen waren als volgt:

α. Van het classicaal bestuur van *Dordrecht* dd. 28 Mei 1859, ger. sub n°. 9791. Het stuk vergezeld van eenen staat van kosten, ten bedrage van f 16.60, dat bij het opmaken

α. Van het classicaal bestuur van *Dordrecht*.

van de agenda der Synode aan de aandacht ontsnapt was, behelsde een verzoek om restitutie ten behoeve van eene personele commissie tot onderzoek omtrent bezwaren door gemeenteleden te *Klaarwaal* tegen den aldaar dienstdoenden predikant *J. C. Smeltzer* ingebragt. Nadat wij ons door het classicaal bestuur omtrent den aard en afloop der procedure volgens zijne missive van 25 November, ger. sub n°. 177, hadden laten onderrigten, vonden wij geen bezwaar om ons bij missive van den 10den December, n°. 65, aan den Minister te adresseren om de vereischte magtiging van den Quaestor-Generaal tot uitbetaling aan het classicaal bestuur van de in rekening gebragte gelden. Bij missive van den 16den December daaraanvolgende, n°. 14, ger. sub n°. 213, werd ons door Zijne Excellentie berigt dat de magtiging overeenkomstig ons verzoek verleend was.

β. Van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*.

β. Van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* d.d. 19 December 1859, ger. sub n°. 215, in zake de ontzetting der ouderlingen en diakenen te *Zuid-Beijerland*, een verzoek om restitutie eener som van *f* 62.45 volgens den gespecificeerden staat daarbij overgelegd. Ofschoon het verzoek gemotiveerd is en Uw Hoog Eerw. doet zien, dat eene buitengewone vergadering van het kerkbestuur noodzakelijk was en om den aard der bezwaren, die de orde en het wettig gezag der bestaande reglementen schonden en om de op handen zijnde af-treding van een gedeelte der beklagden, hadden wij nogtans geene vrijheid om het verzoek geheel in te willigen. Zij ontbrak ons waarlijk ten aanzien der op den staat voor-komende posten, geldende de reis- en verblijfkosten berekend voor de op 22 November gehoudene vergadering, ter somma van *f* 50, daar dezen krachtens art. 24 coll. art. 23 van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht niet in rekening kunnen worden gebragt. De overige posten op den staat voorkomende ten bedrage van *f* 12.45 waren, krachtens art. 23, 1°, 2°, 4° en 6° berekend; wij hebben bij den Minister de restitutie dier som aangevraagd, en van een en ander berigt gegeven aan voornoemd kerkbestuur.

γ. Van het classicaal bestuur van *IJzendijke*.

γ. Van het classicaal bestuur van *IJzendijke*, een verzoek d.d. 6 Januarij 11., ger. sub n°. 236 ter vergoeding eener som van *f* 16.10, volgens overgelegden staat als kosten geleden door drie zijner gecommitteerden, die zich belast hebben met het onderzoek der bezwaren, ingebragt tegen eenen predikant in het ressort, waarvan het gevolg is geweest eene waarschuwing des bestuurs aan den bezwaarden gegeven, ter voorkoming van verdere ver-storing van orde en rust in zijne gemeente. Het verzoek is na beoordeeling van den staat ingewilligd, en met kennisgeving er van aan het bestuur, de restitutie door ons bij den Minister verzocht.

Door eene missive van 24 Mei n°. 14, ger. sub n°. 509 deelde Zijne Excellentie ons in antwoord op ons verzoek van 19 Mei n°. 31 mede, dat de verlangde magtiging ten be-hoeve van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* en van het classicaal bestuur van *IJzendijke* op den Quaestor-Generaal was verstrekt.

δ. Van het provin-ciaal kerkbestuur van *Drenthe*.

δ. Van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* dd. 23 November 11., ger. sub n°. 172, overleggende eenen specifiekten staat van kosten, ten bedrage van *f* 34.80, krachtens art. 23 en 24 van genoemd reglement, wegens de behandeling der zaak van eenen predikant, ont-zet van de kerkelijke bediening, en tevens toezendende gelijken staat van kosten beloopende

de som van f 93.35, geleden tezelfder zake door het classicaal bestuur van *Meppel* d.d. 13 October bevorens, ger. sub n°. 172a. Wij hebben ons verplicht geacht ons te onthouden van alle beoordeeling dier staten, omdat het ons bekend werd, dat de bedoelde predikant in hooger beroep gekomen is en hij krachtens art. 33 tweede lid voldoende zekerheid gesteld heeft voor de kosten in eersten aanleg gemaakt, en de respective kerkbesturen, met mededeeling van dezen stand der zaak gewezen, op art. 22 1ste lid van meergenoemd reglement.

d. Van het classicaal bestuur van *Hoorn* d.d. 19 December 11., ger. sub n°. 216, verzoekende restitutie van gemaakte kosten ad f 37.20 ter zake der schorsing van *J. Balk* als diaken bij de Hervormde gemeente te *Venhuizen*. Bleek het ons uit den staat bij het verzoek overgelegd, dat er twee vergaderingen gehouden zijn, wij zagen ons verplicht het verzoek van de hand te wijzen en het voornoemde bestuur te berigten, dat het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, krachtens art. 24 coll., art. 23 1°. alleen restitutie kent voor commissien van kerkelijke collegien.

e. Van het classicaal bestuur van *Hoorn*.

e. Van het classicaal bestuur van *Middelburg* dd. 9 April 1860, ger. sub n°. 334, vragende om de restitutie eener som van f 56.30. Uit den overgelegden staat werd het ons kenbaar, dat het montant dier onkosten geleden was, uitgenomen de laatste post ad f 2.40, ten behoeve van zes kerkeraadsvergaderingen gehouden te *Middelburg* of te *Melisen Marienkerke*, door vier leden van het classicaal bestuur met den predikant en eenen ouderling van de gemeente ter laatstgenoemde plaats gedurende den tijd der schorsing voor zes maanden van zeven leden des kerkeraads, en de post van f 2.40 uitgetrokken bleek te zijn voor de vervaardiging van acht copien der Synodale uitspraak tot voornoemde schorsing. Wel vermeent het bestuur dat die kosten, voor zoo verre zij vallen in de termen van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht art. 23, door de kerk moeten gedragen worden, aangezien de bezwaarden tegen over de op hen rustende verplichting, aangeduid in art. 33, 2de lid van genoemd reglement, in hun voordeel gebruik hebben gemaakt van het 3de lid van gemeld artikel en de Synode, door hen in hun verzoek van hooger beroep ontvankelijk te verklaren, in hunne betuiging van onvermogen heeft berust; maar het ziet ook over het hoofd en dat deze kosten niet genaamd kunnen worden proces-kosten, en dat voor vergaderingen geene kosten in rekening kunnen gebracht worden, en dat het bestuur, regtens krachtens art. 18 van het Algemeen Reglement optredende, werkzaam was overeenkomstig art. 1 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden; — en wat de som van f 2.40 betreft, wij ontwaarden uit de Handel. der Synode van 1859 blz. 218, dat aan de in hun kerkelijk ambt geschorsten afschrift der uitspraak is gezonden, zoodat wij de reden niet konden ramen, waarom het bestuur 8 copijen dier uitspraak liet vervaardigen.

f. Van het classicaal bestuur van *Middelburg*.

Wij hebben uit dien hoofde geene vrijheid gevonden om mede te werken tot restitutie der gevraagde som, zelfs in weerwil der bijgevoegde verklaring van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* dd. 8 October 1859, ger. sub n°. 334b, dat de kosten onvermijdelijk waren en ons leedwezen aan het voornoemde classicaal bestuur betuigd, dat voor zoodanige restitutie, als het verlangde, geene termen zijn nedergelegd in het Reglement van kerkelijk orde en tucht, en wij uit dien hoofde haar van Zijne Excellentie den Minister niet konden vragen.

buitengewonen toestand, bijzonder bij het stichten van nieuwe predikantsplaatsen of behoefte aan hulppredikers, of tot andere ongedachte einden geld vereischt wordt. Hoe wenschelijk het zoude zijn, hieraan althans eenigzins te gemoet te komen, behoeft wel geen betoog. Wij vonden vrijmoedigheid om u, tot verkrijging van zoodanig Synodaal fonds voor de Nederlandsche Hervormde kerk, een middel voor te stellen, dat ons eenvoudig en wel bezien, noch onbillijk, noch te bezwarend voorkomt.

Wij hebben het oog op een examengeld, door de candidandi tot de H. dienst te betalen. Om de verplichtingen daartoe vast te stellen, sla de Synode den weg in, bij art. 62 van het Algemeen Reglement aangewezen, ten einde bij art. 18 van het reglement op het examen, achter het woord „weduwenbeurs”, gevoegd worde: „en honderd gulden voor het Synodaal fonds der Nederlandsche Hervormde kerk”. Op dit bijgevoegde zou dan mede moeten worden toegepastelijk gemaakt, wat in de volgende alinea van dat artikel is bepaald.

Dat het middel eenvoudig is, behoeft geene aanwijzing. Dat het niet onbillijk is, ligt en in de vergelijking met hetgene onder vroegere kerkregeling plaats had, en in den aard der zaak zelve. Vroeger betaalde men bij het proponent-examen, in eene classis-vergadering afgelegd, eene vrij wat hoogere som, te weten van f 200 à f 300 en meer, ja tot f 600 toe. Wij twijfelen niet, of het gebrek aan studerenden in de theologie, ten tijde van de invoering onzer nieuwe kerkorde, heeft er allermeeest toe bijgedragen, om deze instelling geheel af te schaffen. Genoemde gelden pleegden, na aftrek van eenige kerkelijke kosten, onder de classis-broeders verdeeld te worden. Thans werden de examina tot de provinciale kerkbesturen overgebracht, welker leden defroiement ontvingen, en men meende dus die handeling gratis te kunnen doen plaats hebben. Voor een ander gebruik van examengelden, waaraan men toen de behoefte nog niet had leeren kennen, werd, met uitzondering van de weduwenbeurs, niet gezorgd. Bij veranderde omstandigheden, tot een vroeger gebruik terug te keeren, met zoo aanmerkelijke matiging nogtans als wij voordragen, komt ons geenszins onbillijk voor. En dit evenmin, als wij naar den aard der zaak oordeelen. Door een voldoende examen toch wordt het radicaal verkregen voor eenen stand, dien men begeert en die aan geene belasting van patent of dergelijken onderworpen is. Ook wordt, ten opzichte van vele andere betrekkingen in de maatschappij, in de betaling van examengelden of kosten van benoeming enz. geene onbillijkheid gezien. En daarenboven zou het voorgestelde voor een deel ten goede komen van de candidaten zelve. De eenige bedenking, die wij verwachten kunnen, zal aan het bezwarende der voorgestelde storting ontleend zijn. En zeker is zij een bezwaar; maar onzes inziens niet overwegend. Wanneer de kosten van eenen academischen cursus van vijf of zes jaren met f 100 vermeerderd worden, zal dit wel zeer weinigen afschrikken. Die uit eigene middelen de studien bekostigen, zullen voor die betrekkelijk geringe verhooging niet terugdeinzen. En die van elders geholpen worden, om de kosten van het academieleven te bestrijden, zullen voor dat examengeld niet worden verlegen gelaten. Voor jongelieden van goeden aanleg is dit allerm minst te vreezen. En al ware het ook, dat enkele anderen er door werden teruggehouden van het predikambt te zoeken, wij zouden hierin voor de kerk geene schade zien. Naar onze overtuiging moet het streven zijn, om den stand van predikant zelve te verbeteren; dan behoeft de weg om er toe te geraken niet gemakkelijk te zijn.

Nog een enkel woord voegen wij hieraan toe, tot aanbeveling. De opbrengst der voor-

gestelde bijdrage zoude vrij aanzienlijk wezen en zóó kunnen besteed worden, dat er ook een vast fonds uit geboren zou worden. Stelt men, dat er in den regel jaarlijks 50 candidaten noodig zijn en dat er 60 of 70 aankomen; dan mag men op eene inkomst van vijf, zes à zeven duizend gulden rekenen. Wordt nu bepaald, dat de Synode over f 4,500 uit die inkomsten mag beschikken en dat het meerdere, als ook wat de Synode minder dan het bepaalde in zeker jaar gebruikt, tot rentegevend kapitaal worde aangelegd; dan kan ook de rente beschikbaar worden gesteld, die echter mede gekapitaliseerd wordt, wanneer er in het afgeloopene boekjaar geen gebruik van gemaakt is. Zóó vermeedert allengs zoowel het vaste fonds als het beschikbare inkomen. En dit fonds, eenmaal in het leven geroepen, zou men nog op andere wijzen, kracht en groei kunnen bijzetten. Wanneer men de geldelijke voordeelen van Bijbelvertaling en uitgave van nieuwe Gezangen er aan toevoegde en tot giften en legaten uitnoodigde; dan zou er door den tijd iets tot stand kunnen gebracht worden, waarin onze kerk eenen belangrijken steun vond voor hare heiligste belangen.

Doch, hierop wijzen wij nu slechts als in het voorbijgaan. Als de hoofdzaak wordt aangenomen, zal verdere regeling weldra gevonden worden".

B. Omtrent de belangen van de algemeene weduwen beurs hebben wij U alleenlijk te berigten, dat overeenkomstig het verzoek der Synode vervat in haren brief van 18 Julij 1859, naar het besluit vermeld op blz. 56 der Handelingen, van de Algemeene Commissie van liquidatie der zaken van de voormalige wees- en monboirkamers, dd. 15 October, ger. sub n°. 147, is ingekomen eene opgave der gebeneficieerden uit het vroeger ter weeskamer van *Haarlem* geadministreerde fonds, gesticht door vrouwe *Cornelia Schellingsen*, in leven douairière van mr. *Pieter Steijn*, welke opgaven, door ons met belangstelling ontvangen, wij de eer hebben aan U over te leggen.

B. De algemeene
weduwen-beurs.

C. Wat het fonds voor de schraalste predikants-tractementen betreft,

a. Talrijk waren de aanvragen van provinciale kerkbesturen, om nog meer gemeenten te doen deelen in de inkomsten van het fonds tot verbetering der schraalste predikants-tractementen. Onder die aanvragen zijn er, die moeilijk in aanmerking zouden kunnen komen, doch vele anderen, waaromtrent het hoogst wenschelijk zoude zijn, dat hieraan mogt kunnen worden voldaan. Alvorens evenwel tot een meer bepaald onderzoek van de aanvragen over te gaan, heeft uwe commissie zich de vraag voorgesteld, of er wel mogelijkheid bestaat aan meer gemeenten toelagen uit dat fonds te verleenen, en die vraag helaas ontkennend moeten beantwoorden.

C. Het fonds voor
de schraalste predi-
kants-tractementen.

a. Nieuwe verzoeken
om toelagen uit het
fonds niet in overwe-
ging te nemen.

Reeds ten vorigen jare werd opgemerkt, dat er in 1858 voor ruim f 400 meer was beschikt dan eigenlijk tot verhooging van predikants-tractementen kon worden bestemd; die som is in 1859 gestegen tot f 630, zoodat men eerder zou moeten besluiten (iets hetgene evenwel volstrekt niet wordt aangeraden), om eenige reeds verleende toelagen weder in te trekken, dan om nieuwe te verleenen.

Uwe commissie vindt zich dan ook haars inziens verplicht aan Uw Hoog Ew. voor te stellen, ook dit jaar geene nieuwe bijdragen uit dit fonds toe te kennen.

b. Staat van het fonds.

b. De staat van het fonds is intusschen zorgwekkend. Wijselijk werd bij de oprigting bepaald, dat van de jaarlijksche bijdragen en renten slechts de helft zou worden uitgekeerd, en de wederhelft tot kapitaal zou worden aangelegd, om daardoor langzamerhand aan de gemeente het voortdurende genot van de bijdragen uit het fonds te kunnen verzekeren. Het was dan ook wenschelijk geweest dat men alleen aan zooveel gemeenten de toelagen definitief had toegekend, als die uit de renten voor het te zamen gebragte fonds konden worden bestreden, en de overigen slechts voorloopig waren verleend; de hoop intusschen dat de bijdragen niet alleen niet zouden afnemen, maar zelfs toenemen, deed hier anders handelen met het noodlottige gevolg, dat, terwijl in 1859 eene som van f 2,500 als bijdrage tot verbetering der tractementen is uitbetaald, slechts f 1,673.77 tot kapitaal is aangelegd.

De bijdragen jaar op jaar verminderende zoodat die in 1857 nog bedroegen f 4,192.13⁵, in 1859 slechts f 3,328.92⁵, zoo volgt hieruit dat de toestand van het fonds jaarlijks meer zorgwekkend wordt en dat, blijven de bijdragen afnemen, de tijd kan geboren worden, dat het fonds niet meer aan de verplichtingen kan voldoen, die hetzelfde ook ten aanzien van het Rijk heeft opgenomen.

c. Hernieuwd advies tot verheffing van het fonds.

c. Het zal dan ook wel geen verder betoog behoeven, dat het dringend noodzakelijk is, dat ten dezen aanzien voorzieningen worden genomen. Reeds bij besluit van de Algemeene Synode van den 27sten Julij 1858 (zie Handelingen van 1858 blz. 103), werd aan de Synodale Commissie aanbevolen, om maatregelen voor te dragen tot voorkoming van den achteruitgang van het fonds en tot opwekking van meer sympathie.

Voldoende aan dien last werd door de Synodale Commissie in overweging gegeven om de predikanten, de kerkbesturen, ja de geheele Nederlandsche kerk bekend te maken met de gesteldheid van dit fonds, met het vele goede reeds gesticht uit de vrijwillige bijdragen van predikanten en kerkbesturen, en met de behoefte die er is aan voortdurende hulp, om het voorgestelde doel eenmaal te kunnen bereiken; doch ook met de toenemende vermindering der bijdragen, welke nu reeds tot het treurige gevolg heeft geleid, dat de Synode buiten magte is, om voor dit jaar zelfs aan de aanvragen van de meest behoeftige gemeenten te kunnen voldoen; en om vervolgens predikanten, kerkelijke besturen, ja alle gemeentelieden in ons kerkgenootschap op te wekken, om dit zoo weldadige fonds te ondersteunen door jaarlijksche verhoogde bijdragen, opdat langs dezen weg aan vele standplaatsen een tractement worde verzekerd, dat eenigzins aan de eischen van onzen tijd voldoet.

Op voorstel van den voorzitter werd op den 18den Julij 1859 (Handelingen 1859, blz. 37), besloten om in aanmerking genomen het besluit der Synode, waarbij in 1859 eene buitengewone collecte voor de noodlijdende kerken zou worden voorgeschreven, het advies der Synodale Commissie thans niet in behandeling te nemen.

Indien ons een meer afdoend middel ware voorgekomen tot ondersteuning van het fonds, wij zouden geen oogenblik wachten met Uw Hoog Eerw. dit voor te dragen: thans vinden wij ons verplicht Uw Hoog Eerw. in bedenking te geven, het door de Synodale Commissie in 1859 uitgebragte advies alsnu in behandeling te nemen.

d. Advies van de classicale vergadering van Hoorn betreffende de bestemming van het fonds.

d. Het behaagde de Synode bij besluit van den 14den Julij 1859 de aandacht van de Synodale Commissie te vestigen op een adres van de classicale vergadering van Hoorn, dd. 29 Junij b. v., ger. sub n°. 6, betrekkelijk de bestemming van dit fonds. Bij dit

adres wordt de meening geopenbaard, dat bij het verleen van subsidie in aanmerking behoort te komen, of de gemeentefondsen al of niet zoodanig zijn, dat daaruit door de gemeente zelf verhooging van tractement aan den predikant kan worden gegeven, en in de tweede plaats, dat niet alleen op het genoten wordende tractement worde gelet, maar ook op de ligging der gemeente, de werkzaamheden aan de bediening verbonden, de huiselijke en finantieel omstandigheden der predikanten en of zij al dan niet in het genot zijn van toelagen.

Gaarne stemmen wij toe, dat er in dit adres van de classicale vergadering van *Hoorn* belangrijke woorden zijn te vinden, die zeer zeker bij eene wijziging van de grondslagen van het fonds overweging zouden verdienen. Maar terwijl het vooruitzicht niet bestaat, dat eerlang aan meer gemeenten toelagen uit het fonds zullen kunnen worden verstrekt, meent de Synodale Commissie zich op dezen oogenblik van verdere beschouwingen ten dezen te kunnen onthouden.

e. Nog hebben wij te vermelden, dat ingevolge het besluit der Synode van 13 Julij 1859 vermeld op blz. 37 van hare Handelingen, van den Quaestor-Generaal dd. 1 Mei ger. sub n°. 503 is ingekomen eene opgave van de vrijwillige bijdragen ten behoeve van het fonds en van de namen der gebeneficieerden uit hetzelfde, maar dat wij in overleg met den Quaestor raadzaam geoordeeld hebben de bedoelde opgave schriftelijk tot U over te brengen, ook in afwachting, van de vruchten, welke eene door U te ontwerpen opwekking, overeenkomstig onze voordragt, zal mogen uitleveren.

e. Opgave van de vrijwillige bijdragen voor het fonds en van de namen der gebeneficieerden.

III. Ons blijft over nader te vermelden hetgene behoort tot het beheer, in zijn geheel, door den Quaestor-Generaal ten vorigen jare over de kerkelijke fondsen gevoerd.

Naar art. 9 der instructie van den Quaestor hebben wij in onze najaarsvergadering wederom twee onzer leden benoemd om het daar bedoelde toezigt over zijn beheer te houden. In het verslag, dat zij ons van hunne verrichtingen gaven, hebben zij ons berigt dat zich geene omstandigheden hadden opgedaan, die in enig opzigt een buitengewoon onderzoek van de quaestorale administratie noodig of gepast zouden hebben doen achten, weshalve zij zich ter voldoening aan de bepalingen van het eerste lid van het genoemde artikel op den 14den April jl. hebben vervoegd ten kantore van den heer Quaestor-Generaal *C. van Rinsum*, ten einde tot de gewone opnemng van het quaestorale beheer over te gaan.

III. Verslag wegens het beheer der kerkelijke fondsen door den Quaestor-Generaal in zijn geheel.

Zij hebben aldaar met de meeste naauwkeurigheid de gehouden wordende boeken nagezien, en de rekeningen opgenomen, bij welke gelegenheid hun is gebleken, dat die boeken, door orde, netheid en duidelijkheid uitmuntende behoorlijk waren aangehouden; dat met één oogopslag de toestand van ieder der fondsen kon worden gekend; dat de rekeningen behoorlijk waren afgesloten en volkomen met de boeken overeenstemmen.

Uit die boeken bleek het hun, dat op den 14den April jl., eene som van niet minder dan f 55,000 op beleening of prolongatie was geplaatst, en wel:

van de classicale kas	f 4,000.00
van de algemeene synodale weduwenbeurs	16,000.00
van het fonds voor noodlijdende kerken en personen	32,000.00
van het fonds voor de schraalste predikants-tractementen	3,000.00

dat alle beleening-contracten in wettelijken vorm, ten name van den Quaestor-Generaal van de Algemeene Synode der Nederlandsch Hervormde kerk, zijn opgemaakt; dat de beleeningen op solide fondsen zijn gesloten, die allen voorhanden waren, en meer dan voldoende onderpand voor de daarop verstrekte gelden opleverden.

Dat de saldo's in kas bedroegen:

van de algemeene classicale kas	f 22,125.40
van de algemeene synodale weduwenbeurs	1,459.49 ⁵
van het fonds voor noodlijdende kerken en personen	6,688.45
van het fonds tot verbetering der schraalste predikantstractementen. .	65.75
<hr/>	
Te zamen.	f 50,339.09 ⁵
<hr/>	

Van welke som evenwel volgens het rekening-courantenboek bij de verschillende quaestoren in kas was f 19,221.64⁵, zijnde de overige gelden in munt of papier bij den Quaestor-Generaal voorhanden.

Het was hun hoogst aangenaam op nieuw de getuigenis te mogen afleggen, dat de belangen der synodale fondsen door den Quaestor-Generaal met de meeste zorg worden behartigd, en dat noch de administratie noch de boekhouderij iets te wenschen overlaat,

Volgens art. 12 van zijne instructie heeft de Quaestor-Generaal ons verder bij geleidende missive van den 1sten Mei 1860, gereg. sub n°. 367 en 368, een exemplaar toegezonden van de rekening en verantwoording van zijn gehouden beheer van de verschillende fondsen over het jaar 1859, alsmede van den staat van hunne bezittingen.

De *memorie van toelichting* door den Quaestor-Generaal bij zijne rekening en verantwoording gevoegd, laten wij hier volgen.

MEMORIE VAN TOELICHTING, behoorende bij de rekening en verantwoording over 1859, met de daarbij behoorende bescheiden, door den ondergeteekende als quaestor-generaal van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk, op den 1sten Mei 1860 toegezonden aan de Algemeene Synodale commissie.

A. *Algemeene classicale kas.*

ONTVANGST.

1 ^e . afd. Saldo op 31 December 1858	f	679.38 ⁵
2 ^e . " Toelagen van het Rijk		44,900.00
3 ^e . " Quota van de gemeenten.	f	23,076.65
Af: onbetaald op 31 December.		40.00
	f	23,036.65
Bij de van 1857 ingekomene		45.00
		23,081.65
4 ^e . " Synodale Handelingen afgeleverd in 1859		1,066.40
5 ^e . " Beleeningen, aflossing.		3,000.00
6 ^e . " Renten van dito.		187,08
	f	72,914.51 ⁶

UITGAAF.

1^e. afd. Synodale kosten:

a. Honoraria aan den secretaris der Synode . . f	2,625.00
Pensioen aan idem	308.33
	f 2,933.33
Transporteren f	2,933.33

Per transport f 2,933.33

<i>b.</i> Aan de Synode:		
Reis- en verblijfkosten van de leden der vergadering.	f 3,989.50	
Verteringskosten	300.97	
		4,290.47
<i>c.</i> Aan den president der Synodale commissie. . f	210.00	
Verteringskosten	31.75	
		241.75
<i>d.</i> Aan de Synodale commissie, reis en verblijfkosten:		
Voorjaarsvergadering. f	1,799.02 ^s	
Najaarsvergadering	1,025.38	
		2,824.40 ^s
<i>e.</i> Aan gecommiteerden der Synodale commissie.		31.45
2 ^e . afd. Provinciale kerkbesturen, het kerkbestuur van <i>Limburg</i> en de Waalsche commissie.		
<i>a.</i> Honoraria en bureau-kosten aan de secretarissen, reis- en verblijfkosten aan de leden. f	12,360.00	
<i>b.</i> aan de secundi	607.50	
		12,967.50
3 ^e . afd. Classicale besturen, als honoraria aan de scriba's, kosten van ringvergaderingen, kleine kosten, presentie- en defroijement gelden aan de leden		26,260.00
4 ^e . " Kosten der kerkvisitatie.		6,225.00
5 ^e . " Algemeene classicale vergaderingen, toelagen		3,900.00
6 ^e . " Provinciale collegien van toezigt dito.		6,400.00
7 ^e . " Drukloon van de Synodale handelingen		924.15 ^s
8 ^e . " Beleeningen geplaatst		4,000.00
9 ^e . " Buitengewone uitgaven.		186.80 ^s
10 ^e . " Administratie kosten		1,500.00
		<u>f 72,684.86^s</u>
De ontvangsten bedragen. f		72,914.51 ^s
De uitgaven "		72,684.86 ^s
		<u>Saldo meerdere ontvangst. . . . f 229.65</u>

Bij het afsluiten der rekening over 1859 waren onbetaald de quota van de gemeenten *Vuren* en *Dalem* f 10, *Peins* en *Zweins* f 10, en *Wehe* en *Zuurdijk* f 20.

Sedert werd de gemeente *Vuren* en *Dalem* bij ministerieel besluit dd. 23 Januarij 1860 n°. 13, teruggebragt uit de 1ste rang der 2de klasse, in de 1ste rang der 1ste klasse, te rekenen als te zijn ingegaan op 1°. Januarij 1856, en de scriba van het classicaal bestuur van *Bommel* heeft 3 April ll. n°. 20 berigt, dat het achterstallige sedert 1856 is aangezuiverd, zoodat alleen de gemeenten *Peins* en *Zweins*, en *Wehe* en *Zuurdijk*, als nalatig gebleven de quota te voldoen, aan Zijne Excellentie den Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst zijn opgegeven.

De gedrukte Synodale handelingen hebben een voordeel opgeleverd van f 142.24⁵

De uitgespaarde gelden van de kerkvisitatie ten bedrage van f 1,501.59, zijn na bekomen vergunning gestort in de kas van de Algemeene Synodale weduwenbeurs.

In 1859 is het saldo der in kas zijnde gelden verminderd met f 449.73⁵ daarentegen echter is er f 1,000 meer in prolongatie geplaatst.

B. *Algemeene Synodale weduwenbeurs*

ONTVANGST.

1 ^e . afd.	Saldo op 31 December 1858	f	22.76
2 ^e . "	Examengelden van 64 candidaten		1,600.00
3 ^e . "	Contributien van:		
	a. Dienstdoende predikanten met Rijkstractement f	14,650.00	
	b. " " " zonder " "	800.00	
	c. Predikanten in de beide Indiën, emeriti en met verlof	210.00	
	d. Emeriti-predikanten met Rijkspensioen. . .	1,430.00	
	e. Dito zonder Rijkspensioen en hoogleraren .	220.00	
	f. Gerehabiliteerde en afgezette predikanten . .	70.00	
		<hr/>	17,380.00
4 ^e . "	Renten:		
	a. 12 maanden van f 735,700 inschrijving 2 ¹ / ₂ pcts. werkelijke schuld	18,392.50	
	b. Interest van beleeningen	490.83	
		<hr/>	18,883.33
5 ^e . "	Diverse artikelen:		
	Art. 12.	600.00	
	" 13.	553.00	
	" 14.	1,528.00	
		<hr/>	2,673.00
	Transporteren f	40,559.09	
			8

	Per transport	f 40,559.09	
6 ^e . afd.	Kerkvisitatie, uitgespaarde gelden		1,501.59
7 ^e . "	Buitengewone ontvangsten:		
	a. Kerkelijke courant over 1858.	f 1,443.37 ⁶	
	b. Diverse giften.	1,130.00	
		<hr/>	2,573.37 ¹
			<hr/>
		f	<u>44,634.05⁵</u>

UITGAAF.

1 ^e . afd.	Uitkeeringen aan:		
	a. 385 weduwen.	f 32,961.25	
	b. Minderjarigen van 28 predikanten	2,272.75	
	c. 3 geïnstitueerde zusters en 6 dochters.	745.00	
		<hr/>	f 35,979.00
2 ^e . "	Aankoop f 12,400 inschrijving 2 ¹ / ₂ pcts. werkelijke schuld.		7,974.75
3 ^e . "	Buitengewone uitgaven		17.50
4 ^e . "	Administratiekosten.		600.00
			<hr/>
		f	<u>44,571.25</u>

De ontvangsten bedragen.	f 44,634.05 ⁵
" uitgaven bedragen.	44,571.25
	<hr/>
Saldo meerder ontvangst. f	<u>62.80⁵</u>

De contributien over 1851 en 1858, door den afgezetten predikant *K. Hassels* nog verschuldigd, zijn ingekomen, en na zijn overlijden op 4 Februarij 1859 heeft zijne weduwe al het achterstallige aangezuiverd, waardoor zij alzoo in het genot is gesteld der uitkeering.

Uit de opbrengst van de Kerkelijke courant over 1858 zijn betaald het honorarium en de briefporten van den algemeenen correspondent van dat blad, ten bedrage van f 174.25.

Er zijn voor dit fonds in 1859 geene legaten ingekomen.

De diverse giften bestaan in f 20 ontvangen van den emeritus-predikant *J. C. Smisaert*, f 1,000 onder letter H van den heer *J. Prins* te *Amsterdam*, f 10 door den quaestor van de classis *Leeuwarden* van eenen onbekende, en f 100 van *C. v. R. jr.*

De renten van het kapitaal op het grootboek, de jaarlijksche contributien der predi-

kanten, en de renten van tijdelijke geldbelegging, te zamen tot uitkeering bestemd,
beloopen f 36,263.33

Er is uitgekeerd geworden. 35.979.00

Zoodat daarvan dit jaar is overgehouden. . . f 284.33

welk bedrag (vermits er gedurende de laatste 9 jaren te veel is uitgekeerd f12,442.20), met bijvoeging van het beschikbare saldo is gekapitaliseerd, en waardoor de inschrijving $2\frac{1}{2}$ werkelijke schuld met f12,400 is vermeerderd.

Behalve de weduwe uit *Middelburg*, die sedert 1849 afstand deed van de haar toekomende uitkeering, is zulks ook wederom dit jaar geschied door vrouwe *Neeltje Dorkhout*, weduwe van den emeritus-predikant *Petrus Mees*, alsmede door de erven van mevrouw de weduwe den heer *L. Voerman* voor 7 dagen; door de erven van mevrouw de weduwe den heer *A. J. Buijs Ballot* voor 2 maanden 19 dagen; door de erven van mevrouw de weduwe den heer *J. B. van den Berg* voor 30 dagen; terwijl niet werd opgevraagd 4 dagen uitkeering competerende aan de erven van mevrouw de weduwe den heer *H. J. Schippers*.

De emeritus-hoogleraar *W. A. van Hengel*, heeft na het overlijden van zijne echtgenoot, zijn lidmaatschap van de weduwenbeurs opgezegd.

Het elfde jaarlijksche kort-verslag is verzonden.

C. Fonds voor noodlijdende kerken en personen.

ONTVANGST.

1 ^e afd.	Saldo op 31 December 1858	f	387.94 ⁵
2 ^e "	Inzamelingen:		
	Nagekomene collecte 1858	f	78.05
	Collecte 1859 en nagekomene		31,944.21 ⁵
	Buitengewone collecte		13,320.79
			<hr/> 45,343.05 ⁵
3 ^e "	Beleeningen, Aflossing.		14,000.00
4 ^e "	Renten:		
	van inschrijving $2\frac{1}{2}$ pct. werkelijke schuld:		
a.	12 maanden van f 97,500.	f	2,437.50
b.	12 " " 16,300 Fonds Lithauen		407.50
c.	12 " " 4,600 " Aschweiler		115.00
d.	12 " " 13,500 " Waldenzen.		337.50
		f	<hr/> 3,297.50
e.	Van beleeningen, hypothecken enz.		1,086.24
			<hr/> 4,383.74
	Transporteren f 64,114.74		

Per transport *f* 64,114.74

5^e afd. Buitengewone ontvangsten:

a. Legaat	<i>f</i>	200.00	
b. Diverse giften		72.97	
			<hr/> 272.97
			<hr/> <i>f</i> 64,387.71 <hr/>

UITGAAF.

1 ^e afd. Kleine toelagen aan binnenlandsche gemeenten.	<i>f</i>	2,105.00
2 ^e " Dito aan personen		8,235.00
3 ^e " Groote toelagen aan binnenlandsche gemeenten		20,054.00
4 ^e " Toelagen aan buitenlandsche gemeenten		860.00
5 ^e " Beleeningen geplaatst		32,000.00
6 ^e " Aankoop <i>f</i> 400 inschrijving 2½ pct. werkelijke schuld.		257.50
7 ^e " Buitengewone uitgaven		38.31
8 ^e " Administratie-kosten.		400.00
		<hr/> <i>f</i> 63,949.81 <hr/>

De ontvangsten bedragen. *f* 64,387.71

De uitgaven bedragen. 63,949.81

Saldo meerdere ontvangst *f* 437.90

De gewone collecte in 1859 uitgeschreven heeft in alle gemeenten plaats gehad, althans wanneer een gedeelte van *f* 25.15, ingekomen bij den Quaestor van het classicaal bestuur van *Assen*, van de gemeente *Beilen* (alwaar sedert 1856 niet is gecollecteerd) moet worden aangemerkt als collecte over 1859. Vruchteloos is daaromtrent opheldering gevraagd zoowel door den vorigen als door den tegenwoordigen Quaestor van genoemd classicaal bestuur, en is het bovenvermelde bedrag daardoor nog niet kunnen geboekt worden.

De collecte te *Stiens* groot *f* 22.37 werd vermeerderd met *f* 15, ingekomen bij kerkvoogden en *f* 4 van eene jongelingsvereeniging aldaar.

Voor zooverre de buitengewone collecte op 31 December 1859 bekend was, is die in deze rekening opgenomen; het in 1860 opgegevene zal dus eerst in de rekening over dat jaar voorkomen.

De buitengewone ontvangsten zijn:

f	200.00	legaat van mejufvrouw <i>Maria Cornelia Rollerus</i> , vrij van successieregten;
	25.00	gift van de kerkvoogdij te <i>Noordbroek</i> , door tusschenkomst van den Quaestor van het classicaal bestuur van <i>Winschoten</i> ;
	2.97	gift van <i>N. N.</i> door den heer <i>J. J. Sprenger van Eijk</i> te <i>Hilvarenbeek</i> ;
	5.00	gift van kerkvoogden van <i>Tjallebird</i> , c. a. door den Quaestor van de classis van <i>Heerenveen</i> ;
	20.00	gift van de kerkvoogdij te <i>Wijnaldum</i> , door den Quaestor van het classicaal bestuur van <i>Franecker</i> ;
	20.00	gift van de gemeente <i>Raamsdonk</i> , zijnde f 10 over 1858 en f 10 over 1859, door den Quaestor van de classis van <i>Heusden</i> ;

f 272.97 waarvoor is aangekocht f 400 inschrijving 2½ pct. werkelijke schuld.

De toegestane doch op 31 December 1859 onopgevraagde toelagen zijn:

over 1854	f	350.00
" 1857		2,000.00
" 1858		10,907.00
" 1859		31,020.00
		<hr/>
	f	44,277.00

Op 31 December 1859 was daarvoor aanwezig:

Beleeningen	f	32,000.00
Hypotheken		14,000.00
f 2,000 aandeelen 3½ pct. amortisatie-syndicaat . . .		1,747.50
Saldo in kas.		437.90
		<hr/>
		48,185.40
		<hr/>
Alzoo was niet beschikt over.	f	3,908.40
		<hr/>

Volgens Synodaal besluit dd. 25 Julij 1852, zie Handelingen 1852 pag. 135, zal de f 350, 10 Julij 1854 toegekend aan de gemeente *Enter*, als ingetrokken moeten worden beschouwd.

D. Fonds tot verbetering van de schraalste predikantstractementen.

ONTVANGST.

1 ^e afd.	Saldo op 31 December 1858	f	288.15 ⁴
2 ^e "	Vrijwillige bijdragen :		
	Nagekomene bijdragen 1858.	f	242.86
	Bijdragen 1859.		2,996.56 ⁴
	Nagekomene bijdragen 1859.		89.50
			<hr/> 3,328.92 ⁴
3 ^e "	Beleeningen, aflossing.		3,000.00
4 ^e "	Renten:		
	a. 12/m. van f 17,000 inschrijving 2½ pcts. Werkelijke schuld.	f	427.50
	b. Van beleeningen.		76.25
			<hr/> 503.75
		f	<hr/> <hr/> 7,120.83

UITGAAF.

1 ^e afd.	Tractementsverhooging over 55 standplaatsen	f	2,500.00
2 ^e "	Beleeningen, geplaatst		3,000.00
3 ^e "	Aankoop van f 2,600 inschrijving 2½ pct. Werkelijke schuld.		1,673.75
4 ^e "	Administratiekosten.		100.00
		f	<hr/> 7,273.75

De uitgaven bedragen f 7,273.75

De ontvangsten bedragen. . . . 7,120.83

Saldo meerdere uitgaaf. f 152.92

Door de voortdurende vermindering van de vrijwillige bijdragen is in 1859 weder f630 meer uitgedeeld als de helft van die bijdragen en renten beloopten. Voor de uitkeering in October eerstkomende te doen, was echter op 1°. Januarij 1860 nog f 2,847.08 in kas.

Het vaste kapitaal is vermeerderd met f 2,600 inschrijving 2½ pct. Werkel. Schuld.

De vrijwillige bijdragen en renten, sedert de oprigting van dit fonds beloopten f 25,132.35⁴, waarvan voor de helft inschrijving 2½ pcts. is aangekocht, en wel tot 31 December 1859 voor een bedrag van f 12,534.00⁶.

Amsterdam, den 1sten Mei 1860.

De quacstor-generaal van de Algemeene Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk,

VAN RINSUM JR.

Geroepen eindelijk om de ingevolge art. 11 en 12 zijner instructie door den Quaestor-Generaal ingezondene rekeningen van de door hem in 1859 gevoerde administratie aan Uw Hoog Eerw. aan te bieden, is het ons eene aangename taak de verzekering te kunnen geven, dat de rekeningen op nieuw de duidelijkste blijken dragen van bijzondere naauwkeurigheid; dat ons in dezelve niets is voorgekomen hetwelk tot teregtwijzing of zelfs tot eenige aanmerking aanleiding zoude kunnen geven, en dat dus de Quaestor-Generaal regtmatige aanspraak kan maken op de goedkeuring van Uwe Hooge kerkvergadering.

Op het voetspoor van het in 1859 door de Synodale Commissie uitgebragte verslag wenschen wij hierbij eenige opmerkingen te voegen en hierin de gewoonlijk gevolgde orde tot leiddraad te nemen

A. *Algemeene classicale kas.*

Met genoegen merkten wij op dat in 1859 de gewone ontvangsten niet even als in 1858 door de gewone uitgaven worden overtroffen.

Indien al het batige slot op 31 December 1859 f 641.58 minder bedraagt dan op 31 December 1858, is er f 1,000 meer op beleening geplaatst, zoodat de vooruitgang wel niet groot, maar toch nog f 358.42 is.

De kosten van de Synode en vooral van de Synodale commissie bedroegen in 1859 minder dan in 1858. Wij mogen intusschen niet nalaten te wijzen op het noodzakelijke eener gepaste spaarzaamheid, omdat de classicale kas in den jare 1860 en vervolgens bezwaard is met de meerdere toelage voor bureaunkosten van den secretaris ad f 500 en met het aan den voormaligen secretaris toegelegde pensioen ad f 740.

De afgeleverde gedrukte Handelingen van de Synode bragten in 1859 wel ongeveer f 275 meer op dan in 1858, maar hiertegen stond over eene meerdere uitgave voor drukloonen van f 250.

Algemeene Synodale weduwenbeurs.

De contributien en renten bragten in 1859 ongeveer f 674 meer op dan in 1858, doch ook het getal trekkende weduwen vermeerderde met drie en klom tot het getal van 385.

Vier contributien en renten werden ontvangen	f 36,263.33
Voor uitkeeringen werd betaald	35979.00
zoodat hiervan overschoot	f 284.33

De uitkeering van f 90 was dus niet te hoog bepaald, ofschoon op lange na nog niet is terug bekomen, hetgeen in vorige jaren te veel is uitgekeerd. De Synodale commissie is van gevoelen, dat de uitkeering over 1860 weder op f 90 kan worden bepaald, maar dat het onraadzaam zou zijn die hooger te stellen.

De kerkelijke courant bragt op zuiver	f 1,617.62 ⁵
Voor honorarium en briefporten werd betaald	174.25
zoodat in de algemeene weduwenbeurs werd gestort	f 1,443.47 ⁵

en alzoo nog ruim f 80 meer dan in 1858.

Het kapitaal van de weduwenbeurs vermeerderde evenwel in 1859 niet zoo veel als in 1858; wel werd er voor de diverse artikelen ongeveer f 400 meer ontvangen, maar de examengelden bedroegen ook f 375 minder en werd er op de kerkvisitatie in 1859 slechts uitgespaard f 1,501.59 terwijl dit in 1858 bedroeg f 5,005.76.

Met 1 Januarij 1860 bedraagt de inschrijving op het $2\frac{1}{2}$ per cent grootboek ten behoeve van dit fonds f 748,100.

Fonds voor noodlijdende kerken en personen.

Moesten wij het in 1859 betreuren, dat de inkomsten van dit fonds jaar op jaar verminderden, het is ons aangenaam Uw Hoog Eerw. er op te kunnen wijzen, dat de gewone collecte in 1859 die van 1858 met ongeveer f 4,800 overtrof. Ook de buitengewone collecte in 1859 beantwoordde aan onze verwachting, daar de opbrengst hiervan bedraagt als in die rekening verantwoord. f 13,320.79
in 1860 ontvangen. 11,208.26

f 24,529.05

Het is te wenschen, dat bij de toenemende behoefte van dit fonds de buitengewone collecte geen nadeeligen invloed uitoefene op de in dit jaar te houden collecte, maar dat men meer en meer doordrongen zal worden van het besef, dat van iedere verpligting, om naar vermogen bij te dragen tot ondersteuning van de talrijke behoeftegemeenten in ons vaderland, die buiten staat zijn zelve in het onderhoud en herstel van hare kerkgebouwen te voorzien, gelijk mede van vele geloofsgenooten, die, verre van hunne kerkgebouwen verwijderd, met ongeduld het oogenblik verbeiden, dat door stichting van nieuwe godshuizen ook hun eene meer geopende gelegenheid worde verschafte om de openbare godsdienstoefeningen te kunnen bijwonen en deel te hebben aan de herderlijke zorg van de Evangeliedienaars.

Fonds tot verbetering der schraalste predikantstractementen.

De giften bedroegen over 1859 slechts f 3,328.29⁶, dus al wederom ruim f 500 minder dan in 1858.

Volgens de bepalingen bij de oprigting van het fonds vastgesteld, moest steeds de helft van de bijdragen, in de renten tot kapitaal worden aangelegd; voor rente en bijdragen in 1859 ontvangen zijnde f 3,831.67⁶, zoo had na aftrek van f 100 van administratiekosten slechts f 1,865.83 mogen worden uitgekeerd en is niettemin tot verhooging van 55 standplaatsen f 2,500 uitgegeven, zoodat er in 1859 al wederom over te veel is beschikt.

Het kapitaal van dit fonds bedroeg op 1 Januarij 1860 f 19,700 $2\frac{1}{2}$ per cent werkelijke schuld nog geen f 500 rente gevende, zoodat de toelage van f 50 'sjaars eigenlijk slechts aan tien gemeenten is verzekerd.

Overigens hebben de rekeningen van de Synodale fondsen over 1859 geen stof tot opmerkingen opgeleverd.

Met het bescheidene vertrouwen, dat onze verrigtingen betreffende de geldelijke gelegenheden der Kerk de goedkeuring der Synode mogen wegdragen, geven wij dit eerste deel van ons verslag aan hare beoordeeling over.

Aldus gerapporteerd ter Synodale vergadering in Julij 1860.

De Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk,

H. G. J. VAN DOERSBURGH, *President.*

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

BIJLAGE B.

VERVOLG VAN HET VERSLAG der verrigtingen van de Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk, gedurende het jaar 1859—1860.

Hebben wij Uw Hoog Eerwaardigen verslag gegeven van onze verrigtingen betreffende de algemeene kerkelijke fondsen, daarmede is slechts een gedeelte van onze taak volbragt. Wij werden toch tot de behartiging van velerlei andere aangelegenheden geroepen, dikwerf van hoogst gewichtigen en moeilijken aard. Ook omtrent dezen arbeid zijn wij u verantwoording schuldig. Met inachtneming van de gewone orde gaan wij u daartoe mededeelen, wat wij gedaan of beraamd hebben;

Verslag van de verrigtingen der commissie betreffende aangelegenheden van verschillenden aard.

I. Naar de lastgeving der Synode;

II. Naar aanleiding der stukken, die of van het Ministerieel Departement of van onderscheidene collegien en personen bij ons zijn ingekomen;

III. Naar hetgene wij zelven geoordeeld hebben dienstbaar te kunnen zijn aan de belangen, die ons zijn toevertrouwd.

I. Eerst vermelden wij dan hetgene wij verrigt hebben naar de lastgeving der Synode, met onderscheiding van de aangelegenheden, die vroeger reeds door ons behandeld werden en die nu voor het eerste aan ons werden aanbevolen.

I. Verrigtingen naar de lastgeving der Synode.

A. Tot de aangelegenheden, die vroeger reeds bij ons in behandeling kwamen, behooren de volgende:

A. Aangelegenheden die vroeger reeds in behandeling kwamen.

1°. De tweede bundel van Evangelische gezangen. Van de hiervoor bestaande commissie hebben wij geen nader verslag ontvangen. Om redenen, die ons door tusschenkomst van den Secretaris zijn medegedeeld, heeft zij deswegens diligentverklaring verzocht, welke wij

1°. Tweede bundel van Evangelische gezangen.

haar gaarne verleend hebben, terwijl wij de commissie voor spoedvorderende zaken hebben gemagtigd, om hare mededeelingen te ontvangen en tot u over te brengen.

Wij hebben intusschen kennis genomen van hetgene betreffende het onderwerp in de Handelingen der Synode van het vorige jaar, blzz. 72, 73 vermeld wordt, en namen nog eenmaal de vraag in overweging, of het werkelijk raadzaam moest geacht worden, om eenen of meer van onze vaderlandsche dichters tot deelneming aan de werkzaamheden der commissie uit te noodigen, maar wij waren ook overeenkomstig ons vroeger advies (zie Handelingen der Synode van 1858, blz. 2) met de Synode van oordeel, dat het personeel der commissie niet behoefde vermeerderd te worden, daar het belang aan de heeren *Pijzel* en *Bouman* wèl is toevertrouwd en het verband met de Synodale commissie genoeg verzekerd is door de bepaling, dat de Secretaris der Synode als zoodanig tot de commissie behoort.

Hadden wij voorts in onze najaarsvergadering aan den Secretaris aanbevolen, om mede te werken, zoowel tot eene bedachtzame bespoediging der aangelegene zaak als tot bevordering eener gewenschte betrekking van de genoemde commissie met de commissie van toezigt over den druk en de uitgaven der Evangelische gezangen, wij ontvingen van de laatstgenoemde hiertoe ook eene missive dd 21 April jl., ger. sub n°. 351, strekkende, om maatregelen uit te lokken, die beter dan tot dus verre plaats vond, zouden kunnen leiden tot beantwoording aan het verlangen der Synode van 1854 ten aanzien van de onderlinge samenwerking der commissie met de Synodale commissie, om tot de wenschelijk geachte uitgave van een vervolg der Evangelische gezangen te geraken. Erkennende dat deze missive allezins getuigt van belangstelling in het voorgestelde doel en de aanspraak der commissie op de verlangde samenwerking even regtmatig is, besloten wij, ook naar de mededeelingen van den Secretaris, aan de geachte commissie te antwoorden, dat de Synodale commissie evenzeer verlangde, dat er meer onderlinge samenwerking plaats vinde, dan tot hiertoe het geval was, en hierom de commissie uitnoodigde, om uit haar midden een tweetal leden aan te wijzen, die zich met de bestaande commissie zou kunnen vereenigen om den opgevatten arbeid ten einde te brengen, ten einde vereenigd van de verrigtingen aan de Synodale commissie verslag te geven. Op dit ons antwoord dd. 11 Mei, n°. 12, ontvingen wij bij brief van 19 Mei daaraanvolgende, ger. sub n°. 506, berigt, dat de commissie den inhoud met genoegen vernomen had, en, de heeren *H. Woerman*, predikant te *Delft* en *J. S. Wor*, predikant te *Zwolle*, ten bedoelden einde aanwijzende, nu slechts den tijd en de plaats der gewenschte samenkomst verlangde te vernemen. Onder kennisgeving van hetgene te dezer zake alzoo geschreven en vastgesteld was, hebben wij de commissie voor den nieuwen bundel verzocht bij missive van den 21sten Mei, n°. 45, om zich door tusschenkomst van den Secretaris, ook tot regeling van de voorgestelde samenkomst, met de commissie van toezigt in rapport te stellen.

Ter zake van eene eventuele uitgave van den bijeen te brengen bundel werd nog een brief ter tafel gebracht van de Evangelische gezangen-compagnie, gedagteekend 18 Junij 1859, ger. sub n°. 9,835, oorspronkelijk aan de Algemeene Synode gerigt. Omdat wij van dit schrijven in de Handelingen der Synode van 1859 geen gewag gemaakt vonden, meenden wij Uwe aandacht daarop te moeten vestigen en naar aanleiding er van in overweging te moeten geven, om de Synodale commissie te magtigen, dat zij zich met de Evangelische gezangen-compagnie en met andere uitgevers in betrekking stelle, ten einde hierdoor te komen tot voorstellen betreffende een bepaald contract omtrent de uitgave.

2°. Ten aanzien van het werk der nieuwe Bijbelvertaling hebben wij u mede te deelen, wat den staat der daarvoor beschikbare geldmiddelen betreft, dat wij deze, na heusche inwilliging van ons verzoek daartoe, onder bewaring van den heer *van Rinsum*, onzen Quaestor-Generaal, gesteld hebben. Uit de overgelegde rekening-courant van de heeren *Scheurleer en Zonen* is ons gebleken, dat daar nog de som van *f* 887.25 voorhanden was, waarvoor door den Secretaris quitantie is afgegeven, terwijl nog het bij den heer *van Doesburgh* beschikbare rentelooze voorschot ten bedrage van *f* 700, tegen afgifte van eene quitantie namens de Algemeene Synodale commissie door den vice-president en den secretaris geteekend, en de ten vorigen jare vermelde giften uit *Sneek* ten bedrage van *f* 75 ontvangen zijn, zoo dat de geheele som der bij den heer *van Rinsum* gedeponeerde gelden *f* 1,662.25 beliep, en hiervan na aftrek der op onze magtiging aan gecommiteerden voor de vertaling van het Nieuwe Testament, door dienstvaardige tusschenkomst van den secretaris van het moderamen, verstrekte restitutie van onkosten en verschotten tot *f* 69.75, nog beschikbaar bleef de som van *f* 1,592.50, waarbij nog het toegezegde rentelooze voorschot uit *Sneek* van *f* 100 te verwachten is.

2°. Nieuwe bijbel-vertaling.

Ofschoon deze middelen zekerlijk niet zullen toereiken om het veel omvattende werk geheel tot stand te brengen, zoo vervult het ons toch met dankbaarheid dat wij genoeg belangstelling in zijne voortzetting ondervonden, om in de tegenwoordige behoeften naar eisch te voorzien en maakten wij dan ook geen bezwaar om, overeenkomstig de verzoeken van de moderamina der gecommiteerden voor de vertaling van het Oude en Nieuwe Testament, ingekomen bij missiven van den 10den April, ger. sub n°. 323, van 29 April, ger. sub n°. 361 en van 2 Mei, ger. sub n°. 362, vergunning tot het houden van verlangde zamenkomsten te geven.

De laatstgenoemde twee missiven bevatten tevens het verslag van den verrigten arbeid. Met blijdschap mogten wij hieruit vernemen, dat de bearbeiding van het Nieuwe Testament hare voleinding nadert, gelijk wij ook de hope koesteren, dat de bearbeiding van het Oude Testament, die zijne eigenaardige moeilijkheden heeft, door de voorgestelde en toegestane zamenkomst der verschillende medewerkers naar wensch zal bevorderd worden. Wij deelen u den inhoud der verslagen woordelijk mede, instemmende met de uitdrukking van het leedgevoel over de smartelijke verliezen, waarvan zij gewagen.

Het moderamen van gecommiteerden tot de vertaling van het Nieuwe Testament schrijft ons, naar de daaromtrent ontvangene berigten der vier sectiën:

„ De eerste sectie, na de beide eerste Evangeliën afgewerkt en gereed gemaakt te hebben, is gedurende het afgeloopene jaar niet zooveel gevorderd als zij gewenscht had. Wel kan zij tot hare blijdschap mededeelen, dat zij in de eerste helft van Julij 11., na verkregene vergunning, te *Dordrecht* is vergaderd geweest gedurende ongeveer veertien dagen, en, door onderlinge zamenspreking, de laatste hand gelegd heeft aan zeven à acht hoofdstukken van het Evangelie van Lucas en aan even zoovelen van de Handelingen der Apostelen. Ook is gezegd Evangelie voor $\frac{2}{3}$, bewerkt en dat werk aan het oordeel der adviseurs onderworpen geworden. Maar ongesteldheid heeft den vertaler van de Handelingen verhinderd, om met de bewerking van dat boek voort te gaan tot over de helft, die reeds ten vorigen jare gereed was. En aan eene tweede zamenkomst, waarop hij met de overigen gehoopt had, viel niet te denken. Zij hebben thans echter het plan

gevormd tot het houden van zoodanige zamenkomst in den aanstaanden zomer, ten huize van een' hunner, en nemen de vrijheid, om daarvoor bij dezen de vereischte vergunning aan te vragen. Daar aan hunnen arbeid nog steeds ruim een vijfde deel ontbreekt, te weten, Lucas XVII—XXIV en Handelingen XV—XXVIII, zoo hebben zij goede hoop, dat zij, spaart God hun leven en gezondheid, binnen niet zeer langen tijd den eindpaal gelukkig zullen bereiken.

„ De *tweede* sectie, met de bewerking der Johanneïsche schriften belast, is, na het Evangelie reeds vroeger gereed gemaakt te hebben, voortgegaan met de vertaling van den eersten brief, waarvan de beide eerste hoofdstukken, echter zonder bijgevoegde aantekeningen, vertaald gereed liggen, terwijl de vertaler van de Openbaring gevorderd is tot aan het XVIde hoofdstuk.

„ De zamenkomst der *derde* sectie, door de Algemeene Synodale Commissie toegestaan, is gehouden geworden te 's *Gravenhage*, op den 15den Augustus jl. en volgende dagen, tot en met den 31sten, in een der lokalen, behoorende tot het Departement van Hervormde Eeredienst. In vijftien breede voormiddag- en vier avondzittingen heeft zij met de vereischte naauwkeurigheid nagezien de vertaling van de Brieven aan de Romeinen, Galatiërs en Filippiërs, met inleidingen, inhoudopgaven en aantekeningen. Zelfs zijn de beide eerstgenoemde Brieven daarenboven nog aan eene herhaalde revisie onderworpen, zoodat deze, behoorlijk gecopiëerd, kunnen ingeleverd worden. De tijd ontbrak, om ook den Brief aan de Filippiërs nader te revideren en zich met den Brief aan de Kolossensen, die ook, blijkens ons vroeger verslag, bewerkt is, bezig te houden. Ook de zaak der gelijk-luidende plaatsen is in behandeling geweest, maar niet afgedaan. Wenscht de sectie daarvoor op nieuw in den loop dezes jaars bijeen te komen, wij nemen de vrijheid, om daartoe thans reeds aanvraag te doen, in haren naam, overtuigd, dat zij alleen langs dien weg in staat kan zijn, om haren arbeid behoorlijk ten einde te brengen. Zij roemt verdernog in haar verslag, bij het moderamen ingezonden, de gewigtige diensten, haar bewezen door den algemeenen adviseur, ten einde omtrent eenige punten, waarover zij hem, staande hare zamenkomst, geraadpleegd had, tot eene gewenschte beslissing te komen, en berigt eindelijk nog, den eersten Brief aan de Korintheërs geheel bewerkt en aan het oordeel der adviseurs onderworpen te hebben.

„ De *vierde* sectie was met haren arbeid, op den Brief van Judas na, reeds vroeger gereed. Zij is, door de ongesteldheid en zwakheid van haar medelid, die de bewerking van dien Brief op zich genomen had, tot haar leedwezen buiten staat, om voor als nog te kunnen berigten, dat hare taak voleindigd is.

„ Het moderamen, ontvangen hebbende van de *derde* sectie het verslag van hare ver- rigtingen gedurende de door haar gehoudene zamenkomst, zag zich daardoor tevens geroepen tot de behandeling van eene menigte van vragen betrekkelijk belangrijke punten, door de genoemde sectie medegedeeld, omdat het haar voorkwam, dat daaromtrent, tot bevordering der vereischte eenparigheid, door de gecommiteerden tot de Bijbelvertaling, vroeg of laat, eene beslissing zal moeten genomen worden. Na verkregene vergunning is het daarvoor vergaderd geweest op den 16den April te *Leiden*, ten huize van zijnen president. Na

die vragen, één voor één, in ernstige overweging genomen te hebben, is het tot de eenparige overtuiging gekomen, dat het onmogelijk zijn zal, om, langs den weg van correspondentie met alle gecommiteerden, door middel van hoofdelijke stemming, omtrent die punten te geraken tot de bedoelde en allezins wenschelijke beslissing. Het oordeelde tevens, dat de arbeid der vier sectiën reeds ver genoeg gevorderd is, om regt te geven tot de veronderstelling, dat ook bij de overige medewerkers vele andere soortgelijke vragen en bekenkingen moeten zijn opgerezen. Daarom heeft het moderamen gemeend hen, bij missive dd. 28 April jl., onder mededeeling van de door de *derde* sectie ingezondene vragen, te moeten uitnoodigen, om voor den 1sten October aanstaande opgave te doen van al die bijzonderheden, zoowel betrekkelijk de vertaling zelve, als wat betreft de methode bij het opmaken der inhoudopgave, de keuze en inrigting der gelijkluidende plaatsen en de redactie der aantekeningen te volgen, die geacht moeten worden tot dusverre onbeslist gebleven te zijn. Eerst langs dien weg vleit zich het moderamen behoorlijk in staat te zullen zijn, om te beoordeelen of en in hoeverre het houden eener zamenkomst van alle gecommiteerden, even als ten jare 1854, onvermijdelijk mag zijn geworden, in welk geval daartoe aanvraag zou moeten geschieden. De bijeenkomst van het moderamen, waartoe de vice-president van *Amsterdam* is overgekomen, heeft van *tien* tot *twee* ure geduurd.

„ In diezelfde zamenkomst is ook ter sprake gekomen het overlijden van het geachte medelid der *tweede* sectie, dr. *N. C. Kist*. Hoezeer men het verlies, dat de zaak der Bijbelvertaling hierdoor geleden heeft, erkent en betreurt, acht men voor 'toogenblik de vervulling dezer vacature nog overbodig, vooral daar namens de beide andere leden dier sectie daarop niet wordt aangedrongen. Terwijl echter zulke verliezen, benevens de boven vermelde ongesteldheid van meer dan één der gecommiteerden, om niet te spreken van den hooggeklommen leeftijd van den president en algemeenen adviseur, de gedachte verlevendigen aan de broosheid en sterfelijkheid van allen, is hier de wensch zeker niet misplaatst, dat de arbeid, reeds voor ongeveer *zes* jaren begonnen, welhaast moge zijn voleindigd. Daaraan, zooveel in ons vermogen staat, bevorderlijk te zijn, rekenen wij tot onzen heiligen pligt, gelijk wij daarbij vertrouwen op de voortdurende medewerking der Algemeene Synodale Commissie.

„ Nog moet vermeld worden, eer wij eindigen, dat de *éerste* sectie gedurende dit jaar, even als vroeger, van tijd tot tijd de adviezen heeft ingewonnen zoowel van den algemeenen adviseur als van den heer dr. *A. de Jager*.”

De secretaris der gecommiteerden voor de vertaling van het Oude Testament berigt ons als volgt:

„ Het doet den ondergeteekende leed, dat hij ten aanzien der voorgenomen nieuwe vertaling des Ouden Testaments dit jaar geene verblijdende berigten kan mededeelen. Door de lezing der rapporten van de onderscheidene gecommiteerden tot dat werk is hij overtuigd geworden, dat de arbeid over het geheel slechts zeer langzaam vordert en dat tegen eenen zoo gewenschten spoedigen voortgang voor alsnog gewigtige bezwaren bestaan, die zich niet gemakkelijk uit den weg laten ruimen. De meeste gecommiteerden beklagen zich, dat hunne drukke ambtbezigheden, of ook andere wetenschappelijke werkzaamheden,

hen verhinderen, met de bewerking van het hun aangewezen gedeelte des Ouden Testaments of te beginnen of spoedig te vorderen. Het groote aantal der vertalers — hoezeer gezins te groot, wanneer men let op den omvang en de moeilijkheid der taak — heeft toch dit bezwaar, dat de zoo wenschelijke samenwerking en zamenspreking der gecommiteerden zeer belemmerd worden, en dat daarenboven de verhindering, door den één ondervinden, ligt voor den anderen eene aanleiding wordt tot uitstel. Het blijkt daarbij thans, dat ten aanzien van enkele niet onbelangrijke punten nog altijd onzekerheid en verschil van gevoelen blijft bestaan, hetgene wederom niet dan ongunstig werken kan op den ijver en den lust der medearbeiders, daar zij natuurlijk ongaarne hunne krachten en hunnen tijd toewijden aan eenen arbeid, die later zou kunnen blijken geheel of gedeeltelijk vergeefs te zijn geweest.

„Zal ten gevolge van deze en dergelijke belemmeringen de voltooiing van het geheele werk niet in de waagschaal worden gesteld, dan moet er volstrekt eene samenkomst der gecommiteerden plaats hebben. Reeds in 1858 bestond het plan daartoe, doch zij kon toen geenen voortgang hebben, omdat de vereischte mededeelingen der gecommiteerden bij hun moderamen niet waren ingekomen. Thans zal eene nieuwe poging worden in het werk gesteld, waarvan men zich voor de opheffing van vele der bestaande bezwaren gunstig gevolg durft voorspellen. Voorloopig is men reeds overeengekomen, in de maand September of October van het loopende jaar te 's *Gravenhage* te vergaderen. Hoewel de magtiging tot het houden van zoodanige samenkomst reeds vroeger door Uw Hoog Eerw. verleend werd, neem ik thans de vrijheid, die voor zooveel noodig, op nieuw aan te vragen.

„Sedert de indiening van het laatste rapport leden wij een gevoelig verlies door het afsterven van den hoogleeraar *van Gilsa*, wien de vertaling van Ezechiël en den Prediker was toevertrouwd. Wij meenen de hoop te mogen koesteren, dat zijne bewerking van het laatstgenoemde boek ons zal worden afgestaan, en alzoo voor de nieuwe vertaling zal bewaard blijven. Althans de pogingen, door den ondergeteekende daartoe aangewend, belooven eenen goeden uitslag.

„Tot aanvulling van de opgave, in het vorige rapport vervat, kan eindelijk nog worden medegedeeld, dat thans ook de profetien van Micha, de klaagliederen van Jeremia en de boeken Samuel in bewerking zijn.”

3°. Kerkelijk handboekje.

3°. Onder de aangelegenheden waaromtrent eene voortdurende lastgeving van de Synode bestaat (zie Hand. van 1857 blz. 42) behoort ook het kerkelijk handboekje. De commissie daarvoor benoemd was zamengesteld uit de heeren *Hoiyer*, *de Dompierre de Chauvigné* en den voormaligen secretaris der Synode dr. *Timmers Verhoeven*. De laatste mededeeling van deze commissie ontvangen (zie Hand. van 1858, Bijl. B, blz. 6) behelst, dat zij zich met de aanvankelijke samenstelling onledig hield, doch dat de geheele voltooiing eerst na den afloop van de herziening der reglementen zou kunnen plaats vinden. Sedert heeft zij niets meer van zich laten vernemen, en daar wij ook oordeelden, dat thans aan de uitgave van zoodanig werkje minder behoefte gevoeld wordt, nu zoo menige handleiding van gelijken inhoud en strekking van bijzondere personen het licht ziet en het altoos bedenkelijk moet geacht worden, een werkje van dien aard op naam der Synode uit te geven, uit hoofde de feilen, daarin ligtelijk voorkomende, alsdan ook een officieel gezag zouden schijnen te hebben, zoo namen wij in overweging of het niet geraten ware, om van de uitgave van een

kerkelijk handboekje af te zien en aan de Synode hiertoe de ontbinding der genoemde commissie voor te dragen. Wij meenden evenwel aan de geachte leden der commissie verschuldigd te zijn, dat wij te dezer zake niets besloten, voor dat wij bij elk in het bijzonder onderzocht hadden, wat door hen reeds tot zamenstelling van het handboekje mogt verrigt zijn, niet willende dat wij hen eenen vergeefschen arbeid zouden hebben laten verrigten. Wij deden zulks door onzen brief van den 18den October n°. 13. Uit de beantwoording van dien brief, volgens de respectieve missiven van 20 en 21 October, ger. sub n°. 123, 124, 125, is ons gebleken, dat het eenige verrigte bestaat in eene voorloopige verzameling, door één lid der commissie, van verordeningen en besluiten, welke de stof tot het werkje zouden leveren, en dat een ander lid dezelfde bedenkingen, als wij, tegen de uitgave voedt. Hierdoor vonden wij geen bezwaar, om tot eene voordragt aan U in bedoelden zin te besluiten en gaven wij weder, bij missiven van den 24sten October n°. 48, aan de verschillende leden der commissie te kennen, dat wij, verzekerd dat hunne werkzaamheden niet verre waren gevorderd, om hun kenbaar gemaakte redenen, de Synode zouden aanraden, om haar besluit betrekkelijk de daarstelling van een kerkelijk handboekje vermeld in de Handelingen van 1854, blz. 305 in te trekken.

4°. Ter zake van het contract van het kerkelijke orgaan, kwamen twee stukken bij ons ter tafel, ger. sub n°. 77 en n°. 82. 4°. Kerkelijk orgaan.

Het laatstgenoemde is een antwoord op de missive der Synode dd. 18 Julij en voldoet aan het onderzoek, dat zij volgens Hand. blz. 57 instelde, ten aanzien der voogden van de minderjarige kinderen van wijlen den heer *Muller*, daar in hetzelfde berigt wordt, dat door den heer kantonregter te 's *Hertogenbosch* tot voogd over de drie weezen van *P. R. D. Muller* en *J. W. Mann*, benoemd is de heer *Charles Fles*, fabrikant te *Maastricht* en de betrekking van toeziende voogd is opgedragen aan den heer *J. W. Muller*, mede aldaar wonende, broeder des overledenen.

Het eerstgenoemde is eene missive van den heer *J. W. Muller*, tengevolge eener aanschrijving van de Synode, om nadere inlichting omtrent de wijze, waarop de bestaande bezwaren ter zake de niet geregelde toezending der *verordeningen* aan de inteekenaren op de kerkelijke courant zijn opgeheven. (Hand. blz. 71). Hare inhoud maakt aan ons bekend, dat de verordeningen over de jaren 1854 tot 1858 zijn afgedrukt en, niet aan de geabonneerden op de kerkelijke courant, maar aan *alle* kerkeraden zijn gezonden, met berigt, dat zij, die zich op de kerkelijke courant abonneerden, ook de volgende vellen zouden ontvangen; dat door dezen vreemden en onverklaarbaren maatregel, geheel afwijkende van het contract met de Synode aangegaan, de afgedrukte bladen zijn gekomen in handen van personen, die geene de minste aanspraak er op hadden, terwijl onderscheidene regthebbenden er van verstoken zijn gebleven; dat bij onderzoek gebleken is, dat er nog 70 exemplaren voorhanden waren, een getal te gering om de geabonneerden, die ze nog niet ontvangen hadden, er van te voorzien; dat besloten was aan de ingekomene klagen te gemoet te komen, door de klagers het hun regtens toekomende exemplaar toe te zenden en den verderen loop der zaak af te wachten, en dat, ofschoon de herdruk der verordeningen groote kosten veroorzaken zal, hiertoe, naar de verzekering van den voogd en den toezienden voogd zal overgegaan worden, wanneer de zaak op geene andere wijze te schikken is.

Met het bereidwillige aanbod in dezen stand van zaken, tot herstelling van het gebeurde, al kost dit geldelijke opofferingen niet van gering belang, konden wij vrede hebben, onder deze voorwaarden intusschen, dat de regthebbenden op de verordeningen in de gelegenheid gesteld werden, om hunne klagten aan de uitgevers te openbaren, met uitzigt, dat er aan zal tegemoet gekomen worden, en * dat de uitgever binnen drie weken eene annonce in de kerkelijke courant zou hebben te plaatsen, waarbij alle geabonneerden, die de kerkelijke verordeningen niet hadden ontvangen, voor zooverre zij daarop regtmatische aanspraak konden maken, werden opgeroepen, zich binnen 14 dagen schriftelijk aan den uitgever aan te melden, ten einde des noodig de nieuwe oplage daarnaar te regelen."

Wij meenden dat het contract, dat onwillekeurig geschonden is, — het regt der geabonneerden, die onbekend zijn met het aanbod des uitgevers, — het debiet van het kerkelijke weekblad, dat stellig zou verminderen, zoo niet spoedig herstelling van het verzuim plaats greep, zoodanigen maatregel geboden. Alleen wilden wij bij de oplegging der verplichting hiertoe den heer *J. W. Muller* berigt hebben gegeven dat, zoo daaraan en ten gevolge hiervan, overeenkomstig het contract, aan de verplichting van den uitgever voldaan werd, er geene termen waren, om het contract op te zeggen.

Daartoe strekte onze missive van den 21sten October n°. 24, waarop wij bij brief van 3 Januarij, ger. sub n°. 230 ten antwoord ontvingen, dat aan de bedoelde uitnoodiging voldaan was, met het gevolg, dat aan alle geabonneerden, die de verzameling van kerkelijke verordeningen niet ontvangen hadden en er zich nu om hadden aangemeld, het hun toekomende exemplaar was toegezonden, zonder dat eene nieuwe oplage noodig was bevonden; dat ook het vervolg der verzameling ter perse was, om hiervan de regthebbenden insgelijks te voorzien, en dat hiermede jaarlijks tot voorkoming van moeilijkheden zou worden voortgegaan.

Wij oordeelden dat hiermede aan ons verlangen voldaan was en de brief van den heer *Muller* voor kennisgeving kon worden aangenomen.

5°. Oud-archief der Synode.

5°. Wat den last der Synode betreffende het oud-archief der Synode aangaat, verg. Hand. van 1859, blz. 9, wij vermoedden, dat zij daarmede op de zamenstelling van een beredeneerd register van den inhoud der aanwezige stukken het oog heeft gehad, en wij gevoelden, dat het bezit hiervan geenszins zonder belang kon geacht worden. Maar, ofschoon wij de aangelegene zaak gaarne wilden behartigen, zoo hebben wij ons uit aanmerking inzonderheid van de vele behoeften, waarin de classicale kas bij beperktheid van inkomsten moet voorzien en van de groote kosten, welke hare uitvoering vorderen zou, ons bezwaard gevonden, om daaromtrent voor als nog een bepaald voorstel tot de Synode te brengen.

6°. Indices van oude classicale en provinciale archieven.

6°. Omtrent het gevolg van het besluit der Synode van 14 Julij 1858, overeenkomstig het advies der Synodale commissie, betreffende het vervaardigen en inzenden van indices der oude archieven door de classicale en provinciale kerkbesturen, deelen wij u mede, dat het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* bij missive van den 1sten September jl., ger. sub n°. 64, ons berigt heeft, dat het geen bedoeld archief bezit; dat daarentegen het provinciaal kerkbestuur van *Gelderland* ons eene inventaris van zijn archief met begeleidende dd. 10 Augustus b. v., ger. sub n°. 40 heeft toegezonden. Onder overlegging dezer

stukken doen wij u opmerken, dat het laatstgenoemde kerkbestuur onnoodig ook eene opgave van zijn nieuw archief gedaan heeft.

7°. De Synode verstrekte bij besluit van den 16den Julij jl. magtiging op den waarnemenden secretaris om de opgevraagde stukken, blz. 52 van hare Handelingen vermeld, aan het classicaal bestuur van *Meppel* terug te zenden, bijaldien deze door hem mogten worden terug gevonden. Onze tegenwoordige secretaris deelde ons mede, dat de bedoelde stukken van den heer *Timmers Verhoeven* ontvangen zijn, en weder in het bezit gesteld van het classicaal bestuur, blijkens zijn bericht van den 8sten October jl., ger. sub n°. 91.

7°. Opgevraagde stukken uit het archief van het classicaal bestuur van *Meppel*.

8°. Nopens het archief van het voormalige geestelijk kantoor in *Zuidholland* is ons geene nadere wetenschap geworden. Wij hebben nu ook geoordeeld om daaromtrent verder geene nasporingen in het werk te stellen, daar de Synode, blijkens hetgene daarvan in hare Handelingen van 1859, blz. 69, voorkomt, ons te dezer zake de noodige omzigtigheid heeft aangeraden, ja hiertoe ons zelfs een votum van vertrouwen geschonken heeft.

8. Archief van het voormalige geestelijk kantoor in *Zuidholland*.

9°. Betreffende de belangen der Hervormden in *Noordbrabant*, ten opzichte van de aldaar bestaande beurzen ad studia, ontvingen wij naar het verzoek der jongste Synodale vergadering, in hare Handelingen blzz. 8 en 9 vermeld, bericht van het provinciaal kerkbestuur van 4 October jl., ger. sub n°. 151. Het kerkbestuur meldde ons, dat zijne grieven nog altijd dezelfde bleven en dat zoowel bij de vervulling der vacaturen in het bestuur der stichting als bij de begeving der beurzen steeds gelijke achterstelling van Protestanten plaats vond. Naar het advies ten vorigen jare ten aanzien van deze aangelegenheid door ons gegeven en het mandaat dientengevolge ons ook verleend, om de zaak in den geest, waarin de Synodale commissie tot dusverre gehandeld heeft, ten einde te brengen, hebben wij gemeend, dat wij ons nu voor de handhaving van de gekrenkte belangen der Hervormden tot den Koning behoorden te wenden, en het volgende adres den 11den Mei tot Zijne Majesteit gerigt.

9°. Beurzen ad studia in *Noordbrabant*.

SIRRE!

„ Geeft met diepen eerbied te kennen, de algemeene Synodale commissie der Nederlandsche Hervormde kerk;

„ Dat zij de eer had zich in de maand Mei van het jaar 1858 eerbiediglijk tot Uwe Majesteit te wenden met een verzoek tot regeling van de belangen der Hervormden in het hun toekomend medegenot der beurzen ad studia te 's *Hertogenbosch*;

„ Dat zij daarop mogt ontvangen eene beschikking van Zijne Excellentie den heer Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 14 December 1858 n°. 511 (kabinet) waarbij wel is waar, het regt der Protestanten op die beurzen erkend wordt en de wensch gezegd wordt te bestaan, om de Hervormden in het bestuur dier stichting behoorlijk te doen vertegenwoordigen; maar tevens vrij duidelijk te kennen gegeven wordt, dat het regt der Protestanten gehuldigd wordt, om dat eene dier beurzen door zekere *Elsbina Strick* gesticht, aan eenen Protestant zou worden gegeven, en overigens de vacature door het overlijden van jhr. mr. *H. A. van Thijs Hannea* ontstaan, om niet genoemde redenen, door

eenen belijder van de Roomsche Katholieke godsdienst is aangevuld en in eene volgende nog niet bestaande vacature, weder om niet genoemde redenen, door de benoeming van eenen Roomsche Katholiek zal worden voorzien.

„ Wij mogen Sire! na de duidelijke uiteenzetting der beginselen, waarop het regt der Hervormden in deze berust, geen genoegen nemen met eene beschikking, welke de regtmatige aanspraak der Hervormden op die fondsen erkent, maar eigendunkelijk de mate van dat regt tot het genot van eene enkels beurs als het aandeel in den gemeenschappelijken eigendom bepaalt; eene beschikking, welke den geringen invloed, dien een enkel Protestant in dat bestuur kon uitoefenen, niet alleen voor het tegenwoordige wegneemt, maar zelfs de hoop daarop in de toekomst vernietigt. Wanneer het toch voldoende is Sire! om zonder opgave van eenige redenen dat bestuur uitsluitend uit Roomsche-Katholiek te doen bestaan en onbewimpeld het voornemen uit te drukken, om bij eene volgende gelegenheid denzelfden weg te blijven bewandelen, dan meenen wij alle uitzigt voor de Protestanten, om in dat bestuur zitting te nemen, onherroepelijk gesloten — en daartegen achten wij ons verplicht bij Uwe Majesteit te protesteren.

„ Wij zien ons dus, hoe ongaarne ook, genoodzaakt Uwe Majesteit eerbiedig maar ernstig te verzoeken de beschikking van Zijne Excellentie den heer Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 14 Dec. 1858 (waarvan wij de eer hebben afschrift bij deze over te leggen) te vernietigen en het besluit van 1 October 1825 waardoor zulk eene willekeurige uitsluiting van het Protestantsch element in eene stichting, welke naar het vroegere en tegenwoordige staatsregt gemeenschappelijk eigendom van alle christelijke gezindheden is, schijnt gewettigd te kunnen worden, in te trekken en te doen vervangen door zoodanige bepalingen, als die Uwe Majesteit in hare wijsheid begripen zal, de Hervormden in hun regt op die fondsen zullen kunnen handhaven.”

10°. Begrafenis-regten
der Hervormde ge-
meenten.

10°. Had de Synode, volgens hare Handelingen blz. 54, ons ook de verdere behartiging van de begrafenis-regten der Hervormde gemeenten aanbevolen, wij namen daarom met te levendiger belangstelling kennis van eene Ministeriele missive van den 30sten September jl. n°. 8, ger. sub n°. 87, en inzonderheid van de daarbij overgelegde stukken van den Minister van Binnenlandsche Zaken dd. 16 September n°. 132, 2de afdeeling, en van deszelfs ambtsvoorganger dd. 2 Junij 1857.

Het bleek ons intusschen uit deze stukken, dat er volgens het gevoelen der Regering, met deugdelijke gronden gestaafd, geen algemeen regt van schadeloosstelling wegens de bedoelde begraafplaatsen is, daargelaten, dat in sommige gemeenten een bijzonder regt mogt bestaan, op gemeentelijke of particuliere overeenkomsten gegrond; en dat de belanghebbende gemeenten van *Haarlem* en *Utrecht*, die zich wegens dit belang ook tot de Synode gewend hadden, van de Regering niet hebben te verwachten, dat in eene voor te dragen wet iets omtrent de onderwerpelijke regten zal worden opgenomen.

Na deze mededeelingen oordeelen wij, dat in de verkregene inlichtingen moet worden berust en er tot de gevraagde handhaving der begrafenisregten van wege de kerkelijke besturen verder niets behoort gedaan te worden.

Eene missive van kerkmeesteren van *Haarlem* dd. 25 October, ger. sub n°. 138, vergezeld van een afschrift van een adres te dier zake aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal, hebben wij uit dien hoofde slechts voor kennisgeving aangenomen.

11°. Ten aanzien van de aanbeveling der Synode naar het medegedeelde in hare Handelingen van 1859, blz. 18, ter zake van de belangen der armengoederen te *Wouw*, heeft ons, wegens gemis van nadere berigten, de gelegenheid tot verdere handelingen ontbroken, waarom wij u ook adviseren, om u vooreerst te vrede te stellen met hetgene door de Synode vroeger tot bevordering der aangelegenheid verrigt is.

11°. Armen goederen te *Wouw*.

12°. Ook betreffende het *Purmer-kerkfonds* welk belang ons desgelijks volgens blz. 21 der Handelingen werd aanbevolen, doen wij u om dezelfde redenen overwegen, om deswegens zonder bepaalde aanleiding geen hernieuwd mandaat aan de Synodale commissie te geven.

12°. *Purmer kerkfonds*.

13°. Ofschoon wij de ernstige aanbeveling van de belangen der Hervormden ten aanzien van de inrigting van het gesticht van krankzinnigen te *'s Hertogenbosch*, bldz. 8 der Handelingen, niet uit het oog verloren, heeft het ons ook te dezer zake aan alle gelegenheid tot handelen ontbroken, dewijl wegens haar geenerlei nieuwe bescheiden bij ons zijn ingekomen.

13°. Gesticht voor krankzinnigen te *'s Hertogenbosch*.

14°. Wat de regeling der betrekking van den predikant bij het krankzinnigen gesticht te *Meer en Berg* aangaat, het verblijdde ons in de Handelingen der Synode van 1859 te mogen lezen, dat zij overeenkomstig ons advies het Synodaal besluit van 9 Julij 1857 heeft ingetrokken en hierdoor zekerlijk een hinderpaal tegen de wenschelijke beeindiging der zaak heeft weggenomen. Het behoeft intusschen geen betoog, wat wij ook in ons rapport ten vorigen jare, verg. Bijl. B van de Handelingen blz. 49, deden opmerken, dat de verlangde regeling vele moeite en bedachtzame zorg vereischt en dat zij inzonderheid vordert, dat de kerk in overleg treedt met de bevoegde magten, onder welker oppertoezicht het genoemde gesticht gesteld is. En waar wij hiertoe nu nog de gunstige gelegenheid niet gevonden hebben, zoo meenen wij, dat de bedachtzaamheid eischt, dat wij van u ten aanzien van het ons nopens deze aangelegenheid gegevene mandaat diligent-verklaring verzoeken; waarbij wij evenwel, ten blijke dat de bedoelde regeling ons om het zeerste ter harte gaat, kan dienen, dat wij aan een onzer leden hebben opgedragen, om haar naar vermogen te bevorderen en, ter fine van rapport in de najaarsvergadering, intusschen in overweging te nemen, wat tot regeling van de verhouding tusschen den predikant van het gesticht en den kerkeraad te *Bloemendaal* zou kunnen verrigt worden.

14°. Regeling der betrekking van den predikant bij het krankzinnigen gesticht te *Meer en Berg*.

15°. Ook de godsdienstige belangen van de militaire academie te *Breda* vonden wij voortdurend aan onze aandacht aanbevolen. (verg Hand. 1859 blz. 8 en Bijl. B blz. 3). Naar de belangstelling, welke deze aangelegenheid vordert, hebben wij ons beijverd eenige berigten in te winnen omtrent de wijze waarop de belangen der godsdienst bij de militaire academie te *Breda* worden behartigd.

15°. Godsdienstige belangen der militaire academie te *Breda*.

Het is Uw Hoog Eerw. bekend, dat die academie eene publieke instelling van onderwijs is, en als zoodanig geheel moet worden gerangschikt in de categorie der gemengde scholen. De kweekelingen bestaan zoowel uit verschillende Protestanten, als uit Rooms-katholieken en Israëlieten. Zij kan dus alleen worden bestuurd naar de beginselen der wet, welke het onderwijs regelt, dat door den Staat gegeven en bezoldigd wordt. Daaruit volgt, dat de Staat geen godsdienst-onderwijs kan doen geven, dat voor alle kweekelingen

geschikt zou zijn, en geen aalmoezenier daar kan vestigen, die zou kunnen worden belast om eenen onmiddellijken invloed op de jonge lieden uit te oefenen, hetzij door dagelijkse gemeenschappelijke godsdienstoefeningen, hetzij door den invloed van omgang, gesprekken of onderwijs. De Regering bepaalt zich dus bij de zorg, om den kweekelingen het godsdienst-onderwijs te doen geven door de predikanten en geestelijken der kerk, waartoe zij behooren, en hen de openbare godsdienstoefening in de kerk hunner gezindheid geregeld te doen bijwonen. Daaruit volgt, dat zij even als andere catechisanten der gemeente het godsdienst-onderwijs ontvangen, dat een zeer ondergeschikt gedeelte hunner studien uitmaakt en de invloed der godsdienstleeraren daardoor zeer beperkt is. Is het van het hoogste belang, dat het godsdienstige gevoel dier jongelieden zich op hunnen leeftijd zooveel mogelijk ontwikkelde en hun de overtuiging worde ingeboezemd, dat een goed Christen ook een goed krijgsgeman is; moeilijk schijnt het de middelen aan te wijzen, welke daartoe zouden kunnen leiden. Onberekenbaar is de invloed, welke zij kunnen uitoefenen, die door de Regering aan het hoofd of in ondergeschikte betrekkingen bij die instelling geplaatst worden, en van het hoogste belang zou het zijn, wanneer de aandacht der hooge Regering daarop kon worden gevestigd; wanneer dit kon geschieden op eene wijze, welke getuigde van wel begrepene belangstelling in de godsdienstige vorming van dit gedeelte der Nederlandsche jeugd, gepaard met voorzigtige onthouding van alles, dat tot de verdenking van ongepaste inmenging aanleiding zou kunnen geven.

Hebben wij, bij het onderzoek naar den bestaanden godsdienstigen zin bij de jeugd aan die inrigting, niets aangetroffen, dat geschikt was daarover een gunstig denkbeeld op te vatten en kwam het ons voor dat onverschilligheid omtrent hoogere belangen den algemeenen geest schijnt te kenmerken; zoo moeten wij van den anderen kant verklaren, dat ons niets ter oore kwam, dat eenigzins in strijd zou zijn met de zedelijkheid en de beschaving, welke men recht heeft te verwachten van jongelingen, die over het algemeen behooren tot achttingwaardige familien en bestemd zijn voor eenen stand, welke, in ons vaderland althans, zoovele voorbeelden telt van mannen, die er eene eer in stellen godsdienstige krijgslieden te zijn.

16°. Het belang der kosterij-goederen.

16°. Van gansch anderen aard, maar niettemin in velerlei opzichten hoogst belangrijk, is de aangelegenheid der kosterijgoederen, waaromtrent naar het voorstel der rapporterende commissie uit de Synode, volgens Hand. 1859, blz. 75, 76, aan ons opgedragen werd, de opgaven der betrokkene besturen verder te verzamelen en het behoud dier goederen ten dienste van de Hervormde kerk steeds met ijver te behartigen. Het was ons aangenaam, dat onze verrigtingen te dezer zake de goedkeuring der Synode hebben mogen wegdragen en het zal ons verblijden, wanneer door onze medewerking menige gemeente zal worden aangespoord, om hare regten te doen gelden en de collegien, die tot hiertoe eene andere zienswijze volgden, niet langer aan hunne onregtmatige beschouwingen zullen vasthouden. Wij vertrouwen, dat hieraan ook dienstbaar zal zijn de brief onder dagteekening van den 7den Junij 1859 door Hervormde predikanten in de provincie *Groningen* aan heeren Gedeputeerde Staten van dit gewest gericht, van welken wij uit dien hoofde met belangstelling kennis namen.

Wij hebben overigens de aangelegenheid geen oogenblik uit het oog verloren, zoo als u mede zal kunnen blijken uit hetgene wij ter zake van de kosterijgoederen te *Odoorn* hebben

verrigt en hieronder in het tweede gedeelte van dit verslag, bij B 3°. f, eene plaats ter vermelding zal vinden. Weinigen zijn intusschen de opgaven die tot ons gekomen zijn.

Een door het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* bij missive van 5 October n°. 467 ingezonden bericht van den kerkeraad te *Hauwert* van 12 Junij 1859, zamen ger. sub n°. 90, houdt alleenlijk in, dat aldaar vroeger kosterijgoederen hebben bestaan, doch dat dezen reeds meer dan zestig jaren buiten bezit van de kerkelijke gemeente geweest zijn. Dit bericht heeft als van bijzonderen aard geen onderwerp van onze beraadslagingen kunnen uitmaken.

Verder hebben wij ontvangen een, niet door het provinciaal kerkbestuur ondersteund, beklag van het classicaal bestuur van *Zutphen*, d.d. 2 April jl., ger. sub n°. 317, over eene betrekkelijk het schoolgebouw en de kosterwoning tusschen kerkvoogden en notabelen van *Varseveld* en het gemeentebestuur van *Wisch* aangegegane overeenkomst, doch wij meenen hierbij te moeten opmerken, dat werkelijk bij die overeenkomst de regten van de kerk en de kosterwoning zijn erkend, en dat daar, waar die erkenenis plaats heeft, het moeilijk is te beoordeelen, of kerkvoogden al dan niet betere voorwaarden hadden kunnen bedingen; dat voorts die moeilijkheid in casu nog te grooter is, omdat ten aanzien van de scholen bijzondere verplichtingen op de kerk te *Varseveld* schijnen te rusten, hebbende wij dan ook geene redenen gevonden, om in deze zaak iets te doen.

Overigens is door het provinciaal kerkbestuur van *Utrecht*, onder dagteekening van den 8sten Mei 1860, ger. sub n°. 440, ingezonden een naauwkeurig verslag van de kosterijgoederen in iedere gemeente van dat gewest, waaruit blijkt dat in die gemeenten ten dezen aanzien geene moeilijkheden bestaan. Te wenschen ware het dan ook, dat door andere kerkbesturen, die tot nu toe geene opgave hebben gedaan, op gelijke wijze aan de aanschrijving van de Synodale Commissie van den 8sten Mei 1858 werd voldaan.

De vermelde stukken zijn door ons in de daarvoor bestaande portafeuille gedeponeerd.

Uw Hoog Eerw. zullen ongetwijfeld er belang in stellen, dat bij voortdurend zooveel mogelijk door de Synodale Commissie worde gewaakt voor de regten van de kerk en de kosterijgoederen.

17°. Betreffende de collegien van toezigt op de administratie der kerkelijke goederen, zijn een aantal stukken in onze handen gesteld, waaromtrent wij u naar den ons gegebenen last van bericht en raad moeten dienen.

17°. Heer en zamenstelling van de provinciale collegien van toezigt op de kerkelijke administratie.

Die stukken vindt gij vooreerst in de Bijlage B bij de Handelingen van 1859, blzz. 12, 13, waar een brief over de zamenstelling dier collegien, door de Algemeene Synodale commissie aan den heer Minister gerigt, voorkomt; benevens het bericht, dat de Minister in antwoord daarop eene nadere uiteenzetting wenscht der gronden, waarop het verlangen der Synode naar verandering rust.

Een tweede stuk is het verslag der personele commissie uit de Synode omtrent deze aangelegenheid, ook naar verschillende daarover ingekomen adressen, Hand. blzz. 112—116; in welk verslag, blz. 114, de hoofdinhoud voorkomt van het antwoord des Ministers op den brief der Algemeene Synodale commissie.

Een derde stuk is het besluit der Synode op het zoo even genoemde verslag, blz. 167 te vinden. Dit besluit bevat 1°. goedkeuring van het verrigte door de Algemeene Synodale Commissie, 2°. aanbeveling der zaak aan haar op nieuw, 3°. benoeming van drie personen om er in naam der Synode met den Minister over te spreken.

Een vierde stuk is het bericht van het mondelinge verslag van deze laatste commissie, blz. 192 medegedeeld, waaruit blijkt, dat de Minister aanwijzing van misbruiken verlangt.

Een vijfde stuk is het voorstel van den heer *Vroom*, dat de kerkbesturen der provincie *Groningen* vóór 1 Mei 1860 bepaalde opgaven van in die provincie voorgekomen misbruiken zullen inleveren, om voor de Algemeene Synodale commissie tot bewijsstukken te dienen, welk voorstel is aangenomen, blzz. 192 en 193.

Een zesde stuk is de lastgeving der Synode, blz. 193 vermeld, dat deze Algemeene Synodale commissie niet alleen op deze misbruiken zal letten, maar ook de gewenschte kerkelijke regeling en benoeming der leden dier collegien zal in het oog houden.

Eindelijk is een zevende stuk een brief van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* van 23 April 1860, ger. sub n°. 357, in verband met eene missive van 15 Februarij b. v., ger. sub n°. 270, ten geleide van enkele klagten van kerkeraden, over misbruiken in die provincie bij de administratie der kerkelijke goederen aanwezig.

Uit al deze stukken blijkt, dat aan de Algemeene Synodale commissie een bijzondere en een algemeene last is opgedragen.

De bijzondere is, de opgegevene misbruiken in de provincie *Groningen* ter kennis van den Minister te brengen. Hieraan is echter moeilijk gevolg te geven, daar de bepaalde aanwijzing van misbruiken zeer weinig beduidt. Immers ze zijn alleen van twee kerkeraden ingekomen en het provinciaal kerkbestuur heeft ook geene, dan zeer algemeene consideraties daartoe gevoegd, dus niet voldaan aan den tweeledigen hetzelfde opgedragen last. Wij zouden meenen, dat de opgedragen last hernieuwd moest worden en intusschen de ingekomene klagten worden aangehouden.

De algemeene last is, de gewenschte kerkelijke regeling en benoeming der leden van de collegien van toezigt in het oog te houden. Wat dit gedeelte onzer taak betreft, is het ons voorgekomen, dat de belangrijke zaak weder een weinig verder konde gebragt worden, indien de tot nog toe meer onbepaald gebleven wenschen betreffende deze aangelegenheid eerst tot eenige bepaalde beginselen wierden gebragt, waaromtrent de leden der Algemeene Synode het misschien eens kunnen worden, en naar welke alsdan bij den Minister voorstellen konden gedaan worden.

Als zulke beginselen, meenen wij, konden de volgende worden vastgesteld:

I. *De instelling der collegien van toezigt is eene weldaad voor de Hervormde Kerk.* Zij was het voor ruim dertig jaren, zij is het nog. Daardoor zijn vele kerkgoederen bewaard en vermeerderd; daardoor is orde en regel gekomen op ontelbare plaatsen, waar die geheel ontbraken.

II. *De collegien van toezigt moeten blijven bestaan.* Gelijk er door middel van het Ministerie van Eeredienst een algemeen oppertoezigt van den Staat is, zoo moet er ook een gewestelijk toezigt van den Staat zijn, door middel van genoemde collegien, opdat de verschillende bezittingen der Hervorde kerk niet aan plaatselijke nalatigheid, willekeur of hebzucht worden prijs gegeven. Ook moeten deze collegien blijven, dewijl zij eens als wettig door de regterlijke magt zijn erkend en er dus nu eene geordende en erkende regeling

is, waardoor b. v. hoofdelijke omalag kan geheven worden; terwijl bij hunne opheffing zoodanige als wettig te erkennen regeling moeilijk zou te herkrijgen zijn.

III. *Er is evenwel in de benoeming der leden van die collegien verandering noodig.* Thans worden de leden benoemd door den Koning, maar zóó, dat er in alle provincien, behalve in *Noordbrabant*, verscheidene leden in moeten zijn van regtswege, uit hoofde van andere betrekkingen, zoo als doorgaans de Commissaris des Konings in de provincie, twee leden van Gedeputeerde Staten, en de president en secretaris of twee andere leden van het provinciaal kerkbestuur. Doch deze personen kunnen, hoe goed voor hunne betrekking, geheel misplaatst zijn in het collegie van toezigt. De ondervinding leert het. De *membres de droit* zijn nooit verkieslijk en worden dus ook overal meer en meer afgeschaft. Er moet eene vrije benoeming door den Koning plaats hebben overal, gelijk thans alleen in *Noordbrabant* geschiedt.

IV. *Op die benoeming ware het wel wenschelijk, dat de kerk eenigen invloed oefende.* De eer en het belang van de Kerk niet alleen, maar ook van den Staat schijnen dit mede te brengen.

De Hervormde kerk, vroeger de heerschende, maar ook de beheerschte kerk, spreekt het thans niet zelden uit, dat zij zich in hare eer gekrenkt gevoelt, dewijl zij thans bij het verlies van hare voorregten als heerschende kerk, daarvan nog bezwarende gevolgen ondervindt, daar zij, alléén onder alle kerkgenootschappen in *Nederland*, onbevoegd wordt geacht hare goederen zelve te beheeren. Wel benoemt zij de notabelen en door deze de kerkvoogden; maar notabelen en kerkvoogden staan alleen onder toezigt van een staatscollegie, door den Koning benoemd, zonder dat de kerk hierop eenigen invloed oefent. En dit collegie kan en moet eenen grooten invloed op het beheer der kerkelijke goederen hebben. Vooral na de Grondwetsherziening in 1848 is dit vernederende voor de Hervormde kerk dikwijls uitgesproken.

Ook het belang dezer kerk schijnt eene verandering te eischen. Immers onder toelating en op aanmoediging van het staatstoezigt worden hier of daar jaarlijks wel eens duizende guldens aan de belangen der kerk onttrokken, en voor die der burgerlijke gemeenten besteed, bijv. om kunstwegen aan te leggen, kanalen te graven, begraafplaatsen aan te koopen, torens te bouwen, ten dienste der burgerlijke gemeenten.

Mede schijnen de eer en het belang van den Staat verandering te eischen. De Staat moet niet den schijn willen dragen, dat hij eenen onregtmatigen toestand begunstigt en partijdig één kerkgenootschap drukt, terwijl hij alle anderen vrij laat. Schijnt dit zijne eer te eischen, zijn belang brengt het ook mede, dat de Hervormde kerk zich hoe langer zoo meer zelve redde. En dit zou zij veel meer kunnen dan thans, zoo niet langer vele harer goederen tot niet-kerkelijke einden wierden misbruikt.

Wij zouden dus om den Staat zoowel, als om de Kerk wenschen, dat er invloed aan de kerk wierd gegeven op de benoeming der leden van de collegien van toezigt.

V. *Er is evenwel dusverre geen collegie aan te wijzen, 't welk zonder groote bedenkingen van wege de kerk invloed zou kunnen oefenen op de zamenstelling der collegien van toezigt.* Alle bestaande besturen en vergaderingen zijn ons voor den geest geweest, Synode en Alge-

meene Synodale Commissie, provinciale en classicale kerkbesturen, classicale vergaderingen, kerkeraden, kerkvoogden en notabelen; doch tegen het voordragen door ons van een dezer allen zijn bezwaren in te brengen, welke wij dusverre niet weten uit den weg te ruimen.

Daarom moeten wij u raden te beginnen met alleen deze verandering van den Koning te verzoeken, dat in alle provincien, even als in *Noordbrabant*, de benoeming onmiddellijk geschiede door den Koning, met dien verstande, dat in elk collegie van toezigt op negen leden, niet minder dan twee en niet meer dan drie predikanten zitting hebben.

Mogten deze beginselen bij de Synode bijval vinden, dan zouden wij meenen, dat men naar dezelve met den Minister in onderhandeling behoorde te treden, ten einde nu al dadelijk althans eenige verbetering te bekomen, door, gelijk in *Noordbrabant* is geschied door het Koninklijk besluit van 9 October 1841, n°. 70, (*Hooijer*, blz. 199), in de overige reglementen art. 2 te veranderen, zoodat alle *membres de droit* wegvielen, en de Koning de vrije benoeming had op voordragt van het Departement van Eeredienst.

Ofschoon wij allen eenparig van gevoelen waren, dat het allezins belangrijk is, gelijk wij u daar hebben voorgesteld, tot eenige bepaalde beginselen te komen en wij ons met deze beginselen, ook wat het vierde en vijfde betreft, vereenigd hebben, zoo waren er toch onder ons, die aan de kerk op de zamenstelling van de collegien van toezigt meer en wel eenen soortgelijken invloed zouden wenschen te zien toegekend, als aan haar, volgens ministeriele kennisgeving van den 21sten September 1854, ger. sub n°. 4,795, waarop wij hier onder in het laatste deel van ons verslag nader nog uwe aandacht zullen vestigen, bij Koninklijke lastgeving op de benoeming van hoogleeraren was toegestaan en daartoe de aanwijzing van een bepaald collegie van bestuur, hetzij van de Algemeene Synodale commissie hetzij van de provinciale kerkbesturen, verlangd hadden. De heer *Versfelt* verklaarde zelfs het niet voegzaam te achten, dat het wenschelijke van de uitoefening van invloed vermeld werd, wanneer daarop volgen moest, dat men geen middel wist te vinden en voor te dragen, waardoor de vervulling van dien wensch zou kunnen verwezenlijkt worden, gelijk hij dan ook aantekening verzocht, dat hij zich wel met ons eindbesluit maar niet met alle daaraan voorafgaande beschouwingen had kunnen vereenigen.

18. Belangen der pensioenen van predikanten te platten lande en van hunne weduwen.

18°. Aan de aanbeveling der Synode, volgens Hand. 1859, blz. 8, van de aangelegenheid der pensioenen van predikanten te platten lande en van hunne weduwen hebben wij geen gevolg kunnen geven, vermits daaromtrent geenerlei schrijven is ingekomen, en wij geven u daarom ook in ernstige overweging, om de behandeling dezer zaak verder als afgedaan te beschouwen.

19. Belangen van de herstelde gemeente te Kage.

19°. Met het oog op de lastgeving der Synode nopens de belangen der gemeente te *Kage*, verg. Hand. 1859, blz. 100, was het ons aangenaam door den Minister bij missive van 20 Augustus jl. n°. 12, ger. sub n°. 48, in kennis te worden gesteld van een Koninklijk besluit dd. 13 Augustus n°. 57. waardoor aan die gemeente een volledig zelfstandig bestaan is toegekend met eenen eigenen predikant op een tractement van f 800.

Bij inzage intusschen van het bij ons ingekomene antwoord van het classicaal bestuur van *Leiden*, op de aan hetzelfde gerigte missive van de Algemeene Synode van 22 Julij, gedagteekend 2 September n°. 82, ger. sub n°. 65, betrekkelijk het in zijne handen gestelde adres van gemeenteleden te *Kage*, bleek ons, dat het classicaal bestuur zich slechts bepaalt tot de verklaring, dat de ingewikkelde beschuldigingen, in het bedoelde adres vervat, alleen berusten op eene valsche voorstelling der gansche zaak en dat het classicaal bestuur genoeg meende gedaan te hebben met den kerkeraad den wettigen weg tot de toekenning van een volledig zelfstandig bestaan gewezen te hebben. Geenszins vonden wij in het antwoord vermeld, wat het bestuur overeenkomstig de bedoelingen der Synode verricht had, om nu ook de beroeping van eenen predikant op wettige en geregelde wijze tot stand te doen komen, weshalve wij het bestuur, bij brief van 12 October n°. 4, onder dankzegging voor zijne mededeelingen verzochten, om ons nog voor het einde onzer najaarsvergadering te melden, of nu ook de zaak der beroeping alzoo geregeld was, dat zij naar eisch van het wezenlijke belang der gemeente eenen voorspoedigen voortgang kon hebben. Het classicaal bestuur schreef bij missive van 19 October, ger. sub n°. 136, met bijgevoegd afschrift van het boven vermelde Koninklijke besluit van 13 Augustus terug, dat ten gevolge van dit besluit reeds de noodige maatregelen genomen waren, om de beroeping van eenen predikant zoo spoedig mogelijk te doen plaats hebben, gelijk ook eenige kandidaten reeds predikbeurten hadden vervuld. Het bestuur vestigde daarbij evenwel nog onze aandacht op de bepaling in het besluit, omtrent de toelage uit het fonds voor de schraalste predikantstractementen, en het verlangde nu te vernemen, of bij gelegenheid der kennisgeving van de beroeping de toelage uit het genoemde fonds ook in de vermelding van het tractement zou kunnen begrepen worden.

Wij besloten ons met het ontvangene antwoord te vreden te houden, en gaven het classicaal bestuur, bij brief van 25 October n°. 41, slechts te kennen, dat wij ons over den voorspoedigen gang van het beroepingwerk verblijdden, en wat de verlangde inlichtingen betrof, dat naar ons oordeel de vermelding der bedoelde toelage bij de toezending van den beroepbrief niet achterwege mogt blijven.

20°. Nog meenen wij als eenen doorlopenden last der Synode te mogen beschouwen de herinnering, dat uwe vergadering krachtens art. 57 van het Algemeen Reglement haar goed achten zal moeten uitspreken over het aanblijven van den Quaestor-Generaal met zijnen secundus en dat tevens ten gevolge der bepaling van art. 68 van hetzelfde reglement door u twee leden en secundi derzelven zullen moeten benoemd worden voor de Algemeene Synodale Commissie, tot vervanging van de heeren dr. *F. J. J. A. Junius* en mr. *J. Veresfelt*, en van den secundus des eerstgenoemden, den heer *J. F. Wetter*, welker dienstdtijd verstreken is, terwijl de secundus van den heer *Veresfelt*, mr. *C. L. Schuller tot Peursum*, voor eenige maanden door den dood aan zijne betrekkingen ontvallen is, tot geen gering verlies ook voor de belangen onzer kerk.

20°. Uitspraak van het goed achten der Synode over de continuatie van den Quaestor-Generaal met zijnen secundus en benoeming van leden der algemeene Synodale commissie en van hune secundi tot vervanging der aftredenden.

B. Licht het in den aard der zaak, dat de aangelegenheden, die ons voor het eerst door de Synode werden aanbevolen, geringer in getal zijn dan die, waaromtrent reeds vroegere lastgevingen bestonden, daaronder zijn niet minder belangrijke, gelijk inzonderheid het geval is met het onderwerp, waarop wij al aanstonds uwe aandacht gaan vestigen.

B. Aangelegenheden die voor het eerst door de Synode zijn aanbevolen.

1°. Verhouding der Synode tot de Nederlandsche commissie voor christelijk onderwijs.

1°. In de zitting van 1 Augustus 1859 ontving de Synode exemplaren van een gedrukt „berigt omtrent de Nederlandsche commissie voor christelijk onderwijs,” alsmede van een „verslag der verrigtingen” dier commissie over 1849—1855. Tevens ontving zij een geschreven verslag van de verrigtingen dier commissie over het jaar 1857 op 1858, met begeleidenden brief, van 30 Julij, ger. sub n°. 31.

Dit een en ander werd in handen gesteld onzer vergadering, om er onze aandacht op te vestigen, met magtiging, om, bijaldien wij zulks noodig mogten oordeelen, ons met de commissie voornoemd in correspondentie te stellen; terwijl bij den dank der Synode aan de Commissie deze tevens werd uitgenoodigd, ook voor 't vervolg haar verslag in te zenden. (zie Hand. van 1859 blz. 184.)

Voor het eerst kwam deze zaak bij ons ter tafel, weshalve wij het van belang achten er eenigzins uitvoerig over te handelen.

Vooreerst spreken wij over de commissie voor christelijk onderwijs en haar werk.

Sedert 1829 vóór onze scheiding met België en sedert 1840 na die scheiding werd de toekomst van het Lager Onderwijs in Nederland steeds duisterder; en met name liep ook het christelijk-godsdiensstige beginsel, door de verordeningen van 1806 gehandhaafd, gevaar van verloren te gaan. Dit bewoog de drie Protestantsche genootschappen, *Welstand*, *Unitas* en *Hulpbetoon*, in het jaar 1849 eene commissie in het leven te roepen, om voor het behoud en de ontwikkeling van dit beginsel te waken. Zij bestaat uit negen leden, waarvoor door elk der drie Protestantsche genootschappen drie worden benoemd, en draagt den naam *Nederlandsche commissie voor christelijk onderwijs*. In elke provincie poogt zij subcommissien te vestigen, onder den naam van *Provinciale commissie voor christelijk onderwijs in Gelderland, Utrecht*, enz. Genoegzaam overal is zij daarin ten laatste geslaagd, en waar zoodanige provinciale commissie nog niet bestaat, heeft zij hare correspondenten. Zij werkt dus in alle gewesten.

Hare overtuiging is, dat het christelijk-godsdiensstige beginsel dan alleen, maar dan ook voldoende, in het lager onderwijs wordt bewaard, als er aan de schooljeugd onderrigt wordt gegeven *a.* in de Bijbelsche geschiedenis, *b.* in de vaderlandsche geschiedenis, bijzonder in zooverre de vestiging der Hervorming in den 80jarigen strijd betreft, *c.* in het kerkgezag en *d.* in het gebruik des Bijbels.

Waar het kan, tracht zij dit vierledige onderrigt in de openbare en bijzondere scholen te behouden en te ontwikkelen; waar dit niet kan, de schooljeugd het te doen schenken op andere wijzen.

In de eerste plaats onderzoekt zij, vooral door middel der provinciale commissien, op welke plaatsen in ons vaderland het volksonderwijs, wat het christelijke beginsel betreft, voor gebrekkig moet gehouden worden, ten einde daar tusschen beide te treden en, hetzij met raad en voorlichting, hetzij met dedaard in het gebrek te voorzien.

Dit laatste geschiedt veelal door middel van kleine toelagen van f 15, 20, 25, 30, soms van f 50, nooit hooger dan van f 100, waarvoor of in een of meer der vier genoemde vakken buiten de gewone school onderrigt moet gegeven worden, of eene zondagschool gehouden, of eene bijzondere school ondersteund. Maar dit geschiedt ook door bij de kweekscholen voor onderwijzers hier en daar christelijk-godsdiensstig onderwijs te doen geven, en aldus onze volksonderwijzers met den regten geest te bezielen; en door bij de gewone

scholen de oprigting van schoolbibliotheken ten dienste der leerlingen te bevorderen, en hen, ten hunnen nutte en ten nutte hunner huisgenooten, de boekjes uit deze schoolbibliotheken mede naar huis te laten nemen. Ook een aantal Bijbels en Nieuwe Testamenten heeft de commissie voor haar doel van het Bijbelgenootschap bekomen en uitgereikt.

Op deze wijze is zij werkzaam. Doch wat zij dusverre deed, is weinig in vergelijking van 't geen zij eenmaal zal kunnen doen, als de gevolgen van de, in vele opzichten, goede wet van 13 Aug. 1857 meer en meer in het leven treden. Immers, het kan niet uitblijven, of als gevolg daarvan zullen in alle dorpen, waar de meerderheid der bevolking en dus ook van den gemeenteraad Roomsch is, bijna zonder uitzondering Roomsche onderwijzers worden aangesteld, en zal derhalve aan het christelijk-godsdiensstige beginsel voor Protestanten in vele gemeenten zooveel ontbreken, dat de oprigting van bijzondere scholen voor hen volstrekt noodzakelijk wordt. En hiertoe zal de commissie dus mede werkzaam moeten worden.

Zietdaar een zeer beknopt overzicht van 't geen de Nederlandsche commissie voor christelijk onderwijs is en deed, en worden en doen kan.

In de tweede plaats moeten wij u onze beschouwingen mededeelen.

Hiertoe merken wij op, dat de genoemde commissie niets anders, niets meer, niets minder wil en doet, dan de Synode reeds vele jaren lang als wenschelijk en noodig in de zaak van het volksonderwijs uitsprak. Gemakkelijk ware dit te bewijzen, zoo het noodig was. Maar het is uwe vergadering bekend, dat de Synode zich dikwijls in dezen geest, en nooit in eenen anderen, over het volks onderwijs heeft uitgelaten.

Door genoemde commissie wordt dus buiten de Synode om gedaan, wat de Synode wenscht. Die commissie heeft verder vele waarborgen, dat zij goed zal blijven werken. Zij is op den rechten weg begonnen en wordt door zeer bevoegde lichamen gesteund en nagegaan; hare leden worden op doelmatige wijze gekozen; de toekomst zal haar steeds noodwendiger maken. Zij verdient dus de aandacht en belangstelling der Hervormde, gelijk der geheele Protestantsche kerk in Nederland.

Van de ons verleende magtiging, om des noodig, met haar in correspondentie te treden, meenden wij voor alsnog geen gebruik te moeten maken, maar wel wilden wij aan u hebben voorgesteld:

1. Om het jaarlijkache verlag, door die commissie aan u in te zenden, in handen eener commissie der Synode te stellen, ten einde daarvan een rapport in de gedrukte handelingen op te nemen; maar met verzwijging van namen van plaatsen en personen, zoo als de Nederlandsche commissie verzoekt in haren geleidenden brief;

2. om deze commissie voor's hands te beschouwen als eene in eenig verband tot de Synode getreden vereeniging voor het schoolwezen, welke die belangen van het volksonderwijs behartigt, waaromtrent ook de Synode zich alleen met dat onderwijs kan bemoeijen, zoodat de Synode hare wenschen en voorstellen omtrent hetzelfde, zooveel noodig, aan deze commissie zou kunnen kenbaar maken en aan bevelen.

Er is tegen dit voorstel wel iets in te brengen, bijv. dat de commissie niet alleen uit Hervormden bestaat, maar ook leden van andere kerkgenootschappen kan hebben en thans

werkelijk heeft. Doch hiertegen geldt, dat het belang aller Protestantsche kerkgenootschappen omtrent het schoolwezen één is, en iets dergelijks ook reeds lang plaats had met de commissie voor de Indische kerken en nu ook met die voor de nieuwe Bijbelvertaling plaats vindt, dewijl beide commissien ook uit leden van verschillende kerkgenootschappen zijn zamengesteld.

Ook kan men bezwaar daarin vinden, dat deze commissie voor christelijk onderwijs niet door de Synode wordt benoemd. Doch hieruit volgt alleen, dat de Synode haar niets kan gelasten, geenszins, dat zij haar, voor zooveel die commissie wil, niet zou kunnen gebruiken. En waartoe zal de Synode eene commissie benoemen, zoo er eene van elders bestaat en in den geest der Synode werkt? Bovendien, vanwaar zoude de Synode het geld bekomen, voor den aanvang en de uitbreiding van zulk eene werkzaamheid noodig?

Wij oordeelen dus, dat wij ongeacht de zwarigheden daar even genoemd, wegens het hooge belang der zaak u te moeten voorstellen, dat de Synode zich invoege boven vermeld met genoemde commissie in een blijvend verband stelle en door haar voor een der grootste belangen der Christelijke kerk trachte te werken.

2°. Verbinding der
Protestantsche kerken
in Indie met de Neder-
landsche Hervormde
kerk.

2°. Volgens de Handelingen blz. 67, heeft de Synode naar het voorstel van den thans ontslapenen hoogleeraar *Kist*, de Synodale commissie in last gegeven, om hare gedachten te laten gaan over eene kerkelijke verbinding, overeenkomstig art. 4 van het Algemeen Reglement, tusschen de Nederlandsche Hervormde kerk en de Protestantsche kerken in Nederlands-Indie, beter dan er thans gevonden wordt. Wij hebben getrouw aan deze lastgeving die aangelegenheid met den meesten ernst besproken. Allen waren wij van het groote belang van zoodanige naauwere verbindtenis, als de geachte voorsteller bedoeld heeft, doordrongen en wij oordeelden ook, dat de zitting van een lid der Indische commissie in de Synode de billijkheid van zelve in het oog deed springen, dat de hooge Regering eene nadere regeling der onderlinge betrekking in den bedoelden zin vergunne. Maar wij achtten de zaak toch ook van uiterst kieschen en teederen aard, bovenal in den tegenwoordigen tijd, waar de gebeurtenissen op *Borneo* en *Java* de Regering buitengewoon schroomvallig moeten maken, terwijl ook de vierde reserve van het Algemeen Reglement iedere inmenging van de Synode in de aangelegenheden der Indische kerken uitdrukkelijk afwijst. Wij meenden ons daarom voor alsnog van eenig voorstel, omtrent de verlangde regeling, te moeten onthouden en liever diligentverklaring te verzoeken, om intusschen ook de consideratien van de Indische commissie in te winnen, gelijk wij al vast bij brief van den 23sten Mei n°. 46, die commissie verzocht hebben, om ons voor den 15den October eerstkomende hare beschouwingen nopens de meest geschikte regeling der verlangde onderlinge betrekking te doen kennen.

3°. Onderzoek naar
den oorsprong en de
eigenlijke bestemming
der armvoogdenkas te
Oosthuizen en bevoor-
mering van de belangen
eener diaconie aldaar.

3°. Hadden wij ten vorigen jare onze tusschenkomst bij den Minister gebezigd, naar aanleiding van een daartoe strekkend verzoek van den kerkeraad te *Oosthuizen*, ter zake van zijn geschil met het burgerlijk bestuur aldaar wegens de ondersteuning der diaconie uit de zoogenoemde armvoogden kas, (zie Hand. Bijl. B blzz. 46, 47), het antwoord op onze missive, aldaar blz. 138 vermeld, deed de Synode bij besluit van den 29sten Julij, (blz. 175) aan ons het onderzoek opdragen naar den oorsprong en de eigenlijke bestemming der bedoelde armvoogden kas, of misschien door den uitslag daarvan gronden zouden kunnen

worden aangegeven om den Minister op nieuw te dezer zake te adieren. Sedert kwam nog door tusschenkomst der kerkelijke besturen een adres tot ons van kerkeraadsleden te *Oosthuizen* dd. 14 Augustus, houdende het verzoek om onze toestemming, dat zijne diaconie weder als vroeger subsidie zou mogen aanvragen, op grond van den hoogen nood, welken het gemis der ondersteuning uit de armvoogden kas had doen ontstaan en van het misverstand ook nopens de bepalingen van het reglement voor de diaconien, dat de kerkeraad verkeerdelijk zijne diaconie op eenmaal tot den normalen toestand had doen terug keeren. Dat adres ging echter vergezeld van een protest van den predikant *L. van der Horst* van dezelfde dagteekening, waarin gewezen wordt, niet slechts op het inconsequente en ongepaste, maar ook op het onnoodige van zoodanig verzoek, omdat de ondersteuning uit de armvoogden kas, naar zijn oordeel, geenszins als subsidie kan worden aangemerkt, daar zij het eigendom der kerkelijke gemeente is, zoo als zij in vroegere jaren dan ook door welkelijksche collecten in de kerk der Hervormden ondersteund werd en ruim genoeg is om in de behoeften der diaconie te kunnen voorzien. De heer *van der Horst* verlangde slechts, dat het burgerlijk bestuur, hetwelk steeds bij de diaconie tot het bekomen van ondersteuning uit de kas op het vragen van subsidie bleef aandringen, van hooger hand tot zijnen pligt gebragt worde, waartoe ook door het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* in zijnen begeleidenden brief van 20 Augustus geraden werd, terwijl ook het classicaal bestuur van *Edam* in zijne missive van 18 Augustus, met de aangehaalde stukken ger. sub n°. 49, daarenboven tot afwijzing van het verzoek der kerkeraadsleden adviseert, vermeldende dat het den kerkeraad reeds vroeger in dien zin geschreven en verwezen heeft naar het besluit door de Algemeene Synodale commissie op soortgelijk verzoek van kerkeraad en gemeenteleden te *Maasdam* ten jare 1858 genomen. (Hand. 1858, Bijl. B, blz. 70.)

Het was bij ons niet twijfelachtig, dat het verzoek der kerkeraadsleden te *Oosthuizen* geen punt van overweging kon uitmaken, waar de kerkeraad door het classicaal bestuur reeds gewezen was op onze onbevoegdheid tot het geven van eenige vergunning om de diaconie den normalen toestand te doen verlaten. Naar het ons gegevene mandaat verzochten wij intusschen den predikant *van der Horst* om nadere adstructie van hetgene hij betreffende de armvoogden kas had aangevoerd en trachten wij te gelijk bij missive van 10 November n°. 57, de tusschenkomst van den Minister tot het bekomen van officiële bescheiden te verkrijgen.

De mededeelingen van den heer *van der Horst* hierop ontvangen bij zijne brieven van 24 en 27 October, ger. sub n°. 137 en 141, strekten niet om ons van de gegrondheid zijner bewering te overtuigen, daargelaten de waarschijnlijkheid, dat de fondsen der kas oorspronkelijk alleen door Hervormden zijn bijeengebragt. Ook naar eene daarbij copijelijk overgelegde verklaring van den kerkeraad van *Oosthuizen* van 9 November 1800 werd het ons duidelijk, dat de armvoogden kas en de diaconie aldaar geheel verschillende instellingen zijn, en dat uit de eerstgenoemde slechts ouderlooze kinderen en zulke behoeftigen ondersteund werden, die wel door hunnen doop tot het Hervormde kerkgenootschap behoorden, maar geenszins door belijdenis, terwijl de diaconie zich belastte met de verzorging der onvermogene lidmaten van haar kerkgenootschap en beiden sedert onheugelijke jaren ook afzonderlijk beheerd werden. Dat in de Hervormde kerk te *Oosthuizen* ook voor de armvoogden kas gecollecteerd werd deed naar ons inzien niets ter zake, omdat voor de invoering der armenwet in vele gemeenten voor de algemeene armenkas desgelijks collecten pleegden

gehouden te worden. Opmerkelijk achten wij daarentegen, dat de predikant *van der Horst* in zijnen brief van 27 October vermeldt, dat volgens aantekening in het kerkeraads boek. de kerkeraad op zijn eigen verzoek, eerst aan den burgemeester en daarna aan den heer *van Oosthuizen*, ontlagen is van de aanstelling van armvoogden, waarmede hij in de eerste jaren dezer eeuw tijdelijk belast was, met de clause, dat de armvoogden voortaan weder door het burgerlijk bestuur zullen worden aangesteld, gelijk dit tot het jaar 1800 gebruikelijk was en dat dit geschiedde in 1818, in hetzelfde jaar derhalve, toen de vroegere wet op het armbestuur werd uitgevaardigd, (28 November 1818), in welke wet wel uitdrukkelijk wordt onderscheiden tusschen administrateurs van den algemeenen onderstand en die van diaconien. Uit denzelfden brief van den predikant zagen wij ook, dat het bestuur van de armvoogden kas te *Oosthuizen* sedert 1818 van zuiver burgerlijken aard is geweest en nog is, daar de diaconie van tijd tot tijd aan den burgemeester ondersteuning uit de armvoogden kas vroeg en verkreeg, hierdoor zelve ook deze kas als eene burgerlijke instelling van liefdadigheid erkennende, terwijl er ook geen het minste verzet plaats vond te en ondersteuning, die uit haar aan armen van andere gezindten werd verstrekt.

Daarbij werd ons, ten gevolge van ons daartoe strekkend verzoek, door de welwillendheid van onzen Minister en van zijnen ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken, met de hiertoe behoorende stukken, ger. sub n°. 262, een afschrift medegedeeld der officiële verklaring van burgemeester en wethouders van *Oosthuizen*, „dat nopens den oorsprong en de aanvankelijke bestemming van de armvoogden kas geene stukken of bescheiden voorhanden of bekend zijn, zoodat deze hoogst waarschijnlijk niet meer bestaan of in het ongereede zijn geraakt. Dat echter de oude transporten en opdragt-brieven van de landerijen aan de kas toebehoorende, welke stukken voor baljuw en schouten en schepenen van *Oosthuizen* zijn verleden, niet alleen zijn gedagteekend in de vorige eeuw, zoo als in de jaren 1702, 1704, 1712, 1717, 1724, 1738, 1740, 1763, 1789, maar ook in de jaren 1685, 1690, 1697 en zelfs in het jaar 1658, waaruit blijkt dat de kas langer dan twee eeuwen heeft bestaan. Dat verder de bestemming en het beheer van de armvoogden kas ten allen tijde is geweest ten behoeve van de algemeene armen te *Oosthuizen*, geheel afgescheiden van kerkelijk bestuur en van de diaconie der Hervormden, zijnde deze diaconie de eenige daar bestaande, weshalve de armvoogden kas steeds was bestemd voor de armen tot andere of wel tot geen der kerkgenootschappen behorende, en mitsdien eene afzonderlijke geheel zelfstandige instelling, zooals ook blijkt uit oude acten van cessie en transport van obligatiën ten laste van algemeene lands kantoren, die daarbij door diakenen der gereformeerde gemeente te *Oosthuizen* zijn overgedragen aan en ten behoeve van de armvoogden aldaar. Dat eindelijk de armvoogden kas steeds is geweest onder openbaar burgerlijk bestuur en tijdens het in werking treden der wet op het armbestuur zich nog altijd voortdurend bevond onder beheer van armvoogden, door het gemeentebestuur benoemd, weshalve deze instelling, als door de burgerlijke overheid geregeld en van harenwege bestuurd, is gerangschikt onder de instellingen bedoeld bij letter a van artikel 2 der wet op het armbestuur.”

Ons na deze verkregene inlichtingen nu bepalende bij de vraag, of hier gronden waren, om den Minister op nieuw te adieren, en wel, gelijk door de Synode duidelijk bedoeld werd, ten einde de diaconie van *Oosthuizen* uit de armvoogden kas ondersteuning te doen verkrijgen, zonder dat deze als subsidie zou moeten worden aangemerkt, zoo oordeelden wij, dat hiervoor geene gronden aanwezig waren, daargelaten of er op de juistheid van de mededeelingen van het

burgerlijk bestuur niet ook zou kunnen worden afgedongen, en de armvoogden kas vroeger welligt naar oorsprong en bestemming het eigendom der Hervormden was. Dit toch stond nu, naar onze meening vast, dat volgens officiële bescheiden de armvoogden kas te *Oosthuizen*, sedert het jaar 1818 als eene burgerlijke instelling erkend is, strekkende om de armen van alle gezindten te ondersteunen en daarom ook onder litt. a van art. 2 der wet op het armbestuur gebragt, welke van hare begrootingen en rekeningen van ontvangst en uitgaven volgens art. 19 der genoemde wet, verantwoording schuldig is aan het burgerlijk bestuur, waarop derhalve de bepalingen van het vierde hoofdstuk dier wet betreffende de subsidien geheel van toepassing zijn.

Ofschoon wij derhalve niet aan het door de kerkelijke besturen ondersteunde verzoek van den predikant van *Oosthuizen* konden voldoen, wij vonden ons evenwel wegens de moeilijkheid, waarin de diaconie aldaar verkeert, genoopt, om hare belangen, zoo veel in ons vermogen was, te bevorderen. Terwijl wij aan den Minister bij missive van den 15den Mei, n°. 23, te kennen gaven, dat wij ons door de uitkomst van ons onderzoek de gronden benomen vonden, waarop wij vroeger gemeend hadden gerustelijk de tusschenkomst van Zijne Excellentie te kunnen inroepen, om aan de diaconie te *Oosthuizen* uit de armvoogden kas aldaar ondersteuning te doen verschaffen, zonder dat deze ondersteuning haar als subsidie zou behoeven te worden toegerekend, zoo deden wij Zijne Excellentie daarbij opmerken, hoe de diaconie te *Oosthuizen* zich nu werkelijk in zeer verlegene omstandigheden bevindt, daar zij eenmaal verklaard hebbende tot den normalen toestand te zijn teruggekeerd, naar de bepalingen van het reglement voor de diaconien van geen kerkelijk bestuur de vergunning zou kunnen verkrijgen, om subsidie te vragen of aan te nemen, en nu, van de bijdragen uit de armvoogden kas verstoken, geene toereikende middelen bezit, om in de behoeften van hare armen te voorzien, terwijl hare onverzorgd gelatene armen door de bestuurders dier kas worden afgewezen. Op dezen grond verzochten wij den Minister ons te veroorloven, dat wij nogmaals langs anderen weg iets ten gunste der diaconie zochten te bewerken. Wij voerden hiertoe aan, dat, indien de armvoogden kas te *Oosthuizen* ook al eene burgerlijke instelling ware, er toch geene wezenlijke bezwaren konden bestaan, dat zij weldadigheid bewijze aan de armen, voor welker verzorging de diaconie geene middelen bezit, daar het niet twijfelachtig schijnt, dat zij over aanzienlijke fondsen kan beschikken, meer dan toereikende, om hare armen-verzorging verder uit te strekken, dan instellingen van dien aard doorgaans vermogen. Wij riepen daarom de tusschenkomst van Zijne Excellentie in, om de veelvermogende medewerking van haren ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken te verkrijgen, ten einde het gemeentebestuur van *Oosthuizen* te bewegen, om daartoe aan de beheerders der armvoogden kas de vereischte vrijheid van handelen te laten, waardoor de diaconie onder de gegeven omstandigheden eene billijke verligting zou erlangen en de gerezene moeilijkheden grootendeels uit den weg zouden genomen worden.

Aan den kerkeraad schreven wij tevens ten zelfden dage bij missive, n°. 24, dat hem, om de boven aangevoerde redenen, niet anders overbleef dan zijne diaconie overeenkomstig art. 9 van het reglement voor de diaconien hare bedeeeling te doen inrigten naar de middelen waarover zij nog te beschikken had en slechts zoo veel personen te ondersteunen als deze middelen zouden gedooogen, maar dat wij nu ook, geenen anderen raad te geven hebbende, vertrouwden, dat de bestuurders der armvoogden kas zich hierdeor genoopt zouden gevoelen, om zich het lot der verlatene armen aan te trekken, gelijk wij door

evengenoemd schrijven aan den Minister altans beproefd hadden hiertoe naar vermogen mede te werken.

4°. Vergunning tot voortduring van den abnormalen toestand der diaconie te *Leiden*.

4°. Omtrent de diaconie te *Leiden* ontstond bij ons, na herhaalde overweging der gronden ten vorigen jare voor ons advies aangevoerd, zoodanig als in Bijlage B, blz. 76 vermeld is, geenerlei aarzeling, om haar overeenkomstig de magtiging der Synode in hare zitting van 18 Julij voorkomende, blz. 64 der Handelingen, de bedoelde vergunning tot voortduring van haren abnormalen toestand voor den tijd van drie jaren, derhalve tot ultimo December 1862, te verleen. Bij missive van 17 October, n°. 11, is hiervan aan den kerkeraad door tusschenkomst der kerkelijke besturen kennis gegeven.

5°. Correspondentie met het classicaal bestuur van *Zierikzee* en den Minister ter zake van de verwikkelingen wegens de armen verzorging te *Serooskerke*, classis *Zierikzee*.

5°. Het door ons ten vorigen jare verrigte ter zake van de weerstrevigheid van den kerkeraad te *Serooskerke*, om zich naar de bepalingen van het reglement te gedragen, en de weigering van het burgerlijk bestuur om de aldaar bestaande overeenkomst te doen ophouden, vermeld in Bijlage B, blzz. 72, 73, heeft mede de goedkeuring der Synode mogen wegdragen, (zie Hand. bladz. 64) en wij vonden hierin de lastgeving, om den ingeslagenen weg met het classicaal bestuur van *Zierikzee* tot beëindiging van de bestaande droevige verwikkelingen, te blijven bewandelen. Naar de gelegenheid, die ons gegeven werd, hebben wij ons overeenkomstig die magtiging zoeken te gedragen, ons verheugende dat de door ons aangeradene maatregelen aanvankelijk niet ongunstig gewerkt hebben. Ten antwoord toch op ons schrijven werd ons door het genoemde kerkelijk bestuur bij missive van den 21sten October, ger. sub n°. 134, berigt, dat de stand der zaken beter is en goede hope op eene gewenschte uitkomst geeft, waarom het geoordeeld had gebruik te moeten maken van onze magtiging, om de diaconie vergunning te verleen tot voortduring van den abnormalen toestand tot 31 December 1860. Wij schreven hierop bij brief van 25 October, n°. 47 terug, dat wij de mededeeling van het bestuur met blijdschap vernomen hadden, en ofschoon wij vermoedden, dat onze aanschrijving niet goed begrepen was, daar wij den termijn van vergunning slechts tot ultimo December des loopenden jaars gesteld hadden, wij evenwel niet aarzelden de handeling van het bestuur door onze goedkeuring te bekrachtigen, in de overtuiging dat het daarmede naar zijne wijsheid was te werk gegaan, en in het vertrouwen dat de verlangde uitkomst er door bevorderd zou worden.

Intusschen werd door den Minister bij missive van den 11den April, n°. 13, ger. sub n°. 444, het verzoek tot ons gerigt, om te willen overwegen, of er geene termen zouden kunnen worden gevonden, om gunstig te beschikken op een bij ons aanhangig verzoek van den kerkeraad te *Serooskerke*, strekkende om vergunning te bekomen tot het voorloopig doen voortduren van den in kerkelijken zin abnormal genoemden toestand van de diaconie dier gemeente, overeenkomstig het verlangen van den Minister van Binnenlandsche Zaken, volgens diens, met andere op de zaak betreffende stukken, daarbij mede gedeeld schrijven van 4 April, n°. 193, afdeeling 7. Wij stelden deze stukken aanstonds in handen van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, met uitnoodiging om daarover het classicaal bestuur van *Zierikzee* te hooren, en ons de consideratien dier besturen kenbaar te maken. Bij hernieuwing verkregen wij door de rapporten derzelven, van het classicaal bestuur dd. 27 en 30 April en van het provinciaal kerkbestuur dd. 5 Mei, de aangename zekerheid, dat de gesteldheid der zaak een gunstiger aanzien heeft; door verandering van

het personeel des kerkeraads bestond daar eene betere gezindheid; er waren van die zijde werkelijk pogingen aangewend, om de diaconie tot den normalen toestand terug te brengen; en wanneer het gemeentebestuur ook mogt blijven weigeren, om in eene voorgestelde schikking te treden, zou men naar de aanwijzing der Synodale Commissie geenszins schromen tot opheffing van de bestaande overeenkomst den weg van regten in te slaan. Daarom werd het door geen van beide besturen wenschelijk geacht, om door inwilliging van het verlangen van den Minister van Binnenlandsche Zaken den gunstigen loop der zaak te stremmen of te belemmeren; veeleer werd ons in overweging gegeven, om de tusschenkomst van den Minister van Binnenlandsche Zaken in te roepen, om door diens invloed het burgerlijk bestuur van *Serooskerke* van zijne weigering om in eene minnelijke schikking te treden, terug te brengen. Het behoeft naauwelijks vermeld, dat wij ons geheel met deze consideratiën hebben vereenigd.

Met de opmerking dat de kerkeraad te *Serooskerke* reeds dezerzijds de verlangde vergunning voor zijne diaconie tot ultimo December van het tegenwoordige jaar verkregen had, ten einde den gegeven tusschentijd te gebruiken, om tot eene wettelijke regeling van zijne armenverzorging te geraken, namen wij in ons antwoord van 25 Mei, n°. 57, waarbij wij de rapporten der kerkelijke besturen, ter zake dienende, in afschriften overlegden, de vrijheid, om ons aan de daarin overgelegde consideratiën en adviezen te refereren, verklarende, dat ook wij ons overtuigd hielden, dat het in de gegevene omstandigheden geenszins geraten was, om den kerkeraad van den door de kerkelijke verordeningen voorgeschreven weg af te leiden, gelijk dan ook de bepalingen van het reglement voor de diaconien geenszins de bestendiging van den tegenwoordigen toestand van gemengde armenverzorging gedoogden. Wij voegden er in overeenstemming met het verlangen der kerkelijke besturen bij, dat wij doordrongen van het gewigt eener goede verstandhouding tusschen de kerkelijke en burgerlijke besturen, ons ook gerust op de bereidvaardige tusschenkomst van Zijne Excellentie verlieten, om de medewerking van den Minister van Binnenlandsche Zaken te bekomen, opdat de minnelijke schikking, welke door de eerstgenoemden tot wegruiming der bestaande moeilijkheden steeds wenschelijk geacht werd, ook van de zijde van het burgerlijk bestuur te *Serooskerke* mogt bevorderd worden.

6°. Ook hadden wij te overwegen het verzoek van *Amelia Begemann*, van *Roermond*, dd. 16 Junij 1859, ger. sub n°. 9893, vermeld Hand. 1859, blz. 180. Wij oordeelden dat de adressante niet ontvankelijk behoorde te worden verklaard, op grond dat de zaak door het kerkbestuur van *Limburg* was uitgewezen, en deze uitspraak zoowel door de Synodale commissie als door de Synode bij besluit van 5 Augustus 1858, zie Hand. 1858, blz. 49, 158, 159, 198, vergel. Bijl. B blz. 69, bevestigd is, terwijl de moeder daarin berust heeft en het ten overvloede nog aan de welwillendheid der Synode heeft te danken gehad, dat haar een pensioen, tot het verdubbelde bedrag, van f 200 door den Koning is verleend geworden.

Bij brief van 18 October, n°. 14, heeft de adressante van deze afwijzende beslissing, omtrent haar adres, kennis ontvangen.

7°. Mede werd door ons gevolg gegeven aan de lastgeving der Synode in hare zitting van den 23sten Julij, verg. Hand. blzz. 105, 106, betreffende de uitvaardiging van het

6°. Verzoek van *Amelia Begemann*, om in het genot van de voordeelen van het gratie-jaar te worden gesteld, in de plaats van hare overledene moeder.

7°. Uitvaardiging van het door de Synode finaal gearresteerde ge-

wijzigde formulier G bij het reglement op de vacaturen.

door haar finaal gearresteerde gewijzigde formulier G, bij het reglement op de vacaturen, nadat ons door kennisneming van de daarop betrekkelijke missiven, ger. sub n°. 184, 308, 373, 376, 379, 408, 421, 427, 484, 460, 466 en 484, gebleken was, van de eenparige goedkeuring der provinciale kerkbesturen. Bij missive van 15 Mei, n°. 14, gaven wij krachtens art. 12 van het Algemeen Reglement, den Minister kennis van deze uitvaardiging en het in werking stellen van het formulier op den 1sten Julij eerstkomende, terwijl wij bij adres van 29 Mei, n°. 59, van Zijne Excellentie de vereischte ordestelling op het drukken van hetzelfde verzocht hebben.

8°. Berigt omtrent de lastgeving tot uitvaardiging van het finaal gearresteerde reglement op het hulp-predikerschap.

8°. Aan soortgelijke lastgeving ten aanzien van het finaal gearresteerde reglement op het hulppredikerschap, hebben wij nog geen volledig gevolg kunnen geven. Wel bleek ons dat het, blijkens de ingekomene missiven, ger. sub n°. 184, 317, 374, 378, 407, 419, 428, 433, 460, 466, 472 en 483, met uitzondering van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, de goedkeuring van alle kerkbesturen verkregen had, en derhalve als aangenomen mogt worden aangemerkt, maar tot de uitvaardiging vonden wij voor alsnog geene vrijheid, waar art. 1 van de wet op de kerkgenootschappen ons voorschreef, het aangenomene reglement aan de goedkeuring des Konings te onderwerpen. Terwijl wij derhalve den Minister de in art. 12 van het Algemeen Reglement bevolene kennisgeving gaven in dezelfde missive van 15 Mei, n°. 14, hebben wij ons om de bedoelde goedkeuring bij adres van dezelfde dagteekening tot Zijne Majesteit gewend en de commissie voor spoedvorderende zaken gemagtigd, om, na de te verwachten Koninklijke goedkeuring, voor de volledige uitvoering van den last der Synode zorg te dragen.

II. Verrigtingen naar aanleiding van bij de commissie ingekomen stukken.

II. In de tweede plaats vestigen wij uwe aandacht op onze verrigtingen door vele stukken te weeg gebragt, die zoowel van den Minister als van verschillende collegiën en personen bij ons zijn ingekomen. Daarvan diende een aantal slechts tot kennisgeving; het grootere deel strekte evenwel tot overweging en behandeling van allerlei onderwerpen, dikwerf van zeer gewigtigen aard.

A. Stukken tot kennisgeving.

A. De stukken, welke wij tot kennisgeving ontvingen en voor zoodanig ook hebben aangenomen, waren deels van den Minister, deels van verschillende collegiën en personen.

1°. Kennisgevingen van den Minister betreffende:

1°. Behalve de stukken, welke wij, bij de onderwerpen op welken zij betrekking hadden, afzonderlijk vermeld hebben, betroffen de kennisgevingen van den Minister:

a. Ordestelling op het drukken van onderscheidene ontwerpen en verordeningen enz. ten dienste van de kerkelijke besturen en van de Synodale commissie.

a. het drukken van onderscheidene reglementaire onderwerpen en verordeningen ten behoeve van de kerkelijke besturen, alsmede van het reglement van orde en de agenda voor onze vergaderingen, waarvoor onzerzijds de vereischte ordestelling was aangevraagd, respectievelijk ger. sub n°. 56, 86, 98, 134, 135, 143, 145, 146, 227, 228, 229, 299, 363;

b. Erkenning van het bestaan van afgescheidene gemeenten.

b. de erkenning, volgens vermelde Koninklijke besluiten, van het bestaan van christelijke afgescheidene gemeenten te *Doetinchem*, *Schoonebeek*, *Lutten (Ambt Hardenberg)* en *Gees (Oosterhesselen)*, bij missive van 18 November n°. 14, 1 December n°. 18, 16 December n°. 16 en 11 Februarij n°. 16 ger. sub n°. 166, 187, 214 en 268;

c. een Koninklijk besluit nopens de splitsing van de kerkelijke gemeenten van *Made* en *Drimmelen*, onder de classis van *Breda* in twee zelfstandige gemeenten, met prijsgeving van het Koninklijk regt van collatie en met vermeerdering van geldelijke bijdragen uit 'slands kas van f 240, ten einde aan iederen predikant afzonderlijk eene jaarwedde van f 800 te verzekeren.

c. Splitsing van de gemeenten te *Made* en te *Drimmelen* tot twee afzonderlijke gemeenten, met afstand van het koninklijk collatieregts en verandering van hare begrenzing.

Deze mededeeling bij ministeriele missive van 19 October n°. 14, ger. sub n°. 117, werd met bijzondere belangstelling door ons vernomen. Later kwam nog bij missive van 25 Januarij n°. 20, ger. sub n°. 249, het bericht in van een Koninklijk besluit, nopens de verandering der begrenzing van de gemeenten, in verband met hare splitsing, door toevoeging der buurtschap *Oud Drimmelen* tot de gemeente te *Made*;

d. een Koninklijk besluit nopens de verheffing van de gemeente te *Soesterberg* tot een zelfstandig bestaan, met toekenning eener jaarlijksche bijdrage van f 400 voor het tractement van haren predikant, bij missive van 27 October n°. 11, ger. sub n°. 142;

d. Verheffing van de gemeente *Soesterberg* tot een zelfstandig bestaan.

e. een Koninklijk besluit nopens de opheffing van de combinatie der gemeenten te *Roermond* en *Weert*, en zelfstandig verklaring der laatstgenoemde, met toekenning van eene jaarlijksche bijdrage van f 400 uit 'slands kas voor het tractement van haren predikant. Met blijdschap ontwaarden wij uit deze missive van 23 Augustus n°. 13, ger. sub n°. 58, dat de zelfstandig-verklaring der gemeente te *Weert* ten laatste werkelijk tot stand was gekomen;

e. Opheffing van de combinatie van de gemeenten te *Roermond* en te *Weert*, en zelfstandig verklaring der laatstgenoemde met eenen eigenen predikant.

f. een Koninklijk besluit nopens de opheffing desgelijks van de combinatie der gemeenten te *Augustinusga* en *Surhuizum*, en bepaling dat de landsjaarwedde van f 600, tot dus verre aan de predikantsplaats der gecombineerde gemeenten verbonden, aan den predikant te *Augustinusga* zal worden toegerekend, en dat voor den predikant te *Surhuizum* nog uit 's Rijks kas f 400 zal worden verleend, om hem door afzondering van een gelijk bedrag uit de kerkefondsen mede een tractement van f 800 te verzekeren, volgens missive van 27 Maart n°. 12, ger. sub n°. 304;

f. Opheffing van de combinatie der gemeenten te *Augustinusga* en *Surhuizum* en zelfstandig verklaring derzelven met afzonderlijke predikanten.

g. een Koninklijk besluit tot goedkeuring van de kerkelijke combinering der dorpen *Tjummrum* en *Firdgum*, overeenkomstig de toestemming daarvoor gegeven door het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, volgens missive van 19 November n°. 12, ger. sub n°. 165;

g. Kerkelijke combinering van de dorpen *Tjummrum* en *Firdgum*.

h. een Koninklijk besluit, waarbij aan de gemeente te *Joure* voor eenen tweeden predikant toegestaan wordt eene jaarlijksche toelage van f 500, om, met de hem te verstrekken gelden, tot een gelijk bedrag, uit den boezem der gemeente, zijn tractement te brengen tot de som van f 1,000, volgens missive van 19 Januarij n°. 13, ger. sub n°. 245;

h. Toekenning van eenen tweeden predikant aan de gemeente te *Joure*.

i. een Koninklijk besluit, waarbij aan den predikant *J. Domisse Cz.*, predikant te *Stavoren*, eene jaarlijksche tractement-verhooging van f 80 wordt toegestaan, tot tegemoetkoming voor de ten zijnen laste komende huur der pastorijs van dit bedrag, opdat hem het genot van een tractement van f 800 verzekerd blijve, met voorbehoud, om bij eventuele

i. Tijdelijke tractementverhooging van den predikant te *Stavoren*.

vacature aldaar niet met het verstrekken van deze tractement-verhooging voort te gaan, tenzij dat het alsdan mogt blijken, dat het in de gemeente aan het vermogen ontbreekt, om door middel van een alterum tantum het predikants-tractement te helpen verbeteren, volgens missive van 13 Februarij n°. 14, ger. sub n°. 269;

Terwijl deze Koninklijke beschikking met erkentelijkheid vernomen werd, vroeg de vice-president het woord, om als president van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, den Minister, juist ter vergadering tegenwoordig, persoonlijk zijne bijzondere dankbaarheid te betuigen wegens de gunstige voordragt van Zijne Excellentie ten behoeve eener gemeente, zoo hulpbehoevend als die van *Stavoren*;

j. Verleende toelagen aan hulppredikers.

j. verleende toelagen aan hulppredikers, als aan den candidaat *T. Buiten te Smilde*, voor de dienst te *Boven-Smilde*, ten bedrage van *f* 75 voor het jaar 1860, of zooveel korter als die gemeente in het bezit zal komen van eenen vasten predikant; aan den candidaat *A. A. C. Sels*, als hulpprediker te *Alphen*, ten bedrage van *f* 100; aan den candidaat *N. E. van Laer Dinckgreve* te *Wijnjeterp*, voor de dienst te *Bakkeveen*, ten bedrage van *f* 68.75 en verhooging dezer toelage vervolgens tot *f* 100; aan den emeritus-predikant *C. Ribbins* van *Schokland* te *Buurse*, ten bedrage van *f* 100; aan den candidaat *G. J. Blom* te *Heusden*, ten bedrage van *f* 50, en aan den candidaat *F. C. van der Kulk* te *Bussum*, ten bedrage van *f* 75, respectvelijk volgens missive van 3 Januarij n°. 10, 4 Januarij n°. 17, 27 Januarij n°. 14 en 31 Januarij n°. 11, ger. sub n°. 226, 233, 251 en 259;

k. Verleende toelagen aan gemeenten.

k. verleende toelagen aan de gemeente te *Katwijk aan Zee*, ten bedrage van *f* 200, ter bezoldiging van eenen krankbezoeker en catechiseermeester, in plaats van eenen tweeden predikant; aan de gemeente te *Scheveningen* van *f* 150, om haar in staat te stellen om de bezoldiging van den catechiseermeester en krankbezoeker *S. Jol*, tot *f* 300 te verhoogen; aan de gemeente te *Zuidervoude* van *f* 80, ten einde haar in het gaande houden van hare kerkelijke administratie behulpzaam te zijn, inzonderheid tot voldoening van hare bijdrage voor de jaarwedde van hare predikant; aan de gemeente te *Calandsoog*, reeds in Bijlage A, blz. 43 van ons verslag vermeld; aan de gemeente te *Vere*, ten bedrage van *f* 250, om, bij eene toelage van *f* 100 van de gemeente zelve, te strekken tot bezoldiging van eenen krankbezoeker en catechiseermeester, en aan de hervormde gemeente te *Slecuwijk*, ten bedrage van *f* 50, ten einde haar voor de bezoldiging van haren voorzanger en voorlezer te gemoet te komen, alles bij missiven van 2 Mei, n°. 9, ger. sub n°. 369;

l. Verhooging van jaarlijksche toelagen aan de verschillende ringen van de classis van Dokkum.

l. eene verhooging van de jaarlijksche toelagen aan de verschillende ringen van de classis van *Dokkum*, toegestaan ten gevolge nog van de nieuwe ringverdeeling in die classis bij Synodaal besluit van 12 Julij 1850 vastgesteld, (verg. Hand. van 1850 blz. 238, 247, 248, 357) volgens missive van 14 Mei, n°. 14, ger. sub n°. 497;

m. Toepassing van het reglement op de administratie der kerkelijke fondsen in de provincie Gelderland op de gemeente te Ellecom.

m. een besluit van Zijne Majesteit den Koning, dd. 18 April, n°. 131, tot intrekking van het Koninklijk besluit van 3 Februarij 1836, n°. 71, waarbij de gemeente te *Ellecom* was uitgezonderd van het reglement op de kerkelijke administratie der Hervormden in *Gelderland* en tot bepaling, dat op haar zal worden toegepast het reglement op de administratie

der kerkelijke fondsen voor de Hervormden in de provincie *Gelderland*, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 23 Julij 1821, n°. 13, volgens missive van 23 April, n°. 7, ger. sub n°. 358;

Met groote belangstelling en ingenomenheid werd deze kennisgeving door ons vernomen, als getuigenis gevende hoe ernstig de Regering werkzaam geweest is, om aan het regtmatige verlangen van den kerkeraad der gemeente te *Ellecom* te voldoen.

n. een Koninklijk besluit van 6 Augustus, n°. 59, volgens missive van 20 Augustus, n°. 13, ger. sub n°. 50, tot wijziging van het reglement op het bestuur der Protestantsche kerken in *Neêrlands Indië*, hetwelk door ons van dat bijzondere belang geoordeeld werd, dat wij den inhoud in ons tegenwoordig verslag wilden hebben opgenomen; het luidt als volgt:

n. Koninklijk besluit tot wijziging van het reglement op het bestuur van de protestantsche kerken in Neêrlands Indië.

„ WILLEM III, ENZ.

„ Willende voorzien in eene betere regeling der onderlinge verhouding van de met de stoffelijke en geestelijke belangen der Protestantsche gemeenten in *Nederlandsch Indië* belaste collegien en personen.

„ Gezien het rapport van Onzen Minister van Staat, Minister van Kolonien van 3 Aug. 1859 lit A. n°. 21.

„ Gezien de Koninklijke besluiten van den 28sten October 1840 n°. 57 (*Indisch Staatsblad* 1844 n°. 34) en 23 Maart 1852 n°. 3.

„ Hebben goedgevonden en verstaan te bepalen:

„ *Eerstelijk* dat art. 11 van het bij Koninklijk besluit van 23 October 1840 n°. 57 (*Indisch Staatsblad* 1844 n°. 34) goedgekeurd en gearresteerd reglement op het bestuur der Protestantsche kerk in *Nederlandsch Indië* zal worden gewijzigd, en luiden zal als volgt:

„ Alle kerkeraden, administrateurs van kerkekassen, diaconien en liefdadige gestichten, die uit kerk of diaconie kassen onderhouden worden, zijn aan het kerkbestuur ondergeschikt en verantwoording schuldig aan de Algemeene Rekenkamer, voor zoover zulks is overeen te brengen met de verantwoording van genoemde administrateurs.

„ *Ten tweede* dat aan het evengemelde reglement zal worden toegevoegd een artikel van den volgende inhoud:

„ Aan *predikanten* is toevertrouwd en aanbevolen de openbare verkondiging des Evangelies, het bedienen van Doop en Avondmaal, de leiding der openbare godsdienst-oefeningen, de huwelijks inzegening, het geven van onderwijs in de godsdienst, de herderlijke zorg en het bestuur van al de vergaderingen des kerkeraads.

„ Aan *ouderlingen* is toevertrouwd en aanbevolen met predikanten bezig te zijn in de herderlijke zorg voor de gemeente, de bevordering van- en het toezigt op het onderwijs in de godsdienst en de handhaving van orde en tucht, voorts het ijverige samenwerken met dezen in alles wat aan de christelijke volmaking der gemeente kan dienstbaar wezen.

„ Aan *diakenen* is toevertrouwd en aanbevolen de meer bijzondere zorg voor de armen der gemeente. Daartoe zijn zij belast met het dagelijksche beheer der diaconiefondsen, met het innen van alle, onder welken titel ook, aan de diaconie der gemeente aankomende gelden, met het inzamelen der liefdegaven en met het besteden van dit een en ander tot die godsdienstige en zedelijke einden, welke de christelijke gemeente voor hare armen beoogt.

„ In gemeenten met een of twee predikanten doen zij dit onder medewerking, en in die met drie of meer predikanten onder toezigt van predikanten en ouderlingen.

„ Het vaststellen van collecten, de zorg voor de diaconie-goederen, alsmede voor de geestelijke behoeften der armen, is vooral aan predikanten, ouderlingen en diakenen te zamen opgedragen.”

„ Onze Minister van Staat enz.

α. Benoemingen in de commissie voor de Protestantsche kerken in Nederlands Oost- en West-Indien.

α. de benoemingen bij Koninklijk besluit van 11 November, n°. 71, volgens missive van 18 November, n°. 16, ger. sub n°. 164, tot leden der commissie voor de zaken der Protestantsche kerken in *Nederlands Oost- en West-Indie*, de heeren *S. F. van Hasselt*, secretaris der Algemeene Synode, en *H. L. Oort*, predikant te 's *Gravenhage*; verder tot president de heer *F. de Willigen*, predikant te 's *Gravenhage*, tot vice-president de heer *K. N. Meppen*, predikant te 's *Gravenhage* en secretaris van de Evangelisch-Luthersche Synode; en tot buitengewone leden of consulenten de heeren *I. J. Rammelman Elsevier*, oud-Gouverneur van *Curaçao*, thans adviseur bij het Departement van Kolonien, en *J. D. van Herwerden*, oud-resident in de *Oost-Indien*, te 's *Gravenhage*.

2°. Kennisgevingen van verschillende collegiën en personen.

2°. Als stukken die door verschillende collegiën en personen ons tot kennisneming werden toegezonden, hebben wij de volgende te vermelden:

a. Uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* in zake het geschil in den Utrechtschen kerkeraad, vroeger bij de commissie in cassatie behandeld.

a. eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, dd. 4 Augustus 1859, ter zake van een geschil in den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Utrecht*, vroeger bij de Synodale commissie in cassatie behandeld, toegezonden in afschrift bij missive van den 20sten Augustus d. v., ger. sub n°. 52.

Deze uitspraak werd door ons voor kennisgeving aangenomen, omdat naar ons oordeel op haar artt. 28 en 29 van het reglement voor kerkelijk opzigt en tucht niet toepasselijk zijn, naar de verklaring der Synodale commissie ten aanzien van uitspraken in geschillen en de stilzwijgende goedkeuring hieraan door de Synode gegeven (zie Handelingen van 1859, blz. 181, verg. met Bijl. B, blz. 33);

b. Uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, tot ontzetting van kerkeraadsleden te *Zuid-Beijerland* wegens weerstraving van kerkelijke reglementen.

b. eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, dd. 22 November 1859 tot ontzetting van de kerkeraadsleden der gemeente te *Zuid-Beijerland*, buiten den predikant, wegens verstering van orde door verzet tegen de kerkelijke reglementen, in afschrift toegezonden bij begeleidende van December d. v., ger. sub n°. 208.

Ook dit stuk namen wij slechts voor kennisgeving aan, vermits het niets bevatte, dat ons tot bijzondere opmerkingen aanleiding kon geven;

c. eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, dd. 1 Maart 1860, ingezonden bij afschrift met geleidende van 15 Maart d. v., ger. sub n°. 287, houdende op het ingestelde hooger beroep van veroordeelden, vernietiging van eene beslissing van het classicaal bestuur van *Hoorn*, dd. 13 October b. v., waarbij zes leden van den kerkeraad der gemeente te *Grootebroek*, als bepaald hebbende geweigerd zich tot volledige naleving van het reglement op de diaconien te verbinden, met toepassing van art. 3, al. 2 van het reglement op de kerkeraden, in verband met art. 4, al. 5 van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, voor den tijd van zes weken in de waarneming hunner kerkelijke bediening geschorst werden.

c. Uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* tot vernietiging in hooger beroep van eene uitspraak van het classicaal bestuur van *Hoorn* in zake de schorsing van zes kerkeradsleden te *Grootebroek*.

Omtrent deze uitspraak oordeelden wij de bepaling vervat in art. 29 van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht in toepassing te moeten brengen, nadat wij, zooals wij beneden, onder B, 4°. a. γ. willen vermelden, het classicaal bestuur van *Hoorn* in zijn verzoek om cassatie dezer uitspraak niet ontvankelijk hadden moeten verklaren. Wat wij hadden op te merken zal u van zelven kenbaar worden uit den inhoud van ons schrijven aan het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, dd. 18 Mei, n°. 35, het luidde als volgt:

„ De Algemeene Synodale commissie der Nederlandsche Hervormde kerk, heeft de eer aan het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* de ontvangst te berigten van een afschrift zijner beslissing gewezen den 1sten Maart 1860, waarbij op het hooger beroep van zes kerkeradsleden der Hervormde gemeente te *Grootebroek* is vernietigd eene uitspraak van het classicaal van *Hoorn*, dd. 13 October bevorens, houdende veroordeeling van de bedoelde kerkeradsleden voor den tijd van 6 weken tot schorsing in de waarneming hunner kerkelijke bedieningen, wegens tegenstreving van het reglement voor de diaconien.

Opmerkingen deswegens aan het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*.

„ De commissie kan niet ontveinzen, dat de kennisgeving der medegedeelde uitspraak en der daartoe geleid hebbende gronden, bedenkingen bij haar heeft doen ontstaan, welke haar van genoegzaam gewigt zijn voorgekomen, om krachtens art. 29 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht bescheidenlijk onder Uw Hoog Eerw. aandacht te worden gebragt.

„ Die bedenkingen betreffen deels de waardering van de handelwijze van het classicaal bestuur van *Hoorn*, deels de toepassing van art. 47 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, een en ander naar aanleiding van de daaromtrent in Uw Hoog Eerw. beslissing vervatte overwegingen.

„ In de eerste plaats is aan de Synodale commissie niet overtuigend gebleken, dat ten dezen voldoende grond bestond tot de bemerking, dat het classicaal bestuur: „ meer dan geschied is en alvorens tot het aanwenden van het gebruikte tuchtmiddel te komen, zulks door raadgeving, teregtwijzing, waarschuwing en bestraffing in den geest der broederlijke liefde, had behooren te doen.” Daargelaten toch, dat de kerkelijke reglementen geen en bepaalden maatstaf aan de hand geven, waaraan dat *meerdere* of *mindere* in ieder geval met zekerheid is te toetsen, en de wijze van toepassing der bedoelde monitoire maatregelen aan de voorzigtigheid en het geweten van het handelende bestuur is overgelaten, blijkt het, dat het classicaal bestuur van *Hoorn*, door in de eerste plaats de bedoelde kerkeradsleden bij schrijven van 6, 7 Junij 1859 op hun pligtverzuim opmerkzaam te maken en dringend op te wekken tot terugkeer; door hen vervolgens bij missive van den 12den Julij 1859 in de gelegenheid te stellen om hun den 20sten Junij bevorens genomen onwettig besluit te herstellen, en hen

eindelijk, onwillig blijvende van hier aan te voldoen, ter vergadering van den 13den October 1859 het onregtmatische hunner handelwijze bij broederlijke en langdurige zamenspreking vruchteloos te hebben onder het oog gebragt, de middelen van overtuiging redelijkerwijze had uitgeput en aan de bedoeling des kerkelijken wetgevers ten dezen genoegzaam had voldaan.

„ Doch grooter bezwaar is nog bij de Synodale commissie gerezen tegen de laatste overweging in Uw Hoog Eerw. beslissing, en welke de daarop volgende vernietigende uitspraak wel in 't bijzonder schijnt te hebben gemotiveerd. Zij luidt als volgt: „ dat het bestuur de zaak onderzocht en in behandeling genomen hebbende, zoodra het te regt of te onregt tot de overtuiging was gekomen, dat art. 3, alinea 2, van het Synodaal Reglement voor de kerkeraden en wel bepaaldelijk de qualificatie van de appellanten, als zouden deze tegenstrevers zijn van kerkelijke verordeningen, de grond moest worden van eene te doene uitspraak, zich van de verdere behandeling der zaak had behooren te onthouden, en haar volgens art. 47 van het Reglement van opzigt en tucht had behooren te verwijzen naar het provinciaal kerkbestuur.” Dat aan deze stelling eene verkeerde wet-toepassing ten grondslag is gelegd, is haars crachtens niet twijfelachtig. Immers zoude de bedoelde verwijzing ingevolge art. 47, alinea 3 van het Reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, *alleen dan* hebben moeten geschieden, bij aldien het classicaal bestuur van *Hoorn*, ten gevolge van voorloopig onderzoek of van de behandeling der zaak, van oordeel was geweest, dat de bezwaren tegen de bedoelde kerkeraadsleden aanleiding zouden kunnen geven *tot ontzetting* uit hunne kerkelijke bedieningen, terwijl de uitspraak van dat bestuur het voldingende bewijs levert, dat het *daartoe geene termen* vond, maar het onderwerpelijke feit genoegzaam gecorrigeerd achtte met de straf van *schorsing* voor den tijd van zes weken. De aanhaling van art. 3, alinea 2, van het Reglement voor de kerkeraden, doet het vermoeden ontstaan, dat men diensvolgens in het tegenstreven van kerkelijke verordeningen door ouderlingen en diakenen eene *volstrekten* grond heeft gezien tot hunne *ontzetting* als zoodanig, doch waarbij alsdan is uit het oog verloren, dat het bedoelde artikel geenszins is van *poenale* strekking, doch alleen regelt de vereischten van *benoembaarheid* van kerkeraadsleden, en ten anderen dat zoodanige opvatting wordt gewraakt door het algemeene beginsel van het Reglement voor kerkelijk opzigt en tucht, krachtens hetwelk geene *bepaalde* straffen tegen *bepaalde* overtredingen zijn vastgesteld, doch het oordeel omtrent de soort en de zwaarte van het aan te wenden tuchtmiddel, mits binnen de grenzen daartoe gesteld, aan de wijsheid des regters is overgelaten. Het zijn de bovenstaande opmerkingen tegen de haar medegedeelde beslissing, welke de Synodale commissie gemeend heeft niet te mogen achterhouden, doch welke zij het overeenkomstig hare roeping heeft geacht, op de meest beleefde wijze aan de nadere overweging en behartiging van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* aan te bevelen.”

Bij dit onderwerp is de heer *Koning*, als lid van het genoemde provinciaal kerkbestuur, buiten overweging en besluit gelaten.

d. Opgave van tot den normalen toestand teruggekeerde diaconien in *Zuidholland*.

d. eene mededeeling van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, dd. 14 Mei 11, ger. sub n°. 494, dat volgens ingekomene berigten der respective classicale besturen sedert de laatste opgave tot den normalen toestand zijn teruggekeerd de na te melden diaconien:

onder de classis van *Rotterdam*, te *Vlaardingen*, *Maasland*, *Charlois*;

onder de classis van *Leiden*, te *Koudekerk*, *Woubrugge*, *Leimuiden* en *Bodegraven*;
 onder de classis van *Dordrecht*, te *Papendrecht*, en
 onder de classis van *Gouda*, te *Meerkerk*.

De mededeeling werd door ons voor kennisgeving aangenomen.

e. berigten van de aanneming der door de Synode uitgebrachte benoemingen, welke wij het genoeg hebben tot u over te brengen, als van de heeren mr. *J. H. de Sitter*, ouderling te *Groningen* tot lid, en van den heer *V. F. J. Boonacker* predikant, tot secundus-lid van de Algemeene Synodale commissie; van den heer *L. van Schouwenburg* tot secundus bij continuatie van den Quaestor-Generaal en van den heer *H. J. van Hoorn*, predikant te *Amersfoort*, tot lid van de commissie van toezigt over den druk en de uitgaven der Evangelische Gezangen, respectielijk volgens de missiven, ger. sub n°. 34, 32, 42 en 60.

e. Berigten van de aanneming van bevoemingen.

f. aanbiedingen van boekgeschenken, als: bij hernieuwing van den heer *A. A. J. Mounier*, zijnde de laatstelijk uitgekomen afleveringen van het tijdschrift ter bevordering van het christelijk leven in *Neêrlands-Indie*, ger. sub n°. 45, en van den heer *H. M. C. van Oosterzee*, predikant te *Oirschot*, zijnde het eerste gedeelte van zijn Handboek van het kerkregt in de Nederlandsche Hervormde kerk, met begeleidende aan de Synode en de Synodale commissie van 14 Mei, ger. sub n°. 505.

f. Aanbieding van boekgeschenken

Wij vertrouwen dat deze geschenken door u met dankbaarheid zullen ontvangen en vooral ook het laatstgenoemde werk door u met belangstelling zal worden aangenomen.

B. Velerlei en belangrijk doorgaans waren onze verrigtingen, veroorzaakt door de stukken die ons ter overweging en behandeling werden toegezonden. Betroffen zij onderwerpen van allerlei aard, wij vertrouwen de geregelde orde in ons verslag te bewaren, wanneer wij ze onderscheiden naar hunne verschillende strekking, als: 1°. vragen behelzende tot inlichting omtrent algemeene kerkelijke verordeningen; 2°. verlangen uitdrukken om onze beschouwingen en raadgevingen omtrent onderscheidene aangelegenheden te vernemen; 3°. verzoeken tot ons brengende om onze hulpvaardige tusschenkomst en medewerking; 4°. onze beslissing inroepende in verschillende voorkomende gevallen.

B. Stukken tot overweging en behandeling.

1°. Slechts een viertal stukken kwamen tot ons, die de strekking hadden om inlichtingen te ontvangen ten aanzien van algemeene kerkelijke verordeningen, als:

1°. Vragen tot inlichting omtrent algemeene kerkelijke verordeningen.

a. Van den kerkeraad der Nederduitsche gemeente te *Delft* van den 10den November jl., ger. sub n°. 176.

In het onzekere of in art. 16 2°. van het Synodaal Reglement voor de kerkeraden, waar het *bepalen van collecten* onder het werk van den algemeenen kerkeraad genoemd wordt, alle collecten zonder onderscheid bedoeld worden dan alleenlijk de collecten, welke de armen der gemeente betreffen, verlangde men hieromtrent door ons onderrigt te worden. Bij deze vraag kwam ons aanstonds het geschil voor den geest, dat vroeger ten

a. Vraag van den kerkeraad te *Delft* om verklaring van art. 16 2°. van het Synodaal reglement voor de kerkeraden betreffende het onderling overleg in het bepalen van collecten.

jare 1855 te *Amsterdam* tusschen den bijzonderen kerkeraad en het collegie van diakenen wegens eene beraamde collecte ten behoeve van het Nederlandsche Zendinggenootschap op het Kersfeest ontstaan was, en hetgene ten dien aanzien door de Synodale Commissie met opgevolgde goedkeuring der Synode beslist werd. Naar ons eenparig oordeel moest de gebezigde uitdrukking uit art. 20 van het Algemeen Reglement, in zijne 4de alinea verklaard worden. Om intusschen geheel binnen de grenzen van onze bevoegdheid te blijven, antwoordden wij den kerkeraad bij missive van 10 December 1859, n°. 66, dat de Algemeene Synodale Commissie geene wettelijke verklaringen van reglementaire bepalingen kon noch mogt geven, maar dat zij desniettemin geenszins aarzelde, om den kerkeraad hare meening te doen kennen, dat art. 16 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden, wat de genoemde uitdrukking aangaat, in dien zin moet verstaan worden, dat alle collecten bij de openbare godsdienstoefening te houden, vastgesteld of bepaald moeten worden, krachtens art. 20, 4de alinea van het Algemeen Reglement, door den algemeenen kerkeraad, blijkens het besluit der Synode van 1855, blz. 141, overeenkomstig het advies der Algemeene Synodale Commissie, daar vermeld, Bijl. B, blzz. 82, 83.

b. Toepassing van art. 3 van het reglement op de vacaturen op een minderjarig kind de betrekking van onderofficier in 's Lands dienst bekleedende, in verband met de waarneming van een jaar van gratie.

b. Door eenen anderen kerkeraad, dien van *Raamsdonk*, werd bij missive van den 1sten Februarij jl., ger. sub n°. 261, ons gevoelen gevraagd over de toepassing van art. 3 van het reglement op de vacaturen, voor zooverre daar bepaald wordt, dat het overlijden van den predikant, nalatende minderjarige nog niet tot onafhankelijk bestaan gekomene kinderen, de vacature doet ontstaan voor een geheel jaar, en wel bepaaldelijk, of het eenig nagelatene minderjarige kind van den aldaar overleden predikant *Nanninga*, een zoon van den ouderdom van 21 jaren, werkelijk moest geacht worden nog niet tot onafhankelijk bestaan gekomen te zijn, ofschoon hij bij den dood zijns vaders, serjant was in dienst van den lande en nu onlangs tot officier was bevorderd, zoodat er ten zijnen behoeve een jaar van gratie behoorde te worden waargenomen.

Het bleek ons uit de bij de missive overgelegde stukken, dat de kerkeraad te dezer zake eerst het gevoelen van het classicaal bestuur van *Heusden* had gevraagd, maar toen dit bestuur had te kennen gegeven, dat het na ernstige en onpartijdige overweging oordeelde, dat genoemde zoon van wijlen den predikant *Nanninga*, niet kon beschouwd worden tot een onafhankelijk bestaan gekomen te zijn en er uit dien hoofde een annus gratiae moest worden waargenomen, zich met dit gevoelen niet had kunnen vereenigen en, tot de meening geleid, dat het hier gold eene beslissing van een bestuur, bedoeld in art. 14 van het Algemeen Reglement, van de gewaande beslissing in hooger beroep gekomen was bij het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*. Het had van dit kerkbestuur in een gemotiveerd schrijven van 23 Januarij 1860, n°. 10, ger. sub n°. 261 b, ten antwoord ontvangen, dat het schrijven van het classicaal bestuur, als behelzende slechts eene inlichting op een vriendelijk verzoek van den kerkeraad geenszins als een besluit kon worden aangemerkt, waardoor de kerkeraad zich verongelijkt of bezwaard moest rekenen en deswegens gerechtigd zich tot hooger bestuur te wenden; dat het kerkbestuur evenwel den kerkeraad in het belang van een spoedig einde der vacature wilde doen opmerken: 1°. dat tot de beoordeeling of de minderjarige zoon van wijlen den heer *Nanninga* bij het overlijden van zijnen vader al dan niet tot onafhankelijk bestaan gekomen was, in de eerste plaats vereischt werd eene legale verklaring van den voogd des minderjarigen; 2°. dat het ook aan gegronde bedenking

onderhevig kon geacht worden, of, gelijk de kerkeraad beweerde, de bevordering van den minderjarige na het overlijden van zijnen vader tot tweeden luitenant, iets ontnam aan zijn regt hem bij art. 3 van het reglement op de vacaturen toegekend; 3°. dat om deze redenen het kerkbestuur in vereeniging met het classicaal bestuur van *Heusden*, den kerkeraad in overweging gaf, om, zonder inbreuk op het regt, te trachten zoo mogelijk het dusgenaamde jaar van gratie, met goedvinden van belanghebbenden, geheel of gedeeltelijk te doen vervallen en zóó de vervulling der vacature te bespoedigen. In dit antwoord niet kunnende berusten, verlangde de kerkeraad, dat ook de Algemeene Synodale Commissie haar oordeel over de gestelde vraag zou uitspreken.

Wat den vorm van het verzoek des kerkeraads betreft geheel instemmende met het provinciaal kerkbestuur, achtten wij ons hiertoe volkomen bevoegd, en, ofschoon wij met het kerkbestuur niet hecchten aan de latere benoeming van den minderjarige tot officier, eenparig oordeelden wij dat, de woorden: „nog niet tot onafhankelijk bestaan gekomen”, in het 3de artikel van het reglement op de vacaturen, zoodanige minderjarigen aanduiden, die geene genoegzame middelen bezitten om in hun levensonderhoud te voorzien, en dit geenszins kan beweerd worden met eenen onderofficier plaats te hebben, die algemeen geacht wordt genoeg te hebben, om in zijnen stand onafhankelijk te bestaan. Daarenboven schenen de bekende bepalingen omtrent de kindergelden, die een inkomen van f 300 voldoende rekenen tot gevestigden stand, de beteekenis dier woorden in den aangeduiden zin onmiskenbaar te maken. Hierom gaven wij aan den kerkeraad, bij missive van den 14den Februarij, n°. 25, met vermelding van genoemde overwegingen, als onze meening te kennen, dat de nagelaten zoon van wijlen den predikant *Nanninga* moet gerekend worden reeds bij het overlijden zijns vaders tot een onafhankelijk bestaan te zijn gekomen en dat hier derhalve geene spraak kan zijn van een annus gratiae, zoodat door den kerkeraad ten spoedigste, krachtens artt. 2 en 40 van het Reglement op de vacaturen het verzoek tot het classicaal bestuur moest worden gerigt om handopening bij het Ministerieel Departement, en dat, voor het geval dat het classicaal bestuur mogt weigeren zoodanige aanvraag te doen, de kerkeraad zich deswegens bij het provinciaal kerkbestuur zou kunnen beklagen.

Nog kwam betreffende deze aangelegenheid door tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* tot ons, eene verklaring van den heer *H. J. G. Nanninga* te *Raamsdonk*, voogd van den minderjarigen zoon van wijlen den predikant *Nanninga*, van den 14den Maart jl., met de daarbij gevoegde stukken, ger. sub n°. 300, hoofdzakelijk een protest inhoudende tegen het door ons uitgesprokene gevoelen, dat zijn pupil bij het overlijden des vaders een onafhankelijk bestaan zou gehad hebben, en er derhalve ten zijnen behoeve geen jaar van gratie zou behoeven te worden waargenomen.

Wij oordeelden dat dit protest, na onze hierboven omschrevene verklaring, geen onderwerp van verdere beraadslaging konde uitmaken en het deswegens slechts voor kennisgeving kon worden aangenomen.

c. Ook ontvingen wij eenen brief van den heer *W. J. van Bommel van Floten* te *Raamsdonk*, dd. 9 Mei, ger. sub 458, rakende de belangen van deze en naburige gemeenten en strekkende inzonderheid, om inlichting te verkrijgen omtrent de eventuele toepassing van art. 51 van het Reglement op de vacaturen, in geval dat zekere door

Protest van den heer *H. J. G. Nanninga*, te dezer zake.

c. Vraag om inlichting nopens de toepassing van art. 51 van het reglement op de vacaturen, in een verondersteld geval.

hem aangeduide candidaat in den omtrek beroepen zou worden. Wij oordeelden dat de bedoelde aangelegenheid geenszins tot de bevoegdheid onzer vergadering behoorde en de brief derhalve moest worden ter zijde gelegd.

d. Vraag van het classicaal bestuur van *Meppel*, nopens eene wenschelijk geachte dispensatie van art. 16 van het Reglement op het godsdienstig onderwijs.

d. Nog werd van wege den ring van *Meppel* de vraag van het classicaal bestuur van *Meppel*, door tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, bij missive dd. 10 October jl., ger. sub. n°. 99, tot ons gebragt, „ of godsdienstonderwijzers en onderwijzeressen tot eene andere gemeente behoorende, door dispensatie van art. 16 van het Reglement op het godsdienstig onderwijs ook in naburige gemeenten mogen worden toegelaten.” Het provinciaal kerkbestuur gaf daarbij, naar den uitdrukkelijken wensch van het classicaal bestuur te kennen, dat dit bestuur de dispensatie van genoemd artikel zeer raadzaam en verkieslijk achtte voor zijn ressort, omdat de hulp van catechiseermeesters in de afgelegene gehuchten en in groote gemeenten hoogst noodig is en niet in alle gemeenten of gehuchten catechiseermeesters gevonden worden, die gezegd kunnen worden aldaar te behooren.

Wij hebben evenwel het provinciaal kerkbestuur verzocht bij brief van 19 October n°. 18, het classicaal bestuur van *Meppel* te herinneren, dat bedoeld art. 16 geene bepaling omtrent het catechiseren inhoudt, maar dat ook van dit artikel overeenkomstig art. 12, laatste alinea van het algemeen Reglement geene dispensatie kan verleend worden.

2°. Stukken dienende om over verschillende aangelegenheden onze beschouwingen en raadgevingen te vernemen.

2°. Menigmaal werd ons het verlangen kenbaar gemaakt, om onze beschouwingen en raadgevingen omtrent onderscheidene aangelegenheden te vernemen.

α. Van den Minister betreffende :

α. De stukken die wij daartoe van den Minister ontvingen hadden betrekking op de volgende onderwerpen :

a. Ontworpen grensverandering van de kerkelijke gemeenten te *Aarlanderveen* en *Zwammerdam*.

a. eene ontworpen grensverandering van de kerkelijke gemeenten te *Aarlanderveen* en *Zwammerdam*. Een aantal hiertoe behoorende stukken, werden met verzoek van terugzending in onzen handen gesteld bij ministeriële missive dd. 5 Augustus 1859, n°. 12, ger. sub n°. 36, strekkende om ons de onderwerpelijke aangelegenheid in gezette overweging te doen nemen en Zijne Excellentie den uitslag daarvan met onze consideratiën en advies mede te deelen.

Wij geven u de geschiedenis der zaak en der verschillende gevoelens en bedenkingen daarover in het midden gebragt door een beknopte opgave van den inhoud der stukken :

„ Het classicaal bestuur van *Leiden* wendde zich per request gedagteekend 15 October 1858 tot Zijne Majesteit den Koning, volgens art. 1 en 7 van Zijner Majesteit besluit ter bekrachtiging van het Algemeen Reglement voor de Hervormde kerk, met eerbiedig verzoek, om een voorgesteld plan tot grensverandering tusschen de kerkelijke gemeenten van *Aarlanderveen* en *Zwammerdam* goed te keuren. Aanleiding daartoe gaven 28 hoofden van huisgezinnen, belijders der Hervormde godsdienst en wonende aan de lage Rijnzijde van *Aarlanderveen*, welke zich toch tot het classicaal bestuur van *Leiden* gewend hadden met verzoek, om van de kerkelijke gemeente van *Aarlanderveen* ontbonden en aan die van *Zwammerdam* toegevoegd te worden, uithoofde hunne woonplaatsen zich in de onmiddellijke

nabijheid van *Zwammerdam* bevinden en van *Aarlanderveen* van één tot anderhalf uur verwijderd zijn.

„ Het classicaal bestuur van *Leiden* de kerkeraden van *Aarlanderveen* en *Zwammerdam* gehoord hebbende, heeft bij dien van *Zwammerdam* instemming gevonden; doch die van *Aarlanderveen* maakte zwarigheid, van wege het verlies in den kerkelijken omslag, vooral daar eene schuld door den aanbouw eener nieuwe pastorie veroorzaakt nog niet was afgedaan. Dit bezwaar trachtte de kerkeraad van *Zwammerdam* weg te nemen door, op grond eener aanbieding van de 28 adressanten, eene schadevergoeding te verzekeren van f 1000, en elk jaar hiertoe f 125 aan *Aarlanderveen* te betalen, gedurende 8 jaren, binnen welke de schuld der pastorie moest zijn afgelost.

„ Op die overeenkomst was de approbatie van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* gevraagd en voorloopig verkregen.

„ Dit adres van het classicaal bestuur van *Leiden* van wege Zijne Majesteit den Koning gerenvoijeerd zijnde den 22sten October 1858 aan Zijne Excellentie den Minister heeft deze bij missive dd. 27 October het in handen gesteld van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* ter fine van consideratiën en advies; welk bestuur per missive gedagteekend 11 November 1858 Zijne Excellentie berigt heeft, overeen te stemmen met de beschouwingen van het classicaal bestuur van *Leiden*, en van gevoelen te zijn dat de overbrenging der 28 bedoelde huisgezinnen tot de gemeente van *Zwammerdam* zich aanbeveelt als eene zaak van goede orde, dewijl de Hervormde leden dier 28 huisgezinnen om den verren afstand van *Aarlanderveen* en de nabijheid van *Zwammerdam* steeds genoodzaakt zijn in laatstgenoemde gemeente de openbare godsdienstoefeningen bij te wonen en godsdienstonderwijs te ontvangen, en de toegezegde bijdrage van f 1000 naar billijkheid berekend zijn.

„ Zijne Excellentie de Minister heeft daarna bij apostillaire dispositie dd. 6 December 1858, behalve het genoemde adres van het classicaal bestuur van *Leiden* en de missive van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, ook eene missive van den burgemeester van *Aarlanderveen* dd. 3 December 1858, mede strekkende tot ondersteuning der aangevraagde approbatie, in handen gesteld van heeren kerkvoogden en notabelen van *Aarlanderveen* en van het provinciaal collegie van toezigt ter fine van berigt, consideratiën en advies.

„ Eerstgenoemden hebben daarop per missive 10 December 1858 aan Zijne Excellentie den Minister hun oordeel over de 3 hun toegezondene stukken medegedeeld.

„ Wat het adres van het classicaal bestuur betreft, het classicaal bestuur zou de gevraagde afscheiding ondersteund hebben, zonder te letten op de informatiën door den kerkeraad van *Aarlanderveen* aan hetzelfde gegeven, namelijk, dat er behalve die 28 huisgezinnen, nog meer huisgezinnen aan de lage Rijnzijde worden gevonden, tusschen de verzoekers inwonende, welke de afscheiding niet verlangen, noch ook op de verwarring, welke hierdoor zou ontstaan.

„ De in het adres opgegevene grond voor afscheiding, namelijk de zeer verwijderde afstand van de Hervormde kerk van *Aarlanderveen* zou onjuist zijn, daar bij onderzoek gebleken was, dat die afstand slechts één half tot één uur bedraagt, en weg en voetpaden geen ongerief veroorzaken. Daar vele leden der Hervormde plattelands gemeenten een halfuur tot één uur moeten loopen om de openbare godsdienstoefeningen bij te wonen, en het onmogelijk is de indeeling zoo te bewerkstelligen, dat alle leden minder dan één half uur van de kerk verwijderd zijn, zoo kan de afstand geen directe grond tot afscheiding geven.

" Heeren kerkvoogden van *Aarlanderveen* achten zich al verder verplicht tegen de geprojecteerde scheiding te protesteren op grond, dat sedert onheugelijke jaren de lage Rijnzijde kerkelijk met *Aarlanderveen* is ingedeeld, alle lasten gemeenschappelijk gedragen zijn, en de geheele kerkelijke administratie daarop ingerigt is. Als men goed mogt vinden een groot gedeelte van de Hervormde gemeente van *Aarlanderveen* af te nemen, zoude men tot verval en zelfs tot vernietiging der gemeente medewerken. Ook zou de beloofde schadeloosstelling van f 1,000 niet in verhouding staan met de schade die de gemeente van *Aarlanderveen* door de afscheiding zou lijden. Eene vroegere poging tot afscheiding zou vruchteloos geweest zijn, omdat men overtuigd was, dat zoodanige afscheiding in strijd was met de billijkheid en regtvaardigheid. De schadeloosstelling zou ook meer in evenredigheid moeten gebragt worden met het verlies der inkomsten; daar men jaarlijks noodig heeft f 470 tot bestrijding der gewone behoeften, en voor den opbouw der pastorie f 660, te zamen f 1,130, moet de toelage van f 125 per jaar, gedurende 8 jaren, te gering geacht worden. Niet ook 8 jaren, gelijk in het adres beweerd wordt, maar 10 jaren zal het duren, eer de geldleening van f 7,500 zal zijn afgelost. Onbillijk zou het zijn, dat de jaarlijksche omslag van f 470, om te voorzien in de gewone behoeften, alleen zal drukken op het overblijvende gedeelte der gemeente. Een verzoek om afscheiding zoude ook door de Roomsche-Katholijken in het vorige jaar geschied, maar door den bisschop van *Haarlem*, ten gevolge van een lokaal onderzoek geweigerd zijn, waaruit men afleidt dat hetgene voor de Roomsche-katholieken geen te groot bezwaar is, het ook niet zijn zal voor de Hervormden.

" Betreffende de missive van het provinciaal kerkbestuur wordt opgemerkt dat de tegenwoordige grensscheiding niet zou bestaan, indien een vroeger classicaal of provinciaal kerkbestuur de verlangde verandering had noodig geacht in het belang der goede orde. De bestaande grensscheiding nu te veranderen, zou strekken tot schade van verkregene regten. Wat de schadeloosstelling betreft, even als het classicaal bestuur zou ook het provinciaal kerkbestuur alleen gelet hebben op de nog openstaande schuld voor den aanbouw der pastorie en over het hoofd hebben gezien, wat men in den jaarlijkschen omslag zou verliezen, ingeval de leden aan de lage Rijnzijde daarin niet meer aangeslagen kunnen worden.

" Dit vierde van den hoofdelijken omslag f 117.50 zou een last zijn voor de blijvenden, die onregtvaardig wordt opgelegd en bezwarend te dragen is; daarom verlangt men eene schadeloosstelling van f 3,500 in eens of eene jaarlijksche bijdrage van f 175 en zoekt deze berekening door cijfers te staven.

Betreffende de missive van den burgemeester.

" Heeren kerkvoogden en notabelen achten het met Zijn Edele noodzakelijk, dat door het classicaal bestuur van *Leiden* de grenzen worden aangeduid, hoeverre de Hervormde gemeente van *Aarlanderveen* zich uitstrekt, en dat tot maatstaf zou kunnen genomen worden, dat alle gezinnen binnen den afstand van 100 ellen aan den lagen Rijndijk wonende tot de Hervormde gemeente van *Zwammerdam* zouden behooren. Overigens houdt men het er voor dat de burgemeester geheel onbekend is met den finantielen toestand der kerkelijke gemeente van *Aarlanderveen* en zijn advies niet van eenzijdigheid is vrij te pleiten.

" Om alle deze redenen verzoeken heeren kerkvoogden en notabelen Zijne Excellentie den Minister, dat de gevraagde overbrenging niet plaats vinde, dan onder de voorgestelde bepalingen, betreffende de grensbepaling en de schadeloosstelling.

„ Ook het provinciaal collegie van toezigt in *Zuidholland* heeft Zijne Excellentie den Minister tegen de verlangde grensscheiding geadviseerd.

„ In eene uitvoerige missive van 17 Februarij 1859 tracht het aan te wijzen, dat het gedane voorstel onaannemelijk is, wat den *vorm* betreft, en in zijne *strekking* niet zonder bedenking en van ver uitziende *gevolgen*.

„ Wat den *vorm* betreft; indien eene verandering in de circumscriptie der Hervormde gemeente van *Aarlanderveen* en *Zwammerdam* mogt noodig geacht worden, dan behoort men het grondgebied aan te wijzen, hetwelk niet slechts de 28 huisgezinnen, maar alle daarop wonende Hervormden, en die daarop later zullen wonen, zoo wel rijken als armen, moet bevatten.

„ Wat de *strekking* en *gevolgen* betreft, men treedt eerst in algemeene beschouwingen en merkt op; dat, het classicaal bestuur van *Leiden* de aanleiding tot het verzoek niet gevonden heeft in den lokalen toestand der gemeente *Aarlanderveen* maar in een verzoek van 28 hoofden van huisgezinnen, omdat zij digter bij de kerk te *Zwammerdam* dan bij die van *Aarlanderveen* zijn; maar deze omstandigheid vindt men in schier elke groote plattelands gemeente; dit bezwaar weg te nemen, hoe wenschelijk ook, is onmogelijk; een verlies van grondgebied is niet alleen schadelijk voor de stoffelijke belangen der kerk, maar gaat ook met groote bezwaren voor de diaconie gepaard. Zonder zeer overwegende redenen een gemeente te splitsen is een gevaarlijk antecedent; weldra zullen vele soortgelijke gevallen zich voordoen, waarvoor men zonder inconsequentie gelijke maatregelen zal moeten nemen, zoowel in het belang der behoeftigen als der gegoede leden van de gemeente. In het algemeen zou het voor de samenwerking der gemeente- en kerkelijke besturen, ook met het oog op de verzorging der armen, wenschelijk zijn, dat de circumscriptie der kerkgemeenten zooveel mogelijk in overeenstemming zij met die der burgerlijke gemeenten; de afstand van de Hervormde kerk te *Aarlanderveen* zou geen zoo groot bezwaar opleveren als het schijnt, want niets belet de leden eener gemeente elders de godsdienstoefening bij te wonen; het zou een doorgaand gebruik zijn, dat bij onderlinge schikking tusschen predikanten, de lidmaten die verre van de kerk hunner gemeente wonen, in de meer nabij gelegene van Doop, Avondmaal en godsdienst-onderwijs gebruik maken; ook dit zouden de 28 huisgezinnen kunnen doen; een gedeelte van de burgerlijke gemeente van *Aarlanderveen* behoort reeds tot de kerkelijke gemeente van *Alphen*; indien nu nog een ander gedeelte werd toegevoegd aan die van *Zwammerdam*, zouden de Hervormde ingezetenen van *Aarlanderveen* in 3 kerkgemeenten verdeeld worden, tot schade van het algemeen belang en de diaconale zorg voor de armen. Ook op het finantiele verlies voor de geldmiddelen van de kerk en de diaconie wordt opmerkzaam gemaakt; immers door de afscheiding zoude de diaconie de bijdragen verliezen tot de collecten aan de huizen, of bij inschrijvingen in den winter of buitengewone omstandigheden. Om alle deze redenen adviseert men Zijne Excellentie den Minister, aan het gedane voorstel geen gevolg te geven.

„ Dit rapport van het provinciaal collegie van toezigt met dat van kerkvoogden en notabelen van *Aarlanderveen*, werd door Zijne Excellentie den Minister, met eene missive dd. 3 Maart 1859 op nieuw gesteld in handen van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, hetwelk het toezond aan het classicaal bestuur van *Leiden*, ten einde de ingebragte bedenkingen tot een onderwerp van gezette overweging te maken. Het classicaal

bestuur van *Leiden* heeft daarop gehoord den kerkeraad van *Zwammerdam*, de zaak nogmaals rijpelijk overwogen, en besloten standvastig en onveranderd te blijven bij zijn gevoelen, dat het verzoek om veranderde grensscheiding toegestaan worde en wel op drie gronden:

„ α. *Dat de bezwaren tegen de inwilliging niet zoo belangrijk zijn als zij schijnen.* Het verlangen van de 28 huisgezinnen is gegrond op de locale ligging. Het voorbeeld van andere gemeenten doet niets ter zake, evenmin of het rijke of arme buurten zijn. Waar geen verandering gevraagd wordt, daarover behoeft hier geen sprake te zijn; hier wordt de grensverandering dringend verlangd, en de kerkeraad van *Zwammerdam* is gezind die buurt, armen en rijken, onder zijn ressort op te nemen; door dit antecedent wordt geen bestuur gebonden, elk later dergelijk verzoek te moeten toestaan. Gebeurt het al dat men in eene andere meer nabij gelegene gemeente Doop en Avondmaal viert en het godsdienst-onderwijs bijwoont, zulke schikkingen zijn afwijkingen van orde en regel en moeten niet aangemoedigd maar zooveel mogelijk tegengegaan worden, opdat alle gemeenteleden, ook de meest verwijderde, onder het toezigt blijven van den kerkeraad hunner eigene gemeente, daar immers ook, ingeval van wangedrag, geen leeraar van eene naburige gemeente de kerkucht mag uitoefenen over dezulken, die evenwel tengevolge eener schikking bij hem ten Avondmaal gaan. Indien zulk een afgelegen buurt zich reeds facto aan eene nabij gelegene gemeente heeft aangesloten, is het doelmatiger, dat zij daartoe ook *jure* behoort. Ten onregte beweert men dat *Aarlanderveen* door de grensverandering een groot gedeelte zijner gemeenteleden verliest; de adressanten maken niet een vierde maar een zesde van de Hervormde gemeente van *Aarlanderveen* uit; ook na hunnen overgang blijft de gemeente van *Aarlanderveen* nog veel grooter dan die van *Zwammerdam*. Wat het finantiele belang betreft, na de aanbieding van *f* 1,000 is het niet zoo groot, als het wordt opgegeven; doch, hoe dat zij, het stoffelijke moet achterstaan, waar het godsdienstige belang van zoo velen dringend om verandering en verbetering roept.

„ β. *Het verzoek van adressanten steunt op billijke gronden.* Zij verlangen tot het meer nabijgelegene *Zwammerdam* te behooren. Is het niet billijk te vragen om een voorregt, hetwelk de Hervormde bewoners der lage Rijnzijde tegenover *Alphen* reeds lang bezitten, waarvan in de omstreken zoovele andere voorbeelden zijn! Doch de grond van het verzoek ligt niet alleen in den afstand van *Aarlanderveen*, neen, hij ligt dieper. Dit gedeelte van de Hervormde gemeente van *Aarlanderveen* is jaren lang verwaarloosd; in geen 8 jaren door eenen leeraar, hetzij bij het gewone huisbezoek, hetzij op verzoek van zieken bezocht. Dat gedeelte wordt door geen enkel lid in den kerkeraad vertegenwoordigd; de aldaar wonende armen zijn bij besluit van diakenen van alle bedeeeling verstoken. De regten der gemeenteleden aan de lage Rijnzijde zijn sedert jaren geschonden — alleen dan, wanneer er een kerkelijke omslag moest gemaakt worden, wist men hen te vinden.

„ γ. *De toestemming van het verzoek, wel verre van botsing en verwarring te weeg te brengen, zal tot orde en vrede leiden.* Is het te betreuren, dat de verbittering bij adressanten zoo is opgewekt, dat zij eene aansluiting aan de Remonstrantsche, Luthersche of afgescheidene kerkgenootschappen begeeren boven eene blijvende gedwongene vereeniging met de Hervormde

gemeente van *Aarlanderveen*, die verbittering is niet onnatuurlijk; die verbittering zal blijven en grooter worden en tot schade van beide gemeenten uitloopen, indien het verzoek wordt gewezen van de hand. Eene gunstige beschikking zal de gemoederen bevredigen en op minnelijke wijze van een scheiden, hetgene onnatuurlijk en gedwongen vereenigd tot nieuwe verwarring zou leiden, ja zelfs tot algeheele afscheiding en losscheuring van de Hervormde gemeente.

„ Het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* heeft volgens missive aan Zijne Excellentie van den 12den Mei 1859 ingestemd met de vordering van het collegie van toezigt, wat betreft de circumscripctie van den grond; maar, overigens deelende in de beschouwingen van het classicaal bestuur, acht het in de gegevene omstandigheden de scheiding wenschelijk, en is in zijne meening versterkt, door dat men van de zijde van *Aarlanderveen* zelve in eene schikking tot scheiding zou getreden zijn, indien de aangebodene som grooter ware geweest.

„ Deze stukken werden bij missive van Zijne Excellentie den Minister 28 Mei 1859, nogmaals in handen gesteld van het provinciaal collegie van toezigt. Dit heeft per missive van 6 Julij 1859 geantwoord, dat het geene voldoende wederlegging of oplossing der gemaakte bedenkingen gevonden heeft, en bij zijn voormeld advies blijft volharden, voornamelijk op grond, dat dezelfde bezwaren in schier alle eenigzins uitgebreide plattenlandsgemeenten in gelijke of zelfs grootere mate bestaan.”

Om den schijn van partijdigheid te vermijden, hebben wij al wat tot bestrijding en verdediging door de onderscheidene besturen en collegien is in het midden gebragt in ons verslag opgenomen, maar u hierdoor ook beter in staat gesteld om het antwoord te beoordeelen, dat wij bij missive van 22 October, n°. 35 aan Zijne Excellentie gegeven hebben, immers dat de Algemeene Synodale commissie de bedenkingen van het provinciaal collegie van toezigt en van de kerkvoogden van *Aarlanderveen* niet geheel ongegrond acht, maar hierdoor evenwel niet verhinderd wordt, om zich ten volle te vereenigen met het gevoelen van het classicaal bestuur van *Leiden* en het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* en met de gronden door deze besturen voor hun gevoelen bijgebragt, en de verlangde afscheiding met aanwijzing der grenzen van de Hervormde gemeente van *Aarlanderveen* en *Zwammerdam* wenschelijk acht voor de godsdienstige belangen van de Hervormde bewoners van de lage Rijnzijde.

b. een geschil wegens de combinatie van *Zonnemaire* met *Bommenede* en *Bloois*. Naar aanleiding van een adres van den kerkeraad en notabelen van de gemeente te *Zonnemaire*, dd. 20 Mei 1859, verlangde de Minister bij missive van 23 Augustus d. v., n°. 14, ger. sub n°. 57, onder toezending der betrekkelijke stukken, dat wij Zijne Excellentie deswegens van berigt, consideratiën en advies zouden dienen. De zaak was deze:

b. Geschil wegens de combinatie van *Zonnemaire* met *Bommenede* en *Bloois*.

„ In 1851 hebben eenige inwoners der gemeente *Bommenede* en *Bloois*, belijders der Hervormde gemeente, aan het classicaal bestuur van *Zierikzee* een verzoekschrift ingediend, dat hunne kerkelijke aangelegenheden en belangen zouden worden geregeld. Tot hiertoe was in hunne godsdienstige behoeften voorzien door de predikanten van *Zonnemaire* en *Brouwershaven*.

Uit een ingesteld onderzoek is gebleken:

„ 1. dat *Bommenede* en *Bloois* kerkelijk noch tot *Zonnemaire*, noch tot *Brouwershaven* behoorden;

„ 2. dat nimmer eenige wettelijke regeling der zaak had plaats gehad, tenzij men als zoodanig beschouwe eene zinsnede in den uitgiftbrief der heerlijkheid *Bommenede*, door gecommiteerde raden van *Zeeland*, van 25 September 1687: „ en bijaldien het kwame te gebeuren, dat de voorzeide stede en heerlijkheid van *Bommenede* weder bedijkt en bevest zijnde, zoodanig in huizen en inwoners kwam toe te nemen, dat noodig zou zijn de kerk aldaar tot het prediken van Gods woord en administreren van de sacramenten te gebruiken, dat dezelve alsdan zal worden en blijven eene combinatie met de kerk van *Zonnemaire*, en voorts beleid en geregeerd worden naar de kerkordening dezer provincie van den jare 1591.”

„ Het classicaal bestuur van *Zierikzee* deze bepaling als wettelijke regeling aannemende, heeft besloten, volgens art. 43, 7°. van het Algemeen Reglement, aan die bepaling uitvoering te geven; zoodat van nu voortaan de Hervormde bewoners van de burgerlijke gemeente *Bommenede* en *Bloois* kerkelijk zullen behooren tot de gemeente van *Zonnemaire*, en eene met deze gecombineerde gemeente uitmaken; het worde de gemeente *Zonnemaire cum annexis*.

„ Deze beschikking van het classicaal bestuur is door Zijne Majesteit goedgekeurd bij besluit van 15 Augustus 1854 en door het classicaal bestuur uitgevaardigd, 27 September 1854.

„ Het classicaal bestuur verlangde van den kerkeraad van *Zonnemaire* dat de combinatie volgens eene nota van voorwaarden zou worden geregeld; in deze nota vindt men ook de volgende bepalingen:

„ dat de gemeente van *Bommenede* en *Bloois* hare afzonderlijke diaconie-administratie hebbe;

„ dat, wat de samenstelling van den kerkeraad betreft, of van elk der twee gecombineerde gemeenten eene afzonderlijke kerkeraad worde ingerigt, onder voorzitterschap beide van den predikant, of dat aan de bewoners van *Bommenede* en *Bloois* zitting in den kerkeraad van *Zonnemaire* verzekerd worde.

„ Die van *Bommenede* en *Bloois* wilden zich aan de eerste bepaling niet onderwerpen, maar verlangden dat hunne arme mede-lidmaten dadelijk en gelijkelijk zullen worden ondersteund met die van *Zonnemaire*, uit het diaconiefonds van de gemeente *Zonnemaire*. De kerkeraad en notabelen van laatstgenoemde gemeente weigerden aan dit verlangen, als zijnde in hun oog onbillijk en onregmatig, te voldoen.

„ Wat de 2de bepaling betreft, die van *Bommenede* en *Bloois* verlangden zitting in den kerkeraad van *Zonnemaire*. Deze verlangde, dat 2 afzonderlijke kerkeraden zouden worden ingerigt, omdat de kerkeraad van *Zonnemaire* regtens kerkvoogd is, volgens een besluit der stembevoegde leden der gemeente in 1798, en het niet billijk en ook in de nota van voorwaarden verboden is, dat ingezetenen van *Bommenede* en *Bloois* beheer zouden voeren over fondsen en goederen, uitsluitend behorende aan de kerk van *Zonnemaire*. Te *Zonnemaire* is het provinciale reglement op de administratie der kerkelijke goederen niet aangenomen.

„ Sedert September 1854 is de zaak in statu quo gebleven, ofschoon de toestand wettelijk is geregeld en alle nadere feitelijke regeling vertraagd.

„ Het classicaal bestuur van *Zierikzee* verzocht van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* bij missive van 6 Augustus 1857, „ „ aanwijzing hoe verder in de regeling van de vereeniging der bewoners van *Bommenede* en *Bloois* met de gemeente *Zonnemaire* te handelen.” Het provinciaal kerkbestuur heeft daarop 7 October 1857 besloten, het classicaal bestuur aantebevelen, den kerkeraad van *Zonnemaire* te wijzen op het besluit van het classicaal bestuur van *Zierikzee*, 27 September 1854 door Zijne Majesteit geapprobeerd. Het provinciaal bestuur meent dat door genoemd besluit alleen verstaan is, dat de individuele Hervormde bewoners van de burgerlijke gemeente *Bommenede* en *Bloois* zullen behooren tot de kerkelijke gemeente van *Zonnemaire* en zij dus in die gemeente kerkelijk opgenomen zijn; het laat in het midden of de naam der geheele gemeente *Zonnemaire* niet had behooren te zijn behouden, met weglating der woorden *cum annexis*; maar het beweert dat, daar het slechts ééne gemeente is, de wettige gevolgen der bepaling moeten zijn, „ één kerkeraad en één diaconie bestuur.” Er zou dus ook geen sprake kunnen zijn van 2 kerkeraden of diaconie besturen. Voornoemd bestuur meent, dat de bestaande bezwaren gemakkelijk zullen uit den weg geruimd worden, zoo men ook uit de inwoners van *Bommenede* eenige kerkeradsleden benoemt, en, wat de de armenbedeeling betreft, ook dit bezwaar zoude zijn weg te nemen, zoo men vooreerst de arme lidmaten van *Bommenede* en *Bloois* niet, of zoo veel en zoo weinig als men wilde, bedeelde uit het diaconie-fonds van *Zonnemaire*, daar volgens de tegenwoordige armenwet het diaconie bestuur geheel vrij en onafhankelijk is; later, meent men, zal men wel gezind worden om eene voor alle armen gelijke bedeeling aan te nemen.

„ Het classicaal bestuur van *Zierikzee*, na eerst den predikant van *Zonnemaire* te hebben aangeschreven de lidmaten van *Bommenede* op te roepen, ten einde voor hunne gemeente eenen afzonderlijken kerkeraad te benoemen, — waaraan geen gevolg kon worden gegeven, omdat geen stembureau was aangewezen, — heeft later geheel in strijd met zijne eigene bepalingen verlangd, dat er slechts één kerkeraad zou worden benoemd. Met het provinciaal kerkbestuur schijnt het als hoofdbeginsel te hebben aangenomen; ééne gemeente, één kerkeraad, één diaconie bestuur.

„ Daar deze beschouwingen van het provinciaal kerkbestuur en het verlangen van het classicaal bestuur in strijd zijn met het primitief besluit van 1854 en de nota van voorwaarden heeft men aan dit verlangen niet kunnen voldoen.

„ In dezen staat van zaken wenden zich kerkeraad en notabelen van *Zonnemaire*, vurig wenschende, dat die onzekere toestand moge ophouden, tot Zijne Excellentie den Minister bij adres van 20 Mei 1859. Zij zijn van meening, dat het besluit van 1854 in strijd is met de nota van voorwaarden en dat hierdoor de verwikkeling ontstaat. Volgens het besluit zouden de beiden gemeenten *Zonnemaire* en *Bommenede* en *Bloois* in ééne nieuwe gemeente worden opgelost. Volgens de nota van voorwaarden zouden er 2 verschillende gemeenten blijven. Zij zijn van oordeel dat het besluit moet gewijzigd worden en wel in dier voege, dat men de beide gemeenten hare namen late behouden en de combinatie niet verder uitstrekke dan tot het gebruiken van hetzelfde kerkgebouw zoo lang *Bommenede* en *Bloois* geene afzonderlijke zal behoeven, en tot de gemeenschappelijke bediening door éénen leeraar. Op deze wijze zouden de regten van *Zonnemaire* ongeschonden blijven, en de godsdienstige belangen van de gemeente *Bommenede* en *Bloois* door personen uit hun midden kunnen be-

hartigd worden. Zoo is het ook elders in *Zeeland*. Het classicaal bestuur heeft tot hertoe geweigerd aan dit verlangen te voldoen; verlangt nu éénen kerkeraad, één diaconiefonds. Adressanten meenen om genoemde redenen aan dit verlangen niet te mogen voldoen; zij verzoeken Zijne Excellentie eerbiedig zijnen invloed te willen aanwenden, 1°. dat de zaak der combinatie van *Zonnemaire* en *Bloois* nader moge worden overwogen door de verschillende kerkelijke magten; 2°. dat het classicaal bestuur van *Zierikzee* zijn besluit van 27 September 1854 verandere, en Zijner Majesteit goedkeuring trachte te verwerven op een nader besluit, waarbij de regten van beide gemeenten, meer dan bij het thans bestaande, kunnen bewaard worden.

„ Zijne Excellentie heeft dit adres in handen gesteld van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, hetwelk bij missive van 10 Augustus 1859, Zijne Excellentie geantwoord heeft, dat deze zaak, reeds door het classicaal bestuur van *Zierikzee*, in overleg met het provinciaal kerkbestuur beslist zijnde, en daarvan de belanghebbenden niet in verzet door hooger beroep, naar de wijze bij het reglement naar kerkelijk opzigt en tucht voorgeschreven, gekomen zijnde, thans geen punt van nadere overweging kan uitmaken.

„ Wij hebben ons in de eerste plaats de vraag gedaan, of deze laatste bewering van het provinciaal kerkbestuur gegrond is en meenden haar ontkennend te moeten beantwoorden. Van eere beslissing kan hier geene spraak zijn, daar men bij het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* niet in verzet gekomen was. Het stuk van het provinciaal kerkbestuur van 10 November 1857, is slechts een antwoord op het verzoek van het classicaal bestuur, om aanwijzing, hoe verder in de regeling van de vereeniging der bewoners van *Bommenede* en *Bloois* met de gemeente *Zonnemaire* te handelen. Het heeft ook geenzins de vorm eener beslissing; het bevat slechts eene aanbeveling en aanwijzing hoe te handelen. Aan verzet door appel heeft de kerkeraad van *Zonnemaire* niet kunnen denken; hij heeft zich onderworpen. Alleenlijk heeft hij met stemgerechtigden en notabelen een voorstel van nadere bepalingen gedaan, zoo als blijkt uit eene missive aan het classicaal bestuur van 13 December 1854. De moeilijkheden zijn eerst later ontstaan, door verschillende interpretatie van het besluit, en onwilligheid van de gemeente van *Bommenede* en *Bloois* om aan de voorwaarden te voldoen. Wij konden dus de zaak geenzins voor eene *res judicata* houden, maar adressanten in hun regt, als zij verzoeken, dat de zaak in quaestie in overweging worde genomen en bepaald.

„ De zaak zelve in overweging nemende, hebben wij in de eerste plaats acht gegeven op den inhoud van het besluit van het classicaal bestuur van 27 September 1854, geapprobeerd door Zijne Majesteit en op de nota van voorwaarden. Uit beiden is ons gebleken, dat de gemeente van *Bommenede* en *Bloois* tot eene zelfstandige kerkgemeente verklaard is, die voortaan met die van *Zonnemaire* zal gecombineerd zijn; eene combinatie, die zich niet verder behoeft uit te strekken dan tot het gebruiken van hetzelfde kerkgebouw en de gemeenschappelijke bediening door éénen leeraar. Dat uit de bedoeling is van het besluit, blijkt uit de bijgevoegde nota van voorwaarden, uit de benaming ook *Zonnemaire cum annexis*. In het besluit wordt met geen enkel woord gesproken van grensscheiding of verandering van grensbepaling, maar dat voortaan de Hervormde bewoners van de burgerlijke gemeente *Bommenede* en *Bloois* kerkelijk zullen behooren tot de gemeente van *Zonnemaire* en eene met deze gecombineerde gemeente uitmaken, en het worde *Zonnemaire cum annexis*.

" Ten gevolge hiervan verschilde onze opvatting, wat de interpretatie van het besluit betreft, zeer van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, hetwelk verklaart en aanneemt; ééne gemeente, één kerkeraad, één diaconiefonds. Ware dit de bedoeling van het besluit geweest, zoo zoude er in de nota van voorwaarden geen alternatief gesteld zijn of van 2 verschillende kerkeraden, of van éénen; ook geene spraak van 2 verschillende diaconiefondsen en administratie enz. Evenmin konden wij instemmen met het gevoelen van het provinciaal kerkbestuur alsof men het bezwaar der armenbedeeling zou wegnemen, door de leden van *Bommenede* en *Bloois* zoo veel en zoo weinig als men wil of in het geheel niet te bedeele. Zijn zij leden van ééne gemeente, dan hebben de bewoners van *Bommenede* en *Bloois* dezelfde regten, als die van *Zonnemaire*. Die voorgestelde maatregel achten wij in strijd met de wet der Christelijke liefde; onbillijk en onregtvaardig.

" Wat de latere zien- en handelwijze betreft van het classicaal bestuur van *Zierikzee*, wij achten die in strijd met het door dat bestuur genomene besluit en de door hetzelfde gestelde nota van voorwaarden.

" Wat het verzoek van adressanten betreft, wij moesten instemmen met de door hen voorgestelde interpretatie van het besluit, en, ofschoon nu ook de eerste zinsnede van het besluit tot verschillende opvatting aanleiding gegeven heeft en hierdoor de verwikkeling ontstaan schijnt, zoo oordeelden wij, dat het Koninklijke besluit op het aangeduide punt duidelijk genoeg is, en van hetzelfde derhalve geene nadere interpretatie behoort te worden uitelokt."

Wij hebben in dien zin aan den Minister, na mededeeling van onze beschouwingen, volgens missive van 22 October, n°. 46 geadviseerd. Bij missive van 19 November d. v., n°. 13, ger. sub n°. 163, ontvingen wij een afschrift van de beschikking van Zijne Excellentie op het adres van den kerkeraad te *Zonnemaire*, waarmede aan de adressanten overeenkomstig onze consideratiën is te kennen gegeven, dat de zaak der combinatie van *Zonnemaire* met *Bommenede* en *Bloois* geene nadere overweging der kerkelijke besturen behoeft en er geene noodzakelijkheid bestaat, om haar nader te regelen dan door het classicaal bestuur van *Zierikzee*, dd. 27 September 1854, geschied is, aangezien door haar de belangen en regten van beide thans gecombineerde gemeenten ongekreukt worden gelaten en dat de Minister overigens de belangen der adressanten ten dezen niet verder zou kunnen bevorderen, als zijnde de onderwerpelijke aangelegenheid van zuiver kerkelijken aard.

c. het belang van de splitsing der kerk- en pastorijsgoederen te *Sexbierum* en van het beheer der laatstgenoemden. Deze zaak waarover de Algemeene Synodale commissie zich in Mei 1858 (zie Synodale Handelingen van dat jaar, Bijl. B, blzz. 19 — 21), nog tot den Minister gewend had, werd op nieuw aan onze overweging onderworpen. Uit de overgelegde stukken mogten wij met blijdschap ontwaren, dat het provinciaal collegie van toezigt in de provincie *Friesland*, ten gevolge van ministeriele aanschrijvingen ijverig had medegewerkt, om kerkvoogden van *Sexbierum* voorstellen aan floreenpligtigen tot de verlangde scheiding te laten doen, en dat deze scheiding door floreenpligtigen dan ook in beginsel was goedgekeurd; ja, dat er betreffende hare eindelijke regeling slechts één punt van verschil en wel ter zake van het voortdurende beheer der pastorijsgoederen tusschen de betrokkene collegien en kerkelijke

c. Ontworpen regeling van de splitsing der kerk- en pastorijsgoederen te *Sexbierum* en van het beheer der laatstgenoemden.

besturen overbleef. Naar het voorstel van kerkvoogden, waaraan floreenpligtigen hun zegel gehecht hebben en dat ook door het provinciaal collegie van toezigt nuttig geoordeeld wordt, zouden de pastorijsgoederen onder de administratie van kerkvoogden blijven, die daartoe den naam van gecommiteerden uit de floreenpligtigen zouden dragen, met bepaling evenwel dat zij tot alle handelingen, het gewoon beheer te buiten gaande de autorisatie van het provinciaal collegie van toezigt zullen noodig hebben, terwijl aan den tijdelijken predikant te *Seabierum* eene plaats in hun collegie als adviserend lid zou worden toegekend.

Hiertegen heeft het classicaal bestuur van *Franeker* ernstige bedenkingen in het midden gebracht, uit aanmerking, dat met slechts weinige uitzonderingen in *Friesland* het beheer der pastorijsgoederen door de predikanten gevoerd en de genoemde bepaling eene krenking zou wezen van het onbetwistbare regt van den predikant. Niettegenstaande het provinciaal kerkbestuur zich met deze bedenking vereenigd heeft, hebben kerkvoogden en floreenpligtigen de vastgestelde regeling op dit punt onveranderd gelaten en heeft ook het provinciaal collegie van toezigt gemeend dat daar in moest worden berust, zoowel omdat de administratie der pastorijsgoederen sedert het jaar 1775 onafgebroken door de kerkvoogden van *Seabierum* gevoerd en ook de tijdelijken predikant geenzins op eene eigene of vrije administratie van het pastorijsgoed beroepen was, als ook omdat in andere gemeenten van den gewonen regel was afgeweken en het in het belang van den predikant en de goederen moest geacht worden, dat hun beheer aan andere handen werd toevertrouwd. Dien ten gevolge werd dan ook de bedoelde regeling met de daarbij ontworpen instructie, voor de gecommiteerden uit de Hervormde floreenpligtigen (kerkvoogden van *Seabierum*) tot het beheer der pastorijsgoederen aldaar, door floreenpligtigen den 13den December 1859 vastgesteld en de Koninklijke goedkeuring daarop door kerkvoogden gevraagd.

Bij ministeriele missive van den 17den Februarij ll. n°. 16, ger. sub n°. 272, werd dit verzoek van kerkvoogden van *Seabierum* met verschillende stukken betrekkelijk de scheiding der pastorijs- en kerkgoederen aldaar in onze handen gesteld. Intusschen had het classicaal bestuur van *Franeker* reeds, naar aanleiding van eene oproeping van de Hervormde floreenpligtigen te *Seabierum* in de *Leeuwarder Courant* van den 25sten November 1859, tot vaststelling van de scheiding en het beheer der pastorijsgoederen in voege als boven omschreven is, bij missive van den 7den December 1859 n°. 70, ger. sub n°. 211, onze tusschenkomst ingeroepen, om de regten van den predikant van *Seabierum* te handhaven en het daar henen te rigten, dat de te vragen goedkeuring van Zijne Majesteit op de voor te dragen regeling niet mogt verleend worden, voor dat het classicaal bestuur in de gelegenheid zou gesteld zijn, om van zijn gevoelen te dezer zake nogmaals te doen blijken; en waren wij nu door de onzerzijds gevraagde inlichtingen van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* in zijne missive van den 31sten December 1859 n°. 129, ger. sub n°. 232 en van het meergemelde classicaal bestuur in zijne missive van 10 Februarij ll., n°. 29, ger. sub n°. 266 omtrent den stand der zaken genoegzaam ingelicht, om den Minister, overeenkomstig het verlangen van Zijne Excellentie, onze beschouwingen en advies betrekkelijk de onderwerpelijke regeling mede te deelen. Onze missive dd. 14 Mei jl. n°. 18, luidde daartoe als volgt:

„ Naar het verlangen van Uwe Excellentie, ons door hare missive van den 17den Februarij ll. n°. 16 kenbaar gemaakt, hebben wij de eer, onder terugzending der daarbij

ontvangene stukken, betreffende de scheiding der pastorijs- en kerkegoederen te *Seabierum* en het beheer der eerstgenoemden, Uwe Excellentie onze overwegingen en advies aan te bieden.

„ Met vreugde mogten wij uit de bedoelde stukken ontwaren, dat de door ons en de betrokkene kerkelijke besturen voorgestane scheiding der genoemde goederen genoegzaam geregeld is, en, hebben wij daarvoor onze hulde te brengen aan de ijverige medewerking van het provinciaal collegie van toezigt over de kerkelijke administratie der Hervormden in *Friesland*, het vervult ons met erkentelijkheid jegens Uwe Excellentie, dat wij hierin ook de gewenschte vruchten van hare verrigtingen te dezer zake hebben te erkennen.

„ Maar hebben wij daarmede het hernieuwde bewijs verkregen van de ernstige gezindheid van Uwe Excellentie, om de handhaving en bevordering van de regten en belangen der Hervormde kerk te behartigen, met des te grootere vrijmoedigheid leggen wij voor Uwe Excellentie de bedenkingen open, welke de door kerkvoogden van *Seabierum* onder goedkeuring der Hervormde floreenpligtigen aan Zijne Majesteit den Koning voorgedragene en door het provinciaal collegie van toezigt aangeprezene regeling van het beheer der pastorijsgoederen bij ons heeft doen ontstaan.

„ Volgens deze voordragt zou het beheer van de pastorijsgoederen te *Seabierum* aan kerkvoogden aldaar opgedragen blijven en hun hiervoor de naam van gecommiteerden uit de floreenpligtigen gegeven worden, terwijl zij tot alle handelingen, het gewoon beheer te buiten gaande, alleen de autorisatie van het provinciaal collegie van toezigt zouden noodig hebben en aan den tijdelijken predikant in hun collegie nog wel eene plaats zou worden toegekend, maar dan ook maar alleen met eene adviserende stem.

„ Gelijk de Synodale commissie laatstelijk nog in hare missive van Mei 1858 de vrijheid nam Uwe Excellentie te doen opmerken, zoo is het ook nu nog hare vaste meening, dat zoodanige regeling, waarmede aan den predikant het beheer der pastorijsgoederen onttrokken wordt, niet overeen is te brengen met de regten, welke de predikanten in *Friesland* van oudsher bezitten en hun ook door het thans vigerende reglement op de administratie der kerkelijke fondsen in *Friesland* gewaarborgd worden.

„ Vinden wij in dat reglement geen zweem van inmenging van floreenpligtigen in het toezigt of beheer over de pastorijsgoederen, het springt hierdoor aanstonds duidelijk in het oog, dat de titel van gecommiteerden uit floreenpligtigen, aan kerkvoogden wegens het aanvaarde beheer dier goederen te geven, even ongepast als onregmatig wezen zou.

„ Maar, dat volgens hetzelfde reglement kerkvoogden even weinig als beheerders der pastorijsgoederen kunnen worden toegelaten, zal voor Uwe Excellentie naauwelijks aanwijzing noodig hebben, daar in art. 11 *op of toezigt en beheer* baarblijkelijk onderscheiden worden en art. 49 uitdrukkelijk inhoudt „ dat kerkvoogden toezien op den staat der pastorijsgoederen en zorgen dat de daartoe behoorende gebouwen behoorlijk door de predikanten onderhouden worden, zullende ten dien einde eene naauwkeurige inventaris van alle pastorijsgoederen door de kerkvoogden opgemaakt en bewaard worden”. Ondubbeltzinnig geeft hier de wetgever zijnen wil te kennen, dat predikanten het beheer oefenen, altoos onder naauwlettend toezigt van de kerkvoogden hunner gemeenten. Het zou ten opzichte van de pastorijsgoederen, naar de bepalingen van het reglement, even onhoudbaar zijn aan predikanten het beheer derzelve te ontnemen, ten einde het op kerkvoogden over te dragen, als het niet te vereenigen ware met de oorspronkelijke instelling van de provinciale collegien van

toezigt, wanneer men aan dezen het beheer der kerkelijke eigendommen wilde geven, dat door de reglementen aan kerkvoogden wordt toegekend.

„ Wat trouwens het vigerende reglement inhoudt is slechts eene handhaving van hetgene bij de Staataresolutien van 7 Maart 1582, 23 April 1583 en 8 April 1584 werd vastgesteld en sinds een wettig gebruik gebleven is, dat namelijk „ de predikanten de vrije en ledige possessie genieten van de pastorijs, waarop zij beroepen zijn, om daarmede te doen gelijk van ouds in *Friesland* gebruikelijk was” zoodat de predikant werkelijk de administrateur der goederen was, waaruit hij zijne inkomsten trok. Het was daarom onder anderen, dat toen de Hervormde floreenpligtigen te *Achlum*, staande de vacature aldaar in den jare 1825, de pastorijsgoederen onder de administratie van kerkvoogden der gemeente wilden brengen en de goedkeuring van Zijne Majesteit op een daartoe ontworpen besluit zochten te verkrijgen, naar het advies van den Staatsraad Directeur-Generaal voor de Zaken der Hervormde Eeredienst enz., en de ingewonnene consideratien van het provinciaal collegie van toezigt kerkvoogden wel gemagtigd werden, volgens besluit van 5 Januarij 1826, n°. 68, om intusschen de pastorijslanden te verhuren, maar met de uitdrukkelijke bepaling, „ om ze alzoo verhuurd aan den te beroepen predikant ter beheering over te dragen, zoo als zulks in *Friesland* alom plaats heeft.”

„ Het voegt ons niet, Excellentie! de redenen te beoordeelen, waarom, gelijk thans door het provinciaal collegie van toezigt gezegd wordt, van dezen regel en wettelijke verordeningen nu en dan is afgeweken; maar bepalen zich deze uitzonderingen dan ook slechts tot zeer weinige gemeenten, ze werden nimmer zonder velerlei tegenkanting der kerkelijke besturen tot stand gebracht; of waar ze onder goedkeuring dier besturen plaats vonden, lag hiervan de oorzaak in de wijze der regeling van het beheer, als waarbij de regten van den tijdelijken predikant werden erkend en hem diensvolgens bij zijn aandeel in het beheer ook het *veto* werd gegeven ten aanzien van alle handelingen, die naar zijn oordeel met zijne belangen en met de belangen der goederen onvereinigbaar waren.

„ Of zou, gelijk door het provinciaal collegie van toezigt wordt tegenworpen, het in *Friesland* als wettig erkende op *Seabierum* niet van toepassing zijn, omdat het beheer der pastorijsgoederen aldaar sedert 1775 in handen van kerkvoogden berusten? Wij veroorlooven ons de bescheidene opmerking dat de toestand der zaken aldaar ontstaan is buiten toestemming van eenen tijdelijken predikant gedurende eene vacature, en, wanneer daarin sedert geene verandering gekomen is, dit zijnen grond heeft, deels in de daar ontstane vermenging van de pastorijs- en kerkgoederen, deels in de eenvoudige reden dat de opeenvolgende predikanten hunne regten ongebruikt hebben gelaten of onvoorwaardelijk tot de ingevoerde overeenkomst zijn toetreden, naar dat zulks niets derogeert aan de regten van hunne opvolgers, allermintst thans, nu er sprake is van eene *wettelijke* regeling van de scheiding der goederen, aan de kerk en de pastorijs afzonderlijk toebehoorende.

„ Hoogst bedenkelijk zouden wij het altoos achten hier een bestaand regt voor een vermeend belang te doen wijken, waartoe de overweging schijnt te leiden van het provinciaal collegie van toezigt, dat het belang van den predikant en van de goederen vorderen, dat dezelve beheer aan andere handen worden toevertrouwd. Wij hebben daartoe slechts op de geschiedenis der pastorijsgoederen te *Seabierum* te wijzen, waar het overbrengen van hun beheer met veronachtzaming van het regt van den predikant eene vermenging van eigendommen veroorzaakt heeft van dien aard, dat niet dan na velerlei strijd tusschen de

kerkelijke besturen en collegien gedurende de laatste dertig jaren en nu onlangs slechts door velerlei toegeefelijkheid van de zijde der belanghebbenden eene uitwijzing van de pastorijgoederen heeft kunnen plaats vinden. Dat ook de erkende gezindheid zelfs van het provinciaal collegie van toezigt, om voor de bewaring der kerkelijke eigendommen te waken, geenen genoegzamen waarborg tegen zoodanige vervreemding van pastorijgoederen geeft, wij meenen daarvoor een bewijs te vinden in hetgene door de kerkvoogden van *Isbrechtum* openbaar gemaakt is, die luide geprotesteerd en verklaard hebben in verzet te blijven tegen de door hen zelfden geprovoceerde beslissing, naar welke zij geboden werden oorspronkelijk pastorijeigendom, dat ten jare 1827 bedektelijk ten name der kerk op de kadastrale registers geplaatst was, tot zijne oorspronkelijke bestemming terug te brengen. Wij erkennen gaarne dat ook het beheer der predikanten niet altoos ten voordeele van de goederen kan strekken; maar waar hier naar ons oordeel alleenlijk de vraag is naar hun onbetwistbaar regt en blijkens de overgelegde stukken zoowel het classicaal bestuur van *Franeker* als het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* uit dat oogpunt ernstige bedenkingen tegen de onderwerpelijke regeling in het midden gebragt hebben, en daarenboven, gelijk altoos het wel begrepene belang van den tijdelijken predikant, zoo ook de getrouwe inachtneming van de aangehaalde bepaling van het reglement in *Friesland*, naar welke kerkvoogden steeds het toezigt houden, de waarborgen aan de hand geven, dat niet de handhaving en toepassing van erkende regten ten nadeele werken; daar meenen wij, dat tegen de inwilliging van het verzoek van kerkvoogden van *Serbierum* te gewigtige bezwaren bestaan, dan dat wij Uwe Excellentie zouden durven adviseren, om hare medewerking tot de Koninklijke bekrachtiging der bedoelde regeling aan te wenden, hoe ook de overweging, dat de thans bestaande vacature eene eindelijke regeling vordert, tot eene spoedige beslissing schijnt te dringen. Veeleer zouden wij hieruit grond willen ontleenen, om de veelvermogenende tuschenkomst van Uwe Excellentie in te roepen, dat de regeling alzoo gewijzigd worde als de regten der opvolgende predikanten en het ongeschondene behoud der uitgewezene pastorijgoederen ons toeschijnen te vorderen, en dat zulks met dien spoed geschiede, dat de vervulling der vacature geene vertraging ondervinde, of dat althans voor den te beroepen predikant het geven van het bewijs, tot gerechtigdheid om de voordeelen uit 'slands kas te genieten, onder zulke bepalingen plaats hebbe, dat de regten van den predikant niet gepraejudiceerd worden."

Aan het classikaal bestuur van *Franeker* gaven wij ook nog bij brief van 19 Mei n°. 25 kennis, dat wij den Minister geraden hadden, den Koning niet tot het verleenen der gevraagde bekrachtiging der ontworpen regeling van het beheer der pastorij goederen te adviseren.

Intusschen hadden de heeren *Hugenholtz*, *Versfelt* en *van Rappard* aanteekening verlangd, dat zij tot dit advies hunne stemmen niet gegeven hebben, als zich met de opengelegde beschouwingen niet hebbende kunnen vereenigen.

d. eene ontworpen regeling der vervulling van predikantplaatsen in die Hervormde gemeenten van de provincie *Drenthe*, waar het regt van benoeming aan zoogenoemde eigen-erfden toekomt. Door den Minister werd deze regeling desgelijks ter fine van berigt, consideratiën en advies in onze handen gesteld bij missive van 20 November 1859 n°. 10 ger. sub n°. 155. Het Reglement daartoe overgelegd, luidde als volgt:

d. Ontworpen regeling der vervulling van predikants plaatsen door eigen erfden in de provincie *Drenthe*.

**REGLEMENT voor het beroepen van predikanten van de Hervormde
gemeente te (in de provincie Drenthe).**

Art. 1.

Het regt van benoeming van predikanten dat als van ouds behoort aan eigenërfde ingezetenen der gemeente, bestaat in de gemeente , en wordt daarin uitgeoefend zoo als bij dat reglement is bepaald.

Art. 2.

Eigenërfde ingezetenen zijn de zoodanigen die lidmaten zijn van de Hervormde kerk en f , of meer aan hoofdsom in de grondbelasting betalen van goederen binnen de grenzen der gemeente gelegen, zóó dat betaling van een veelvoud van f , geen regt geeft tot het uitbrengen van meer stemmen.

Uit huisgezinnen, die van mandeeligen eigendom de bedoelde som betalen, kan een der leden worden gemachtigd om het regt uit te oefenen, niet in de gemeente wonende en lid zijnde van de Hervormde kerk.

Art. 3.

Het bewijs der betaling wordt geleverd door overlegging van 'taanslagbiljet van 't voorafgaande jaar.

Art. 4.

De bijeenroeping van eigenërfden collatoren geschiedt door den voorzitter van den kerkeraad bij kerkkondiging gedurende twee achtereenvolgende Zondagen.

Art. 5.

De bijeenkomst der collatoren heeft plaats op den bij de oproeping bepaalden tijd in de kerk.

De voorzitter van den kerkeraad is daarbij tegenwoordig, en leidt de vergadering. Hij wordt bijgestaan door eenen secretaris, door hem te benoemen.

Art. 6.

De bijeengekomenen vangden het werk aan met het onderzoek van de bevoegdheid van iederen opgekommene, beslissen omtrent gerezene bezwaren bij meerderheid van stemmen, en constitueren zich hierop als collegie van benoeming.

Art. 7.

In de eerste vergadering wordt een twaalfstal en een zestal of alleen een zestal geformeerd, naar de beslissing der collatoren. In eene volgende vergadering minstens acht dagen later te bepalen, wordt geformeerd een zestal of drietal, al naar mate het eerste in de vroegere vergadering is opgemaakt of niet, en wordt in de tweede alleen het zestal opgemaakt dan in eene vergadering na minstens gelijke tusschenruimte het drietal, en wordt tevens het beroep gedaan, tenzij werd goedgevonden dit laatste tot eene nadere bijeenkomst uit te stellen, die dan minstens dagen later wordt bepaald; voor de tweede en volgende vergaderingen geschiedt de tijdsbepaling door collatoren. Ze hebben plaats in de kerk zonder nadere oproeping.

Art. 8.

Door de vergadering of, zoo deze hem dit opdraagt, door den voorzitter worden voor iedere stemming *vier* stemopnemers benoemd.

Art. 9.

De stemming heeft plaats bij ongeteekende briefjes, die in eene geslotene bus worden geworpen. Die bus wordt in de vergadering door den voorzitter gesloten en na de stemming door hem geopend, waarna de stembriefjes door stemopnemers worden geteld, en met het getal der gestemd hebbende vergeleken; hierna door eenen der stemopnemers overluide gelezen, en door eenen tweeden geverifieerd, terwijl de beide overige stemopnemers lijst- en tegenlijst houden van den loop der stemming, waarvan de uitslag door den voorzitter wordt bekend gemaakt.

Art. 10.

Blanco biljetten worden niet medegerekend.

Overigens geschiedt formatie van twaalfstal, zestal en drietal bij meerderheid; de benoeming of beroeping bij volstreekte meerderheid van stemmen.

Art. 11.

Zijn er meer stemmen uitgebragt dan er stemmenden aanwezig zijn, en heeft deze omstandigheid van invloed kunnen zijn op den uitslag, dan heeft er eene nieuwe stemming plaats.

Onthoudt zich iemand van stemming dan wordt daarvan in het na te melden proces-verbaal aantekening gedaan.

Art. 12.

Van het overige in iedere vergadering wordt proces-verbaal opgemaakt, en na voorlezing door den voorzitter, de stemopnemers en secretaris onderteekend.

Art. 13.

Na de benoeming worden afschriften dezer processen-verbaal medegedeeld aan den kerkeraad, ten einde deze het kerkelijk maken der beroeping kunnen bevorderen.

Art. 14.

De originelen der processen-verbaal blijven overigens met de stembriefjes, na in de vergadering in een pakket te zijn verzegeld, onder bewaring van den voorzitter.

Bij naauwkeurige overweging bleek ons dit aangebodene reglement eenvoudig en duidelijk te zijn, geschikt om de uitoefening van het collatierecht in *Drenthe* op vasten en doelmatigen voet te brengen. Bij de mededeeling hiervan in onze missive van 19 Mei n°. 32, meenden wij evenwel den Minister, behoudens de aanmerkingen van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* in zijne bij de stukken aanwezige missive van 10 October 1859 n°. 41, nog in overweging te moeten geven, dat in art. 7 van het reglement „beroep” in „benoeming” veranderd worde en dat aan het slot als nieuw artikel opgenomen worde, „bij verschil van uitlegging of toepassing van dit reglement kunnen klagers zich vervoegen bij het collegie van toezigt op de kerkelijke administratie”, daar wij de hoop koestarden, dat door zoodanige bijvoeging welligt zou kunnen worden voorgekomen, dat klagers zich tot den burgerlijken regter wenden, ofschoon dit hun ook niet moge kunnen verboden worden. Overigens verklaarden wij alle vrijmoedigheid te hebben om Zijne Excellentie tot goedkeuring van het reglement te adviseren.

e. Adres van den gemeenteraad te *Molenaarsgraaf* strekkende tot aanhouding der aldaar uitgebragte beroeping wegens een bestaand verschil over zijn beweerd regt van medewerking tot de beroeping.

o. een adres van den gemeenteraad van *Molenaarsgraaf* van 6 September, strekkende om de beroeping door den kerkeraad aldaar op den candidaat *W. A. J. Lucas* uitgebragt door den Minister te doen aanhouden, uithoofde van een bestaand verschil omtrent het regt van beroeping tusschen den kerkeraad en den gemeenteraad. Dit adres werd door den Minister bij missive van 21 October n°. 10, ger. sub n°. 120 in onze handen gesteld. Uit de daarbij overgelegde stukken bleek ons, dat de gemeenteraad beweerde, het regt van medewerking tot de beroeping te bezitten, maar dat zulks door het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* in zijn rapport aan den Minister dd. 7 October jl. n°. 140, als niet geldende werd aangemerkt. Hoedanige onze beschouwingen waren, zal u kunnen blijken uit de na te melden missive aan den Minister, dd. 24 October n°. 38.

„Het behaagde uwe Excellentie bij missive van den 21sten October jl., n°. 10 ter fine van berigt, consideratiën en advies in onze handen te stellen eenige stukken betrekkelijk de door den kerkeraad te *Molenaarsgraaf* uitgebragt-beroeping, waaromtrent de gemeenteraad van *Molenaarsgraaf* beweert in zijne regten gekrenkt te zijn, en van uwe Excellentie de handhaving van die regten verzoekt.

„Na onderzoek der stukken is het ons voorgekomen, dat door het gemeentebestuur van *Molenaarsgraaf* geen enkel bewijs is overgelegd, dat hetzelfde jure privato het regt van medestemmen zoude hebben; dat het veeleer aannemelijk is, dat, indien vroeger dat regt werd uitgeoefend, dit voortvloeide uit den in de vorige eeuw nog bestaanden band tusschen Kerk en Staat, en mitadien ex jure publico, zoo als dan ook de plaatselijke regering eenen

belangrijken invloed pleegde uit te oefenen op de beroeping van predikanten en benoemingen tot kerkelijke bedieningen.

„ Dat wanneer ook al in 1849 en 1856 het gemeentebestuur nog tot de beroeping heeft medegewerkt, dit bij volslagen gemis aan eenigen titel en als eene dwaling moet worden aangemerkt, zoodat hier de reden niet is van een dier twijfelachtige gevallen, welke bij art. 47 van het reglement op de vacaturen worden bedoeld.

„ Dat de gemeenteraad zijn vermeend regt bij den kerkeraad, het classikaal bestuur of in hooger beroep bij het provinciaal kerkbestuur had kunnen doen gelden, of zelfs des noods als eischer voor den regter had kunnen optreden, in welk geval de last van bewijs op den gemeenteraad zou rusten; doch dat het niet opgaat op eene indirecte wijze van uwe Excellentie eene uitspraak te vragen over een vermeend regt van medestemmen. Mocht toch het dane verzoek door uwe Excellentie worden toegestaan, dan zou hiervan het noodwendige gevolg zijn, dat niet alleen de te *Molenaarsgraaf* bestaande vacature eenen zeer geruimen tijd zal blijven voortduren, maar dat bij stilzitten van den gemeenteraad, de kerkeraad zal zijn genoodzaakt als aanlegger voor den burgerlijken regter tot handhaving van zijne regten op te treden.

„ Wij meenen dan ook, aan uwe Excellentie met bescheidenheid in bedenking te mogen geven, wel, kan het zijn in het belang der gemeente met eenigen spoed, aan het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* bij missive van den 7den October 1859 te willen voldoen, blijvende dan nog steeds aan den gemeenteraad van *Molenaarsgraaf* de weg open, om des geraden de handhaving van zijn vermeend regt voor den regter geldende te maken.”

Bij missive van 9 November n°. 18, ger. sub n°. 157, werd ons door den Minister berigt, dat Zijne Excellentie overeenkomstig het door ons gegevene advies aan den gemeenteraad had te kennen gegeven, dat er geene termen gevonden waren, om de erkenning van den beroepen leeraar te belemmeren en dat de de uitslag van het ingestelde onderzoek overigens geenen grond tot eenige tusschenkomst in dezen heeft opgeleverd.

f. een geschil, van gansch anderen aard, dat te *Kantens* in de classis van *Onderdendam* ontstaan was tusschen diakenen en het gemeentebestuur. Het gold de verzorging van een aantal armen, welke vroeger door de diaconie waren ondersteund, maar nu deze den 1sten Januarij 11. tot den normalen toestand was teruggekeerd, aan de zorg van het burgerlijk bestuur waren overgelaten, omdat de diaconie, verstoken van het genot der subsidie, welke jaarlijks de som van f 600 tot f 1,000 pleegde te bedragen, geene genoegzame middelen bezat, om in de veelvuldige behoeften aldaar te voorzien, en ook hare pogingen tot uitbreiding dier middelen, ten gevolge van het onvermogen van de gemeenteleden met slechts luttel vruchten bekroond had mogen vinden. Ofschoon diakenen het burgerlijk bestuur, hoewel dan ook eerst tegen het einde des jaars dan toch in behoorlijken vorm, van hunnen afstand van de subsidie voor hunne diaconie onderrigt hadden en daarbij hadden te kennen gegeven, dat zij evenwel niet slechts de lidmaten maar ook andere Hervormden, welke zij dit wegens hun gedrag waardig keurden, zouden blijven verzorgen, ja het burgerlijk bestuur op zijne tegenbedenkingen waren te gemoet gekomen, door zich nog eene maand lang met de verzorging van alle armen te belasten, die te *Kantens* in afzonderlijke gestichten

f. Geschil wegens de armenverzorging tusschen diakenen te *Kantens* en het gemeentebestuur aldaar.

en daar buiten gehuurde woningen schijnen gehuisvest te worden, zoo had het burgerlijk bestuur toch volstandig blijven weigeren in de behoeften der armen te voorzien, die vervolgens door de diaconie waren overgelaten, maar deze gedurig weder naar de diaconie verwezen, met verantwoordelijkstelling derzelve voor de gevolgen, wanneer de onverzorgd geblevene armen van honger en gebrek mogten omkomen. Het beklag, dat diakenen wegens deze handelwijze van het burgerlijk bestuur tot den Minister gerigt hadden, werd door Zijne Excellentie bij apostille van den 18den Februarij ll., n°. 3, ger. sub n°. 271 in onze handen gesteld. Uit de mededeelingen des kerkeraads en de consideratiën der classicale en provinciale kerkbesturen, deswegens door ons ingewonnen en door het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* bij missive van den 10den Maart ll., n°. 10, met alle daarbij behorende stukken, ger. sub n°. 286, tot ons gebragt, bleek ons duidelijk, dat diakenen, daargelaten of zij niet meer in het belang der armen zoowel als der goede verstandhouding met het burgerlijk bestuur zouden gehandeld hebben, wanneer zij hun besluit vroeger genomen en daarvan tijdiger hadden kennis gegeven, nogtans geheel verantwoord waren en wel gegronde redenen hadden, om handhaving van hunne regten te vragen, wanneer het gemeentebestuur hen tot verzorging der overgelatene armen wilde verplichten, of hen verantwoordelijk wilde stellen voor de gevolgen, welke uit derzelve niet-verzorging mogten voortvloeijen. En ofschoon wij ons bij magte noch bevoegd rekenden, om maatregelen uit te lokken, waardoor het gemeentebestuur zou moeten verplicht worden, om de bedoelde armen te onderhouden, zoo als door hen in het bij de stukken gevoegd adres 11 Februarij, ger. sub 286 b, vroeger door den secretaris wegens informele terugzending afgewezen, van de Algemeene Synodale commissie verlangd werd, zoo besloten wij toch den kerkeraad, tot tegemoetkoming in hunne bezwaren, onze beschouwingen te doen kennen, en, bij mededeeling van dit ons schrijven aan den Minister, ons advies aan Zijne Excellentie alzo in te rigten, als tot vereffening van het geschil en herstelling der goede verstandhouding door des Ministers tusschenkomst bevorderlijk zou kunnen zijn.

Onze missive, aan den kerkeraad door tusschenkomst der kerkelijke besturen gezonden, den 21sten Maart ll., n°. 40, luidde als volgt:

• De Algemeene Synodale commissie, kennis genomen hebbende van een adres van diakenen der Hervormde gemeente te *Kantens* dd. 11 Febr. ll., ondersteund door den kerkeraad dier gemeente in zijne missive van het classicaal bestuur van *Onderdendam* van 29 Feb. houdende het verzoek, om bij hunne regten te worden gehandhaafd tegenover het burgerlijk bestuur, dat, hoewel door diakenen behoorlijk in kennis gesteld, dat zij hunne tot dusverre gesubsidieerde diaconie, overeenkomstig de kerkelijke verordeningen met den aanvang dezes jaars tot den normalen toestand hebben doen terugkeeren, zich onbevoegd verklaard heeft tot het overnemen der armen, die steeds door diakenen zijn bedeeld geweest, en hen verantwoordelijk stelt voor de gevolgen, wanneer, door het genomene besluit van het diaconie bestuur, de bedoelde armen aan gebrek omkomen;

• Gelet op de correspondentie volgens door den kerkeraad overgelegde stukken, tusschen diakenen te *Kantens* en het burgerlijk bestuur aldaar wegens deze zaak gevoerd;

• Gelet almede op de consideratiën van de kerkbesturen vervat in de missive van het classicaal bestuur van *Onderdendam* dd. 5 Maart ll. n°. 17 en van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* dd. 10 Maart ll., n°. 10.

„ Geeft aan den kerkeraad te *Kantens* te kennen, dat diakenen geheel naar het reglement voor de diaconien hebben gehandeld, door niet langer aanspraak te willen maken op subsidie, doch dat het wenschelijker zou geweest zijn, dat zij hierin niet met zooveel overhaasting waren te werk gegaan, maar, vooruit door minnelijk overleg met het gemeentebestuur den overgang meer gemakkelijk hadden trachten te maken;

dat diakenen intusschen in geen geval gehouden zijn meer personen te ondersteunen of meer ondersteuning te verstrekken, dan hunne middelen gedoogen;

„ dat diakenen alleen dan eene zware verantwoordelijkheid op zich zouden laden, indien zij, tot ondersteuning in staat, zich hieraan willekeurig onttrokken; doch dat zij, zooveel bedeelende, als hunne middelen toelaten en daarenboven niets onbeproefd latende, om hunne middelen uit te breiden, gerust de verantwoordelijkheid aan het gemeentebestuur kunnen overdragen, wanneer dat bestuur de afgewezenen armen aan hun eigen lot overlaat;

„ dat wat nog het verlangen betreft, dat dezerzijds gepaste maatregelen uitgelokt worden, om het burgerlijk bestuur te doen gelasten de armen, die aan hetzelfde door diakenen zijn overgedragen, behoorlijk te verzorgen, de Synodale commissie geenszins zal verzuimen, de belangen der diaconie te *Kantens* bij de Hooge Regering te behartigen, maar, gelijk zij aan het burgerlijk bestuur niet gaarne de bevoegdheid zou toekennen, om diakenen bevelen tot ondersteuning te geven, dat zij evenmin vrijheid vindt bij de Regering op het nemen van imperative maatregelen aan te dringen, oordeelende zij, dat het burgerlijk bestuur in zijne armenverzorging even zoo wel moet worden vrijgelaten.”

Ons antwoord aan den Minister van denzelfden datum, n°. 41, was in deze bewoordingen vervat:

„ In antwoord op de apostille van Uwe Excellentie dd. 18 Februarij 11., n°. 3, heeft de Algemeene Synodale Commissie de eer, onder terugzending van het daarbij in handen gegeven adres van diakenen der Hervormde gemeente te *Kantens*, dd. 11 Februarij, b. v. de eer Uwe Excellentie te berigten, dat zij, overeenkomstig het verlangen van Uwe Excellentie om bespoediging, terstond het vereischte onderzoek omtrent het gerezene geschil tusschen genoemde diakenen en het gemeentebestuur te *Kantens*, in het werk heeft gesteld;

„ dat het haar uit de mededeelingen van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* en die van het classicaal bestuur van *Onderdendam*, en de daarbij overgelegde stukken van den kerkeraad, behelzende mede een adres van diakenen aan de Synodale commissie over dezelfde zaak en verslag van de correspondentie deswegens tusschen diakenen en het gemeentebestuur gevoerd, gebleken is;

„ dat diakenen in behoorlijken vorm aan het gemeentebestuur, dd. 29 December 1859, hebben te kennen gegeven, dat zij, overeenkomstig de kerkelijke verordeningen, met 1 Januarij 1860, voor hunne diaconie afstand doen van de tot dusverre genotene subsidie, en wegens het gemis aan toereikende fondsen, zouden moeten ophouden een aantal armen, welke in de diaconiehuizen en elders huisvesten, te verzorgen, willende zij hunne zorg nit genoemde oorzaken slechts uitstrekken tot de lidmaten en verder tot de zoodanigen, die de meeste behoefte hebben en door hun gedrag zich de Christelijke weldadigheid waardig maken;

„ dat diakenen daarom geenszins verzuimd hebben op maatregelen tot uitbreiding van hunne middelen bedacht te wezen, maar van de pogingen hiervoor beproefd, slechts geringe vruchten hebben mogen zien, meerendeels ten gevolge van het onvermogen van verreweg het grootste deel van hunne gemeente;

„ dat diakenen zooverre geweest zijn van het gemeentebestuur te willen bemoeijelijken, dat zij bij weigering van hetzelfde om de afgewezenen armen te ondersteunen, zich nog tot den 31sten Januarij 11. over derzelver lot zijn blijven ontfermen, en hiervan het gemeentebestuur ook behoorlijk hebben kennis gegeven;

„ dat het gemeentebestuur zich desniettemin onbevoegd heeft verklaard, tot het overnemen van armen, die steeds door de diaconie bedeeld zijn geweest, en wanneer door het genomen besluit van het gemeentebestuur menschen van gebrek omkomen, diakenen en allen, die tot het nemen van gezegd besluit hebben medegewerkt, verantwoordelijk gesteld voor de gevolgen, met te kennen geving dat het acte zal nemen van de gehoudene correspondentie en van de gevolgen uit gezegd besluit profluërende;

„ dat de Algemeene Synodale Commissie nu, mede lettende op de consideratiën der kerkelijke besturen door derzelver tusschenkomst aan den kerkeraad, ten antwoord op het aan haar gerigte adres van diakenen, geschreven heeft:

(P. I.)

„ De commissie zal wel niet noodig hebben voor Uwe Excellentie te ontvouwen, dat wanneer werkelijk, gelijk door diakenen voorgedragen, door de kerkbesturen bevestigd en door het gemeentebestuur niet weersproken wordt, diakenen alle beschikbare middelen besteden tot ondersteuning niet slechts van de lidmaten, maar ook van anderen die de meeste behoefte hebben, en zij daarenboven getracht hebben hunne middelen uit te breiden, zij zeer zeker niet tot verzorging der overgedragene armen kunnen verplicht worden, en dat het gemeentebestuur van *Kantens* derhalve zeer ten onrechte diakenen onvoorwaardelijk verantwoordelijk stelt voor alle gevolgen van de niet-bedeeling van zoodanigen. Gelijk de commissie ook de vrijheid en zelfstandigheid van diakenen door het gemeentebestuur wenscht geeerbiedigd te hebben, zoo mag zij Uwe Excellentie geenszins adviseren tot bevordering van maatregelen, die op de vrijheid der gemeentebesturen inbreuk zouden maken, ofschoon zij voor Uwe Excellentie hare bevreemding geenszins mag verbergen, dat het opnemen van armen, die van Hervormde afkomst zijn, bij de gemeentebesturen steeds zoo vele bezwaren ontmoet, terwijl de beperking, welke de Roomsche-katholieken kerk zich ten opzigte van hare armen-verzorging veroorlooft, mindere tegenkanting schijnt te ondervinden. Alleenlijk wil de commissie voor Uwe Excellentie haren wensch uitdrukken, in het belang van de regelmatige armen-verzorging te *Kantens*, dat door haren ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken aan het gemeentebestuur van *Kantens* onder het oog moge gebragt worden, dat op diakenen aldaar in geen geval eenige verplichting rust om hunne armen-verzorging verder uit te strekken dan hunne middelen gedoogen, en dat, indien diakenen in zoo verre ondersteunen als hunne middelen strekken, op hen geene de minste verantwoordelijkheid rust voor de gevolgen van niet genoegzame bedeling."

g. Hadden de diakenen van *Kantens* zich over de handelwijze van een gemeentebestuur te beklagen, wederkeerig kwamen klagten tot ons van een gemeentebestuur over eene diaconie. Het waren burgemeester en wethouders van de gemeente *Klundert*, die bij missive van den 7den November 1859, n°. 245, ger. sub n°. 159, ons berigttten, dat de diakenen te *Willemstad* volstandig weigerden zich met de verzorging van zeker weeskind *Willem de Ron* te belasten, waarvan de ouders volgens hunne opgave lidmaten te *Willemstad* geweest waren, en zulks, niettegenstaande het classicaal bestuur van *Breda* geene middelen van overreding onbeproefd had gelaten, om den kerkeraad, in dezen geheel met zijne diakenen overeenstemmende, van die weigering te doen terugkomen en zelfs geëindigd was bij besluit van den 26sten October 1859, n°. 63, waarvan een afschrift bij de missive ger. sub n°. 159 a, was overgelegd, met den kerkeraad verantwoordelijk te stellen voor alle gevolgen, welke uit zijne met de bepalingen van het reglement voor de diaconien geheel strijdige handelwijze zouden kunnen voortvloeijen.

Het classicaal bestuur, in welks handen deze missive aanstonds gesteld was, deelde ons bij zijn antwoord van 25 November 1859, n°. 7; ger. sub n°. 17, het drietal missiven copijelijk mede, welke het ten bedoelden einde aan den kerkeraad te *Willemstad* gerigt had, verklarende in dezen gedaan te hebben wat het vermogt door raadgeving, teregtwijzing en waarschuwing in den geest der broederlijke liefde, maar nu dan ook in de reglementaire bepalingen, noch voor kerkelijk opzigt en tucht, noch voor de diaconien, eenigen grond te vinden, om verder te gaan, dan door evengemeld besluit geschied was, of indien daarvoor ook al grond aanwezig mogt zijn, de toepassing van gestrengere maatregelen zeer bedenkelijk te achten.

Terwijl wij het bestuur, dat uitdrukkelijk de verplichting van diakenen te *Willemstad* had uitgesproken tot verzorging van het weeskind en altoos tot handhaving van de bepalingen van het diaconie-reglement geroepen was, bij missive van den 12 December 1859, n°. 72, om opheldering van deze laatste verklaring verzocht hadden, werd ook door den Minister van wege Zijner Excellentie ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken bij missive van den 5den December 1859, n°. 12, ger. sub n°. 190, een gelijkluidend beklag van het burgerlijk gemeentebestuur van *Klundert* wegens de weigering van diakenen te *Willemstad* in onze handen gesteld, en konden wij Zijne Excellentie bij missive van den 10den Januarij, n°. 6, en desgelijks burgemeester en wethouders der gemeente *Klundert* bij missive van denzelfden datum, n°. 7, terug schrijven, dat wij na gevoerde correspondentie met het classicaal bestuur van *Breda* alreeds bezig waren bij den kerkeraad te *Willemstad* onze tusschenkomst tot wegruiming der gerezene moeilijkheden te gebruiken, en bij onverhoopte mislukking onzer pogingen in het belang der goede orde en regelmatige armenverzorging geenszins zouden schromen tot het voorgestelde doel de middelen te bezigen, welke ons daarvoor ten dienste staan.

Uit de mededeelingen toch, welke wij intusschen van het classicaal bestuur van *Breda*, bij missive van den 21sten December 1859, n°. 78, ger. sub n°. 217, ontvangen hadden, was ons wel gebleken dat de kerkeraad te *Willemstad* zich voor zijne weigering op het ontoereikende van de middelen der diaconie beroepen had, maar was het naar onze eenparige overtuiging tevens duidelijk, dat zulks zeer ten onregte plaats vond, daar wij bevonden, dat diakenen zelve erkenden in het aan de kerkelijke gemeente toebehoorende weeshuis een aantal kinderen te verzorgen, afkomstig van ouders, die bij hun overlijden elders als

g. Geschil tusschen het burgerlijk bestuur van de *Klundert* en de diaconie te *Willemstad* over de verzorging van een weeskind.

lidmaten woonachtig waren, en zulks toch nimmer mogt plaats hebben ten nadeele van een weeskind, dat volgens art. 7 van het reglement voor de diaconien, als geboortig van ouders, die te *Willemstad* zelve als lidmaten gewoond hadden, allereerst en bij voorkeur het voorwerp van hunne zorg behoorde te wezen. Het was hierom dat wij tenzelfden dage sub n°. 5, het volgende schrijven aan den kerkeraad te *Willemstad* gerigt hadden:

De Algemeene Synodale commissie heeft van burgemeester en wethouders der gemeente *Klundert*, bij missive van 7 November ll. n°. 245, ger. sub n°. 159, een beklag ontvangen over de weigering van uwe diaconie om het weeskind *Willem de Ron*, behorende tot de nagelatene kinderen van *A. de Ron* en *M. Verkouteren*, in leven lidmaten van uwe gemeente, in hare verzorging op te nemen. Zij heeft hierover het classicaal bestuur van *Breda* een en andermaal gehoord en kennis genomen, zoowel van de correspondentie te dezer zake tusschen dit bestuur en u gevoerd, als van de beslissing door dat bestuur den 26sten October ll. genomen en aan u medegedeeld.

Het is aan de Synodale commissie uit alle deze stukken gebleken, dat er bij u wel geenerlei twijfel bestaat omtrent de verplichting der diaconien, om zich naar de bepalingen van het Synodaal Reglement te gedragen, en van de kerkeraden tevens om voor derzelver handhaving en uitvoering te zorgen, maar dat uwe weigering zich voornamelijk grondt op het feit dat het bedoelde weeskind elders geboren is, en dat, waar diakenen volgens art. 9 van het Reglement in geen geval gehouden zijn meer personen te ondersteunen of meer ondersteuning te verstrekken, dan hunne middelen gedoogen, uwe diakenen hierdoor meenen van de zedelijke verplichting tot ondersteuning van dat kind ontheven te zijn.

Maar het is hierdoor ook aan de Synodale commissie duidelijk geworden, dat gij nopens den waren zin en bedoeling der bepaling waarop gij u beroept en hare toepasselijkheid op het onderhavige geval, in eene dwaling verkeert. Immers het geldt hier de opneming in een weeshuis, dat geheel kerkelijk is en uit de fondsen van uwe diaconie onderhouden wordt. Nu zou uw beroep op art. 9 opgaan en grond voor uwe weigering kunnen opleveren, wanneer in dat huis geene kinderen anders dan van lidmaten uwer gemeente waren opgenomen. Want, ofschoon art. 7 wel aan diakenen de zorg voor de lidmaten der gemeente en hunne kinderen aanbeveelt, en *Willem de Ron* ook daaronder gerekend moet worden, deze zorg kan niet verder gaan dan de middelen der diaconie gedoogen. Maar daar gij zelve erkent, dat in het weeshuis zelfs zeven kinderen worden verzorgd, afkomstig van ouders, die elders te huis behoorden, zoo gevoelt gij ook, dat uwe diaconie niet als grond voor hare weigering kan inbrengen, dat zij geene toereikende middelen tot ondersteuning van dit weeskind bezit, omdat art. 7 toch duidelijk inhoudt, dat de arme lidmaten der gemeente en hunne kinderen *allereerst* en bij *voorkeur* verzorgd worden. Het staat u natuurlijk volkomen vrij, om uwe zorgen verder uit te strekken; gij handelt, wanneer uwe middelen zulks toelaten, hiermede zelfs geheel in den geest van het Synodale Reglement, maar gij moogt u zulks niet veroorloven ten nadeele of met afwijzing van die lidmaten en hunne kinderen, welke in de eerste plaats de voorwerpen van uwe zorg behooren te wezen.

De weigering derhalve om *Willem de Ron* in verzorging op te nemen, zou eene willekeurige handeling zijn in strijd met uwe verklaarde gezindheid om u naar de kerkelijke reglementen te gedragen, waarbij wij vertrouwen dat gij na beter omtrent de beteekenis

en bedoeling der door u aangevoerde bepaling te zijn ingelicht, niet zult willen volharden.

Maar de Synodale commissie behoort hiervan ook de volkomene zekerheid te hebben. Zij vergunt u daarom eenen tijd van vier weken, om u te beraden en van de dwaling waarin gij verkeert terug te komen. Binnen dezen tijd wacht zij uw regstreeks antwoord, duidelijk en ondubbelzinnig, gelijk zij het verlangen mag. Het zou haar eene oorzaak van groote droefheid zijn, wanneer zij in hare billijke verwachtingen te leur werd gesteld, en hierdoor in de treurige noodzakelijkheid gebragt, om bij de kerkbesturen op de gestrenge handhaving der kerkelijke verordeningen, ook in het welbegrepene belang van eene verlaten weeskind, aan te dringen.

Wij hadden gehoopt, dat de kerkeraad door dit ons schrijven overtuigd zoude zijn, dat er werkelijk geenerlei grond bestond, om langer in zijne weerstreving te volharden, en het gerezene geschil weldra zou beëindigd zijn, toen wij nog binnen den gestelden termijn van hem door tusschenkomst der kerkelijke besturen een schrijven ontvingen, dd. 5 Februarij ll., ger. sub n°. 265, vergezeld van eene verklaring van den kerkeraad der gemeente *Klundert*, de plaats waar de ouders van den wees vroeger gewoond hadden, dd. 4 Februarij h. v., ger. sub n°. 265 a, waarin hij ons meldde, dat hij in den beginne ter goeder trouw in de veronderstelling verkeerd had, dat de ouders van *Willem de Ron* lidmaten der gemeente waren, maar dat nu ten gevolge van eene twijfeling deswegens bij een der kerkeraadsleden gerezen, bij naauwkeurig onderzoek, gebleken was, dat zij volgens aanwijzing der lidmaatboeken als zoodanigen noch te *Willemstad* noch te *Klundert* konden erkend worden, weshalve diakenen, waar de middelen niet gedoogden hunne zorg verder dan tot erkende lidmaten en hunne kinderen uit te breiden, zich niet met de verzorging van het weeskind *Willem de Ron* zouden kunnen belasten.

Blijkbaar had hier dus een onwillekeurig verzuim des kerkeraads plaats gevonden, waarom ons schrijven niet de gevolgen kon hebben, welke wij daarvan hadden mogen verwachten. Wij vonden nu toch ook geene termen om bij den kerkeraad verder op de verzorging van den wees aan te dringen; er bleef ons thans niets anders over dan hiervan mededeeling te doen, zoowel aan den Minister als aan burgemeester en wethouders van de *Klundert*, gelijk geschied is door onze missiven van den 6den Maart n°. 31 en 32.

4. Ook betreffende de weigering van diakenen te *Noordbroek* om eene aldaar woonachtige minderjarige wees genaamd *Anje Bont* te verzorgen en terug te geven hetgeen door de burgerlijke besturen voor hare ondersteuning reeds verstrekt was, kwam eene ministeriele missive tot ons van 7 April n°. 11, ger. sub n°. 322, om ons overeenkomstig het daartoe kenbaar geworden verlangen van den Minister van Binnenlandsche Zaken, in overweging te doen nemen, wat er van onze zijde, des noodig in overleg met het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* zou kunnen verrigt worden, om het diaconie bestuur van zijne weigering terug te brengen. Wij zagen uit de overgelegde stukken, dat genoemde *Anje Bont*, eene naar het ligchaam gebrekkige wees, te *Muntendam* geboren is, doch sedert jaren te *Noordbroek* verpleegd werd, tot dat hare ondersteuning heeft opgehouden, toen zij door eene kleine erfenis in hare eigene behoeften kon voorzien, maar dat deze erfenis thans verterd is en zij hierdoor andermaal hulpbehoevende is geworden. Van nu aan ontstond er

h. Weigering van diakenen te *Noordbroek* om eene minderjarige aldaar woonachtig te verzorgen en de voor hare ondersteuning verstrekte gelden terug te geven.

verschil of hare ondersteuning door de diaconie te *Noordbroek*, hare woonplaats, dan door de diaconie te *Muntendam* waar zij geboren is moest worden verstrekt. Naar ons oordeel kunnen hier alle beschouwingen ter zijde worden gesteld, welke over en weer te regt of te onregt uit de burgerlijke wetgeving worden afgeleid. Het staat toch vast, dat de minderjarige hulpbehoevende, en sedert jaren te *Noordbroek* woonachtig is. Art. 6 van het Reglement voor de diaconien wijst hier derhalve duidelijk de diaconie aan, aan welke hare verzorging is opgedragen. Weigerden evenwel de diakenen van *Noordbroek* om zich naar deze bepaling te gedragen en leden alle pogingen van het classicaal bestuur van *Winschoten*, om hen tot andere gedachten te brengen, schipbreuk op den bepaalden onwil des kerkeraads, om voor de de uitvoering dier bepaling te zorgen, zoo oordeelden wij, in overeenstemming ook met den inhoud der ministeriele missiven, de zaak in handen te moeten geven van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, ter overweging, om met in achtneming van art. 28 van het Reglement voor de diaconien en van art. 4, alinea 1, van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht tegen den kerkeraad van *Noordbroek* te handelen en met het verzoek om onder terugzending der stukken met den uitslag der overwegingen en verrigtingen van het kerkbestuur te dezer zake bekend te worden gemaakt. Onze missive daartoe strekkende was van 23 Mei n°. 48, terwijl wij den Minister bij missive van dezelfde dagteekening n°. 49, haren inhoud hebben medegedeeld.

i. Beklag over de keuze der uren voor het godsdienstonderwijs door predikanten als met die voor het schoolonderwijs dikwijls te zamen vallende.

i. Nog maakte de Minister, bij missive van den 31sten October 1859 n°. 12, ger. sub n°. 150, het verlangen van Zijner Excellentie ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken aan ons kenbaar, dat er mogt kunnen voorzien worden in de belemmeringen daaruit ontstaande, dat veelal het godsdienstonderwijs door predikanten gegeven wordt op tijden, welke met de gewone schooluren zamen vallen, waardoor vooral ten platten lande òf het schoolonderwijs vroeger ophoudt òf een groot getal leerlingen de school vroeger verlaat, om het godsdienstonderwijs te kunnen bijwonen. Wij werden daarbij uitgenoodigd, om in overweging te nemen, wat ten dezen door ons zou kunnen worden verrigt, om het bestaande bezwaar zoo veel mogelijk op te heffen.

Ofschoon wij de bedoelde aangelegenheid eene ernstige overweging allezins waardig achten, zoo moesten wij eindigen met onzen Minister bij missive van 28 Mei n°. 33 te antwoorden, dat wij gaarne aan de uitnoodiging van Zijne Excellentie voldaan zouden hebben, maar het hadden moeten betreuren, dat door den Minister van Binnenlandsche Zaken geene nadere bijzonderheden of bepaalde feiten aan Zijne Excellentie waren medegedeeld, zoodat het ons aan genoegzame inlichting ontbrak en het hierom onvoegzaam rekenende, om in eene beoordeeling der bedoelde bezwaren te treden, ons te dezer zake niets te doen gegeven vonden, dan de uitnoodiging des Ministers tot de Synode over te brengen.

j. Bestaande gebreken in de weeshuizen en schrijven deswegens aan de provinciale kerkbesturen.

j. Ten laatste hadden wij nog eene missive van den Minister ontvangen van 24 Februarij n°. 17, ger. sub n°. 276, met daarbij copijelijk overgelegde missiven van den Minister van Binnenlandsche Zaken aan Zijne Excellentie en aan de heeren Gedeputeerde Staten van de verschillende provincien buiten die van *Noordholland*, betrekking hebbende op de inrigting van de weeshuizen, tot overweging, wat tot verbetering der bestaande gebreken, met opzicht tot de instellingen van weldadigheid der kerkelijke gemeenten zou kunnen verrigt worden. Wij vonden in de laatstgenoemde missive, dat de aandacht van den Minister van Binnen-

landsche Zaken door een' van de heeren Commissarissen des Konings op deze aangelegenheid gevestigd was geworden, en dat, waar de pogingen van den bedoelden staatsambtenaar tot verbetering van den gebrekkigen staat van zaken aanvankelijk niet zonder vrucht gebleven waren, Zijne Excellentie zich hierdoor aangespoord gevoeld had, om deswégens in de verschillende provincien een onderzoek te doen plaats hebben en onzen Minister uit te noodigen, om hiertoe ook de kerkelijke besturen op te wekken, voor zoo veel de misbruiken betreft van instellingen van kerkelijke gemeenten.

Hulde brengende aan de prijselijke bedoelingen der Regering toonden wij ons gaarne bereid om haar met opzigt tot deze gewigtige zaak op den ingeslagen weg te volgen, en rigtten aan de provinciale kerkbesturen hieronder ook de Waalsche commissie en het kerkbestuur van *Limburg* begrepen, met kennisgeving hiervan aan den Minister, den volgenden brief dd. 29 Mei n°. 64.

„ Bij missive van den 24sten Februarij jl., n°. 17, ger. sub n°. 276, werd door Zijne Excellentie den Minister, naar aanleiding van belangrijke mededeelingen dienaangaande van zijnen ambtgenoot voor Binnenlandsche Zaken, onze aandacht gevestigd op zeer bedenkelijke gebreken in den toestand van sommige weeshuizen, en ons, voor zoo veel de weeshuizen betreft, die onder het beheer van kerkelijke besturen staan en geene subsidie uit de fondsen der burgerlijke gemeenten genieten, in overweging gegeven, of daaromtrent door tusschenkomst van de Hooge Kerkbesturen ook een onderzoek zou behooren te worden ingesteld, en waar die gebreken mogten bestaan van hunnen kant, iets zou kunnen worden verrigt in het dringende belang eener goede zorg voor de zedelijkheid en gezondheid der daarin verpleegde weezen.

„ De aangewezen gebreken zouden voornamelijk bestaan in de bekrompenheid der gebouwen in het algemeen en bijzonder in het feit, dat over de slaapzalen geen behoorlijk opzigt zou worden gehouden, waar dikwijls in afgeslotene gedeelten van den zolder, een aantal jongens of meisjes of ook wel jongens en meisjes vereenigd zijn, en gewoonlijk twee of soms ook wel drie jongelieden; zelfs van 15 tot 20 jaren oud, in dezelfde krib of bedstede slapen, terwijl het vaak ook aan afzonderlijke vertrekken voor zieken of ongestelden ontbreekt.

„ Ofschoon wij mogen vertrouwen dat deze gebreken in de onder kerkelijk beheer geplaatste gestichten zelden worden aangetroffen, zoo achten wij de aangelegenheid te gewigtig, dan dat wij niet gaarne aan het verlangen des Ministers zouden voldoen, en noodigen wij u mitsdien uit, om het bedoelde onderzoek door tusschenkomst der classicale besturen in de betrekkelijk weinige gemeenten, waar die gestichten gevonden worden, te doen geschieden, en ons den uitslag van dit onderzoek vergezeld van uwe consideratien voor den 15den October eerstkomende, te doen kennen.”

β. De stukken, die van kerkelijke collegien en personen tot ons inkwamen, ten einde onze beschouwingen en raadgevingen omtrent voorkomende aangelegenheden te vernemen, bepaalden zich slechts tot de volgende drie:

β. Van kerkelijke collegien en personen.

α. Van het classicaal bestuur van *Middelburg*, dd. 30 September jl., n°. 55, ger. sub n°. 100, betreffende de vraag, hoe te handelen bij schorsing van kerkeraadsleden, wanneer deze binnen den tijd van schorsing moeten aftreden.

α. Vraag van het classicaal bestuur van *Middelburg* hoe te handelen bij schorsing van

kerkeraadsleden, wanneer zij binnen den tijd van hunne schorsing moeten aftreden.

Uit het schrijven van het classicaal bestuur zagen wij, dat het bedoelde geval in de gemeente van *Melis en Marienkerke* zich voordeed, waar toch zeven kerkeraadsleden bij uitspraak van de Synodus contracta, dd. 22 Julij 1859, zie Handelingen, blz. 218, voor zes maanden geschorst zijn in de waarneming van hunne kerkelijke bedieningen, onder welken er intusschen met ultimo December deszelfden jaars moesten aftreden, nadat slechts vier maanden van den tijd hunner schorsing verstreken waren.

Wij antwoorden het classicaal bestuur bij brief van den 21sten October d. v. n°. 27, dat, ofschoon het vonnis der schorsing zijne kracht behoudt, de aftreding niettemin diende plaats te hebben, en er derhalve voor de af te treden kerkeraadsleden andere personen moesten benoemd worden, ten einde alsdan hunne plaats te vervangen.

Er was nu ook nog wel de vraag bij ons ontstaan, of de bedoelde kerkeraadsleden na hunne aftreding niet als gecensureerde gemeenteleden gedurende de overblijvende maanden zouden moeten worden aangemerkt en er aan het antwoord derhalve nog meer zou moeten worden toegevoegd, bij stemming werd evenwel beslist, dat het antwoord aan het classicaal bestuur niet meer behoefde in te houden.

b. Vraag van den predikant *W. N. Stort* te *Buren* of de kerkeraad aldaar als lidmaten mag erkennen leden die ofschoon aldaar woonachtig, zonder zijne toestemming elders zijn aangenomen.

b. Van den heer *W. N. Stort*, predikant te *Buren*, dd. 20 October jl., ger. sub n°. 122, betreffende de vraag, of de kerkeraad van *Buren* leden aldaar woonachtig als lidmaten mag erkennen, die in eene andere gemeente zonder toestemming van den kerkeraad zijn aangenomen en hiervan het bewijs overleggen.

De vraag kon bij ons geen punt van behandeling uitmaken, daar zij doelende op een bijzonder geval tot de bevoegdheid van het classicaal bestuur van *Tiel* behoorde, waaronder de gemeente van *Buren* ressorteert. Den adressant is hiervan bij missive van 24 October n°. 86, kennis gegeven.

c. Vraag van den kerkeraad te *Schiedam* betreffende de regtspersoonlijkheid zijner diaconie.

c. Van den kerkeraad te *Schiedam*, bij missive van den 31sten December 1859, ger. sub n°. 224, met het verzoek om inlichting hoedanig hij ten opzichte van de diaconie zijner gemeente, ter zake van het aanvragen van regtspersoonlijkheid zou hebben te handelen.

De kerkeraad vond hiertoe aanleiding in eene publicatie van burgemeester en wethouders dier stad aan de ingezetenen, dd. 6 December b. v., houdende kennisgeving aan de besturen van de daar gevestigde instellingen van weldadigheid, dat, volgens besluit van Gedeputeerde Staten der provincie *Zuidholland* van den 8sten November n°. 10 (*Provinciaal Blad* n°. 117), de mededeeling bevattende eener missive van den Minister van Binnenlandsche Zaken van 26 October 1859 n°. 139, zevende afdeling, de erkenning van Staatswege, overeenkomstig de wet van den 22sten April 1855 (*Staatsblad* n°. 32), noodig is, om eene vereeniging, die tot de instellingen van weldadigheid behoort, der regtspersoonlijkheid deelachtig te doen zijn, al heeft die vereeniging voldaan aan het bepaalde bij art. 7 der wet van 28 Junij 1854 (*Staatsblad* n°. 100), en zulks, vermits het laatste lid van genoemd artikel niet is attributief, in dien zin, dat door de voldoening aan het eerste lid regtspersoonlijkheid zou worden verkregen door instellingen van weldadigheid, die haar niet afgescheiden van die voldoening bezitten, maar zuiver poenaal, zoodat het niet naleven van het eerste lid enkel de uitoefening schorst van de regtspersoonlijkheid, die van elders aan de betrokkene instellingen mogt toekomen. Door deze publicatie was bij den kerkeraad

twijfel ontstaan, of de inhoud der kennisgeving ook op de diaconien der Hervormde kerk van toepassing kon zijn en zijne diaconie derhalve ook nog de bedoelde erkenning van Staatswege zou moeten trachten te verkrijgen, ofschoon door haar tijdig voldaan was aan de bepalingen vervat in art. 7 der wet van 28 Junij 1854.

Eenparig van oordeel dat de diaconien vóór de wet van 22 April 1855 rechtspersoonlijkheid bezaten en het nimmer de bedoeling des wetgevers kan geweest zijn, dat voor alle diaconien en kerkvoogdijen in ons vaderland erkenning door de wet zou moeten gevraagd worden, ten zij de aangehaalde bepaling door haar zelve veronachtzaamd ware, aarzelden wij niet te antwoorden, gelijk in ons schrijven aan den kerkeraad van den 14den Januarij 11. n°. 12 geschied is, „dat de diaconien hare rechtspersoonlijkheid ontleenen van de wetten of reglementen, die tijdens hare daartelling in werking waren en dat derhalve op de van oude bestaande diaconien toepasselijk is art. 15 der wet op het regt van vereeniging in de publicatie vermeld”, „vereenigingen, welke vóór het in werking komen dezer wet bestonden worden beoordeeld naar de wetten, waaronder zij zijn opgericht”, weshalve de diaconie der Hervormde gemeente te *Schiedam*, naar onze meening, verklarende voldaan te hebben aan art. 7 der wet van 28 Junij 1854, in dezen niets te doen had, als de bevoegdheid buiten allen twijfel bezittende, om als rechtspersoon op te treden.

3°. Groot was het aantal stukken waarbij onze tusschenkomst of medewerking werd ingeroepen. Behalve eenigen die boven onder 2°. „, reeds vermeld werden, als onderwerpen betreffende, waaromtrent de Minister ons advies had gevraagd, behoorden hiertoe:

3°. Verzoeken om de tusschenkomst of medewerking der commissie.

a. Onder de zelden voorkomende zaken behoorde het bij missive van 10 November jl., ger. sub n°. 162 ingekomene verzoek van het kerkbestuur van *Limburg*, om approbatie van de beroeping van den candidaat *J. H. Berghge Azn.* tot predikant bij de zelfstandig verklaarde gemeente te *Weert*, welke beroeping, volgens art. 1 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden, in vereeniging met den predikant der tot hiertoe gecombineerde gemeente van *Roermonde* en *Weert* en eenen ouderling werd uitgebragt.

a. Approbatie van de beroeping van den candidaat *J. H. Berghge Azn.* predikant bij de zelfstandig verklaarde gemeente te *Weert*.

Naar de bevoegdheid aan de Algemeene Synodale commissie in art. 69 van het reglement op de vacaturen verleend, werd, nadat alle overgelegde bescheiden in orde bevonden waren, de approbatie in haren naam door den president en den secretaris verleend en daarvan bij missive van den 18den November d. v., n°. 60, aan het genoemde kerkbestuur berigt.

b. Daarentegen werd door den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Uithuistormeden*, westelijk gedeelte, bij adres van 12 October 1859, ger. sub n°. 106, het verzoek tot ons gebragt, dat wij aan het classicaal bestuur van *Onderdendam* het verlangen der Algemeene Synodale commissie zouden kenbaar maken, dat dit bestuur de approbatie der volbragte beroeping van eenen predikant te *Uithuistormeden*, oostelijk gedeelte, zou verdagen, tot dat de zaak betrekkelijk de afzonderlijke predikantsplaats aldaar door ons zou zijn uitgemakt en beslist.

b. Tusschenkomst der commissie bij het classicaal bestuur van *Onderdendam* om het verleen van approbatie der beroeping te *Uithuistormeden*, oostelijk gedeelte, te verdagen.

Zonder deze beslissing, hier onderbij n°. 4 a. s. vermeld, te willen vooruit loopen kwam het aan de leden, in welken handen dit verzoek gesteld was geworden, op zijn minste twijfelachtig voor, of *Uithuistormeden*, oostelijk gedeelte als eene eigene zelfstandige gemeente kon worden beschouwd en of dus de kerkeraadsleden aldaar het regt hadden om

eenen predikant te beroepen, en dat althans bij de tegenwoordige beroeping het regt van derden schijnt gepraejudicieerd te zijn.

De beide vorige beroepingen, schenen hun toe uitgebragt te zijn, gelijk zij meenden dat van de eerste derzelve ontegenzeggelijk bleek uit den aanwezigen beroepbrief, door den kerkeraad van *Uithuistermeeden* op vertoonde acte van collatie van jhr. mr. *Onco van Swinderen van Rensuma*; terwijl thans de beroeping scheen gedaan te zijn door de kerkeraadsleden te *Uithuistermeeden* oostelijk gedeelte, als kerkeraad eener zelfstandige gemeente aldaar en met voorbijgang van bovengenoemden collator.

Het was hun nog niet duidelijk genoeg gebleken wat tot deze veranderde handelwijze aanleiding had gegeven; maar het kwam hun voor, dat de Synodale commissie geroepen was, in afwachting dat deze zaak nader door haar zou zijn onderzocht en zoo mogelijk uitgemaakt, tusschen beide te treden, ten einde zoo mogelijk te verhoeden, dat iemands regten werden verkort of groote moeilijkheden zouden kunnen ontstaan.

Zij adviseerden ons daarom, dat onverwijld van wege de Synodale commissie aan het classicaal bestuur van *Onderdendam* zou worden geschreven:

dat aan de Synodale commissie uit adressen van den kerkeraad te *Uithuistermeeden* schijnt te blijken, dat, door de kerkeraadsleden te *Uithuistermeeden* oostelijke gedeelte, als kerkeraad eener eigene zelfstandige gemeente, aldaar een beroep is gedaan zonder erkenning der regten van derden, die vroeger bij de benoeming en beroeping werkzaam waren, en dat de beroepbrief ter approbatie aan 't classicaal bestuur van *Onderdendam* is opgezonden, terwijl de kerkeraad van *Uithuistermeeden* grond schijnt te hebben voor de vrees, dat het classicaal bestuur voornoemd die approbatie zal verleenen;

dat de Synodale commissie zich deswegens verplicht acht het classicaal bestuur van *Onderdendam* aan te raden om, op grond van art. 67. 1°. in verband met art. 58 van 't reglement op de vacaturen, de approbatie van het gedane beroep te *Uithuistermeeden* oostelijk gedeelte te verdagen, tot dat door de Synodale commissie nader zal zijn onderzocht en indien mogelijk uitgemaakt of *Uithuistermeeden* oostelijk gedeelte als eene eigene zelfstandige gemeente moet worden beschouwd.

Anderen evenwel oordeelden, dat de beoordeeling of met het approberen der beroeping al dan niet behoorde te worden gewacht, aan het classicaal bestuur moest worden overgelaten, daar men toch niet mogt onderstellen, dat dit bestuur tot de approbatie zou overgaan, wanneer de stand der zaken zoodanig was, als door den kerkeraad van *Uithuistermeeden*, westelijk gedeelte, werd voorgedragen. Zij achtten het hoogst bedenkelijk, dat de Synodale commissie zich zou mengen in hetgene tot de regten en bevoegdheid der kerkbesturen behoort, dat hier, naar hunne meening zou plaats hebben, omdat de approbatie der beroeping naar de kerkelijke verordeningen aan het classicaal bestuur is opgedragen en van daar hooger beroep op het provinciaal kerkbestuur zou moeten geschieden. En wanneer hier ook al tegen werd aangevoerd, dat slechts eene raadgeving aan het classicaal bestuur bedoeld werd, zij oordeelden, dat de commissie zich daarvan in het tegenwoordige geval moest onthouden, daar toch bij officiële handelingen raadgevingen gewoonlijk weinig vermogen, wanneer daarbij de magt tot bevelen ontbreekt.

Intusschen werd ten laatste beslist, dat het classicaal bestuur van *Onderdendam*, overeenkomstig het verzoek des kerkeraads van *Uithuistermeeden* westelijk gedeelte en het

uitgebragte advies, zal geraden worden de beroeping voor *Uithuistermeeden* onstelijk gedeelte, voor als nog niet te approberen.

De heeren *van Doesburgh*, *Hugenholts* en *Junius* verzochten aantekening, dat zij tot dit besluit hunne stemmen niet gegeven, de hoogleeraar *Hofstede de Groot* en de *Secretaris*, dat zij daartoe niet geadviseerd hebben.

Naar den aard van het genomene besluit werden de president en secretaris gemagtigd om, nog vóór de resumtie der notulen eenen brief, van den bedoelden inhoud, voor het classicaal bestuur van *Onderdendam* af te zenden. De brief werd hierom op denzelfden dag, 15 October, verzonden, zijnde n°. 8, van de uitgaande stukken tot dat tijdperk behorende.

Na de beslissing der hoofdzaak hebben wij in onze missive van 21 October d. v. n°. 27 aan het classicaal bestuur doen opmerken, dat onze raadgeving van 15 October daarmede buiten verder effect was gesteld.

c. Van eene daarvoor gestelde commissie van *Raamsdonkerveer* was bij adres van 1 Februarij jl., ger. sub n°. 257 een verzoek ingekomen om ondersteuning van haar adres aan Zijne Majesteit den Koning tot het verkrijgen van een eigen kerkgebouw met eenen afzonderlijken predikant en scheiding hiertoe van de gemeente te *Raamsdonk*. Terwijl dat adres ter fine van berigt, consideratien en advies bij apostille van 5 Februarij d. v. n°. 18 in handen gesteld was van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, ontvingen wij van den kerkeraad van *Raamsdonk* een adres van 13 April jl., ger. sub n°. 425, houdende verzoek van zijn copijelijk overgelegd adres aan den Koning, betreffende de belangen zijner gemeente, naar aanleiding van de pogingen door eenige gemeentelieden aangewend, om te *Raamsdonkerveer* eene afzonderlijke kerkgemeente tot stand te brengen. Uit hoofde het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* ons bij missive van 10 Mei d. v., ger. sub. n°. 478, evenwel berigtte, dat het zijn rapport wegens de onderwerpelijke zaak vóór zijne vergadering van de maand Augustus niet konde opmaken, zoo oordeelden wij dat hare behandeling, met alles wat er betrekking op had, tot de ontvangst van het bedoelde rapport moest worden aangehouden.

d. Ook van de gemeente te *Kerkwijk* en *Delwijnen* kwam bij adres van kerkeraadsliden aldaar dd. 16 Mei jl., ger. sub n°. 498, een verzoek tot ons om haar verlangen naar een zelfstandig bestaan met eenen eigenen predikant en afscheiding van de gemeente *Bruchem* bij den Koning te ondersteunen, wanneer het daartoe strekkende request in onze handen mogt gesteld worden. Wij oordeelden, dat dit verzoek in overweging zal behooren genomen te worden, wanneer betreffende deze aangelegenheid door den Minister het advies der Synode of der Synodale commissie zal gevraagd worden.

e. Mede werd door kerkvoogden van *Lienden* bij adres van 8 October jl., ger. sub n°. 96, en door den kerkeraad aldaar bij adres van 9 October, ger. sub n°. 97, onze tusschenkomst gevraagd tot het verkrijgen eener Koninklijke toestemming ter aanvaarding eener erfenis, waardoor aan de gemeente een tweede predikant, buiten bezwaar van den lande, verzekerd zou worden.

Bij het verzoek van kerkvoogden was een afschrift gevoegd van het adres, waarmede zij zich tot den Koning gewend hadden, en waarvan zij onze ondersteuning verlangden. Het

c. Verzoek om ondersteuning van adressen aan Z. M. den Koning van eene commissie te *Raamsdonkerveer* en van den kerkeraad te *Raamsdonk*, het een tot bevordering het andere tot verijdeling der pogingen, om ter eerstgenoemde plaats eene afzonderlijke kerkgemeente tot stand te brengen.

d. Verzoek om ondersteuning van een adres van kerkeraadsliden te *Kerkwijk* en *Delwijnen* aan den Koning tot stichting van eene zelfstandige gemeente aldaar.

e. Ondersteuning van een adres van kerkvoogden van *Lienden*, om de Koninklijke toestemming tot het aanvaarden van eene erfenis, waardoor de gemeente in het bezit van eenen tweede predikant zou gesteld worden.

bleek uit deze stukken dat kerkvoogden zich reeds vroeger te dezer zake aan Zijne Majesteit geadresseerd hadden, maar op hun verzoek, naar de voordragt van de Ministers van Hervormde Eeredienst en van Justitie, eene afwijzende beschikking hadden ontvangen, uit hoofde de erflater aan zijne erfmaking de voorwaarde had vastgemaakt, „ dat een tweede predikant beroepen moest worden, die naar het oordeel van de meerderheid des kerkeraads de orthodoxe gevoelens was toegedaan.”

Onder meer bezwaren tegen de inwilliging van dat verzoek ingebracht, achtten onderscheidene leden het bedenkelijk zich in eene zaak te mengen, waarover de Minister, zonder het advies der commissie gevraagd te hebben, alreeds een ongunstig oordeel had uitgesproken. Ten slotte konden wij ons vereenigen met het voorstel van een lid, om het verzoek van kerkvoogden te ondersteunen in dier voege, dat de commissie zou te kennen geven dat zij geen bezwaar vindt voor het belang der kerk, dat de bedoelde clause alzoo door den erflater gesteld is.

Zoo is dan ook aan den Minister, bij missive van 22 October n°. 29, geschreven: „ dat wij ons onbevoegd achtten, in eenige beoordeeling te treden eener Koninklijke beschikking, welke na ingekomen advies van Zijne Excellentie en van andere autoriteiten genomen was, maar ons aileen de verklaring veroorloofden, dat, voor zoo verre die afwijzende beschikking gegrond mogt geweest zijn, op de aan de erfstelling verbondene voorwaarde, dat de te beroepen predikant de orthodoxe gevoelens moest zijn toegedaan, de Synodale commissie daarin uit een kerkelijk oogpunt geene reden zou kunnen vinden, om de weigering der verzochte autorisatie wenschelijk te achten.

Intusschen hadden de heeren *van Doesburg*, *Junius* en *Swiers* aanteekening verzocht, dat zij tot dit besluit hunne stemmen niet gegeven hadden, de *Secretaris* dat hij daartoe zijn advies niet geleend heeft.

Bij ministeriele missive van 13 Maart n°. 12, ger. sub 289, werd ons medegedeeld, dat, ten gevolge ook van de evenvermelde verklaring der Algemeene Synodale commissie, volgens Koninklijk besluit van 10 Maart b. v, n°. 56, aan kerkvoogden van *Lienden*, de gevraagde magtiging tot aanvaarding der nalatenschap verleend was, terwijl eene latere missive van den Minister, dd. 28 Maart n°. 14, ger. sub n°. 305, het berigt bevatte, dat Zijne Majesteit, volgens besluit van 27 Maart n°. 63, copijelijk medegedeeld, Zijne Excellentie gemagtigd had tot verleening van handopening aan den kerkeraad te *Lienden*, ter beroeping van eenen predikant, onder voorwaarde, dat in zijn tractement zal worden voorzien buiten bezwaar van 's lands kas.

f. Tusschenkomst
in het belang der kosterijgoederen te *Odoorn*.

f. Van niet minder belangrijken aard was het verzoek door den kerkeraad te *Odoorn* bij missive van den 28sten October 1859 ger. sub n°. 181 *d* tot ons gerigt betreffende de kosterijgoederen aldaar. Gelijk blijkt uit de daarbij overgelegde stukken en de toelichtende conductoire van het classicaal bestuur van *Coevorden* dd. 11 November 1859 ger. sub 181 *d* en van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* dd. 26 November 1859 n°. 56 ger. sub n°. 181, bestaan deze goederen voor een deel uit veenen en woeste gronden, waarvan men den verkoop noodig heeft geoordeeld en deze verkoop op gedane aanvraag ook door Gedeputeerde Staten is toegestaan, onder voorwaarde evenwel dat de opbrengst op het grootboek zal worden ingeschreven, onder den titel van „ Fonds van de Kosterij te *Odoorn*, dienende zoo tot bekostiging van het gewone lager onderwijs als tot bezoldiging van het ambt

van koster bij de Hervormde gemeente." De kerkeraad oordeelde dat zoodanige voorwaarde tot eene vervreemding der kosterijgoederen zou leiden, en verlangde daarom, hierin door de genoemde kerkelijke besturen ondersteund, te worden voorgelicht, hoe in de zaak te handelen en tegen het dreigende verlies van een gedeelte van de inkomsten der kosterijgoederen in bescherming genomen te worden. Wij aarzelden niet, grooten lof toekennende aan de waakzaamheid des kerkeraads, aan zijn verlangen te voldoen, door onverwijld een adres wegens deze zaak aan den Minister te zenden en ook het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, bij mededeeling van dit adres de wenken te geven, welker inachtneming ons in het onderwerpelijke belang noodig scheen. Het adres door ons den 13den December 1859, sub n°. 73 verzonden, was luidende als volgt:

De Algemeene Synodale commissie vindt zich verplicht de tusschenkomst van Uwe Excellentie in te roepen in eene zaak van het uiterste gewigt voor de Hervormde kerk.

Te *Odoorn*, provincie *Drenthe* zijn eenige goederen aan de kosterij aldaar behoorende. Daaronder bevinden zich ook eenige veenen en woeste gronden, waarvan de verkoop wenschelijk is voorgekomen. Kerkvoogden en notabalen hebben de vereischte autorisatie tot dien verkoop van Gedeputeerde Staten der provincie *Drenthe* verzocht, onder de bepaling, dat de opbrengst ten behoeve der kosterij zou worden belegd op het grootboek der nationale schuld, en is hierop gevolgd een besluit van heeren Gedeputeerde Staten van den 21sten September 1859 n°. 33, waarbij de gevraagde autorisatie is verleend, doch onder voorwaarde, „ dat de opbrengst op eene van de grootboeken der staatsschuld worde belegd ten name van het fonds der kosterij en bij die inschrijving worde uitgedrukt de bestemming daarvan als volgt:

„ Kosterij van *Odoorn* (fonds van de) bestemd en dienende zoo tot bekostiging van het gewone lager onderwijs als tot bezoldiging van het ambt als koster bij de Hervormde gemeente."

Het is op deze bijvoeging dat wij meenen de aandacht van uwe Excellentie te moeten vestigen.

Al dadelijk doet zich de vraag op, of Gedeputeerde Staten, krachtens art. 76 van het reglement op de administratie der kerkelijke fondsen in *Drenthe*, autorisatie verleende tot den verkoop van kerkelijke eigendommen, bevoegd zijn hieraan eene voorwaarde te verbinden waardoor derzelver eigendom voor een gedeelte aan de kerk wordt onttrokken en zal deze vraag buiten twijfel ontkennend moeten worden beantwoord, omdat, wanneer het ook al (des neen) twijfelachtig mogt zijn, of de kosterijgoederen wel over het geheel als kerkelijke eigendommen kunnen worden aangemerkt, de beslissing hierover niet behoort aan Gedeputeerde Staten, maar volgens de Grondwet uitsluitend tot de kennisneming van de regterlijke magt.

Hieromtrent kan evenwel geen twijfel bestaan, waar de Hooge Regering de kosterijgoederen steeds als kerkelijke eigendommen heeft beschouwd en ook de regterlijke magt telkens, wanneer de burgerlijke besturen zich hiertegen hebben verzet, ten gunste van de kerk uitspraak heeft gedaan.

Nadat wij een en andermaal, laatstelijk bij onzen brief van den 20sten Mei 1859 dit ons gevoelen aan uwe Excellentie hebben kenbaar gemaakt, zou het welligt overbodig kunnen zijn, in eene nadere ontwikkeling hiervan te treden, zoo niet het hooge belang der zaak, naar wij vertrouwen ook in het oordeel van uwe Excellentie, grond genoeg oplevert om hierop terug te komen.

Dat de kosterijgoederen in *Drenthe* steeds als kerkelijke eigendommen zijn beschouwd vloeit al dadelijk voort uit artt. 10, 24 en 41 van het bij Zijner Majesteit besluit van 2 Julij 1820 n°. 22 voor de provincie gearresteerde reglement op de administratie der kerkelijke goederen, waarbij het beheer der kosterijen aan kerkvoogden is opgedragen en het onderhoud der kosterijen ten laste der kerkelijke gemeente is gebragt.

In dezen is dan ook van volledige toepassing Zijner Majesteits besluit van den 12den December 1827 n°. 45, waarbij aan de kerkvoogden is opgedragen, om behoorlijke inventarissen op te maken van de pastori- en kosterijgoederen, en aan predikanten, kosters en andere administrerende personen is aanbevolen, om voor alle vermindering of verduistering te waken, zonder dat in dezen van eenige bemoeijingen van de gemeentebesturen sprake is; de kosterijgoederen worden dan ook steeds door de kosters, namens de kerkelijke gemeenten, bezeten, zijnde het een en andermaal bij regterlijke uitspraken uitgemaakt, dat, wanneer ook al de koster tevens het ambt van schoolonderwijzer mogt bekleeden, zijn bezit van de kosterijgoederen ondubbelzinnig was namens de kerkelijke gemeente.

De Regering hiervan doordrongen gaf dan ook in de Memorie van Toelichting bij het in 1857 aangeboden ontwerp van wet op het lager onderwijs te kennen: „indien de onderwijzer tevens de betrekking van koster, voorzanger of dergelijke bediening bekleedt, dan mag de eigendom, welken hij als zoodanig geniet, al zij die nog zoo aanzienlijk, van geen invloed zijn op de bepaling van zijn tractement als onderwijzer, dat hij uit de gemeentekas trekt. Beide betrekkingen toch staan geheel op zich zelve; tijdelijk vereenigd kunnen zij, zoodra hetzij het burgerlijk, hetzij het kerkelijk bestuur dit geraden oordeelt, weder gescheiden worden; er is niet meer reden om die kerkelijke inkomsten in vermindering van het gemeente-tractement van den onderwijzer te doen strekken dan de inkomsten die hij trekt uit zijne eigene bezittingen.”

Ook bij de Memorie van Beantwoording erkende de Regering het regt der kerk, wanneer zij op art. 18 n°. 3 te kennen gaf, „het gemeentebestuur zal schikkingen trachten te maken met het kerkbestuur over het gebruik en afstaan der woning. Wenscht het kerkbestuur aan het gebruik dier woning voor den man als onderwijzer op de staatsschool de betaling van huur te verbinden, de burgerlijke gemeente zal aan die vordering behooren te voldoen, daar de wet haar de verplichting oplegt den onderwijzer vrije woning te verschaffen.

Gaarne erkennen wij, dat vroeger de betrekkingen van koster en schoolonderwijzer in den regel waren vereenigd, maar het is geschiedkundig ontwifelbaar, dat de kerkelijke bediening was de hoofdbediening, waaraan uitsluitend de kosterijgoederen, die daarvan hun naam ontleenden, verbonden waren, terwijl het in elk geval vaststond, dat de belijdenis van de Hervormde godsdienst een vereischte was, om koster en schoolonderwijzer te kunnen zijn, om dus aanspraak te kunnen maken op de inkomsten van de kosterijgoederen.

Het is waar, door heeren Gedeputeerde Staten van *Drenthe* wordt in de gestelde voorwaarde gesproken van het gewone lager onderwijs; doch dat hier wel niet anders dan het openbare onderwijs bedoeld wordt zal wel geen twijfel lijden en vloeit hieruit als van zelf voort, dat, indien de wijze van beschouwing van Gedeputeerde Staten van *Drenthe* werd gevolgd, de opkomsten van de uitsluitend aan de Hervormden toekomende kostersgoederen te *Odoorn* zouden kunnen gebezigd worden tot bezoldiging van eenen Rooms-katholijken onderwijzer.

Hoe het hiermede ook moge gelegen zijn, het staat altijd vast, dat Gedeputeerde

Staten de bevoegdheid missen om in dezen uitspraak te doen, en veroorloven wij ons dan ook Uwe Excellentie dringend te verzoeken, in dezen wel de noodige maatregelen te willen nemen, dat de regten der Hervormde kerk niet op die wijze door de administrative magt worde verkort, als te *Odoorn* dreigt te geschieden.

Aan het provinciaal kerkbestuur schreven wij, bij het afschrift van dit adres aan den Minister, tenzelfden dage sub n°. 74, nog het volgende, na in den aanhef te hebben doen opmerken, dat wij in de hoofdzaak geheel met de betrokkene kerkbesturen instemden.

„ Ten aanzien van het door het classicaal bestuur van *Coevorden* aangegevene denkbeeld, om zonder zich aan de gestelde voorwaarde te storen met den verkoop voort te gaan, zoo komt ons dit hoogst bedenkelijk voor. Zoo lang toch de voorwaardelijk door Gedeputeerde Staten gegevene autorisatie van kracht blijft, kan dezelve niet als onvoorwaardelijk worden aangemerkt, en autorisatie tot verkoop van kerkelijke eigendommen wordt bij art. 76 van het reglement op de administratie der kerkelijke goederen in *Drenthe* gebiedend gevorderd. Het meest gereede middel zou wèlligt zijn, dat door kerkvoogden en notabelen van *Odoorn*, bij Zijne Majesteit den Koning vernietiging werd gevraagd van de beschikking van Gedeputeerde Staten van *Drenthe*, van den 20sten September 1859, n°. 33, in zooverre de bijgevoegde voorwaarde betreft.

In het algemeen is het ten aanzien van de kosterijgoederen van het meeste belang te onderzoeken, of die steeds zonder inmenging van de burgerlijke gemeentebesturen zijn geweest in het bezit van de kerkelijke gemeenten, en of het toezigt daarover steeds door kerkvoogden is gevoerd, zijnde voor dit geval bij verschillende regterlijke uitspraken steeds de eigendom aan de kerkelijke gemeenten toegekend.

g. Ook werd ons bij missive van den 15den Februarij ll., n°. 7, ger. sub n°. 270, door het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* eene klacht medegedeeld van den kerkeraad te *Finsterwolde*, naar welke, volgens het oordeel van het provinciaal kerkbestuur, door kerkvoogden van *Finsterwolde* eene onwettige daad gepleegd was, als zouden zij een gedeelte van het kosterijgoed aldaar tot de burgerlijke gemeente hebben overgebracht, weshalve het kerkbestuur ten dringendste eene spoedige tussenkomst verzocht, opdat de handelingen van kerkvoogden te *Finsterwolde* te niet gedaan en navolging, hier en daar te vreezen, worde voorgekomen.

g. Verzoek om handhaving van de inkomsten van den koster te *Finsterwolde*.

Uit het bij deze missive overgelegde stuk, zijnde een schrijven in originali van den kerkeraad te *Finsterwolde* aan het classicaal bestuur van *Winschoten* dd. 29 Januarij 1860, ger. sub n°. 270 a, zagen wij dat de bedoelde klachte een plan betrof tusschen kerkvoogden en het burgerlijk bestuur beraamd en aanvankelijk reeds ten uitvoer gebracht, naar hetwelk jaarlijks f 400 van het kosterinkomen op dat van den schoolonderwijzer zou worden overgebracht, gelijk eene missive van burgemeester en wethouders van *Finsterwolde*, gevoegd bij de instructie voor den schoolonderwijzer woordelijk inhoudt, „ zijnde de jaarwedde bepaald als volgt: voor den hoofdonderwijzer te *Finsterwolde* op f 725, met inbegrip van f 400 van hetgene voor het onderwijs door kerkvoogden en notabelen van het tractement, thans voor de vereenigde betrekkingen als koster enz., en onderwijzer wordende genoten, is toegekend; alzoo zuiver uit de gemeentekas f 325.” De kerkeraad doet daarbij opmerken, dat het tractement van den koster tot de som van f 600 jaarlijks door de kerk wordt

uitgekeerd wegens de overdracht van landerijen vroeger door den koster bezeten en gebruikt, — dat de koster op dit tractement gevoegd bij het gebruik van nog door hem bezetene gronden en vrije bewoning der kosterij eene afzonderlijke benoeming of aanstelling heeft; — dat den koster vooraf noch mondeling noch schriftelijk eenige mededeeling van den onderwerpelijken maatregel van kerkvoogden, betreffende zijn inkomen, is gedaan; en eindelijk, dat deze maatregel genomen is in eenen tijd, dat de betrekking van koster en schoolonderwijzer slechts bij dispensatie van Gedeputeerde Staten mogen vereenigd zijn, zoo dat, als men het geheele kosters-inkomen tot de gemeente heeft overgebracht, gelijk de kerkeraad meent dat later even goed zou kunnen geschieden als nu de helft, die dispensatie waarschijnlijk zal worden opgeheven en de kerk alsdan genoodzaakt zou zijn, eenen koster begeerende, voor zijne bezoldiging nieuwe fondsen daar te stellen.

De kerkeraad schroomt niet deze handeling van kerkvoogden, door de bekende missive van Gedeputeerde Staten van *Groningen* uitgelokt, door de meerderheid der notabelen toegestaan en door het provinciaal collegie van toezigt bekrachtigd, eene onwettige daad te heeten, hoedanige hij oordeelt naar de uitnoodiging van de Algemeene Synode ter kennis van het classicaal bestuur van *Winschoten* te moeten brengen.

Hoe ernstig ook gezind om de regten der kerk op de kosterijgoederen te handhaven, konden wij in deze mededeelingen geene overwegende gronden vinden om in dezen tusschen beiden te komen gelijk door het provinciaal kerkbestuur verlangd werd. Het bleek ons toch niet dat te *Finsterwolde* eene verdeeling van de kosterijgoederen tusschen de burgerlijke en kerkelijke gemeente plaats had noch ook dat daar het bezit en beheer van de kosterijgoederen tot de burgerlijke gemeente werden overgebracht. Veeleer meenden wij in de verklaring van burgemeester en wethouders, dat kerkvoogden en notabelen de gemelde som voor de vereenigde betrekkingen van koster en schoolmeester hadden toegekend, eene erkenning van het burgerlijk bestuur te vinden, dat kerkvoogden en notabelen de vrije beschikking over de kosterijgoederen hebben en de bevoegdheid derhalve ook om die toekenning in te trekken, wanneer later de vereeniging van koster en onderwijzer mogt worden opgeheven, terwijl naar ons oordeel kerkvoogden en notabelen tot hunne handeling de toestemming van den kerkeraad en den koster geenszins noodig hadden. Alvorens evenwel te beslissen of wij al dan niet aan het verzoek van het provinciaal kerkbestuur zouden voldoen, achtten wij het raadzaam vooraf nog eenige inlichtingen te vragen, en hebben wij hetzelfde daarom bij missive van den 29sten Februarij ll. n°. 30, uitgenoodigd, om te onderzoeken, of de toekenning van een gedeelte van de inkomsten der kosterijgoederen, om te strekken tot gedeeltelijke voldoening van het tractement des onderwijzers, is gedaan bij eene door kerkvoogden met het gemeentebestuur aangegane overeenkomst en desgelijks, of niet de kosterijgoederen blijven onder het beheer der kerk.

Het provinciaal kerkbestuur zond ons bij missive van 10 April d. v., eenen bij hetzelfde van het classicaal bestuur van *Winschoten* ontvangen brief van den kerkeraad dd. 25 Maart, waarin de gestelde vragen toestemmend beantwoord werden, maar daarenboven veel nog tot adstructie van zijne meening wordt aangevoerd, dat werkelijk de inkomsten van den koster dreigen vervreemd te worden; voorts nog eene bij hetzelfde ingekomene missive van kerkvoogden te *Finsterwolde* van 23 Maart, zamen ger. sub n°. 324, tot berigt, dat bij besluit of overeenkomst tusschen kerkvoogden en notabelen ter eene en het gemeente-

bestuur ter andere zijde, den 24sten September 1859 n°. 32 is bepaald, niet dat uit de kosterijgoederen, maar dat van de inkomsten, welke volgens acte van collatoren der gemeente dd. 18 Maart 1818 aan de vereenigde betrekkingen als onderwijzer, koster, voorlezer enz. zijn verbonden en bedragende jaarlijks f 600 en p. m. 3½ bunders land, zal gerekend worden f 400 te behooren voor den hoofdonderwijzer benevens de behuizing en tuin, onder verband dat door deze overeenkomst het regt van geene der partijen zal worden gepraejudicieerd en tevens dat de tegenwoordige functionaris geen minder inkomen zal genieten, dan door hem gemiddeld over de laatste vijf jaren is genoten, en dat, wat de goederen betreft, deze bij voortduring onder het beheer der kerk blijven.

Het kwam thans aan sommigen onzer twijfelachtig voor, of met de onderwerpelijke overeenkomst geen inbreuk gemaakt was op de belangen en regten der kerk, om de vermelde bepaling bovenal, dat, ondanks de clause, dat de regten der partijen niet gepraejudicieerd worden, een deel der inkomsten, tot dusverre aan de vereenigde betrekking van onderwijzer en koster verbonden, zal gerekend worden te behooren *voor den hoofdonderwijzer*, en of derhalve niet aan het verlangen van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen*, om zich te dezer zake tot den Minister te wenden, zou behooren te worden voldaan. Naar de beschouwingen evenwel nedergelegd in ons schrijven aan het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* van 11 Mei n°. 9, besloten wij ons hierbij slechts te bepalen.

De heeren *Swiers*, *Koning* en *de Sitter* verlangden aanteekening dat zij tot het besluit om de tusschenkomst des Ministers niet in te roepen hunne stemmen niet gegeven hebben, de *Secretaris* dat hij hiertoe evenmin heeft medegewerkt.

Het bedoelde schrijven was van den volgende inhoud:

Wij hebben Uw Hoog Eerw. berigt van 10 April en 15 Februarij jl., met al den ernst, welke het onderwerp verdient, in overweging genomen en geven ons de eer Uw Hoog Eerw., met den uitslag daarvan bekend te maken.

Meenden wij met Uw Hoog Eerw. in de tusschen het burgerlijk en kerkelijk bestuur van *Finsterwold* aangegane overeenkomst eene vervreemding der kosterijgoederen ten behoeve van het plaatselijke onderwijs te moeten zien, wij zouden ons verplicht gerekend hebben, alle in ons bereik liggende middelen aan te wenden, om zulks te verhinderen. Naar ons inzien echter is daarvan in dezen geene spraak. In de eerste plaats toch worden de regten van alle partijen voorbehouden, en ten anderen beschikt de kerkvoogdij over de inkomsten dier goederen tot hetzelfde einde, waartoe zij altijd zijn bestemd geweest; de bezoldiging namelijk van de diensten welke als koster en onderwijzer worden gepraesteerd; eene beschikking welke bij het kerkbestuur uitgaat van het eigendomregt der kerk op de kosterijgoederen en van den kant der burgerlijke gemeente eene erkenning van dat regt involveert.

Wij hebben dus in die overeenkomst geene aanleiding gevonden om tusschenbeiden te treden, maar integendeel in die handeling de bevestiging gevonden van de beginselen welke wij in onze missive van 20 Mei 1859, aan Zijne Excellentie den heer Minister voor de Zaken der Hervormde Eeredienst hebben nedergelegd en ontwikkeld, en waarin wij onder anderen verklaarden, in geen geval te kunnen of te mogen adviseren tot eene splitsing der kosterijgoederen, al ware het ook, dat het in enkele gemeenten niet onraadzaam mogt zijn

tijdelijk de inkomsten der kosterijen voor het onderwijs te verleenen, in geval van welke tijdelijke vergunning echter, het voortdurende regt der kerk op en haar beheer over die goederen, behouden zouden moeten blijven." Zie Hand. van 1859, Bijl. B, blzz. 102 en volg.

Hebben wij dus in het contract geene schending gevonden van beginselen, waarover wij in het belang der kerk behooren te waken, eene andere vraag is, of die overeenkomst op eene zóó duidelijke en ondubbelzinnige wijze is gesloten, dat daaraan later, hetzij tegen den koster, hetzij tegen het kerkbestuur geene uitlegging zou kunnen worden gegeven, welke thans niet in de bedoelingen der partijen ligt. Het komt ons toch voor dat de titularis, over wiens regten in deze beschikt wordt, in die acte partij behoorde te wezen en zijne toestemming noodig is om eenige wijziging te brengen in den titel zijner tegenwoordige regten. Zoo behoort het uit die overeenkomst naar ons oordeel duidelijk te blijken, dat zij wordt aangegaan tot regeling van de regten van den tegenwoordigen titularis, maar dat partijen bij zijne ontstentenis of bij verandering in zijne positie in hunne regten, zoo als die vóór de overeenkomst bestonden, terugtreden en het burgerlijk bestuur uit deze overeenkomst in het vervolg nimmer eenige verplichting van het kerkbestuur moet kunnen afleiden, om uit de inkomsten der kosterijgoederen, in de bezoldiging van den onderwijzer te voorzien, die krachtens de burgerlijke wet door de burgerlijke autoriteit wordt aangesteld.

Wij zouden echter meenen onze roeping en onze bevoegdheid te overschrijden, wanneer wij ons daaromtrent eenige andere tusschenkomst veroorloofden, dan die, welke wij uit onze belangstelling in de zaak ontleenende, alleen daarin bestaan mag, dat wij de aandacht van partijen vestigen op moeilijkheden, welke nu of later uit de onvolledigheid der overeenkomst of eene minder juiste redactie daarvan zouden kunnen ontstaan en hun zoodoende de gelegenheid te openen daarin te voorzien, alvorens die overeenkomst voor de daarin betrokkene partijen tot wet worde verheven.

h. Verzoek om handhaving van het eigendomregt op het schoolgebouw te *Doesum*.

h. Bij dezelfde missive van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* werd ook nog overgelegd een bezwaarschrift van den kerkeraad van *Doesum* aan het classicaal bestuur van *Groningen* gerigt dd. 3 Februarij 11., ger. sub n°. 270 b, wegens eene door het bestuur der burgerlijke gemeente ontworpen vergrooting van het schoolgebouw, waardoor de kerkeraad vreest, dat het eigendomregt der Hervormde gemeente op dit gebouw voor de toekomst in gevaar zou gebragt worden. Daar het ons intusschen uit het stuk is gebleken, dat het schoolgebouw tot hiertoe door de kerkelijke en burgerlijke gemeente gemeenschappelijk is bezeten en het gemeenschappelijke bezit ook bij voortduring erkend wordt, volgens de verklaring van kerkvoogden, " dat zij tot het onderhoud gelijk tot nu tot voor een derde gedeelte zullen bijdragen", zoo konden wij ons niet laten overtuigen, dat de regten der kerk door de bedoelde vergrooting of herstelling ten laste van de burgerlijke gemeente zouden worden verkort, aangenomen ook, dat het gebouw, zoo als de kerkeraad beweert, eigendom van de kerkelijke gemeente is; immers omdat het bouwen op eens anders grond geenszins den eigendom van den grond doet verkrijgen. In allen gevalle oordeelden wij, dat het hier eene eenvoudige eigendomquaestie gold, waarover alleen door den regter uitspraak kan worden gedaan, weshalve wij ons te dezer zake van elke tusschenkomst behoorden te onthouden.

i. Nog werd overeenkomstig art. 28 van het Reglement op de vacaturen door het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* dd. 14 December 1859 n°. 65, ger. sub n°. 209, onze tusschenkomst of medewerking ingeroepen tot vereffening van een geschil tusschen den ring van *Bellingwolde* en kerkvoogden van *Blijham*, over de uitbetaling van vacatuurgelden.

i. Verzoek om medewerking tot vereffening van een geschil wegens de uitbetaling van vacatuurpenningen tusschen den Ring van *Bellingwolde* en kerkvoogden te *Blijham*.

Dit geschil betrof niet den tijd verlopen sedert het ontstaan der vacature door het aan den predikant *Koppius* verleende emeritaat, ingegaan op 26 Augustus 1856, maar sedert den 1sten Julij 1857, toen het nieuw Reglement op de vacaturen is ingevoerd, tot den 18den April 1858, toen de vacature is vervuld.

Het is Uw Hoog Eerw. bekend, dat volgens het vroegere tot den 1sten Julij 1857 in werking geweest Reglement (art. 23) de ringpredikanten wel aanspraak konden maken op alle inkomsten der predikantsplaats; doch dat, wanneer deze meer dan f 1,200 bedroegen, het overschot kwam ten behoeve van de gemeente, en dat bij art. 27 van het thans in werking zijnde Reglement aan de ringpredikanten worden toegekend alle inkomsten aan de openstaande predikantsplaats verbonden, alleen met deze beperking, dat, wanneer die inkomsten meer dan f 1,200 bedragen, de gemeente het regt heeft om uit het meerdere geheel of gedeeltelijk in de kosten der vacature te voorzien.

De inkomsten te *Blijham* meer dan f 1,200 bedragende, voeren kerkvoogden het systema, dat het nieuwe Reglement niet zoude toepasselijk zijn op vacaturen vóór de invoering van dat Reglement ontstaan.

Wij meenen evenwel, dat dit gevoelen volstrekt ongegrond is. Indien het Reglement met 1 Julij 1857 ingevoerd is, dan zijn ook alle daarin voorkomende bepalingen van af dien dag van kracht; het vroegere Reglement was toch blijkens de slotbepaling met 1 Julij 1857 vervallen; na dit tijdstip kon alleen het nieuwe Reglement tot rigtsnoer verstreken. Maar nu deed zich hier eene meer moeilijke vraag voor, waarop wij inzonderheid onze aandacht hadden te vestigen.

Bij besluit van den prefect van de *Westereems* van den 18den Junij 1811 werd goedgevonden, bij eene aanstaande beroeping van eenen predikant te *Blijham* zijn tractement te bepalen op eene som van f 1,300 boven het gebruik van pastorij, diens erf en tuinen en daarenboven het gebruik van elf deimten goed land met magtiging van kerkvoogden om, provisioneel en tot nader order, de voormalige pastorijgoederen, onder hunne administratie te nemen, daarvan de bovengenoemde som aan den predikant te betalen en van het overige provisioneel, ten behoeve der kerkegoederen, het noodige gebruik te maken.

Dit besluit van den prefect was nog van volle kracht toen den heer *Koppius* het emeritaat werd verleend; immers werd eerst bij 's Konings besluit van 7 Februarij 1857 bepaald, dat alle pastorijgoederen, zonder eenige uitzondering, aan den te beroepen predikant moeten worden overgelaten, ten einde die zelf te beheeren en de inkomsten daarvan te genieten.

De ring van *Bellingwolde*, steunende op art. 27 van het Reglement op de vacaturen, maakt nu aanspraak, op alle inkomsten aan de predikantsplaats te *Blijham* verbonden, onverschillig, of deze al dan niet door den heer *Koppius* werden genoten, terwijl kerkvoogden van *Blijham* beweren, dat zij alleen verplicht zijn de inkomsten uit te keeren, gelijk die door den laatsten predikant werden genoten.

Het classicaal bestuur van *Winschoten* en het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* hebben vergeefs pogingen aangewend, om de zaak tot minnelijk vergelijk te brengen; het

provinciaal collegie van toezigt in de provincie *Geoningen*, zonder van zijn gevoelen te doen blijken, heeft begrepen kerkvoogden van *Blijham* ten ernstigste te moeten uitnoodigen om aan den ring *Bellingwolde* zoo spoedig mogelijk al die gelden te betalen, welke dezelve naar regt van hen kan vorderen.

Ingevolge art. 28 van het Reglement op de vacaturen, werd nu onze tusschenkomst in deze zaak ingeroepen.

Dit artikel van het Reglement, pogingen voorschrijvende tot minnelijke schikking bij verschil over vacatuurpenningen, ontnemt aan de predikanten van den ring de bevoegdheid zeker niet, om hunne aanspraken tegen kerkvoogden voor den burgerlijken regter te doen gelden; bij voortdurende weigering van kerkvoogden kan alleen door den regter worden beslist; hoogst wenschelijk achtten wij het intusschen, dat men niet tot dat uiterste behoeft te komen. Evenwel om minnelijke schikking te kunnen bevorderen, dient toch ook de overtuiging te bestaan, dat hetgene men wil bevorderen werkelijk regtmatic is.

In gelijken geest als wij ook aan den ring van *Makkum* (zie beneden blz. 80) te kennen gaven, stond het bij ons vast, dat alleen dan door de Synodale commissie pogingen behooren aangewend te worden om verschillen tusschen eenen ring en eene vacerende gemeente te vereffenen, en des Ministers tusschenkomst in te roepen, wanneer bij haar de overtuiging is gevestigd, dat de weigering van kerkvoogden onregtmatic is, en de ring werkelijk aanspraak kan maken, op hetgene zij vordert. Bestaat die overtuiging niet, dan kan dit van de Synodale commissie niet gevergd worden. Het was hierom ook, dat wij meenden dat hier alles op het onderzoek aankwam, wie van de twistende partijen in dezen het regt aan hare zijde had? en dan moest het beweren van den ring van *Bellingwolde* oppervlakkig het juiste schijnen. Bij art. 27 van het reglement op de vacaturen wordt toch aan predikanten aanspraak gegeven op de inkomsten aan de openstaande predikantsplaats verbonden; de inkomsten van de pastoralia te *Blijham* bestaan niet alleen uit datgene wat door den heer *Koppius* werd genoten, maar ook uit hetgene, krachtens aangehaald besluit van den prefect, ten bate van de kerkekas kwam.

Bij dieper onderzoek hebben wij echter geoordeeld, dat niet de ringpredikanten maar dat kerkvoogden van *Blijham* in hun regt zijn. Al dadelijk stelden wij ons toch de vraag voor, wat regtens zou geweest zijn, indien *Blijham* niet door emeritaat maar door het overlijden des predikants vacant was geworden; of dan hetzij de weduwe hetzij de nagelatene minderjarigen gedurende het *annus gratiae* de inkomsten zouden verkregen hebben, zoo als die door den overledene waren genoten, of zoo als die door den ring worden gevorderd. Niet twijfelachtig kwam ons het eerste gevoelen als het ware voor; maar daarom meenden wij, ook bij de gelijkheid van de uitdrukkingen in artt. 3 en 27 van het reglement op de vacaturen, — *de inkomsten der vacante predikantsplaats*, — *de inkomsten aan de openstaande predikantsplaats verbonden*, — dat ook ingeval van vacature door emeritaat de ring geene verdere aanspraak heeft, dan op de inkomsten, zoo als die door den emeritus verklaarden predikant werden genoten.

Maar daar was meer. Waarop vraagden wij geeft art. 27 aanspraak aan den ring? Op alle inkomsten zeker aan de openstaande predikantsplaats *verbonden*. De vraag is dus, welke waren de inkomsten gedurende de vacature aan de predikantsplaats te *Blijham* verbonden? Deze waren duidelijk, volgens het meergemelde besluit van den prefect, een tractement van f 1,300, genot van pastorij met diens erf en tuinen, en daarenboven het vrije gebruik

van elf deimten goed land. Deze regeling gold toch niet, en hierop vestigden wij bijzonder onze aandacht, zoo lang de heer *Koppius* predikant was, neen deze regeling vond plaats vóór dat er eene beroeping was gedaan; deze regeling was bij provisie en gaf aan kerkvoogden, provisioneel en tot nader *order*, het genot van de *pastoralia*, behoudens de uitkeering van f 1,300 aan den predikant. Zoo lang dus die regeling door de bevoegde magt niet was ingetrokken, bleven de kerkvoogden het hun toegekende regt op de *pastoralia* behouden; er waren aan de predikantsplaats geene andere inkomsten verbonden, dan die bij hetzelfde besluit van den prefect waren toegekend.

En welke verandering, vraagden wij verder, is hierin gekomen? Bij 's Konings besluit van 7 Februarij 1857 is bepaald, dat alle pastorijgoederen zonder eenige uitzondering aan den *te beroepen* predikant moeten worden overgelaten, ten einde die zelf te beheeren en de inkomsten daarvan te genieten. Wel uitdrukkelijk werd dus bepaald, dat de verandering in het beheer en het genot van de *pastoralia* te *Blijham*, eerst ten gunste van den *te beroepen* predikant zou wezen, zoodat de zaak tot dien tijd in *statu quo* moest blijven. Was het de bedoeling geweest, dat die veranderde bepaling reeds dadelijk en gedurende de vacature zou werken, dan zou voorzeker hiervan in het besluit des Konings zijn melding gemaakt, en nu niet in het besluit van 7 Februarij 1857, genomen op een' tijd, dat de heer *Koppius* reeds het emeritaat had verkregen, en dat de dienst door den ring werd waargenomen, en in het opgevolgde besluit van 24 Junij 1857 met zoovele woorden zijn uitgedrukt, „ dat de *te beroepen* predikant (en mitsdien niet de ring) de volle inkomsten van de pastorijgoederen zou genieten.”

Het was op deze gronden dat wij aan het provinciaal kerkbestuur bij missive van 19 Mei n°. 34 een gemotiveerd antwoord gezonden hebben, strekkende, om te kennen te geven, dat wij het gevoelen van den ring van *Bellingwolde* niet deelende, geene termen vonden, om in dezen pogingen tot schikking aan te wenden of des Ministers tusschenkomst in te roepen.

j. Verder hadden wij te overwegen een adres van den kerkeraad te *Oisterwijk*, dd. 2 Mei jl., met aanbevelende conductoiren van het classicaal bestuur van 's *Hertogenbosch*, dd. 7 Mei en van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant* dd. 9 Mei, zamen ger. sub n°. 474, strekkende om de Synodale commissie hernieuwde pogingen te doen aanwenden tot uitvoering van 's Konings besluit dd. 19 Julij 1848 n°. 14, bij hetwelk gelast wordt, dat het groote of Heiligen Geest armenfonds aldaar onder het bestuur van de algemeene armenfondsen moet worden teruggebracht, of, indien dit doel langs den administrativen weg niet mogt kunnen bereikt worden, alsdan er bij de Regering op te doen aandringen, dat de burgemeester van *Oisterwijk* bevolen worde het bestaande onregt langs den kerkelijken weg te herstellen.

Wij vonden geene termen om aan het verzoek des kerkeraads, zoo als het daar liggende was, gevolg te geven, maar meenden toch het belang der zaak niet uit het oog te mogen verliezen en namen daarom uit het schrijven des kerkeraads aanleiding, om den Minister bij missive van 21 Mei n°. 39, beleefdelijk te herinneren aan de brieven der Synodale commissie van 18 November 1854 en 16 November 1855 en de tusschenkomst van Zijne Excellentie in te roepen, opdat eindelijk uitvoering moge gegeven worden (overeenkomstig het gememoreerde Hand. 1858, bijl. B. blz. 11), aan genoemd Koninklijk besluit en aan de willekeurige handelwijze van het Rooms-katholijke armbestuur te *Oisterwijk*, waardoor

j. Verzoek tot uitvoering van 's Konings besluit ter zake van het beheer der Heiligen Geest armenfondsen te *Oisterwijk*.

werkelijk op de erkende regten en belangen van andere gezindten inbreuk gemaakt wordt, paal en perk worde gesteld.

Aan den kerkeraad te *Oisterwijk* is langs den gebruikelijken weg van deze onse handeling kennis gegeven bij brief van dezelfde dagteekening n°. 40.

k. Handhaving van de regten der Hervormde gemeente te *Delft* betrekkelijk den eigendommen het beheer van de fondsen der kamer van charitaten aldaar.

k. De kerkeraad der Nederduitsche gemeente te *Delft*, had desgelijk onze medewerking verlangd tot handhaving van de regten der gemeente betrekkelijk den eigendom en het beheer van de fondsen der kamer van charitaten aldaar. Het adres hiertoe dienende dd. 19 October, ger. sub n°. 118, was van eenen brief vergezeld, om reden te geven, waarom bij de inzending gehandeld was naar de Synodale aanschrijving van 3 Augustus 1853, sub n°. 3. Uit dit adres en verdere bijgevoegde stukken betrekkelijk de zaak bevonden wij, dat de bezittingen van de kamer van charitaten door den gemeenteraad en Gedeputeerde Staten van *Zuidholland* voor uitsluitend eigendom van de Hervormde gemeente erkend waren, voor zooveel zij althans sedert het jaar 1811 verkregen zijn, waaromtrent de gemeenteraad dan ook, naar een contract door den kerkeraad vastgesteld, besloten heeft het zelfstandige beheer, door opheffing van zijn burgerlijk bestanddeel, geheel aan den kerkeraad over te geven.

Volgens het schrijven van den kerkeraad hebben Gedeputeerde Staten evenwel hun verlangen te kennen gegeven, dat het bestuur der instelling op den ouden voet zou blijven, als ware zij derhalve van gemengden aard, omdat zij hierin meer waarborg meenden te vinden, dat ook de niet lidmaten der gemeente zouden verzorgd worden, terwijl zij verklaard hebben deswegens het besluit van den gemeenteraad, zoo even vermeld, van 14 September 1858 aan Zijne Majesteit ter vernietiging te zullen voordragen. Hierom wendde de kerkeraad zich nu tot de Synodale commissie, in het belang zijner diaconie hare tusschenkomst verlangende, ten einde deze uitkomst te verhoeden met vermelding, dat hij ten zelfden einde een adres aan den Minister gerigt had.

Wij vertraagden niet, om aan het regtmatige verlangen des kerkeraads gehoor te geven, en deden onder opgave der even genoemde feiten in onze missive van 24 October n°. 37, den Minister opmerken, dat wanneer heeren Gedeputeerde Staten de instelling schenen te willen gebragt hebben onder litt. d van art. 2 der wet op het armbestuur, zij haar beoordeelden naar den feitelijken stand van zaken in den jare 1854; maar dat de instelling naar de eigene erkenning van heeren Gedeputeerden ten aanzien van den eigendom van hare goederen, van zuiver kerkelijken aard was en derhalve duidelijk behoorde tot de instellingen onder litt. b van art. 2 der wet aangeduid, welke geene inmenging van burgerlijk beheer gedoogen. Wij oordeelden evenwel daarbij nog de verklaring te moeten afleggen, dat er uit een kerkelijk oogpunt geenerlei bezwaar kon bestaan, dat de kerkeraad, ten einde alle moeilijkheden uit den weg mogten geruimd worden, eene overeenkomst aangaat, naar welke diakenen gehouden zouden zijn hunne zorg ook over de armen uit te strekken, die nog geene lidmaten zijn, maar hierom met te meer aandrang het verlangen des kerkeraads tot handhaving van het besluit des gemeenteraads te moeten ondersteunen.

De kerkeraad kwam ter zelfde zake nog eens tot ons, volgens adres van 2 Januarij d. v., ger. sub n°. 225, ons om hernieuwde ondersteuning verzoekende in zijne pogingen tot eene gewenschte vereffening van het onderhavige geschil. Hij verlangde, dat wij tot dat einde een overgelegd afschrift van een daartoe ingezonden adres aan den Minister van

Binnenlandsche Zaken tot den Minister met onze aanbeveling zouden overbrengen. Gaarne voldeden wij aan dit verzoek, maar achtten ook genoeg, dat wij in onze geleidende missive van 14 Januarij n°. 13, ons hoofdzakelijk refereerden aan den inhoud van ons schrijven van 24 October.

1. Ook de kerkeraad van *Buren* schreef ons bij uitvoerige memorie van 29 April ll., ger. sub n°. 364 over de belangen zijner diaconie, die door een gevoerd proces wegens van haar verlangde restitutie van onderstand werkelijk in netelige omstandigheden gebragt was en hierdoor alle aanspraak op onze bereidwillige tegemoetkoming met raad en daad maken mogt, maar, onzes ondanks, bij ons geene medewerking vinden kon. De zaak was deze:

1. Verzoek om hulp en raad van den kerkeraad te *Buren* bij de netelige omstandigheden waarin zijne diaconie door een gevoerd proces gebragt is.

„ Op den 17den Junij 1805 werd door den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Buren* eene acte van indemniteit afgegeven, waarbij onvoorwaardelijk ondersteuning uit de diaconie-middelen werd toegezegd aan *Johanna Catharina Humans*, huisvrouw van *Bastiaan Kit* en hare zes kinderen, wanneer zij of een van hen ooit tot armoede mogt vervallen.

„ In den jare 1836 gaf de weduwe *Kit* eene schriftelijke verklaring, dat zij zich afscheidde van het bestaande Hervormd kerkgenootschap.

„ In 1847 te *Woerden* gevestigd verviel zij tot armoede en genoot aldaar ondersteuning; teruggaaf hiervan werd door het diaconie bestuur van *Buren* geweigerd, op grond dat de acte van indemniteit, door de afscheiding van de weduwe *Kit* zoude zijn vernietigd, en de afgescheidene gemeente door haar aan te nemen, de verplichting had op zich genomen om voor haar te zorgen.

„ Intusschen werd bij 's Konings besluit van 26 Januarij 1850 n°. 64, verklaard dat *Buren* is het domicilie van onderstand van de weduwe *Kit* en hare dochter, op grond dat de acte van indemniteit, onvoorwaardelijk zijnde afgegeven, door eene daad van de behoeftige zelve, zoo als in casu de afscheiding van het Hervormd kerkgenootschap, niet is komen te vervallen.

„ Gedeputeerde Staten van *Gelderland* beallisten bij resolutie van 20 September 1854, dat, vermits de acte van indemniteit door den kerkeraad van *Buren* was afgegeven buiten medewerking van het gemeentebestuur, dit bestuur niet aansprakelijk is, om de beloften te vervullen in die acte vervat en de weduwe *Kit* met hare dochter derhalve bij de Hervormde gemeente te *Buren* in den algemeenen onderstand kan deelen.

„ Het diaconie-bestuur der Hervormde gemeente te *Buren* inmiddels blijvende weigeren aan de burgerlijke gemeente te *Woerden* teruggave te doen van den aan de weduwe *Kit* gedurende de jaren 1847 tot 1854 verleenden onderstand, werd door deze burgerlijke gemeente voor de arrondissements-regtbank te *Tiel* opgeroepen, om daarvoor te betalen f 321.01.

„ Na verkregene admissie om gratis te procederen bestreed het diaconie-bestuur van *Buren* die vordering met onderscheidene middelen en wel in de eerste plaats op grond, dat in deze niet de burgerlijke gemeente van *Woerden*, maar het burgerlijk armbestuur als eischer had behooren op te treden, terwijl daarna eerst als grond van bestrijding werd aangevoerd, dat het diaconie-bestuur van *Buren* door het overgaan van de weduwe *Kit* tot de afgescheidene gemeente van zijne verplichting tot bedeeling zoude zijn ontheven.

„ Bij vonnis van de arrondissements-regtbank te *Tiel* van den 22sten April 1859, verenigde zich de regtbank met het eerste middel van verdediging, en verklaarde, zonder zich verder met het onderzoek der hoofdquaestie in te laten, de burgerlijke gemeente van *Woerden*

in hare vordering niet ontvankelijk. Die gemeente voorzag zich intusschen in cassatie, met het voor het diaconie-bestuur van *Buren* noodlottige gevolg, dat bij arrest van den Hoogen Raad der Nederlanden van den 3den Februarij 1860, het vonnis van de regtbank te *Tiel* werd vernietigd, de voorgestelde exceptie van niet-ontvankelijkheid werd verworpen, met terugwijzing van de zaak naar de regtbank te *Tiel* ter verdere behandeling en beslissing, en veroordeeling van het diaconie-bestuur van *Buren* in de kosten.

„ Het diaconie-bestuur nu zijnde aangemaand tot betaling van *f* 647.30 voor proceskosten van de zijde der burgerlijke gemeente van *Woerden*, zoo wendde zich de kerkeraad der Hervormde gemeente te *Buren* tot de Synodale commissie om raad en voorlichting, hoe verder in deze netelige zaak te handelen, vertrouwend dat de invloedrijke hulp der commissie zou worden aangewend, om de belangen en regten der diaconie te handhaven, opdat geen afgescheidene van ons kerkgenootschap het regt worde verleend, om aanspraak te maken op de fondsen der Hervormde kerk; en ten anderen, dat het diaconie-fonds te *Buren* geene schade lijde, omdat het motief van de regtbank te *Tiel* door den Hoogen Raad als niet grondig werd verworpen, daar de kerkeraad gaarne gezien had, dat men over het vierde punt, aangevoerd als het hoofdpunt in quaestie, vonnis had geveld, — de afscheiding van de Hervormde kerk.

„ Zoo konden wij tot ons leedwezen geen middel vinden, om iets ten gunste van de diaconie te *Buren* in dezen te doen.

„ Het diaconie bestuur te *Buren* is in het hoogste ressort veroordeeld in de kosten; aan die veroordeeling moet worden voldaan, want admissie om gratis te procederen ontslaat niet van de verplichting, om, door den regter in het ongelijk gesteld zijnde, de proceskosten te betalen. In hoe verre de voor proceskosten gevorderde som van *f* 647.30 al of niet is bovenmatig, stond niet ter onzer beoordeeling. Dat de regter de hoofdquaestie niet heeft beslist, dat is, de vraag, „ of een Hervormd diaconie-bestuur wel ooit kan worden gedwongen voor eenen afgescheidene te betalen”, hiervan ligt de schuld bij den verdediger van het diaconie-bestuur, die zich ter voorkoming van langdurige en kostbare proceduren bij dit hoofdpunt had kunnen bepalen. Thans nog bestaat er voor het diaconie-bestuur gelegenheid, om dit hoofdpunt te doen uitmaken, want hieromtrent werd niets beslist; of dit al of niet geraden zij lag buiten onze taak van onderzoek. Ons bleef niets over, dat aan den kerkeraad van *Buren* te kennen te geven, zoo als dan ook bij brief van 12 Mei n°. 17 geschied is, dat de Synodale commissie tot haar leedwezen zich buiten staat bevond iets in deze zaak ten gunste van de diaconie te doen.”

m. Verzoek van predikant en onderlingen te *Haulerwijk* om de tusschenkomst der commissie ter zake van eene verlangde volledige scheiding der diaconie goederen met *Donkerbroek* en *Hauler* bezeten.

m. Desgelijks verzochten predikanten en onderlingen te *Haulerwijk*, volgens adres van 15 April jl. ger. sub n°. 418, begeleid van eene toelichtende missive van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* dd. 2 Mei ger. sub 418 a, om onze tusschenkomst, hoofdzakelijk ten einde eene door het classicaal bestuur van *Heerenveen* voorgestelde volledige scheiding der gemeenschappelijk met *Donkerbroek* en *Hauler* bezetene diaconie-goederen te bevorderen. Wij besloten, zonder verder kennis van den inhoud te nemen, terug te schrijven, zoo als bij brief van den 14den Mei n°. 19 geschied is, dat het nemen van maatregelen tot beeindiging der aldaar bestaande geschillen behoorde bij het classicaal bestuur; dat men zich derhalve met zijne belangen tot dat bestuur zou hebben te wenden en bij redenen van beklag zich aan het provinciaal kerkbestuur moest adresseren.

n. Van gansch anderen aard en strekking was weder een verzoek van den heer burgemeester van *Koudekerke* dd. 29 Augustus ll. geregistreerd sub n°. 62. Het diende ons te bewegen, dat wij den kerkeraad aldaar zouden aanschrijven om zijne diaconie subsidie te doen aanvragen, terwijl het uit eenen bij het verzoek overgelegden brief van den predikant bleek, dat de kerkeraad zich geheel naar de bepalingen van het reglement voor de diaconien wenschte te gedragen.

Het behoeft naauwlijks vermelding dat wij zoodanig verzoek niet in overweging konden nemen. Wij bealoten evenwel den heer burgemeester te antwoorden, volgens brief van 20 October n°. 21, dat de inhoud der ontvangene missive te zeer in strijd was met de wet op het armbestuur en het reglement voor de diaconien, die beiden het subsidie-stelsel willen hebben opgeheven en dat daarentegen de handelwijze van den kerkeraad te zeer in overeenstemming was met beider voorschriften, dan dat de Synodale commissie aan het verzoek eenig gevolg kon noch mogt geven.

Wij oordeelden ook den kerkeraad te *Koudekerke* bij schrijven van dezelfde dagteekening n°. 22 met den inhoud van het gegevene antwoord te moeten bekend maken.

o. Ten aanzien van een adres van het burgerlijk armbestuur van *Oostrum* dd. 15 Mei ger. sub n°. 504, houdende een beklag over eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, ter zake zijn verzoek om beslissing in een geschil wegens armenverzorging tusschen dat armbestuur en de diaconie der Hervormde gemeente te *Morrh*a, oordeelden wij aan het armbestuur te moeten terug schrijven, dat de Synodale commissie zich onbevoegd moest verklaren het adres van het burgerlijk armbestuur in behandeling te nemen, en van deze verklaring berigt aan hetzelfde te geven, gelijk geschied is bij ons schrijven van 23 Mei n°. 56.

De heer *Hugenholz* is als president van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* bij de behandeling van dit adres buiten discussie en stemming gebleven, even als *hij* noch ook de *Secretaris* wegens zijne voormalige betrekking tot dat kerkbestuur deel genomen hebben aan de beraadslaging en beslissing in zake.

p. een beklag van den ring van *Makkum* over de handelwijze van hetzelfde provinciaal kerkbestuur van *Friesland* bij adres van 6 October ger. sub n°. 220 betreffende zijn verzoek om een aanhangig geschil met kerkvoogden van *Longerhouw* over de uitbetaling van vacaturgelden tot de Synode of tot de Synodale commissie over te brengen:

„ Het bleek ons dat het classicaal bestuur van *Franeker* te vergeefs pogingen tot bemiddeling van het bedoelde geschil had aangewend en nu de zaak gebragt had ter kennis van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, hetwelk daarop als zijne meening heeft doen kennen, dat de eisch van den ring betwistbaar en twijfelachtig was en den ring heeft aangeraden van zijnen eisch afstand te doen. Het provinciaal kerkbestuur nader aangezocht, om de zaak in geschil met de daartoe dienende bescheiden volgens art. 28 van het reglement op de vacaturen te brengen ter tafel van de Synode of van de Synodale commissie heeft aan den ring te kennen gegeven, aan dit verzoek niet te kunnen voldoen, verblijvende aan den ring, om zich thans zelf tot de Synode of tot de Synodale commissie te wenden.

• De ring van *Makkum* verzocht alsnu, dat het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*

n. Verzoek tot aanschrijving van den kerkeraad te *Koudekerke*, om zijne diaconie subsidie te doen aanvragen.

o. Beklag van het burgerlijk armbestuur te *Oostrum* over eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* ter zake van zijn verzoek om beslissing in zijn geschil met de diaconie te *Morrh*a over armenverzorging.

p. Beklag van den Ring van *Makkum* over de handelwijze van hetzelfde provinciaal kerkbestuur ter zake van zijn verzoek om een aanhangig geschil met kerkvoogden van *Longerhouw* over de uitbetaling van vacatuur gelden tot de Synode of Synodale commissie over te brengen.

worde aangeschreven om het verschil in quaestie met de daartoe behoorende bescheiden voor de Synodale commissie te brengen, of dat hem inlichting en aanwijzing mogten gegeven worden, waar hem de bevoegdheid wordt toegekend, om zelf de zaak in geschil tot de Synode of tot ons te brengen, terwijl het classicaal bestuur volgens de copijelijke mededeeling van zijn begeleidend schrijven, dd. 14 December jl., n°. 77, door het provinciaal kerkbestuur bij zijne conductoire van 24 December n°. 125, ger. sub 220 a en 220 b, verklaarde de zienswijze van den ring van *Makkum* niet ongegrond en overeenkomstig te achten met de bepalingen door de Synode gemaakt omtrent de wijze van correspondentie tusschen kerkelijke besturen en vergaderingen.

Zonder ons met deze opmerking van het classicaal bestuur van *Franeker* in te laten, als zijnde het zeker niet door het provinciaal kerkbestuur bedoeld, dat, wanneer de ring zich regtstreeks tot de Synode of Synodale commissie wenden mogt, zulks buiten den kerkelijken weg van correspondentie zou moeten omgaan, begrepen wij hier, dat wij slechts te raadplegen hadden met hetgene het provinciaal kerkbestuur te doen had overeenkomstig art. 28 van het reglement op de vacaturen.

„ Bij dit artikel wordt bepaald, dat bij gerezen geschil tusschen den ring en de vacerende gemeente over de aan den ring toekomende gelden opvolgelijk door het classicaal bestuur het provinciaal kerkbestuur, de Synode of Synodale commissie pogingen tot vereffening zullen worden aangewend. Nu meenden wij, dat het van zelf spreekt, dat, indien een van de collegien vermeent, dat de vordering van den ring of is onregtmatig, of onraadzaam, dit collegie niet kan verplicht zijn alleen op het beweren van den ring zulke pogingen aan te wenden: Welke toch, vraagden wij, zouden ook de pogingen zijn, aangewend door een collegie, hetwelk zelf niet wenscht, dat aan het verlaten van den ring werd voldaan? Het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* was dus naar ons oordeel in zijn regt, toen het zonder pogingen tot schikking in het werk te stellen, den ring aanraadde van zijnen eisch afstand te doen; het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* was onverplicht de zaak te brengen ter kennis van de Synode of van de Synodale commissie. Die kennisgeving wordt bij art. 28 toch dan alleen gevorderd, wanneer werkelijk door het provinciaal kerkbestuur pogingen tot schikking zijn aangewend en deze zijn mislukt.

„ Wij konden ook niet inzien, dat hiermede voor den ring de weg om regt te verkrijgen zou zijn afgesloten; art. 14 van het algemeen reglement geeft het regt van beklag. Deelt het classicaal bestuur nu de meening niet van den ring bij geschil over vacatuurpenningen, en weigert het classicaal bestuur alsnu pogingen tot vereffening aan te wenden, dan kan de ring zich hierover bij het provinciaal kerkbestuur beklagen. Deelt het classicaal bestuur de meening van den ring en brengt dit, na mislukte pogingen tot schikking, de zaak tot het provinciaal kerkbestuur, dan kan bij weigering van het provinciaal kerkbestuur het classicaal bestuur zich tot de Synode of Synodale commissie wenden.

„ Wij meenden dan ook aan den ring van *Makkum* bij brief van 15 Mei, n°. 21, te moeten te kennen geven, dat indien hij zich bezwaard acht, door de handelingen van het provinciaal kerkbestuur de ring zich tot het classicaal bestuur van *Franeker* kon wenden, met het verzoek, om zich te dezer zake tot de Synode of Synodale commissie te adresseren.”

g. Beklag van den predikant *J. J. Gobius du Sart* over de han-

g. Over een beklag van den predikant *J. J. Gobius du Sart*, te *Bleskenagraaf*, over de handelwijze van het classicaal bestuur van *Heerenveen*, in zake de schorsing van zijnen

broeder *G. J. Gobius du Sart*, predikant te *St. Jansga*, vervat in zijnen brief van den 25sten Januarij 11., ger. sub. n°. 247, oordeelden wij niet te kunnen beraadslagen, als betreffende eene zaak, waarin de adressant niet regtstreeks betrokken was, terwijl ook de beslissing in appèl, waartoe het verlangen van den klager strekt, te dezer zake, niet tot de bevoegdheid der Synodale commissie behoort.

delwijze van het classicaalbestuur van *Heerenveen* in zake de schorsing van zijnen broeder *G. J. Gobius du Sart*, predikant te *St. Jansga*.

r. Wij ontvingen ook weder een schrijven van *D. Pouwels*, te *Bergen-op-Zoom*, dd. 6 Mei jl., ger. sub. n°. 396, met overlegging thans van een getuigschrift ten zijnen gunste van een aantal notabele gemeenteleden, houdende een hernieuwd beklag over de vroegere beslissingen in zijne zaak. Wij hebben den adressant in zijn beroep niet ontvankelijk moeten verklaren, en te dezer zake tot de orde van den dag moeten overgaan.

r. Beklag van *D. Pouwels* te *Bergen op Zoom* over vroegere beslissingen in zijne zaak.

s. Door den heer *P. W. van Rossem*, predikant der Hervormde gemeente te *Ellecom*, is bij de Synodale commissie ingezonden een adres dd. 14 October 1859, op nieuw de tusschenkomst van 't collegie verzoekende "opdat de exceptionele toestand, waarin, deze gemeente verkeert ten opzichte van het beheer harer kerkelijke goederen ten einde worde gebracht." Bij het adres waren gevoegd acht bijlagen om tot een nieuw bewijs te verstrakken, hoe nadeelig die exceptionele toestand werkt voor de gemeente.

s. Missive van den predikant *P. W. van Rossem* te *Ellecom* betreffende den exceptionelen toestand van zijne gemeente in het algemeen, en de verandering in het bijzonder van den heer van *Middachten* tot overlegging der diaconie-rekening.

Dis bijlagen behelzen eene briefwisseling tusschen den heer graaf *Bentinck*, heer van *Middachten*, en den predikant en den kerkeraad der Hervormde gemeente van *Ellecom*, waaruit blijkt, dat de heeren van *Middachten* pleegden te ontvangen en aan de diaconie der Hervormde gemeente van *Ellecom* uit te keeren zekere gelden, onder den naam van *uitgang uit de Valewoert*, door de vooronders van den tegenwoordigen heer van *Middachten* voor de armen der Hervormde gemeente te *Ellecom* bestemd, onder voorwaarde, dat aan de heeren worde overgelegd de diaconie-rekening, maar dat thans de kerkeraad van *Ellecom* vermeent, dat de diaconie, ten gevolge van het Reglement voor de diaconien, de rekening niet mag overgeven, en dat de tegenwoordige heer van *Middachten* deswegens weigert die gelden aan de diaconie uit te keeren, onder verklaring, dat hij, indien hij de rekening niet spoedig volgens gewoonte ontvangt, voor het bedrag daarvan zelf goederen voor de armen zal doen aankopen en onder hen uitdeelen, terwijl hij zijne meening te kennen geeft, dat het Synodaal Reglement op de diaconien niet verbiedt, om hem die rekening over te geven.

Om hetgene Synode en Synodale commissie betrekkelijk deze aangelegenheid verrigt hebben (vergel. Hand. 1859 B, blzz. 55—58 en blzz. 116, 128, 181) en de welwillendheid waarmede de Minister het adres der Synode daaromtrent ontvangen heeft, meenden wij aan de zaak voor alsnog niet meer te moeten doen, maar aan den adressant thans slechts te moeten te kennen geven, bij brief van 22 October, n°. 32, dat het diaconie-reglement niet verhindert, dat de diaconie-rekeningen in duplo worde opgemaakt, en dat alsdan, ten einde alle bezwaren worden uit den weg geruimd, gerust een exemplaar der rekening ingevolgt eene vroegere gewoonte aan den heer van *Middachten* kan worden uitgereikt.

t. Eindelijk kwam nog tot ons een brief van het hoofdbestuur van het Nederlandsche Bijbelgenootschap van 28 Januarij jl., ger. sub n°. 260, vergezeld van eene circula-

t. Verzoek van het hoofdbestuur van het Nederlandsche Bijbel-

genootschap. om aanbeveling van de door het zelve geopende gelegenheid tot uitreiking van den Bijbel bij de inzegening des huwelijks aan het echtpaar.

laire, bestemd voor de kerkeraden der verschillende Protestantsche kerkgenootschappen, tot kennisgeving, dat de algemeene vergadering het hoofdbestuur gemagtigd heeft, om voor de helft van den gewonen prijs aan de afdeelingen Bijbels af staan, die door haar aan het echtpaar bij de inzegening van het huwelijk kosteloos wordt uitgereikt en om de besturen der Protestantsche kerkgenootschappen uit te noodigen, de uitreiking van den Bijbel bij die gelegenheid naar vermogen aan te bevelen en te bevorderen. De brief van het hoofdbestuur hield het verzoek in, dat zoodanige aanbeveling ook van de zijde der Algemeene Synodale Commissie geschieden mogt.

Uit hoofde de genoemde circulaire reeds sedert geruimen tijd allerwege verspreid was, toen wij van dat verzoek kennis konden nemen, zoo oordeelden wij, dat het meest voegzaam was door middel van het kerkelijke orgaan aan het regtmatige verlangen te voldoen, en de bedoelde aanbeveling, naar het voorstel van eenen onzer, tevens eene aanprijzing van de kerkelijke huwelijks-inzegening te doen inhouden.

De aanbeveling, geplaatst in de Kerkelijke Courant van 2 Junij n°. 22, luidde na opgave der aanleiding, als volgt:

„ Hulde doende aan den lofwaardigen ijver van het Bijbelgenootschap tot doelmatige verspreiding van den Bijbel en aan zijne waardeering tevens der door de Synode zoovele malen aangeprezen kerkelijke inzegening van het huwelijk, aarzelt de Algemeene Synodale Commissie niet, de aandacht der gemeenten op het medegedeelde besluit te vestigen, overtuigd dat zijne bekendheid zijne aanbeveling zal wezen en vertrouwende, dat het, overeenkomstig het groote doel door het genootschap beoogd, onder Gods onmisbaren zegen krachtig zal medewerken, om het in onze dagen te veel verwaarloosde gebruik des Bijbels en daarmede de beoefening der waarheid en der godzaligheid in de huisgezinnen der Christenen te bevorderen.”

4°. Stukken bij de commissie ingekomen, waarbij eene beslissing van haar verlangd of gevorderd werd.

4°. Van de ingekomene stukken blijven nog te vermelden over, die eene beslissing van ons vorderden. Hieronder waren

a. Aanvragen om cassatie:

a. een drietal aanvragen om cassatie, welke wij eerst aan u willen mededeelen.

α. Van den predikant *J. Westhoff te Dussen*, om vernietiging van eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, waarbij hij nietontvankelijk verklaard was met zijn hooger beroep van eene aanschrijving van het classicaal bestuur van *Heusden* aan den Ring, waarmede hij zich bezwaard achtte.

α. De eerste aanvraag om vernietiging of cassatie gold eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*. Zij kwam van den heer *J. Westhoff*, predikant te *Dussen*, bij adres van 15 September 1859, met de betrekkelijke stukken, ger. sub n°. 71. Bij onderzoek bleek ons de zaak de volgende te zijn:

„ De heer *Gerritsen* predikant te *Vlijmen*, was bij het classicaal bestuur van *Heusden* opgekomen tegen, en had zich beklaagd over eene willekeurige handeling van den scriba van den ring van *Heusden*, den heer *Westhoff*, als zou deze het verslag van den ring, zonder krachtens art. 9 van het huishoudelijk Reglement van den ring door de vergadering te zijn aangehoord, bij het classicaal bestuur hebben ingezonden.

„ Naar aanleiding dier klagt schreef het classicaal bestuur (5 April 1859 n°. 33), den ring van *Heusden* aan tot wijziging van het artikel in het huishoudelijk Reglement, dat tot die onregelmatigheid had aanleiding gegeven.

„ Van die aanschrijving aan den ring kwam de heer *Westhoff*, als scriba van den ring, in hooger beroep bij het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, hetwelk den 17den Augustus 1859 beslistte, dat de heer *Westhoff* niet in hooger beroep kon worden toegelaten van eene aanschrijving van het classicaal bestuur aan den ring van *Heusden* gerigt.

„ De heer *Westhoff* vroeg nu de vernietiging dezer beslissing, bewerende dat, de klagt tegen hem gedaan zijnde, de uitspraak ook moest geacht worden tegen hem te zijn gerigt, en hij mitsdien belang had daarvan de vernietiging te vorderen.

„ Dat gevoelen kwam ons voor, onjuist te zijn. Wel is waar toch had de heer *Gerritsen* de erkende onregelmatigheid aan den scriba van den ring toegeschreven; maar het classicaal bestuur had dat gevoelen niet gedeeld en de oorzaak daarvan gevonden in eene bepaling van het huishoudelijk Reglement van den ring en derhalve uit de klagt van den heer *Gerritsen* aanleiding genomen, om den ring op te wekken tot wijziging der bepaling in het Reglement, dat daartoe aanleiding had gegeven.

„ Werkelijk lag dus in deze aanschrijving de verklaring opgesloten, dat er in deze geene sprake kon zijn van eenige schuld of pligtverzuim bij den scriba van den ring. Er mogt dus eene klagt tegen den heer *Westhoff* bestaan, die klagt was ongegrond geoordeeld, zij had althans tot geene uitspraak tegen hem geleid.

„ Had nu het classicaal*bestuur uit die klagt ten onregte aanleiding genomen tot eene aanschrijving aan den ring van *Heusden*, de scriba van dien ring was niet bevoegd uit eigen hoofde daartegen op te komen. Die aanschrijving betrof hem persoonlijk niet; hij had daarbij geen belang, dus ook geen regt om er de vernietiging van te vragen, en beweerde hij ook al zulks in naam van den ring te doen, het bleek ons uit de stukken niet, dat de ring zich door die aanschrijving bezwaard gevoeld of zijnen scriba gemagtigd had daartegen bij hoogere kerkbesturen op te komen.”

Wij waren hierom van oordeel dat de uitspraak van het kerkbestuur van *Noordbrabant*, dd. 17 Augustus jl., gedaan, moest worden bevestigd en hebben het gedaan bij de volgende uitspraak:

„ De Algemeene Synodale commissie der Nederlandsch Hervormde kerk, vergaderd te *s Gravenhage*,

„ Gezien de beslissing van het kerkbestuur van *Noordbrabant*, waarbij de heer *Westhoff*, predikant te *Dussen* en scriba van den ring van *Heusden*, verklaard wordt, niet in hooger beroep te kunnen worden toegelaten tegen eene aanschrijving van het classicaal bestuur van *Heusden*, dd. 5 April jl., n°. 33, aan den ring van *Heusden* gerigt;

„ Gezien de missive van den Wel Eerw. heer *J. Westhoff*, dd. 30 Augustus jl., n°. 47 en de daartoe betrekkelijke memorie van 18 September daaraanvolgende, n°. 71;

„ Overwegende, dat de aanschrijving, welke het classicaal bestuur van *Heusden*, naar aanleiding van eene bij hem ingekomene klagt, tot den ring van *Heusden* gemeend heeft te moeten rigten, eene handeling is, waarbij de heer *Westhoff* persoonlijk niet is betrokken en indien de ring van *Heusden* zich daarmede bezwaard achtte, hoogstens een verschil tusschen den ring en het classicaal bestuur van *Heusden* zou kunnen daarstellen;

" Overwegende, dat de heer *Westhoff* geen belang en mitsdien ook geen regt heeft op te komen tegen eene handeling, welke tusschen derden heeft plaats gehad, dewijl het een onbetwistbaar beginsel is, dat slechts dezelfde partijen bij hoogere kerkvergaderingen zich kunnen voorzien, die bij de lagere besturen in het geschil waarvan beroep gedaan of cassatie gevraagd wordt, zijn betrokken geweest;

" Bevestigt de uitspraak van het kerkbestuur van *Noordbrabant*, dd. 17 Augustus jl., en verklaart den heer *Westhoff* ongegrond, in zijn verzoek tot vernietiging van die uitspraak;

" Beveelt, dat afschrift dezes zal worden gezonden, aan den heer *Westhoff* voornoemd en aan het kerkbestuur van *Noordbrabant*;

" De kosten ten laste der kerk;

" Aldus gedaan en uitgesproken te 's *Gravenhage* den 19den October 1859; na uitgebragt præadvies van professor *Hofstede de Groot* en van den *Secretaris*, door de heeren *van Doesburgh* president, *Hugenholtz* vice-president, dr. *Junius*, mr. *J. Versfelt*, *Swiers*, mr. jhr. ridder *van Rappard* en *Koning*, welke deze hebben onderteekend."

P. HOFSTEDE DE GROOT, *Adv. Lid.*

H. G. J. VAN DOESBURGH, *President.*

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

P. A. C. HUGENHOLTZ, *Vice-President.*

F. J. J. A. JUNIUS.

J. VERSFELT.

J. J. SWIERS.

W. L. F. C. VAN RAPPARD.

R. J. KONING.

β Aanvraag van den kerkeraad van *Uithuistermeeden* westelijk gedeelte om vernietiging van beslissingen van het classicaal bestuur van *Onderdendam* en van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* ter zake van eene splitsing der diaconiefondsen en de daarmede in verband gebragte vraag of *Uithuistermeeden*, oostelijk gedeelte al dan niet als eene zelfstandige gemeente zij aan te merken.

β. Eene tweede aanvraag om vernietiging was van den kerkeraad te *Uithuistermeeden*, westelijk gedeelte, bij adressen van 27 Augustus en 14 September 1859, ger. sub n°. 61 en 72 en betrof beslissingen, of naar de gebezigde uitdrukking, vonnissen en besluiten van het classicaal bestuur van *Onderdendam* van 26 November 1856 en van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* van 22 Augustus 1857 n°. 45 en 20 Augustus 1859 n°. 52, ter zake oorspronkelijk van eene door het classicaal bestuur noodig gekeurde splitsing der diaconiefondsen te *Uithuistermeeden* en de daarmede in verband gebragte vraag of *Uithuistermeeden* oostelijk gedeelte als eene zelfstandige gemeente moet worden aangemerkt. Door zorgvuldig onderzoek der stukken verkregen wij de overtuiging, dat wij ons geene beoordeeling van het al dan niet houbbare der gronden mogten veroorloven, welke door den kerkeraad van *Uithuistermeeden*, westelijk gedeelte, voor zijne meening werd aangevoerd dat in het oostelijk gedeelte slechts eene tweede predikantsplaats is gevestigd en moesten wij tot het niet-ontvankelijk verklaren van den kerkeraad met zijne aanvraag besluiten, omtrent welk besluit evenwel de heer *Versfelt* aanteekening verlangde, dat hij daartoe niet heeft medegewerkt.

De redenen der niet-ontvankelijk verklaring liggen voor U open in de uitspraak, welke wij hier mede deelen.

„ De Algemeene synodale commissie der Nederlandsche Hervormde kerk.

„ Gezien een verzoekschrift ingediend door den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Uithuistermeeden westelijk gedeelte*, gedagteekend 27 Aug. 1859, houdende verzoek zonder aanvoering van bewijsgronden, dat het de Synodale commissie behage, de vonnissen en besluiten van het classicaal bestuur van *Onderdendam* van den 26sten November 1856 en van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* van den 22sten Augustus 1857 n°. 45 en van den 20sten Augustus 1859 n°. 52 te vernietigen.

„ Gezien een nader schrijven van denzelfden kerkeraad van den 14den September 1859.

„ Overwegende, dat bij art. 15 en 70 van het Algemeen Reglement, en art. 71 van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht de bevoegdheid is toegekend om bij de Algemeene Synodale commissie wegens schennis of verkeerde toepassing der reglementen, vernietiging aan te vragen van beslissingen in kerkelijke geschillen in hooger beroep, omdat volgens hetzelfde art. 71 die aanvragen op dezelfde wijze moeten worden gedaan en behandeld als bij art. 56, 58 en 59 voor zaken van tucht is voorgeschreven.

„ Overwegende, dat de uitspraak van het classicaal bestuur van *Onderdendam* van den 26sten November 1856 in geen geval zijnde eene beslissing in hooger beroep, hiervan geene vernietiging bij de Synodale commissie kan worden gevraagd, zoodat in zooverre het gedane verzoek tot vernietiging is niet ontvankelijk.

„ Overwegende, dat art. 56 van het bovengenoemd reglement voor kerkelijk opzicht en tucht uitdrukkelijk medebrengt dat de aanvraag tot vernietiging moet worden gedaan binnen veertien dagen na de dagteekening van de kennisgeving van de uitspraak, en dat het uit de voorhandene stukken onmiskenbaar blijkt, dat de uitspraak van 22 Augustus 1857 reeds voor lang aan den kerkeraad is gezonden, en wel ongetwijfeld vóór den 12den April 1859, zoodat het eerst op den 27sten Augustus 1859 gedane verzoek tot vernietiging mede is niet ontvankelijk.

„ Overwegende, dat indien al het besluit van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* van den 20sten Augustus 1859 eene beslissing zoude kunnen genoemd worden, dan nog voorzeker die niet kan geacht worden te zijn eene beslissing in *hooger beroep*; dat toch niet blijkt, dat omtrent hetzelfde onderwerp eenige beslissing is genomen door het bevoegde classicaal bestuur; veel min, dat hiervan de kerkeraad van *Uithuistermeeden* in hooger beroep zoude zijn gekomen; dat gevolgelyk, welke zienswijze het provinciaal kerkbestuur ook moge hebben over de vraag, of *Uithuistermeeden*, oostelijk en westelijk gedeelte, eene of twee gemeenten uitmake, en of niet die zienswijze bij hooger beroep aan het oordeel van de Algemeene Synode had kunnen worden onderworpen, het in ieder geval vaststaat, dat hier geene vernietiging is gevraagd van eene in *hooger beroep* genomene beslissing, zoodat ook het verzoek tot vernietiging van het besluit van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* van 20 Augustus 1859 is niet ontvankelijk.

„ Verklaart den kerkeraad van *Uithuistermeeden westelijk gedeelte* niet ontvankelijk in zijn verzoek tot vernietiging van de voormelde vonnissen en besluiten van het classicaal bestuur van *Onderdendam* van 26 November 1856, en van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* van 22 Augustus 1857 n°. 45 en van den 20sten Aug. 1859 n°. 52.

„ Beveelt dat deze uitspraak zal worden gebragt *ter kennis* van den kerkeraad van *Uithuistermeeden westelijk gedeelte*, van het classicaal bestuur van *Onderdendam* en van het provinciaal kerkbestuur van *Gröningen*.

„ Aldus gedaan en uitgesproken in onze vergadering gehouden te 's *Gravenhage* den 19den October 1859, tegenwoordig de adviserende leden: *Hofstede de Groot* hoogleeraar en van *Hasselt* secretaris, en de gewone leden van *Doesburgh*, president, *Hugenholtz* vice-president, *Junius*, *Versfelt*, *Swiers*, van *Rappard* en *Koning* en door alle deze leden geteekend."

P. HOFSTEDÉ DE GROOT, *Adv. Lid.*

H. G. J. VAN DOESBURGH, *President.*

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

P. A. C. HUGENHOLTZ, *Vice-President.*

F. J. J. A. JUNIUS.

J. VERSFELT.

J. J. SWIERS.

W. L. F. C. VAN RAPPAARD.

R. J. KONING.

7. Aanvraag van het classicaal bestuur van *Hoorn* om vernietiging van eene uitspraak in hooger beroep van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, ter zake van de door het classicaal bestuur geschorste kerkeraadsleden te *Grootebroek*.

7. De derde aanvraag om vernietiging was van het classicaal bestuur van *Hoorn*, bij adres van 9 Maart 1860, met de bijlagen, ger. sub n°. 284, en had betrekking op eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* in hooger beroep, strekkende tot vernietiging van een door het classicaal bestuur in eersten aanleg, den 13den October 1859 gewezen veroordeelend vonnis tegen ouderlingen en diakenen der gemeente te *Grootebroek*.

Ook ten aanzien van dit adres hebben wij eene niet ontvankelijk-verklaring moeten uitspreken, bij de mededeeling waarvan de heer *Koning* aanteekening verlangd heeft, dat hij als lid van het provinciaal kerkbestuur geen deel aan de behandeling dezer zaak genomen heeft.

„ De Algemeene Synodale commissie der Nederduitsche Hervormde kerk;

„ Gezien een bezwaarschrift van het classicaal bestuur van *Hoorn*, dd. 28 Maart 1860, ger. n°. 306, houdende op daartoe aangevoerde gronden, aanvraag tot cassatie eener door het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* den 1sten Maart 1860 in hooger beroep gedane beslissing, waarbij was vernietigd een door het genoemde classicaal bestuur den 13den October bevorens in eersten aanleg gewezen veroordeelend vonnis;

„ Gezien de afschriften dier beide gewijsden en de verdere overgelegde stukken;

„ Overwegende, dat daaruit blijkt, dat het classicaal bestuur van *Hoorn* in zijne vergadering van den 13den October 1859, zes bij zijne uitspraak genoemde leden van den kerkeraad der Hervormde gemeente te *Grootebroek*, ter zake weigering van volledige naleving van het Synodale diaconie-reglement, en met toepassing van art. 3, alin. 2 van het reglement

op de kerkeraden in verband met art. 4, alin. 5 van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, voor den tijd van 6 weken in de waarneming hunner kerkelijke bediening heeft geschorst;

„ Overwegende, dat deze uitspraak, op het daartegen door de veroordeelden ingestelde hooger beroep door het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* bij zijne boven aangehaalde beslissing is vernietigd, en dat het classicaal bestuur van *Hoorn* zich alsnu tegen dit laatste gewijsde in cassatie heeft voorzien;

„ Overwegende, dat mitsdien in de eerste plaats is te onderzoeken en te beslissen, of genoemd classicaal bestuur in zijnen eisch tot cassatie al dan niet is ontvankelijk;

„ Overwegende ten dien aanzien, dat de aangevallene uitspraak in hooger beroep van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, geenzins is aan te merken als een besluit omtrent eenig punt van bestuur of kerkelijk beheer, waartegen het in rang afdalende collegie zich, daartoe termen vindende, op grond van art. 14 van het algemeen reglement voor de Hervormde kerk bij hooger gezag kan beklagen, maar als eene uitspraak van den kerkelijken regter in materie van kerkelijk opzicht en tucht, en mitsdien als eene beslissing bedoeld in art. 15 deszelfden reglements, waartegen naar aanleiding van art. 56, alin. 1 van het reglement voor kerkelijk opzicht en tucht, het middel van cassatie wel kan worden beproefd door de zich verongelijkt achtende partij, doch niet door den eersten regter zelf, die, ook al is zijne uitspraak door den hooger regter vernietigd, daardoor geene partij in de zaak is geworden, noch in den eigenlijken zin als bezwaard is te beschouwen;

„ Overwegende, dat de gestelde vraag alzoo ontkennend moet worden beantwoord, en diensgevolge een nader onderzoek omtrent de hoofdzaak is komen te vervallen;

„ Verklaart het classicaal bestuur van *Hoorn* niet ontvankelijk in zijn eisch tot cassatie;

„ Beveelt dat afschrift van dit gewijsde zal worden gezonden aan het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, en aan het classicaal bestuur van *Hoorn*.”

Aldus gedaan en uitgesproken in de vergadering der Algemeene Synodale commissie gehouden te 's Gravenhage den 18den Mei 1860.

Tegenwoordig de leden in dezen bevoegd.

P. HOFSTEDE DE GROOT, *Præavis. Lid.*

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

H. G. J. VAN DOESBURGH, *President.*

P. A. C. HUGENHOLTZ, *Vice-President.*

F. J. J. A. JUNIUS.

J. VERSFELT.

J. J. SWIERS.

W. L. F. C. VAN RAPPAARD.

J. H. DE SITTER.

b. Uitspraak in hooger beroep wegens een geschil over de grensverandering van de gemeente te *Waterlandskerkje*.

b. Omtrent één kerkelijk geschil hadden wij overeenkomstig art. 60 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht in hooger beroep eene beslissende uitspraak te doen, en wel betreffende eene door den kerkeraad der gemeente te *Waterlandskerkje* verlangde grensverandering tot uitbreiding en behoud der gemeente.

Het classicaal bestuur van *IJzendijke* had, overeenkomstig art. 43 7°. van het Algemeen Reglement, dd. 13 April 1859 grensverandering gedecreteerd, van de gemeenten te *Waterlandskerkje* en *Oostburg*, vooral op de drie volgende gronden:

1. „ omdat *Waterlandskerkje* aan hulp behoefte heeft. Immers het zielental neemt af; door landverhuizing, Roomsche-katholieke pachters der hofsteden, die ook Roomsche bedienenden hebben en ongelijke verhouding tusschen geboorte en sterfte telde deze kleine gemeente, wier zielental in 1845 nog 354 was, in 1858 nog maar 250. Daarbij is de financiële toestand van dien aard, dat zij niet voorzien kan in de uitgaven der openbare eeredienst, waarom zij dan ook reeds geholpen is uit het fonds voor noodlijdende kerken;

2. „ omdat grensverandering tusschen *Oostburg* en *Waterlandskerkje* het meest passende en helpende middel is. Hierdoor worden 60 bewoners van de *Bakkerspolder*, die thans burgerlijk en zooals beweerd wordt vroeger ook kerkelijk tot *Waterlandskerkje* behooren en waaronder eenige gegoeden, toegevoegd tot de gemeente van *Waterlandskerkje*;

3. „ omdat deze grensverandering zonder schade is voor *Oostburg*. Deze gemeente telt bijna 1,600 zielen en heeft zeer goede fondsen en vele gegoede lidmaten.”

Het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* had evenwel, toen het volgens art. 43 n°. 7, om approbatie gevraagd was, in zijne vergadering van 3 October 1859 zwaarigheid gemaakt, de handeling van het classicaal bestuur van *IJzendijke* goed te keuren en wel om de drie volgende redenen:

1. „ omdat het niet te bewijzen is, dat de genoemde *Bakkerspolder* oorspronkelijk tot de gemeente van *Waterlandskerkje* behoord heeft;

2. „ omdat, hoe betreurenswaardig de achteruitgang van *Waterlandskerkje* ook zijn moge, het algeheele te niet gaan dier gemeente, die op den 12den December 1858 nog ruim 250 zielen telde, in den eersten tijd niet met genoegzamen grond te vreezen is;

3. „ omdat het beginsel niet mag aangenomen worden, dat, waar eenige gemeente aan leden schijnt gebrek te hebben, dat ontbrekende uit de overbrenging van hen, die tot eene naburige gemeente behooren, moet aangevuld worden.

„ Tegen deze uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* kwam de kerkeraad van *Waterlandskerkje* bij ons in hooger beroep, bij adres van 11 October d. v. ger. sub n°. 107.

„ Ofschoon de vraag, of zoodanig appèl bij de Synodale commissie ontvankelijk was, bij ons, met het oog op art. 60 van het Reglement voor kerkelijk opzicht en tucht geenerlei twijfel overliet, als geldende het hier de beslechting van een geschil tusschen de betrokkene

besturen, zoo moesten wij de behandeling der zaak tot onze voorjaarsvergadering verschuiven, omdat het ons tot juiste beoordeeling der zaak allezins geraden voorkwam, de belanghebbende collegien, inzonderheid den kerkeraad van *Oostburg*, te hooren.

* Het is hierdoor dat wij nog kennis hebben kunnen nemen van onderscheidene stukken, als van den kerkeraad van *Oostburg*, die in zijne missive van 26 Januarij 1860 vergezeld van officiële bescheiden, zamen ger. sub n°. 256, tegen de ontworpen grensverandering tracht aan te wijzen, dat de bewoners van den *Bakkerspolder* van ouds tot de gemeente van *Oostburg* behoord hebben; dat ook de gemeente van *Oostburg* in gevaar is om in zielental af te nemen; dat de wensch en het belang van genoemde bewoners medebrengen, dat zij blijven behooren tot de gemeente van *Oostburg*; dat het stelsel van gemeenschap van goederen niet mag worden toegepast;

* Van eene missive van kerkvoogden van *Waterlandskerkje*, dd. 23 November 1859, door het classicaal bestuur in originali met verzoek om terugzending medegedeeld, houdende verklaring, dat zij de grensverandering zeer wenschelijk achten, wegens het algeheele gemis van fondsen en de bezwaren, waaronder de gemeente gedrukt gaat;

* Van eene missive, dd. 16 December 1859, ger. sub n°. 212, van het classicaal bestuur van *IJzendijke* bij ons aandringerende op bekrachtiging van de gedecreteerde grensverandering. Behalve de bovengenoemde motieven, geeft het nog de volgende op: dat de gelijkheid van grenscheidings tusschen de burgerlijke en kerkelijke gemeenten in meer dan een opzicht als wenschelijk moet beschouwd worden; dat de gronden door *Oostburg* tegen de grensverandering aangevoerd, niet hebben bewezen, dat die talrijke en over rijke fondsen te beschikken hebbende gemeente in haar voortdurend bestaan kan benadeeld worden; dat aan het adres door de bewoners van den *Bakkerspolder* ingediend dat gewigt niet kan worden toegekend, om de verandering niet tot stand te brengen; dat bij de krachtige uitbreiding der Roomschegezinden in *Zeeland* het van het uiterste belang is, de Hervormde gemeente aldaar te doen in stand blijven en alzoo te verhoeden, dat het getal der reeds vernietigde gemeenten vermeerderd worde; dat waar eene gemeente met eenen gewissen ondergang bedreigd wordt, de bijzondere belangen van enkele leden moeten wijken ter bevordering van een groot en algemeen belang;

* Na zorgvuldige overweging der gronden voor en tegen de ontworpen grensverandering aangevoerd, en hier omder onpartijdigheid wil getrouw vermeld, kwam het sommigen onder ons voordat er in de daad veel was, waarom zij hoogst wenschelijk moest geacht worden; niet als of zij het bewezen achtten, dat de bewoners van den *Bakkerspolder* vroeger tot de gemeente van *Waterlandskerkje* zouden behoord hebben, maar, 1°. omdat achteruitgang niet te miskennen en de vrees niet ongegrond is van geheelen ondergang; 2°. omdat ter verhoeding van dien ondergang tijdige maatregelen moeten genomen worden, opdat het hier niet ga gelijk met de gemeente van *Eds* en *Heille* en anderen; 3°. omdat het blijvend bestaan der gemeente *Waterlandskerkje* in het midden van Roomsche-katholijken, belangrijk moet geacht worden; 4°. omdat de gedecreteerde grensverandering voor het meest doeltreffende middel moet gehouden worden; 5°. omdat de geest des Christendoms leert, dat de meerdere de mindere helpen moet; 6°. omdat het Algemeen Reglement art. 43. 7°. spreekt van noodzakelijkheid van grensverandering en die noodzakelijkheid mag geacht worden te bestaan waar een gemeente met ondergang bedreigd wordt.

* Doch hoe wenschelijk wij ook de grensverandering, inzonderheid tot instandhouding

van de gemeente *Waterlandskerkje* achten, wij moesten al het gewigt der door den kerkeraad van *Oostburg* aangevoerde bedenking erkennen, dat de godsdienstige belangen van de bewoners van den *Bakkerspolder* er niet door gebaat, veeleer door benadeeld zouden worden, uit hoofde van den weerzin door hen ten aanzien van de toevoeging aan *Waterlandskerkje* aan den dag gelegd, welke doet vreezen dat de uitvoering van het ontwerp wrevel en onverschilligheid bij hen zal doen geboren worden. Ook waren wij in het onzekere omtrent de aannemelijkheid van het beginsel, om in het ontbrekende van de eene gemeente aan ledental en finantiele kracht door overbrenging van het deel van eene naburige te voorzien. In allen gevalle oordeelden wij de volstreckte noodzakelijkheid dier verandering geenszins bewezen, daar de gemeente *Waterlandskerkje* voor het oogenblik achteruitgaande later ook weder zou kunnen toenemen en het tegenovergestelde weder met *Oostburg* zou kunnen plaats grijpen. Het was hierom dat wij ten laatste, hoe gezind ook om de bezwaarde gemeente tegemoet te komen besluiten moesten, om het verzoek van den kerkeraad af te wijzen, en de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* te dezer zake te bevestigen.

De heer *Junius* verzocht evenwel aantekening, dat hij zich met dit besluit niet heeft kunnen vereenigen.

De bedoelde uitspraak luidde als volgt:

„ De Algemeene Synodale commissie der Nederlandsche Hervormde kerk ;

„ Gezien hebbende de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*, dd. 10 Augustus 1859, n°. 78, waarbij genoemd kerkbestuur verklaart zwaarigheid te maken, om goed te keuren eene verandering van grensscheiding tusschen de gemeenten te *Oostburg* en *Waterlandskerkje*, zoo als voorloopig was vastgesteld door het classicaal bestuur van *IJzendijke*, bij besluit dd. 13 April 1859, n°. 16.

„ Gezien de missive van den kerkeraad der gemeente te *Waterlandskerkje*, dd. 11 October 1859, zich bezwaard achtende door de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* en daarvan komende in hooger beroep;

„ Gelet op hetgene door de betrokkene kerkbesturen voor en tegen de verandering van grensscheiding is in het midden gebragt;

„ Overwegende, dat, wat er zijn moge van het wenschelijke der vereeniging van een gedeelte der gemeente te *Oostburg* met die van *Waterlandskerkje*, de noodzakelijkheid der daartoe verlangde verandering der grensscheiding van genoemde gemeente niet is bewezen ;

„ Gelet op art. 14 en 43, n°. 7 van het Algemeen Reglement en op art. 60 van het Reglement voor kerkelijk opzigt en tucht;

„ Bevestigt de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland*;

" En zal afschrift dezes worden gezonden, aan genoemd provinciaal kerkbestuur en aan den kerkeraad van *Waterlandkerkje* door tusschenkomst van het classicaal bestuur van *IJzendijke*.

" Aldus gedaan en uitgesproken, in onze vergadering, te 's *Gravenhage*, den 23sten Mei 1860."

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris*.

H. G. J. VAN DOESBURGH, *President*.

P. A. C. HUGENHOLTZ, *Vice-President*.

F. J. J. A. JUNIUS.

J. VERSFELT.

J. J. SWIERS.

W. L. F. C. VAN RAPPAED.

R. J. KONING.

J. H. DE SITTER.

c. Ook werden wij een en andermaal verzocht tot het verleenen van dispensatie van art. 20 van het Reglement op het godsdienstig onderwijs. Het eene daartoe strekkende verzoek kwam, onder begeleidende van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland*, van het classicaal bestuur van *Heerenveen*, bij adres van 29 September jl., vergezeld van eene verklaring van den kerkeraad te *Joure*, zamen ger. sub n°. 93, ten behoeve van *W. Lubach* aldaar. Door inzage der stukken vonden wij ons intusschen genoopt, om ons door de betrokkene besturen nader omtrent den leeftijd te doen inlichten, waarin genoemde *Lubach* zijne eerste opleiding voor het examen tot godsdienstonderwijzer ontvangen had, en hetgene verder had kunnen leiden tot de gunstige aanbeveling van het classicaal bestuur tot dispensatie der bepaling omtrent den leeftijd voor het examen. Toen wij evenwel uit het ingekomene antwoord van dit bestuur, dd. 25 October ll., ger. sub n°. 139, ontwaardden, dat hier naauwelijks een jaar aan den gevorderden leeftijd ontbroken had en wij bevonden, dat het getuigenis des kerkeraads omtrent het zedelijk gedrag van den belanghebbende allezins voldoende was, meenden wij hem, na driejarige opleiding, de gelegenheid niet te mogen afsnijden, om het beoogde doel te bereiken, omdat het hier toch ook nog maar alleen de toelating tot het examen betrof. Bij missive van 5 November, n°. 53, werd door tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur aan het classicaal bestuur te *Heerenveen* berigt, dat het verzoek tot dispensatie om genoemde redenen werd ingewilligd.

c. Dispensatie van art. 20 van het reglement op het godsdienstig onderwijs.

1°. Ten behoeve van *W. Lubach* te *Joure*.

2°. Gelijke gunst mogten wij bewijzen aan *C. H. Dijkgraaff* te 's *Gravenhage*, ten verzoeken van het classicaal bestuur van 's *Gravenhage*, dd. 30 Maart, ger. sub n°. 340. Het aanbevelende advies van het bestuur en de even gunstige verklaring van den kerkeraad harer woonplaats deden ons daartoe gereedelijk besluiten en het classicaal bestuur, langs den kerkelijken weg, hiervan in kennis stellen bij missive van 14 Mei n°. 20.

2°. Ten behoeve van *C. H. Dijkgraaff* te 's *Gravenhage*.

d. Beschikkingen op verzoeken betreffende den abnormalen toestand van diaconien volgens art. 15 van het reglement voor de diaconien.

2. Moeten wij het in het belang rekenen van eene regelmatige werking der kerkelijke reglementen en verordeningen, dat de Synodale commissie hare bevoegdheid tot het verleen van dispensatie van sommige bepalingen hoogst spaarzaam en niet dan om zeer gewigtige redenen met veel behoedzaamheid gebruike, dit verloren wij ook bij onze beschikkingen op de talrijke verzoeken om dispensatie voor de diaconien volgens art. 15 van het reglement nimmer uit het oog.

Als regel hielden wij vast, de dispensatie slechts voor het loopende jaar te verleen, gelijk wij dan ook de magtiging daarvoor aan de commissie voor spoedvereischende zaken gegeven niet verder uitstrekten dan tot 31 December 1860.

Ten aanzien van sommige diaconien legden wij aan kerkeraden de verplichting op om voor den 1sten Mei berigten in te zenden nopens het gebruik, dat men van de toegestane vergunning gemaakt had, of wanneer die berigten achterwege bleven, noodigden wij hen uit, om de verlangde mededeelingen voor 1 Julij door tusschenkomst van de kerkelijke besturen bij den secretaris in te zenden, opdat ze nog door de Synode in behandeling zouden kunnen genomen worden.

De onzekerheid intusschen of wel allerwege aan de uitvoering der bepaling van het reglement de hand gehouden wordt, deed bij ons den wensch ontstaan, dat de Synode zich door naauwkeurig onderzoek van de tabellen der kerkvisitatie omtrent den waren stand der zaken zal laten onderrigten, bovenal ten opzichte van de diaconien, die ofschoon abnormaal, de daarvoor vereischte vergunning niet hebben aangevraagd.

Wij houden ons overtuigd, dat de mededeelingen, waartoe wij overgaan, de belangrijkheid van zoodanige wetenschap nog duidelijker zal doen in het oog vallen.

1°. Warmond.

1°. Van den kerkeraad te Warmond (verg. Hand. 1859, Bijl. B, blz. 74), ontvingen wij bij hernieuwing het verzoek om de diaconie aldaar in haren abnormalen toestand te doen verblijven bij adres van 26 October, n°. 167, op grond dat de opheffing daarvan de diaconiefondsen grootelijks zou benadeelen, en er geenerlei redenen bestonden om zich over het beheer dierzelfen te beklagen, terwijl de kerkeraad, wat zijne diaconie aangaat, niet in zijne vrijheid en onafhankelijkheid beperkt werd. Men gaf daarbij te kennen dat er daarentegen groote redenen bestonden van klagen over de handelwijze der diaconiebesturen van onderscheidene aanzienlijke gemeenten, bij name genoemd, die personen, langen tijd onder hun ressort gewoond hebbende, naar hunne geboorteplaats verwezen.

Wij stelden dit adres, dat met geleidende van het provinciaal kerkbestuur van Zuid-holland tot ons gekomen was zonder advies, met het adres des kerkeraads van 6 Februarij 1859, waaraan hij zich gerefereerd had, in handen der kerkbesturen ter fine van berigt, consideratien en advies, waarop wij door tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur volgens zijne missive van 31 December, n°. 168, ger. sub n°. 234, een berigt ontvingen van het classicaal bestuur van Leiden, dat aan hetzelfde bij onderzoek gebleken was, dat de fondsen in het eerste adres vermeld op het grootboek zijn ingeschreven ten name van de diaconie der Hervormde gemeente te Warmond; dat de diaconie geenerlei subsidie van het burgerlijk bestuur ontvangt en door dat bestuur in geenerlei opzigt in hare administratie belemmerd wordt; dat het classicaal bestuur derhalve van oordeel is, dat de diaconie zich niet in den abnormalen toestand bevindt, en het misbegrip,

ten dien aanzien tot hiertoe bestaande, hare oorzaak had in eene verkeerde toepassing van art. 14 van het reglement op eene aldaar vroeger aangegane overeenkomst met het gemeentebestuur, waarom het classicaal bestuur den kerkeraad het verkeerde van zijne zienswijze had onder het oog gebracht en hem aangeraden, om zich tot de Synodale commissie te wenden, met het beleefde verzoek om de ingezondene adressen van 5 Februarij en 26 October jl., als niet ingezonden te willen beschouwen.

Ons vereenigende met de beschouwingen van het classicaal bestuur, hebben wij geen bezwaar gevonden om de in de vervolgens ingekomene missive des kerkerads, van 31 December 1859, ger. sub n°. 238, vervatte intrekking van zijn verzoek tot voortduring van den abnormalen toestand der diaconie voor kennisgeving aan te nemen.

2°. Ook de kerkeraad van *Edam* bragt bij adres van 7 October met gunstige aanbeveling van het classicaal bestuur en geleidende van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, te zamen ger. sub n°. 112, een hernieuwd verzoek tot ons, om onbepaalde vergunning aan zijne diaconie tot voortduring van haren abnormalen toestand, op grond dat zij zich bezwaarlijk kon losmaken van het contract, waarvan de kerkeraad vroeger een afschrift aan de Synodale commissie gezonden had en dit contract niets derogeert aan de onafhankelijkheid der diaconie en hare vrijheid van handelen.

2°. *Edam.*

De kennisneming van dit adres deed bij ons de vraag ontstaan, of ook zou moeten worden teruggekomen op de beslissing der Synodale Commissie voorkomende, Hand. 1858, Bijl. B, blz. 70, en goedgekeurd door de Synode, Hand. blz. 50. Het onderzoek van het bedoelde contract deed ons zien, dat hetzelfde wel eene overeenkomst of verbinding is, die den diakenen te *Edam* verplichtingen oplegt, maar verplichtingen werkelijk niet van dien aard, dat zij hen in de vrijheid en onafhankelijkheid hunner handelingen zouden beperken, evenmin als in de naleving der kerkelijke wet, indien aan het slot van art. 2, niet deze woorden stonden te lezen: „en zal dus almede de zorg gaan over „hen, welke hier wonen, doch elders domicilium van onderstand hebben, behoudens de „vordering tot teruggave van het uitgeschotene op de gemeente of het armbestuur „daartoe verplicht.” Uit die bepaling meenden wij te moeten afleiden, dat het stelsel van restitutie nedergelegd was in dit contract. De kerk kent dit stelsel niet, — en, voortgewloeid uit de bepalingen in de burgerlijke wet ter zake van het domicilium van onderstand, is het en blijft het de bron van vele geschillen. Weinig deed toch, naar ons oordeel, hier af, of de diakenen de teruggave van onderstandgelden zelven vorderen of dit doen door tusschenkomst van het burgerlijk bestuur; want de vordering geschiedt en zij is altijd het gevolg der niet-nakoming van art. 7 van het reglement voor de diaconiën der Nederlandsche Hervormde kerk. Deze beschouwing kwam ons voor de grond te zijn geweest, waarop de Synodale Commissie in hare voorjaarsvergadering van 1858 aan den kerkeraad te *Edam* op zijn verzoek heeft toegestaan de voortduring van den abnormalen toestand der diaconie van de Hervormde gemeente aldaar tot 31 December 1859. Bij het tegenwoordige verzoek moest dus nu de vraag zijn, of het contract van dien aard is, dat het op eenigerlei wijze den diakenen perken stelt in de naleving der kerkelijke wet? — en met het oog op art. 7 aarzelden wij, indien het woord zorgen aldaar in den zin des wetgevers zal worden opgevat. een ontkenmend antwoord te geven. Intusschen vroegen wij toch ook met het oog op art. 9 van het contract, dat de

toetreding tot de verbindtenis wederzijdsch onherroepelijk noemt, „hoe is de terugkeer „op éénmaal of van lieverlede tot den normalen toestand der diaconie te *Edam* mogelijk”? Niet anders naar ons bescheiden oordeel, indien althans regterlijke beslissing het om deze of gene reden niet vernietigen kan, dan met wederzijdsch goedvinden der beide contractanten — en uit dien hoofde, daar wij vermoedden, dat de vernietiging van het contract niet zoo gemakkelijk zal gaan, geene der partijen haar begeert, en zij voor de diaconie zelve niet wenschelijk schijnt, besloten wij aan den kerkeraad te *Edam* langs den kerkelijken weg in antwoord te geven, dat de verlenging van den termijn toegestaan wordt tot 31 December 1860, met verzoek, dat de kerkeraad vóór 1 Mei eerstkomende aan de Synodale Commissie kenbaar zou maken: 1°. of de diaconie met het oog op art. 6 van het Reglement voor de diaconiën der Nederlandsche Hervormde kerk restitutie aanvraagt van de verstrekte gelden aan behoeftigen, die volgens de burgerlijke armenwet elders domicilie van onderstand hebben, en dat door het armbestuur? 2°. of zij krachtens art. 2 van het contract de vordering tot die aanvraag zich duurzaam voorbehoudt.

Dus schreven wij aan den kerkeraad dan ook bij missive van 22 October n°. 31. Het antwoord in zijne missive van 2 April ger. sub n°. 348 strekte echter om onze bezwaren genoegzaam op te heffen. Daaruit bleek toch, dat door de diaconie de bedoelde restitutie nooit gevraagd wordt en werden wij verzekerd, dat dit nimmer ook geschieden zou. Wij konden derhalve nu geheel met het bij deze missive gevoegde advies van het classicaal bestuur instemmen, dat de diaconie van *Edam* geenszins als abnormale kon worden aange-merkt, vermits het onderwerpelijke contract niets derogeert aan hare vrijheid en zelfstandigheid van bestaan en handelen. Ons antwoord van 11 Mei n°. 13 den kerkeraad door tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur toegezonden diende, om den kerkeraad en de kerkelijke besturen van deze onze beslissing kennis te geven.

3°. *Hilversum*.

3°. De kerkeraad van *Hilversum* deelde ons in zijne missive van den 17den October 1859, met de conductoire van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*, van den 23sten October d. v., en andere daarbij overgelegde stukken, ger. sub n°. 131, redenen mede, waarom hij voor zijne diaconie andermaal vergunning moest vragen om in den abnormalen toestand te blijven, welke naar ons oordeel niet van gewigt ontbloot waren. Die redenen waren opgelegd in eene memorie van diakenen aan den kerkeraad. Daar verklaarden diakenen dat de subsidie, welke de diaconie van het burgerlijk bestuur ontving een vierde gedeelte van hare inkomsten bedroeg, zoodat zij hiervan verstoken slechts voor een gedeelte in de behoeften van de lidmaten en van hunne kinderen zou kunnen voorzien, en de niet lidmaten grootendeels zou moeten afwijzen, om welker wille alsdan een algemeen armbestuur zou moeten worden ingesteld, dat, als burgerlijke instelling het karakter van Christelijk liefdadigheid missende, niet bij magte zou wezen om op de verzorgden eenigen zedelijken invloed uit te oefenen, ja, waarschijnlijk voor het grootere deel uit Rooms-katholijken zamengesteld, verderfelijik zou kunnen werken. Uit aanmerking ook dat *Hilversum* door zijne vele fabrieken een toevlugtoord voor allerlei armen is, meenden diakenen dat het geen gering bezwaar zoude opleveren, dat de diaconie tot den normalen toestand werd teruggebragt, dewijl zij dan ook niet langer, gelijk tot dusverre plaats had, restitutie wegens de verpleging van elders geborenen zouden kunnen vorderen. Maar vooral ook, omdat sedert het jaar 1809 eene vereeniging der diaconie met de dus-

genaamde pot-armen-administratie had plaats gevonden, die de baten en lasten gelijkelijk deelende hare zorg over alle armen van Hervormde belijdenis en afkomst uitstrekke en deze vereeniging de sympathie der gansche gemeente verkregen had, zoo vreesden zij dat de opheffing hiervan eenen hoogst ongunstigen indruk zou maken, en, wanneer bij de uitkomst de Roomsche-katholijken hiervan welligt de meeste voordeelen zouden trekken, ook de vrijwillige bijdragen der gemeentelieden ligtelijk zouden verminderen en diakenen alzoo verstoken worden van de middelen, om in de dringende behoeften te voorzien. Gaven diakenen overigens geene blijken van weêrstrevigheid, maar betuigden zij zelfs, wanneer de kerkelijke verordeningen de bestendiging van den tegenwoordigen toestand niet gedoogden, slechts meer tijdruimte te verlangen, om van lieverlede tot den normalen toestand te geraken, zoo gaf de beschrevene gesteldheid van zaken ons alle vrijmoedigheid, om den termijn van dispensatie insgelijks tot den 31sten December dezes jaars te verlengen, maar meenden wij den kerkeraad toch onder het oog te moeten brengen, dat de medegedeelde bezwaren niet op konden wegen tegen het belang, dat de diaconie te midden van eene bevolking, waarvan het grootere deel uit Roomsche-katholijken bestaat geheel vrij en zelfstandig worde in haar beheer, en zij ook grootendeels zouden vervallen, wanneer diakenen slechts in den geest der kerkelijke bepalingen zochten te handelen en de ware oefening der Christelijke liefdadigheid, die geene angstvallige berekeningen gedooft, zochten te bevorderen, waarom wij den kerkeraad ook ten ernstigste aanspoorden, om zich naar de kerkelijke bepalingen te gedragen en hem aanschreven, om hiervan aan ons door naauwkeurige opgave van de genoemde maatregelen voor 1°. Mei te doen blijken. Eene missive van dezen inhoud werd aan den kerkeraad den 5den November 1859, sub n°. 54, door tusschenkomst der kerkelijke besturen verzonden.

Aan deze aanschrijving heeft de kerkeraad voldaan in zijn schrijven van 28 April jl., ger. sub n°. 473, waarbij eene tusschen de diaconie en het gemeentebestuur gevoerde correspondentie werd overgelegd, waardoor de kerkeraad ons wilde overtuigen, hoe groote bezwaren aan de verandering van eenen toestand verbonden zijn, die sedert jaren bestaande door de gewoonte geijkt is en steeds goedkeuring en belangstelling in de gemeente gevonden heeft. Hierop grondt zich dan ook zijn verlangen, dat de armenverzorging op den bestaanden voet moge gelaten worden, hetwelk door het classicaal bestuur in zijne conductoire ondersteund wordt, daar het meent, dat de gesteldheid der zaken hier exceptioneel is en toch geen inbreuk schijnt te maken op de onafhankelijkheid der diaconie.

Wij konden ons met de beschouwingen van het classicaal bestuur niet vereenigen en oordeelden dat de bedenkingen van den kerkeraad van zoo algemeenen aard zijn, dat deswegens geene bestendiging van den tegenwoordigen toestand kan worden geduld, welke in allen gevalle ook in strijd zoude zijn met art. 15 van het Reglement. Tevens konden wij niet inzien waarom de wettelijke regeling der armenverzorging nog langer zou moeten worden uitgesteld, daar de geopperde bezwaren telken jare dezelfde zullen blijven. Intusschen wilden wij hieromtrent de beslissing aan de Synode overlaten, met kennisgeving hiervan aan den kerkeraad bij brief van 23 Mei n°. 55, waarin wij niet onopgemerkt hebben gelaten, dat het genoemde artikel geen uitzigt geeft op de vervulling van den wensch van den kerkeraad, en van het gemeentebestuur om den abnormalen toestand der diaconie onveranderd te laten voortduren.

4°. *Hoogeveen.*

4°. Dat er nog veel aan de onderlinge samenwerking der burgerlijke en kerkelijke gemeentebesturen in den geest en naar de beginselen van het reglement voor de diaconien ontbreekt, bewijst indedaad het groot aantal verzoeken die de vergunning tot voortdurende van den abnormalen toestand der diaconien verlangden, meestal tengevolge van belemmeringen, die haar door de burgerlijke besturen in den weg gelegd worden. Vooral was dit het geval te *Hoogeveen*, waar volgens de bij ons ontvangene missive van het classicaal bestuur van *Meppel*, dd. 25 Januarij ll., n°. 3/668, ger. sub n°. 258a, zelfs eene vijandige en dreigende spanning ontstaan is tusschen den kerkeraad en het burgerlijk bestuur, en wel, naar aanleiding dat de kerkeraad, als zijne diaconie vertegenwoordigende, het gemeentebestuur verwittigd had, dat hij eene vroeger tusschen diakenen en genoemde besturen getroffen overeenkomst, betreffende de jaarlijksche uitkeering van eene vaste subsidie onder voorwaarde dat de diaconie in het onderhoud ook van de algemeene armen, in zoo verre zij tot het Hervormd kerkgenootschap behoorden, zou voorzien, om gebiedende redenen verplicht was te moeten opzeggen, waartegen het gemeentebestuur de handhaving van het contract, door de eenvoudigheid der toenmaals fuugerende diakenen, misschien wel voor eenen onbepaalden tijd, gesloten, volstandig bleef eischen. Het gevolg van deze spanning is, naar het schrijven van het classicaal bestuur, dat nu ook velen in de gemeente door de vrees voor het vermenigvuldigen van drukkende collecten en jaarlijksche omslagen den welgezinden kerkeraad bemoeijelijken, en waar, het grootste deel der gemeente alreeds eene sterke neiging tot de talrijke gemeente der afgescheidenen aan den dag legt, het in de daad te vreezen is, dat zij eene eventuele zegepraal des kerkeraads op het weêrstrevige gemeentebestuur als eene geschikte gelegenheid zullen aangrijpen, om zich bij de afgescheidenen te voegen, en een aantal weifelenden en zwakken daartoe mede zullen slepen, door het vooruitzicht, dat zij daar minder geldelijke officers zullen te brengen hebben. De kerkeraad heeft zich dan ook deswegens bij adres van 31 December 1859, ger. sub 258, tot ons gewend met het verzoek, dat hem vergund worde den abnormalen toestand zijner diaconie als nog te doen voortduren, het volgens de opgegevene gesteldheid van zaken niet raadzaam achtende, om zijne diaconie tot den normalen stand te doen terugkeeren. Oordeelden wij het daarom ook billijk, dat het verzoek zoowel door het classicaal bestuur van *Meppel* in zijne evengenoemde missive als door het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* in zijne conductorie van 29 Januarij ll., n°. 1, gereg. sub n°. 258b, nadrukkelijk werd aanbevolen, wij lieten ons hierdoor te eer bewegen, om de gevraagde vergunning bij hernieuwing aan den kerkeraad van *Hoogeveen* te verleen, en wel tot den 31sten December dezes jaars, maar achtten het daarbij toch ook geraden, in de missive welke wij aan den kerkeraad langs kerkelijken weg hebben afgezonden den 14den Februarij ll., n°. 23, te doen opmerken dat zoodanige dispensatie naar de duidelijke bedoeling van het tweede lid van art. 15 van het reglement op de diaconien in verband met het slot van het eerste lid, aan de diaconien ook de verplichting oplegt, om haar voor het terugkeeren tot den normalen toestand te gebruiken en dat ook de burgerlijke besturen, wel verre van haar daarin te mogen belemmeren, veeleer door de voorschriften der armenwet, die geene vermenging van burgerlijke en kerkelijke armenverzorging noch bestendinging van het subsidie-stelsel toelaat, gehouden zijn daartoe mede te werken. Wij voegden daarbij dan ook de ernstige aansporing, om zich den gegeven tusschentijd ten nutte te maken met bepaalde lastgeving aan den kerkeraad, om de Synodale Commissie

nog voor den 1sten Mei naauwkeurig verslag te geven van de genomene maatregelen, inzonderheid van de belemmeringen, welke men daarbij van het burgerlijk bestuur mogt ondervinden, ten einde hierdoor ons de gelegenheid te geven, om desgevorderd onze tusschenkomst bij de hooge Regering tot bevordering van hare belangen aan te wenden.

Wij hebben van den kerkeraad evenwel geenerlei berigt ontvangen, waarom wij bij missive van 23 Mei n°. 43, aan het classicaal bestuur van *Moppel* deswegens onze bevreemding hebben te kennen gegeven, en hetzelfde verzocht, bij den kerkeraad op de inzending der verlangde mededeelingen uiterlijk voor den 1sten Julij e. k. tot boven omschreven einde aan te dringen.

5°. Hadden wij aan de diaconie te *Monnickendam* bij missive van den 5den Januarij 1859 vergunning verleend, om tot den 31sten December 1859 in den abnormalen toestand te blijven, bij missive van den 1sten December 1859, n°. 46, ger. sub n°. 185 werd ons doof den kerkeraad aldaar berigt, dat de diaconie zich in overleg met het gemeentebestuur ontslagen had van de verzorging der armen, die ofschoon elders woonachtig, naar de bepalingen der wet tot regeling van het armbestuur te *Monnickendam* armlastig zijn; dat zij evenwel, ten ware zij van de verpleging der behoeftige lidmaten, die niet in het diaconie-mannen- en vrouwenhuis konden worden opgenomen, zou moeten afzien, het genot van subsidie nog niet ten eenenmale konde ontberen, en dien ten gevolge moest verlangen, dat de termijn der dispensatie mogt kunnen verlengd worden, ten einde zonder ongelegenheid tot den normalen toestand terug te keeren. Overwegende, dat diakenen volgens dat berigt des kerkeraads blijken gaven, dat zij in den geest van de kerkelijke bepalingen wilden handelen, aarzelden wij niet den termijn der dispensatie met een jaar te verlengen, en gaven hiervan aan den kerkeraad kennis bij missive van den 15den December, n°. 75, met uitdrukking van ons vertrouwen, dat diakenen de verkregene vergunning zich nu ook ten bedoelden einde zouden ten nutte maken.

5°. *Monnickendam*.

6°. Het classicaal bestuur van *Heusden* deelde ons, bij zijne missive van den 16den December 1859, n°. 99, ger. sub n°. 219 mede, dat, waar overigens alle diaconien onder zijn ressort in den normalen toestand gebragt waren, alleen de diaconie te *Werkendam* hierop eene uitzondering maakte, terwijl de kerkeraad bij de dezerzijds verkregene dispensatie tot 31 December 1858 wel den last had ontvangen, om in de maand Januarij 1859 te berigten, of de diaconie tot den normalen toestand was teruggekeerd, maar eerst bij missive van den 9den November 1859, copijelijk door het classicaal bestuur vermeld, had te kennen gegeven, dat het diaconie bestuur uit hoofde van den bijzonderen toestand der gemeente, zijns ondanks, daartoe nog geene gelegenheid had kunnen vinden, daar het gemeentebestuur de verlangde splitting van kerkelijk en burgerlijk beheer steeds was blijven tegenstaan en ook uit den boezem der kerkelijke gemeente zich menige stem daartegen verheven had; dat de kerkeraad deswegens oordeelde, dat terugkeering tot den normalen toestand der diaconie voor als nog niet zonder groote en verderfelijke schokken zou kunnen worden doorgezet, maar zich altoos bereid verklaarde, om zoo spoedig mogelijk, de zaak weder op te vatten en tot een gewenscht einde te brengen. Naar aanleiding dezer mededeeling besloten wij aan het classicaal bestuur terug te schrijven, dat het uit den aard der zaak bezwaarlijk zou vallen, om te *Werkendam* den normalen toestand der diaconie tusschen tijds te her-

6°. *Werkendam*.

stellen, maar dat het aan den kerkeraad den last moest verstrekken tot het nemen der vereischte maatregelen, om zijne diaconie daartoe uiterlijk voor den 31sten December dezes jaars te doen overgaan, of wanneer hiertegen werkelijk gewichtige bezwaren mogten bestaan, den kerkeraad aan te schrijven, om voor den 1sten Mei a. k. de Algemeene Synodale commissie daarvan in kennis te stellen en dit alsdan nauwkeuriger te doen geschieden, dan nu plaats had gevonden, wat vooral de verhouding tot het burgerlijk bestuur betreft met vermelding der redenen te gelijk, waarom de kerkeraad eerst in November de mededeeling gedaan had, welke hij in Januarij b. v. had behooren te doen. In de missive, welke hiertoe den 10den Januarij sub n°. 4 werd geschreven, werd het classicaal bestuur mede verzocht voor den gestelden tijd te berigten, welk gevolg de kerkeraad aan den ontvangenen last mogt gegeven hebben.

Ten antwoord op ons schrijven werd ons bij missive van 12 April, ger. sub n°. 344, berigt, dat door den kerkeraad in overleg met het burgerlijk bestuur maatregelen genomen zijn, om de diaconie binnen den gestelden termijn tot den normalen toestand terug te brengen welk berigt door ons voor kennisneming is aangenomen.

7°. *Ouwerkerk, Bruinisse en Nieuwerkerk.*

7°. Ten gevolge van een bij ons ingekomen adres van den kerkeraad te *Ouwerkerk* in *Duiveland*, dd. 7 October 1859, ger. sub n°. 151 a, houdende verzoek tot voortduring van den abnormalen toestand van zijne diaconie, uit hoofde van de moeilijkheid om binnen den bij missive der Algemeene Synodale commissie van 30 December 1858 gestelden termijn van 31 December 1859, tot den normalen toestand terug te keeren, zonder dat daarbij ook maar eenigermate werd aangeduid, waarin deze moeilijkheid bestond of waaruit zij voortspoot, hadden wij in onze missive van den 22sten October d. v., n°. 34, dien kerkeraad verzocht, om ten spoedigste op te geven, welke bepaaldeijk de redenen waren, die zijne diaconie verhinderden, om aan de ontvangene aanschrijving gevolg te geven. Het antwoord hierop ontvangen, dd. 8 November 1859, ger. sub 221 hield in, dat de vereeniging van algemeene- en diaconie-armen te *Ouwerkerk*, sedert onheugelijke jaren had bestaan, en het niet mogelijk was, zonder velerlei moeilijkheden en groote oneenigheden eene splitsing of toewijzing te bewerken der gemeenschappelijk bezetene fondsen, in inschrijvingen op het grootboek der nationale schuld bestaande ten bedrage van f 33,000, rentende 2½ per cent, van welke ook de oorsprong niet kon worden aangewezen. Huiverde de kerkeraad deswegens om eene scheiding van het burgerlijk en kerkelijk beheer te bevorderen, hij gaf te kennen dat daarvoor te *Ouwerkerk* ook geene noodzakelijkheid bestond, aangezien er in de burgerlijke gemeente, op eene bevolking van 656 zielen slechts drie werden gevonden, die tot eene andere gezindte behoorden, weshalve de hulp door de gemeente verleend, enkel aan geloofsgenooten verstrekt werd en eene bestaande vereeniging slechts in het belang der diaconie moest geacht worden.

Ten gelijken tijde, waarop dit antwoord van den kerkeraad van *Ouwerkerk* bij ons inkwam, immers door tusschenkomst van het classicaal bestuur van *Zierikzee* en van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* bij conductoiren van den 20 en 31 December 1859 ger. sub. 221 a 221 b ontvingen wij nog van twee naburige kerkeraden adressen van gelijke strekking, van den kerkeraad te *Bruinisse* dd. 8 November ger. sub n°. 222, genoegzaam gelijk luidende als dat van *Ouwerkerk*, en van den kerkeraad te *Nieuwerkerk*, dd. 30 November ger. sub. n°. 223, inhoudende, dat de diaconie daar ter plaatse jaarlijks

door het burgerlijk bestuur met f 350 gesubsidieerd werd, terwijl de collecten in de kerk gewoonlijk niet meer dan f 300 jaarlijks opbragten, en de diaconie, verder geenerlei fondsen bezittende, die hulpe niet ontberen kon; — dat eene scheiding van het kerkelijk en burgerlijk armbestuur eenen nadeeligen invloed op de gemeente zou uitoefenen en het te vreezen stond dat de hoofdelijke omalag daarbij minstens f 200 hooger zou moeten worden opgevoerd; — dat de bestaande vereeniging te *Nieuwerkerk* geen nadeel te weeg bracht, omdat diakenen toch met de uitdeeling belast waren en dezen daarbij inzonderheid ook op den geestelijken welstand der armen acht gaven. Om alle deze redenen verlangde de kerkeraad, anders van het wenschelijke overtuigd, dat de diaconie een zelfstandig ligchaam ware, dat aan haar bij hernieuwing vergunning tot het voortduren van den abnormalen toestand mogt verleend worden.

Het classicaal bestuur liet bij deze adressen opmerken, dat aan de drie kerkeraden vergunning verleend was tot den 31sten December des loopenden jaars, zoodat zij met den 1sten Januarij, wat hunne diaconien betrof, in eenen onwettigen toestand zouden gaan verkeeren, uithoofde er, (dat echter niet van den kerkeraad te *Ouwerkerk* kon gelden), wegens het laat inkomen van hunne adressen na afloop van de najaarsvergadering der Algemeene Synodale commissie, daarop geene tijdige beschikking kon verwacht worden. Het meldde dan ook dat het genoemde kerkeraden ernstig over het onregelmatige hunner handelwijze onderhouden had, maar voorts, aannemende de feiten, die in de adressen werden vermeld, met uitzondering van het cijfer der eventuele verhooging van den hoofdelijken omslag door den kerkeraad te *Nieuwerkerk* opgegeven, hetwelk het overdreven achtte, het wenschelijk moest verklaren, dat omtrent de drie nabij elkander gelegene gemeenten door ons zoo mogelijk op dezelfde of op gelijke wijze mogt beschikt worden.

Wij konden wel niet anders, dan het verzoek der kerkeraden inwilligen, maar meenden daarbij naar de bedoeling van het classicaal bestuur ook eene teregtwijzing voor de kerkeraden van *Bruinisse* en *Nieuwerkerk* temoeten voegen, wegens de late inzending van hunne adressen, en aan alle drie aan te schrijven, dat zij binnen den verlengden termijn van een jaar mogten zorgen, om tot den normalen toestand terug te keeren, terwijlwij vervolgens de tusschenkomst van het classicaal bestuur hebben ingeroepen om naar de maatregelen door hen genomen en derzelver gevolgen te onderzoeken, ten einde deswegens aan de Synode te rapporteren. Daarenboven vreezende, dat de bedoelde diaconien in hunne pogingen mogten belemmerd worden door de burgerlijke besturen, besloten wij ons ook tot den Minister te wenden, opdat de respective besturen van wege den Minister van Binnenlandsche Zaken mogten opgewekt worden, om de verlangde splitsing der armenverzorging door minnelijke schikking in hunne gemeenten te bevorderen en van dezen maatregel tegelijk aan de betrokkene kerkeraden kennis te geven.

Onze missiven aan de drie kerkeraden, van den 13den Januarij ll., sub n°. 8—11, waren overeenkomstig den wensch van het classicaal bestuur, met inachtneming van het evengemelde, mutatis mutandis, van gelijken inhoud. De missive aan den kerkeraad van *Ouwerkerk* luidde als volgt:

* De Algemeene Synodale commissie door tusschenkomst der respective kerkbesturen ontvangen hebbende een adres van den kerkeraad te *Ouwerkerk*, dd. 7 October 1859, ger.

sub n°. 115a, houdende verzoek om voortdurende vergunning aan zijne diaconie tot het blijven in den abnormalen staat, en eene missive in antwoord op haar schrijven van den 22sten October, d. v. n°. 34, dd. 8 November 1859, ger. sub n°. 221, houdende opgave der redenen, waarom zoodanige vergunning in het belang der diaconie wenschelijk gerekend wordt.

„ Gelezen het advies van het classicaal bestuur van *Zierikzee*, vervat in zijne conductoire van 20 December ll., ger. sub n°. 221a;

„ Geeft aan den kerkeraad te kennen, dat de aangevoerde bezwaren alom aanwezig zijn, waar de burgerlijke en kerkelijke armenverzorging tot dus verre vermengd waren :

„ dat intusschen de splitsing dezer armenverzorging niet alleen door de kerkelijke, maar ook door de burgerlijke verordeningen geboden wordt, en het in het belang der diaconien is, dat in dezen door haar het initiatief genomen worde, om niet van de zijde van het burgerlijke bestuur in moeilijkheden gewikkeld en hierdoor in de regelmatige verzorging van hare armen belemmerd te worden ;

„ dat ook de bevoegdheid aan de Synode of aan de Algemeene Synodale commissie in art. 15 van het Synodaal reglement, alin. 2 verleend, in verband moet beschouwd worden met het slot van alin. 1 en de vergunning daar bedoeld derhalve niet strekt om de diaconien in den abnormalen toestand te doen verblijven, maar om haar van lieverlede tot den normalen toestand te doen terugkeeren, en de diaconien hierdoor onder de verpligting brengt, om de daartoe vereischte maatregelen in het werk te stellen ;

dat uit de missive van den kerkeraad niet blijkt, dat zijne diaconie zoodanige maatregelen genomen heeft, maar hij zelf verklaart, uit welke oorzaak dan ook, huiverig te zijn met eene scheiding te beginnen, en dat, ofschoon hem reeds een en andermaal de genoemde vergunning voor zijne diaconie is toegestaan, het zich niet laat verwachten, dat de omstandigheden later gunstiger zouden zijn, en elk uitstel in dezen slechts het verschuiven eener wettelijke regeling zou wezen ;

„ om alle welke redenen de Algemeene Synodale commissie, nu voor de laatste maal de gevraagde vergunning aan den kerkeraad verleent en wel tot 31 December dezes jaars, in het vertrouwen, dat hij dien tusschentijd voor het beoogde doel niet ongebruikt zal laten, waar zij ook de tusschenkomst van den Minister heeft ingeroepen, om van de zijde van het burgerlijke bestuur zoodanige tegemoetkoming te verkrijgen, als in het belang der diaconie tot eene minnelijke schikking gevorderd wordt.”

Onze brief aan den Minister dd. 13 Januarij sub n°. 11, was in deze bewoordingen vervat:

„ De Algemeene Synodale commissie, een drietal adressen ontvangen hebbende van de kerkeraden te *Ouwerkerk*, *Bruinisse* en *Nieuwerkerke*, classis *Zierikzee*, dd. 7 October, 8 en 30 November 1859, houdende hernieuwde verzoeken om vergunning tot voortdurende van den abnormalen toestand hunner diaconien, alleen op grond dat de vereeniging der kerkelijke en burgerlijke armenverzorging in die gemeenten sedert onheugelijke jaren heeft bestaan, en eene splitsing derzelve, — wat de eerste twee betreft wegens vermenging van fondsen, wat de derde aangaat, wegens gevreesde verzwaring van de lasten der ingezetenen, wanneer de genotene subsidie wordt ingetrokken, — groote moeilijkheden laat voorzien ; heeft, met kennisneming ook van het advies van het classicaal bestuur van *Zierikzee*, in zijne conductoire van 20 December ll., ger. sub n°. 221a, geoordeeld als

als nog aan de genoemde kerkeraden, overeenkomstig art. 15 van het Synodaal reglement voor de diaconien, eenigen tijd te moeten laten, om hunne diaconien tot den normalen toestand te doen terugkeeren, en hnn diensvolgens de gevraagde vergunning verleend tot den 31sten December dezes jaars, maar hen ook ernstig vermaand, om zich dien tusschentijd voor het terugkeeren tot den normalen toestand ten nutte te maken. Het is in de vaste verwachting, dat genoemde kerkeraden dien ten gevolge maatregelen tot wettelijke regeling hunner armenverzorging zullen nemen, dat wij het in het belang achten van die gemeenten en van eene goede verstandhouding der betrokkene besturen met de diaconien, de veel vermogende tusschenkomst van Uwe Excellentie in te roepen, ten einde van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken eene aldaar zeer gewenschte medewerking te verkrijgen en hierdoor de aangewezen diaconien van de burgerlijke besturen zoodanige tegemoetkoming te doen ondervinden, als in het wederzijdsche belang tot minnelijke schikking gevorderd wordt."

Intusschen ontvingen wij bij missive van 9 Mei 1860 ger. sub n°. 459 van Zijne Excellentie den Minister tot kennisneming een schrijven van den Minister van Binnenlandsche Zaken en een aantal stukken van correspondentie met Gedeputeerde Staten van *Zeeland* en de respective gemeentebesturen, inhoudende, dat het voor den goeden gang der armen zaken in de gemeente niet raadzaam kon geacht worden, de door de Synodale commissie beoogde scheiding te bevorderen en dat zoowel de kerkelijke als de burgerlijke besturen de bestendiging verlangen van hetgene met wederzijdsch genoegen bestaat. Ten einde aan het verlangen van den Minister om berigt, consideratiën en advies voldaan worde hebben wij de stukken door tusschenkomst van het provinciaal kerkbestuur in handen gesteld van het classicaal bestuur van *Zierikzee*, met te kennen geving in onze daartoe dienende missive van 25 Mei n°. 47 dat wij, ofschoon de door den Minister van Binnenlandsche Zaken verlangde bestendiging van den abnormalen toestand der bedoelde diaconien onvereinigbaar oordeelende met de duidelijke bepalingen van het reglement, meenden ons vooralsnog te moeten onthouden van alle verdere beschouwingen over den inhoud der betrekkelijke bescheiden en het te geven antwoord aan den Minister, maar tot juiste waardering derzelve in verband met onze aanschrijvingen aan de genoemde kerkeraden het classicaal bestuur uitnoodigden, na de respective kerkeraden te hebben gehoord, de eerstvolgende Synode te dienen van advies.

8°. Dat eene ernstige aansporing van de gemeentebesturen als in ons even vermeld schrijven aan den Minister bedoeld wordt, ook elders wel in toepassing mogt gebragt worden, bleek ons weder uit een adres van den kerkeraad te *Puttershoek*, dd. 26 December 1859, ger. sub n°. 241. Niettegenstaande de diaconie reeds een en andermaal dispensatie had verkregen, en de kerkeraad verklaarde, zich in allen deele te willen gedragen naar de kerkelijke verordeningen en ook daarom al het mogelijke gedaan te hebben, om de armenverzorging zijner diaconie geheel in te rigten naar de bepalingen van het Reglement op de diaconien, zag de kerkeraad zich op nieuw gedrongen, voortduring van den abnormalen toestand der diaconie te vragen, omdat hij van de opheffing der bestaande vernenging der armenverzorging niets dan verstoring van den onderlingen vrede en verzwaring van het lot der armen in zijne gemeente te vreezen had. Volgens de bijgaande missive van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, dd. 10 Januarij 11. n°. 3, ger. sub n°. 241a,

8°. *Puttershoek*.

had het classicaal bestuur van *Dordrecht* bij de inzending van het adres des kerkeraads aangemerkt, dat het den kerkeraad te *Puttershoek* aan den zedelijken moed faalt, om den aldaar onvermijdelijken strijd te voeren met het krachtig bestaande element der suprematie van het burgerlijk beheer over alles; dat de diaconie aldaar toch ruim voorzien is van de middelen, om de lidmaten te verplegen en hare zorg zelfs tot ruineren kring uit te breiden; maar dat de vrees van de zijde van het burgerlijk bestuur, dat men zich te eeniger tijd hieraan onttrekken zou oorzaak is, dat hetzelfde eene splitsing van het armbestuur voorstelt als een vreesselijk onheil. Met de genoemde kerkbesturen overtuigd, dat de kerkeraad overigens wel gezind is, schroomden wij de gevraagde vergunning af te wijzen, maar besloten wij toch te verklaren, dat aan zijne diaconie deze dispensatie voor de laatste maal werd verleend en derhalve den kerkeraad met den meesten ernst aan te sporen, om zijne diaconie binnen den gestelden termijn van 31 December dezes jaars tot den normalen toestand te doen terugkeeren, met lastgeving ook om de Synodale commissie voor 1 Mei e. k. te berigten, wanneer zij daarin van de zijde van het burgerlijk bestuur tegenstand ontmoeten mogt. De missive daartoe strekkende was van den 5den Februarij ll., n°. 19.

9°. *St. Antonie Polder.*

9°. De kerkeraad van *St. Antonie-polder* wendde zich mede bij adres van 23 Januarij n°. 267 met verwijzing naar de motiven van het vorige jaar tot ons om ook weder in den abnormalen toestand der diaconie te mogen blijven, die geene bezwaren aldaar oplevert en die veranderd wordende tot moeilijkheden van verschillenden aard aanleiding schijnt te zullen geven.

Daaronder geldt voornamelijk de overweging, dat bij eene scheiding de verzorging der behoeftege lidmaten eene onmogelijkheid worden zal. De ontvangst die f 442 bedroeg zou dan tot f 299 worden teruggebracht. De uitgaven bedroegen f 619 bij eene deeling zou men f 550 noodig hebben en slechts over f 300 kunnen beschikken. Onder deze ontvangsten is berekend de collecte, waarvan men vermindering vreest, dewijl geen lid der gemeente gezegd wordt vrede te zullen hebben met eenen veranderden stand van zaken.

Het classicaal bestuur van *Dordrecht* beweert dat de tegenwoordige toestand wel wezenlijke bezwaren oplevert, al ware het alleen omdat de kerkeraad te *St. Antonie-polder* de staats-armenwet op het domicilie van onderstand volgt en daarmede andere gemeenten bezwaart, die daarover reeds klagten hebben ingebracht en is overigens van oordeel dat voor zoo-verre de middelen niet toereikend zouden zijn, daarin door eene buitengewone collecte zou kunnen worden voorzien. Des niet te min stelt het classicaal bestuur de verlenging van den abnormalen toestand aldaar voor tot ultimo December 1860, onder bijvoeging der bepaling, dat de diaconie zich van stonden af zal hebben te gedragen naar het kerkelijk reglement ten aanzien van het onderstands domicilie.

Wij hebben geen bezwaar gevonden om den kerkeraad overeenkomstig het advies van het classicaal bestuur terug te schrijven, zoo als blijken kan uit ons antwoord van 23 Mei n°. 50.

10°. *Alkmaar.*

10°. Diakenen te *Alkmaar* hebben van het burgerlijk bestuur voor het jaar 1860 aangevraagd en verkregen eene subsidie van f 250. De kerkeraad verzocht tot de aanvaarding van deze subsidie door ons gemagtigd te worden bij adres van Maart ll. met de geleidende

missiven der kerkelijke besturen, ger. sub n°. 327. De subsidie welke in het jaar 1850 nog f 1000 bedroeg, was in 1859 reeds tot een bedrag van f 374 verminderd. De terugkeer tot den normalen toestand was alzoo, ook naar de bedoelingen van het burgerlijk bestuur, van lieverlede voorbereid geworden en zou zonder schokken worden daargesteld, wanneer men thans voor de laatste maal dispensatie mogt verkrijgen.

Het scheen ons intusschen uit de medegedeelde bescheiden, dat bij het ophouden der geldelijke subsidie het gemeentebestuur een regt van inzage in de diaconie-administratie en van beoordeeling der rekening en begrooting zou behouden, wegens de verstrekking van geneeskundige verpleging, hetwelk naar ons oordeel niet zou kunnen blijven bestaan. Wel gaven wij daarom naar de gunstige aanbeveling ook van het classicaal bestuur de gevraagde vergunning tot 31 December dezes jaars, maar oordeelden in onzen brief van 23 Mei n°. 51 den kerkeraad uitdrukkelijk op te moeten dragen, om intusschen de noodige maatregelen te nemen, ten einde, wanneer in de geneeskundige verpleging der armen voortdurend door de burgerlijk ge meente voorzien werd, die vervolgens dan ook te doen geschieden op eene wijze, welke de zelfstandigheid der diaconie verzekert, met uitsluiting van elke inmenging of invloed van het burgerlijk gezag.

11°. Van den kerkeraad der nieuwe gemeente te *Hollandsch Veld* ontvingen wij desgelijks bij adres van 28 Januarij met de conductoiren der kerkelijke besturen van 11 en 14 April, ger. sub n°. 345 het verzoek om dispensatie, op grond dat de ondersteuning van wege het burgerlijke bestuur niet kan worden ontbeerd, bedragende deze jaarlijks de aanzienlijke som van f 1,000. Het classicaal bestuur geeft eene droevige schildering van de godsdienstige gesteldheid der gemeente in verstandig en zedelijk opzicht, welke wij zouden wenschen dat als overdreven mogt kunnen worden aangemerkt, maar waaruit het intusschen de gronden ontleent voor zijne ons kenbaar gemaakte vrees, dat de gemeente zich grootendeels tot de afgescheidenen zou voegen, wanneer men de invoering van den normalen toestand der diaconie met gestrengheid wilde doorzetten. Ofschoon wij nu ook oordeelden, dat zoodanige bedenkingen op den duur niet als geldende kunnen beschouwd worden, om de kerkelijke verordeningen te doen eerbiedigen, zoo achtten wij, dat de voorzigtigheid hier bovenal aanried om "het van lieverlede" van art. 15 van het Reglement, even als in vele andere gemeente, toe te passen en de kerkeraad nu al aanstonds tot 31 December dezes jaars vergunning te verleenen, om zijne diaconie in den abnormalen toestand te doen verblijven. Bij brief van 23 Mei n°. 52, heeft de kerkeraad berigt van de toegestane dispensatie ontvangen.

11°. *Hollandsch Veld.*

12°. Als redenen voor de gevraagde dispensatie voerde de kerkeraad van *Zoetermeer* en *Zegwaart* in zijn daartoe strekkend adres van 2 Mei jl., ger. sub n°. 397, aan:

12°. *Zoetermeer en Zegwaart.*

dat voor de invoering van de wet op het armbestuur, de invloed van diakenen op de armenverzorging, welke van de gemeentebesturen uitging, uiterst gering was;

dat de vaste inkomsten der diaconie, waaronder dus de collecten niet begrepen zijn, slechts bedragen eene som van f 113.72⁶, waarmede onmogelijk in de behoeften der armen kan worden voorzien en de middelen welke worden aangewend om dien toestand te verbeteren niet voldoende zijn, omdat de liefdadigheid der gemeenteleden is uitgedoofd door de gewoonte om het burgerlijk bestuur daarvoor te zien zorgen, en welke liefdadigheid

onophoudelijk aanbevolen en opgewekt slechts na verloop van eenigen tijd weder in het leven kan worden geroepen. In deze gesteldheid van zaken verklaart de kerkeraad de hulp der burgerlijke besturen niet te kunnen ontberen, zonder groot nadeel voor hunne armen en althans de verantwoordelijkheid daarvan niet op zich te durven nemen.

Wij hebben in het verzoek bij missive van 23 Mei, n°. 53, bewilligd, onder ernstige aanbeveling evenwel om niets onbeproefd te laten, om voor 31 December e. k. de naar het reglement vereischte zelfstandigheid aan de diaconie te verzekeren.

13° *Schiermonnikoog.*

13°. De kerkeraad van *Schiermonnikoog*, bij adres van 7 Maart, ger. sub n°. 417, zich bereid verklarende het reglement op te volgen, vindt onoverkomelijke bezwaren in de uitvoering. Er bestaat hier één gemeen gebouw, waarin tot nog toe alle armen verpleegd worden en dat door de burgerlijke gemeente met f 500 à f 600 wordt gesubsidieerd. De gemeente weigert dat gebouw als eigendom aan de kerkelijke gemeente af te staan. Een afzonderlijk diaconiehuis te stichten gaat de krachten der gemeenteleden te boven, terwijl, indien dit mogelijk ware, het onderhoud van twee zulke gestichten, waar bij de tegenwoordige orde van zaken één voldoende is, eene onverantwoordelijke vermeerdering van lasten zou scheppen, waarmede noch de burgerlijke noch de kerkelijke gemeente gebaat zou zijn. Bij de invoering van het kerkelijk reglement zouden de armen voor het grootste gedeelte ten laste der burgerlijke gemeente komen, zonder dat de kerkelijke gemeente daarmede belangrijk zou worden verligt, en bij den maatschappelijken toestand der bewoners van dit afgelegene eiland is van hun vermogen tot het brengen van ruimere liefdadigheid-offers minder te verwachten dan van hunnen goeden wil.

Het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* deelt wel is waar met het classicaal bestuur van *Dokkum* niet in de gedachte des kerkenraads, dat eene emancipatie der diaconie zoo moeilijk zijn zou, doch is ten slotte toch van gevoelen, dat de voorloopige voortzetting van het status quo aldaar zou kunnen worden vergund.

Het kwam ook ons voor, dat eene tijdelijke verlenging van dien toestand geene overwegende bezwaren oplevert, maar dat ook eene scheiding der armbedeeling niet zulke onoverkomelijke moeilijkheden kan geven, ja dat hiermede de belangen zoo wel van de armen als van de diaconie slechts gebaat zouden worden. Onder te kennengeving hiervan hebben wij den kerkeraad bij missive van 23 Mei n°. 54, de gevraagde vergunning toegestaan, met aanbeveling om zich den gegeven tusschentijd tot het einde des jaars ten nutte te maken, ten einde zijne diaconie tot den normalen toestand te doen terug keeren.

14° *Godlinze.*

14°. Eindelijk kwam ook nog tot ons een verzoek, niet gelijk de even vermelden om voortdoring van den abnormalen toestand, maar om tot den abnormalen toestand terug te keeren. Het was van den kerkeraad te *Godlinze*, dd. 10 Maart ll., ger. sub n°. 302, die daartoe aanvoerde, dat de middelen der diaconie, slechts in de opbrengst der collecten bestaande, niet toereikende waren, om in de behoeften der armen te voorzien en het haar derhalve niet mogelijk was om op den sedert 1 Januarij 1859 ingeslagenen weg voort te gaan, terwijl ook de algemeene wensch der gemeente is, dat de subsidie, welke men vroeger genoot, weder van het burgerlijk bestuur worde aangenomen. Het classicaal bestuur van *Appingadam* voegde daar in zijne conductoire missive van 23 Maart, ger. sub n°. 302 a, nog bij, dat het burgerlijk bestuur volstrekt weigert de door de diaconie

afgewezene armen op te nemen, daartoe, gelijk het classicaal bestuur verklaart, door aanschrijving van hooger hand gedrongen; dat het burgerlijk bestuur steeds beweert dat de armenverzorging aan de kerkelijke liefdadigheid is overgelaten; dat het evenwel genegen is, om aan de diaconie eene subsidie van f 200 te verstrekken, meenende dat diakenen beter in de behoeften der armen kunnen voorzien en deze daarbij onder kerkelijk opzicht blijven; dat diakenen niet kunnende toelaten, dat de door het burgerlijk bestuur afgewezen armen aan gebrek zouden worden prijs gegeven, hen waren blijven verzorgen, maar wegens den onhoudbaren toestand waarin ze zich hierdoor gebragt vonden, door het classicaal bestuur zelf waren geraden, van de Synodale commissie magtiging te vragen, om voorloopig tot den abnormalen toestand terug te keeren. Vonden wij hier hernieuwde redenen om ons te beklagen over de belemmeringen, welke de burgerlijke gemeentebesturen tegen de regelmatige werking van wettelijke verordeningen in den weg leggen, niet zonder leedwezen ontwaarden wij, dat de kerkeraad van *Godlinse* niet beter onderrigt en gesteund werd door het classicaal bestuur, ja door hetzelfde van den wettelijken weg werd afgeleid. Wij mogten het daarom niet bij eene bloote verklaring van onbevoegdheid laten, maar gevoelden ons zoowel tot betere inlichting van den kerkeraad als tot bescheidene teregtwijzing van het classicaal bestuur verplicht.

Aan den kerkeraad schreven wij volgens onze missive van 5 April n°. 3, door tusschenkomst der kerkelijke besturen, dat wij geene bevoegdheid bezitten om aan de diaconien, die alreeds tot den normalen toestand zijn teruggekeerd, de gevraagde vergunning te verleenen. Dat geen kerkeraad intusschen, uit welke oorzaak ook, zoodanig verzoek mag doen, aangezien dit tot eene handeling zou leiden in strijd met de bepaling van art. 14 van het Reglement, „kerkelijke gemeenten nemen geene subsidie aan van het burgerlijk bestuur” en hem in art. 28 de zorg voor de handhaving en uitvoering ook van deze bepaling is opgedragen. Dat wij overigens hulde deden aan de goede bedoelingen des kerkeraads en aan zijne pogingen om de beperkte middelen uit te breiden en het daarom zeer betreunden, dat deze des ongeacht niet toereikende waren, om in de omschrevene behoeften te voorzien, maar dat wij het onderwerpelijke verzoek zelfs door deze omstandigheid geenszins gewettigd konden achten, vermits diakenen volgens het tweede lid van art. 9 van het Reglement niet gehouden waren meer personen te ondersteunen of meer ondersteuning te verstrekken, dan hunne middelen gedoogen en ook geen burgerlijk bestuur de diaconie hiertoe kan verplichten.

III. Hetgene ons nog overblijft te vermelden betreft zoodanige verrigtingen, waartoe wij van ons zelve gekomen zijn, welke wij zelve dienstig oordeelden voor de verschillende belangen, die aan ons zijn toevertrouwd.

a. Meermalen maakte de betrekking van de Nederlandsche Hervormde kerk tot de Protestantsche gemeenten in de gestichten en kolonien van de Maatschappij van Weldadigheid een onderwerp van beraadslaging bij de Synode uit, zonder dat deze zaak tot een gewenscht einde werd gebragt. Toen nu in den jare 1859 eene gewigtige verandering tot stand kwam in de betrekking van evengenoemde gestichten en kolonien tot den Staat, achtten wij het onze roeping de zaak op nieuw ter hand te nemen, en haar thans weder aan de overwegingen van Uw Hoog Eerw. te onderwerpen.

III. Verrigtingen welke de commissie zelve dienstig geacht heeft voor de belangen aan haar toevertrouwd.

a. Regeling van de betrekking der Nederlandsche Hervormde kerk tot de Protestantsche gemeenten in de gestichten en kolonien van weldadigheid.

Vooraf zal het daartoe noodig zijn eenen terugblik op het verledene te werpen, ten einde daarna meer bijzonder te onderzoeken, wat in dezen door de Synode zoude kunnen worden gedaan.

Reeds in 1824 werden de Hervormden, Lutherschen en andere Protestanten te *Veenhuizen* tot eene Protestantsche gemeente gevormd, eerst met éénen predikant, in 1845 met twee predikanten. (Koninklijke besluiten van 6 April 1824 n°. 167 en 17 Julij 1845 n°. 82.)

Op gelijke wijze werden de Hervormden, Lutherschen en andere Protestanten in de *Ommerschans* tot eene Protestantsche gemeente gevormd met éénen predikant ('s Konings besluit van 26 December 1831 n°. 58).

Op den 9den November 1827 en 28 Februarij 1833 werden opvolgelijk door het ministerieel departement algemeene kerkelijke reglementen goedgekeurd en bekrachtigd voor de Protestantsche gemeenten te *Veenhuizen* en *Ommerschans*, te vinden bij *Hooijer*, kerkelijke wetten, blz. 237 en volgende.

In den jare 1852 werd door het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* aan de Synodale commissie de vraag gedaan, of de Protestantsche predikanten in de kolonien van Weldadigheid als zoodanig-zitting kunnen hebben in een classicaal of provinciaal kerkbestuur en werd die vraag door de Synodale commissie bevestigend beantwoord op grond van art. 5 van het evengenoemd Algemeen Kerkelijk Reglement (Handelingen 1852. Bijl. B bladz. 17; doch werd bij besluit van de Synode van 18 Julij 1852 (Handelingen bladz. 60) aan de Synodale commissie opgedragen, om veranderingen in de bovengenoemde reglementen, na overleg met wie zulks noodig zou zijn, te ontwerpen en ten volgenden jare aan de Synode in overweging te geven.

Aan deze lastgeving werd door de Synodale commissie voldaan en aan de Synode van 1853 een nieuw reglement aangeboden (Handelingen 1853. Bijl. B bladz. 49), doch openbaarde zich toen reeds bij de minderheid der Synodale commissie het gevoelen, dat, bij den exceptionelen toestand, waarin de gemeenten der kolonien en gestichten verkeerden, het meer raadzaam zou zijn van alle regeling af te zien.

Overeenkomstig een uitgebragt rapport werd op den 18den Julij 1853 door de Synode besloten (Handelingen bladz. 54 en volgende) het concept-reglement op nieuw in handen te stellen van de Synodale commissie, met last om betreffende dit onderwerp in overleg te treden met de permanente commissie van het hoofdbestuur der maatschappij en met wie de commissie verder noodig zou keuren.

Nadat tengevolge van dien last de Synodale commissie te vergeefs eene zamenkomst met de leden van de Permanente commissie had voorgesteld en alleen van die commissie officieus eene nota op het in 1853 ontworpen reglement had ontvangen, meende de Synodale commissie aan de Synode het reglementeren voor de Protestantsche gemeenten in de kolonien van Weldadigheid te moeten ontraden (Handelingen 1854. Bijl. B bladz. 37) en werd dienovereenkomstig door de Synode op den 15den Julij 1854 bealoten, doch werd gelijktijdig aan de Synodale commissie opgedragen om te overwegen, of in de reglementen voor de Protestantsche gemeenten in de kolonien bepalingen voorkomen, die inbreuk maken op de vrijheid der kerk, en welke maatregelen alsdan zouden moeten genomen worden, om aan dit bezwaar te gemoet te komen, ten einde deswegens aan de Synode ten volgende jare te rapporteren.

Ter voldoening aan die lastgeving werd in 1855 de aandacht der Synode door de Synodale commissie (Handelingen 1855. Bijl. B bladz. 25) gevestigd op de onwettigheid der bepaling

door het bestuur der Maatschappij in art. 5 opgenomen, dat de predikant van de Protestantsche gemeente lid zal zijn van de classis, terwijl niet staat uitgedrukt, dat hij door kerkelijke beroeping wettig onder de predikanten zal zijn opgenomen, en het niet eenmaal tot vereischte is gesteld, dat de benoemde zal zijn een *Hervormd* predikant, alsmede op de onregelmatigheid van het voorschrift, dat het Hervormd kerkbestuur kerkvisitatie zal doen bij den kerkeraad eener Protestantsche gemeente, die blijkens andere bepalingen in de Reglementen aan de verordeningen onzer kerk niet kan onderworpen zijn, en werd aan de Synode voorgesteld den Minister voor de Zaken van de Hervormde Eeredienst, die de Reglementen heeft bekrachtigd, te verzoeken, dat door zijne tusschenkomst werd bewerkt, dat die bepalingen werden weggenomen, en dat art. 2 in dezer voege mogt worden gealtereerd; de Koning benoemt den predikant. Hij wordt kerkelijk beroepen van wege het kerkgenootschap, waartoe hij oorspronkelijk behoort;" krachtens welk gewijzigd artikel de predikant van zelf zou treden in het genot van de regten en voordeelen van andere predikanten en geplaatst worden onder kerkelijk toezigt, gelijk bij de respectieve kerkgenootschappen is voorgescreven.

Bij besluit van den 17den Julij 1855 (Handelingen blz. 94), vereenigde zich de Synode met dit advies. Door den Minister voor de Zaken der Hervormde Eerediensten werd op den 3den Maart 1856 aan de Synodale commissie eene memorie van bedenkingen van de Permanente commissie tegen de voorgestelde veranderingen medegedeeld. Ten gevolge hiervan werd door de Synodale commissie op nieuw een concept-reglement aan de Synode aangeboden (Hand. 1856. Bijl. B, blz. 33) hetwelk door de Synode bij besluit van den 11den Julij 1856 (Handelingen, blz. 53) werd goedgekeurd en aan Zijne Excellentie den Minister ten behoeve van de Hervormde gemeenten werd voorgedragen om door Zijne Majesteit ter vervanging van de bestaande reglementen te worden ingevoerd. Nog in hetzelfde jaar 1856 volgde de aftreding van de Permanente commissie van de zaken der Maatschappij van Weldadigheid en de zaak bleef hangende.

Inmiddels vond in 1859 eene hoogstbelangrijke verandering in de inrigting van de Maatschappij van Weldadigheid plaats. De gestichten *Veenhuizen* en *Ommerschans* gingen tot den Staat over; de kolonien *Frederiksoord*, *Willemsoord* en *Wateren* werden bijzondere instellingen.

Na aldus aan Uw Hoog Eerw. te hebben medegedeeld wat te dezer zake is voorgevallen, wenschen wij thans ons eerst meer bijzonder bepalende bij de gestichten *Ommerschans* en *Veenhuizen* Uw Hoog Eerw. aandacht daarop te vestigen, dat bij het niet meer bestaan van de Permanente commissie van de Maatschappij van Weldadigheid er noodzakelijkheid bestaat tot vervanging of wijziging van de Reglementen van 9 November 1827 en 28 Februarij 1833, hetgene echter zeer zeker niet zonder medewerking van de Hooge Regering kan worden gedaan.

Betoog zal het niet behoeven, dat, naar den aard zelf der gestichten, de algemeene verordeningen van de Hervormde kerk hier niet allen van toepassing kunnen zijn. Zoo zijn de gestichten niet voor ieder toegankelijk; immers kan aan het bestuur de bevoegdheid niet worden onzegd, om de intrede te weigeren aan personen, welker aanraking met veroordeelde bedelaars soms gevaarlijk zou kunnen zijn. De kerken te *Veenhuizen* en *Ommerschans* zijn dus geene gewone kerken, waarin zich ieder kan begeven, maar gestichtskerken, zoodat de openbaarheid van de daarin gehouden wordende godsdienstoefening zich bepaalt tot de ambtenaren en de verpleegden in de gestichten.

Regeling van tijd en plaats van het openbare dienstwerk en van het godsdiens-onderwijs kan niet uitsluitend aan de kerk worden overgelaten; uit den aard der gestichten volgt weder, dat de Regering hierop invloed moet kunnen uitoefenen.

Indien de Hervormde kerk regtmatische reden van beklag heeft, dat, terwijl de keus van de geestelijken door de Rooms-katholieke overheid geschiedde, de aanstelling van den predikant buiten eenige medewerking van wege de kerk plaats vond, het valt toch niet te ontkennen, dat aan den Koning het regt moet verblijven, invloed uit te oefenen op de keus van de leeraars, en dat zelfs aan de Regering de bevoegdheid niet kan worden onzegd, om, indien mogt blijken van ongeschiktheid van den predikant voor zijne betrekking in het gesticht, deze ten allen tijde daaruit te ontslaan.

De kerk kan zich alzoo niet beklagen, wanneer door den Koning de kerken in de gestichten worden verklaard gestichts-kerken; wanneer de regeling van tijd en plaats van het openbare dienstwerk en van het godsdiens-onderwijs wordt onderworpen aan de goedkeuring van de Regering; wanneer de Koning zich voorbehoudt de agreatie bij de keuze eens leeraars en de bevoegdheid om dezen ten allen tijde wegens ongeschiktheid uit de dienst in de gestichten te ontslaan. Maar nu rijst de vraag wat, indien soortgelijke bepalingen door den Koning mogten worden vastgesteld, (en hierop meent de Synodale commissie eenige hoop te moeten voeden), alsdan door de Synode moet worden gedaan?

Dat de toestand van de kerk in de gestichten en de kolonien steeds is geweest abnormaal, zal wel geen nader betoog behoeven. De voornamste oorzaak hiervan is buiten twijfel gelegen in het daarstellen van Protestantsche gemeenten, die onafhankelijk zijn van eenig kerkgenootschap hier te lande, en die aan geene wetten of reglementen hoegenaamd zijn onderworpen. Die evenwel weg te nemen zou eene weldaad zijn; wat meer is, dat zou noodzakelijkheid worden, indien de Koning zich alleen de agreatie van den te benoemen predikant voorbehold. Op geen andere wijze, dan door opheffing van de Protestantsche gemeenten in de gestichten en daarstelling van eene gemeente tot een der Protestantsche kerkgenootschappen behorende, zou op eene wettige wijze in de beroeping van eenen predikant kunnen worden voorzien; en is dit het geval, dan zal het wel niet twijfelachtig zijn, dat het Hervormde kerkgenootschap, op grond van het zielental, de meest regtmatische aanspraak, boven Lutherschen, Doopsgezinden en Remonstranten, kan maken, dat de Protestantsche gemeenten te *Veenhuizen* en *Ommerschans* worden gerangschikt onder de Hervormde gemeenten, voorbehouden de verplichting van de Hervormde predikanten, om overeenkomstig de bestaande Synodale verordeningen ook hunne zorgen tot de overige Protestanten uit te strekken.

De Synodale commissie aarzelt dan ook geen oogenblik Uw Hoog Eerw. aan te raden, zich tot den Koning te wenden met het verzoek, dat, met intrekking van de Reglementen van 9 November 1827 en 28 Februarij 1833, de Protestantsche gemeenten te *Veenhuizen* en *Ommerschans* worden gebragt tot de Hervormde gemeenten, waaromtrent te minder zwaarigheid kan bestaan, omdat de tractementen van de predikanten en verders kosten van de Eredienst komen ten laste van den Staat.

Eens bepaald zijnde, dat de gemeenten te *Veenhuizen* en *Ommerschans* zijn Hervormde gemeenten, meenen wij, dat, altijd onder goedkeuring zooveel noodig van de hooge Regering, nadere bepalingen zouden kunnen gemaakt worden, en schijnt dit niet moeilijk, ook met inachtneming van de bestaande kerkelijke reglementen.

Het spreekt wel van zelf, dat de aard en bevolking van de gestichten niet toelaten de gemeenten in alles met anderen gelijk te stellen. Zijn er al enkele ambtenaren geschikt, om tot kerkeraadsleden benoemd te worden, de groote meerderheid der bevolking bestaat uit menschen, die ten gevolge van regterlijke uitspraken hun verblijf in de gestichten moeten houden. Hierin zou intusschen kunnen worden voorzien, door overeenkomstig art. 18 van het Algemeen Reglement en art. 1 van het Synodaal Reglement voor de kerkeraden aan de classicale besturen op te dragen, om in de Hervormde gemeenten te *Ommerschans* en *Veenhuizen* te doen, wat des kerkeraads is, onverminderd de bevoegdheid van het classicaal bestuur, om uit de beambten een of twee kerkeraadsleden te benoemen, meer bijzonder voor de kerk en pastorale diensten, die dan ook in de bij art. 1 in fine van het Reglement op de kerkeraden bedoelde vergadering zouden moeten worden toegelaten. Zoo moet ook in de gestichten het Reglement op de diaconien buiten toepassing moeten blijven, en komen er buiten twijfel nog wel in andere Reglementen bepalingen voor, die ten aanzien van de Hervormde gemeenten in de gestichten wijziging vorderen.

Tot nu toe spraken wij alleen van de Protestantsche gemeenten in de gestichten, niet van die in *Frederiksoord* en *Willemsoord*. Vroeger gingen de kolonisten ter kerke te *Vledder* en *Steenwijkerwold*, later werden in *Frederiksoord* en *Willemsoord* Protestantsche gemeenten opgericht. Volgens eenen brief van de Permanente commissie der Maatschappij van Weldadigheid aan Zijne Excellentie den Minister voor de zaken van de Hervormde Eeredienst van den 4den December 1855 werd het reglement van *Veenhuizen* ook van toepassing verklaard op de in Julij 1851 erkende Protestantsche gemeenten van *Frederiksoord* en *Willemsoord*. Veel van hetgene hierboven van de kerkelijke gemeenten te *Veenhuizen* en *Ommerschans* is gezegd is op de gemeente te *Frederiksoord* van toepassing, zijnde het buiten twijfel, dat bij ontstentenis van de Permanente commissie van weldadigheid en den overgang van de vrije kolonien tot bijzondere instellingen, het ook voor de gemeente van *Frederiksoord* en *Willemsoord* verbindend verklaard reglement voor *Veenhuizen* niet langer kan werken en dus gebiedend door andere bepalingen moet worden vervangen, zoo als het dan ook wenschelijk is, dat de protestantsche gemeente aldaar ook in eene Hervormde worde herschapen. Maar de zaak is aldaar nog minder rijp voor afdoening: voor als nog bestaat er geene verwachting, dat voor de vrije kolonien van wege de Regering gelijke bepalingen zullen worden vastgesteld als voor de gestichten; de predikant te *Frederiksoord* en *Willemsoord* wordt daarenboven tot nu toe niet uitsluitend van wege den Staat bezoldigd, maar geniet nog eene belooning uit de fondsen van de Maatschappij van Weldadigheid, waardoor zijne positie zeker minder gunstig is. Desniettenstaande wenschten wij dat ook spoedig in deze aangelegenheid zal kunnen worden voorzien, weshalve wij aan de Synode in bedenking geven, om in de hoop, dat de zaak eerlang tot meerdere rijpheid moge komen, van den Koning te verzoeken, dat ook de Protestantsche gemeenten te *Frederiksoord* en *Willemsoord* tot de Hervormden mogen worden gebracht.

Ten aanzien nu van de nader vast te stellen bepalingen voor de kerkelijke gemeenten in de gestichten en de kolonien, zal het wel niet kunnen betwist worden, dat de zaken grooten spoed vorderen, omdat er ligtelijk verwarring zou kunnen ontstaan, indien eens eene der predikantsplaatsen mogt komen te vacoren; het schijnt dan ook bedenkelijk deze zaak uit te stellen, en meent dan ook de Synodale commissie aan Uw Hoog Eerw. het voorstel te mogen doen van haar magtiging te verstrekken, om, zoodra door de Regering

de gewenschte wijziging in den aard der gemeenten te *Ommerschans*, *Veenhuizen*, *Frederiksoord* en *Willemsoord* mogt zijn vastgesteld, *voorloopig*, en onder goedkeuring zoo veel noodig van de Hooge Regering de nadere bepalingen vast te stellen tot betere regeling van de betrekking van de nieuwe Hervormde gemeenten in de gestichten en de kolonien tot de kerk, terwijl het alsdan aan de Synode van 1861 zou verblijven om deze zaak definitief te regelen.

6. Regeling der uitoefening van het collatie-regt.

6. In onze najaarsvergadering werd door een van onze leden een voorstel ter tafel gebracht tot regeling van de uitoefening van het collatiereg, waaraan in de eerste maand dezes jaars op ons verzoek eene Memorie van Toelichting door den geachten voorsteller werd toegevoegd. Het had wel op de geheele Hervormde kerk betrekking, maar toch bijzonder op de provincien *Groningen* en *Drenthe*, waar aan eene regeling dezer zaak de meeste behoefte schijnt te bestaan. Waar het zich geheel zoekt te houden binnen de perken van het kerkelijke gebied, en met eerbiediging van verkregene regten, slechts zoekt te voorzien in hetgene de regten en belangen der kerk vorderen, kon hier nopens onze bevoegdheid om het onderwerp te behandelen wel geen twijfel meer bestaan. Wij oordeelden evenwel, alvorens er ter aanzien der aangelegenheid iets worde beslist, dat het belangrijk moest geacht worden daarover de consideratien van de provinciale kerkbesturen van de genoemde provincien in te winnen.

Wij laten hier het voorstel in zijn geheel volgen, en den brief welke wij ten evengenoemde einde aan de kerkbesturen geschreven hebben den 21sten Mei, n°. 41.

Het voorstel luidde aldus:

„Betreuenswaardig is het, gelijk wij en allen inzien en ook de Synode van dit jaar het uitsprak, dat vele gemeenten lang herderloos zijn ten gevolge van proceduren over het collatie-regt. Mijns inziens is dit wel ten deele te wijten aan gebrekkige opvolging der bestaande reglementen, maar ook ten deele aan het niet bestaan van een duidelijk reglement op de uitoefening van het collatie-regt. Dit zou, onder goedkeuring des Konings, van de kerk kunnen uitgaan. Immers niet het *bezit* van het *regt* zelf wenschte ik te zien regelen, 'tgene aan de kerk wel niet zal toekomen, althans niet vergund worden: maar alleen de *uitoefening* van het *regt* voor elken bepaalden keer, dat eene vacature moet vervuld worden; en dit kan, hieraan twijfelt niemand, alleen door de kerk geregeld worden, hoewel het noodig, althans wenschelijk is, dat de Koning die regeling goedkeure.

„De voorname bron van verwarring in die zaak schijnt mij juist te zijn, dat men het *blijvende bezit van het regt*, door de burgerlijke overheid te bepalen en door de regterlijke magt te handhaven, dikwijls niet onderscheidt van de wijze der telkens te herhalen *uitoefening van dit onbetwiste regt* bij eene bestaande vacature door de kerk te bepalen en te handhaven.

„Ik stel dus voor, dat uwe vergadering het volgende ontwerp in overweging neme, om, zoo zij het kan goedkeuren, het verbeterd, en, misschien na ruggespraak met den Minister gewijzigd, aan de Synode als haar ontwerp aan te bieden:

**REGLEMENT op de wijze van uitoefening van het collatie-regt in
de Nederlandsche Hervormde kerk.**

„ Art. 1.

„ Wanneer er eene predikantsplaats vacant is, waarvan de kerkeraad weet of vermoedt, dat eene wettige collatie bestaat, doet hij door kerkekondiging, die driemaal op achtereenvolgende Zondagen herhaald wordt, eene oproeping van degenen, die deze collatie bezitten; met beteekening van deze aankondiging aan de laatst bekende of erkende collatoren.

„ Art. 2.

„ De kerkekondiging houdt in, dat zij na dertig of meer dagen sedert de eerste aankondiging hunne benoeming hebben uit te brengen in de kerk of eene andere kerkelijke plaats op dag en uur door den kerkeraad bepaald.

„ Art. 3.

„ Die dan verschijnen, om hunne stem als collatoren uit te brengen, moeten overleggen:

„ *a.* een bewijs van lidmaatschap der Nederlandsche Hervormde kerk en van ongeriglijk gedrag, door den kerkeraad hunner woonplaats afgegeven;

„ *b.* een bewijs van wettig bezit der collatie.

„ Art. 4.

„ De regten van hen, die onder voogdij staan, kunnen door hunne voogden worden uitgeoefend, mits deze voor hunne personen het bewijs overleggen sub *a* van art. 3 vermeld; voorts het bewijs sub *b* voor hunne pupillen, en nog het bewijs, dat zij wettige voogden zijn.

„ Art. 5.

„ Collatoren en hunne voogden kunnen hunne regten uitoefenen ook door anderen, mits leden der Hervormde gemeente zijnde, het bewijs sub *a* van art. 3 vermeld voortbrengende, in de burgerlijke gemeente woonachtig en van behoorlijke magtiging voorzien.

„ Art. 6.

„ Zoo de stukken, naar het oordeel des kerkeraads in behoorlijke orde zijn, worden de collatoren tot de uitbrenging hunner stemmen toegelaten.

„ Art. 7.

„ De collatoren brengen ieder hunne stem of stemmen uit, waarvan de volstrekte meerderheid geldt. De bezitters van eene unique of staande collatie brengen gezamenlijk ééne stem uit; zoo er meer dan één persoon bezitters van haar zijn, moeten deze zich op ééne benoeming vereenigen, zullen zij hun regt kunnen uitoefenen.

„ Art. 8.

„ Eene en dezelfde handelwijze wordt gevolgd, waar òf één òf meer collatoren zijn, en waar òf eene geheel vrije benoeming bij de collatoren is òf alleen eene keuze uit een door den kerkeraad aangeboden tweetal.

„ Art. 9.

„ Hebben eenige, maar niet alle collatoren op bepaalde plaats, dag en uur de stukken in behoorlijke orde, dan gelden voor *deze* keuze de stemmen alleen van de eersten.

„ Art. 10.

„ Is de zaak naar het oordeel des kerkeraads twijfelachtig, dan eerbiedigt hij het regt, bij de laatste benoeming uitgeoefend.

„ Art. 11.

„ Verschijnen geene collatoren of hebben zij hunne bewijsstukken niet in orde, dan gaat de kerkeraad bij dit beroep voort, alsof er geene collatie bestond, waarmede echter alleen de *uitoefening* van het collatie-regt voor *dit* ééne beroep wordt geschorst, geenszins het blijvende *bezit* of de latere uitoefening er van wordt opgeheven.

„ Art. 12.

„ Meent een collator, dat de kerkeraad zijne bewijsstukken zonder grond voor onvoldoende heeft verklaard of zijne regten op andere wijze heeft miskend, dan staat hem beklag bij het classicaal bestuur vrij, en is hij over deszelfs uitspraak ontevreden, beroep op het provinciaal kerkbestuur; gelijk mede hiervan aanvraag om cassatie bij de Algemeene Synodale Commissie.

„ Art. 13.

„ Zoolang de kerkelijke procedure over de *uitoefening* van het collatieregt bij *dit* eene beroep niet is afgedaan, staat het beroepingwerk stil. Wendt de collator zich tot den burgerlijken regter, dan wordt op een tractement van zoo mogelijk niet minder dan f 800 uit een drietal door het classicaal bestuur aangeboden, door den kerkeraad een hulp-prediker beroepen. Het tractement wordt gevonden uit het gewone predikants-tractement; doch staat het den kerkeraad vrij, bij reconventionele actie, die som met verdere schade en interessen van den in 'tongelijk gestelden collator terug te vorderen.

„ Aan uwe wijsheid, Mijne Heeren! geef ik mijn ontwerp gaarne over.

„ TOELICHTING.

„ I. *De inleiding.*

„ 1. De *aanleiding*, om thans dit voorstel te doen, ligt in de vele proceduren, in de laatste jaren, over het collatie-regt gevoerd, vooral in *Groningen* en *Drenthe*, als bij de beroeping van predikanten te 't *Zandt*, *Niekerk* en *Dwingelo*.

„ 2. Er bestaat evenwel, behalve die voorbijgaande aanleiding, ook eene blijvende *reden*, om zulk een voorstel te doen; namelijk deze, dat zoodanige processen vroeger reeds vaak zijn gevoerd en later, nog in toenemend aantal welligt zullen gevoerd worden, zoo er geene naauwkeurige bepalingen op de uitoefening van het collatie-regt worden gemaakt.

„ De bestaande bepalingen immers zijn zeer onbestemd en onzeker. Nadat de collatiën met alle andere heerlijke regten sedert 1795 waren afgeschaft, zijn ze hersteld door het besluit van den souverainen vorst van 28 Sept. 1814, n°. 4 (*Hooijer*, blz. 61). Doch behalve de zeer korte en weinige artikelen in dit besluit te vinden, gelden nog in *Groningen* de bepalingen van *Ommelanden Landregten* (zie *J. Boeles, Collatieregten en Landstractement, Groningen* 1856, blz. 5, en *De Predikantsberoeping in de Hervormde gemeente te 't Zandt, Groningen* 1860, blz. 122), de resolutiën van Gedeputeerde Staten van *Groningen* van 27 Februarij en 21 Junij 1679, bekrachtigd door den Staatsraad, Directeur-Generaal voor de zaken der Hervormde kerk bij dispositie van 9 Februarij 1822, n°. 414/336 en het Koninklijk besluit van 6 Februarij 1826, n°. 41 (beide medegedeeld in *de Verordening omtrent het onderwijs voor Groningen*, II Deel, blz. 107), de Koninklijke besluiten van 30 Junij 1828, n°. 134, (bij *van der Tuuk, 1ste vervolg*, blz. 51), van 12 Mei 1838, n°. 85 (bij *van der Tuuk, 2de vervolg*, blz. 146), van 3 April 1834, n°. 83 (bij *van der Tuuk, 2de vervolg*, blz. 1). In *Drenthe* is nog van kracht wat bepaald is door de kerkeorde van 14 Maart 1780 (bij *J. S. Magnin, Overzicht der kerkelijke geschiedenis van Drenthe, Groningen* 1855, *Bijlagen*, blz. 116) art. 3, terwijl in 1839 in een proces over de collatie te *Dwingelo* eene uitspraak werd gedaan (*Magnin*, blz. 257), die wel getuigt, dat men niet wist, hoever het collatie-regt zich uitstrekte.

„ Behalve dat deze bepalingen voor *Groningen* zeer verspreid en onvolledig zijn en ook niet zuiver kerkelijk, en voor *Drenthe* zeer onvolledig, zijn ze ten deele thans geheel onuitvoerbaar en strijdig met andere wettige verordeningen van lateren tijd. Ook schijnt het, dat elders geene bepalingen zijn, die duidelijk en met de nu bestaande orde van zaken in Kerk en Staat overeenkomen, behalve in *Friesland*, voor zoo verre dáár het benoeming-regt bij de floreenpligtigen berust.

„ Deze onvolledigheid, onnaauwkeurigheid en onuitvoerlijkheid der bestaande verordeningen geven nu reeds aanleiding, dat één mensch, die voorgeeft collator te zijn, eene vacature kan doen voortduren, tot dat zijn vermeend regt door alle regterlijke instantiën henen, ten laatste na jaren lange proceduren is erkend of afgewezen. De vacature te 't *Zandt* begonnen in Maart 1856 en die te *Niekerk* begonnen in April 1857, zijn nog (Januarij 1860) niet vervuld. Te *Dwingelo* is de gemeente sedert September 1857 herderloos. Te *Warf-*

huizen is eene procedure van vier jaar over het collatie-regt gevoerd. En waarover kan de burgerlijke regter zich niet veroorloven te beslissen? De regtbank te *Appingadam* deed het over eene zuiver *kerkelijke* zaak, de uitvoering van het Reglement op de vacaturen te *Niekerk*, (zie *de predikantsberoeping te 't Zandt*, blz. 116, 117). Wáár zal het henen, zoo er geene voorziening geschiedt? Naar jaren lange vacaturen, tot groot nadeel in het stoffelijke en geestelijke zoo van de vacante gemeenten, als van de ringen, wier predikanten in de vacature moeten voorzien.

„ Reeds toen voor vier en dertig jaren, eene vacature (die te *Utrum*) omtrent drie jaren had geduurd, beval de Koning daarom eene nadere regeling van het collatie-regt „ in verband met de tegenwoordige omstandigheden en de behoeften van het Hervormde kerkgenootschap” in te voeren (zie besluit van 6 Februarij 1826 n°. 41); doch zonder dat dit dus verre geschied is. Nu is het meer dan tijd.

„ 3. Is er zoo veel reden, om nadere en betere bepalingen op de uitoefening van het collatie-regt te wenschen, er bestaat ook een *middel*, om in dien wensch te voorzien, het uitvaardigen van een nieuw en duidelijk Reglement daarover, met den tegenwoordigen stand van zaken overeenkomende.

„ Het is waar, wetten alleen helpen niet; het komt op de toepassing aan; maar eene goede toepassing is toch dan eerder te verwachten, als de wetten duidelijk, dan als zij onduidelijk zijn. Een voorbeeld in *Friesland*, waar gedurig de ergste processen voorvielen, tot dat in 1833 een duidelijk en bepaald Reglement de wijze van verkiezing door floreenpligtigen had vastgesteld. Iets dergelijks wensch ik dat overal geschiede.

„ 4. *Hoofdzaak* in zulk een Reglement zou moeten zijn, dat er een duidelijk onderscheid werd gemaakt tusschen het altyddurende *bezit* en de tijdelijke *uitoefening* van het regt van collatie. In het staatkundige is dit onderscheid zeer goed bepaald. Die op dien dag, dat uur, dáár ter plaatse niet verschijnt met zijn stembiljet, werkt voor dien keer niet mede tot de benoeming van een lid in den gemeenteraad, de Provinciale Staten of de Staten-Generaal. Hij blijft altijd in het onbestredene *bezit* van zijn kiesregt, maar in de *uitoefening* er van had hij dien keer geen deel, dewijl hij niet verscheen dan en dáár en zóó als het behoorde.

„ Dit zelfde onderscheid tusschen *bezit* en *uitoefening* van het collatie-regt is ook bekend in ons kiesregt. Het wordt reeds uitgesproken in de 4de der bepalingen over het patronaatregt door de Synode van *Dordrecht* van 1619 gemaakt en in hare Postacta medegedeeld. (Vergel. *A. Ypeij, gesch. van het Patronaatregt*, blz. 533 en volgg.) Later is het doorgaans gehandhaafd, ook nog in het Reglement op de Vacaturen van 1856, art. 47, overeenkomstig art. 24 van het Algemeen Reglement. Doch het ontbreekt dus verre aan bepaalde voorschriften, hoe met inachtneming van dit onderscheid te handelen.

„ Wordt dit onderscheid bij eene regeling van de wijze der uitoefening van het collatie-regt duidelijk uitgewerkt, dan zal er eene bron van oneenigheden en processen gedempt zijn.

„ 5. De wijze waarop wij zulk een Reglement, als ik wensch, moeten verkrijgen, is mijns inziens niet moeilijk te vinden. In het voornaamste stuk over de collatiën, in het eerste of hoofdbesluit er over, 't welk de grond is van alle thans bestaande regten, het Souverein

besluit van 28 September 1814, n°. 4, behoudt zich de Vorst voor, in art. 1, om 't zij bij speciale dispositiën, 't zij bij algemeene *kerkelijke* verordeningen, ten deze nader en anders te disponeren; terwijl hij in art. 3 bepaalt, dat, bij het genot van dit regt, *de kerkelijke wetten, welke thans bestaan of in 't vervolg mogten worden vastgesteld*, zullen geobserveerd worden. Wel geloof ik, dat de goedkeuring des Konings op een kerkelijk reglement over de uitoefening van het collatie-regt wenschelijk is; maar dat het initiatief door de kerk genomen kan worden, is nu, mijns inziens, ook zeer duidelijk.

" 6. Eenige *zwarigheden* blijven er zekerlijk bestaan. Hoe goed het reglement uitvalle, het zal gebrekkig zijn, en aan de toepassing zal niet zelden nog al iets ontbreken. Maar er zal toch veel gewonnen worden.

" Men vreeze geene nieuwe conflicten tusschen den burgerlijken en kerkelijken regter. Die zullen vrij wat afnemen, als onder Koninklijke goedkeuring is bepaald, hoe de burgerlijke regter over het wettige *bezit*, de kerkelijke over de wettige wijze van *uitoefening* van het regt beslist; de burgerlijke regter over iets blijvends, de kerkelijke over iets voorbijgaands.

" Klaagt iemand, dat hij in het genot van zijn vermeend regt van collatie wordt belemmerd en beperkt door de kerk; zulk eene beperking geeft hem geen regt tot klagen. Hij make, *vóór dat er eene vacature is*, zijne bewijstukken gereed en brenge zijne stem naar kerkeorde uit. Dan zal het niet ligt voorkomen, dat de kerkeraad hem zijn regt betwist: en doet deze het, er zijn hogere kerkbesturen, die hem zullen handhaven. Maar onredelijk is, dat iemand, die het collatie-regt meent te bezitten, zijne bewijstukken op bepaalde plaats en tijd niet in orde heeft, en dan door processen de gemeente vacant houdt, dewijl zijn vermeend regt zou zijn *miskend*, ofschoon er niets is gedaan, dan *niet-erkennen* van een regt, dat hij, *toen het noodig was*, niet wist te bewijzen. Wil de collator in de vacature zijn regt uitoefenen, hij brenge zijne bewijzen *vóór* haar ontstaan in orde! De gemeente behoort niet te boeten voor zijne nalatigheid! (Verg. *de predikantsberoeping te 't Zand*, blzz. 97, 98, 123).

" 7. Er kan gevraagd worden, of het nuttig en goed is, een *algemeen* reglement van dezen aard in te voeren, daar het meest voor *Groningen* en *Drenthe* noodig schijnt te zijn. Is dit zoo, wel nu, men beproeve dan het voor die twee gewesten te verkrijgen, en in dien geest elders bepalingen vast te stellen, voor zooverre het zal blijken goed te zijn.

" II. *Het reglement.*

" Art. 1. Dit geschiedt in *Groningen*, als er meer dan één stem is in de collatie en deze stemmen bij verschillende personen berusten. De oproeping heeft evenwel niet of niet altijd door den kerkeraad plaats. Zij geschiedt wel door den primarius collator; en ook wel door den burgemeester naar het schijnt. Deze houdt in elk geval wel een proces-verbaal der handeling. (Zie *J. Boeles, Collatieregts en Landstractementen*, blz. 5, en *De Predikantsberoeping te 't Zand*, blzz. 6, 12). Het behoeft geen betoog, dat de kerkeraad dit alles behoort te doen.

* Art. 3. Voor *Groningen* bestaat zelfs ook de bepaling, dat de collator communicant moet zijn. Zie dispositie van den Staatsraad Directeur-Generaal voor de zaken der Hervormde kerk van 9 Februarij 1822 en Koninklijk besluit van 6 Februarij 1826, n°. 41. Dooh dit is hier weggelaten, dewijl het eenigzins moeilijk is te bepalen, wie communicant is. Zie *Boeles, Collatieregts*, blz. 32.

Art. 6. Deze zoo noodige bepaling bestaat dusverre niet uitdrukkelijk.

Art. 7. Het thans bestaande regt, dat eene unique of zoogenaamde staande collatie wel bij deelen kan verkocht worden, maar evenwel eenstemmig moet worden uitgebragt, schijnt te moeten worden gehandhaafd. Zie *Boeles, Collatieregts*, blz. 27, 31.

Artt. 12 en 13 behelzen bepalingen, die kunnen voorkomen, dat de gemeente lang vacant blijft.

De achting voor het regt der *collatoren*, ook als zij nalatig waren, om in tijds hunne bewijsstukken in orde te brengen, mag niet zoo groot zijn, dat het regt der *gemeente* op eenen predikant er aan wordt opgeofferd. De gemeente bestaat niet om den collator, maar deze om gene.

Indien op deze of dergelijke bepalingen de goedkeuring van den Koning werd verkregen, zou Z. M. moeten worden uitgenoodigd de vroegere bepalingen over het collatie-regt in te trekken, met uitzondering van het besluit van den Souvereinen Vorst van 28 September 1814, n°. 4 en het Koninklijk besluit van 3 April 1834, n°. 83.

De brief was van dezen inhoud:

* De Algemeene Synodale commissie ontving in hare najaarszitting van October 1859 van een harer leden een voorstel, om de wijze van uitoefening van het collatie-regt te regelen, zonder krenking van dat regt zelf en ten nutte der gemeenten.

* Dit voorstel bestond in een reglement met inleiding, waaraan in Januarij 1860 eene memorie van toelichting werd gevoegd. Het had wel op de geheele Hervormde kerk betrekking, maar toch bijzonder op de provincien *Groningen* en *Drenthe*, waaraan eene regeling dezer zaak de meeste behoefte schijnt te bestaan.

* Alvorens echter dat stuk tot een onderwerp onzer beraadslaging te maken, hebben wij besloten uwe gedachten daarover in te winnen en doen het Uw Hoog Eerw. geworden, met het beleefde verzoek, om ons vóór den 15den October aanstaande, uw oordeel over de volledigheid, doelmatigheid en uitvoerbaarheid daarvan te willen mededeelen, of wel de wijzigingen welke Uw Hoog Eerw. daarin noodig zouden achten en de bedenkingen welke daartegen bij Uw Hoog Eerw. mogten bestaan."

c. Invloed der kerk op de benoeming der Hooggeleerden in de Godgeleerdheid.

c. Ook werd onze aandacht gevestigd op eene ministeriele kennisgeving van eene Koninklijke lastgeving van 21 September 1841, n°. 12, ger. sub 4795 en vermeld in de Handelingen der Synode van 1842, blz. 158. Waar het ons bij zorgvuldig onderzoek intusschen bleek, dat de Synode van 1843 eenen meer regtstreekschen invloed te dezer zake verlangende, in haar schrijven aan den Minister van 20 Julij (verg. Hand. 1843, blzz. 50

en 137 het voor als nog in het midden gelaten had, of zij zich zou kunnen en mogen te vreden stellen met hetgene haar werkelijk was toegekend, zoo oordeelden wij, naar het gewigt der zaak, ook uwe aandacht op het een en ander te moeten vestigen, en, terwijl wij het moesten betreuren, dat de vermelde brief der Synode van 1843 aanleiding schijnt gegeven te hebben, dat aan de Koninklijke lastgeving, waarvan de bedoelde missive des Ministers gewaagt, geen gevolg is gegeven, u in ernstige overweging te geven, of niet de Minister ook thans nog behoort geadieerd te worden, ten einde door de tusschenkomst van Zijne Excellentie den toegestanen invloed der kerk op de benoeming der hoogleeraren te doen in werking komen.

d. Wij achtten ons mede geroepen, om het bestaande reglement op het godsdienstig onderwijs te onderzoeken, in hoeverre het noodig mogt hebben met de latere verordeningen der kerk in overeenstemming te worden gebracht. Als vrucht van dit onderzoek hebben wij thans de eer, eene veranderde redactie van dit reglement, met enkele wijzigingen daarin aangebracht, aan uwe beoordeeling en beraadslaging te onderwerpen.

d. Herziening van
het reglement op het
godsdienstig onderwijs

De redenen der voorgestelde veranderingen behoeven naar ons inzien geene opheldering. In artt. 20 en 21 is de ouderdom van opleiding overgebracht op dien van de aangifte van het examen. In art. 26 is de verklaring gewijzigd naar die van het reglement op het examen ter toelating tot de Evangeliedienst, art. 27. Het slot van art. 38 is wegge-
laten, vermits dit herzien reglement geene goedkeuring van den Koning noodig heeft. Bij art. 52 in een bijvoegsel opgenomen, dat nuttig kan zijn. In art. 63 is een liturgische toon aangeslagen, voor de plegtigheid geschikt.

Het concept luidt als volgt:

REGLEMENT op het godsdienst-onderwijs in de Nederlandsche Hervormde kerk.

Iste HOOFDSTUK.

Over het godsdienst-onderwijs in het algemeen.

Art. 1. Door *godsdienst-onderwijs* of *onderwijs in de christelijke godsdienst* wordt verstaan het onderrigt van eerst beginnenden en meer gevorderden in het verstandig bijbellezen, in de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis en in de christelijke geloofs- en zede-leer.

Art. 2. Het *doel*, dat men zich met het geven van dit onderwijs moet voorstellen, is de verlichting des verstands door de kennis der waarheid, die in Christus Jezus is, en hierdoor de vorming des harten tot geloof, deugd en godzaligheid.

Art. 3. Het wordt gegeven aan kinderen, zoodra zij tot jaren van onderscheid komen, en regelmatig voortgezet, althans tot zoo lang, dat zij tot het lidmaatschap der Hervormde kerk kunnen toegelaten worden.

Art. 4. Dit onderwijs behoort *trapswijze* voort te gaan, en naar de vatbaarheid der onderscheidene leerlingen te zijn ingerigt.

Art. 5. In het algemeen wordt aan hen, die dit onderwijs geven, de ijverige toelag tot uitbreiding van de kennis der bijbelsche en kerkelijke geschiedenissen zoowel als die der christelijke geloofs- en zedeleer, ernstig aanbevolen.

Art. 6. Reeds bij het onderwijs van *mingevorderden* zal een kort overzicht van den oorsprong, de uitbreiding en hervorming der Christelijke kerk, naar de vatbaarheid der leerlingen, niet mogen ontbreken.

Art. 7. Ook wordt het houden van catechisatiën met lidmaten in alle gemeenten, waar dit voegzaam geschieden kan, alsmede het houden van bijbellezingen met onkundigen en meergevorderden ernstig aanbevolen.

Art. 8. Tot handleiding bij het godsdienst-onderwijs zullen de *ondergeschikte* onderwijzers zich van geene andere leerboeken bedienen, dan die goedgekeurd worden, en in geene andere leervakken van het godsdienst-onderwijs werkzaam zijn, dan die hun aangewezen of overgelaten worden door hen, aan wie het opzicht over het godsdienst-onderwijs in hunne gemeente is opgedragen.

IIde HOOFDSTUK.

Over de godsdienst-onderwijzers en hunne vereischten.

Art. 9. Het regt om godsdienst-onderwijzers en onderwijzeressen in eene gemeente aan te stellen en ook te ontslaan, berust bij den kerkeraad der gemeente. In geval van ontslag heeft de ontslagene het regt om zich op het classicaal bestuur te beroepen.

Art. 10. De kerkeraad maakt over het godsdienst-onderwijs in de gemeente bepaalde verordeningen, hetzij in zijn huishoudelijk, hetzij in een afzonderlijk reglement. Ook stelt hij de instructie voor de godsdienst-onderwijzers vast.

Art. 11. Daar het godsdienst-onderwijs een van de eerste en voornaamste pligten is der *herders en leeraars*, zijn deze gehouden, op de vermeerdering van hunne gemeenten, met kundige en waardige leden, zich met alle zorg toe te leggen, en alles aan te wenden, dat, hetzij door henzelven, hetzij door anderen, onder den titel van *catechiseermeesters en catechiseermeesteressen*, het noodige onderwijs op geschikten leeftijd, of naar gelang van ieders toestand en ouderdom, worde medegedeeld.

Art. 12. Ook *candidaten voor de H. dienst* en *geordende leeraars buiten vaste bediening* kunnen dit werk mede verrigten, doch alleen met toestemming van den leeraar in gemeenten van éénen predikant; in gemeenten van meer dan één predikant met toestemming des kerkeraads (art. 9) en onder het gewone toezigt.

Art. 13. In de Hervormde kerk zullen buiten de leeraren geene andere godsdienst-onderwijzers en onderwijzeressen erkend zijn, dan degenen, die in artt. 11 en 12 zijn genoemd en volgens de nadere bepalingen van dit reglement het regt daartoe verkregen hebben.

Art. 14. Uit deze onderwijzers, hetzij candidaten en geordende leeraars buiten vaste bediening, hetzij catechiseermeeesters, worden in de gemeenten, waar zulks noodig bevonden wordt, de meest geschikten tot *krankbezoekers* verkozen, met inachtneming van jaren, kunde, menschenkennis, bescheidenheid en godvruchtigen wandel, en na behoorlijk onderzoek door den kerkeraad of zijne commissie ingesteld.

Art. 15. Op plaatsen, waar *openbare catechisatiën* voor de gemeente gehouden worden, zullen de aangestelde godsdienst-onderwijzers verplicht wezen, van de leeraren daartoe gevraagd zijnde en onder de leiding van dezen, tot stichting der gemeente hunne gaven te besteden.

Art. 16. Bovengemelde personen hebben de bevoegdheid, om zoogenaamde *oefeningen* te houden, doch niet dan na de uitdrukkelijke toestemming van den leeraar of de leeraren der gemeente, waarin het geschiedt, daartoe bekomen te hebben.

Art. 17. De *overtreding* van het bovenstaande artikel en de wanorde daaruit ontstaande is, naar bevind van zaken, aan kerkelijke vermaning of censure onderworpen, en zal des noods aan het burgerlijk bestuur kunnen worden te kennen gegeven.

Art. 18. Het *getal* der krankbezoekers, catechiseermeeesters en catechiseermeesteressen zal in elke gemeente, naar hare volstrekte behoefte, bepaald, en de keuze uit de daartoe bevoegde personen gedaan worden door den kerkeraad, in gemeenten van één predikant op voordragt van den predikant, in andere gemeenten op voordragt van hen, aan wie het toezigt over het godsdienst-onderwijs is opgedragen.

Art. 19. In allen opzichte zullen zij zich gedragen naar de regelen bij dit Reglement bepaald, en ook voor het niet bepaalde ondergeschikt zijn, in gemeenten van één predikant aan den leeraar, in gemeenten van meer dan éénen predikant aan de commissie bedoeld bij artt. 44 en 45.

Art. 20. In deze onderwijzers en onderwijzeressen wordt *gevorderd*, dat zij sedert twee jaren lidmaten der Hervormde kerk zijn en zich onbesproken en voorbeeldig hebben gedragen, als ook dat zij zich tot het geven van godsdienst-onderwijs, gedurende ten minste

twee jaren, opzettelijk geoefend en voorbereid hebben in alles wat tot het na te melden examen vereischt wordt, onder het opzicht en de leiding van een of meer leeraren der Hervormde kerk.

Art. 21. Niemand zal tot dezen post bevoegd zijn, dan na het gelukkige ondergaan van een behoorlijk *examen*.

Tot hetzelfde wordt men niet toegelaten, zoo men op den dag der aanvraag meer dan vijf en dertig jaren oud was. Doch zal van deze laatste bepaling, betreffende den ouderdom, door de Synode of Synodale commissie dispensatie kunnen worden verleend, op verzoek van het classicaal bestuur met overlegging van gunstig advies van den kerkeraad zijner woonplaats.

Art. 22. In dit *examen* zullen zij genoegzame kennis van de bijbelsche en kerkelijke geschiedenis, bekendheid met den inhoud en de geschiedenis der bijbelboeken, geoefendheid in het verstandig bijbellezen, en kennis van de christelijke geloofs- en zedeleer, als ook genoegzame bekwaamheid tot het onderwijzen zelve benevens eenige kennis van de gronden der Nederlandsche taal moeten aan den dag leggen.

Art. 23. Zij zullen tevens, in tegenwoordigheid van een of meer leeraren, voldoende proeven van hunne geschiktheid tot het mededeelen van onderwijs, zoo wel aan kinderen als meer bejaarden moeten gegeven hebben, waarvan zij, even als van hunnen ouderdom, hun tweejarig lidmaatschap, hun onbesproken en voorbeeldig gedrag en tweejarige oefening vóór hunne toelating tot het examen schriftelijk getuigenis zullen overleggen.

Art. 24. Dit examen zal, na behoorlijke aangifte in eene voorgaande vergadering, kosteloos geschieden bij het classicaal bestuur der gemeente, tot welke de voornoemde personen behooren, en, behalve den tijd voor het geven van proeven in het onderwijzen noodig, twee volle uren moeten duren. Zoo veel de Waalsche kerken betreft, wordt dat examen door de commissie, aan welke de zaken dier kerken zijn aanbevolen, afgenomen naar de bepalingen van dit reglement, voor zooverre die op haar kunnen toepasselijk gemaakt worden.

Art. 25. Zoo iemand bij dit examen wordt afgewezen, zal hij zich ten minste één jaar volgens den inhoud van art. 20 moeten oefenen, voor dat hij wederom tot het examen zal kunnen worden toegelaten. Dit zal door hetzelfde classicaal bestuur worden afgenomen.

Art. 26. Niemand zal eene acte, tot het geven van godsdienst onderwijs kunnen bekomen, dan die door het classicaal bestuur, ten minste met twee derden der stemmen, is goedgekeurd, en na deze verklaring te hebben ondertekend:

Wij ondergeteekenden, bij het classicaal bestuur (Waalsche commissie) van. . . . ge-examineerd en toegelaten tot het geven van godsdienst-onderwijs, verklaren bij deze opregtelijk, dat wij naar het grondbeginsel der christelijke kerk in het algemeen en de Hervormde in het bijzonder, Gods Heilig Woord, in de Schriften des Ouden en Nieuwen

Verbond bevat, van ganscher harte aannemen en gelooven; dat wij derhalve zins en willens zijn, den geest en de hoofdznaak der leer, welke in de aangenomene formulieren van eenheid der Nederlandsche Hervormde kerk begrepen is, getrouw te blijven; dat wij mitsdien den ganschen raad Gods, inzonderheid zijne genade in Jezus Christus, als den eenigen grond der Zaligheid, ernstig en van harte, aan onze leerlingen en de gemeente zullen onderwijzen; dat wij op de bevordering van godsdienstige kennis en van Christelijk geloof en leven ons met allen ijver zullen toelagen, en orde en eendragt zullen voorstaan en aankweeken; en dat wij alzoo, onder opzien tot de hulp, die van boven is, de belangen van Gods Koninkrijk in 't algemeen, en die der Nederlandsche Hervormde kerk in het bijzonder zorgvuldig zullen behartigen en, naar vermogen, aan de bevordering daarvan medewerken. Eindelijk beloven wij ons overeenkomstig het reglement op het godsdienst-onderwijs in alles stiptelijk te zullen gedragen, ons onderwerpende aan het oordeel van het bevoegde kerkelijke bestuur, indien daarentegen door ons mogt gehandeld worden.

Art. 27. Na het onderteekenen van deze verklaring en belofte, stelt het bestuur aan den geëxamineerde de volgende *acte van toelating* ter hand.

Het classicaal bestuur (Waalische commissie) van geëxamineerd hebbende N. N. geboortig van oud . . . jaren, wonende te verklaart hem (haar) bevoegd, om te staan naar den post van catechiseermeester (catechiseermeesteres) en, na verkiezing tot dien post door den kerkeraad eener gemeente, gerechtigd, om in die gemeente godsdienst-onderwijs te geven, overeenkomstig het reglement op hetzelfde.

Art. 28. Op het vertoonen van deze acte van toelating zijn de geëxamineerden door den kerkeraad verkiesbaar.

Art. 29. Deze acte van toelating zal door elk ander classicaal bestuur, waaraan dezelve vertoond wordt, *geldig* gekeurd worden, om verkiesbaar te zijn onder zijn ressort. Allen, die onder het bestaan van het reglement van 1816 tot het geven van godsdienst-onderwijs zijn toegelaten, behouden de regten hun in art. 25 van hetzelfde gewaarborgd. (1)

Art. 30. Bij de vervulling der posten van *voorlezers*, *voorzangers*, *kosters* en andere personen, die onder dergelijke namen in het genot treden van inkomsten, uit kerkelijke goederen der Hervormden voortspruitende, zullen de kerkeraden het daarhenen trachten te rigten, dat, bij gelijke bekwaamheid tot de bedieningen waartoe zij verkozen worden, in den regel zij den voorrang hebben, die een bewijs overleggen van bij een classicaal bestuur als catechiseermeester te zijn geëxamineerd en toegelaten. Vóór hunne aanstelling in de

(1) Art. 25 van dat reglement: - Deze *acte van admisie* zal door elk ander classicaal bestuur, waaraan dezelve vertoond wordt geldig gekeurd worden, om verkiesbaar te zijn onder deszelfs ressort. Allen, die dus verre door de kerkeraden tot het geven van godsdienst-onderwijs zijn toegelaten, zullen worden opgeroepen om te ontvangen, zonder examen, eene acte tot voorzetting van het godsdienst-onderwijs, onder verbindtenis en onderteekening als in art. 22 is bepaald; bij verplaatsing nogtans zullen zij verplicht zijn, zich aan het examen te onderwerpen van het classicaal bestuur, waaronder hunne nieuwe woonplaats behoort."

kerkelijke bediening zullen deze zich alsdan schriftelijk verbinden, om godsdienst-onderwijs te geven aan Hervormde schoolkinderen, *indien en zoo lang* de predikant of commissie (art. 19) dit oorbaar acht, en *op zulk eene wijze* en met zoodanige bezoldiging als de predikant of commissie, in overleg met hen zal bepalen, zonder daardoor de bevoegdheid te hebben om godsdienst-onderwijs aan anderen te geven, tenzij ze door den kerkeraad daartoe zijn of worden toegelaten.

III DE HOOFDSTUK.

Over het godsdienst-onderwijs in scholen, godshuizen, openbare gestichten en voor de armen.

Art. 31. Alle predikanten zijn gehouden catechetisch onderwijs te geven, en hierin het *gansche jaar door* wekelijks even getrouw voort te gaan als in de verkondiging van Gods heilig woord.

Art. 32. Op de *kerkeraden* rust de verplichting, om zoo veel mogelijk te zorgen, dat aan de Hervormde schooljeugd ééns of meermalen in de week godsdienst-onderwijs gegeven worde.

Art. 33. In alle *diaconie-scholen*, en voorts ook in alle *godshuizen, verbeterhuizen* en *gevangenhuisen*, waar zulken gevonden worden, die tot de Hervormde kerk behooren, als ook aan de Hervormde militairen, zal godsdienst-onderwijs gegeven worden.

Voor zoo veel dit mogelijk is, zal ook in de *openbare* en *bijzondere lagere*, alsmede in de middelbare en hogere scholen, een godsdienst-onderwijs gegeven worden, overeenkomstig de mindere of de meerdere beschaving van de leerlingen dezer scholen.

Art. 34. Dit godsdienst-onderwijs zal *gegeven* worden, hetzij door de leeraars of door de hoogleeraars, daartoe door de commissie van toezigt uitgenoodigd, hetzij door de catechiseermeesters of catechiseermeesteressen.

Art. 35. De godsdienst-onderwijzers en onderwijzeressen zullen zich bij het geven van dit onderwijs (art. 33) gedragen, naar de regten hun toegekend en de pligten hun opgelegd door de landsverordeningen, in het bijzonder uitgedrukt in de *Instructie wegens de godsdienstoefening in de groote strafgevangenissen en in de burgerlijke en militaire huizen van verzekering*, vastgesteld bij Koninklijk besluit van 11 October 1826, litt. C (1).

Art. 36. Wanneer dit godsdienst-onderwijs niet anders dan op *op tijden* van gewone godsdienstoefeningen kan gegeven worden, zal hetzelfde alleen toegankelijk zijn voor degenen, die bij hetzelfde worden onderwezen, met uitzondering dergenen, die tot zulke scholen en gestichten in betrekking staan of op het godsdienst-onderwijs toezigt hebben.

(1) Zie van der Tuuk, *Handboek III*, blz. 273 volg.

Art. 37. Wat de genoemde *gestichten* aangaat, wordt het onderwijs in de gebouwen zelve gegeven; alle Protestanten, daarin verpleegd, worden daarbij toegelaten, maar geene personen van andere gezindten hebben tot hetzelfde toegang, dan op hun uitdrukkelijk verzoek en met bijzonder verlof van de onderwijzers.

Art. 38. De *kenze* uit de bevoegde catechiseermeesters en catechiseermeesteressen, en hunne aanstelling tot het geven van onderwijs in de onderscheidene scholen en gestichten, zoowel als hun ontslag, is overgelaten aan derzelve bestuurders of regenten.

Art. 39. Die het toezigt over het godsdienst-onderwijs hebben, zullen zorgen, dat aan *behoefte personen om niet* onderwijs in de godsdienst worde gegeven.

Art. 40. Overeenkomstig de bepalingen, door de Regering gemaakt of nog te maken, ten aanzien van het godsdienst-onderwijs, zoo in de *koloniën* van den Staat, als op 's lands *schepen*, zal dit reglement, naar gelang der omstandigheden, ook worden toegepast op de vorming en het examen van de tot dat einde bestemde onderwijzers, als ook op het toezigt over hen.

IVDE HOOFDSTUK.

Over toezigt op het godsdienst-onderwijs.

Art. 41. De *classikale* besturen zullen toezien, dat niet alleen in de vacaturen, maar ook, waar door langdurige ongesteldheid des predikants of door andere oorzaken het godsdienst-onderwijs zou lijden, in de vervulling van hetzelfde evenzeer worde voorzien, als in die van de openbare Evangelie-prediking.

Art. 42. Ook zal het eene der voornamste werkzaamheden van de predikanten in hunne *ringvergaderingen* zijn, elkander op den toestand van het godsdienst-onderwijs oplettend te maken, daaromtrent mededeelingen te doen, en zamen te beraadslagen, om dit belangrijke vak van hunne dienst op de beste wijze te bevorderen.

Art. 43. De leeraars van de godsdienst zullen aan degenen, die zich tot het geven van godsdienst-onderwijs wenschen bekwaam te maken, de noodige *hulp* en *opleiding* verleen en hun gezet onderwijs geven. In groote gemeenten wordt dit werk aan een of meer leeraren opgedragen, die daartoe door den kerkeraad zullen uitgenoodigd worden.

Art. 44. Het toezigt over het godsdienst-onderwijs door catechiseermeesters en catechiseermeesteressen gegeven, is toevertrouwd aan den kerkeraad der gemeente. (Art. 9).

In elke gemeente van meer dan één predikant, zal eene commissie bestaan, waaraan dat *toezigt* bepaaldelijk wordt opgedragen.

Art. 45. De *kerkeraad* benoemt deze commissie jaarlijks uit zijn midden. Zij bestaat uit een gelijk getal predikanten en dienstdoende ouderlingen.

Art. 46. Ten minste éénmaal om de drie maanden houdt de commissie op eenen bepaalden tijd hare gewone *vergadering*.

Art. 47. Tot de *werkzaamheden* dezer commissie behoort, naauwkeurig zorg te dragen, dat het godsdienst-onderwijs, waar het volgens dit reglement gevorderd wordt, nergens ontbreke, en dat het geregeld gegeven en naarstig bijgewoond worde.

Zij treedt derhalve met degenen, die over de *gestichten*, in hoofdstuk III vermeld, en over de *scholen* gesteld zijn, omtrent den tijd, de plaats, de uitwendige orde bij het onderwijs en de billijke belooning voor hetzelfde in het noodige overleg.

Art. 48. Zij onderzoekt, of aan de Hervormde jeugd en jongelingschap, die in de *openbare*, en ook die in de *bijzondere lagere* en *middelbare* scholen onderwezen worden, benevens die tot gymnasiën en academiën behooren, een voor de leerlingen dezer scholen en inrigtingen doelmatig godsdienst-onderwijs wordt gegeven, en waar dat ontbreekt, zoekt zij, in overleg met bestuurders en onderwijzers, het noodige te beramen.

Art. 49. Waar dit noodig is, bevordert zij ook het oprigten van Zondags-scholen, en het houden van godsdienstige zang-oefeningen en van eenvoudige bijhel-oefeningen of bijbel-lezingen, en zorgt, dat op deze en andere wijze het godsdienst-onderwijs van hen, die de scholen verlaten hebben, verder geregeld worde voortgezet.

Art. 50. Deze maatregelen zullen voortaan ook bepaaldelijk worden dienstbaar gemaakt, om het algemeen en tijdig afleggen der geloof-belijdenis te bevorderen, en in het bijzonder om zooveel mogelijk te zorgen, dat elk, die tot het Hervormd kerkgenootschap behoort, althans vóór het aanvaarden van de verpligte krijgsdienst, als ook van den dienstbaren of eenigen anderen vasten levensstand, mits alsdan tot rijperen leeftijd gekomen zijnde, als lidmaat worde aangenomen.

Art. 51. De commissie van toezigt ontvangt ook de *verzoeken* van hen, die tot de lessen der leeraren, aan welke de opleiding van toekomstige catechiseermeesters en catechiseermeesteressen is opgedragen, verlangen toegelaten te worden, waarbij gevoegd moeten zijn de getuigenissen bij art. 20 vereischt. Zij brengt deze met haar advies ter beoordeeling aan den kerkeraad.

Art. 52. Zij beijvert zich, om bij de plaatselijke commissie tot instandhouding van de eeredienst, of wien het anderszins mogt aangaan, eene behoorlijke bezoldiging te verkrijgen voor diegenen der catechiseermeesters of catechiseermeesteressen, welke belast zijn met het onderwijs bij artt. 33 en 39 bepaald.

Waar geene voldoende fondsen bestaan, zoekt zij zelve de zoodanigen bijeen te brengen, en beheert deze onder verantwoording aan den kerkeraad.

Art. 53. In het bijzonder zal zij er voor zorgen, dat er voor elken catechiseermeester of catechiseermeesteres worde deel genomen in een Synodaal pensioen- of weduwenfonds voor catechiseermeesters en catechiseermeesteressen, volgens een nader daarvoor te bepalen Reglement, zoodra zoodanig fonds zal zijn tot stand gebragt.

Art. 54. De kerkeraad heeft het regt, om den prijs vast te stellen, waarvoor ieder de catechisatiën der catechiseermeesters of catechiseermeesteressen aan hunne huizen zal mogen bezoeken, waarbij de plaatselijke omstandigheden van iedere gemeente in aanmerking zullen genomen worden. Waar eene commissie van toezigt bestaat, doet deze daaromtrent de noodige voordragt.

Art. 55. Dezelfde commissie onderzoekt, of degenen, die tot het genieten van *kosteloos* onderwijs gerechtigd zijn verklaard, hetzelfde behoorlijk ontvangen en gebruiken.

Art. 56. Zij *bezoekt* de inrigtingen van godsdienst-onderwijs, aan hare zorg bepaaldelijk aanbevolen, ten minste twee malen des jaars opzettelijk, terwijl elk van hare leden tot deze inrigtingen altijd den toegang heeft, na overleg, waar zulks vereischt wordt, met regenten of bestuurders.

Art. 57. Zij biedt de behulpzame hand aan verdienstelijke krankbezoekers, catechiseermeesters en catechiseermeesteressen, die door onderdom of ziekte tot de waarneming van hun werk onbekwaam geworden zijn, ter verkrijging van een billijk pensioen uit de kerkelijke fondsen der gemeente.

Art. 58. Bij de commissie vervoegen zich, zoo dikwijls zij dit nuttig oordeelt, en ten minste elk vierendeel jaars:

1°. de catechiseermeesters en catechiseermeesteressen met eene lijst, waarop het getal hunner leerlingen, als ook hun naarstigheid of verzuim staan aangeteekend;

2°. de personen, welke tot het ontvangen van kosteloos onderwijs begeeren toegelaten te worden;

3°. de krankbezoekers met de lijst der zieken door hen bezocht, met bijvoeging van het getal, der bij elk afgelegde bezoeken.

Art. 59. De commissie houdt van alles behoorlijke aanteekening en doet jaarlijks aan den kerkeraad een *ordelijk verslag* van den staat van het godsdienst-onderwijs.

VDE HOOFDSTUK.

SLOTBEPALINGEN.

Art. 60. Niemand zal als lidmaat der Hervormde kerk worden toegelaten, tenzij hij, bij de belijdenis van zijn opregt geloof aan het Evangelie, blijken geeft van genoegzame

kennis der bijbelsche en kerkelijke geschiedenis, met name ook van die der hervorming en der christelijke geloofs- en zedeleer.

Art. 61. Het afnemen van *belijdenis* en het aannemen van lidmaten is aan de leeraars aanbevolen, in tegenwoordigheid van één of meer ouderlingen.

Art. 62. Geen predikant zal iemand, in eene andere gemeente woonachtig, tot lidmaat aannemen, zonder toestemming van den kerkeraad dier gemeente.

Art. 63. De bevestiging van lidmaten moet in het openbaar geschieden en door den kerkeraad met de meeste zorg behartigd worden. Zij bestaat daarin, dat in eene daartoe bepaalde godsdienstoefening de predikant of een der predikanten, in tegenwoordigheid der gemeente, van den predikstoel het navolgende aan de aannemelingen voorstelt:

In tegenwoordigheid en in naam van Gods gemeente vraag ik u :

Vooreerst : Of gij van harte gelooft wat gij hebt beleden? of gij dus u zelve mishaagt van wege uwe zonden en den heer Jezus Christus aanneemt tot uwen Heer en Zaligmaker?

Vervolgens : Of gij u hebt voorgenomen, bij deze belijdenis door Gods genade te blijven, alle zonden te verzaken, aan de voortgaande heiliging uwer harten biddende te werken, en uwen Heer in voorspoed en rampen, in leven en sterven moedig te volgen?

Eindelijk : Of gij als lidmaten onzer Hervormde kerk u naar hare inrigtingen wilt gedragen, aan deze onderwerpen, en, in geval ('t geen Gods genade verhoede)! gij u mogt misgaan, aan de kerkelijke tucht te gehoorzamen?

Na de toestemmende beantwoording dezer vragen, worden de aannemelingen plegtig en met gepaste aanspraken tot lidmaten verklaard.

Indien de bevestiging niet in de daarvoor bestemde openbare godsdienstoefening kan plaats hebben, zal zij, bij uitzondering in eene andere openbare godsdienstoefening, of, waar ook hiertegen gewigtige zwarigheden bestaan, ten overstaan van eene commissie uit den kerkeraad mogen geschieden.

Art. 64. Niemand treedt in de regten aan het lidmaatschap verbonden, dan die na afgelegde belijdenis, als lidmaat is bevestigd geworden.

Tevens rusten op hem de verplichtingen, aan het lidmaatschap in de gemeente, waar hij woont, verbonden, zoo lang zijn lidmaatschap voortduurt.

Art. 65. Ten einde de opvolging van dit reglement zoo veel mogelijk te verzekeren, zullen de classicale en provinciale kerkbesturen, na de toelating van kandidaten voor de Heilige Dienst en van catechiseermeesters, hun nadrukkelijk het groot gewigt van het godsdienst-onderwijs onder het oog brengen en hun herinneren, dat zij verplicht zijn, hetzelfde het gansche jaar door, ook des zomers, getrouwelijk voort te zetten.

Art. 66. Ter gelegenheid der kerkvisitatie zullen jaarlijks, aan predikanten en ouderlingen, betreffende den staat van het godsdienst-onderwijs in de gemeente, de volgende vragen worden voorgesteld:

- A. Welk het getal is der godsdienstonderwijzers, behalve de predikanten?
- B. Welk het getal is dergenen, die gedurende het vorige burgerlijke jaar tot lidmaten zijn aangenomen?
- C. Welk het getal is dergenen, ouden en jongen, die gedurende dat zelfde tijdsbestek van het godsdienst-onderwijs hebben gebruik gemaakt?
- D. Wat, ten gevolge van dit herziene reglement op het godsdienst-onderwijs, tot de godsdienstige opleiding der Hervormde jeugd en jongelingschap in de onderscheidene scholen (art. 33 en 48) verrigt wordt?
- E. Wat er geschiedt tot godsdienst-onderwijs van hen, die leven in de gestichten, in de kolonien en op de schepen artt. 33 en 40 vermeld?
- F. Of ook de zomercatechisatiën regelmatig worden gehouden, en wat er in het algemeen door den kerkeraad geschiedt, om het godsdienst-onderwijs te verbeteren, waar zulks noodig is?

Art. 67. De kerkvisitatoren of bij schriftelijke kerkvisitatie de classicale besturen, vervaardigen een *afzonderlijk* verslag nopens den staat van het godsdienst-onderwijs, volgens art. 66 en voegen er zoodanige bijzonderheden bij, als hun nuttig voorkomen, om den staat dezer zaak naauwkeurig te doen kennen. De getallen, onder A, B en C van art. 66 vermeld, worden daarin voor elke gemeente afzonderlijk opgegeven en voor de geheele classis tot ééne hoofdsom gebragt.

Art. 68. Deze verslagen worden bij de provinciale kerkbesturen ingezonden, en, voorzien van hunne opmerkingen, door deze bij afzonderlijke missiven ter Synodale tafel bezorgd.

Art. 69. De Synode benoemt in eene harer eerste zittingen eene commissie, om deze verslagen na te lezen en haar er berigt van te geven, met zoodanige opmerkingen en voorstellen als deze commissie nuttig zal oordeelen.

Art. 70. Na de uitvaardiging van dit reglement overeenkomstig artt. 12 en 62 van het algemeen reglement, is dat van 28 Julij 1847 vervallen en buiten werking gesteld.

Art. 71. De Synode behoudt zich het regt voor, om in het vervolg dit reglement zoodanig te veranderen of te vermeerderen, als bevonden zal worden te behooren.

c. Handhaving van de verordeningen op het prediken van candidaten in de Godgeleerdheid.

e. Daar wij verder onderrigt waren geworden, dat aan de kerkelijke verordeningen, betreffende het prediken van candidaten, wat bepaaldelijk het overleggen van getuigschriften der godgeleerde faculteiten aangaat, dikwerf de hand niet gehouden wordt, zoo wilden wij dit liefst aan onbekendheid der jongelieden met die bepalingen hebben toegeschreven. Maar om dan nu ook het misbruik te dezer zake tegen te gaan en de candidaten tegen de gevolgen van het bedoelde verzuim te vrijwaren, zoo hebben wij het meest gepast geoordeeld, hun in de Kerkelijke Courant van 29 October jl., n°. 44, die bepalingen in herinnering te brengen, welke ons toeschenen bovenal veronachtzaamd te worden.

f. Handhaving van art. 67 a, van het reglement op de vacaturen.

f. Het was ook onze aandacht niet ontgaan, dat volgens een berigt, voorkomende in het officiële gedeelte der Kerkelijke Courant, van 10 September 1859, n°. 37, ter zake van de approbatie der beroeping van den heer *P. Sleen*, theol. doctor tot jongsten predikant in de gemeente *Delden*, het classicaal bestuur van *Deventer* deze approbatie verleend had, na haar vroeger te hebben afgewezen, en deze hare onwettige handeling nu nog wel openlijk had vermeld.

Na eene deswegens gevoerde correspondentie met het genoemde classicaal bestuur, hebben wij gemeend niet meer te moeten doen, dan hetzelfde bij missive van 25 October n°. 39, op te merken, dat het gehandeld had in strijd met art. 67 a van het Reglement op de vacaturen.

g. Onderwerping van de door de Synode van 1859 finaal gearresteerde alteratie van art. 66 van het reglement op de vacaturen aan de stemmen der provinciale kerkbesturen.

g. De kennisneming van den inhoud der missive van het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* van 4 Mei, ger. sub n°. 379, betreffende de arrestering van de wijziging van form. G bij het Reglement op de vacaturen, heeft ons ook nog tot de opmerking gebragt, dat de alteratie van art. 66 van het Reglement, in de Handelingen van 1859 blz. 105 als finaal gearresteerd vermeld, niet aan de stemmen der provinciale kerkbesturen onderworpen is, weshalve wij u in overweging geven, om deze besturen alsnog uit te noodigen, om hunne stemmen over de genoemde alteratie uit te brengen, en de Synodale commissie te magtigen tot hare uitvaardiging, wanneer zich het vereischte getal van stemmen voor de aanneming zal verklaard hebben.

h. Handhaving van de oorspronkelijke bepaling van art. 6 al. 2 en 5 van het algemeen reglement.

h. Uwe vergadering veroorlove ons insgelijks, dat wij u wijzen op eene vergissing, die blijkens het vermelde in de Handelingen van 1858, blzz. 46, 47 en 52, de Synode van dat jaar geleid heeft tot eene verklaring van art. 6, alinea 2 van het Algemeen Reglement, die zoo wel met de wezenlijke bedoeling van deze alinea als met de slotbepaling van het artikel in onmiskenbare tegenspraak is, en u, ter voorkoming van onvermijdelijke verwarring bij de verkiezingen in voorkomende gevallen, te adviseren, om op het destijds be slotene terug te komen.

i. Ampliatie van art. 5 al. 5 van het algemeen reglement.

i. Een voorstel van een der leden van de vergadering, leidende tot verduidelijking der bestaande verordeningen op de zamenstelling der kerkelijke vergaderingen werd door ons overgenomen, hetwelk wij derhalve aan Uwe beoordeeling onderwerpen. Het bevat de volgende ampliatie van art. 5, alinea 5 van het Algemeen Reglement; „een lid van eenig

classikaal bestuur, geroepen wordende tot lid of secretaris van een provinciaal kerkbestuur, treedt bij de aanvaarding van deze benoeming in de eerste betrekking af en wordt door zijne secundus vervangen."

j. Afgewezen werd daarentegen een ander voorstel, strekkende om de 2de alinea van art. 27 van het Reglement op de vacaturen te doen vervangen door de bepaling voorkomende in art. 4 van het vroegere reglement.

j. Afwijzing van een voorstel tot alteratie van art. 27 al. 2 van het reglement op de vacaturen.

k. Het scheen ons verder met het oog op het vermeldde in de Handelingen van 1859, blz. 9 en Bijl. blz. 17, verg. met blz. 15 en 194, noodig, den secretaris tot het laten drukken der bij de Synode overgelegde tabellen van de kerkvisitatie te magtigen.

k. Magtiging van den secretaris tot het laten drukken der tabellen voor de kerkvisitatie

Aan den last der Synode, (zie Handelingen blzz. 128, volgg. 193, 194), om de aandacht der kerkbesturen te vestigen op de verslagen van het godsdienst-onderwijs, opdat, waar dat noodig mogt zijn, daarin door de classicale besturen onder hun ressort verbeteringen mogen worden aangebragt, is door den *Secretaris* bij de terugzending der verslagen in zijne conductoire van 7 November n°. 56 voldaan.

l. Nog zal naar wij vertrouwen uwe goedkeuring wegdragen, dat wij ten gevolge van eene motie van een onzer leden, achter de Handelingen van 1859, na de opgave der misstellingen door den secretaris hebben doen vermelden, dat in het rapport voorkomende in de Handelingen van den 23sten Julij, blz. 101, eene vergissing heeft plaats gehad, daar in hetzelfde geene melding gemaakt wordt van de mededeelingen, door het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland* ingezonden; dat toch uit het verslag van dat bestuur blijkt, dat in zijn ressort drie hulppredikers zijn werkzaam geweest, en dat de optelling in het bedoelde rapport derhalve ook nog eene misvatting bevat, aangezien het getal hulppredikers nu niet 19 maar 20 heeft beloopt.

l. Rectificatie van eene vergissing in het rapport van den staat van het hulppredikerschap ter Synode van 1859.

m. Eindelijk was ons door den Minister medegedeeld, dd. 25 October, ger. sub n°. 146, dat het lokaal van het Ministerieel Departement, voor drie jaren tijdelijk ingeruimd tot bewaring van het Synodaal archief, wegens gebrek aan gevorderde plaatsruimte, voor den *Secretaris* niet langer beschikbaar kon worden gehouden. Deze mededeeling ging echter vergezeld van het welwillende aanbod, om, wanneer wij de meest benoodigde stukken bij de hand wenschten te houden, daarvoor de gelegenheid open te stellen door het plaatsen van eene kast in het lokaal, waar onze vergaderingen plegen gehouden te worden. Wij hebben met dankbaarheid van dit aanbod van Zijne Excellentie gebruikt gemaakt, en voorts aan den secretaris, naar zijn voorstel daaromtrent aan ons gedaan, de zorg voor de verplaatsing van het archief op de meest voegzame en minst kostbare wijze opgedragen. De kosten hierdoor veroorzaakt schenen hem te gering, om in rekening gebragt te worden. Eene geschikte kast is thans in het bedoelde lokaal geplaatst en voldoende bevonden, om alle ingekomene stukken sedert het jaar 1816 te bergen met de quaestorale rekeningen en de daarbij behoorende quitantien van de laatste vijf jaren. Voor langeren tijd hebben wij toch, naar het advies ook van den quaestor-

m. Verplaatsing van het Synodaal archief.

generaal, de bewaring der quitantien niet noodig geoordeeld. Voor de overige stukken heeft de secretaris eene genoegzame ruimte gevonden in zijne eigene woning. Eene inventaris van het archief heeft hij bij ons ter tafel gelegd, en de magtiging verkregen, om in overleg met Zijne Excellentie den Minister de aanwezige boekwerken, welke eenige waarde hebben, van behoorlijke banden te laten voorzien.

Ons verslag loopt ten einde. Het bevat veel, dat nog uwe nadere en ernstige overweging zal vorderen. Moge bij deze en bij uwe overige hoogst belangrijke werkzaamheden de ondervinding van Gods Vaderlijke nabijheid uw deel zijn, en wanneer ook het door ons verrigte hiervan mede de blijken mogt dragen, de vrucht van onzen gemeenschap-pelijken arbeid strekken tot eer van Hem en van onzen nooit volprezen Zaligmaker, maar hierdoor ook tot heil der kerk, welke wij om Christus wil dienen.

Aldus gerapporteerd ter Synodale vergadering in Julij 1860.

*De Algemeene Synodale Commissie der
Nederlandsche Hervormde Kerk,*

H. G. J. VAN DOESBURGH, *President.*

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

B I J L A G E C.

OVERZIGT van den staat der Nederlandsche Hervormde kerk.

Naar de bepaling in art. 7 van het Algemeen Reglement is ook aan de Algemeene Synodale commissie opgedragen, jaarlijks der commissie een overzicht van den staat der Nederlandsche Hervormde kerk aan te bieden.

Overzicht van den staat der Nederlandsche Hervormde kerk.

Tot zoodanig overzicht behoort niet alleen, dat zij uwe aandacht vestigt op den uitwendigen toestand der kerke, maar dat zij u ook hare opmerkingen en beschouwingen over de inwendige gesteldheid mededeelt. Ligt het intusschen in den aard der zaak, dat deze overzichten, die elkanderen binnen het betrekkelijk korte tijdverloop van een jaar opvolgen, geene belangrijke verscheidenheid kunnen opleveren, zoo is dit inzonderheid het geval ten aanzien van de dingen, die meer regtstreeks tot het geestelijke gebied behooren, welke zich slechts van lieverlede ontwikkelen, en waarvan de eindelijke uitkomst eerst in een meer verwijderd tijdsgewricht duidelijk kan bespeurd worden. En valde daar dan ook veel op te merken, zoo wel dat ons vreugde verschaft, als hetgene ons droefheid en zorg verwekt, — zij het thans werkelijk een veel bewogen tijd, — is daar veel strijd van meeningen en inzichten, veel drijven en pogen ook, dat allen die de waarheid, welke in Christus is, liefhebben, met onrust vervult, wij oordeelden evenwel, dat er zich in het verloopene jaar geene *nieuwe verschijnselen* geopenbaard hebben, geene verschijnselen, welke niet reeds in het overzicht der Synodale commissie, voor twee jaren aan de Synode aangeboden, vermeld en uitvoerig besproken werden.

1°. Verwijzing wat den inwendigen toestand betreft, naar het overzicht van het jaar 1858.

Liever derhalve dan weder op dezelfde zaken terug te komen, meenden wij voor de bedoelde beschouwingen een later tijdstip te moeten afwachten, een tijdstip, waarin het zich meer duidelijk en meer onbevangen, dan ons thans nog mogelijk schijnt, zal kunnen laten onderscheiden, wat uit dien onderlingen kamp der partijen en uit dat woelen en drijven van het ongeloof voor de kerk ten goede of ten kwade geboren wordt; altoos evenwel in de blijde hope, dat het goede het kwade steeds zal blijven overtreffen; altoos in het vaste vertrouwen, dat de dikwijls te ver gedrevene bezorgdheid zal worden beschaamd gemaakt, en dat ook, wanneer onze Hervormde kerk zelfs eenen tijd van smartvolle beproeving mogt te gemoet gaan, de Heer ook aan haar zijne belofte vervullen zal en eene schoone zegenrijke toekomst voor haar zal laten aanbreken.

2°. Uitwendige toestand.

Even als ten verledenen jaar vermelden wij dan nu ook maar alleen de bijzonderheden, welker wetenschap voor de beoordeeling van den uitwendigen toestand der Nederlandsche Hervormde kerk onmisbaar is, waartoe intusschen de aangelegenheden der Protestantsche kerken in *Neerlands-Indie*, naar wij meenen, niet regtstreeks gerekend kunnen worden te behooren.

Zoolang de betrekking van onze Hervormde kerk tot de Indische kerken nog niet naar behooren geregeld is, schijnt het althans voegzamer, dat het verslag omtrent derzelver staat, dat, gelijk jaarlijks, nu ook weder bij ons ingekomen en sub n°. 542 geregistreerd is, zijne plaats in eene afzonderlijke bijlage vinde. Wij achten zulks thans inzonderheid hoogst gepast, nu de daarvoor bestaande commissie overeenkomstig het verlangen der jongste Synode daarmede een meer omvattend overzicht van de gesteldheid dier kerken en van hare eigene werkzaamheid gegeven heeft.

a. Getal van leden, gemeenten en predikanten.

a. Van de bedoelde bijzonderheden komt eerst in aanmerking het getal van leden, gemeenten en predikanten waarvan de volgende staat de vereischte opgave bevat.

PROVINCIE.	Getal zielen.	Getal standplaatsen.	Getal predikanten.	Aanmerkingen.
<i>Noordbrabant</i> . . .	43,538	94	99	Het zielental voor de provincien <i>Gelderland</i> en <i>Zuidholland</i> genomen naar den stand op 1 Januarij 1859.
<i>Gelderland</i>	288,736	187	218	
<i>Zuidholland</i>	434,750	201	274	
<i>Noordholland</i> . . .	294,448	160	214	Voor de overige provincien naar den stand op 1 Januarij 1860.
<i>Zeeland</i>	115,541	101	115	
<i>Utrecht</i>	93,560	68	84	
<i>Friesland</i>	223,735	206	227	
<i>Overijssel</i>	148,943	70	90	
<i>Groningen</i>	165,534	152	165	
<i>Drenthe</i>	79,851	48	54	
<i>Limburg</i>	3,374	15	17	
Totalen. . .	1,845,015	1302	1557	

b. Subsidien uit 's Rijks kas voor kerkelijke gebouwen verstrekt.

b. Onder de gemeenten, die uit verschillende oorzaken, hulp en ondersteuning behoeften, waren er vijftien, die daartoe gedurende het tijdvak van 1 Mei 1859 tot ultimo April dezes

jaars subsidien ontvingen en wel tot een gezamenlijk bedrag van *f* 27,145, zoo als de na te melden nota aanwijst:

<i>Drumpt</i>	<i>f</i> 1,750.00
<i>Well</i>	1,250.00
<i>Waal op Texel</i>	1,000.00
<i>Nederhorst den Berg</i>	1,000.00
<i>Sloten (Noordholland)</i>	2,000.00
<i>Elkerzee</i>	1,000.00
<i>Stavoren</i>	2,300.00
<i>Surhuisterveen</i>	500.00
<i>Hooge Zwaluwe</i>	1,000.00
<i>Venlo</i>	300.00
<i>Noordhorn</i>	550.00
<i>Waddingsveen</i>	1,500.00
<i>Vlissingen</i>	2,500.00
<i>Rossum</i>	10,000.00
<i>Zierikzee</i>	495.00
Totaal	<i>f</i> 27,145.00

c. Ook sommige provinciale kassen stonden voor de behoeften der gemeenten open. In welke provincien en tot welke mate zulks in den jare 1859 volgens de vastgestelde begrotingen plaats vond, en in welke provincien daarentegen uit de gewestelijke kassen geene bijdragen tot onderstand voor kerken en pastoriën afgezonderd werden gehouden, wijst de onderstaande opgave aan:

c. Provinciale subsidien voor kerkelijke gebouwen.

<i>Noordbrabant</i>	<i>Nihil.</i>	
<i>Gelderland</i>	<i>Nihil.</i>	
<i>Zuidholland</i>	<i>f</i> 13,500.00	
<i>Noordholland</i>	6,000.00	
<i>Zeeland</i>	<i>Nihil.</i>	
<i>Utrecht</i>	2,000.00	
<i>Friesland</i>	<i>Nihil.</i>	
<i>Overijssel</i>	<i>Nihil.</i>	
<i>Groningen</i>	3,500.00	
<i>Drenthe</i>	2,550.00	{ <i>f</i> 1,400.00 gewoon. 1,150.00 buitengewoon.
<i>Limburg</i>	300.00	

d. Nieuwe lands-
tractementen.

d. Ook voor nieuwe landstractementen werden gedurende het tijdperk dat van 1 Mei 1859 tot ultimo April jl. verlopen is, wederom bijdragen toegestaan, als:

eene bijdrage van f 500, tot het tractement van eenen derden predikant bij de Hervormde gemeente aan den *Helder*;

eene bijdrage van f 400, tot het tractement van eenen eigenen predikant bij de Hervormde gemeente te *Weert*;

eene bijdrage van f 400, tot het tractement van eenen eigenen predikant bij de Hervormde gemeente te *Soesterberg*;

eene bijdrage van f 500, tot het tractement van eenen tweeden predikant te *Joure*;

eene bijdrage van f 400, tot het tractement van eenen eigenen predikant bij de Hervormde gemeente te *Boijl*;

eene bijdrage van f 400, tot het tractement van eenen eigenen predikant bij de Hervormde gemeente te *Surhuizum*;

De gemeenten te *Made* en *Drimmelen* waren tot hertoe gecombineerd; die combinatie is thans opgeheven en heeft elk dier gemeenten eenen eigenen predikant verkregen.

De predikant in de gecombineerde gemeente genoot uit 'slands kas eene jaarwedde van f 800.

Thans is als bijdrage tot het predikants-tractement, na intrekking der bovenvermelde f 800 verleend:

eene bijdrage van f 460 tot het tractement van den predikant te *Drimmelen*, en eene bijdrage van f 580 tot het tractement van den predikant te *Made*, makende alzoo eene vermeerdering ten laste van 'slands kas van f 240.

De gemeente te *Kage*, tot hertoe door eenen adjunct-predikant bediend, thans eenen eigenen predikant verkregen hebbende, is tot diens tractement verleend eene bijdrage van f 700, onder intrekking der bijdrage ad f 550 tot hertoe voor den adjunct-predikant verleend, makende alzoo eene vermeerdering ten laste van 'slands kas van f 150.

e. Verhooging van
predikants-tractemen-
ten.

e. De verhooging van predikants-tractementen bepaalde zich gedurende hetzelfde tijdvak slechts tot de volgende bijdragen.

„ als *allerum tantum*:

aan de Hervormde gemeente te *Noorden* f 50, bij gelijk bedrag van wege de gemeente;

aan de Hervormde gemeente te *Waarder*, naar aanleiding der toevoeging van de kerkvrije gemeenten *Bekenes* en *de Bree* f 100, bij gelijk bedrag van wege de gemeente;

aan de Hervormde gemeente te *Dragten* voor haren derden predikant, bepaaldelijk belast met de dienst te *Dragter-Compagnie* f 50 bij gelijk bedrag van wege de gemeente.

3. *als tijdelijke verhooging:*

aan den heer *Domisse*, predikant bij de Hervormde gemeente te *Stavoren*, voor zoolang hij hier het leeraarambt zal bekleeden, eene jaarlijksche verhooging van f 80, opdat zijne jaarwedde bedrage f 880 zonder vrije pastorijs.

De tijdelijke verhooging verleend voor den heer *Stam* te *Hellouw*, is bij de sedert ontstane vacature, bij hernieuwing voor den opvolger van den heer *Stam* verleend.

f. Sedert de maand Mei des vorigen jaars beliep het getal der tot de heilige Evangelie bediening toegelatene candidaten 69, terwijl dat getal ten vorigen jare 82 heeft bedragen.

f. Getal der toegelatene candidaten.

g. Het getal der studenten in de godgeleerdheid, en de daartoe voorbereidende wetenschappen op 1 Mei 1860, was:

g. Getal der studenten in de Godgeleerdheid.

bij de hoogeschool te <i>Leiden</i>	141
" " " " <i>Utrecht</i>	170
" " " " <i>Groningen</i>	54
" het atheneum illustre te <i>Amsterdam</i>	15
" " " te <i>Deventer</i>	8

Te zamen dus 388

Aldus gerapporteerd ter Synode in Julij 1860.

*De Algemeene Synodale commissie der Nederlandsche
Hervormde kerk,*

H. G. J. VAN DOESBURGH, *President.*

S. F. VAN HASSELT, *Secretaris.*

BIJLAGE D.

ALGEMEEN VERSLAG over den staat der Indische kerken en de werkzaamheden der Commissie tot de zaken der Protestantsche kerken in Nederlandsch Oost- en West-Indie.

Zijn er in de laatste jaren herhaaldelijk klagten aangeheven over de weinige belangrijkheid van het jaarlijksche Algemeen Verslag der Commissie tot de zaken der Protestantsche kerken in *Nederlandsch Oost- en West-Indie*, nergens werd de gegrondheid dier klagte dieper gevoeld en levendiger betreurd dan in den boezem dier Commissie zelve. Geene verslagen en niet dan zeer spaarzame, weinig beduidende berigten van de kerkbesturen uit de Overzeesche Bezittingen ontvangende, was zij natuurlijk buiten magte haar eigen verslag belangwekkend te maken. Zij kon toch de bouwstoffen niet scheppen, en wanneer het zelfs in ons kleine *Nederland* ook voor de ijverigste kerkelijke commissie ondoenlijk zou wezen, een voldoende overzicht van onze kerkelijke toestanden te geven, indien de onderscheidene hoogere en lagere kerkbesturen niet met haar wilden medewerken en haar hunne berigten en opgaven onthielden, hoe veel te moeilijker wordt dan zulk eene taak, waar het de gemeenten in onze ver verwijderde Overzeesche Bezittingen aangaat.

Wat men ook klaagde, voorstelde, drong, men bleef bepaaldelijk in *Oost-Indie* doof, antwoordde ook in *West-Indie* maar al te dikwerf met een onverklaarbaar zwijgen, en zoo men al eens eene enkele maal in *Oost* of *West* een levensteeken gaf, dat blijde hoop voor de toekomst inboezemde, zoo ging die hoop dikwerf maar al te ras in nieuwe teleurstelling onder.

't Is hier de plaats niet, om dit treurige verschijnsel te verklaren. Wat er ook de oorzaak van geweest zij, de Indische Commissie vond in menig opzigt niet die medewerking en dat vertrouwen, waarnaar zij hartelijk wenschte, en werd daardoor maar al te zeer belemmerd, om datgene te zijn, wat zij uit kracht harer instelling moet wezen, een

naauwe band tusschen de Overzeesche gemeenten en de Vaderlandsche kerk in het algemeen, tusschen ons kerkelijk organisme en de geheel eigenaardige regeling der kerkelijke belangen buiten ons vaderland in het bijzonder.

Waartoe deze inleiding? Is het om daarmede terug te keeren tot de oude klagt, die bijna stereotyp kon genaamd worden? Maar dan hadden wij liever van deze dingen gezwezen en eenvoudig gegeven wat wij hadden, hoe weinig het dan ook geweest ware. Is het dus om nu door de klagte van het voorledene den roem over het tegenwoordige te hooger te doen rijzen? Maar daartoe zijn onze wenschen nog niet genoeg vervuld, onze plannen nog niet genoeg verwezenlijkt, onze resultaten nog niet genoeg verrijkt. Wij bevinden ons in een tijdperk van overgang, van overgang tot eenen beteren toestand. Met de *West-Indische* gemeenten is de band van wederzijdsche vertrouwelijkheid reeds veel naauwer dan te voren toegehaald, en terwijl wij daar van het goede onophoudelijk tot het nog betere voortstreven, hebben wij met betrekking tot de *Oost-Indien* nog wel veel te klagen, maar nu ook, zoo wij mogen hopen en vertrouwen, voor 't laatst.

Waarom wij dit uitzigt, waarin wij ons zelve in de eerste plaats verblijden, zoo stellig mogen openen zal in den loop van dit verslag genoegzaam blijken, terwijl wij voor zoo verre het ons thans mogelijk is, een overzicht van den staat der Protestantsche kerken in de Overzeesche Bezittingen van *Nederland* aanbieden en daaraan ten slotte nog eenig bericht verbinden omtrent de tegenwoordige samenstelling, betrekkingen, uitzigten en werkzaamheden onzer Commissie.

A. Staat der kerken in Nederlandsch Oost- en West-Indie.

I. OOST-INDIE.

Wij vangen met de *Oost-Indien* aan, omdat die bezittingen verreweg de voornaamste zijn.

Waren die bezittingen van ouds de goudmijn van *Nederland* en vestigden zich de oogen van duizenden in het vaderland steeds op die schoone en rijke gewesten, bij de bekende treurige gebeurtenissen, die daar in den laatsten tijd hebben plaats gegrepen en ook te *Bandjermassin* aan meer dan eenen Evangeliebede, ofschoon dan ook aan geen' onzer predikanten, het leven hebben gekost, werd de belangstelling natuurlijk hoe langer zoo algemeener en levendiger. Hoe meer godsdienstig fanatisme er in die beroeringen giste, hoe meer zij ook de aandacht moesten bezig houden van allen, die belang stellen in de zaak des Christendoms en op de teekenen der tijden lettende vurig bidden: Uw koninkrijk kome! Gelukkig waren de eerste geruchten van naderende beroeringen vreeselijk overdreven en is het geschokte vertrouwen aanvankelijk hersteld; maar terwijl men op staatkundig en staathuishoudkundig gebied den drang der tijden gevoelt, om door gepaste en tijdige maatregelen, den band tusschen *Indie* en het moederland te bewaren of te versterken en tegelijk het stoffelijke en zedelijke welzijn der kolonien te bevorderen, wordt de vaderlandsche kerk niet minder gedrongen om te letten op den kerkelijken en godsdienstigen toestand der haar zoo nabestaande Indische gemeenten en in 't bijzonder de wensch van ons en velen met ons verlevendigd naar eenen naauweren band en een levendiger en vertrouwelijker verkeer tusschen haar en onze Nederlandsche Hervormde kerk.

Door dat gevoel gedrongen hebben wij dan ook onze beste krachten ingespannen om daartoe alles te doen, wat onze hand vond te doen, en vertrouwen dat de Hooge Kerkvergadering de volgende mededeelingen niet zonder belangstelling ontvangen zal.

a. *Kerkelijk bestuur.*

Bij het bestuur der Protestantsche kerk in *Nederlandsch Indie*, dat uit acht leden bestaat, voor de helft predikanten te *Batavia*, voor de wederhelft burgerlijke ambtenaren, was de regeringsraad mr. *A. J. Swart*, procureur-generaal bij het hoog gerechtshof, met het praesidium en ds. *J. C. G. Bierhaus*, predikant te *Batavia*, sedert geruimen tijd met het vice-praesidium bekleed. Wenschten velen eene meer uitsluitend kerkelijke samenstelling van dit bestuur, ofschoon natuurlijk altijd in verband met en onder toezigt van de Indische regering, met betrekking tot de samenstelling van kerkeraden en dergelijke kerkelijke collegien heeft de Regering een verblijdend bewijs gegeven van haar verlangen, om eene zekere mate van vrijheid te vergunnen aan het kerkelijke leven. Toen namelijk het bestuur over de Protestantsche kerk in *Indie* in 1857 een voorstel deed, om, zoo als vroeger de samenstelling van eenen kerkeraad te doen *vaststellen* door de Regering, nam deze tot beginsel aan, dat in den vervolge aan haar slechts behoeft te worden gevraagd de *goedkeuring* der samenstelling van kerkelijke collegien.

De eerste kerkeraad, op deze wijze zamengesteld, was die te *Pattie*, residentie *Japara*, en bestaat uit twee ouderlingen en twee diakenen.

In verband met de tegenwoordige organisatie der Nederlandsche Hervormde kerk staat Zijner Majesteit besluit van 6 Augustus 1859, n°. 50, waarbij art. 11 van het bij Koninklijk besluit van 28 October 1840 n°. 57 goedgekeurde en gearresteerde Reglement op het bestuur der Protestantsche kerken in *Nederlandsch Indie* gewijzigd en aan dat reglement een nieuw artikel toegevoegd wordt.

Art. 11 luidt als volgt:

„ Alle kerkenraden, administrateurs van kerkekassen, diaconien en liefdadige gestichten, „ die uit kerke- of diaconiekassen onderhouden worden, zijn aan het kerkbestuur onderge- „ schikt en verantwoording schuldig; onverminderd zoo de verantwoordelijkheid van genoemde „ administrateurs van de Algemeene Rekenkamer als derzelver onmiddellijke ondergeschikt- „ heid aan hunne respective kerkenraden; wordende bij deze uitdrukkelijk verklaard, dat „ alle diakenen ondergeschikt zijn aan den kerkenraad der gemeenten, tot welke zij behooren „ en zich mitsdien naar deszelfs besluiten behooren te regelen.”

Het nieuwe artikel luidt:

„ Alle kerkeraden, administrateurs van kerkekassen, diaconien en liefdadige gestichten, „ die uit kerk- of diaconiekassen onderhouden worden, zijn aan het kerkbestuur onderge- „ schikt en verantwoording schuldig aan de Algemeene Rekenkamer, voor zoover zulks is „ overeen te brengen met de verantwoording van genoemde administrateurs.

„ Ten tweede dat aan het evengemelde reglement zal worden toegevoegd een artikel van den volgende inhoud:

„ Aan *predikanten* is toevertrouwd en aanbevolen de openbare verkondiging des Evangelies, „ het bedienen van Doop en Avondmaal, de leiding der openbare godsdienstoefeningen, de „ huwelijksinzegening, het geven van onderwijs in de godsdienst, de herderlijke zorg en „ het bestuur van al de vergaderingen des kerkerads.

„ Aan *ouderlingen* is toevertrouwd en aanbevolen met predikanten bezig te zijn in de „ herderlijke zorg voor de gemeente, de bevordering van- en het toezigt op het onderwijs „ in de godsdienst en de handhaving van orde en tucht, voorts het ijverige samenwerken „ met dezen in alles, wat aan de christelijke volmaking der gemeente kan dienstbaar wezen.

„ Aan *diakenen* is toevertrouwd en aanbevolen de meer bijzondere zorg voor de armen „ der gemeente. Daartoe zijn zij belast met het dagelijksch beheer der diaconiefondsen, „ met het innen van alle, onder welken titel ook, aan de diaconie der gemeente aankomende „ gelden, met het inzamelen der liefdegaven en met het besteden van dit een en ander tot die „ godsdienstige en zedelijke einden, welke de christelijke gemeente voor hare armen beoogt.

„ In gemeenten met een of twee predikanten doen zij dit onder medewerking, en in die „ met drie of meer predikanten onder toezigt van predikanten en ouderlingen.

„ Het vaststellen van collecten, de zorg voor diaconiegoederen, alsmede voor de geestelijke behoeften der armen, is vooral aan predikanten, ouderlingen en diakenen te zamen opgedragen.¹

b. *Predikanten.*

Er zijn thans 29 predikanten aan de Evangeliebediening in *Indie* verbonden, terwijl op dit oogenblik 21 standplaatsen zijn, namelijk *Batavia* van 4 predikanten, waarvan een Luthersch predikant, *Samarang*, *Soerabaija* en *Amboina*, ieder van 2 predikanten, *Buitenzorg*, *Cheribon*, *Pekalongan*, *Salatiga*, *Rembang*, *Sumanap*, *Passaroean*, *Probolingo*, *Poerworedjo*, *Djokdjokarta*, *Soerakarta*, *Padang*, *Makassar* en *Banda*, *Pontianak* en *Madison*, ieder van 1 predikant, terwijl de heer *Ovink*, de jongste der Indische predikanten, reizend predikant is voor de dienst in de gemeente te *Riouw*, op *Banda* en te *Palembang*.

De oudste predikant van *Indie* is de heer *C. P. Lammers van Toorenborg*, die reeds 43 jaren Evangeliedienst telt, daarvan reeds bijna 31 jaren aan de Indische kerk gewijd heeft, en een wel zeldzaam geval in *Indie*, zonder tusschenkomende omstandigheden, in het volgende jaar de gedachtenis zijner 25jarige dienst te *Samarang* zou mogen vieren.

De predikanten *Brumund van Batavia*, *van Hengel van Batavia*, de *Gaay Fortman* van *Passaroean* en *van Maarsseveen* van *Pekalongan*, die allen in 1856 of later voor 2 jaren met verlof naar *Nederland* vertrokken waren, zijn achtereenvolgens behouden in *Indie* terug gekeerd, terwijl de heer *Schiff*, predikant te *Soerabaija*, eerst in het vorige jaar met verlof naar *Nederland* ging en zich thans hier te lande bevindt.

Te *Soerabaija*, waar de heer *Schiff* afscheid nam met eene leerrede over 2 Tim. I: 13, werd tot predikant benoemd de heer *J. W. C. van Steeden* van *Soerakarta*, die zijne intrede te *Soerabaija* gedaan heeft met eene leerrede over 2 Thess. III: 1.

Te *Poerworedjo* (*Bagelen*) werd tot predikant benoemd de heer *B. Braams* van *Makassar*. Hij deed zijn afscheid met Joh. XVII: 4, zijne intrede met Matth. XVI: 15, en is te

Makassar opgevolgd door de heer *P. L. de Gaay Fortman*, laatst predikant te *Passaroean*, onlangs met verlof uit Nederland teruggekeerd.

De heer *J. F. Brumund*, laatstelijk predikant te *Batavia* en de heer *A. C. van Maarsseveen*, laatst benoemd predikant te *Pekalongan*, van verlof uit *Nederland* teruggekeerd, werden benoemd tot tijdelijke predikanten te *Poutianak* (wester-afdeeling van *Borneo*) en te *Madioen*. Eerstgenoemde is echter sedert naar zijne voormalige standplaats *Batavia* verplaatst, terwijl de heer *F. U. van Hengel*, onlangs tot predikant te *Samarang* benoemd werd.

Al kunnen wij in geen volledig overzicht van de werkzaamheden der onderscheidene predikanten en den bijzonderen toestand der verschillende gemeenten treden, zoo kunnen wij toch in het algemeen met blijdschap berigten, dat godsdienstoefeningen, godsdienstige plegtigheden, catechisatie en herderlijke bezoeken geregeld plaats hebben. Enkele predikanten munten uit door onvermoeiden ijver en werken krachtig mede, om den mond te stoppen aan de eeuwige klagers over het werk der predikanten in *Indie*, gelijk dan ook over het geheel die klagen dikwerf schromelijk overdreven worden, en niet zelden voortvloeijen uit onzuivere bronnen. Waar is de trouwe herder en leeraar in *Nederland*, die niet dikwerf van ontrouw wordt beschuldigd, en werden ook ten onrechte de ergste beschuldigers niet juist onder hen gevonden, wien, afkeerig als zij zijn van kerk en godsdienst, de predikant met zijne prediking en zijnen invloed op de gemeente, een doorn in het oog is.

Groote zegen is er verbonden aan de laatste aanmerkelijke uitbreiding van het aantal predikanten. Belangrijke gemeenten, die vroeger of geheel, of bijna geheel van de Evangeliebediening verstoken waren, hebben nu eenen eigen herder en leeraar, en van daar uit kunnen de predikanten rondreizen doen en de verstrooide kudde bijeen vergaderen in streken, waar men vroeger nooit of bijna nooit predikanten aanschouwde. Hoe moeilijk zoodanige werkkring wezen kan blijkt, als men nagaat dat de heer *Ovink* over drie verschillende eilanden de gemeenten *Riouw*, *Banka* en *Palembang* te bezoeken heeft; of zoo men een voorbeeld wil, aan dat gemeenteleven op *Java* ontleend, zoo kiezen wij daartoe de gemeente *Cheribon*, die toch nog geenzins de moeilijkste is. Tot haar behoort een getal van 450 protestanten (er zijn slechts ongeveer 150 Rooms-katholieken), maar deze wonen verstrooid onder eene bevolking van ruim 600,000 Mohammedanen, over eene uitgebreidheid van 3,000 vierkante palen. Te huis zijnde, predikt de heer *J. W. Kroll*, die zich daar geplaatst vindt, elken zondag te *Cheribon*, de hoofdplaats van het distrikt, maar buitendien wordt er door hem godsdienstoefening gehouden te *Palimanan* op 10 palen, te *Indramajja* op 36 palen, te *Madjalengka* op 35 palen, te *Koeningan* op 21 palen en te *Tjiawies* op 75 palen (25 uren) afstands van *Cheribon*. De arbeid in zulk eenen wijngaard is dus zeer moeilijk, en wel moet daar de last des daags en der hitte gedragen worden. Och! nog altijd blijft, vooral ook in *Indie*, de spreuk waarachtig: De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinigen!" en wij blijven den Heer des oogstes bidden, dat hij arbeiders in zijnen wijngaard uitstoote.

c. Godsdienstig leven.

De godsdienstoefeningen worden, vooral in de aanzienlijkste gemeenten, dikwerf maar al te schaarsch bezocht en de aanzienlijken geven gewis niet overal het goede voorbeeld. Op de Christenfeesten en den Oudejaarsavond zijn de kerken echter vol, dikwijls overvol en het wekt blijdschap dat men, nu eenmaal niet geregeld ter kerke gaande, althans die

schoone en heilige dagen uitkiest, en dus toont de groote feiten der Evangelische geschiedenis op prijs te stellen. Te meer is dit verblijdend tegenover de magt van deïsme en pantheïsme — om niet van volslagen atheïsme te spreken — die vele hoofden en harten verblindt, verwoestend ingrijpt in het kerkelijke en zedelijke leven en in den laatsten tijd zelfs eene zekere soort van propaganda vormt. Sloeg het materialisme sinds lang zijne gevaarlijke wortelen in het leven der Europeanen in *Indie*, en gaat daarmede bij zeer velen eene treurige onkunde omtrent de eerste beginselen van het zuivere Evangelie gepaard, — het niet voor verlichte, geloovige en door geloofs- en levenservaring in den CHRISTUS der Evangelien vastgewortelde en gefundeerde Christenen, maar juist voor zólk eene maatschappij gevaarlijke tijdschrift de *Dageraad*, vindt in *Indie* maar al te veel bijval, en wordt, — zijn wij wel onderrigt — in niet veel minder dan 200 exemplaren over *Indie* verspreid en wel bepaaldelijk *verspreid*, want er moeten zelfs belangrijke sommen gelds besteed worden om het slechts nu en dan niet *anti-christelijk* gestelde, maar juist door die zonderlinge mengeling van goed en kwaad te gevaarlijker tijdschrift zoo ver mogelijk te propagieren. En wat heeft men er in *Indie* tegenover? Welk tegengift tegen zulk een venijn? Juist dat gebrek aan goede, solide, hoeyjende, populaire geschriften van religieuze en morele strekking doet menigeen in de *Dageraad* zoeken, wat hij elders niet vinden kan. Een verdienstelijk werk deed daarom de heer *Mounier*, toen hij als predikant, te *Batavia*, een tijdschrift ter bevordering van christelijk leven in *Nederlandsch Indie* uitgaf. Gedeeltelijk uit eene bloemlezing van het beste, dat onze vaderlandsche pers opleverde, bestaande voorzag het op eene verdienstelijke wijze in eene dringende behoefte en vond ook geenen geringen bijval, terwijl het gouvernement de uitgave door eene intekening voor 100 exemplaren krachtig steunde. Maar deels gebrek aan hulp, deels de verplaatsing van den verdienstelijken redacteur naar het verwijderde *Rembang* hebben dit tijdschrift reeds na eenen kortstondigen bloei doen sterven, en tot nog toe is de wensch der waarlijk weetgierigen en heilbegeerigen naar een nieuw tijdschrift, echt-Evangelisch van inhoud, boeiend van vormen, en bepaaldelijk voor de Indische behoeften berekend, een pium votum gebleven. Een bewijs, dat velen in *Indie* toch naar wat beters zoeken dan de *Dageraad* hun geven kan, en dat er zich tegenover dat moderne materialisme, scepticisme, pantheïsme en anti-christendom ook eene verblijdende reactie openbaart, is dit, dat zich vooral in den laatsten tijd de beroemde *Stichtelijke Uren* van *Zachokke* zeer sterk verspreiden, gelijk ook het uitstekende *Bijbelsch Catechisatieboek* van den heer *Rutgers van der Loeff* bij zeer velen een huisboek wordt en door niet weinige godsdienstige ouders — misschien wel het meest door de moeders, — wier kinderen van geregeld godsdienst-onderwijs verstoken zijn, ter opleiding der jeugd gebruikt wordt.

Staan licht en duisternis dus ook in *Indie* tegen over elkander en wordt ook daar de gisting van onzen veelbewogenen tijd openbaar, wij achten dien ontlukende strijd verre verkieslijk boven de doodsche rust, den vadsigen stilstand der onverschilligheid. Te zijner tijd zal de Heer ook hier uit de worsteling tusschen licht en duisternis het morgenrood doen dagen van eene nieuwe eeuw.

d. *Verhouding tusschen Protestanten en Rooms-katholieken.*

De verhouding tusschen Protestanten en Rooms-katholieken, vroeger algemeen van dien aard, dat men ter naauwernood wist, tot welke kerk zijn vriend behoorde, is in den laat-

sten tijd op enkele plaatsen, met name te *Batavia*, eenigermate veranderd. De Ultramontaansche propaganda strekte hare armen ook naar *Java* uit. Vooral het oprigten eener Urselinenschol te *Batavia*, waarheen men, vooral door den geringen prijs, ook vele protestantsche kinderen lokt, heeft gisting te weeg gebragt. Overigens is de magt der Roomsch-katholieke geestelijkheid nog te gering, om voor alsnog met groot gevaar te dreigen. Te *Batavia* is er behalve den bisschop van *Colophon* i. p. i. nog slechts 1 pastoor en 1 onderpastoor; te *Samarang* 1 pastoor en 1 kapellaan; te *Soerabaija* 1 kapellaan; te *Padang* 1 pastoor en 1 hulppriester; te *Banka* 1 pastoor, en te *Soengieslan* 1 hulppriester. Het gevolg daarvan is, dat de verstrooide Roomsch-katholieken in sommige streken, vooral in de binnenlanden, bijna nooit een herderlijk bezoek ontvangen, en ziet men nu, wanneer ergens eens de Mis bediend wordt, ook een aantal Protestanten naar de Roomsche kerk heengaan, zulks geschiedt in den regel uit bloote nieuwsgierigheid, terwijl er omgekeerd bijna nooit een predikant in de van zijne hoofdplaats verwijderde gemeenten predikt, of de Roomsch-katholieken komen er in bijna even grooten getale als de Protestanten op. Ja, ook in meer dan eene hoofdplaats, waar slechts van tijd tot tijd een Roomsch-katholiek geestelijke verschijnt, b. v. te *Djodjokarta*, waar de heer *Begemann*, met ijver en in den geest der liefde werkzaam is, komen niet weinig Roomsch-katholieken tot den predikant, met verzoek om hunne kinderen te doopen, ja zelfs om die kinderen te onderwijzen en hunne kranken te vertroosten.

e. Christelijk onderwijs.

Een der beste, zoo niet het beste aller genceesmiddelen voor de Indische gemeente, is zeker het onderwijs, bepaaldelijk de christelijke opvoeding der jeugd, en al is er in dit opzigt nog veel te doen en te verbeteren over, meer en meer wint de waardering en bevordering dezer heilige zaak, zoowel bij de gemeente als bij de overheid veld. Predikanten wijden daaraan hunne beste krachten, sommigen met voorbeeldigen ijver; en, terwijl het genootschap van In- en Uitwendige zending te *Batavia*, volgens het laatste Regeringverslag, op zich genomen heeft, de verspreiding in *Indie* te bevorderen van kleine geschriften, welke in *Nederland* worden uitgegeven in het belang van het geestelijke welzijn van soldaten en matrozen, en meer dan een predikant met zóóveel vrucht gebruik maakte van de kleine geschriften, door de in *Nederland* gevestigde Evangelische Maatschappij of andere christelijke genootschappen uitgegeven, dat zij het slechts betreuren er niet ruimer over te kunnen beschikken, heeft ook de Regering het hare bijgedragen ter bevordering van het christelijk onderwijs. Blijkens haar laatste verslag, verleent zij aan eenige onderwijzers bij de gouvernements-lagere scholen te *Kedirie*, *Magelang*, *Kadoe*, *Serang*, *Bantam*, *Rembang* en *Palembang* toelagen uit 'slands kas voor het houden van godsdienstige voorlezingen op zonen feestdagen en het geven van onderwijs in de bijbelsche geschiedenis en christelijke zede-leer, afgescheiden van het gewone schoolonderwijs en buiten de schooluren.

f. Christelijke instellingen van weldadigheid.

Onder de opvoedings-inrigtingen en godshuizen van algemeen christelijk of zuiver protestantsch karakter vermelden wij met eere: het gesticht tot verzorging en opleiding van

verwaarloosde kinderen te *Djattie (Batavia)*, het Parapattan-weezengeeticht, met zijne 69 verpleegden te *Batavia*, het diakonie-armenhuis op *Molenvliet (Batavia)*, met 49 verpleegden en 74 bedeeden; het protestantsche wees- en armenhuis te *Samarang*, met 206 verpleegden, en de protestantsche weeshuizen te *Soerabaja* en *Makassar*. Mogen die gestichten in waarheid Godshuizen zijn, waar, door de zorg der christelijke liefde, menig jeugdig hart tot eene woonstede Gods in *Christus* gevormd wordt!

g. Zendingzaak.

Indien het op den weg der Commissie lag, met haar verslag ook op het gebied der Zending te treden, zou zij hier verlegen wezen, niet met de karigheid, maar met den overvloed van stof. Maar terwijl het bestuur van het Nederlandsche Zendelinggenootschap, behalve in haar Maandberigt en haar uitnemend tijdschrift, getiteld: *Mededeelingen van wege het Nederlandsche Zendelinggenootschap*, nog bovendien telken jare, in eene algemeene vergadering van het genootschap een volledig overzicht van den arbeid der zendelingen en den toestand der inlandsche christenen en gemeenten geven, dat door ons steeds met hooge ingenomenheid en belangstelling begroet wordt, ware 't een onvruchtbaar werk, hier in eene dorre schets zamen te vatten, wat daar in meer boeienden vorm wordt uitgebreid.

Daarom bepalen wij ons eenvoudig tot die bijzonderheden op het gebied der Zending, welke meer in verband staan met de Nederlandsche protestantsche kerk in *Indie*, of buiten den kring der bemoeijingen van het Nederlandsche Zendelinggenootschap liggende, door de Regering meer bijzonder aan de aandacht onzer Commissie worden aangeboden, of wel bepaaldelijk betrekking hebben op het verband tusschen den arbeid der Zendelinggenootschappen en onze Commissie gelegd.

In het eerste opzigt verdient vermelding het besluit der Regering, op voorstel van het Protestantsche Kerkbestuur genomen, dat de inlandsche christengemeente te *Depok*, vroeger onder den kerkeraad van *Batavia* gestaan hebbende, voortaan zal behooren onder het ressort van den kerkeraad te *Buitenzorg*; terwijl die te *Toegoe*, onder het toezigt van den Evangelischen kerkeraad te *Batavia* blijft, en de zorg voor beide gemeenten bij voortduring blijft toevertrouwd aan eenen zendeling-leeraar.

In 1858 is magtiging verleend om, na eene vijfjarige werkzaamheid in *Indie*, het traktement van ieder der zes in de *Molukken* aanwezige zendelingen van het Nederlandsche Zendelinggenootschap te *Rotterdam*, te verhoogen met f 135 tot f 175 'smaands. Hunne standplaatsen waren te *Alang*, *Waij*, *Saparoea*, *Kamarean*, *Noesalant* en *Elpapoti*.

Ten einde vreemde zendelingen, die zich in *Nederlandsch Indie* komen vestigen, door een verplicht verblijf te *Batavia* geene moeilijkheden te doen ondervinden in het bereiken van hun bestemmingsoord, werd de Gouverneur-Generaal gemagtigd hun te vergunnen, om zich, in afwijking der publicatie van 10 Januarij 1834 (*Indisch-Staatsblad* n°. 3), ook elders in *Nederlandsch Indie* dan te *Batavia* op te houden.

Eene som van f 1800 'sjaars werd ter beschikking gesteld van het Rijnsche Zendelinggenootschap tot het bezoldigen van 15 Dajaksche leermeesters in de Zuider- en Oosterafdeeling van *Borneo*.

Aan eenen zendeling der Doopsgezinde vereeniging ter Evangelieverbreiding in de

Nederlandsch Oost-Indische bezittingen, gevestigd te *Amsterdam*, werd bijzondere toelating verleend om zijn dienstwerk in de afdeling *Japara* te mogen verrigten, op den voet, bepaald in art. 123 van het regeringsreglement.

Om te voorzien in de zedelijke behoeften der bevolkingen van de *Sangir-* en *Talaut-eilanden*, heeft de Regering f 4000 'sjaars beschikbaar gesteld, gedeeltelijk ter bezoldiging van 20 inlandsche onderwijzers, gedeeltelijk tot het bezoldigen van zendelingen.

Nadat het der Regering in 1856 gelukt was, een viertal zendeling-werklieden voor de *Sangir-eilanden* te doen bestemmen, deed zij ook, doch vruchteloos pogingen om door het Nederlandsche zendelinggenootschap te *Rotterdam* eenen zendeling te doen aanwijzen voor de *Talaut-eilanden*. Dien ten gevolge zijn er in 1858 vier zendeling-werklieden, waarvan twee vreemdelingen, in *Indie* aangekomen en voor de dienst op de *Talaut-eilanden* bestemd geworden, onder genot van f 500 'sjaars ieder uit 's lands kas. Van de vier zendeling-werklieden voor de *Sangir-eilanden* bestemd zetten twee zich aanvankelijk neder te *Taboekan*, op het eiland *Sangir*, en twee op het eiland *Siauw*. Een der twee eerstbedoelden verplaatste zich later naar *Manganitoe*.

Terwijl wij deze laatste bijzonderheden aan het regeringsverslag ontleenen, herinneren wij tevens aan de orthodox-Mohammedaansche beweging, die zich in den laatsten tijd op *Java* nu en dan zorgwekkend genoeg openbaarde. Zekere in *Pekalongan* gevestigde Hadji *Mohammed Rifangi*, die als goeroe eene school voor het onderwijs der Mohammedaansche leer had opgericht, was de eerste, die door zijnen orthodoxen ijver de aandacht tot zich trok. In het eerst deed hij wel niets strafwaardigs, maar terwijl hij zich weldra alzoo gedroeg, dat het gouvernement hem, in 't belang der openbare orde en rust op *Java*, naar *Amboina*, de hoofdplaats der Molukken bande, zag de regering zich nu meer en meer genoopt om met ernst op de gedragingen der Hadji's of uit *Mekka* teruggekeerde bedevaartgangers te letten, vooral daar men bemerkte, dat het getal der heengaande verminderde, terwijl dat der teruggekeerden zich bijkans verdubbelde. 't Is van algemeene bekendheid, hoe noodzakelijk die voorzorg der Regering was, en hoe het onderzoek gevolgd is door de ordonnantie van den Gouverneur-Generaal van 6 Julij 1859 (*Indisch Staatsblad* n°. 42), waarbij nieuwe, belemmerende bepalingen omtrent die gevaarlijke bedevaarten naar *Mekka* zijn vastgesteld.

Voerde het bespreken van de zaak van zending en inlandsche gemeenten ons als van zelve tot het uit zijnen doodslaap ontwakende Mohammedanisme, na dien uitstap keeren wij tot de laatste daden der Regering, met betrekking tot de zendingzaak, terug.

Het blijkt uit het laatste, boven door ons gebruikte Regeringsverslag, hoe mild het Gouvernement in den laatsten tijd geweest is, met het toelaten, uitzenden en bezoldigen van zendelingen of zendelingwerklieden, welke niet gelijk de arbeiders door het Nederlandsche Zendelinggenootschap te *Rotterdam* gevormd en uitgezonden, aan een examen voor onze Commissie waren onderworpen en dus ook niet door ons geördend waren. Deze moeilijke zaak trok de aandacht zoowel in *Indie* als in *Nederland*. Was het Nederlandsche Zendelinggenootschap te *Rotterdam* er over verwonderd, ook het protestantsche kerkbestuur in *Indie* vond zulk eene handeling strijdig met de waarachtige belangen van godsdienst en kerk in de *Indien*, en onze Commissie, aan welke krachtens art. 6 van het Koninklijk besluit van 7 December 1820, het examineren en ordenen van voor de Indische kerken bestemde „candidaten, zendelingen en alle godsdienstige onderwijzers”, was toevertrouwd, kon na-

tuurlijk niet nalaten eerbiedige maar ernstige vertoogen tegen deze handeling bij de Regering in te dienen. En nu mag zij met blijdschap en dank berigten, dat deze gansche zaak gereed staat een gewenscht einde te nemen. Na uitvoerige correspondentien van en met de Ministerien van Eeredienst en Kolonien, ontving zij een ministerieel plan, waarop zij consideratien en advies moest indienen, en dat plan was van dien aard en strekking, dat het alle billijke wenschen bevredigde. Zoodra het in werking treedt, zal wel de uitzondering op den regel in zeer buitengewone gevallen niet aan het Indische Gouvernement verboden, maar toch de regel vastgesteld worden, dat geene zendelingen of zendeling-werklieden in *Nederlandsch Indie* van Regeringswege gebruikt, uitgezonden of bezoldigd zullen worden, tenzij zij voorzien zijn van eene akte van examen en ordening van wege de Commissie tot de Zaken der Protestantsche kerken in *Nederlandsch Oost- en West-Indien*, terwijl de commissie tevens zeer het denkbeeld toejuicht, om in Indie zelf eene Commissie te vormen, welke daar toezigt houde op diegenen, welke, van waar ook komende, of door wie ook gezonden, de hand aan het werk der zending willen slaan.

En hiermede verlaten wij de Oost-Indische kerken, om op enkele zaken, welke zoowel op de *West-* als op de *Oost-Indien* betrekking hebben, nader terug te komen, als wij u een overzicht gegeven hebben van den staat der kerk in

II. WEST-INDIE EN GUINEA.

In de laatste zitting der Algemeene Synode des vorigen jaars, werden reeds door den secretaris onzer Commissie gedetailleerde mededeelingen gedaan omtrent de gemeenten op de West-Indische eilanden. Liep hij — 't was op aandrang der hooge kerkvergadering, — door die mededeelingen na het arresteren en ter Synode-tafel brengen van het vorige Jaarverslag onzer Commissie, op het tegenwoordige vooruit, t'zou nu zeer gemakkelijk, maar ook met het oog op de in de Synodale handelingen van 1859 opgenomene berigten, zeer doelloos zijn thans datzelfde weder te herhalen. Maar dat behoeft ook niet, want ten gevolge der bij ons ingekomene berigten kunnen wij hier omtrent iedere gemeente in 't bijzonder min of meer belangrijke mededeelingen doen.

a. *Suriname.*

Allereerst wenden wij ons oog naar het schoone, maar nog altijd met den vloek der slavernij beladene en daaronder zuchtende en kwijnende *Suriname*, terwijl wij met blijdschap de nadering begroeten van den dag, waarop die ban van dat door de natuur zoo rijk maar voor zijne eigene bewoners en voor het moederland nog zoo weinig gezegende land zal worden opgeheven. En niet alleen wij verlangen er naar, maar vuriger nog dan wij, het beste deel der christelijke gemeente in die oorden, gelijk wij door treffende proeven zouden kunnen aan toonen.

De vrije bevolking bestond op den 1sten Januarij 1858 uit 15,115 zielen, met uitzondering van de vrije Indianen, Boschnegers en de Leprozen in het gesticht Batavia.

De slavenbevolking telde 37,175 hoofden. Het getal Boschnegers werd op 8000 groot en onder de Leprozen in genoemd gesticht waren 21 vrijen en 361 slaven.

De boschnegers nemen jaarlijks af, vooral ten gevolge van losbandigheid, syphilitische ziekten en lepra. De milde bepalingen in 1856 omtrent hen gemaakt oefenen eenen gunstigen invloed op hunne levenswijze uit en men ziet er tegenwoordig velen behoorlijk gekleed in de stad komen.

Het aantal zielen aan de Moravische broeders toevertrouwd is klimmende en het geheele getal bedraagt thans ruim 25,000, meest negers.

Deze zendelingen wijden bijzondere zorg aan het onderwijs der kinderen. Op hunne negerschool te *Paramaribo*, waar het onderwijs geheel kosteloos gegeven wordt, ontvangen ruim 500 kinderen, waaronder bijna $\frac{1}{3}$ vrijen, onderwijs in 't neger-Engelsch, en voor een gedeelte ook in 't Nederduitsch, schrijven enz.

Over den invloed der Moravische broeders, wordt zeer onderscheiden geoordeeld. Velen roemen hen hemelhoog, anderen betreuren zeer hun pietisme en methodisme en twijfelen of hun ijver niet te ver gaat, als zij om voor Hernhut veroveringen te maken ongeroepen tot anderer arbeid ingaan en bepaaldelijk in den weg der predikanten treden. Ook is men niet zonder zorg voor de toekomst, als men bedenkt, wat er van de Moravische neger-christenen zal worden, wanneer eenmaal de emancipatie haar beslag heeft verkregen. De inlanders schijnen de Moravische eredienst te beschouwen als wel voor slaven, maar niet voor vrijen geschikt. Het kon zijn, dat zij dus, vrijverklaard zijnde, nu ook tot de godsdienst der blanken zouden willen overgaan om daardoor voor een groot deel *Rome* in den schoot te vallen, waar men zich natuurlijk op zulke veroveringen voorbereidt. Deze vrees wordt echter verminderd door de gedachte, dat de Roomsche godsdienst in het oog der bevolking, beneden de Protestantische staat en deze laatste eigenlijk als de godsdienst der vrijen en blanken beschouwd wordt.

Wat de Roomsch-katholieke bevolking betreft, zoo bestaat deze, volgens de opgave van den heer *G. Schepers*, bisschop van *Mellipolamos* i. p. i. en apostolisch vicaris van *Suriname*, uit ongeveer 1,550 vrije Europeanen en inboorlingen, waarvan 1,400 te *Paramaribo*, en 6800 gedoopte slaven, behalve die in de districten *Coronie* en *Nickerie*. De leprozen in het gesticht Batavia zijn bijna allen Roomsch-katholiek.

1. Paramaribo.

De protestantsche gemeente in deze stad bestaat uit ongeveer 5000 zielen en telt omstreeks 2200 lidmaten. Nog geen vierde deel der aldaar gedoopte kinderen is in wettig huwelijk geboren, een gevolg van den ongebonden echt met negerinnen. Aangenomen lidmaten tusschen de 110 en 140's jaars. De predikanten *van Schaick* en *Conradi*, bedienen deze gemeente geregeld en doen ook van tijd tot tijd een uitstap naar de buiten de stad verstrooide leden hunner gemeente, waar de heer *van Schaick* dan ook wel eens in 't Neger-Engelsch voor de inlanders preekt. Het wordt door niet weinigen zeer betreurd, dat de godsdienstoefeningen in de kerk te *Paramaribo* uitsluitend in het Hollandsch gehouden worden, daar het grootste deel der bevolking die taal te weinig magtig is. Ook is dat arbeidsveld, onder zulk een klimaat, en bij den veelzins treurigen godsdienstigen en zedelijken toestand der gemeente, voor slechts een tweetal predikanten waarlijk te groot.

Behalve de beide predikanten bestaat de kerkeraad uit 6 ouderlingen en 6 diakenen. (Er is eene commissie van kerkelijk beheer, bestaande uit 4 leden). De benoeming geschiedt door

den kerkeraad zelve. Aftreding heeft niet plaats wegens gebrek aan personeel. De namen der benoemden worden driemaal van den predikstoel afgelezen, eer de bevestiging plaats heeft. Bovendien heeft men nog divisiediakens, speciaal belast met de inzameling der liefdegaven op de plantages. Zij hebben echter geene zitting in den kerkeraad.

De vergaderingen van den kerkeraad hebben in den regel maandelijks plaats, uitgenomen in October en November, dat is in den tijd der groote droogte, waarin ook de catechisatie moeten stilstaan, omdat dan al wat daartoe bij magte is, de stad verlaat. Het praesidium wordt bij beurten telkens voor een jaar door de predikanten waargenomen. De kerkeraad is geheel vrij, zonder inmenging van de wereldlijke magt. De diakonie bezit een fonds van p. m. f 18,000. De kerk bezit geene eigendommen, maar moet bestaan van de lopende inkomsten.

De weeskinderen, vroeger zonder onderscheid van geloofbelijdenis, onder eenen van Gouvernementswege aangestelden weesmeester, zelfs een tijd lang onder toezigt en beheer van een Israelitischen weesmeester verkeerende, zijn sedert een paar jaren onder het toezigt van den kerkeraad, tot welken zij behooren, geplaatst, aan welken nu van Regeringwege de gelden door den weesmeester worden uitbetaald.

De doop wordt enkele malen aan huis bediend, om kinderen voor de Roomsche-katholieke kerk te bewaren, en de heer *van Schaick* bedient ook nu en dan het H. Avondmaal in het huis van melaatschen, omdat deze niet ter kerke mogen komen.

De gewezen Gouverneur *Schimpff*, aan wien de kolonie zeer veel te danken heeft, verschaftte op verzoek aan al de godsdienstleeraren gelegenheid om dienst te doen voor de militairen op post *Sommelsdijk*, het fort *Nieuw Amsterdam* en post *Gelderland*, en zulks per stoomboot alle veertien dagen. De heer *van Schaick*, die wegens de nabijheid van *Surinaamsch Mettray*, bijna iedere week op post *Sommelsdijk* komt prediken, werd door den Gouverneur uitgenoodigd, tot het houden eener inspectiereis over al die posten.

De Luthersche gemeente bestaat uit ongeveer 1,500 zielen, meest kleurlingen. De kerk was vroeger rijk, maar de financiële toestand is aanmerkelijk verachtard. In 1857 werden bij haar gedoopt 3 volwassenen (vrijen), 89 kinderen waarvan slechts 26 echte, en 11 slaven, en aangenomen 47 nieuwe leden. De kerkeraad bestond uit 5 ouderlingen en 8 diakenen. Overigens bestaan bij deze dezelfde gebruiken als bij den kerkeraad der zuster-gemeente, en ofschoon beide kerken op zich zelve staan, zoo is toch de verhouding tusschen beiden vredelievend. Sedert bijna 20 jaren werd de Luthersche gemeente bediend door den heer *C. M. Moes*, die echter thans gereed staat om naar het vaderland terug te keeren.

Eene schoone stichting van den laatsten tijd is het Protestantsche *Mettray*, na veel arbeid en zorg verzezen en op den 15den April 1857 plegtig en feestelijk door de heeren *van Schaick* en *Conradi* in tegenwoordigheid van den gouverneur en een aanzienlijk gezelschap ingewijd. Na het uitspreken der feestrede werd er eene collecte gehouden, die de aanzienlijke som van f 1000 opbragt. De kweekschool, waar landbouw-school- en godsdienst-onderwijs aan jongelieden gegeven wordt, die anders ligt in 't wild opgegroeid of in Roomsche handen gevallen waren, begon met 4 knapen, doch dit getal is later reeds tot 20 geklommen. Indien men middelen genoeg had bezeten zou dit getal reeds aanzienlijk grooter zijn. De stichting heeft nog altijd met groote bezwaren te kampen, maar belooft niettemin eenen rijken zegen zoowel voor de kolonie in 't algemeen, voor de Protestantsche gemeente in 't bijzonder te zullen zijn.

2. Nickerie.

In dit district, waar vroeger de waardige *Wichers* werkzaam was, tot dat hij onder den vereenigden last van klimaat en arbeid bezweek, en dat toen een tijd lang mede aan de zorg der predikanten van *Paramaribo* werd overgelaten, is sedert October 1858 de heer *G. L. Batenburg* werkzaam als predikant. In September 1858 te *Paramaribo* gearriveerd, predikte hij daar tot veel genoegen, en kwam reeds den 6den October te *Nickerie* aan, waar de heer *van Schaick* hem ingevolge opdracht van den Gouverneur bij de gemeente zou hebben ingeleid, indien de ziekte van den heer *Gouradi* het niet verhinderd had. Hij werd met groote blijdschap ontvangen, deed des Zondags na zijne aankomst zijne intrede in 't Hollandsch en preekte reeds in diezelfde maand ook in 't neger-Engelsch. Hij bezoekt vrijen en slaven zonder onderscheid en catechizeert zoo geregeld als de plaatselijke gelegenheden, dat toelaten. De afstanden tusschen de plantagiën, de rivieren, die men daartoe altijd met tent- of roeibootten gebruiken moet, het heete en ongezonde klimaat en andere omstandigheden zijn hier even zoo vele hinderpalen. De taak van den heer *Batenburg* is zeer zwaar en een helper ware hem wel noodig. God geve den jongen ijverigen, maar niet sterken man, kracht om staande te blijven, waar de trouwe *Wichers* bezweek.

De kerk te *Nickerie* is in vrij goede orde, maar sedert de komst van den heer *Batenburg* worden er plannen tot het bouwen eener nieuwe gemaakt.

b. *Curaçao*.

Indien iedere kerkeraad in de *Oost- en West-Indien* het goede voorbeeld van dien der *Curaçaosche* gemeente volgde, zouden wij niet alleen een duidelijk inzicht in de kerkelijke toestanden erlangen, maar welhaast in de Indische gemeenten met al hare behoeften, belangen en eigenaardigheden nog meer te huis raken, dan in die van het vaderland. Ving deze kerkeraad ten vorigen jare veelbelovend aan, zijn tweede jaarverslag doet in uitvoerigheid en aanschouwelijkheid voor dat eerste niet onder, terwijl het met de verklaring aanvangt van groote blijdschap over de verlevendiging van de betrekking tusschen de Indische commissie en de gemeente van *Curaçao*.

Zonder in herhaling te treden van datgene, wat reeds op de Synode des vorigen jaars (vergl. Hand. der Synode van 1859, bladz. 201 v.) over den algemeenen toestand dezer belangrijke gemeente berigt werd, deelen wij uit het thans ontvangene verslag de volgende bijzonderheden mede.

Bij eene meer naauwkeurige opneming bleek, dat de gemeente 2000 zielen telde, met ongeveer 1000 lidmaten. Van deze 1000 lidmaten zijn er ongeveer 100 in de buitendivisies woonachtig. Het getal bejaarde niet-lidmaten bedraagt 170, van welke er 60 in de buitendivisies gevestigd zijn. Onder het opgegevene zielental der gemeente behooren er 285 tot de officieren, onderofficieren en verdere manschappen van het garnizoen, met hunne vrouwen en kinderen.

In 1859 werden gedoopt 1 bejaarde, na afgelegde belijdenis, en 50 kinderen, waaronder 7 onechte. Slechts viermalen in het gansche jaar is eene doopsbediening in de kerk gehouden. De kinderdoop is en blijft in zwang.

Aangenomen werden 37 lidmaten, waaronder 7 militairen, van welke, wat anders op

Curaçao eene zeldzaamheid is, 1 uit de Roomsch-katholieke kerk. Ingediend werden 6 attestaties; afgegeven 11.

Elf voltrokken huwelijken werden ingezegend.

De dood eischte 63 offers, waaronder niet minder dan 23 militairen.

De toestand der gecombineerde kerk- en armenkas is nog altijd niet gunstig, terwijl de armoede op onrustbarende wijze toeneemt. Het vaste kapitaal bedroeg op 1 Januarij 1860 f 52,723.64⁵. De ontvangst gedurende 1859 f 4,156.05, terwijl de uitgaven f 45.88⁵ meer dan de ontvangsten beliepen. De begroting van 1860 loopt over eene som van f 3,950. Het weesfonds was op 1 Januarij 1860 groot f 6,843.12, en hierbij had men een batig saldo van f 410.40.

Bij den klimmenden nood der armoede heeft de kerk niet in allen deele in de behoeften der armen kunnen voorzien, en vurig wenscht men in dezen verbetering van toestand. Bij de heerschende ziekte des vorigen jaars verzocht men eene subsidie van het Gouvernement voor den armendoctor, die in de maanden October en November meer dan 173 behoeftigen behandeld had, en dat wel vooral ten behoeve der niet-bedeelde behoeftigen; maar ofschoon de Regering wel eenigermate te gemoet kwam in den nood, verklaarde zij zich onbevoegd tot het verleenen dier subsidie en heeft de zaak verzonden naar het Ministerie van Kolonien. Aanhangig bleef bij den kerkeraad het onderzoek nopens den oorsprong en de geldende kracht der in 1819 verordende vereeniging van kerk- en armenkas, waarbij de diaconie grootelijks en bij voortduring wordt benadeeld. Ook geeft men de pogingen tot het verkrijgen van een eigen weeshuis niet op, in weerwil van alle bezwaren tot jaloersheid verwekt door het gezigt van zulk eene Roomsch-katholieke stichting, en vertrouwende op de magt der liefde ook in *Nederland*. De heer *Meijer* gaf daartoe onlangs bij den boekhandelaar *Ellerman* te *Amsterdam* eene leerrede uit over 1 Samuel: X. 24 b, welke hij op 's Konings verjaardag had uitgesproken, en die, à 50 cents verkrijgbaar, tot verspreiding door ons wordt aanbevolen.

Met groote ingenomenheid ontvingen wij berigten omtrent de stichting eener Protestantsche maatschappij van weldadigheid, onder presidium van den heer *van Dissel* ten jare 1856 opgericht, en waarvan ons de statuten zijn toegezonden. Ofschoon nog niet over belangrijke sommen te beschikken hebbende, heeft zij toch geene geringe geldelijke hulp verleend. Zij trekt zich vooral de arme kinderen aan en wil zijn, wat men gewoon is een armen-patroonaat te noemen.

Wat nu het godsdienstige leven betreft, zoo werd de predikantsbediening in al hare deelen getrouw vervuld, maar de klagt over traag kerkbezoek wordt niet terug genomen. Alleen op de eerste dagen der hooge feesten, op Goeden Vrijdag en Oudejaarsavond is de opkomst zeer talrijk.

In de maand Januarij des vorigen jaars werd er eene Zondagschool geopend, onder de leiding van den gunstig bekend staanden serjant *Baerecke*, met oogmerk om de arme volksklasse, die des morgens uit gebrek aan voegzame kleding niet ter kerke kan komen, des avonds in een daartoe goedgunstig afgestaan lokaal eenige godsdienstige kennis te doen erlangen, en daar ook deze over het algemeen de Hollandsche taal zeer moeilijk verstaat, werd aan genoemden *Baerecke*, behalve andere geschriften een Evangelie van Mattheus en eene geschiedenis van den Bijbel beide in de landstaal verstrekt. Het onderwijs werd gegeven tegen eene karige bezoldiging van f 50 's jaars uit de kerk- en diaconiekas, onder toezigt van den kerkeraad, daarbij altijd in een zijner leden vertegenwoordigd. Aanvankelijk

vond men belangstelling, maar weldra liet er zich geen arme meer zien, zoodat in December de Zondagschool helaas! reeds moest gesloten worden.

Het kerkgebouw werd van binnen en van buiten geleverd voor rekening van het gouvernement, dat daarvoor den dank des kerkeraads heeft ontvangen.

Op den 9den Mei werd in werking gebragt het ten approbatie aan de Regering ingediende en door haar goedgekeurde Reglement op de administratie der kerk- en armenkas.

Na de in het vorige jaar door ons verleende magtiging tot wijziging van het Huishoudelijk Reglement is de kerkeraad, onmiddellijk overgegaan tot de verkiezing van eenen ouderling door de stembevoegde leden der gemeente. Deze werden van den predikstoel opgeroepen, en zij die niet persoonlijk komen konden in de gelegenheid gesteld om toch hun stembillet in te dienen. Een aangenaam blijk van sympathie voor den kerkeraad was, dat bij zeer groote meerderheid van stemmen een der diakenen tot ouderling verkozen werd.

Terwijl de Algemeene Synodale commissie blijkens hare missive van 5 October ¹⁸11 ontevreden was, dat de kerkeraad van *Curaçao* de opbrengst der collecte voor het Fonds van noodlijdende kerken en personen ten behoeve der gemeente van *Aruba* gebruikt had, hebben wij den kerkeraad daarvan kennis gegeven en nu de belofte ontvangen, dat ditmaal de collecte, die op den gedenkdag der Hervorming gehouden zal worden, weder voor het gewone doel zal bestemd en nu ook uitgestrekt zal worden tot de buitendistricten des eilands. Overigens is men te *Curaçao* zeer blijde met de aan *Aruba* toegestane subsidie van f 200 uit het gemelde fonds.

De verhouding tusschen de verschillende godsdienstige gezindten is voldoende. Ten behoeve der stichting eener tweede kerk op *Aruba* gaven twee Israëlitën op *Curaçao* zelfs ieder eene gift van f 10. De Protestanten gemeente is echter niet gerust tegenover de Roomsch-katholieke. Terwijl overal elders in de Indiën het getal der Roomsch-katholieken verre beneden dat der Protestanten staat, is de verhouding op *Curaçao* en de andere eilanden geheel anders. De 2000 Curaçaosche Protestanten zijn omringd door eene bevolking van meer dan 15,000 Roomsch-katholieken, die nu nog wel grootendeels *slaven* zijn — de slaven zijn doorgaands Roomsch — maar bij de aanstaande emancipatie in *vrijen* veranderen zullen. Terwijl er f 25,000 uit 's lands kas verstrekt wordt voor de Roomsch-katholieken op de eilanden, heerscht er bij de Roomsch-katholieke geestelijkheid eene groote bedrijvigheid. Te voren waren in de buiten-districten evenmin Roomschen als Protestantschen kerken. Nu zijn er, vooral door de bemoeijingen van den onlangs overleden ijverigen pastoor *Neuwindt* reeds 5 gesticht en van dienstdoende geestelijke en kapellanen voorzien.

Met groote bezorgdheid staart men dus op de kleinere kudden van Protestanten in die districten verstrooid. In de Oost-divisie wonen er ruim 120, in de Midden-divisie 100 en in de West-divisie 30. De meesten wonen veel te ver van de stad, om daar te kerk te kunnen gaan en voor een zelfs maar eenigzins geregeld herderlijk bezoek zijn de afstanden te groot, zoodat het meermalen gebeurt, dat men uit die streken lidmaten moet aannemen, die weinig of geen godsdienst-onderwijs genoten hebben. Geen wonder, dat men, bij zoo dringende behoeften, zeer vurig verlangt naar eene uitbreiding der Evangelie-bediening op dit eiland.

De predikant *Meijer*, vroeger tevens belast met de dienst op *Aruba* en *Bonaire*, is

onder dankbetuiging voor zijne vele diensten, ter opbouwning dier nu afzonderlijk gevestigde gemeenten, op zijn verzoek eervol door ons van zijne betrekking tot die gemeenten ontslagen.

c. *Aruba.*

Deze gemeente, gelukkig in het bezit van een' eigen predikant en door den dienstijver van den heer *Kuiperi* uit hare kwijning tot een nieuw leven opgewekt, verkeert naar het tijdelijke in eenen zeer benarden toestand. Zij is arm. Hare weezen, vroeger tot *Curaçao* behorende, worden nog met behulp van die gemeente verpleegd, maar men hoopt op de ondersteuning der Regering, ten einde ze op *Aruba* zelf te kunnen verzorgen.

Het Huishoudelijk Reglement voor de gemeente, aan onze goedkeuring onderworpen, is door ons gerevideerd en daarna geaprobeerd, terwijl het zooveel mogelijk in overeenstemming is gebragt met de Reglementen der Nederlandsche Hervormde kerk.

Met dankzegging heeft men het berigt ontvangen van de subsidie ad *f* 200 uit het Fonds voor noodlijdende kerken en personen, ten behoeve der tweede kerk, genaamd *Canachito* d. i. *Klein Kanaän*. In de behoefte aan eenige bijbels en kerkboeken voor de arme gemeente hopen wij door de hulp van het Nederlandsche Bijbelgenootschap te voorzien.

De heer *Kuiperi* gaat voort elken Zondag te *Oranjestad* in het *Nederduitschck* en om de 14 dagen te *Canachiro* in het *Papiamento* te prediken. Hij is tevreden over de eerste vruchten van zijnen arbeid, gelijk hij ook zich dankbaar verheugt over de wel niet groote, maar toch hoogstwelkome vermeerdering van *f* 400 door het Gouvernement aan zijn al te sober tractement van *f* 2,000 toegevoegd.

De gemeente van *Aruba* is een voorpost op de uiterste grenzen der Protestantsche beschaving. Het Christendom der Roomsche-katholieken op het eiland is niet veel meer dan paganisme. Alleen heeft het namen en klanken in het volksleven overgebragt, geschikt om de Evangelieprediking voor te bereiden. Tegenover het eiland ligt het rijke, maar gedemoraliseerde *Venezuela*, te weinig ontwikkeld om zelfstandig te kunnen zijn, te veel ontwikkeld, om zich langer gedwee te buigen onder den ijzeren scepter van Rome's hiërarchie, maar ook te materieel om zich, uit eigen beweging tot een hooger leven te kunnen of te willen verheffen. Door een' Venezulaner, onlangs op *Aruba* aangenomen en bevestigd, daartoe opgewekt en met dezen als gids en eenen ouderling van *Aruba* als medehelper wil de volijverige *Kuiperi* de proef van eene zendingreis onder de Venezulanen nemen, om in die *διωσπορα* de verstrooide kudde van Nederlanders, Duitschers, Franschen en Venezulanen op te zoeken en zooveel mogelijk bijeen te vergaderen; hij wil hunne kinderen doopen, hun het Heilig Avondmaal bedienen en het Evangelie verkondigen in hunne eigene talen. Terwijl hij zelfs de Spaansche volkstaal meester is, hoopt hij met behulp van eenige Duitse en Fransche preeken daar veel goeds te zullen doen en wacht op de toezending van eenige Duitse, Fransche en Spaansche Bijbels en vooral Duitse gezangboeken, waartoe de secretaris onzer Commissie hem zijne hulp beloofde. Hij behoeft ze in dat rijke land niet weg te geven en zoo hij slechts eenige vrucht op zijnen *Missions*-arbeid mag inoogsten, hoopt hij genoeg over te houden om in de latere behoeften aan bijbels, tractaatjes enz. te voorzien.

Moge het den waardigen man gelukken om zonder zijne eigene Arubeesche gemeente te doen schade lijden, in de Venezulaansche republiek eene Evangelische gemeente te stichten. Hoe klein hare eerste beginselen ook mogten zijn, zij zou als een mostaardzaad en een zuurdeesem tevens kunnen wezen in dat schoone en rijke, maar te gelijk zoo duistere en geestelijk arme land. 't Zou zeker eene gemeente zijn „onder het kruis” want Venezuela heeft wel geconstitueerd *el libertad del religion* maar ongelukkig niet: *el libertad del cultus*, waaruit de priesterschap nu het gevolg trekt, dat de Constitutie wel individuele godsdienst-vrijheid duldt, maar geen vertoon van godsdienstoefening buiten die der Roomsche kerk. De republiek heeft tot nog toe die jezuïtische interpretatie getolereerd, en geen huwelijk kan er gesloten, geen doop bediend, geen doode begraven worden zonder den priester; maar er is hoop op betere tijden, en reeds heeft de magtige partij, die tegen het bestaande Gouvernement in opstand is: *el libertad del cultus* geproclameerd.

g. Bonaire.

Met groote blijdschap zag de Commissie hare pogingen om voor de gemeente op dit eiland, waar ruim 140 Protestanten, en daaronder 70 lidmaten zonder eigen predikant te midden der Roomsch-katholieken leven, een zelfstandig bestaan te verzekeren, met den gelukkigsten uitslag bekroond. In het najaar van 1859 heeft de Regering aan *Bonaire* een' eigen predikant toegestaan op een tractement van f 2,000 en daartoe benoemd den heer *Laret*, tot dusverre predikant op *St. Eustatius*.

Wij hebben nog geen bericht ontvangen omtrent de overkomst van den heer *Laret*, maar voor het laatst bragt de kerkeraad van *Curaçao*, onder wien *Bonaire* tot dusverre ressorteerde het jaarverslag over die gemeente uit.

Zij werd in den loop van 1859 driemaal bezocht door de predikanten van *Curaçao*, namelijk in Februarij door den heer *van Dissel*, en in Junij en November door den heer *Meijer*. Er werd slechts één kind gedoopt en slechts een drietal lidmaten aangenomen, na onderrigt te hebben ontvangen van den godsdienstonderwijzer *Meinhardt*.

Het Kerkelijk Reglement der Curaçaosche gemeente, werd met enkele noodige wijzigingen bij die van *Bonaire* ingevoerd en nu een kerkeraad zamengesteld, bestaande uit 2 ouderlingen en 3 diakenen. Voor drie leden, die hun ontslag verzochten werden door de manslidmaten nieuwe keuzen uitgebragt.

Een benoodigd getal bijbels en gezangboeken werd uit het Moederland ontboden en ontvangen en een eigen stel tafelgoed voor de bediening des Avondmaal aangekocht, dewijl men dat tot nog toe bij een der gemeenteleden moest leenen.

De begraafplaats, vroeger met eene cactushaag omtuind, maar sedert eenigen tijd geheel openliggende, werd uit de opbrengst eener daartoe gehoudene collecte ten bedrage van f 81 en met behulp van gouvernements-arbeiders van eenen steenen muur voorzien.

Met het kerkbezoek was het op *Bonaire* tot heden toe treurig gesteld. Ofschoon de godsdienstonderwijzer *Meinhardt* met de taak van Evangeliedienaar belast was, zoo kon er in den tijd verlopen, tusschen het bezoek van de heeren *van Dissel* en *Meijer* slechts tweemaal en in den tijd tusschen het eerste en tweede bezoek van laatstgenoemde geene enkele maal godsdienstoefening gehouden worden, omdat er geene kerkgangers waren. Na het tweede bezoek van den heer *Meijer*, werd er eens bij de aanwezigheid van den kommandant, een paar

officiëren en de manschappen der Rijks stoomboot *Vesuvius* kerk gehouden door den heer *Meinhardt*, maar geen enkel *Bonairiaan* woonde haar bij, zelf niemand van de kerkeraadsleden, zoodat de prediker zelf na de godsdienstoefening als diaken collecteren moest. Veel droegen daartoe bij de heerschende ziekte en de zorgvolle omstandigheden, waaronder eenige der voornaamste eilanders gebukt gingen, en terwijl men in weerwil zijner versmading van de voorlezingen des godsdienstonderwijzers verlangend uit ziet naar de komst van den eigen predikant, hopen wij, dat gelijk op *Aruba* zoo ook op *Bonaire* met het bezit van een eigen herder en leeraar het kerkelijk leven uit zijne kwijning zal worden opgewekt.

e. St. Eustatius, enz.

Gelijk ten vorigen jare in de laatste zitting der Synode werd medegedeeld, was de toestand der Hollandsche gemeente op dit eiland allertreurigst en de positie van den predikant *Iaret*, die daar in 1856 voor een sober loon als Evangeliedienaar en onderwijzer werd aangesteld, bepaald onhoudbaar. De invloed der Rooms-katholieken breidde er zich in den laatsten tijd aanhoudend uit. Een groot deel der Protestanten is geheel onverschillig voor de godsdienst. De bijna niet dan Engelsch sprekende bevolking heeft niet aan de Hollandsche dienst en is geheel aan den arbeid der Engelsche methodisten gewend. Een en ander heeft de regering doen besluiten, om den heer *Iaret* te verplaatsen naar *Bonaire*, en terwijl *St. Eustatius* nu, na zulk eenen korten tijd weder van eenen Hollandschen predikant verstoken wordt, maken de belangen van dat eiland een ernstig punt onzer overwegingen uit, terwijl ons oog zich ook vestigt op de eilanden *Saba* en *St. Martin*, waar zich wegens het kleine aantal Hollanders evenmin een predikant bevindt.

f. Kust van Guinea.

Wij zijn genaderd aan de laatste gemeente, omtrent welke wij u berigt te geven hebben en na ons bezoek aan *Azie* en *Amerika* doen wij nog even de West-kust van *Afrika* aan.

Daar, te *St. George del Mina*, de hoofdstad der Nederlandsche bezittingen aan de Goudkust werd eerst in het vorige jaar eene Protestantsche predikantsplaats gevestigd. Als eerste predikant voor die gemeente werd door Zijne Majesteit benoemd de heer *P. van der Meulen*, die den 13den Junij des vorigen jaars door onze Commissie met oplegging der handen in de Evangeliedienst bevestigd werd en tegen het einde van September te *St. George del Mina* arriveerde, met zijne jeugdige echtgenoot, de eenige blanke vrouw aan de kust.

Toen hij ons schreef, was hij aldaar ongeveer 5 maanden werkzaam en dat met ingenomenheid en aanvankelijke vrucht; maar eene onvoorziene zwaarigheid belemmert hem zeer in zijnen arbeid. Hij meende derwaarts gezonden te zijn tot bevestiging en opbouw der nog jeugdige christengemeente aan de Kust en tevens tot hare uitbreiding onder de zoo talrijke heidensche bevolking. 't Was toch de christelijke gemeente, welke zich buiten het fort in de negerstad, of het zoogenaamde *krom*, in het midden der Assantiënen gevormd had, welke om eenen predikant had gevraagd. Dat verzoek werd wel *ondersteund* door de drie laatste gouverneurs ter Kuste, maar 't was geen verzoek *uitgaande* van de Hollandsche bezetting op het fort. Aan de Bequestranten werd eindelijk het besit van een predikant toegestaan, en nu werd de heer *van der Meulen* aangesteld tot predikant ten

dienste van de Nederlandsche bezittingen aan de *Kust van Guinea*. Maar nu blijkt het dat er geen verband bestaat tusschen die aanstelling en de vraag, waarvan zij het gevolg moest wezen. Nederlandsche bezittingen toch zijn alleen de *forten*, welke zich aan de kust bevinden en met een zeer gering personeel van Nederlanders bezet zijn, maar de *krom* of negerstad is in geen deele eene Nederlandsche bezitting, zoodat de gemeente van kleurlingen, die meende dat de heer *van der Meulen* uitsluitend haar predikant zou zijn, nu krachtens zijne aanstelling niet eens tot hem in betrekking staat en nu aanhoudt op het bezit van eenen aan hare dienst verbonden leeraar. Hare wenschen zijn ook die van den heer *van der Meulen*, en tot dusverre tracht hij behalve in zijne verplichte dienst bij het fort, ook in hare geestelijke behoeften te voorzien, waartoe de ijzeren kerk door de liefde uit Nederland overgezonden zeer te stade komen zal. Hij ziet echter weinig kans, om bij de uiterst gebrekkige verstandelijke en zedelijke beschaving dier inlandsche gemeente, onder dat doodende, ligchaam en geestafmattende klimaat, naar eisch in de dubbele behoeften der Nederlandsche bezittingen, wier predikant hij heet, en der naburige negerstad te voorzien.

Dit bezwaar, waarop niemand denken kon, die niet geheel en al met al de plaatselijke omstandigheden der zoo weinig bekende Afrikaansche kust vertrouwd was, maakt nu een ernstig punt van overweging bij onze Commissie uit. Moge deze zaak zonder veel moeite een gelukkig einde nemen en terwijl de heer *van der Meulen*, die wegens haar openbaar verlangen naar godsdienst en geloofvermeerdering al spoedig een hart voor de inlandsche gemeente gekregen heeft, inmiddels kracht, lust en liefde bewaren, om zoo veel in hem is, in hare dringende nooden te voorzien.

B. Werkzaamheden der Commissie.

Kan het uit vorenstaand verslag omtrent den staat der Indische kerken blijken, dat onze Commissie doordrongen van het gewigt harer roeping, een levendig verkeer met de overzeesche gemeenten op hoogen prijs stelt en alles doen wil wat in haar vermogen is om den welstand en bloei der Indische kerken te bevorderen, zij mag haar verslag niet eindigen, zonder melding te maken van eenige belangrijke dingen haar zelve en hare werkzaamheden betreffende.

Vooreerst dan wijst zij op hare tegenwoordige samenstelling. Had zij in het vorige jaar de aftreding van haren *praezes*, dr. *H. P. Timmers Verhoeven*, van haren secretaris, dr. *G. Ruitenschild*, alsmede van den heer *J. H. de Dompierre de Chaufepié* te betreuren, met leedwezen zagen de overblijvende leden die verdienstelijke medebroeders afscheid nemen, maar verheugden er zich in, dat de hoogleeraar *van Hengel* zich nog bewegen liet, om bij hen te blijven. Zij hadden den eerwaardigen grijsaard, wien de Indische belangen zoo na ter harte gaan, niet dan zeer noode gemist. Met de nog altijd on vervulde plaats van den heer mr. *Vaillant*, bestonden er nu vier vacaturen, en op voordragt der commissie werden nu bij verschillende Koninklijke besluiten nieuwe leden en functionarissen benoemd, zoodat de Commissie alsnu op deze wijze is zamengesteld: *F. de Willigen*, predikant te 's Gravenhage, president, dr. *J. C. Zaalberg Pz.*, predikant te 's Gravenhage, secretaris, *K. N. Meppen*, predikant te 's Gravenhage en secretaris der Evangelisch-Luthersche Synode, vice-president, dr. *W. A. van Hengel*, oud-hoogleeraar te Leiden, *P. Jeskel*, oud gouverneur der Molukken te 's Gravenhage, *S. F. van*

Hasselt, secretaris der Nederlandsche Hervormde Synode te 's *Gravenhage* en *H. L. Oort*, predikant te 's *Gravenhage*.

Ofschoon de commissie in haar medelid *Jeekel* eenen man mogt vinden, die met de Oost-Indische toestanden bekend was, koesterde zij toch den wensch, dat er nog meer mannen, die met de *Indien*, en voornamelijk een, die met de *West* bekend was, aan haar mogten worden toegevoegd. Bij de voordragt ter vervulling der twee laatste vacaturen was zij echter gebonden aan art. 7 van het Koninklijk besluit van 7 December 1820 n°. 113, waarbij bepaald wordt, dat er ten minste vijf dienstdoende predikanten en onder deze de *Secretaris* van de Synode der Nederlandsche Hervormde kerk toe behooren moeten, en ofschoon dat getal vijf thans wel stilzwijgend tot vier mogt reduceerd worden, nu de *Secretaris der Synode*, naar de tegenwoordige kerkelijke bepalingen geen dienstdoend predikant meer wezen kan, zoo bleef het desniettemin onmogelijk nog een Oost-Indisch ambtenaar voor te dragen. Daarom vestigde de Commissie haar oog op art. 10 van gemeld Koninklijk besluit, waarbij van *buitengewone leden* of *consulenten* gesproken wordt. Zij bezat nog wel een paar waardige mannen met dien titel bekleed, de beide rustende predikanten *Dermout* van 's *Hage* en *Lenting* van *Zeist*, maar deze beide zijn hoog bejaard, en om alle deze redenen verzocht zij dus den Minister aan Zijne Majesteit den Koning de benoeming van een tweetal nieuwe Consulenten voor te dragen, daarbij bescheidenlijk verklarende, dat het haar aangenaam zou zijn, indien daartoe mogten benoemd worden de heeren *J. D. van Herwerden*, oud-resident op *Java* thans te 's *Hage* woonachtig, en jhr. *I. J. Rammelman Elsevier*, oud gouverneur van *Curaçao* en thans adviseur voor de West-Indische zaken bij het Departement van Kolonien, wonende te *Delft*. Met blijdschap ontving zij aldra berigt van de aanstelling der beide heeren, en met reden hoopt zij, dat de verbinding van deze beide met de *Indien* bekende en in het welzijn der Indische kerken hoogelijk belangstellende mannen eene groote aanwinst zoowel voor onze Commissie als voor de Indische kerken zal zijn.

En uit deze en uit meer dan ééne reeds vermelde bijzonderheid blijkt duidelijk, hoe zeer de Hooge Regering gereed is, om het welzijn der Indische kerken te bevorderen, en dat zij bepaaldelijk onze Commissie met haar vertrouwen vereert en geneigd is om haar in hare werkzaamheden te ondersteunen en haren invloed te verheffen.

Maar er is meer.

Een aangenaam blijk van welwillendheid der Hooge Regering mogten wij ontvangen, toen bij Koninklijk besluit van Junij 1859, de aan de Indische Commissie toegelegde som van f 600 tot bestrijding van hare onkosten enz. met f 400 werd verhoogd. Maar van grooter gewigt was een plan van den Minister van Kolonien tot verbetering van het lot der Oost-Indische predikanten. 't Werd ons ten fine van consideratie en advies medege-deeld en wij hebben onder dankzegging aan Zijne Excellentie voor zijne uitstekende bedoelingen, van door verhooging zoowel van de gratificatie bij vertrek naar en vestiging in Indie als van de tractementen zelve en pensioenen het lot der Oost-Indische predikanten te verbeteren en de Evangeliebediening in de Kolonien uitlokkender te maken voor jeugdige mannen van talent en bekwaamheid, eene uitgebreide en gemotiveerde memorie omtrent deze zaak ingediend en daarbij niet alleen voorstellen omtrent de Oost-Indische predikanten gedaan, maar bepaaldelijk ook het lot der karig bezoldigde predikanten in *Nederlandsch West-Indie*, met name op de eilanden, aan de vrijgevege belangstelling der Regering aanbevolen. Zijn deze consideratien mede welwillend ontvangen, de gansche zaak is nog aanhangig, maar terwijl

in den laatsten tijd reeds werkelijk aan enkele West-Indische predikanten eene vermeerdering van inkomsten vergund is, hopen wij op goede gronden, dat dit jaar of anders zeker het volgende een jaar van gewigt en zegen voor de Indische predikanten en predikantsbediening worden zal.

Hoezeer de Regering onze Commissie wil in staat stellen om met vrucht te arbeiden en aan de oude klagten, over hare weinige bekendheid met de Indische toestanden, een einde te maken, kan ook uit het volgende blijken.

Sedert jaren was bij de Commissie niet ontvangen het Jaarlijksch Verslag, door het protestantsche kerkbestuur in *Oost-Indie*, volgens art. 24 van het Reglement, goedgekeurd bij Koninklijk besluit van den 28sten October 1840, n°. 57, uit te brengen. In 1848 werd de vraag, aan welke autoriteit dat verslag moest worden gerigt, door de Regering beantwoord met de kennisgeving aan den Gouverneur-Generaal van *Nederlandsch Oost-Indie*, dat het verslag aan de Commissie tot de Protestantsche Kerken in *Nederlandsch Oost- en West-Indie* moest worden uitgebragt. Daaraan niet voldaan zijnde, werd de Gouverneur-Generaal, in 1851, door de Regering uitgenoodigd, om de aandacht van het Protestantsche Kerkbestuur te *Batavia* te vestigen op de wenschelijkheid, dat het geregeld aan zijne verplichtingen ter voorschrevene zake voldoen mogt. Daarop werd er een verslag over 1848 ingezonden, zoodat dat over 1847 ontbreken bleef. Op de aanmerkingen bij het Departement van Kolonien gemaakt, omtrent het onbeduidende van dat verslag, ontving men uit *Indie* het voorstel, om het verslag om de drie jaren in te dienen. Eerst adviseerde onze Commissie daarop gunstig, maar later kwam zij op haar advies terug. De Regering berigtte toen naar *Indie*, dat men op een jaarlijksch verslag bleef rekenen. Den 12den October 1853 werd er dan ook een bij den Gouverneur-Generaal ingezonden, over de jaren 1849 en 1850, hetwelk door dien Landvoogd is gevoegd bij het algemeen administratief-verslag over 1852. Doch sedert dien tijd zijn er geene afzonderlijke verslagen meer bij het Departement van Kolonien ingekomen, anders dan die zeer korte berigten, welke te vinden zijn in de Regeringsverslagen van jaar tot jaar aan de Staten-Generaal uitgebragt, doch van welke geene mededeeling aan onze Commissie gedaan werd.

Nu echter ontvingen wij, op verzoek van den Minister van Kolonien aan het Departement van Eeredienst, de jaarlijksche Regeringsverslagen over 1849 — 1856 ter inzage, met vriendelijke aanwijzing van de bladzijden, die daarin op de Indische kerken betrekking hebben, en de bijgevoegde verzekering dat de Minister van Kolonien bereid is, om den Gouverneur-Generaal van *Nederlandsch-Indie* de noodige voorschriften te geven, indien wij van oordeel mogten zijn, dat door deze berigten in het Regeringsverslag niet voldaan wordt aan het bovenvermelde voorschrift van art. 24 van het Reglement van 28 October 1840, terwijl ons tevens gevraagd werd, wat onze zienswijze en onze wenschen zijn.

Wij zijn der Regering dankbaar voor deze aangename mededeelingen en welkome uitnoodiging. Welke onze zienswijze zij omtrent de korte en onbeduide verslagen door het Indisch kerkbestuur tot dus verre aan de Regering gezonden, behoeft geene verklaring en wij zijn nu denkende over een voorstel aan de Regering, dat geschikt schijnt om deze aangelegene zaak op eenen geregelden voet te brengen.

Wat nu ook hiervan worde, nu de Regering uit eigene beweging deze zaak zoo ernstig ter harte nam, en overigens zoo zeer bereid is om een gunstig oor aan onze wenschen te leenen, mogten wij dus wel op *zeer goede* gronden in den aanvang van ons verslag ver-

klaren, dat de tijd des geklags over de armoede en dorheid van de jaarlijksche verslagen onzer Commissie welhaast voorbij zal zijn. Ware het anders, men zal er ons dan althans in billijkheid geen verwijt van kunnen maken.

En nu spoeden wij ten einde, bijna beducht, dat men ditmaal over onze *uitvoerigheid* zal klagen.

Alleen nog het volgende.

In onze vergadering van 5 Mei hebben wij na afgelegd zeer voldoende examen als zendelingen erkend en met plegtige oplegging der handen geërdend de heeren *Carel Poensen*, *Cornelis Johannes van de Liefde*, *Ale Visser* en *Johannes Albert Traugott Schwarz*, allen kweekelingen van het Nederlandsch zendelingennootschap te Rotterdam, en in tegenwoordigheid van eene Commissie uit de bestuurderen van dat genootschap geëxamineerd. Na de bevestiging is hun daarvan acte verleend.

Te gelijk met deze zendelingen ordenden en bevestigden wij den heer *G. W. Smits*, candidaat tot de Heilige Dienst bij het provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*, tot predikant bij de Zuid-Afrikaansche republiek, waartoe hij wettig beroepen was. Wij deden zulks op verzoek en ten overstaan der Amsterdamsche Commissie ter behartiging van de godsdienstige belangen der Zuid-Afrikaansche republiek.

Den 7den Maart jl. hadden wij mede reeds zulk eenen predikant voor de Zuid-Afrikaansche republiek bevestigd, namelijk, den heer *Adriaan Jacob Begemann*, candidaat bij het provinciaal Kerkbestuur van *Utrecht*. Deze bevestiging geschiedde echter in eene openbare godsdienstoefening, waarbij de heer *J. W. Haverkamp Begemann*, predikant te *Gouda*, voorging, predikende over den bij de Nederlandsche Hervormde gemeente te *'s Gravenhage* voor dien avond bestemden lijdens tekst, Luk. XXII: 54b—62. Na de preek en de beantwoording der vragen werd het werk der bevestiging verrigt door den voorzitter onzer Commissie, aan wiens hartelijke toespraak de president der Amsterdamsche commissie, de heer *G. W. van Limburg Brouwer* nog een woord van ernst en liefde toevoegde.

En nu eindigen wij Gods zegen over onze pogingen eerbiedig inwachtende bidden wij dien af over de Hooge Regering en de Hooge Kerkvergadering van *Nederland*, terwijl de gansche Protestantsche kerk in 't Moederland zoowel als in de Indien, meer en meer gefundeerd en opgebouwd in Christus, vol zij den Heiligen geestes, en in dien geest ook de gemeenschap der heiligen vinde.

Aldus gerapporteerd enz.

's Gravenhage, den 5den Mei 1866.

F. DE WILLIGEN, *President*.

J. C. ZAALBERG Pz., *Secretaris*.

BIJLAGE E.

Aan de Hoog Eerwaarde Synode der Nederlandsche Hervormde Kerk,
bijeengekomen te 's Gravenhage op 4 Julij 1860.

HOOG EERWAARDE HEEREN!

Ons begevende tot de vervulling der aangename taak, om U, naar gewoonte, eenig verslag van onze werkzaamheden te geven, beginnen wij met de aanmerking, dat, waar de zaken haren gewonen loop hebben en er zich in de aangelegenheden, voor welke men te zorgen heeft, niet veel belangrijk nieuws voordoet, het jaarlijksche verslag, ook omtrent vrij uitgebreide en gewigtige werkzaamheden niet veel anders dan de herhaling van vorige verslagen kan zijn. Die herhaling vindt gij voorzeker goed dat wij U en ons zelve besparen; en gij vergunt ons dus U te verwijzen naar onze laatste verslagen; vooral naar dat van voor twee jaren waarin wij ons bevljgt hebben U een zooveel mogelijk volledig overzicht te geven van den toestand en de behoeften der Waldenzen en van onze bemoeijingen om in deze te voorzien.

Tot herinnering en aanvulling nemen wij de vrijheid Uw Hoog Eerw. hierachter een afdruk te laten volgen van ons „Berigt aan vrienden en begunstigers der Waldenzen” in het laatst’ des vorigen jaars uitgereikt, behelzende eene schets van den stand der zaken in de valleijen, gelijk die op dat tijdstip was. Wat ons sedert gebleken is, worde hier verder bijgevoegd.

Het godsdienstige leven onder de Waldenzen kenmerkt zich eer door vóór- dan door achteruitgang. In vergelijking van andere Christenbevolkingen mag men het zelfs, althans ten opzichte van sommige kenmerken, zeer gunstig noemen. Op eene bevolking van 22 duizend zielen, tellen de Zondag-morgen godsdienstoefeningen door elkander 7,350 kerkangers; die in den namiddag 1800. De 31 Zondagscholen worden door 1,090 kinderen bijgewoond. Terwijl het getal dergenen, die belijdenis des geloofs hebben afgelegd, 9,940 bedraagt, is dat der Avondmaalgangers, bij elke Avondmaalviering gemiddeld 7,650 geweest. Gedurende den afgelopen winter zijn er wekelijks, op de gewone werkdagen 48 bidstonden (reunions de prières) gehouden. De opkomst tot dezelve is zeer getrouw geweest. Het Bijbellezen en het morgen- en avondgebed blijft bij de meeste der 4,732 huisgezinnen in zwang en in eere, meest echter bij de afzonderlijke familie-leden. Slechts bij 392 huisgezinnen heeft de gemeenschappelijke godsdienst geregeld plaats. De Synode (in Mei II.) heeft bepaald, dat er in de verschillende parochiën opzettelijke predikdiensten zullen gehouden worden, door predikanten te dien einde door de *Table* aan te wijzen inzonderheid tot verhoogde belangstelling in de Evangelie-verspreiding in *Italie*.

De staat van het lager onderwijs blijft gunstig. Slechts bij zeer zeldzame uitzondering vindt men er onder het jongere geslacht, die lezen noch schrijven kunnen. Wij blijven de Waldenzen ondersteunen in hunne pogingen, om de onderwijzers der gehuchten-scholen aan eene betere en meer eenparige leer-methode te gewennen, alsmede in het aanbouwen en verbeteren van schoollocalen. De nu geheel voltooide vergrooting van het welbekende *pensionnaat* beantwoordt aan het doel. Met onze medewerking zijn er beurzen opgericht, ten behoeve van onbemiddelde landmeisjes van goeden aanleg, die aldaar tot schoolhouderessen voor de meisjes-dorps-scholen wenschen te worden opgeleid.

Overigens schijnt bij de jongelingen de lust, om tot het onderwijzersvak te worden opgeleid, niet zeer groot. Evenzoo is er eene merkbare afneming in het getal dergenen, die de scholen voor het middelbaar en hooger onderwijs bezoeken. Wat hiervan de reden zij, het geringe voordeel, 'twelk het geven van onderwijs aanbiedt? de alsnu geboren gelegenheid, om elders in Italie op meer winstgevende wijze bij den handel of de administratie geplaatst te worden? of welke andere oorzaak, is nog niet genoegzaam gebleken. De *Table* doet deswegens onderzoek. Wij hebben haar verzocht, ons van hare bevinding mededeeling te doen.

De Waldenzer Synode in Mei l. l. te *Pomaret* gehouden heeft een vrij gewichtig besluit genomen. Ten einde de Evangelisatie van *Italie*, zonder achterstelling van de inlandsche belangen der Waldenzer gemeenten, op uitgebreidere schaal te kunnen voortzetten, heeft de Synode de bezorging dier Evangelisatie, tot nog toe aan de *Table* verbleven, van de werkzaamheden van deze laatste afgescheiden, en aan een afzonderlijk *Comité d'Evangelisation* opgedragen. Aan het hoofd van dit comité is de Eerw. *J. P. Revel*, de modérateur gedurende het afgelopen jaar en hoogleeraar bij de Théologische school, geplaatst. De *Table* is vernieuwd onder voorzitting van den vroegeren modérateur den Eerw. *B. Malan*, predikant te *la Tour*. Wij verheugen ons over die splitsing. De oudste en eigenlijke belangen der Waldenzer kerk behooren op geenerlei wijze noch om welke reden hetzij, schade te lijden. En dit gevaar was te vreezen, indien het niet reeds bestond. De reeds levendige geestdrift der meeste en invloedrijkste Waldenzer leeraars en opzieners voor de Evangelisatie van Italie, is tengevolge der politieke gebeurtenissen gedurende het laatste jaar, nog toegenomen. Een voorstel, om de theologische school te *la Tour* gevestigd, naar *Florence* en wel reeds nog in dit jaar over te brengen, is door de Synode onder levendige toejuiching met bijna algemeene stemmen aangenomen. Men hecht aan dezen maatregel ongemeen groote waarde „In koelen bloede (zoo schrijft ons de *Table*)” en ver van het tooneel der gebeurtenissen beoordeeld, kan deze maatregel onvoorzigtig, zelfs roekeloos schijnen. Wij voor ons kunnen dien niet anders beschouwen dan als de ernstige vervulling van den altijd liefderijken wil van onzen God.” Voor de Theologische school hebben de Waldenzen ons nimmer subsidie gevraagd. Zij zijn buitendien vrij in den hunne. En wij zijn ver van het tooneel der gebeurtenissen verwijderd. Wij schorten dus ons oordeel over den genomen maatregel op. Als wij echter bedenken, dat de Theologische school eene inrigting is, die voor het oogenblik niet meer dan twee Professoren met vier studenten telt; dat zij zich alsnu geheel afzondert, zoowel van de goede inrigtingen tot hooger onderwijs te *la Tour* in het hart der valleijen, waartoe zij als een intégrérend deel behoorde, als van de oud godsdienstige Protestantsche atmosfeer, die aldaar heerschende is; dat zij te *Florence* alleen met eigene hulpmiddelen Evangeliedienaars zal moeten vormen. te midden

der fijne Italiaansche beschaving, wier geest wel niet in de eerste plaats godsdienstig en nog minder verlicht Evangelisch zal wezen; — dan bekennen wij niet te kunnen inzien, welke vruchten men zich van de overplaatsing kan belooven. Het kan zijn dat men de inrigting, tot hiertoe voornamelijk eene kweekschool voor leeraars onder de Waldenzen, nu verder in de eerste plaats tot eene zendingschool voor de Italiaansche Evangelisatie wil doen strekken; maar ook dan nog blijft er veel te vragen over. De ophelderingen, die de *Table* ons, op ons verzoek, niet zal weigeren, zullen welligt meer licht over de zaak doen opgaan.

Aangaande de Evangelisatie hebben wij onze beschouwing meermalen, laatst in ons bericht (blzz. 14—16) doen kennen. De volgende bijzonderheden zijn ons later medegedeeld.

Een der grootste bezwaren is het gebrek aan *geschikte* arbeiders. Ongeschikte doen er zich in menigte voor; maar door eene tienjarige ondervinding geleerd, wil men zich liever voor alsnog tot een klein getal mannen bepalen, dan er in dienst te nemen, wier Evangelie-kennis en waarachtige zedelijkheid niet boven allen twijfel verheven zijn. Ook heeft men met geldelijke moeilijkheden te kampen gehad. Er is echter tijdige en genoegzame hulp gekomen. En de loopende uitgaven ten bedrage van ongeveer 30,000 francs, behalve eene som van ruim 20,000 fr. voor gebouwen te *Turijn* en te *Genua*, zijn gedekt kunnen worden. Op die gebouwen, en op die van *Nice* blijft echter nog een schuld rusten van fr. 73,000. Uit *Engeland* en *Schotland* komen steeds ruime giften en blijven zij bij voortduring toegezegd.

Te *Turijn* neemt het getal der Italiaansche gemeente niet toe. Een afwisselend gehoor van eenige honderden personen, meestendeels bij de Evangelisten onbekend, blijft desniettemin de predikdienst bijwonen. De zendingscholen worden door Roomsche kinderen vrij druk bezocht. De soepuitdeeling, welke zij des winters ontvangen, moge hiertoe het hare bijdragen. De indrukken en gezindheid jegens de Protestanten, die de kinderen van die zorg voor hunnen geest en ligchaam ontvangen, zullen echter voorbijgaande noch onvruchtbaar zijn. Men verheugt zich aldaar den ijverigen en ervaren *Meille* aan het hoofd der zending te bezitten, althans nadat men, bij gebrek aan arbeiders, gedwongen is geweest zijnen ambgenoot *Bibet* naar elders over te plaatsen.

De nieuwe kleine gemeente te *Courmayeur* blijft zich staande houden. In de naburige stad *Oiste* is, met goedkeuring der overheid, eene veertiendaagsche predikdienst begonnen, die door een zestigtal hoorders wordt bijgewoond.

Te *Tavale* blijft de kleine gemeente mede op dezelfde hoogte. Het is de woonplaats der bekende familie *Cerighini*, van welke vier leden als colporteurs werkzaam zijn, zoo in *Lombardije*, als in de *Romagnes* en in *Toscane*. *Tavale*, evenmin als de kleine zending-posten te *Casal*, te *Voghera* en te *Alexandrie*, kan men wegens gebrek aan personeel door vaste Evangelisten doen bedienen. Uit *Turijn* en *Genua* tracht men zoo goed mogelijk in de dienst te voorzien.

Te betreuren is het, dat men om dezelfde redenen de zendingpost te *Milaan* onvervuld moet laten. Indien de eerw. *Appia*, die geoordeeld heeft zijne standplaats te *Pignerol* niet te moeten verlaten, had kunnen besluiten om eene beroeping door de Duitsch-Zwitsersche gemeente te *Milaan* op hem uitgebragt aan te nemen, dan ware door zijne ijverige bemoeijng het Italiaansche zendingwerk aldaar wel tot stand gekomen. Nu is de arbeid te *Milaan*, ook door de weinige geschiktheid van eenen hulp-Evangelist,

niet gelukkig geslaagd. Twee Waldenzer militairen houden er inmiddels godsdienstige bijeenkomsten.

Te *Genua* bestaat de zending-gemeente uit 100 volwassenen en 50 kinderen; 120 à 150 hoorders wonen de godsdienstoefeningen bij. Het getal der schoolkinderen is in de laatste maanden van 15 tot 35 geklommen, waarvan sommigen tot de Roomschen behooren. „Klein getal, en voor eene zoo groote stad, — zegt het rapport — „toch is er „vooruitgang.”

Met leedwezen nemen de Waldenzen afscheid van hunnen zendingpost te *Nice*, daar deze stad nu aan *Frankrijk* behoort. Echter is er aldaar aan eene Italiaansche prediking zeer geringe of zelfs geene behoefte. En in de Fransche dienst zal genoegzaam door *Frankrijk* zelf kunnen worden voorzien.

Te *Florence* daarentegen gaat de dienst onder leiding van den Eerw. *Coucouide* geregeld voort. In den exceptionelen toestand waarin *Toscane* verkeert, is de godsdienstvrijheid aldaar nog niet wettig erkend. Men heeft er wel eens last van de kwellende tusschenkomst van ondergeschikte ambtenaren. Maar het hooger gezag legt aan de Evangelie-prediking geene overgroote moeilijkheden in den weg. De opkomst bij de godsdienstoefening is niet onbelangrijk en de Bijbelverspreiding overvloedig.

Te *Pisa* en te *Livorno* hadden reeds voor eenige jaren eenige vreemdelingen en ingezetenen zich tot eene vrije Evangelie-belijdenis onderling vereenigd. De hulp der Waldenzen ingeroepen zijnde, is de Eerw. *Ribet*, een der Evangelisten van *Turiyn*, derwaarts gezonden. De godsdienstige bijeenkomsten aldaar bestaan uit 40 à 50 personen. Te *Pisa* houden zij stand. Maar te *Livorno* zijn zij gestoord en is het bedehuis gesloten geworden, zonder dat men tot nu vrijheid tot wederopening van de regering heeft kunnen verkrijgen.

„De voortgang van ons zendingwerk” zegt het rapport ten slotte, „is niet zoo snel „geweest als wij het gewenscht zouden hebben, en onze vrienden het verwacht hadden. „Toch zouden wij ons aan ondankbaarheid schuldig maken, indien wij het goede mis- „kenden, dat de Heer door ons verrigt heeft, zoo tot uitbreiding, als vooral tot bevestiging „van dit werk.”

De Waldenzer-kolonien in *Zuid-Amerika*, *Oost-Rosario*, *Uruguaij* (zie berigt pag. 12, 13) krijgt aldaar meer en meer vasten voet. Met de bijeengebragte hulp heeft de Table aan de uitgewekenen aldaar eenen leeraar en eenen onderwijzer kunnen toezenden. De Eerw. *Morel* is in het begin des jaars tot hen vertrokken, en van zijne goede aankomst heeft men reeds het verblijdende berigt. Verscheidene Waldenzer huisgezinnen hebben hem vergezeld en nog anderen zijn voornemens hem te volgen. De vestiging dier protestantsche volkplanting uit brave en nijvere lieden bestaande, in eene der meest gezonde en vruchtbare streken van *Zuid-Amerika*, te midden eener niet dicht op een gehoopte, en niet kwalijk gezinde bevolking van oud Spaansche colonisten, die met het juk van het moederland ook deszelfs somberen inquisitie-geest schijnen te hebben afgelegd, kan belangrijke gevolgen hebben.

Hiernevens ontvangen Uw Hoog Eerw. een afschrift der quitantie van onze subsidie ten vorigen jare aan de Table Vaudoise overgemaakt, ten bedrage van fr. 21051.80, behalve nog eene som van fr. 800 waarvan fr. 600 voor het ziekenhuis (Refuge) te *Turyu*, welke niet op de quitantie voorkomt.

Bij de subsidie voor dit jaar, 't welk wij dezer dagen overmaken, gaat eene gift van 52 francs, ons door het *Beemster-hulpgenootschap voor in- en uitwendige zending* ter

hand gesteld, bepaaldelijk voor de Evangelisatie in *Lombardije*. Evenzoo heeft, broeder *van Herwerden* (in wiens medewerking wij ons, gelijk in die van broeder *Pijzel* voortdurend mogen verheugen) eene gift van 50 gulden voor de Evangelisatie in *Italië* van wege het Bijbelgenootschap te *Sneek* ontvangen.

Wij nemen de gelegenheid waar, om te verklaren, dat wij altijd in de gelegenheid zijn om giften voor de Italiaansche Evangelisatie over te maken en ons zeer gaarne daarmede belasten. De gelden worden, op verzoek der Waldenzer Synode, aan het *comité d'Évangélisation* in handen gegeven, hetwelk ze voor het bepaalde doel, ten algemeenen en meesten nutte, onder verantwoording aan de Synode, besteedt.

De bijdragen ons ten gevolge onzer oproeping in 1858, uit verschillende gemeenten van ons Vaderland, toegezegd, hebben wij ook dit jaar geregeld mogen ontvangen, hier en daar met nog eenige giften vermeerderd.

Ons blijft over Uw Hoog Eerwaarden dank te zeggen voor de gift, die gij verleden jaar ten behoeve onzer Waldenzen hebt afgezonderd. Uwe belangstelling in die geloofsbroeders kennende vertrouwen wij, dat wij die liefdegave onzer Synode voortdurend voor hen zullen mogen ontvangen.

Aanvaardt, Hoog Eerwaarde heeren en broeders! de verzekering onzer eerbiedige en broederlijke hoogachting.

Amsterdam, den 12den Julij 1860.

*Het comité der Waalsche gemeenten voor de zaken der Waldenzen
in de valleijen van Piemont.*

Uit aller naam,

P. J. J. MOUNIER, *President*.

EXTRACT uit de quitantien der Evangelische Kerken in de valleijen van Piemont, wegens de subsidie aan dezelve in 1859 door de Commissie der Waalsche Kerken in het Koninkrijk der Nederlanden voor de zaken der Waldenzen gezonden.

	ARMEN.	SCHOLEN.	TOTAAL.
Gemeente Rosa	L. 72.00	L. 310.00	
" Bobi	150.00	399 00	
" Villar.	162.00	490.00	
" Latour	144.00	371.00	
" Angrogne	198.00	552.00	
" St. Jean.	150.00	457.00	
" Prarustin.	156.00	642.00	
" St. Germain.	84.00	486.00	
" Pramol	72.00	468.00	
" Pomaret	108.00	942.00	
" Ville Sèche.	144.00	820.00	
" Maneille	30.00	407.00	
" Massel	60.00	495.00	
" Rodoret	26.00	408.00	
" Praly	52.00	529.00	
	L. 1608.00	L. 7777.00	L. 9385.00
Drie dekens 1ste klasse de heeren Gay, Peyrot, Vinçon à 120			360.00
Transporteren			L. 9745.00

	ARMEN.	SCHOLEN.	TOTAAL.
Per transport	L. 9745.00
Twee dekens de heeren Monastier en Bonjons à 90.	180.00
Vier emeriti predikantenten, Gay, Peyrot, Vinçon, Monastier à 240.	960.00
Mevrouw de wed. Peyran	100.00
idem Rostaing	60.00
idem Jahier Rostaing.	60.00
idem Peyrot Rostaing	60.00
Het gasthuis der Waldenzen.	3000.00
Latijnsche school	1000.00
Den rector A. Monastier.	200.00
Emeriti regenten.	100.00
Normaal-school	500.00
Instituut voor jonge jufvrouwen	300.00
Vergrooting van het gebouw des Instituuts.	4000.00
Onderwijs der methode	300.00
School te Pignerol.	150.00
Huur van een gebouw te Wille Sèche	100.00
Te gemoetkoming den student A. Rostaing.	100.00
Reiskosten naar Turin	72.00
Vergoeding van de jaarbelasting der predikanten.	64.80
			L. 21051.00

Voor extract conform,
PASSAVANT, 99.

BERIGT aan vrienden en begunstigers der Waldenzen.

1859.

Ons aanzoek ten behoeve der Waldenzen, op het laatste des vorigen of in het begin dezes jaars, ter kennis hunner Nederlandsche geloofsgenooten gebragt, is, Gode zij dank, niet onverhoord gebleven. — Wel hebben wij niet overal, meest wegens de vele eigene behoeften waarin moest worden voorzien, naar wensch mogen slagen. Op twee en veertig plaatsen echter, hebben de Broeders tot welken wij ons gewend hadden, zich de zaak met goed gevolg aangetrokken; zelve of in vereeniging met meer, hebben zij een beroep op de welgezinden in de plaats hunner inwoning gedaan. En op die wijze hebben de midelen tot hulp der Waldenzen aanwezig, eene onmisbare en hoogstverblijvende, al is het ook nog niet geheel toereikende vermeerdering bekomen.

Wij laten hier de opgave volgen, van hetgene ons door onze Broeders Correspondenten, zoo aan giften in eens als aan jaarlijksche contributiën, is toegezonden.

	Giften in eens.	Jaarl. Contr.
<i>Alkmaar</i>	f 46.00	f 14.50
<i>Almelo</i>	51.65	
<i>Amsterdam</i>	6,449.62 ^s	675.70
<i>Apeldoorn</i>	78.74	
<i>Arnhem</i>	367.50	42.50
<i>Assen</i>	91.81	16.00
<i>Bennekom</i>	13.07 ^s	
<i>Bommel</i>	27.71	
<i>Breda</i>	45.00	5.50
<i>Dordrecht</i>	560.00	192.00
<i>Goes</i>	19.50	25.00
<i>Gorcum</i>		5.00
<i>'s Gravenhage</i>	738.00	
<i>Groningen</i>	338.62 ^s	78.50
<hr/>		
Transporteren f	8,827.23 ^s	f 1,054.70

	Giften in eens.	Jaarl. Contr.
Per transport <i>f</i>	8,827,33 ⁶ <i>f</i>	1,054.70
<i>Harderwijk.</i>	12.50	11.00
<i>Harlingen</i>	143.87 ⁶	68.50
<i>Heicop</i>	20.00	
<i>'s Hertogenbosch</i> , Waalsche gemeente	16.50	
<i>Hoewelaken.</i>	8.00	
<i>Kampen</i>	85.00	
<i>Leiden</i>	131.86	102.10
<i>Maastricht</i>	50.00	
<i>Middelburg</i>	141.50	84.50
<i>Nieuwerkerk a/d IJssel</i>	18.52	
<i>Nijmegen</i> , Waalsche gemeente	180.00	
" Evangelische Maatschappij	10.00	
<i>Oisterwijk</i>	20.00	
<i>Renkum en Heelsum</i>	48.55	
<i>Rotterdam</i>	516.17 ⁶	83.50
<i>Schiedam</i>	137.40	43.00
<i>Sneek</i>	10.00	
<i>Soeren</i> , (Buurtschap <i>Hooge</i> -) eenige jeugdige lidmaten.	4.50	
<i>Utrecht</i>	384.00	283.00
<i>Velp.</i>	200.00	3.00
<i>Vlaardingen</i>	20.29 ⁶	
<i>Vlissingen</i>	3.09	
<i>Voorburg</i>	302.00	
<i>Wageningen</i>	75.90 ⁶	
<i>Winschoten</i>	11.25	4.00
<i>Wijhe.</i>	24.75	
<i>Zierikzee</i>	56.00	
<i>Zutphen</i>	47.50	11.00
<i>Zwolle</i> , Waalsche Gemeente	78.85	8.00
	<i>f</i> 11,585.25 ⁶	<i>f</i> 1,756.30
	2	

Ten gevolge van deze milddadigheid heeft de hulpverleening aan de Waldenzen dit jaar onbekrompen kunnen zijn, en hebben wij, ook voor het vervolg, toezeggingen kunnen doen voor het ondernemen van belangrijke zaken, waaraan, hoe noodzakelijk die toezeggingen mogten wezen, zonder de verkregene en duurzame vermeerdering onzer hulpmiddelen niet had kunnen worden gedacht. — Dankbaar voor de verleende hulp, voldoen wij dan nu ook met blijdschap aan onze belofte, om aan onze gevers en verdere belangstellenden eenig berigt te doen toekomen omtrent degenen, wier belangen zij ter harte hebben genomen en zij voortdurend willen blijven bevorderen.

In hunne aloude en geliefde bergstreek bezuiden *Savoie*, naast aan *Frankrijk* grenzende, vindt men de Waldenzen in ongeveer 150 dorpen en gehuchten verspreid, met elkander zestien parochiën uitmakende, waarvan *La Tour* de hoofdplaats is. Sedert de middeneeuwen vormen zij daar een zeer eigenaardigen volksstam, onwrikbaar gehecht aan zijne godsdienstige belijdenis, die zich reeds vóór de hervorming van het Roomsche kerkgeloof zeer gunstig onderscheidde, en deswegens door de omringende Fransche en Italiaansche bevolkingen verstooten, vijandig behandeld en herhaaldelijk door de bloedigste vervolgingen geteisterd werd. Na het ophouden van deze, niet dan met weezin geduld en op velerlei wijze verdrukt, van het volksleven rondom uitgebannen, was hun de vrije ontwikkeling hunner industrie, de toegang tot de bronnen van algemeene welvaart, ja zelfs grondbezit ontzegd. Alzoo binnen zich zelven ingesloten, zijn zij daardoor te meer aan zich zelven gelijk gebleven, en is hun maatschappelijk leven een uitvloeisel van hun kerkelijk en godsdienstig leven en in den grond daarmede eenzelvig geworden. Eenvoudig, braaf, geduldig en werkzaam hebben zij meest door veldarbeid, in hunne eerste nooddrift, schoon niet zonder vele ontberingen, kunnen voorzien. Maar het is alleen door de Christelijke hulp, hun inzonderheid uit *Engeland* en *Nederland*, later ook uit *Noord-Amerika*, verleend, dat het hun mogelijk is geweest op eene geregelde wijze voor hunne zedelijke en godsdienstige belangen te zorgen.

Sedert 1848 is de maatschappelijke ban, die op hen drukte, opgeheven. Maar men make zich geene te groote denkbelden van de verandering hierdoor te weeg gebragt. Burgerlijk zijn zij met de overige Piemontezen gelijk gesteld; maar wat hun kerkelijk leven betreft, waarmede nu sinds eeuwen hun burgerlijk en huiselijk leven nauw samenhangt, zijn zij slechts geduld. Nog zeer onlangs is het hun door de Hooge Regering uitdrukkelijk aangezegd, dat zij, ten aanzien hunner godsdienst, volgens de constitutie des lands, niet meer dan getolereerd zijn en dat hunne leeraars niet met de Roomsche geestelijkheid kunnen worden gelijk gesteld. Op dien grond is dan ook hun ernstig aanzoek tot aanstelling van veldpredikers voor de vele Waldenzer soldaten in het Piemon-tesche leger geweigerd. Het moet niettemin dankbaar erkend worden dat de Piemon-tesche regering, gedurende den kortstondigen doch bloedigen oorlog, de meeste bereidwilligheid getoond heeft om aan de Waldenzer Evangeliedienaars den vrijen toegang tot de militaire hospitalen en ambulances te verzekeren. Naar hetzelfde beginsel wordt dan ook aan de Waldenzen, schoon zij hun geëvenredigd aandeel dragen in de lasten van den Staat, slechts zeer geringe onderstand, en dit nog bij gunstige uitzondering, voor hunne godsdienstige belangen verleend.

Onder de leiding der Synode en der Table Vaudoise, die de Synode na het sluiten harer jaarlijksche zitting vertegenwoordigt, en met de onmisbare geldelijke hulp der buitenlandsche Christenvrienden, houdt het kerkelijk-maatschappelijke leven der Waldenzen zijn geregelden gang.

Elk der 16 Parochiën heeft haren predikant, in wiens tractement voor een aanzienlijk gedeelte door *Engeland* wordt voorzien. Toelagen voor de meer bejaarden en de emeriti onder hen, als ook voor hunne weduwen en weezen, worden jaarlijks door *Nederland* verstrekt.

Ook voor de geheel behoeftigen in elke gemeente, vooral in het barre jaargetijde, moet de onderstand voornamelijk uit den vreemde komen. *Nederland* draagt hiertoe aanzienlijk bij.

De ziekenverpleging vereischt mede voorziening. Voor ruim dertig jaren zijn er te *La Tour* en te *Pomaret*, aan de beide uiteinden der valleijen, ziekeninrigtingen tot stand gebracht, van waar geneeskundige hulp in de verschillende parochiën kan worden verleend, en waarin de zieken tot geheele verpleging worden opgenomen. Door gelden in *Engeland* en *Nederland* bijeenverzameld en jaarlijks overgezonden, zijn die ziekenhuizen gesticht en worden zij onderhouden.

De Waldenzen blijven doorgaans wat hunne vaderen waren, eenvoudig en godsdienstig. Bijna zonder uitzondering kunnen zij lezen. Het voornamelijk en meest eenige leesboek in de huisgezinnen is de Bijbel. Des Zondags, in afwachting van het kerkuur ziet men de vrouwen voor hare woningen gezeten, in den Bijbel lezen, en de kinderen tot de Zondagschool voorbereiden. Bij den drukken zomerarbeid is overigens de gelegenheid tot huiselijk bijbellezen schaarsch. Maar in de lange winteravonden, als het huisgezin in de ruïne schuur bijeen is, en de vrouwen aan het spinnewiel zitten, wordt er, dikwijls tot laat in den avond, naar het voorlezen uit den Bijbel door de mannen, met eerbied en aandacht geluisterd. — De Zondag-godsdienst wordt des morgens, en op vele plaatsen ook des avonds, met trouwe belangstelling bijgewoond. De bewoners der gehuchten komen dan, van verre afstanden en langs moeilijke wegen naar de parochiekerk op; of, wanneer de winter die bergwegen geheel onbruikbaar maakt, vereenigen zij zich tot godsdienstoefening meest in het schoollokaal der plaats, onder leiding van den onderwijzer, of van een ander daartoe aangewezen. En wanneer Fransche of Engelsche, ook wel Nederlandsche leeraars des zomers de valleijen bezoeken en hen, op de gewone werkdagen in hunne bedehuizen wenschen toe te spreken, dan ziet men, niettegenstaande den drukken veldarbeid, eene soms talrijke schare zich om hen verzamelen.

Jaarlijks hebben zij hun Godsdienstig landelijk feest, eene algemeene bijeenkomst van ouden en jongen, op eene der plaatsen door gewigtige geschiedkundige herinneringen van christelijken heldenmoed, van beproeving en uitredding, geheiligd. Herhaaldelijk vereenigen zij zich dan, in verschillende groepen; tot gemeenschappelijk gebed en gezang onder korte toespraak der leeraars; terwijl men verder den dag onder het gezellig genot van den medegebragten voorraad, in gulle en betamelijke vrolijkheid met elkander doorbrengt. De Waldenzen betreuren het zelve, dat, sedert de laatste jaren, door den toevloed van vreemdelingen en nieuwsgierigen, in rijken dosch en met keurigen spijsvoorraad opgekomen, die dag wel iets van zijnen vroegeren eenvoud, en daarmede van zijne aantrekkelijkheid verliest.

Veel is er ten allen tijde en wordt er meer en meer voor de jeugd gedaan; waaraan

men het voor een niet gering gedeelte heeft toe te schrijven, dat, niettegenstaande den zwaren druk der tijden, de eenvoudige Waldenzen het land- en bergvolk der omliggende Fransche en Italiaansche staten niet weinig vooruit zijn geweest. Behalve de Zondagscholen, die in de laatste jaren voornamelijk door opwekking der Engelschen tot stand zijn gekomen, komt hier in aanmerking, het schoolonderwijs, dat met behulp der gelden, hiertoe bovenal uit Nederland verstrekt, gedurende de wintermaanden, geregeld tot zelfs in het kleinste en afgelegenste gehucht, aan zeer jonge kinderen wordt gegeven. Wegens de afstanden en de ondoorwaadbare wintersneeuw moet elk gehucht (er zijn er 140) zijne schoolinrigting hebben, zullen de kinderen en althans de nog zeer jeugdige, niet van onderwijs geheel verstoken blijven. Voor aankomende jongens en meisjes zijn er, voor beide afzonderlijk, in de hoofdplaats van elke parochie, scholen gevestigd en naar de behoeften van hunnen leeftijd ingerigt. Het onderwijs is godsdienstig en degelijk, met het oog op de belangen van den arbeidenden stand. De onderwijzers en onderwijzeressen worden door behoorlijk normaal onderrigt tot hunne betrekking opgeleid. Aan dit laatste vooral, gelijk in het geheel aan de verbetering van het lager onderwijs, wordt sedert eenige jaren veel moeite besteed. Het gewigt hiervan wordt door de Nederlandsche vrienden, welligt meer dan door anderen, gevoeld, en ook ernstig en werkdadig behartigd. Het is grootendeels om in dit opzigt duurzaam, met eene ruimte aan de behoefte meer geëvenredigd, te kunnen helpen, dat wij vermeerdering onzer gewone hulpmiddelen aan onze landgenooten hebben gevraagd.

Voor middelbaar onderwijs en zelfs voor aanvankelijk academisch onderrigt, bestaan er zoo te *Pomaret* als inzonderheid te *La Tour* inrigtingen reeds voor lang door Nederlandsche later ook door Engelsche en Amerikaansche hulp tot stand gebracht en onderhouden. Deze inrigtingen zijn tevens aan de bovenvermelde opleiding van onderwijzers dienstbaar gemaakt. Voor eenige jaren is ook te *la Tour* eene theologische faculteit tot stand gekomen; zoodat de aanstaande Waldenzer leeraars nu niet meer gedwongen zijn, hunne volle studie-jaren, met vele moeite en kosten, aan buitenlandsche hoogeschoolen door te brengen. Het is nu voldoende, dat zij na den afloop der lessen van de faculteit te *la Tour*, tot hunne verdere ontwikkeling, nog een betrekkelijk korten tijd aan zulk eene buitenlandsche academie verkeeren. Het is in *Noord-Amerika*, dat de aanzienlijke fondsen zijn bijeengebracht, waaruit de jaarwedden der professoren en de andere blijvende kosten voor de inrigting gevonden worden. Voor de jonge dochters uit den meer beschaafden stand, en tevens tot normaalschool voor de onderwijzeressen der bovengenoemde meisjesscholen, bestaat mede te *la Tour*, het bekende en meermalen aanbevolen pensionnaat, door *Engeland* opgericht, en door *Nederland* geschraagd. Het nut door deze inrigting gesticht is veel en gewigtig. Zou dit voortdurend en toenemend kunnen wezen, dan was vergrooting en verbouwing van het gesticht onmisbaar. Hiertoe werden aanzienlijke kosten vereischt. Na de bijdragen reeds vroeger van hier verstrekt, heeft de hulp ons nu laatst verleend, ons in staat gesteld de noodige gelden over te zenden. De bouw is daarop begonnen en is dezer dagen voltooid, tot dankbare blijdschap van onze Waldenzer vrienden, inzonderheid van de edele hoofdbestuurderesse van het pensionnaat, mej. *Appia* die zich geheel aan de belangen der inrigting heeft toegewijd. Om hetzelfde meer en meer en geheel aan zijn doel te doen beantwoorden, wordt uitbreiding van het onderwijs, en dus ook van den onderstand, vereischt.

Schoon het onderwijs op de verschillende lagere en middelbare school-inrigtingen niet geheel gratis wordt gegeven, is de betaling door de schoolieren, wegens gebrek aan mid-

delen en vooral aan geld, uiterst gering. Zij bestaat dan ook veeltijds in waren; op de gehuchtscholen, des winters, in de blokken hout, die de kinderen tot verwarming beurtelings aanbrengen. Zelfs minbehoefligen, die hunne kinderen uit meer afgelegen plaatsen te *Pomaret* of te *La Tour* tot bijwoning van het middelbaar onderwijs moeten besteden, betalen niet zelden den kostprijs in veldvruchten en gesponnen lijdwaad; terwijl het brood wekelijks aan de jonge lieden door hunne ouders, ook uit de verste gehuchten wordt toegezonden. Dit brood, met gortsoep, en het water uit bron of vliet, ziedaar meest hun eenig voedsel.

Aan predikanten, ook aan weduwen, worden zoo van hier als van elders, beurzen toegelegd, voor het onderhoud hunner kinderen op de opvoedinggestichten te *La Tour* of later op de hoogeschoolen.

Ware de levenswijze der Waldenzen minder eenvoudig, dan zoude het onmogelijk zijn, bij zoo vele behoeften op eene ook maar eenigzins doeltreffende wijze, hulp te verschaffen. Gelukkigerwijze kan er onder hen met betrekkelijk weinig geld, veel worden gedaan. Toch heeft men over de volslagene ongenoegzaamheid van bezoldiging der onderwijzers op de 140 winter-gehuchtscholen moeten klagen. De hoogstbezoldigden ontvangen voor de 5 wintermaanden (des zomers werken onderwijzers en scholieren op de bergen) niet meer dan 50 franken, en velen nauwelijks de helft. Op de vraag welke verhooging vereischt zou worden om aan geschikte mannen, bereid om de noodige leiding van den predikant en den hoofdonderwijzer der parochie te volgen, een behoorlijk loon te verzekeren, is ons geantwoord, dat door eene vermeerdering van 10 francs aan elk hunner het doel naar wensch zou worden bereikt. Als een gevolg der bereidvaardigheid, waarmede men onze hulpmiddelen heeft vermeerderd, hebben wij tot groote vreugde der Waldenzen, die jaarlijksche verhooging van 1,400 francs kunnen toestaan.

Schoon de Waldenzen zeer aan hunne valleijen gehecht zijn, gebeurt het, bij mislukking van het veldgewas of bij overbevolking, dat sommigen of zelfs velen hunner elders een goed heenkomen moeten zoeken. Zoo zijn er voor een paar jaar ruim twee honderd hunner, na plegtige en aandoenlijke uitzegening namens het vaderland, naar *Zuid-Amerika* uitgeweken, en hebben zich aldaar in de republiek van *Uruguay* te *Florida*, niet ver van *Montevideo*, gevestigd. De *Table Vaudoise* blijft met hen in betrekking en beschermend op hen toezien. Hunne godsdienst oefeningen aldaar, onder leiding van hunnen leeraar geregeld ingerigt hebbende, zij zij daarin gestoord geworden door opruijingen van dweepzieke priesters, waarbij zij zelfs met den dood werden bedreigd. Zij hebben toen bescherming gezocht bij den Eerw. *Pendleton*, Engelsch kapellaan te *Montevideo*, die vroeger de valleijen heeft bezocht en een warm vriend der Waldenzen is gebleven. Door tusschenkomst van dezen heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken de vijandige woelingen ernstig bedwongen en aan de Waldenzen het wettig genot van goddienstvrijheid verzekerd. Het staatsstuk daarop betrekkelijk in de Spaansche taal en in eene voormalige Spaansche kolonie uitgevaardigd, mag, met het oog op den nog heerschenden geest in het Spaansche moederland, in de daad merkwaardig heeten. Met de mededeeling van dit ministerieel schrijven aan het hoofd der politie te *Florida* (3 April 1858) meenen wij geene ondienst te doen.

„ De Eerw. *Pendleton* heeft de bescherming der Regering en die der districts-
„ autoriteiten ingeroepen in 't belang van eene kolonie van Piémontesche Protestanten,

„ten einde zij des Zondags en op andere dagen vrijelijk kunnen te zamen komen, tot „verrigting van hunne godsdienstplegtigheden, overeenkomstig het voorschrift van ons „wetboek. In de daad, onze Grondwet eerbiedigt de godsdienst in het algemeen; zij „dult alle godsdienstplegtigheden; en zij kan derhalve geene onbesprokene lieden beletten „om onderling bijeenkomsten te houden, met het doel om hunne kinderen in het geloof „te onderwijzen en de godsdienstplegtigheden te verrigten, die hun onder de leiding van „een leeraar van hunne belijdenis vrijstaan. Ik heb buitendien de beste berigten omtrent „deze lieden ingewonnen. Zij zijn arbeidzaam, eenvoudig en vreedzaam. Uit een be- „ginsel zoowel van regt als van staathuiskoudkunde en van vooruitgang, meen ik dus „dat hunne volle vrijheid in de uitoefening hunner godsdienstplegtigheden gelaten moet „worden, en dat zij gewaarborgd moet worden tegen de aanvallen van het fanatisme, „die hen daarin zouden willen storen of het hun geheel willen beletten. Gij zijt voor- „zeker even als ik doordrongen van het gewigt dezer verdraagzaamheid, van het regt dat „men er op heeft, en van het maatschappelijk belang dat daarvan alle wenschelijke waar- „borgen gegeven worden. Ik vertrouw dus, dat gij de noodige maatregelen zult nemen, „ten einde, nadat gij U van den aard en het doel dier vereenigingen verzekerd zult „hebben, aan dezelve alle vrijheid worde gelaten, en dat de rust die daarbij moet „heerschen, door geenerlei vreemde inmenging, onder geenerlei voorwendzel gestoord „worde. Dit en geen ander doel hebbende, groet ik U.”

ANT. DE LAS CARRERAS.

Mogten die beginselen der oud Spaansche kolonisten in de nieuwe wereld, ook in het Europeesche moederland en verder in *Zuid- en Midden-Italië* ingang vinden.

Bij de staatkundige ommekeer van zaken in 1848, is voor de Waldenzen vrijheid ontstaan om de Evangelische waarheid, tot nu toe binnen hunne bergen besloten, nu ook over *Piemont* en het verdere *Italië* te laten uitgaan. Met de trouw en ijver des geloofs hebben zij de handen aan het werk geslagen en blijven zij daarin voortgaan. En al hebben zij de vruchten niet aan de wat hoog gespannen verwachting beantwoord, toch berouwt het onzen Waldenzen niet den arbeid ondernomen te hebben, en is die arbeid dan ook verre van ijdel te zijn.

Pignerol, aan den ingang der valleijen, vroeger het brandpunt der vervolgingen tegen de Waldenzen, maar waar velen hunner alsnu zich met ter woon gevestigd hebben, is als een nieuw parochie aan de Waldenzer kerken kunnen toegevoegd worden. Evenzoo *Turijn*, waar vroeger het Evangelie slechts in de woningen der Pruissische, Engelsche en Nederlandsche gezanten gepredikt mogt worden, en waar nu eene aanzienlijke gemeente gevestigd is. Verder zijn te *Genoa*, *Nice*, *Asti*, *Alexandria*, *Voghera* en op een twaalfstal meer of min bekende plaatsten door den zendingarbeid der Waldenzen geheel uit de Italianen, wel geene groote, maar toch standhoudende gemeenten ontstaan, terwijl men verder op voortgang mag hopen. De zendingpost te *Alexandria* is althans in den jongsten oorlog van veel gewigt geweest, voor de Protestanten onder de Fransche en Piemontesche

legerbenden, zoo bij het doortrekken der troepen, als voor de dienst der hospitalen. Te midden van den vrijeren geest, die thans in *Noord-Italië* de heerschende is, blijft de *Table Vaudoise* waakzaam, om daarmede, waar dit met wijsheid kan worden ondernomen, voor de zendingzaak haar voordeel te doen. Te *Milaan* bestaat reeds eene Evangelische gemeente, welke met de *Table Vaudoise*, tot het verkrijgen van eenen leeraar in overleg is getreden. Bij de wending der zaken in *Toscane*, is de heer *Salvagnoli*, de wakkere verdediger der godsdienstvrijheid bij de vervolging der Madaï's en hunner lotgenooten, met het ministerie van Eeredienst belast geworden. Terstond heeft hij het doen uitkomen dat de Toscaansche wetgeving geenerlei strafbepaling tegen godsdienst-uitingen van het Katholicisme afwijkende inhoudt, en hebben dientengevolge alle vervolging van Evangelische godsdienstoefening en alle politieke maatregelen tegen dezelve, opgehouden. De heer *Malan*, predikant te *la Tour*, in 1851 *Florence* uitgedreven als hebbende aldaar eene kettersche leerstoel opgericht, is daar ter plaats onmiddellijk en met aandrang teruggeroepen, en heeft er gedurende drie maanden het Evangelie in het Italiaansch verkondigd. Zijne gemeente te *la Tour* hem niet langer kunnende missen, heeft de *Table Vaudoise* hem te *Florence* door den predikant *Courcorde* doen vervangen.

Niet slechts in *Lombardije* en in *Toscane*, maar ook in de verdere hertogdommen, zelfs in de legatien, openbaart zich nevens het streven naar politieke vrijheid, en daarvan onafscheidelijk, een streven naar vrijheid des gewetens. Wel is waar kan het ontwakend Evangelisch bewustzijn en het zich ontwikkelende Christelijk denken, zich niet bij allen in de vormen der Waldenzer kerk vinden. Zonder zich aan eenige gevestigde Protestantsche kerk aan te sluiten, willen velen, op eigene wijze, Italiaansch-Evangelisch zijn. Te *Genua* en te *Turijs* hebben zich alzoo, afgescheiden van de aldaar gevestigde Waldenzer en Zwitsersche gemeenten, onder leiding der H. H. *Mazzarella* en *de Sanctis*, onafhankelijke Italiaansche Evangelische vereenigingen gevormd. Ondanks zeer veel wankels en veel gebrekkigs, in de daad opmerkelijk streven! Anderen willen ook dit niet, en weten zelfs niet regt wat zij willen. Maar duidelijk is het, dat zelfs onder den schijn van twijfel en ongelooft tegenover Roomsche kerkleer en kerkvorm, eene ware behoefte naar geloof, warsch van gewetensdwang, en door geen formalisme te bevredigen, in de gemoederen werkt en naar voldoening zoekt.

Het is minder onder de aanzienlijken, dan wel onder den burger- en den arbeidenden stand, dat Bijbelverspreiding en Evangelieprediking ingang vinden. Aan ernstige, ja vijandige tegenkanting van de zijde der Roomsche geestelijkheid ontbreekt het niet. Van de Piémontsche regering kan wel niet worden verwacht, dat zij den zending-arbeid der Waldenzen, noch eenige andere van dezen onafhankelijke Evangelische beweging, zal voorstaan; maar waar het er op aankomt om het wettige regt van godsdienstvrijheid te handhaven, en godsdienstleeraars tegen onwettige aanranding of willekeurige handelingen te beschermen, daar wordt hare tusschenkomst niet vergeefs ingeroepen.

Aanzienlijke sommen worden voor die Evangelie-verbreiding besteed, zoo tot onderhoud van leeraren en Evangelisten, als voor den aanbouw van kerken, school- en andere lokalen te *Turijs*, *Genua*, *Nice*, *Pignerol* en elders. De kerk te *Turijs* is voor een goed gedeelte met Nederlands geld gebouwd. Het Protestantsche ziekenhuis aldaar is mede grootendeels eene Nederlandsche stichting en jaarlijks dragen wij voor zijn onderhoud bij. Overigens moeten wij de kosten der Evangelie-verbreiding buiten de valeijen aan onze Britsche broeders

overlaten, die gaarne en met ruimte daarin voorzien. Het ligt op den weg van ons Nederlandsch Comité ons hoofdzakelijk tot de Waldenzen zelven te bepalen. Versnippering onzer krachten ware onraadzaam. De Waldenzen zelven vragen of verlangen die niet. Voor hunnen inwendigen toestand, vooral voor de hulp aan behoeftigen, opleiding der jeugd, blijft er zeer veel te doen. Voor die hoog gewigtigen belangen wenden de Waldenzen zich steeds met vertrouwen en bij voorkeur tot ons. De gestadige aandachtige zorg, de vaste en duurzame hulp daaraan zonder gerucht of opzien te besteden, hebben (hoe gewigtig de ruime hulp, door anderen tot werkzaamheid naar buiten verleend, moge wezen,) hare geheel eigene waarde, en zijn niet overal met dezelfde trouwhartigheid en volharding te verkrijgen. De Waldenzen erkennen dit geheel. Zij gevoelen met hunne Nederlandsche vrienden, dat, waar deze hen zoo ernstig behulpzaam zijn om de godadienstige en zedelijke ontwikkeling hunner jeugd tot in de geringste standen te bevorderen, zij hen juist daardoor het best in staat stellen om de ware Evangelische belijdenis bij hunne Italiaansche medeburgers aan te bevelen en die daarvoor te winnen.

Het kan dan ook in nadruk gezegd worden, dat de Waldenzen de Christelijke liefdadigheid hunner Nederlandsche geloofsgenooten dankbaar erkennen, en er luide van getuigen. Hunne uitgebreide briefwisseling met hunne begunstigers in Nederland, ademt dankbaar vertrouwen. En bij reisbezoek kan elk onzer landgenooten er zich van overtuigen, hoe de naam van Nederlander onder de Waldenzen geëerd en gezegend is.

Ofschoon wij nog veel meer zouden kunnen zeggen, vreezen wij echter ons berigt dat kort moest zijn, reeds overladen te hebben. Moge het medegedeelde strekken, om de Waldenzen bij hunne Nederlandsche vrienden, die aan onze roepstem ten hunne behoefte gehoor hebben gegeven, iets nader te doen kennen en dezen de aangename zekerheid te geven, dat hetgene zij in den naam des Heeren, aan zijne belijders in de Waldenzer valleijen ten offer hebben gebracht en verder zullen brengen, wel is besteed.

En verder zullen brengen... Wij zeggen dit met nadruk, als eene aanbeveling en bede. Uit de fondsen door onze vaders voor de Waldenzen bijeengebracht, nu en dan (hoewel thans zeer zeldzaam) door erfinakingen eenigzins gevoed, en immer voorzigtig beheerd, heeft in de laatste jaren het jaarlijksch subsidie aan hen te verstrekken tot bijna acht duizend gulden opgevoerd kunnen worden. Maar daarmee was ook de uiterste grens onzer krachten bereikt. Bij de verhoogde prijs van alle levensnooddrift, in den jongsten tijd door geheel *Europa* merkbaar, bij de meer uitgebreide zeer wezenlijke behoefte voor de christelijk-maatschappelijke opleiding der jeugd, waarop wij ten vorigen jare en in dit opstel wezen, is de vroegere hulp geheel ongenoegzaam geworden. Behalve afzonderlijke toelagen in eens, gelijk de aanzienlijke som dit jaar voor het pensioonaat gegeven, toelagen, welke, hoewel in mindere mate, uit den aard der zaak nu en dan onvermijdelijk zijn, moet het jaarlijksch subsidie voortaan op tien à elf duizend gulden worden beraamd, zal het christelijk liefdewerk onzer vaders jegens onze Waldenzer broeders op eene niet geheel onvoldoende wijze, voortgezet kunnen worden. Uit de opgave die wij deden van de uitkomst onzer oproeping ten vorigen jare, kan men zien hoe dit onmogelijk zoude zijn, indien wij niet duurzaam op de ons toegezegde jaarlijksche bijdragen mogen rekenen, en indien ook niet nog anderen door het goede voorbeeld en door erkenning der behoefte, tot geven worden opgewekt. De belangstelling die ons heeft aangemoedigd, verflaauwe dus niet, maar blijve werkzaam en breide zich uit, opdat de hulp aan de Waldenzen uit

Nederland verstrekt, op eene hoogte, met hunne wezenlijke behoefte niet geheel evenredig, eerst gebragt, en verder daarop staande gehouden moge worden

Bovenal blijven onze bemoeijingen tot hun welzijn ootmoediglijk Gode aanbevolen. De Christelijke medewerking onzer land- en geloofgenooten zij Hem welgevallig, en worde door Hem, beide aan weldoeners en beweldadigden, gezegend. Hij zelf, de Vader in Jesus Christus, bevestigte zijn rijk, binnen en buiten onze landpalen, in aller harten.

November 1859.

*In vereeniging met het
comité,*

D. PIJZEL,
pred. te *Dordrecht*.

C. H. v. HERWERDEN CHZ.,
pred te *Groningen*.

*Het Nederlansche comité voor de
zaken der Waldenzen,*

P. J. J. MOUNIER,
president, pred. te *Amsterdam*.

P. J. MARCUS,
pred. te *Rotterdam*.

J. H. GERLACH,
pred. te *Middelburg*.

E. A. ZUBLI,
pred. te 's *Gravenhage*.

L. P. TRAUTMANN,
pred. te *Delft*.

J. PASSAVANT,
oud-ouderling te *Amsterdam*,
Trésorier.

Aan hen die eene jaarlijksche bijdrage hebben toegekend, zal in de eerste maanden des volgenden jaars de quitantie door ons Comité of door zijne medehelpers in hunne woonplaatsen worden aangeboden.

Wie verder iets mogt willen geven, wordt verzocht het te bezorgen aan de gemeente broeders medehelpers of aan een der ondertekenaren dezes.

OPGAVE VAN DE OPBRENGST

DER BUITENGEWONE EN GEWONE COLLECTEN

TEN BEHOEVE VAN NOODLIJDENDE KERKEN EN PERSONEN

IN 1859 EN 1860.

	1859.	1860.		1859.	1860.
Classis <i>Arnhem.</i>			Per transport	f 452.65	f 298.67 ^s
Hoenderloo . . .	f 4.84 ^s	f 2.50	Terwolde	10.00	10.00
Dieren.	17.03 ^s	28.93 ^s	Hall	4.00	4.00
Otterloo	3.75	2 50	Beekbergen . . .	5.15	12.00
Apeldoorn. . . .	(*) 164.37 ^s	21.20	Roozendaal . . .	20.50	23.00
Ellecom	23.77 ^s	22.62	Velp	105.00	100.00
Spankeren	18 23	23.46	Bennekom	13.25	11.61
Eerbeek	11.50	13.20	Voorst.		16.82 ^s
Lunteren	26.15	22.85	Arnhem	182.25	
Renkum c. a. . . .	12.60	15.75	Oosterbeek	10.00	
Rheden	46.55	21.00	Scherpenzeel. . .		
Wageningen . . .	64 80	79.85	Hoevelaken	32.62	
Ede	12.75	11.23 ^s	Wilp	8.10	8.02 ^s
Nijbroek	9.04	10.00	Loenen		
Twello.	27.25	23.57 ^s	Brummen	26.30	
Transporteren	f 452.65	f 298.67 ^s	Totaal	f 869.82	f 484.13 ^s

(*) Waaronder f 100 van Z. M. den Koning.

	1859.	1860.		1859.	1860.
<i>Classis Nijmegen.</i>			Per transport	f 237.01 ^s	f 320.51 ^s
Nijmegen. . . .	f 92.58	f 129.65	Heteren	6.53 ^s	4.85
Ooij en Persingen .	1.00	10.00	Randwijk c. a. . .	5.65	3.29
Beek en Ubbergen .	12.00	7.50	Hemmen	13.10	9.05 ^s
Beuningen	10.00	10.41	Zetten c. a. . . .	5.00	5.00
Neerbosch c. a. . .	5.00	20.00	Valburg c. a. . .	6.92	8.35
Heumen c. a. . . .	3.00	2.50	Slijk-Ewijk c. a. .	7.97	7.50
Asselt (O. en N.) .	3.09	6.00	Herveld	12.20	9.95
Batenburg	4.00	7.00			
Wijchen en Leur .	5.17	5.13	Totaal	f 303.39	f 373.51
Altforst c. a. . . .	13.10	9.00			
Maasbommel. . . .	3.48 ^s	3.26 ^s	<i>Classis Zutphen.</i>		
Wamel c. a. . . .	3.00	8.00	Zutphen	f 153.10	f 164.15
Leeuwen c. a. . . .	2.00	2.50	Gorssel	9.30	9.45
Horssen	4.53 ^s	3.46 ^s	Warnsveld	32.95	30.50
Druten	2.25	5.15	Almen. . . .	13.00	18.50
Winssen	2.37	3.20	Laren	10.00	13.35
Burgharen c. a. . .	0.50	3.00	Lochem	39.23	51.00
Elst	24.25	35.45	Gelselaar	3.71	8.97
Lent	2.50	3.00	Geesteren. . . .	9.65	10.00
Gent	1.75	7.90	Buurlo. . . .	21.90	50.19
Bemmel	8.00		Vorden	40.56 ^s	23.51
Herwen c. a. . . .	3.00	3.00	Wichmond	8.87	8.30
Lobith	20.00	14.00	Doesburg. . . .	54.01	56.00
Angeren	1.86	2.24 ^s	Steenderen	16.50 ^s	22.00
Huissen	4.32 ^s	4.10	Hengelo	8.10	10.41 ^s
Elden	5.00	5.00	Keppel	10.80	12.36 ^s
Driel	8.25	10.05	Drempt	7.52	18.52
Transporteren	f 236.01 ^s	f 320.51 ^s	Transporteren	f 439.21	f 507.22

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 439.21	f 507.22	Per transport	f 773.12 ⁵	f 863.79 ⁵
Angerlo	18.27	13.80	Haarlo en Water- hoek	5.00	3.53
Lathum	4.34 ⁵	2.80			
Westervoort . . .	10.88 ⁵	8.82	Totaal	f 778.12 ⁵	f 867.32 ⁵
Zevenaar	7.00	12.50			
Didam.	2.50	5.32	Classis Tiel.		
Wehl	1.55	1.10	Tiel	f 45.00	f 60.00
Doetinchem . . .	49.90	47.58 ⁵	IJzendoorn . . .		2.40
Hummelo. . . .	10.05	16.75	Ochten	6.57 ⁵	4.05
Zelhem	6.60	7.29	Hien en Dodewaard	7.27	6.25
Zeddam	4.15	4.20	Echteld	6.75	5.78
's Heerenberg . .	14.21	18.78	Zoelen.	8.00	10.75
Gendringen . . .	10.80	10.49	Avezathe	4.60	5.52
Terborgh	22.03	15.27	Drumpt	3.40	
Silvolde	5.00	6.00	Wadenhoijen . . .	2.50	3.00
Dinxperlo. . . .	12.95	9.05	Gulenberg	25.52	30.59
Varsseveld . . .	14.50	15.50	Tricht.		5.00
Etten	2.70	3.93	Buurmalsen . . .		8.00
Halle	3.00	3.00	Erichem	4.38 ⁵	8.00
Winterswijk . . .	24.33	22.40	Buren	10.06 ⁵	10.00
Groenlo	14.50	16.62	Asch	4.70	3.08
Rekken	4.07	6.21	Zoelmond. . . .	2.11	3.00
Neede	15.10	30.40	Beusichem	9.70	11.70
Eibergen	21.10	21.11	Ingen	3.24	
Borculo	28.62	30.70	Eek en Drlel . .		3.11
Lichtenvoorde . .	4.72 ⁵	4.80	Maurik	4.83	5.00
Aalten.	12.50	15.15	Rijswijk	3.50	5.10
Bredevoort . . .	8.53	7.50	Ravenswaaij . . .	0.78 ⁵	4.51
Transporteren	f 773.12 ⁵	f 863.79 ⁵	Transporteren	f 150.93	f 194.84

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 150.93	f 194.84	Per transport	f 108.56 ⁵	f 99.57
Ommeren	3.56	5.00	Rhenooij c. a. . .	5.00	2.00
Lienden	6.00	9.00	Beest	20.25	15.35
Kesteren	8.00	5.00	Rumpt.	3.00	2.50
Opheusden . . .		9.30	Deil c. a.	3.18	7.51 ⁵
Totaal	f 168.49	f 223.14	Geldermalsen. . .		10.00
Classis <i>Bommel.</i>			Est.	0.75	2.30
Zalt-Bommel. . .	f 46.00	f 41.34	Meteren	3.00	2.50
Hurwenen	5.00	3.50	Waardenburg c. a. .	7.15	9.65
Rossem	2.55 ⁵	2.57 ⁵	Opijnen c. a. . . .	3.00	5.00
Heerewaarden . .	2.25	2.00	Varik	7.00	1.75
Driel	7.50	5.46	Ophemert.	18.56	24.70
Hedel	9.28	6.70	Totaal	f 179.43 ⁵	f 182.83 ⁵
Wel en Ammerzoden	2.36	2.38 ⁵	Classis <i>Harderwijk.</i>		
Bruchem c. a. . .	5.00	1.70	Harderwijk	f 26.68	f 36.03 ⁵
Nederhemert. . .	9.22 ⁵	1.32	Hierden	6.50	6.00
Aalst	3.50	3.35	Ermelo	3.14	2.70
Pouderoijen c. a. .		1.25	Putten.	12.73	9.60
Brakel.		1.10	Nijkerk	42.75	33.40
Zuilichem c. a. . .		4.00	Voorthuizen . . .	11.25	11.00
Gameren	2.60 ⁵	3.20	Barneveld.	49.00	18.00
Tuil		5.00	Kootwijk	10.00	7.50
Haften	1.25	1.25	Garderen	5.00	6.00
Hellouw	3.39	4.89	Elspeet	6.45	4.75
Herwijnen	5.15	3.55	Hattem	50.00	28.71
Vuren en Dalem .	3.50	5.00	Vorchten	8.00	11.00
Transporteren	f 108.56 ⁵	f 99.57	Transporteren	f 231.50	f 174.69 ⁵

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 231.50	f 174.69 ^s	Per transport	f 1819.54	f 1490.82
Veessen	13 38 ^s	16.84 ^s	Pijnakker.	14.15	45.17 ^s
Heerde	17.80	28.50	Rijswijk	37.78	27.65
Epe.	19.90	54.05	Scheveningen . . .	26.35	
Oene	4.65	7.65 ^s	Schipluiden	13.60	14.85
Vaassen	14.95	15.00	Voorburg.	213.05	703.50
Nunspeet	8.70		Wassenaar	11.38	102.10
Doornspijk	23 71	21.00	Wateringen	4.85	6.60
Oldebroek	13.15	17.10	't Woud	5.35	7.05
Oosterwolde	20.00	15.00	Zoetermeer	49.05	18.02
Elburg.	28.73	26.12			
Wapenvelde	5.16	6.00	Totaal	f 2195.10	f 2415.76 ^s
Totaal	f 401.63 ^s	f 382.56 ^s	Classis <i>Rotterdam.</i>		
Classis 's <i>Gravenhage.</i>			Rotterdam (Nederd.)	f 792.73	f 854.72 ^s
Delft	f 150.00	f 141.61 ^s	Id. (Eng. Presb.)	4.00	37.14 ^s
's Gravenhage . . .	(*) 1574.97 ^s	1270.71	Id. (Schotsch) . .	1.00	15.00
's Gravezande . . .	15.60		Schiedam	216.43 ^s	221.00
Ter Heijde	1.20		Vlaardingen	91.48 ^s	63.98
Leijdschendam . . .	14.05		Rozenburg	18.75	13.62
De Lier	10.37	9.70	Maassluis.	31.30	25.00
Loosduinen	5.38 ^s	19.73 ^s	Maasland	20.17 ^s	23.55
Monster	15.27	22.93 ^s	De Ketel.	9.80	13.90
Naaldwijk	24.93	26.12 ^s	Delftshaven	44.10 ^s	38.30
Nootdorp.	7.76		Hillegondsberg . .	16.00	11.43
Transporteren	f 1819.54	f 1490.82	Overschie.	36.73	46.17 ^s
			Berkel en Rodenrijs	7.80	14 30
			Bergschenhoek . .	13.00	3.76
			Transporteren	f 1303.31	f 1381.88 ^s

(*) Waaronder door ds. Mol uit 's Gravenhage f 5.00
 . ds. Huijdecoper van N. L. 100.00

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 1803.31	f 1881.88 ^s	Per transport	f 429.56 ^s	f 504.66
Bleiswijk	8.24	8.12	Katwijk binnen . .	8.80	9.32 ^s
Moerkapel	5.26	3.33 ^s	Katwijk aan Zee . .	33.11	40.00
Zevenhuizen . . .	11.00	17.11	Valkenburg	5.10	10.21
Kralingen.	25.85	62.00	Voorschoten	73.25	17.50
Capelle a/d IJssel .	13.41	13.72	Kage	5.00	9.58 ^s
IJsselmonde	5.75	14.70	Alphen	29.00	
Charlois	25.00	80.00	Oudshoorn		14.80
Pernis	4.00	8.53	Woubrugge	8.14	10.77 ^s
Hoogvliet.	2.50	2.50	Hoogmade	5.03	7.60
Poortugaal	13.13 ^s	12.76 ^s	Koudekerk	30.93	37.30
Roon- en Pendrecht	7.62 ^s	7.57	Leijderdorp	17.09	43.24
Barendrecht		10.25	Soeterwonde	3.30	2.60
Totaal	f 1445.81	f 1572.38 ^s	Benthuizen	4.35	17.65
Classis <i>Leiden</i> .			Hazerswoude. . . .	7.60	18.61
Leiden.	f 272.95	f 321.99	Boskoop		
Noordwijk binnen .			Zwammerdam . . .	8.80	13.80
Noordwijk aan Zee .	6.50		Woerden	20.15	20.50
Noordwijkerhout . .	5.75		Bodegraven	21.60	19.00
Hillegom	16.96 ^s	19.34	Aarlanderveen . . .	9.61	11.00
Lisse	30.03	72.45	Nieuwkoop	5.50	17.05
Sassenheim	56.40	52.25	Noorden	2.75	4.40
Voorhout	3.80	12.60	Zevenhoven		
Warmond.	20.60	9.83	Kalslagen en Nieuw- veen	12.00	
Oegstgeest	12.27		Lange en Korter Aar	9.17	8.00
Rijnsburg.	4.30	16.20	Rijnzaterwoude . .	3.14 ^s	
Transporteren	f 429.56 ^s	f 504.66	Oude Wetering. . .	8.67 ^s	
			Transporteren	f 761.66 ^s	f 837.10 ^s

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 761.66 ^s	f 837.10 ^s	Per transport	f 576.81	f 484.37
Leymuiden . . .	10.92	21.25	Slidrecht . . .	57.00	35.00
Totaal	f 772.58 ^s	f 858.35 ^s	Papendrecht . . .	10.20	15.10
Classis Dordrecht.			Wijngaarden . . .	2.50	2.00
Dordrecht . . .	f 421.95	f 289.00	Oud-Alblas . . .	13.69	3.22
Zwijndrecht . . .	20.13	14.80	Alblasserdam . . .	12.00	15.00
Dubbeldam . . .	4.00	4.52	Nieuw-Lekkerland .	7.15	6.70
Groote Lindt . .	2.50	4.00	Streefkerk . . .	4.00	6.00
Hendrik Idor Am- bacht	3.73	7.13	Brandwijk . . .	3.21	17.18 ^s
Heerjansdam . .	8.78	10.03	Bleskensgraaf . .	9.12 ^s	6.60
Rijsoord	11.25	12.81	Molenaarsgraaf . .	2.14	3.05
Ridderkerk . . .	16.07	13.37	Ottoland		26.00
Oud-Beijerland .	8.35	16.60	Goudriaan	10.00	11.57
Nieuw-Beijerland .	2.80	4.08	Gorinchem	44.10	71.52
Zuid-Beijerland .		3.50	Arkel	26.21	5.00
Numansdorp . . .	14.00	24.25	Hoog-Blokland . .	3.45	4.00
Strijen	25.00	21.35	Hoornaar	5.23	7.65
Klaaswaal		3.00	Schelluinen	1.50	1.62
Westmaas	3.00	3.00	Roven-Hardinxveld.	15.00	5.65
Cillaarshoek . . .	2.70	2.17	Giessendam	20.78	25.50
Antoniepolder . .	2.50	2.50	Giessen-Oudkerk .	5.25	5.50
Maasdam		4.35	Giessen-Nieuwkerk.	3.41 ^s	2.75
Mijnsheerenland .	13.25	19.20	Totaal	f 832.76	f 782.98 ^s
Heinenoord		18.72	Classis Gouda.		
Puttershoek . . .	7.00	4.79	Gouda	f 77.67 ^s	f 83.20
's Gravendeel . . .	9.80	21.20	Moordrecht	13.50	12.27
Transporteren	f 576.81	f 484.37	Transporteren	f 91.17 ^s	f 95.47

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 91.17 ⁵	f 95.47	Per transport	f 300.99	f 403.94
Nieuwerkerka/dIJssel		12.50	Haicop en Boecop	6.53 ⁵	6.06 ⁵
Waddingsveen		16.23	Everdinge.	2.05	4.50
Reewijk	8.00	7.50	Hagestein.	5.00	10.25
Sluipwijk	3.00	13.35	Leerdam	8.00	7.48 ⁵
Waarder	9.70	6.25	Asperen	4.20	8.60
Oudewater	33.34	41.35	Heukelom.	4.57	2.50
Hekendorp	3.82	5.61 ⁵	Kedichem.	2.75	2.66 ⁵
Schoonhoven.	24.53	22.29 ⁵	Oosterwijk	2.00	
Bergambacht.		31.36	Nieuwland	2.18 ⁵	
Ammerstol	9.50	10.00	Leerbroek.	5.00	
Lekkerkerk	12.35	13.98	Schoonrewoerd	14.23	8.85
Krimpen a/d Lek	6.10	9.69	Zijderveld.	2.40	5.50
Ouwerkerk	24.50		Totaal	f 359.91	f 460.35 ⁵
Berkenwoude.	7.00	6.00	Classis Brielle.		
Stolwijk		11.30	Brielle.	f 44.80	f 62.10
Gouwerak.	7.25	12.00	Oostvoorne	2.50	2.50
Haastrecht	20.00	18.45	Rockanje	10.60	4.55
Willige-Langerak	4.31	6.00	Nieuw-Hellevoet	3.50	8.00
Vianen	16.00	13.50	Hellevoetsluis	36.70	37.10
Leksmond	8.75	19.70	Nieuwenhoorn	8.05	15.10
AmeideenTienhoven		7.10	Zwartewaal	2.50	4.00
Langerak bez. Lek	1.87 ⁵	3.30	Nieuwland	9.75	6.00
Nieuwpoort		2.50	Geervliet	6.50	7.50
Groot-Ammers	5.10	4.81	Spijkenisse	3.70	5.25
Noordeloos		8.00	Hekelingen	7.75	8.50
Meerkerk.	9.69	5.69			
Transporteren	f 300.99	f 403.94	Transporteren	f 136.35	f 161.30

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 136.35	f 161.30	Per transport	f 3764.83 ^s	f 3198.10
Simonshave . . .	2.25	3.60	Amsterdam (Eng.) gemeente . . .	40.22 ^s	
Piershil	2.50	2.50	Weesp.	27.70	27.22
Korendijk. . . .	2.65	3.00	Diemen	4.00	10.25
Zuidland	3.90	5.10	Sloterdijk. . . .	17.13	28.71 ^s
Abbenbroek . . .	2.50	2.00	Sloten	9.00	57.16 ^s
Heenvliet. . . .	1.00	4.00	Amstelveen . . .		13.60
Bijzondere gift . .	1.50		Aalsmeer	10.63	
Oudenhorn	4.00	4.50	Uithoorn c. a. (Ku- delstaart) . . .		2.38
Sommelsdijk . . .	27.50	20.00	Ouderkerk a/d Amstel	10.50	11.45
Middelharnis. . .	14.75	13.50	Thamen a/d Amstel	26.40	16.60
Stad aan 't Haring- vliet	8.40	11.00	Naarden	14.50	16.31
den Bommel. . . .	7.00	8.00	Muiderberg . . .	2.47 ^s	2.25
Oude Tonge. . . .	16.50	16.00	Muiden	7.40	7.54
Ooltgensplaat . .	13.30	16.90	Huizen	10.52 ^s	
Nieuwe Tonge . .	16.00	8.90	Blaricum	4.00	4.00
Herkinge.	3.15	3.35	Laren	1.65	1.61
Dirksland.	23.00	8.00	Bussem	2.23 ^s	13.55
Stellendam	4.30	4.00	Hilversum	30.72	41.50
Goedereede	11.90	10.25	Kortenhoef	8.00	10.00
Ouddorp	10.55	9.25	's Graveland . . .	152.57	144.50
Totaal	f 313.00	f 315.15	Ankeveen.	5.00	5.00
			Nederhorst den Bérg	21.18	
Classis <i>Amsterdam.</i>			Totaal	f 4170.67 ^s	f 3611.74
Amsterdam	f 3699.83 ^s	f 3198.10	Classis <i>Haarlem.</i>		
Bijzondere gift . .	65.00		Haarlem	f 137.36	f 134.10
Transporteren	f 3764.83 ^s	f 3198.10	Transporteren	f 137.36	f 134.10

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 137.36	f 134.10	Classis <i>Alkmaar.</i>		
Sparendam c. a. . .	6.28	11.31	Alkmaar	f 149.83 ^s	f 160.00
Heemstede	78.23	56.78	Heilo	11.50	13.03 ^s
Bennebroek	23.00		Akersloot	12.00	8.25
Zandvoort.	38.10	25.03	Limmen	25.85	22.21
Bloemendaal	164.22 ^s		Egmond binnen. .	7.00	5.52 ^s
Beverwijk.	10.00		Egmond aan Zee .	7.50	9.56
Velzen.	90.00	122.00	Bergen	13.62	27.25 ^s
Castricum c. a. . .	10.00	25.00	de Rijp	8.76	13.83
Uitgeest	24.50	15.58 ^s	Graft	9.00	5.00
Wijk aan Zee en Duin	3.00		O. en W. Graftdijk.	7.65	8.40
Zandpoort.	21.82 ^s	23.83 ^s	Grootschermer . .	25.60	8.00
Houtrijk en Polanen	4.94	6.61 ^s	Schermerhorn . .	6.70	6.65
Haarlemmermeer . .	2.27	.	Bedijkte Schermer .	32.20	26.00
Westzaandam	36.80	109.00	Driehuizen c. a. .	9.63 ^s	26.47 ^s
Oostzaandam. . . .		29.30	Ouddorp	6.77	20.55
Oostzaan	18.00	26.00	Broek op Langen- dijk.	7.35	8.74
Jisp	10.00	20.75	Zuidscharwoude: .	8.00	11.20
Wormer	4.17 ^s	4.86	Noordscharwoude .	10.00	14.18
Zaandijk		33.75	Oudkarspel	8.38 ^s	9.65
Koog aan de Zaan. .	36.50	40.00	Oude Niedorp c. a. .	5.25	13.45 ^s
Westzaan.	23.35 ^s	28.01	Nieuwe Niedorp. .	12.30	14.00
Assendelft.	22.20	25.25	Winkel	21.00	23.50
Wormerveer	34.58	28.45	Haringkarspel c. a. .	7.64 ^s	10.00
Krommenie	27.75		Warnenhuizen . .	13.40	16.83
Krommeniedijk . . .	5.50		Schoorl c. a. . . .	8.50	13.85
Knollendam c. a. .	5.20	7.09 ^s	Koedijk	24.20 ^s	19.00
Totaal	f 827.79	f 772.72	Transporteren	f 459.65 ^s	f 515.16 ^s

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 459.65 ^s	f 515.16 ^s	Classis <i>Hoera</i> .		
St. Pancras . . .	3.08	9.00	Hoorn	f 88.66	f 152.09
Noordzijpe . . .	12.63 ^s	14.16	Berkhout	14.40	13.30
Zuidzijpe	12.00	14.00	Scharwoude	5.00	5.00
Wieringerwaard . .	6.00		Groothuizen c. a. .	42.72	58.97 ^s
Kolhorn	2.30	7.25	Zwaag	7.75	9.00
Bersingerhorn c. a. .	5.03	20.80	O. en W. Blokker .	21.00	
Schagen	55.25	56.50	Schellinkhout . . .	6.06 ^s	7.80
St. Maarten c. a. .	25.41	28.32	Wijdenesse c. a. .	7.50	
Petten	2.00	2.50	Enkhuizen	61.92	61.35
Calantsoog	3.37	3.07 ^s	Bovenkarspel . . .	5.00	23.10
Huisduinen	2.81	6.10	Grootebroek	13.00	12.50
den Helder	42.73	55.83	Iutjebroek	3.80 ^s	4.55
Hippolitushoef c. a.	8.40	7.60	Hoogkarspel	30.23 ^s	39.72 ^s
Oosterland c. a. . .	6.50	3.82	Westwoud c. a. . .		28.88
Anna Paulownapol-			Hem	8.30	8.55
der	6.65	6.60	Venhuizen	10.50	15.00
Eenigenburg	5.25	7.50	Urk	2.90	
Burgh op Texel. . .	54.57	23.00	Medemblik		10.97 ^s
den Hoorn	11.34		Andijk	37.57 ^s	34.75
Oude Schild. . . .	3.25	4.62	Wervershoof	16.85	12.55
Waal en Koog . . .	7.00		Midwoude	6.70	5.50
Oosterend.	4.62 ^s	4.00	Oostwoude	11.62 ^s	11.43 ^s
Eijerland	3.38	2.50	Abbekerke c. a. . .		9.40
Oostvlieland	3.52	3.50	Twisk		40.00
Westerschelling . .	10.48	10.45	Oppendoes	18.78 ^s	11.36
Midland		7.50	Spanbroek c. a. . .		7.50
Hoorn op Texel. . .	5.81	6.47 ^s	Ursum		
Totaal	f 763.04 ^s	f 820.26 ^s	Transporteren	f 420.29	f 582.29

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 420.29	f 582.29	Per transport	f 399.11	f 423.56
Hensbroek . . .		6.50	Monnickendam . .	48.40	66.50
Wognum c. a. . .	80.80	30 00	Broek in Waterland	23 20	22.08
Obdam	7.50	7.00	Zuiderdorp . . .	9.75	12.80
Hauwert			Nieuwendam . . .	14.09	17.43
Benningbroek c. a. .	8.32		Durgerdam . . .	8.75	9.35
Zijbekarspel . . .	5.00		Ransdorp c. a. . .	10.35 ^s	11.25
Hoogwoud	13.10	13.56	Holijslot	6.00	9.50
Aardswoud			Zuiderwoude . . .	9.00	9.00
Totaal	f 484.51	f 639.35	Uitdam	4.00	4.00
			Marken (eiland). .	15.37 ^s	19.41
Classis Edam.			Totaal	f 548.03	f 604.88
Edam	f 73.50	f 67.15	Classis Middelburg.		
Warder	8.27	12.00	Middelburg . . .	f 261.79	f 286.24
Etershem c. a. . .	3.00	3.00	Idem (Eng. gem.) .	6.58 ^s	6.86 ^s
Beets	8.00	10.00	St. Laurens . . .	11.50	4.15
Oudendijk	11.36	20.00	Arnemuiden . . .	6.21	4.67 ^s
Oesthuizen	5.37 ^s	19.50	Nieuwland	11.75	12.25
Middelie :	14.16	14.23	Kleverskerke . . .	2.00	2.60
Parmerend	100.00	72.50	Vlissingen	26.04	28.62
de Beemster	60.00	65.41	Idem (Eng. gem.) .	2.82	3.29
Kwadijk	20.13 ^s	23.00	Ritthem	2.00	2.10
Purmerland	9.00	25.00	O. en W. Souburg.	6.00	6.00
Ipendam	53.35	37.77	Koudekerke	17.17	27.41
Watergang	3.84	4.00	Bekerke	1.50	4.53
Landsmeer	18.07	26.50	Zoutelande	2.50	1.10
Buikslot	11.05	23.50			
Transporteren	f 399.11	f 423.56	Transporteren	f 357.86 ^s	f 386.83

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 357.86 ^s	f 386.83	Per transport	f 137.50	f 149.03
Meliskerke . . .	1.00	1.00	Noordwelle . . .	5.38	4.82
Westkapelle . . .	4.25	5.85	Serooskerke . . .	5.25	5.53
Veere	6.12	4.16 ^s	Haamstede . . .	10.45	7.85
Gapinge	0.95	0.88	Burgh.	4.00	3.00
Vrouwenpolder . .	2.50	7.30	Tholen	17.63	20.11
Serooskerke . . .	7.00	6.52	Oud-Vossemeer . .	6.80	6.00
Oostkapelle . . .	5.57 ^s	5.70	Poortvliet. . . .	9.47 ^s	16.00
Domburg.	9.31	4.83	Scherpenisse . . .	4.40	5.00
Aagtekerke . . .	8.88 ^s	8.50	St. Maartensdijk .	6.10	7.50
Grijpekerke . . .	11.88	8.45	Stavenisse. . . .		6.61
Totaal	f 415.33 ^s	f 440.02 ^s	St. Annaland . . .	8.20	10.17
Classis Zierikzee.			St Philipeland . .	2.40	3.75
Zierikzee.	f 60.00	f 65.63 ^s	Eene gift.		1.15
Ouwerkerk	4.50	4.31 ^s	Totaal	f 217.58 ^s	f 246.51
Nieuwerkerk. . . .	5.61	4.00	Classis Goes.		
Oosterland	10.87	13.06	Goes	f 22.25 ^s	f 17.20
Bruinisse	6.50	8.77	's Heer Hendriks-		
's Heerjansland . .	3.50	5.00	kinderen c. a. . .	0.75	2.10 ^s
Kerkwerf	5.00	5.00	's Heer Arends-		
Brouwershaven . .	11.69 ^s	10.00	kerke c. a. . . .	1.00	7.85
Zonnemaire c. a. .	9.38 ^s	7.88	Kattendijke . . .	1.70	2.00
Noordgouwe	5.86	7.09	Wolfaartsdijk . .	9.91	11.82
Dreischor.	4.16	5.16	Kloetinge.	8.29	9.20
Elkerzée	6.50	8.10	's Heer Abtakerke		
Renesse	3.92	5.02	c. a.	3.02	3.20
Transporteren	f 137.50	f 149.03	Wilhelminadorp. .	4.00	5.82
			Cortgene	7.00	9.75
			Transporteren	f 57.92 ^s	f 67.94 ^s

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 57.92 ⁵	f 67.94 ⁵	Per transport	f 18.00	f 15.73
Wissekerke . . .	9.47	18.90	Biervliet	6 00	7.00
Colijnsplaat . . .	8.00	6.10	Hoofdplaat . . .	4.00	14.00
Cats	1.85	2.00	Waterlandkerkje. .	1.00	2.00
Kruiningen . . .	10 00	10.00	Schoondijke . . .	18.47	17.53
Krabbendijke . . .	3.88	4.25	Breskens	5.00	5.00
Fort Bath c.a. . .	.	6.01	Groede.	9.40	10.30
Waarden	10.00	10.80	Nieuwvliet . . .	3.70	6.00
Schore c. a.	7.25	Sluis	12.20	14.82
Yerseke	5.00	7.80	Sint Anne	8.90	20.05
Wemeldinge . . .	7.10	7.53	Sint Kruis	2.00	4.00
Kapelle	2.50	3.50	Aardenburg . . .	19.26	10.76 ⁵
Biessekinge . . .	4.56 ⁴	11.80	Oostburg	9.75	28.03
Borsseleen	1.50	4.00	Zuidzande. . . .	6.25	
's Heerenhoek . . .	3.86 ⁵	4.00	Retranchement . .	2.11	
Heinkenszand . . .	8.15	8.50	Kadzand	6.47	
Nisse	3.50	3.50	Axel	10.16	8.91
Ovezande c. a. . .	3.79	2.00	Hoek	9.18	10.43 ⁵
Ellewoutsdijk . . .	2.50	2.50	Neuzen	18.30	19.00
Oudelande	5.00	5.00	Zaamslag	12.47	9 71
Baarland	2.65	1.50	Hontenisse	4.36	7.57
Hoedekenskerke. .	1.85	1.70	Hulst	6.84	7.41
's Gravenpolder . .	2.50	4.00	Sas van Gent . . .	5.78	4.02 ⁵
Totaal	f 155.59 ⁵	f 200.58 ⁵	Philippine. . . .	3.76	3.80
Classis IJzendijke.			Totaal	f 203.36	f 226.13 ⁵
IJzendijke	f 18.00	f 15.73	Classis Utrecht.		
Transporteren	f 18.00	f 15.73	Utrecht	f 489.51 ⁵	f 491.75 ⁵
			Transporteren	f 489.51 ⁵	f 491.75 ⁵

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 489.51 ^s	f 491.75 ^s	Classis <i>Amersfoort.</i>		
Maarssen	50.73	85.00	Amersfoort	f 136.93 ^s	f 105.15
Vleuten	2.10	2.32	Bunschoten	11.19	11.03
de Meern. . . .	8.00	8.00	Woudenberg. . . .	5.25	5.00
IJsselstein	228.00	116.37 ^s	Soest	27.80	36.25
Jutphaas	10.60	18.75	de Vuursche. . . .	4.00	18.00
Vreeswijk. . . .	7.89 ^s	9.37 ^s	Baarn	40.47 ^s	14.45
Lopiker Kapel . .	2.43 ^s	2.17 ^s	Eemnes-binnen . .	70.62	118.70
Jaarsveld	9.00	14.00	Eemnes-buiten . .	5.56	10.00
Lopik	8.53 ^s	8.00	Leusden	24.52	36.10
Polsbroek. . . .	10.00	14.26	Hoogland.	3.00	11.30
Benschop. . . .	13.10	17.77 ^s	Soesterberg		22.63 ^s
Montfoort. . . .	6.00	7.50	Tienhoven	9.00	7.11
Linschoten . . .	20.09	19.24	Zeijst	225.00	230.25
Harmelen. . . .	11.00	10.00	Westbroek	8.25	9.00
Mijdrecht. . . .	7.66	5.22	Maartendijk	41.00	14.62
Waverveen . . .	1.35	1.50	de Bilt	26.55	20.00
Wilnis.	4.53	7.65	Blaauwkapel. . . .	5.60	29.70
Vinkeveen . . .	25.10	8.75	Zuilen.	15.70	25.30
Abkoude	9.85	11.25	Oud-Loosdrecht. .	5.00	17.00
Baambrugge . . .	16.86	20.83	Nieuw-Loosdrecht .	21.60	10.00
Ter Aa	12.50	7.70	Loenen	21.25	26.25
Breukelen. . . .	27.37	23.60	Vreeland	20.50	76.25
Kokengen. . . .	6.50	8.40	Nichtevecht	14.01	16.20
Kamerik	25.50	17.00			
Zegveld	5.00	5.00	Totaal	f 742.81	f 865.29 ^s
			Classis <i>Wijk.</i>		
Totaal	f 1019.22	f 939.42 ^s	Wijk bij Duurstede	f 21.35	f 31.95
			Transporteren	f 21.35	f 31.95

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 21.35	f 31 95	Per transport	f 324.96	f 312.01
Dothen.	4.01	4.30	Engelum	2.00	5.50
Nederlangbroek . .	6.00	10.00	Lekkum c. a. . . .		7.06
Werkhoven	5.04	5.75	Stiens (*)	43.85	13.34
Schalkwijk	2.74 ^s	3.92	Britzum	10.00	6.75
't Waal	2.77 ^s	4.42 ^s	Cornjum	4.85	7.92 ^s
Houten	11.01 ^s	10.55	Jelsum.	4.80	5.25 ^s
Bunnik	9.10	16.20	Beetgum	14.35	19.00
Odijk	4.50	3.35	Menaldum	13.05	10.00
Rhenen	18.86 ^s	15.35	Berlikum	11.16	15.00
Veenendaal	11.48	16.27 ^s	Wier	5.00	5.00
Renswoude	9.48 ^s	12.27 ^s	Vrouwen-Parochie .	5.50	10.40
Elst	4.50	2.47 ^s	St. Anna-Parochie .	9.00	12.60
Amerongen	23.76	18.80	Finkum c. a. . . .	13.35 ^s	14.32
Leersum		13.50	Hallum	15.00	15.00
Overlangbroek . .	2.85	3.60	Marrum	8.00	15.50
Doorn.	22.40	24.00	Bergum	20.70	15.50
Driebergen	77.27 ^s	81.98	Bergumerheide . .	2.93	4.70
Totaal	f 237.15	f 278.70	Rijperkerk c. a. . .		8.30
Classis <i>Leeuwarden</i> .			Oenkerk c. a. . . .	6.00	15.06 ^s
Leeuwarden	f 304.91	f 270.63	Oudkerk c. a. . . .	10.85	13.01
Huizum	12.30	15.30	Suswoude c. a. . .	6.00	5.25
Kempens c. a. . . .	2.50	7.35	Garijp c. a.	10.53	8.84 ^s
Goutum c. a. . . .	2.25	5.33	Oostermeer c. a. .	7.50	7.50
Deinum		6.35	Rottevalle.	6.93	7.00
Marssum	3.00	7.05	Transporteren	f 556.31 ^s	f 560.33
Transporteren	f 324.96	f 312.01	(*) Van kerkvoogden	f 15.00.	
			Van eene jongelings-vereeniging	4.00.	

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 556.31 ⁵	f 560.33	Per transport	f 107.87	f 100.79
Dragten	31.25	45.60	Oosterbierum . . .	22.62 ⁵	25.25
Dragtster-Compagnie		5.20	Tzummarum . . .	16.14	27.94
Boornbergum c. a. .	4.00	5.50	Minnertsga . . .	12.15	11.40
Oudega c. a. . . .	2.60	4.30	St. Jacobi Parochie	27.85	
Eernewoude		4.89 ⁵	Franeker	20.83 ⁵	65.80
Wirdum	9.73	16.35	Achlum c. a. . . .	7.40	9.16
Warga c. a.	11.60	14.40	Herbaijum	2.88	2.92
Idaard c. a.	12.90	16.45	Dongjum	3.86 ⁵	4.55 ⁵
Grouw.	13.50	14.35	Ried c. a.	8.00	9.75
Boordahuizum . . .	9.00	12.50	Peins c. a.	3.05	5.50
Mantgum e. a. . . .	10.25	9.30	Schingen c. a. . .	3.00	6.00
Jorwerd	5.00	9.75	Dronrijp	23.00	34.60
Weidum	10.15	12.00	Schalsum	2.70	4.25
Beere	4.50	6.00	Welsrijp c. a. . .	8.55	6.50
Hijlaard	10.11	8.46 ⁵	Tzum	8.35 ⁵	12.10
Huins c. a.	2.50	3.00	Bolsward	27.02	46.79
Boxum c. a.	6.00	6.00	Burgwerd c. a. . .	7.00	10.00
Totaal	f 699.40 ⁵	f 754.39	Wommels c. a. . . .		26.00
Classis <i>Franeker.</i>			Oosterend.	9.41	14.62
Harlingen.	f 73.20	f 62.00	Ijtens c. a.	1.00	6.03 ⁵
Kinswerd	7.42	6.40	Oosterlittens . . .	4.60	4.46
Midlum	6.65	4.79	Winsum c. a. . . .	5.66	8.35
Wijnaldum	7.45	12.85	Edens c. a.		7.50
Pietersbierum . . .	5.85	7.20	Kubaard c. a. . . .	9.38 ⁵	11.15 ⁵
Sexbierum	7.30	7.55	Lollum	9.26	5.72
Transporteren	f 107.87	f 100.79	Makkum c. a. . . .	15.00	20.00
			Gaast c. a.	8.00	13.10
			Transporteren	f 374.60 ⁵	f 500.24 ⁵

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 374.60 ⁵	f 500.24 ⁵	Per transport	f 283.93 ⁵	f 352.61
Idseghuizen c. a. .	2.10	4.10	Gaastmeer. . . .		12.90
Exmorra c. a. . .		2.00	Oudega	9.70	11.60
Longerhouw c. a. .	5.97	5.97 ⁵	Oosthem	43.43	54.99
Schraard	3.50	5.50	Wolsum		10.00
Wons c. a. . . .	7.86	15.67	Woudsend	20.85	16.10
Pingjum c. a. . .	16.05	15.50	Nieuwland	24.30	18.35
Witmarsum	13.25	10.40	Workum	24.00	20.17 ⁶
Arum	15.00	17.00	Parrega	6.16	5.75
Totaal	f 438.33 ⁵	f 576.39	Tjerkwerd	17.55	9.75
Classis Sneek.			Hindeloopen . . .	4.00	5.50
Sneek	f 135.30	f 179.00	Molkwerum	6.00	10.00
Goënga	4.00	6.75	Stavoren	7.50	7.25
Sijbrandaburen . .	3.50	3.00	Warns.	4.26	4.50
Deersum	3.00	3.20	Koudum	10.09	11.60
Rauwerd	18.75	19.20	Sloten	7.05	6.90
Oosterwierum . . .	5.06	2.50	Wijchel	3.23 ⁵	5.30
Britswerd	9.45	8.05	Balk	8.52	12.15
Lutkewierum. . . .	1.60	3.70	Oude Mirdum . . .	2.62	3.14
Bozum.	10.00	10.50	Oudega	2.00	4.73
Scharnegoutum . .	15.00	17.00	Nijega.	2.82	6.61 ⁶
IJsbrechtum	10.00	12.00	Harich.	4.91	3.10
IJlst	25.75	34.75	Hemelum.	13.00	14.00
Oppenhuizen. . . .	5.00	10.60	Totaal	f 506.43	f 607.01
Jutrijp.	6.52 ⁵	7.11	Classis Dokkum.		
Heeg	31.00	35.25	Dokkum	f 49.00	f 50.00
Transporteren	f 283.93 ⁵	f 352.61	Transporteren	f 49.00	f 50.00

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 49.00	f 50.00	Per transport	f 202.62 ^s	f 254.62 ^s
Damwoude c. a. . .	7.00	10.00	Ternaard	6.40	10.44
Zwaag-Westende . .	1.65	5.20	Nes op Ameland . .	2.65	3.57
Akkerwoude c. a. . .	3.06 ^s	4.90	Ballum en Hollum . .	6.00	8.36
Veenwoude	3.00	4.00	Metslawier c. a. . .		22.25
Rinsumageest c. a. .	7.60	16.88	Nes en Wierum. . .	5.50	6.08
Birdaard c. a. . . .	2.00	4.00	Pasens	1.50	
Aalsum c. a.	3.80	5.90	Nijkerk		14.00
Kollum	30.60	37.70	Anjum.	12.89	
Augsbuurt	2.00	4.50	Morriha c. a. . . .	6.80	9.00
Burum c. a.	3.30	6.80	Oostrum c. a. . . .	4.45	
Gerkesklooster . . .	3.00	3.00	Ee	14.85	14.00
Buitenpost	9.15	18.40	Engwierum	8.50	12.00
Augustinusga c. a. .	5.40	6.65	Schiermonnikoog . .	7.50	6.00
Surhuisterveen . . .	6.35	6.20			
Drogeham	3.00	3.50	Totaal	f 279.66 ^s	f 360.27 ^s
Twijzel c. a.	9.00	8.85			
Kollumerzwaag . . .	1.00	1.76 ^s	Classis <i>Heerenveen.</i>		
Oudwoude c. a. . . .	6.30	6.20	Heerenveen	f 47.67	f 36.58 ^s
Holwerd	8.07	9.40	Oudeschoot	8.00	
Blija c. a.	3.28	5.04	Knijpe.	5.30	
Ferwerd	8.60	10.94	Nijehorne.	1.25	1.00
Wanswerd c. a. . . .	5.10	4.25	Wijnjeterp	10.25	8.50
Reitzum e. a.	3.81	7.00	Ureterp	8.00	6.50
Foudgum c. a. . . .	7.50	6.00	Beetsterzwaag . . .	37.06 ^s	46.05
Waaxens c. a.	1.00		Lippenhuizen. . . .	8.05	10.00
Hiaure c. a.		1.00	Gorredijk.	12.50	15.00
Hantum c. a.	9.05	11.60	Langezwaag	6.60	7.85
Transporteren	f 202.62 ^s	f 254.62 ^s	Transporteren	f 144.68 ^s	f 181.43 ^s

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 144.68 ⁵	f 131.43 ⁵	Per transport	f 344.12 ⁵	f 414.66
Tjallebert. . . .	4.73	6.15	Makkinga. . . .	3.31	
Nijehaske. . . .	10.02 ⁵	16.16	Oosterwolde. . . .	9.00	13.00
Hoornsterzwaag. . .	1.25	1.25	Donkerbroek. . . .	7.00	5.15
Kortezwaag. . . .	3.70	3.40	Appelscha. . . .	1.85	3.85
Terwispe. . . .	2.75	3.25	Haulerwijk. . . .	2.50	1.20
Bakkeveen. . . .	2.50	3.35 ⁵	Totaal	f 367.78 ⁵	f 437.86
Lemmer. . . .	21.30	26.55			
Tjerkgaast. . . .	2.00	3.80	Classis Zwolle		
Langweer. . . .	11.05	10.50			
Joure. . . .	44.93 ⁵	74.92	Zwolle. . . .	f 261.79 ⁵	f 200.65
Goengarijp. . . .	2.75	2.10	Windesheim. . . .		12.00
Terkaple. . . .		2.33	Wijhe. . . .	29.15	37.80
Akkrum. . . .	11.50	11.00	Raalte. . . .	13.93	12.52 ⁵
Terhorne. . . .	2.62	3.55	Heino. . . .	13.60	15.75
Oldeboorn. . . .	10.00	16.50	Dalfsen. . . .	18.60	22.96
Haskerhorne. . . .	2.50	4.50	Hasselt. . . .	24.45	24.60
Oosterhaule. . . .	4.00	9.55	Bouveen. . . .	5.25	6.45
St. Jansga. . . .	4.15	7.50	Staphorst. . . .	6.08	6.82
Oosterzee. . . .		13.57	IJhorst c. a. . . .	10.50	9.28
Wolvega. . . .	16.25	12.53	Avereest. . . .		4.50
Scherpenzeel. . . .	2.50	9.50	Nieuwleusen. . . .	5.75	
Oldelemmer. . . .	5.00	4.65	Ommen. . . .	14.31	21.37
Peperga. . . .	2.25	2.51	Hellendoorn. . . .	26.00	20.50
Steggerden. . . .	3.38	3.45	den Ham. . . .	24.67 ⁵	7.30
Oldeholtpade. . . .	4.00	6.50	Hardenberg. . . .		
Noordwolde. . . .	6.40	9.70	Heemse. . . .	6.05	
Oldeberkoop. . . .	17.40	13.85	Lutten. . . .	2.80	
Transporteren	f 344.12 ⁵	f 414.66	Transporteren	f 462.94	f 402.50 ⁵

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 462.94	f 402.50 ^s	Per transport	f 317.52	f 315.52 ^s
Gramsbergen. . .	5.60		Enschede	62.00	68.66
Dedemsvaart. . .	8.52	9.00	Losser.	10.00	10.00
Ommerschans . .	6.20	4.90	Oldenzaal. . . .	20.00	38.63
Daerle.	5.84	6.10	Hengelo	13.91 ^s	17.46
Totaal	f 439.10	f 422.50 ^s	Delden	72.93 ^s	41.78
Classis <i>Deventer.</i>			Goor	25.60	22.30
Deventer	f 120.50	f 120.00	Diepenheim . . .	6.19 ^s	10.00
Diepenveen . . .	7.42 ^s		Bijzondere gift .	5.00	
Colmschate . . .	8.50		Haaksbergen. . .	12.56	25.02
Olst	13.00	11.64	Urselo.	9.07 ^s	11.66
Wezepe	4.42	5.00	Totaal	f 554.80	f 556.11 ^s
Bathmen	13.38	17.15	Classis <i>Kampen.</i>		
Holten.	10.03	10.35	Kampen	f 63.78 ^s	f 64.84
Markelo	12.00	17.00	Kamperveen . . .	10.96	14.50
Welsum	5.00	5.50	Zalk	17.12	11.53
Almelo	43.00	52.50	Wilsum	2.10	3.16 ^s
Tubbergen	3.09	3.50	Mastenbroek. . .	9.06	11.33
Vriezenveen . . .	25.34	38.00	Genemuiden . . .	7.76 ^s	15.60
Wierden	6.01 ^s		IJsselmuiden. . .	5.52	3.70
Rijssen	9.01		Kampereiland . .	6.00	2.80
Enter	4.22		Vollenhove	13.53	25.37 ^s
Borne	8.85 ^s	11.39	Blokzijl	11.23 ^s	19.20
Weerselo	2.00	3.96	Blankenham . . .	14.00	10.00
Ootmarsum	12.33 ^s	13.27 ^s	Kuinre	8.44	10.91 ^s
Denekamp	9.30	6.74	Oldemarkt	11.57	25.15
Transporteren	f 317.52	f 316.00 ^s	Transporteren	f 181.08 ^s	f 218.10 ^s

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 181.08 ⁵	f 218.10 ⁵	Per transport	f 548.02	f 357.85
Steenwijkerwold. .		18.43 ⁵	den Ham c. a. . .	4.00	7.00
Steenwijk. . . .		48.84	Feerwerd ' . . .	2.70	3.00
Giethoorn. . . .	3.16	2.85	Ezinge.	2.00	3.70
Wanneperveen . .	2.50	5.00	Saaxum	1.40	1.60
Zwartsluis . . .	18.20	20.94	Oldehove	5.50	5.43
Totaal	f 204.94 ⁵	f 314.17	Niehove	4.25	4.00
Classis <i>Groningen.</i>			Niezijl.	2.60	2.75
Groningen	f 458.25	f 254.34 ⁵	Grijpskerk . . .	3.07	8.14 ⁵
Hoogezand		20.00	Visvliet	3.80	2.50
Sappemeer		9.00	Grootegast c. a. .		17.50
Windeweer c. a. .		4.00	Nie- en Oldkerk .	2.25	3.67
Kropswolde . . .	18.03	4.35	Sebaldeburen. . .		3.50
Noordlaren	5.50	6.70	Lutkegast. . . .	2.10	2.50
Haren	17.76	14.25	Opende	2.00	2.29 ⁵
Westerbroek. . . .	1.75	1.75	Marum c. a. . . .	6.82	6.76
Engelbert.	1.20	1.10	Nuis c. a.		4.25
Middelbert	2.50	4.00	Oldebert	10.00	10.00
Noorddijk	6.85	7.01 ⁵	Midwolde c. a. . .	5.09	9.50
Zuidhorn	3.25	5.20	Lettelbert. . . .	1.72 ⁵	
Noordhorn	7.15 ⁵	3.80	Oostwolde	10.65	2.50
Leeg- en Hoogkerk	2.25	2.50	Zevenhuizen . . .		4.00
Wierum en Dork- werd	17.50	14.80	Totaal	f 617.97 ⁵	f 462.45
Garnwerd c. a. . .	2.70	2.70	Classis <i>Winschoten.</i>		
Aduard	3.32 ⁵	2.34	Winschoten . . .	f 34.49	f 28.79 ⁵
Transporteren	f 548.02	f 357.85	Eeksta.	3.71	4.60
			Transporteren	f 38.20	f 33.39 ⁵

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 38.20	f 33.39 ^s	Per transport	f 293.32 ^s	f 398.76
Oude Pekela. . .	13.50	20.21	Sellinge		4.00
Nieuwe Pekela. . .	11.18	13.63	Ter Apel. . . .	2.50	3.00
Westerlee. . . .	4.16	4.50	Onstwedde	10.93	13.43 ^s
Muntendam	2.40	8.00	Wedde	7.10	5.00
Meeden	9.40	9.57	Blijham	10.90	10
Veendam. . . .	33.57 ^s	48.54	Oude Schans. . . .	2.50	2.94
Wildervank	7.80	22.20	Horssen	1.00	2.10
Noordbroek	6.80	17.50			
Zuidbroek. . . .	20.00	24.75	Totaal	f 323.25 ^s	f 442.33 ^s
Scheemda. . . .	9.39	8.70			
Stadskanaal	24.05	16.13	Classis Appingadam.		
Omlanderwijk c. a.	4.10	4.38	Appingadam. . . .	f 15.07	f 21.10
Midwolde. . . .		18.14	Opwierda. . . .	1.60	3.00
Nieuw Scheemda . .	5.30	8.10	Farmsum	10.00	10.00
Wagenborgen . . .	1.45	3.05	Oterdum	5.50	3.25
Termunten c. a. . .	2.04	6.00	Heveskes	2.25	2.00
Wolderdorp	1.75	4.71	Meedhuizen	0.65	1.15
Nieuwolda	12.50	20.25	Tjamsweer	3.06	4.43 ^s
Oostwolde	18.04	17.10	Weiwerd	3.25	5.45
Finsterwolde. . . .	18.22	11.70	Delfzijl	11.50	16.00
Nieuwe Schans. . .	4.87	9.54	Uitwierda. . . .	2.50	2.27 ^s
Beerta. . . .	15.30	25.01 ^s	Holwierda	4.25	4.53 ^s
Nieuw Beerta . . .	15.30	18.09	Krewerd	1.25	1.00
Bellingwolde. . . .	7.90	14.16	Bierum	4.54 ^s	4.04 ^s
Vriescheloo		3.10	Spijk	4.30	4.79 ^s
Vlagtwedde	4.60	6.30	Loosdorp		2.47
Bourtange	1.50	2.00	Godlinze	2.50	1.70
Transporteren	f 293.32 ^s	f 398.76	Transporteren	f 72.22 ^s	f 87.20 ^s

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 72.22 ^s	f 87.20 ^s	Classis <i>Onderdendam.</i>		
Jukwerd	1.50	2.00	Middelstum . . .	f 1.66 ^s	4.94 ^s
Solwerd c. a. . .	2.00	2.68	Onderdendam . .	6.75	7.05
Loppersum . . .	11.20	5.03 ^s	Huisinge	1.00	1.53 ^s
Wirdum	4.00	5.65	Westerwijtwerd .	0.75	0.50
Oosterwijtwerd .	2.75	4.17	Bedum.	3.50	
Eenum.	2.50	2.50	Zuidwolde . . .	5.89 ^s	7.39
Leermens. . . .	3.37 ^s	4.30	Noordwolde . . .	0.60	0.60
Zeerijp	1.50	1.18	Stitswerd. . . .	0.75	1.82 ^s
't Zandt	2.56	4.92	Kantens	1.25	2.00
Garshuizen . . .	2.00	2.00	Meeden (west. ged.)	6.30	13.50
Westeremden . .	1.00	3.00	Meeden (oost. ged.)	2.72 ^s	9.65 ^s
Stedum	2.00	4.18	Oosternieland en Oldenzijl	1.36 ^s	2.80
Garrelsw eer . .	2.00	5.00	Eppenhuizen . . .	1.47 ^s	1.62 ^s
Lellens	1.08	1.53 ^s	Zandweer	1.50	1.91
Slochteren . . .	3.44 ^s	8.05	Rottum	2.18	2.10
Harkstede. . . .	5.00	7.75	Breede.	5.00	10.00
Scharmer			Warffum	7.00	8.00
Kolham	4.00	3.35 ^s	Uskwerd	7.45	8.55
Schildwolde . . .	3.35	3.65	Uithuizen. . . .	14.75	21.00
Hellum	2.63 ^s	5.26	Leens	6.20	6.52
Siddeburen . . .	2.23	5.21	Warfhuizen . . .	1.50	4.35
Woltersum . . .	5.11	6.03	Wehe en Zuurdijk .		3.15
Wittewierum. . .	1.04	7.50	Ulrum.	2.33	4.78
ten Boer	3.05	6.25	Niekerk en Vliedorp	1.39	1.50
Thesinge	3.10	2.55	Vierhuizen en Zoltkamp	2.50	2.88
Garmerwolde. . .	2.85	6.35	Hornhuizen c. a. .	5.50	6.20
Totaal	f 147.50	f 197.31	Transporteren	f 87.93 ^s	f 134.36 ^s

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 87.93 ^s	f 134.36 ^s	Per transport	f 98.68	f 108.91
Pieterburen . . .	4.71 ^s	17.53	Kuik en Beers . .	10.36	11.16
Westernieland . .	1.25	2.14	Boxmeeren Sambeek	6.00	12.60
Saaxumhuizen . .	0.75	10.00	Vierlingsbeek . .	6.85	4.00
Winsum	7.00	11.70	Oisterwijk c. a. . .	22.37 ^s	30.95
Adorp	1.40	2.62	Tilburg	11.25	7.50
Wetsinge c. a. . .	1.00	3.00	Hilvarenbeek . .	5.95	9.08 ^s
Obergum c. a. . .	2.50	2.50	Boxtel.	3.60	3.00
Tinallinge. . . .	1.00	1.40	St. Michiels-Gestel.	1.40	3.22 ^s
Baflor-Raskwerd . .	2.50	2.50	Helvoirt	5.10	5.47 ^s
den Andel	3.00	3.00	Vught	13.80	11.20
Eenrum	6.37	26.50	Totaal	f 185.36 ^s	f 207.10 ^s
Mensingeweer . .	1.75	3.00	Classis Breda.		
Totaal	f 124.56	f 323.75 ^s	Breda	f 39.54	f 59.79
Classis 's Hertogenbosch.			Prinsenhage . . .	4.30	5.60
's Hertogenbosch .	f 40.50	f 48.10	Leur	12.30	10.75
Engelen c. a. . .	1.65	1.37	Etten	4.50	11.01
Oss c. a.	1.39	8.58	Zundert	5.84	5.46
Heeswijk en Dinther	3.56 ^s	3.14	Ginneken	6.15	17.50
Berlicum en Rosmalen	12.61	12.22	Chaaam.	8.50	8.21
Lith c. a.	5.05	6.50	Bergen op Zoom. .	20.00	31.12
Oijen en Megen. .	5.04	5.00	Ossendrecht . . .	8.00	6.07
Grave	10.00	10.00	Rozendaal en Wouw	14.50	11.50
Ravenstein	7.87 ^s	6.00	Kruisland.	4.50	6.00
Dieden	11.00	8.00	Steenbergen . . .	9.00	11.45 ^s
Transporteren	f 98.68 ^s	f 108.91	Nieuw Vossemeer c. a.	3.75	7.70
			Transporteren	f 140.88	f 192.16 ^s

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 140.88	f 192.16 ^s	Per transport	f 20.85 ^s	f 29.40
Willemstad . . .	8.00	13.00	Veen	6.17	5.00
Fijnaert en Heijningen	21.00	16.00	Eethen	2.50	3.00
Klundert	18.75	15.00	Meeuwen c. a. . . .	2.35	2.40
Zevenbergen . . .	16.92	17.70	Babilonienbroek. . .	1.75	2.75
Standdaarbuiten. .	18.15	24.00	Dussen	2.78	2.13
Oudenbosch . . .	5.37 ^s	6.59	Vlijmen	5.00	10.00
Gastel	1.15	3.00	Woudrichem . . .	3.58	7.68
Dinteloord . . .	5.04 ^s	8.63	Sleeuwijk	3.22 ^s	4.39 ^s
Geertruidenberg. .	71.06	21.20	Werkendam . . .	6.30	6.20
Oosterhout . . .	24.33	14.00	Almkerk c. a. . .	17.05 ^s	11.62
Dongen	10.00	9.10	Uitwijk c. a. . .	5.30	1.50
Terheijden . . .	6.43 ^s	6.19 ^s	Rijswijk c. a. . .	3.50	2.00
Made	2.39	6.56	Op- en Neder-Andel	3.85	1.85
Drimmelen . . .	19.45	18.33	Kapelle	4.00	6.50
Hooge Zwaluwe. .	31.39	27.03	Waspik	4.36	3.10
Lage Zwaluwe . .	6.31	5.00	Raamsdonk . . .	13.25	10.00
Moerdijk	6.35	11.35	's Gravemoer. . .	2.40	2.50
Totaal	f 412.98 ^s	f 414.85	Sprang	6.56 ^s	3.48
Classis <i>Heusden</i> .			Besoijen	1.75	2.85
Heusden	f 13.45	f 12.40	Waalwijk.	1.68 ^s	1.30
Doeveren c. a. . .	2.17		Baardwijk c. a. . .	1.00	2.00
Aalburg	1.93 ^s	2.80	Drunen	6.43	6.05
Heesbeen	1.55	2.70	Loon op Zand . .	1.75 ^s	9.80
Wijk	1.75	11.50	Totaal	f 127.41	f 137.50 ^s
Transporteren	f 20.85 ^s	f 29.40	Classis <i>Eindhoven</i> .		
			Eindhoven	f 11.00	f 12.00
			Transporteren	f 11.00	f 12.00

	1959.	1960.		1959.	1960.
Per transport	f 11.00	f 12.00	Per transport	f 65.24	f 75.43 ^s
Oirschot	5.20	4.12 ^s	Zuidlaren	4.00	37.11 ^s
Hoogeloon	2.20	1.50	Anlo	13.00	9.20 ^s
Bladel	5.00	5.00	Gieten	13.00	7.57
Veldhoven	1.75	2.00	Gasselter Nieuwveen	13.00	10.40
Heeze		18.00	Gieterveen	16.55	
Valkenswaard . .	4.00	5.00	Gasselte	5.32	5.25
Bergeijk	5.00	3.66	Rolde		10.75
Budel	2.00	1.56	Hijkersmilde . . .		6.50
Someren		5.00	Bovensmilde hulpp. gemeente	4.25 ^s	5.00
Asten	2.04	3.60	Beilen	14.00	
Helmond	16.76	41.30	Eekst	10.75	5.84
Vegehel	6.50	4.56	Annerveen	5.36 ^s	4.25
St. Oedenrode . .	12.65	9.05	Veenhuizen	12.42 ^s	11.75
Nuenen	7.00	7.00	Grolloo en Schoonlo		6.07 ^s
Deurne		6.11	Hooge Smilde . .	4.00	8.10
Catechisanten van St. Oedenrode. .		3.50	Totaal	f 73.40	f 203.24
Totaal	f 81.10	f 132.96 ^s	Classis <i>Meppel</i> .		
Classis <i>Assen</i> .			Meppel	f 81.14	f 65.03 ^s
Assen	f 36.32	f 45.27	Kolderveen	1.80 ^s	1.59
Norg	6.00	4.18	Nijeveen	6.10	7.38
Peize	2.80	5.13 ^s	Havelte	5.80	7.15
Roden	4.18	4.14	Wapserveen	2.72 ^s	4.69 ^s
Roderwolde	2.35	4.00	Vledder	3.27 ^s	4.98
Eelde	2.00	4.90	Diever	15.40	8.00
Vries	11.59	7.81	Dwingelo	5.75	7.90
Transporteren	f 65.24	f 75.43 ^s	Transporteren	f 121.99 ^s	f 106.73

	1859.	1860.		1859.	1860.
Per transport	f 121.99 ^s	f 106.73	Classis Limburg.		
Ruinen	5.52 ^s	7 37 ^s	Maastricht	f 43.63	f 36.17
Ruinerwold . . .	14.55	21.60	Beek en Geul . .	5.17	5.83
Koekange. . . .	3.55	7.50	Gulpen		2.50
Hoogeveen . . .	15.75	54 93	Meerssen	9.90 ^s	10.26
Zuidwolde. . . .	13.00	15.69	Eijsden	1.10	1.71 ^s
Hollandsch Veld .	11.00	7.39	Heerlen	6.65 ^s	6.00
Frederiksoord c. a. .	3.75	4.00	Vaals	5.00	10.00
			Sittard. . . .	9.00	8.00
Totaal	f 189.12	f 225.21 ^s	Urmond	4.90	4.02 ^s
			Venlo	9.86	15.26
Classis Koevorden.			Gennep	9.59	3.19
Koevorden . . .	12.14	f 13.47	Roermonde . . .	19.52	21.76
Dalen		16.00	Stevenswaard. . .	1.00	1.00
Oosterhesselen . .	4.35	5.60	Blitterswijk . . .	2.22 ^s	1.15 ^s
Sleen	5.50	14.85	Weert		5.74 ^s
Zweelo. . . .	4.00	4.14			
Westerbork . . .	6.59	5.00	Totaal	f 127.55 ^s	f 132.61
Borger. . . .	4.75	6.00			
Odoorn	8.12	9.00	Waalsche Commissie.		
Roswinkel. . . .	4.50	6.32 ^s	Opgaaf 29 Decemb.		
Emmen	3.75	5.85	1859	f 36.77 ^s	
Schoonebeek. . .	3.60	15.40	Opgaaf 17 Maart		
Nieuw-Buinen . .	4.50	6.07	1860	150.32 ^s	f 942.21 ^s
			Opgaaf 5 September		
Totaal	f 61.80	f 107.70 ^s	1860	153.08	430.98
			Totaal	f 340.18	f 1373.19 ^s

NAGEKOMENE COLLECTE.

<i>Dordrecht</i> :	gemeente Hendrik Ido-Ambacht over 1858	f 6.27
<i>Assen</i> :	" Beilen over 1857	5.13
	" " " 1858	6.02
Totaal f		<u>17.42</u>

AAN DE BUITENGEWONE COLLECTE VAN 1859 ONTBREKEN:

<i>Arnhem</i> :	gemeente Scherpenzeel.
	" Voorst.
	" Loenen
<i>Tiel</i> :	" IJzendoorn.
	" Tricht.
	" Buurmalsen.
	" Eck en Wiel.
	" Opheusden.
<i>Bommel</i> :	" Poederoijen.
	" Brakel.
	" Zuilichem.
	" Tuil.
	" Geldermalsen.
<i>Leiden</i> ;	" Noordwijk binnen.
	" Oudshoorn.
	" Boskoop.
	" Zevenhoven.
<i>Dordrecht</i> :	" Zuid Beijerland.
	" Klaaswaal.
	" Maasdam.
	" Heinenoord.
	" Ottoland.
	" Giessen Oudkerk.

<i>Gouda :</i>	gemeente	Nieuwerkerk.
	"	Waddingsveen.
	"	Bergambacht.
	"	Stolkwijk.
	"	Ameide en Tienhoven.
	"	Nieuwpoort.
	"	Noordeloos.
<i>Amsterdam :</i>	"	Amstelveen.
	"	Uithoorn en Kudelstaart.
<i>Haarlem :</i>	"	Oost Zaandam.
	"	Zaandijk.
<i>Hoorn :</i>	"	Westwoud c. a.
	"	Medemblik.
	"	Abbekerk c. a.
	"	Twisk.
	"	Spanbroek c. a.
	"	Ursem.
	"	Hensbroek.
	"	Hauwert.
	"	Aartswoud.
<i>Zierikzee :</i>	"	Stavenisse.
<i>Goes :</i>	"	Fort Bath.
	"	Schore c. a.
<i>Wijk :</i>	"	Leersum.
<i>Leeuwarden :</i>	"	Deinum.
	"	Lekkum c. a.
	"	Rijperkerk.
	"	Eernewoude.
	"	Dragster-Compagnie.
<i>Franeker :</i>	"	Wommels en Hydaard.
	"	Edens en Spannum.
	"	Exmorra en Allingawier.

<i>Sneek :</i>	gemeente	Gaastmeer.
	"	Wolsum.
<i>Dokkum :</i>	"	Hiaure.
	"	Metslawier.
	"	Nijkerk.
<i>Heerenveen :</i>	"	Terkaple.
	"	Oosterzee.
<i>Zwolle :</i>	"	Windesheim.
	"	Avereest.
	"	Hardenberg.
<i>Kampen :</i>	"	Steenwijkerwold.
	"	Steenwijk.
<i>Groningen :</i>	"	Hoogezand.
	"	Sappemeer.
	"	Windeweer c. a.
	"	Grootegast c. a.
	"	Sebaldeburen.
	"	Niebert c. a.
	"	Zevenhuizen.
<i>Winschoten :</i>	"	Midwolde.
	"	Vriescheloo.
	"	Sellinge.
<i>Appingadam :</i>	"	Losdorp.
<i>Onderdendam :</i>	"	Wehe en Suurdijk.
<i>Eindhoven :</i>	"	Heeze.
	"	Zomeren.
	"	Deurne c. a.
<i>Assen :</i>	"	Rolde.
	"	Grolloo of Schoonloo.
<i>Koevorden ;</i>	"	Dalen.
<i>Limburg :</i>	"	Gulpen.
	"	Weert.

AAN DE COLLECTE VAN 1860 ONTBRAKEN DEN 16den OCTOBER NOG :

<i>Arnhem</i> .	gemeente	Arnhem.
	"	Oosterbeek.
	"	Scherpenzeel.
	"	Hoewelaken.
	"	Loenen.
	"	Brummen.
<i>Nijmegen</i> :	"	Bemmel en Ressen.
<i>Tiel</i> :	"	Drumpt.
	"	Ingen.
<i>Harderwijk</i> :	"	Nunspeet.
<i>'s Gravenhage</i> :	"	Nooddorp.
	"	Scheveningen.
	"	ter Heijde.
	"	's Gravesande.
	"	Leidschendam.
<i>Leiden</i> :	"	Noordwijk binnen.
	"	Noordwijk aan Zee.
	"	Noordwijkerhout.
	"	Oegstgeest.
	"	Alphen.
	"	Boskoop.
	"	Zevenhoven.
	"	Kalslagen en Nieuwveen.
	"	Rijnzaterwoude.
	"	Oude Wetering.
<i>Dordrecht</i> :	"	Giessen-Oudkerk.
<i>Gouda</i> :	"	Ouderkerk a/d IJssel.
	"	Oosterwijk.
	"	Nieuwland.
	"	Leerbroek.

<i>Amsterdam :</i>	gemeente	Amsterdam (Engelsche gemeente).
	"	Aalsmeer.
	"	Huizen.
	"	Nederhorst den Berg.
<i>Haarlem :</i>	"	Bennebroek.
	"	Bloemendaal.
	"	Beverwijk c. a.
	"	Wijk aan Zee.
	"	Krommenie.
	"	Krommeniedijk.
	"	Haarlemmermeer.
<i>Alkmaar :</i>	"	Wieringerwaard.
	"	Hoorn op Texel.
	"	Waal en Koog.
<i>Hoorn :</i>	"	Oost- en Westerblokker.
	"	Wijdenes en Oosterleek.
	"	Urk.
	"	Ursem.
	"	Hauwert.
	"	Benningbroek c. a.
	"	Zijbekarspel.
	"	Aartswoud.
<i>IJzendijke :</i>	"	Zuidzande.
	"	Retranchement.
	"	Cadzand.
<i>Franeke :</i>	"	St. Jacobi Parochie.
<i>Dokkum :</i>	"	Waaxens c. a.
	"	Paesens.
	"	Anjum.
	"	Oostrum c. a.
<i>Heerenveen :</i>	"	Oldeschoot.
	"	Knijpe.
	"	Makkinga.

<i>Zwolle :</i>	<i>gemeente</i>	Nieuw Leuzen.
	"	Hardenberg.
	"	Heemse.
	"	Gramsbergen.
	"	Lutten.
<i>Deventer :</i>	"	Diepenveen
	"	Colmschate.
	"	Wierden.
	"	Rijssen.
	"	Enter.
<i>Groningen :</i>	"	Lettelbert.
<i>Onderdendam :</i>	"	Bedum.
<i>Heusden :</i>	"	Doeveren c. a.
<i>Assen :</i>	"	Gieterveen.
	"	Beilen.

RECAPITULATIE.

	1859.	1860.		1859.	1860.
Arnhem	f 869.82	f 484.13 ⁵	Per transport	f 18168.01 ⁵	f 18285.43 ⁵
Nijmegen. . . .	303.39	373.51	Wijk	237.15	278.70
Zutphen	778.12 ⁵	867.32 ⁵	Lecwarden . . .	699.40 ⁵	754.39
Tiel	168.49	223.14	Franeker	438.33 ⁵	576.39
Bommel	179.43 ⁵	182.83 ⁵	Sneek	506.43	607.01
Harderwijk . . .	401.63 ⁵	382.56 ⁵	Dokkum	279.66 ⁵	360.27 ⁵
's Gravenhage . .	2195.10	2415.76 ⁵	Heerenveen . . .	367.79 ⁵	437.86
Rotterdam . . .	1445.81	1572.38 ⁵	Zwolle.	489.10	422.50 ⁵
Leiden	772.58 ⁵	858.35 ⁵	Deventer	454.80	556.11 ⁵
Dordrecht. . . .	832.76	782.98 ⁵	Kampen	204.94 ⁵	314.17
Gouda.	359.91	460.35 ⁵	Groningen	617.97 ⁵	462.45
Brielle	313.00	315.15	Winschoten . . .	328.25 ⁵	442.33 ⁵
Amsterdam . . .	4170.67 ⁵	3611.74	Appingadam . . .	147.50	197.31
Haarlem	827.79	772.72	Onderdendam . .	124.56	223.75 ⁵
Alkmaar	763.04 ⁵	820.26 ⁵	's Bosch	185.36 ⁵	207.10 ⁵
Hoorn.	484.51	639.35	Breda	412.98 ⁵	414.85
Edam	548.03	604.88	Heusden	127.41	137.50 ⁵
Middelburg . . .	415.33 ⁵	440.02 ⁵	Eindhoven	81.10	132.96 ⁵
Zierikzee	217.58 ⁵	246.51	Assen	187.13 ⁵	203.24
Goes	155.59 ⁵	200.58 ⁵	Meppel	189.12	225.21 ⁵
IJzendijke	203.36	226.13 ⁵	Coevorden	61.80	107.70 ⁵
Utrecht	1019.22	939.42 ⁵	Kerkbest. Limburg.	127.55 ⁵	132.61
Amersfoort . . .	742.81	865.29 ⁵	Waalsche commissie	340.18	1373.19 ⁵
Transporteren	f 18168.01 ⁵	f 18285.43 ⁵	Totaal	f 24776.57	f 26853.09

REGISTER

OP DE

HANDELINGEN VAN DE ALGEMEENE SYNODE

DER

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK

TEN JARE 1860.

4 Julij.	Vergadering der Synode	Blz. 3
"	Opening der vergadering	" 3
"	Opmaken der presentielijst	" 3
"	Zamenstelling der vergadering	" 4
"	Verkiezing van het moderamen	" 5
"	Aanvaarding van het voorzitterschap	" 5
"	Reglement van orde gearresteerd.	" 5
"	Opneming van het archief.	" 5
"	Aan de orde stelling van het verslag der Algemeene Synodale Commissie, de aangelegenheden der kerkelijke fondsen betreffende (Bijl. A); oproeping van den quaestor-generaal	" 5

4 Julij.	Kennisneming van ministeriele missiven, op de synodale vergadering betrekking hebbende	Blz. 5
"	Adressen betreffende de afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> , door het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordbrabant</i> , in handen gesteld van eene commissie	" 5
"	Sluiting der zitting	" 6
5 Julij.	Opening der zitting.	" 6
"	Terugbezorging van een handschrift tot het archief der Synode . .	" 6
"	Schriftelijke voorstellen van leden:	
"	van den hoogleeraar <i>Scholten</i> , betreffende de redactie van het niet officiële gedeelte der kerkelijke courant.	" 7
"	van den heer <i>Wiskop</i> , betreffende de verklaring door eenen candidaat af te leggen om tot de Evangeliebediening te worden toegelaten. . .	" 7
"	De registers van ingekomene en uitgegane stukken, na uitgebragt rap- port van den vice-president, door den president geteekend	" 7
"	Commissien door den president benoemd:	
"	1°. tot huldiging van den Koning.	" 8
"	2°. tot de jaarlijksche verslagen der provinciale kerkbesturen . . .	" 8
"	3°. tot de niet langs kerkelijken weg ingekomene stukken. . . .	" 8
"	4°. tot de quaestorale zaken.	" 8
"	5°. tot de reglementen	" 8
"	6°. tot de diaconale zaken	" 8
"	7°. tot de kosterijgoederen en de kerkelijke administratie	" 8
"	Zamenstelling van eene Synodus contracta voor het hooger beroep van den door het provinciaal kerkbestuur van <i>Drenthe</i> uit de dienst ontzeten predikant <i>H. W. C. Ilcken</i>	" 8
"	De ingekomene consideratien omtrent de voorloopig aangenomene regle- mentaire bepalingen, waaronder ook de wijziging van art. 23 van het Algemeen Reglement, in handen van de commissie voor de reglementen.	" 8

5 Julij. Kennisgevingen betreffende:

- " 1°. toelating van afgescheidene gemeenten, van den Minister . . . Blz. 8
- " 2°. eene nieuwe regeling en verhooging van de predikantstractementen in Nederlandsch Indie, van den Minister . . . " 9
- " 3°. den uitwendigen toestand der gemeenten in Limburg, van het kerkbestuur . . . " 9
- " 4°. eene uitspraak in hooger beroep van het classicaal bestuur van *IJzendijke*, van het classicaal bestuur . . . " 9
- " Stukken betreffende het hooger beroep van den predikant *Ilsen* in handen van de Synodus contracta . . . " 9
- " Stukken in handen van de commissie voor diaconale zaken:
- " 1°. beklag van het classicaal bestuur van *Zutphen* over de niet naleving van het reglement voor de diaconien, door de kerkelijke besturen in *Overijssel*. . . " 9
- " 2°. adres van het classicaal bestuur van *Hoerenveen* tot handhaving of verandering van het reglement voor de diaconien . . . " 9
- " 3°. beklag van den burgemeester te *Blokker* over diakenen te *Holder* " 9
- " Beklag van den burgemeester van *Hoewelaken* over diakenen te *Nijkerk* op de *Veluwe*, niet ontvankelijk verklaard. . . " 9
- " Beklag van den candidaat *J. J. Kotsé* over het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel*, desgelijks niet ontvankelijk verklaard. . . " 10
- " Missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Potchefstroom* in de Zuid-Afrikaansche republiek in handen eener commissie . . . " 10
- " Adressen van het classicaal bestuur van *Franecker* betreffende de vervreemding van kerkefondsen te *Wijnaldum* en eene verlangde ampliatio van art. 28, al. 7 van het reglement op de kerkelijke fondsen in *Friesland*, in handen van de commissie voor kosterijgoederen en kerkelijke administratie . . . " 10
- " Verzoek van het classicaal bestuur van *IJzendijke* tot restitutie van kosten, in handen der quæstorale commissie. . . " 10

5 Julij.	Verzoeken tot alteratien van het Algemeen Reglement in handen van de commissie voor de reglementen	Blz. 10
"	Adressen tot uitbreiding van den ring van 's <i>Hertogenbosch</i> en tot splitsing van den ring van <i>Burgh</i> op <i>Texel</i> ter visie gelegd	" 11
"	Nadere bepaling nopens de orde van behandeling der verslagen van de Algemeene Synodale commissie	" 11
"	Sluiting der zitting	" 11
6 Julij.	Opening der zitting	" 11
"	Beklag van burgemeester en wethouders van <i>Schoonhoven</i> over de diaconie te <i>Nieuwpoort</i> niet ontvankelijk verklaard	" 11
"	Adres van de classicaal vergadering van <i>Kampen</i> betreffende de afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> in handen der daarvoor benoemde commissie	" 12
"	Verzoek tot magtiging voor het vragen om cassatie der uitspraak van het provinciaal gerechtshof te <i>Groningen</i> in zake de beroeping en het collatierecht te <i>Niekerk</i> en <i>Vliedorp</i> , in handen van eene commissie	" 12
"	Besluit om de spoedvereischende behandeling der verzoeken van den kerkeraad te <i>Urk</i> en van de commissie voor de nieuwe gemeente te <i>Anna-Paulowna-Polder</i> , tot de tegenwoordigheid van den quaestor-generaal aan te houden.	" 12
"	Verzoek van kerkvoogden en notabelen te <i>Noordhorn</i> , tot bestekverandering voor het bouwen eener nieuwe pastorie met behoud der toegezegde subsidie, ingewilligd en magtiging van den president en secretaris om nog voor de resumtie der notulen hiervan aan de belanghebbenden kennis te geven.	" 12
"	Beklag van het classicaal bestuur van <i>Hoorn</i> over eene uitspraak in hooger beroep van het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordholland</i> niet ontvankelijk verklaard	" 13
"	Missive van het classicaal bestuur van <i>Hoorn</i> betreffende de armenverzorging door de burgerlijke besturen in overleg met de kerkeraden, in handen der commissie voor diaconale zaken	" 13
"	Besluit tot rectificatie van eene vergissing in de uitspraak der Synodus contracta van 1859, in zake de schorsing van kerkeraadsleden te <i>Melis-</i> en <i>Mariakerken</i> , overeenkomstig een verzoek van het provinciaal kerkbestuur van <i>Zeeland</i>	" 13

6 Julij.	Voorstel van het classicaal bestuur van <i>Meppel</i> , betreffende de onderteekening van de verslagen der persoonlijke kerkvisitatie.	Blz. 14
"	Sluiting der zitting	" 14
7 Julij.	Opening der zitting	" 14
"	Aan de ordestelling der voorstellen van den hoogleeraar <i>Schollen</i> en den heer <i>Wiskop</i> , alsmede van het werk der benoeming van de leden der Algemeene Synodale commissie en van hunne secundi in de plaats der aftredenden	" 14
"	Het voorstel van het classicaal bestuur van <i>Meppel</i> , betreffende de onderteekening van de verslagen der persoonlijke kerkvisitatie in behandeling, en besluit dien ten gevolge tot verbetering van eene misstelling op den omslag van de nieuwe tabellen voor de kerkvisitatie	" 14
"	Afwijzing van een adres van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te <i>Maastricht</i> , houdende verzoek om dispensatie van art. 19 al. 3 van het Algemeen Reglement	" 15
"	Ter visielegging van adressen betreffende de opheffing van de verplichting om over 'den Heidelbergechen catechismus te prediken en het in stand blijven van de verordeningen omtrent het gebruik van de Evangelische gezangen, van de classicale vergaderingen van 's <i>Gravenhage</i> en <i>Middelburg</i> en van eenige predikanten en ouderlingen onder het classicaal ressort van <i>Middelburg</i>	" 15
"	Afwijzing van een verzoek der classicale vergadering van <i>Gouda</i> , om voorlichting omtrent den aard en oorsprong der heiligengeest-armenfonds en hunne betrekking tot de Hervormde gemeenten	" 15
"	Verzoek van de classicale vergadering van <i>Wijk</i> , om inlichting nopens de vraag, of ouderlingen ook voor het scribaat der classicale besturen in aanmerking kunnen komen	" 16
"	Sluiting der zitting	" 16
9 Julij.	Opening der zitting	" 16
"	Mededeeling van den president betreffende de redenen waarom de daarvoor benoemde commissie zeer waarschijnlijk den Koning de hulde der vergadering niet zal kunnen brengen	" 16
"	Adressen van leden van het classicaal bestuur van 's <i>Gravenhage</i> en van de classicale vergadering van <i>IJsendijke</i> , betreffende de afvaardiging van den heer <i>van Hensden</i> in handen van de daarvoor benoemde commissie	" 16

- 9 Julij. Berigt van het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel*, omtrent den staat der kosterijgoederen en voordragt van dit kerkbestuur tot ondersteuning uit het fonds voor de schraalste predikantstractementen in handen van de commissien voor de kosterij goederen en de quaestorale zaken. Blz. 17
- " Adressen van de classicale vergaderingen van *Harderwijk* en van *Utrecht* betreffende de opheffing der verplichting om over den catechismus te prediken en de handhaving van den historischen grondslag der Evangelie-prediking " 17
- " Deze adressen met de vroeger ingekomene adressen over dezelfde onderwerpen en het voorstel van den heer *Witkop*, bij verandering der reeds vastgestelde orde van behandeling, in handen gegeven van eene afzonderlijke commissie " 17
- " Verslag van de Algemeene Synodale commissie in behandeling, betreffende hare samenstelling en hare vergaderingen in het algemeen. Inleiding Bijl. A. " 17
- " Erkenning van de diensten door wijlen den heer *Rooseboom*, in zijne betrekking van secretaris der Synode, aan de kerk bewezen " 17
- " Begroeting van den tegenwoordigen secretaris der Synode en goedkeuring van overige mededeelingen. " 17
- " Afkeuring van de beschouwing van de Synodale commissie over de volledigheid van hare vergadering bij ontstentenis van een harer leden. " 18
- " Overweging van het vervolg van het verslag der Synodale commissie volgens Bijl. B. " 18
- " Nadere mededeelingen betreffende de commissie voor den tweeden bundel van Evangelische gezangen " 18
- " Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale commissie, behoudens het besluit der Synode om haar nog geene magtiging tot voorbereiding van de uitgave van den bundel te verleenen " 18
- " Hernieuwde lastgeving aan de Synodale commissie, om de vijfjarige voortzetting van den arbeid te bevorderen en aanbeveling om daarvoor ook de medewerking van een of meer dichters in te roepen " 18
- " Instemming der Synode met den wensch der Synodale commissie omtrent de voorspoedige voortzetting der Bijbelvertaling. " 18

9 Julij.	Intrekking der lastgeving tot samenstelling van een kerkelijk handboekje en ontbinding van de daarvoor bestaande commissie. . . .	Blz. 19
"	Goedkeuring van de verrigting der Synodale commissie voor de belangen van het kerkelijk orgaan en besluit om opheldering te vragen aan de uitgevers over verzuimde toezending van de verzameling der kerkelijke verordeningen	" 19
"	Besluiten omtrent de mededeelingen der Synodale commissie betreffende het oud-archief, de indices der oude classicale en provinciale archieven, de vermiste stukken van het classicaal archief van <i>Meppel</i> en het archief van het geestelijk kantoor in <i>Zuidholland</i>	" 19
"	De belangen van de Hervormden met betrekking tot de beurzen ad studia in <i>Noordbrabant</i> der Synodale commissie, met goedkeuring van hare verrigtingen in dezen, op nieuw aanbevolen.	" 19
"	Sluiting der zitting.	" 19
10 Julij.	Opening der zitting.	" 19
"	Mededeeling van den president omtrent zijne verpligte afwezigheid in de twee eerstvolgende zittingen.	" 19
"	Rapport der commissie omtrent het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van <i>Groningen</i> ter magtiging tot het komen in cassatie van eene uitspraak van het provinciaal gerechtshof van <i>Groningen</i> in zake de beroeping en de uitoefening van het collatieregts te <i>Nieterkerk</i> en <i>Vliedorp</i>	" 20
"	Rapport der commissie voor de provinciale verslagen, wegens de verslagen over de examina	" 21
"	Adres van den kerkeraad te <i>Veen</i> , betreffende het doopen en aannemen van lidmaten buiten de gemeente der woonplaats, in handen van de commissie voor de niet langs kerkelijken weg ingekomene stukken . .	" 23
"	Het voorstel van den hoogleeraar <i>Scholten</i> , betreffende de redactie van het niet-officiële gedeelte van de Kerkelijke courant, aan de orde en besluit der Synode om zich niet met den arbeid dier redactie in te laten.	" 23
"	Zamenstelling van een gros van predikanten en ouderlingen voor de benoeming van leden met hunne secundi in de Algemeene Synodale commissie	" 23

10 Julij.	Voortzetting van de behandeling van het verslag der Synodale commissie, volgens Bijl. B.	Blz. 24
"	Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale commissie betreffende de begrafenisregten der Hervormde gemeenten en beslissing der Synode, dat er ten dezen niets verder behoort gedaan te worden	" 24
"	Besluiten der Synode omtrent de mededeelingen der Synodale commissie betreffende de armengoederen te <i>Wouw</i> , het <i>Purmer</i> kerkfonds en de krankzinnigen gestichten te 's <i>Hertogenbosch</i> en <i>Meerenberg</i>	" 24
"	Nieuwe lastgeving omtrent de godsdienstige belangen der militaire academie te <i>Breda</i> , met goedkeuring van hetgene de Synodale commissie te dezer zake gedaan heeft	" 24
"	Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale commissie betreffende het belang der kosterijgoederen, verklaring der Synode te dezen aanzien en aanbeveling van het voorbeeld door het provinciaal kerkbestuur van <i>Utrecht</i> in de inrigting van de opgave deswegens gegeven.	" 24
"	Sluiting der zitting.	" 24
11 Julij.	Opening der zitting.	" 25
"	Adres van lidmaten van de Hervormde gemeente te <i>Veen</i> , tot adhaesie van het adres van de classicale vergadering van <i>Harderwijk</i> , in handen der hiervoor benoemde commissie.	" 25
"	Missive van den heer <i>van Heusden</i> , naar aanleiding der over zijne benoeming ingekomene adressen, in handen der commissie wegens deze aangelegenheid.	" 25
"	Het verslag der Synodale Commissie wegens de aangelegenheden der algemeene kerkelijke fondsen, volgens Bijl. A, aan de orde	" 28
"	Mededeeling van den heer <i>Scholten</i> , betreffende de aanbieding van eene gift van zekere studenten-vereeniging ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken en personen, en besluit daaromtrent.	" 28
"	Voorstellen van de quæstorale commissie betreffende de inrigting van haar rapport en het nalaten van eene voorloopige crediet-opening voor de kleine toelagen goedgekeurd	" 29
"	Te kennengeving van het welgevallen, waarmede de Synode het bericht der Synodale Commissie heeft ontvangen wegens de opbrengst der collecten ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken en personen en het bedrag der thans beschikbare gelden.	" 29

11 Julij.	Goedkeuring van de handelwijze der Synodale Commissie omtrent de verzoeken van den kerkeraad te <i>Urk</i> en de commissie van den <i>Anna-Paulownapolder</i> , als zich in dezen geheel binnen de grenzen van hare bevoegdheid gehouden hebbende	Blz. 29
"	Besluit om aan den kerkeraad te <i>Urk</i> de verlangde toelage toe te staan, maar deze uitgave als geheel exceptioneel en buitengewoon te beschouwen.	" 29
"	Magtiging van den quaestor-generaal tot uitbetaling der toegezegde subsidie aan de commissie voor den <i>Anna-Paulowna-polder</i>	" 30
"	Ingekomen stukken betrekkelijk gevraagde subsidien:	
"	1°. van kerkvoogden te <i>Stavoren</i>	" 30
"	2°. van kerkvoogden te <i>Leegkerk</i>	" 30
"	3°. van de classicale vergadering van <i>Goes</i> , voor de belangen van de gemeente te <i>Camperland</i>	" 30
"	4°. van de commissie voor de stichting eener nieuwe gemeente te <i>Stadskanaal</i>	" 30
"	5°. van den Minister, over subsidien uit het fonds en door het Rijk aan de gemeente te <i>Gulpen</i> te verleen.	" 30
"	De voordragten der Synodale Commissie voorloopig goedgekeurd, behoudens de uitzonderingen en nadere bepalingen ten aanzien van de gemeenten te:	
"	<i>Lichtevoorde</i>	" 30
"	<i>Boxtel</i>	" 30
"	<i>Surhuisterveen</i>	" 30
"	<i>Gulpen</i>	" 31
"	<i>Gramsbergen</i>	" 31
"	Beslissing der Synode om ook aan de gemeente te <i>Bersel</i> de gevraagde subsidie te verleen.	" 31
"	Sluiting der zitting.	" 31
12 Julij.	Opening der zitting. ,	" 31

12 Julij.	Besluit betreffende de subsidie aan de gemeente te <i>Boven-Hardinxveld</i> toe te staan	" 31
"	De voorloopig genomene besluiten betreffende de voordragten der noodlijdende kerken bepaaldelijk vastgesteld	" 32
"	Overzicht der genomene besluiten betreffende de noodlijdende kerken.	" 32
"	Goedkeuring van de toekenning van subsidien aan de gemeente te <i>Boyl</i> , te <i>Sittard</i> en op het eiland <i>Aruba</i> , naar de lastgeving hiervoor aan de Synodale Commissie verstrekt.	" 33
"	Het schrijven van de Synodale Commissie over de handeling der <i>Curaçaosche</i> gemeente goedgekeurd en de dankzeggingen aangenomen wegens verleende ondersteuning van de gemeenten te <i>Elkerzee</i> , <i>Diever</i> , <i>Ouddorp</i> , <i>Soesterberg</i> , <i>Schalkwijk</i> en <i>Nederhorst den Berg</i> , benevens van den gewezen predikant <i>A. Meiners</i>	" 33
"	Verzoek van kerkvoogden en notabelen te <i>Opmeer</i> om de toezegging van subsidie bij vertraagde herstelling der kerk van kracht te doen blijven toegestaan	" 33
"	Goedkeuring van de zorg door de commissie voor de uitbetaling der toelage van mejufvrouw <i>Claessen</i> gedragen	" 33
"	Instemming met het advies der Synodale Commissie aan den Minister betreffende de vereischte ondersteuning voor de stichting eener afzonderlijke gemeente te <i>Krimpen aan den IJssel</i> , en welgevallige kennisneming van eene deswegens ingekomene ministeriele missive	" 33
"	Keunisseneming van het verslag der Synodale Commissie nopens de toegestane collecte voor de stichting eener gemeente te <i>Melissant</i> , van de door het Rijk verstrekte subsidien aan noodlijdende gemeenten, en van de door den Minister toegezondene afbeeldingen en grondteekeningen van kerkgebouwen	" 33
"	Besluit omtrent eene ontvangene afbeelding van het kerkgebouw te <i>Paesens</i>	" 33
"	Goedkeuring van den door de Synodale Commissie uitgevaardigden collectebrief	" 33
"	Het verslag der Synodale Commissie betreffende de overige algemeene kerkelijke fondsen in beraadslaging	" 33

- 12 Julij. Kennisneming van hetgene behoort tot de classicaal kas, de quotisatie, pensioenen en honoraria van de secretarissen en beschikkingen omtrent restitutie van kosten, met goedkeuring van hetgene de commissie gedaan heeft op de adressen van het classicaal bestuur van *Dordrecht*, van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland*, van het classicaal bestuur van *IJslandijke*, van de provinciale kerkbesturen van *Drenthe*, *Utrecht* en *Noordholland* en van den kerkeraad te *Groningen* . . . Blz. 35
- " De mededeeling der commissie omtrent hare afwijzende beschikking op het verzoek van het classicaal bestuur van *Middelburg*, met een daartegen ingekomen bezwaarschrift van dit bestuur, in handen van eene afzonderlijke commissie. " 35
- " De beantwoording der bezwaren van het classicaal bestuur van *Groningen* goedgekeurd, en de voorstellen tot voorziening in verschillende geldelijke behoeften in handen van eene afzonderlijke commissie gesteld " 35
- " De overgelegde opgave van de gebeneficieerden uit het fonds van wijlen de douairière van mr. *P. Steyn* ter visie gelegd en het verzoek van bestuurders van het fonds om wederkeeringe opgave der ondersteuning, welke de predikantsweduwen uit de Synodale fondsen genieten, aangehouden in afwachting van het rapport der quaestorale commissie. " 35
- " Inwachting almede van het rapport der quaestorale commissie omtrent de voordragten der Synodale commissie nopens het fonds voor de schraalste predikantstractementen, met goedkeuring intusschen van hare beschouwingen over den inhoud van een adres van het classicaal bestuur van *Hoorn* te dezer zake, en van haar besluit om de door den quaestor-generaal verstrekte opgaven schriftelijk tot de Synode over te brengen. " 36
- " Goedkeuring van het verslag der Synodale Commissie wegens het beheer der kerkelijke fondsen in zijn geheel, en verklaring van de instemming der vergadering bij monde van den president in den lof daarvoor aan den quaestor-generaal toekomende " 36
- " De toespraak van den president door den heer *van Rinsum* beantwoord " 36
- " De rekening goedgekeurd en door president en secretaris geteekend tot decharge " 36
- " Berigt van het classicaal bestuur van *Utrecht* nopens het overlijden van de wed. *Marsman*, met andere stukken tot de kerkelijke fondsen betrekking hebbende, in handen van de quaestorale commissie . . . " 36

12 Julij.	Kennismeming van het besluit van de wed. <i>J. H. Hemmes</i> , om af te zien van verdere ondersteuning uit de eerste afdeling van het fonds voor noodlijdende kerken en personen	Blz. 36
"	Mededeeling van eene ministeriele beschikking over de nog aanwezige kerkmeubelen en fondsen der ontbondene gemeente van het eiland <i>Schokland</i> , ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken. . . "	37
"	Magtiging te dezer zake door de commissie voor de spoedvereischende zaken op den quaestor-generaal verstrekt	" 37
"	Besluit tot goedkeuring van de handeling der spoed-commissie en tot eventuele dankzegging aan den Minister voor de ondersteuning van het fonds	" 37
"	Verzoek van kerkvoogden van <i>Zegveld</i> om magtiging tot den opbouw eener nieuwe kerk, wegens informele inzending buiten overweging gelaten	" 37
"	Beschikking omtrent een verzoek van kerkvoogden van <i>Groote Lindt</i> , om magtiging tot herstelling van het kerkgebouw	" 37
"	Sluiting der zitting	" 38
13 Julij.	Opening der zitting	" 38
"	Adres van de classicale vergadering van <i>Heusden</i> , in handen van de commissie tot de adressen, betreffende de handhaving van den historischen grondslag der Evangelieprediking.	" 38
"	Motie van den heer <i>Witkop</i> tot ondersteuning van de gemeente te <i>Göttingen</i> door den voorsteller na de deswegens gerezene bedenkingen weder ingetrokken	" 38
"	Continuatie van den quaestor-generaal en van zijnen secundus . . .	" 38
"	Mededeeling aan den quaestor-generaal van het besluit der vergadering, en aanneming door hem van de bij hernieuwing opgedragene betrekking . . .	" 39
"	Kennisgeving aan den heer <i>van Schouwenburg</i> van zijne herbenoeming . . .	" 39
"	Benoeming van den heer <i>P. A. C. Hugenholz</i> tot lid der Algemeene Synodale Commissie, en van den heer <i>A. Slotemaker</i> tot zijnen secundus. . .	" 39
"	Aanneming van deze benoemingen	" 39

13 Julij.	Benoemingen van den heer <i>F. de Greve</i> tot lid der commissie, en van den heer <i>H. D. G. A. Immink</i> tot zijnen secundus. Kennisgeving dezer benoemingen	Blz. 39
"	Besluit tot het van onwaarde verklaren der niet volledig ingevulde stembriefjes.	" 39
"	Rapport uitgebragt door de commissie voor de verslagen, wegens de kerkvisitatie:	
"	a. toestand der kerkeraden, volgens tabel A	" 40
"	b. toestand van het godsdienst-onderwijs, volgens tabel B	" 42
"	De rapporten ter visie gelegd.	" 43
"	Rapport uitgebragt door de commissie voor de reglementen wegens de consideratien over de voorloopig aangenomene wijziging van art. 21 van het reglement op het examen	" 43
"	De wijziging van het artikel finaal gearresteerd	" 44
"	Rapport uitgebragt door de quaestorale commissie	" 44
"	Het rapport der quaestorale commissie in behandeling.	" 55
"	Vaststelling der bedeeeling uit de algemeene weduwenbeurs	" 55
"	Besluit om geene nieuwe bijdragen uit het fonds voor de schraalste predikantstractementen toe te kennen, met kennisgeving hiervan aan de belanghebbenden	" 55
"	Besluit overeenkomstig het advies der Algemeene Synodale Commissie, tegen het advies der rapporterende commissie, om tot verheffing van het fonds voor de schraalste predikantstractementen, eenen opwekking-brief zoo algemeen mogelijk te verspreiden	" 56
"	Het ontwerpen van den bedoelden opwekkingbrief aan eene afzonderlijke commissie opgedragen	" 56
"	Provisionele goedkeuring der voordragten tot toelagen uit de eerste afdeling van het fonds voor noodlijdende kerken en personen, aan onderscheidene gemeenten en aan de predikants-betrekkingen van de eerste vijf provinciale ressorten	" 56
"	Staking van stemmen over de vraag, of voortaan ook aan kleinkinderen van predikanten ondersteuning zal verstrekt worden	" 56

13 Julij.	Sluiting der zitting	Blz. 56
14 Julij.	Opening der zitting.	" 56
"	Kennisneming van het bedanken van den heer <i>de Greve</i> voor zijne benoeming tot lid der Algemeene Synodale commissie	" 57
"	Benoeming van den heer <i>H. D. G. A. Immink</i> tot lid der commissie en van den heer <i>mr. A. Telling</i> tot zijnen secundus, uit het daarvoor gemaakte gros en zoo veel den eerstgenoemde betreft, uit een verkozen tweetal, met kennisgeving aan de benoemden	" 57
"	Beslissing, bij herstemming, dat uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen voortaan geene ondersteuning aan kleinkinderen van predikanten zal verleend worden, zonder terugwerking evenwel van dit besluit op hen, die reeds zoodanige ondersteuning genoten	" 57
"	Besluit tot verhooging der voordragt ten behoeve van de gemeente te <i>Schalkwijk</i> , ten gevolge van een ingekomen verzoek van kerkvoogden en notabelen dier gemeente, om met eene toelage van <i>f</i> 100 uit de eerste afdeeling van het fonds voor noodlijdende kerken en personen te worden begunstigd	" 57
"	Voortzetting van de behandeling van het rapport der quaestorale commissie; voorloopige goedkeuring der voordragten van predikantsbetrekkingen uit de overige provinciale ressorten	" 57
"	De voorloopig goedgekeurde voordragten tot ondersteuning uit de eerste afdeeling van het fonds bepaald vastgesteld.	" 58
"	Resumtie der toegestane subsidien uit het fonds in verband met de beschikbare gelden	" 58
"	Vermelding door den president van een door onvoorziene omstandigheden te laat inkomen van eenen aan hem gerigten brief van kerkvoogden der gemeente <i>Zijpe</i> , welke bij de behandeling van de voordragt der Synodale commissie wegens de door hen gevraagde subsidie had moeten dienen	" 58
"	Beslissing der vergadering, naar aanleiding van de motie van den president, om de voordragt van de gemeente <i>Zijpe</i> op nieuw in overweging te nemen, dat zulks een terugkomen zou zijn op een reeds genomen besluit	" 58

14 Julij.	De brief van kerkvoogden van de <i>Zijpe</i> , op verzoek van den president geregistreerd en aan de orde van behandeling gesteld, doch niet verder in overweging genomen, door het besluit der vergadering, om niet op de goedkeuring van de voordragt der Synodale Commissie terug te komen	Blz. 58
"	Besluit tot uitnoodiging der classicale besturen door het kerkelijke orgaan, om de tabellen wegens de voordragten tot ondersteuning uit de eerste afdeeling van het fonds naauwkeurig in te vullen en tijdiger toe te zenden	" 59
"	Besluit om aan bestuurders van het fonds van wijlen de douairière <i>P. Steyn</i> , te antwoorden in voege als de rapporterende commissie heeft voorgesteld, alsmede het classicaal bestuur van <i>IJzendijke</i> op zijn verzoek om restitutie van kosten, insgelijks overeenkomstig het advies der commissie, met dankzegging derzelve voor haren arbeid	" 59
"	Sluiting der zitting	" 59
16 Julij.	Opening der zitting	" 59
"	Rapporten van de commissie voor de stukken die niet langs kerkelijken weg zijn ingekomen	" 59
"	Besluit om den kerkeraad te <i>Veen</i> , overeenkomstig het advies der rapporterende commissie te antwoorden, en het verzoek van den ring van <i>Schiedam</i> aanstonds in behandeling te nemen	" 60
"	Antwoord aan den ring van <i>Schiedam</i> , waarin de Synode het beginsel van het doen betalen van gelden bij het afgeven van lidmaat-attestaten afkeurt, maar zich overigens onbevoegd verklaart, zich verder met de zaak in te laten, zonder dat de betrokkene besturen gekend zijn	" 60
"	Rapporten van de commissie voor de provinciale verslagen:	
"	a. wegens de kerkvisitatie volgens tabel C.	" 61
"	b. wegens de ringvergaderingen.	" 64
"	Beide rapporten ter visie gelegd.	" 66
"	Rapport van de commissie voor de reglementen, betreffende de consideratien over de voorloopig aangenomene ampliatie van art. 3 van het nieuwe reglement op het hulppredikerschap.	" 66
"	Het rapport wegens de verslagen der examina, met dankzegging voor den arbeid er aan besteed, van de tafel genomen	" 70

16 Julij.	De rapporten wegens de verslagen der kerkvisitatie volgens de tabellen A en B, in behandeling	Blz. 70
"	Voorstel van den heer <i>Hugenholz</i> , om het rapport betreffende tabel A aan de commissie terug te geven, ten fine van advies omtrent de daarin vermelde verkeerdheden en klagten	" 70
"	Het voorstel in beraadslaging en aangenomen	" 70
"	Goedkeuring van het rapport betreffende tabel B.	" 71
"	Besluit overeenkomstig het advies der rapporterende commissie tot afwijzing van het verzoek van het provinciaal kerkbestuur van <i>Groningen</i> om magtiging tot het komen in cassatie in zake de procedure over het collatierecht te <i>Niekerk</i> en <i>Vliedorp</i>	" 71
"	Besluit, om tot bevordering der verlangde ringindeeling van 's <i>Hertogenbosch</i> eene grensverandering van de classes van 's <i>Hertogenbosch</i> en van <i>Heusden</i> toe te staan, en hierop de Koninklijke goedkeuring te vragen.	" 70
"	Verwijzing van de predikanten op de eilanden <i>Vlieland</i> en <i>Terschelling</i> , met hun verzoek om splitsing van den ring van <i>Burgh</i> op <i>Texel</i> , naar het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordholland</i>	" 71
"	Sluiting der zitting.	" 72
17 Julij.	Opening der zitting.	" 72
"	Mededeeling omtrent het bedanken van den heer <i>Immink</i> voor zijne benoeming tot lid der Algemeene Synodale commissie.	" 72
"	Rapport uitgebragt over den staat van het hulppredikerschap	" 72
"	Het rapport in behandeling	" 73
"	Opheldering door den heer <i>Tichler</i> , waarom het provinciaal kerkbestuur van <i>Zuidholland</i> geen verslag heeft gezonden	" 73
"	Besluit, behoudens dankzegging voor het rapport, om voor de dienst der hulppredikers geene afzonderlijke rubriek op de tabel A voor de kerkvisitatie aan te brengen	" 73
"	Rapport uitgebragt betreffende de ingekomene consideratien over de alteratie van art. 46 van het reglement op de vacaturen en van het daarmede in verband staande formulier A	" 73

17 Julij.	Het rapport met het gerapporteerde omtrent art. 3 van het reglement op het hulppredikerschap, tegen den volgenden dag aan de orde gesteld. Blz. 75	
"	Rapport, uitgebragt door de commissie voor de diaconale zaken, ter visie gelegd	" 75
"	Het rapport betreffende de verslagen der kerkvisitatie naar tabel C, voor dankzegging aangenomen , . . .	" 80
"	Besluit omtrent den inhoud van het rapport wegens de verslagen der ringvergaderingen	" 80
"	Voortzetting van de behandeling van het verslag der Algemeene Synodale commissie, volgens Bijlage B.	" 80
"	Het medegedeelde omtrent het beheer en de samenstelling van de provinciale collegien van toezigt op de kerkelijke administratie aangehouden, en een daarop betrekkelijk adres van de classicale vergadering van <i>Coevorden</i> , in handen der commissie voor het onderwerp gesteld.	" 80
"	Goedkeuring van het advies der Synodale commissie omtrent de aan gelegenheid der predikants-pensioenen ten platten lande, en afwijzing van een daarop betrekkelijk adres van de classicale vergadering van <i>Arnhem</i> .	" 80
"	De verrigting der Synodale commissie voor de belangen van de herstelde gemeente te <i>Kage</i> goedgekeurd.	" 80
"	Belangstellende kennisneming van de mededeelingen der Synodale Commissie betreffende de Nederlandsche commissie voor Christelijk onderwijs en de werkzaamheden van deze commissie	" 81
"	Besluit der Synode om betrekking met deze commissie te onderhouden.	" 81
"	Verdere regeling van de betrekking der Synode met de commissie .	" 81
"	Diligentverklaring aan de Synodale commissie verleend betreffende de Synodale lastgeving omtrent de verbinding der Protestantsche kerken in <i>Indie</i> met de Nederlandsche Hervormde kerk	" 81
"	De verrigtingen der Synodale commissie ter zake van het geschil over de armenverzorging te <i>Oosthuizen</i> goedgekeurd	" 81
"	Goedkeuring van hetgene de Synodale commissie verder naar den last der Synode gedaan heeft in zake de voortduring van den abnormalen toestand der diaconie te <i>Leiden</i> , en de verwikkelingen wegens de armenverzorging te <i>Serooskerken</i> (classis <i>Zierikzee</i>), met hernieuwde aanbeveling der laatstgenoemde aangelegenheid , . . .	" 81

17 Julij.	Instemming der Synode met de afwijzende beslissing der Synodale commissie op het verzoek van <i>Amelia Begemann</i>	Blz. 82
"	Kennisneming van de uitvaardiging van het finaal gearresteerde formulier G, bij het reglement op de vacaturen en van eene daarop betrekkelijke ministeriele missive	" 82
"	Handelingen der Algemeene Synodale commissie betrekkelijk de lastgeving der Synode tot uitvaardiging van het reglement op het hulp-predikerschap, — goedkeuring des Konings op het reglement verkregen, en nadere mededeelingen te dezer zake van den secretaris.	" 82
"	Besluit omtrent de uitvaardiging van het reglement verdaagd	" 82
"	Kennisneming van het verslag der Algemeene Synodale commissie, omtrent onderscheidene bij haar ingekomene kennisgevingen van den Minister, met instemming van het daarbij vermelde, inzonderheid betreffende de belangen van de gemeente te <i>Ellacom</i> en van de kerken in <i>Neêrlands Indie</i>	" 82
"	Gelijke kennisneming van de mededeeling der Synodale commissie omtrent onderscheidene kennisgevingen van bijzondere collegian en personen	" 82
"	Besluit ten aanzien in het bijzonder van de uitspraken van het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordholland</i> en van de Algemeene Synodale commissie op het verzoek om cassatie ter zake van de schorsing van kerkeraadsleden te <i>Grootebroek</i> , buiten tegenwoordigheid van den president	" 83
"	Aanneming van boekgeschenken, ook van het bij de Synode ingekomene XVde jaarverslag van het hoofdbestuur der Nederlandsche vereeniging tot afschaffing van sterken drank	" 83
"	Instemming met de inlichtingen door de Synodale commissie gegeven aan den kerkeraad te <i>Delft</i> , den heer van <i>Bommel van Vloten</i> te <i>Raamsdonk</i> en den ring van <i>Meppel</i>	" 83
"	De overweging der inlichting door de commissie betreffende de toepassing van art. 3 van het reglement op de vacaturen aan den kerkeraad te <i>Raamsdonk</i> gegeven, aangehouden	" 83
"	Sluiting der zitting met diligentverklaring van den secretaris voor de resumtie van hare notulen, wegens de invallende Synodus contracta en de vervroeging van de volgende zitting	" 83

18 Julij.	Opening der zitting	Blz. 84
"	Kennisneming van de missiven van de heeren <i>Immink</i> en <i>Telting</i> , houdende berigt, de eene van afwijzing de andere van aanneming der benoeming van lid en diens secundus der Algemeene Synodale Commissie	" 84
"	Bepaling van den dag waarop een nieuw gros zal gemaakt worden	" 84
"	Dankbetuiging van kerkvoogden en notabelen te <i>Budel</i> wegens genotene subsidie voor kennisgeving aangenomen	" 84
"	Het rapport over de voorloopig aangenomene wijziging van art. 3 van het reglement op het hulppredikerschap in beraadslaging	" 84
"	Opmerking van den president omtrent de meening der rapporterende commissie ten aanzien der kerkbesturen die geene consideratien hebben ingezonden	" 84
"	Besluit der Synode om de ampliatie van het artikel niet te arresteren	" 84
"	Hernieuwing der magtiging van de Algemeene Synodale Commissie tot uitvaardiging van het reglement op het hulppredikerschap	" 84
"	Beraadslaging over de voorloopig aangenomene wijzigingen van art. 46 van het reglement op de vacaturen en het daarbij behoorende formulier A	" 85
"	Motie van den <i>Secretaris</i> , om daarover ook de consideratien der classicaal vergaderingen in te winnen, afgewezen	" 85
"	De wijzigingen met nog eenige verandering finaal gearresteerd en aan de stemmen der provinciale kerkbesturen onderworpen, met magtiging van de Synodale commissie om ze daarna uit te vaardigen.	" 85
"	De mededeelingen der Synodale commissie nopens de inlichtingen, omtrent de toepassing van art. 3 van het reglement op de vacaturen op eenen minderjarigen, aan den kerkeraad te <i>Baamsdonk</i> verstrekt na deliberatie voor kennisgeving aangenomen, en den heer <i>Nanninga</i> te <i>Barneveld</i> , voogd des minderjarigen met zijn daarop betrekkelijk adres verwezen naar het classicaal bestuur.	" 85
"	Goedkeuring van de adviezen door de Synodale commissie aan den Minister gegeven betreffende de grensscheiding van <i>Aarlanderveen</i> en <i>Zwammerdam</i> ; het geschil wegens de combinatie van <i>Zonnemaire</i> met <i>Bommenede</i> en <i>Bloois</i> ; de ontworpen regeling der vervulling van predikantplaatsen door eigenerfden in <i>Drenthe</i> en het adres van den gemeenteraad te <i>Molenaarsgraaf</i> , mitsgaders van de verrigtingen der commissie ter zake van de geschillen over de armenverzorging te <i>Kantens</i> , <i>Willemstad</i> en <i>Noordbroek</i>	" 86

18 Julij.	Het belang van het beheer der pastoriegoederen te <i>Sexbierum</i> aangehouden, gelijk ook het beklag van den Minister van Binnenlandsche Zaken over het te zamen vallen van de uren van godsdienstonderwijs met die van het schoolonderwijs, met een nader daarop betrekkelijk schrijven van den Minister.	Blz. 86
"	De handeling der Synodale commissie tot onderzoek naar bestaande gebreken in de weeshuizen goedgekeurd, met verdere aanbeveling van deze aangelegenheid.	" 86
"	Rapport van de commissie voor de reglementen over de voorloopig aangenomene ampliatio van art. 18 van het reglement voor de diaconien	" 86
"	Het rapport in behandeling	" 89
"	Motie van den heer <i>Scholten</i> tot het niet noodzakelijk verklaren der ampliatio, afgewezen.	" 89
"	Besluit tot verandering der ampliatio door in plaatsstelling van "verplicht" voor "bevoegd".	" 89
"	Verklaringen en opmerkingen dienaangaande van de heeren <i>Scholten</i> en <i>Hartman</i> , mitsgaders van den hoogleeraar <i>Pareau</i>	" 89
"	Rapport van de commissie tot de adressen wegens de afvaardiging ter Synode van den heer <i>van Heusden</i>	" 89
"	Het rapport tot nadere behandeling ter visie gelegd	" 92
"	Sluiting der zitting.	" 92
19 Julij.	Opening der zitting.	" 92
"	Mededeeling van den secretaris, dat door den kerkeraad te <i>Raamsdonk</i> al reeds eene beroeping geschied is.	" 92
"	Afwijzing van eene motie van den hoogleeraar <i>Pareau</i> , om op het besluit tot verandering der ampliatio van art. 18 van het reglement voor de diaconien terug te komen	" 92
"	De vraag of de consideratien van de provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen over de veranderde ampliatio moeten gevraagd worden door staking van stemmen nog onbeslist gelaten.	" 93
"	Verbeterde redactie van de alteratie van formulier A, bij het reglement op de vacaturen door den heer <i>Feith</i> voorgedragen en gearresteerd	" 93

19 Julij.	Boekgeschenken van den hoogleeraar <i>ter Haar</i> , den <i>Secretaris</i> en den heer <i>Joseph de Felicité</i> te <i>Courtrai</i> , met dankzegging aangenomen.	Blz. 93
"	Het ingekomene jaarverslag van de Nederlandsche commissie voor Christelijk onderwijs ter visie gelegd, om vervolgens in handen van de Synodale commissie te worden gegeven	" 94
"	Rapporten van de commissie voor de reglementen over ingekomene voorstellen tot alteratiën in het Algemeen Reglement:	
"	1°. van artt. 62 en 56.	" 94
"	2°. van art. 5 alinea 4.	" 96
"	De rapporten ter visie gelegd en naar aanleiding van eene motie van den heer <i>Hugenholtz</i> met eene door de Synodale commissie voorgestelde ampliatie van art. 5 van het Algemeen Reglement tegen den volgenden dag aan de orde gesteld	" 98
"	Nader rapport van de commissie voor de provinciale verslagen, betreffende de verslagen der kerkvisitatie naar tabel A	" 98
"	Het rapport ter visie gelegd en tegen morgen aan de orde gesteld	" 100
"	Rapport der commissie tot de adressen betrekkelijk de opheffing der verplichtingen om over den Heidebergischen Catechismus te prediken en het verplichtende gebruik van de Evangelische gezangen	" 100
"	Het rapport ter visie gelegd en tegen de zitting van den 24sten Julij aan de orde gesteld	" 104
"	Besluit om ter zake van het zamenvallen der uren van godsdienstonderwijs met die van het schoolonderwijs geene uitnoodiging tot de predikanten te rigten, en het ontwerpen van een antwoord te dezer zake aan den Minister opgedragen aan den heer <i>Tichler</i>	" 104
"	Onvoorwaardelijke goedkeuring van de verrigting der Synodale Commissie, ter zake van de ontworpen regeling van het beheer der pastorie-goederen te <i>Saxbierum</i>	" 104
"	Instemming met de antwoorden door de Synodale Commissie gegeven op de vragen om raad en voorlichting van het classicaal bestuur van <i>Middelburg</i> , den predikant <i>Stort</i> te <i>Buren</i> en den kerkeraad te <i>Schiedam</i>	" 104

19 Julij.	Kennismeming van de door de Synodale commissie verleende approbatie der beroeping van den candidaat <i>J. H. Berghege</i> Az. te <i>Waert</i>	Blz. 105
"	Afkeuring van de handeling der Synodale commissie, om de approbatie van de beroeping te <i>Uithuistermee-den</i> , oostelijk gedeelte, door het classicaal bestuur van <i>Onderdendam</i> te doen verdagen	" 105
"	Diligentverklaring der Synodale commissie ten aanzien van de adressen omtrent de oprigting van afzonderlijke gemeenten te <i>Raamsdonkerveer</i> en te <i>Kerkwijk</i> en <i>Delwijnen</i>	" 105
"	Goedkeuring van de ondersteuning, door de Synodale commissie verleend aan het adres van de kerkvoogden van <i>Lienden</i>	" 105
"	De verrigtingen der Synodale commissie voor het belang der kosterij-goederen te <i>Odoorn</i> onverdeeld goedgekeurd.	" 105
"	Het verslag der Synodale commissie omtrent de van haar gevraagde tusschenkomst tot handhaving van de inkomsten van den koster te <i>Finstervolde</i> , met eene daarop betrekkelijke missive van het provinciaal kerkbestuur van <i>Groningen</i> , in handen van eene commissie.	" 105
"	Sluiting der zitting	" 105
20 Julij.	Opening der zitting	" 106
"	Kennismeming van eenen brief van den heer <i>van Schouwenburg</i> ter zake van zijne herbenoeming tot secundus van den quaestor-generaal en besluit om overeenkomstig den inhoud te antwoorden.	" 106
"	Een algemeen zakelijk register van de Synodale Handelingen der jaren 1841 - 1850, door den secretaris ter inzage van de leden gegeven	" 106
"	Herstemming over de veranderde ampliatie van art. 18 van het reglement voor de diaconen en besluit om haar aan de consideratie van de provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen te onderwerpen	" 106
"	Rapport van de commissie voor de reglementen, wegens de nieuwe redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement	" 106
"	Het rapport ter visie gelegd en tegen de zitting van den 24sten Julij aan de orde gesteld	" 112
"	Rapport der daarvoor benoemde commissie ter zake van de door het classicaal bestuur van <i>Middelburg</i> verlangde restitutie van kosten, wegens de procedure tegen de kerkeraadsleden te <i>Melis</i> en <i>Mariskerken</i>	" 112

20 Julij.	Het rapport ter visie gelegd en tegen den volgenden dag aan de orde gesteld	Blz. 114
"	Het rapport van de commissie tot de adressen wegens de afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> in behandeling	" 114
"	Beraadslaging over de bevoegdheid van de heeren <i>Losgert</i> en <i>van Heusden</i> , als leden van het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordbrabant</i> , om aan de behandeling van en de stemming over deze gelegenheid deel te nemen	" 114
"	De heeren <i>Losgert</i> en <i>van Heusden</i> bevoegd verklaard tot deelneming aan de stemming over de onderwerpelijke zaak	" 114
"	Motie van orde door den heer <i>Losgert</i> , ter sake van ingebragte bezwaren tegen de afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i>	" 114
"	De motie van den heer <i>Losgert</i> afgewezen	" 115
"	Voorstellen van den heer <i>Hugenholtz</i> en den <i>Secretaris</i> , betrekkelijk het rapport	" 115
"	Algemeene beschouwingen over het onderwerp van het rapport.	" 116
"	De verschillende adviezen der leden door den president geresumeerd, en de daaruit ontleende vragen met de ingediende voorstellen in stemming gebragt	" 117
"	Het verlangen van den heer <i>Losgert</i> , dat de vergadering het beneden hare waardigheid verklaren zal om kennis van de ingekomene adressen te nemen, afgewezen	" 117
"	Het voorstel van den <i>Secretaris</i> , om art. 11 van het Algemeen Reglement in het rapport aangehaald woordelijk te vermelden, aangenomen	" 117
"	Het voorstel van den <i>President</i> tot opneming der zinsnede uit een der adressen, " dat adressanten eerbiedig verzoeken op dit bezwaar alle acht te willen slaan; die het belang der kerk vordert en het regt en de billijkheid zullen gedoogen", mede aangenomen	" 117
"	Een tweede voorstel van den <i>President</i> tot opneming der opmerking, " dat geen der adressanten de niet-erkenning van de afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> vraagt", door staking der stemmen, nog onbeslist gelaten	" 117

20 Julij.	Het voorstel van den <i>President</i> , om te vermelden, „dat geen der adressen bekendheid toont met den inhoud der stukken van den heer <i>van Heusden</i> noch daarop wijst”, afgewezen	Blz. 118
„	Eenparig besluit tot vestiging der aandacht op de verklaring van den heer <i>van Heusden</i> , van de niet-overeenstemming van zijne zienswijze en bedoelingen met die van den <i>Dageraad</i>	„ 118
„	De vermelding van de dagteekening der brochure getiteld „de <i>Dageraad</i> in het verleden, het heden en de toekomst”, niet aannemelijk verklaard	„ 118
„	Het voorstel van den heer <i>Hugenholtz</i> , „tot verklaring dat zij die met de gevoelens van den <i>Dageraad</i> instemmen, zich met de daad afscheiden van de Hervormde kerk”, afgewezen	„ 118
„	Het voorstel van den <i>Secretaris</i> tot ampliatie van de conclusie van het rapport door staking der stemmen onbeslist gebleven.	„ 118
„	De laatste conclusie van het rapport in allen gevalle aangenomen.	„ 118
„	Ook de voorlaatste conclusie van het rapport behouden, behoudens eene nadere beslissing of aan de adressanten al dan niet geantwoord zal worden	„ 119
„	De opneming van de door den heer <i>van Heusden</i> ingeleverde memorie in de gedrukte Handelingen, toegelaten.	„ 119
„	Sluiting der zitting	„ 119
21 Julij.	Opening der zitting	„ 119
„	Bij herstemming beslist dat in het rapport betreffende de adressen omtrent de afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> niet zal worden opgenomen, „dat geen der adressanten de niet-erkenning van de afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> vraagt”	„ 119
„	De door den <i>Secretaris</i> voorgestelde ampliatie van de conclusie van het rapport bij herstemming niet aangenomen	„ 120
„	De beraadslagingen over de zaak der afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> voortgezet, en wel tot beslissing der vraag, „of de Synode deswegens eene verklaring van zich zal doen uitgaan tot de gansche Vaderlandsche kerk gerigt”	„ 120
„	Motiën van den <i>Secretaris</i> en den heer <i>Marcus</i> , tot verdaging dier beslissing.	„ 120

21 Julij.	De vraag nopens eene openlijke verklaring tot de Vaderlandsche kerk aangehouden	Blz. 120
"	Beraadslaging over de vraag, of de Synode eenen brief aan de onderscheidene adressanten zal doen uitgaan, en aanhouding ook van de beslissing dezer vraag overeenkomstig eene motie van den heer <i>Marcus</i> . "	120
"	Concept-missive van den heer <i>Tichler</i> voor den Minister, ter zake van de uren van godsdienstonderwijs	" 121
"	Het concept ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld	" 122
"	De herziening van het reglement voor het godsdienst-onderwijs, met inachtneming der door de Synodale Commissie voorgestelde wijzigingen, in handen van eene afzonderlijke commissie gesteld	" 122
"	Sluiting der zitting	" 122
23 Julij.	Opening der zitting	" 123
"	Rapport van de commissie voor de kosterijgoederen, en hetgene tot de kerkelijke administratie behoort.	" 123
"	Het rapport ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld	" 125
"	Concept-brief voor de kerkeraden tot aanbeveling van het fonds voor de schraalste predikantstractementen	" 125
"	De brief met dankzegging gearresteerd	" 127
"	Het tweede rapport betreffende de verslagen der kerkvisitatie naar tabel A in behandeling	" 127
"	Het rapport der commissie voor de reglementen betreffende de voorgestelde alteratien van artt. 62 en 56 van het Algemeen Reglement in behandeling	" 127
"	De conclusie der rapporterende commissie strekkende tot het in advies houden van de gedurig inkomende voorstellen ter wijziging van het Algemeen Reglement afgewezen, en eene motie van den Secretaris, daarop betrekkelijk, hierdoor vervallen	" 127
"	De voorgestelde alteratien, als niet volstrekt noodzakelijk, niet aan-nemelijk verklaard	" 127

23 Julij.	Het voorstel derzelfde commissie, volgens haar te dezer zake uitgebragt rapport, tot afwijzing der voorgedragene ampliatio van art. 5 van het Algemeen Reglement, aangenomen	Blz. 128
"	Eene soortgelijke ampliatio van alinea 5 van hetzelfde artikel, door de Synodale Commissie voorgesteld, mede afgewezen	" 128
"	Behandeling van het voorstel der Synodale Commissie om door herstelling van eene vergissing der Synode van 1858 de oorspronkelijke bepaling van art. 6 alinea 2 en 5 van het Algemeen Reglement te handhaven, naar de mededeeling van den Secretaris	" 128
"	Eene motie van den heer <i>Feith</i> tot onbevoegd verklaring der Synode in dezen afgewezen.	" 128
"	Besluit overeenkomstig het voorstel der Synodale Commissie, met verklaring dat de uitlegging door de Synode van 1858 gegeven in tegenspraak is met de duidelijke letter van het reglement	" 128
"	De weigering der Synodale Commissie, om voor het classicaal bestuur van <i>Middelburg</i> ter zake van de procedure tegen de kerkeraadaleden te <i>Melis</i> en <i>Mariekerken</i> restitutie van kosten te vragen, overeenkomstig het advies der rapporterende commissie, goedgekeurd en bevestigd.	" 129
"	Goedkeuring van de concept-missive van den heer <i>Tichler</i> , betreffende de uren van godsdienstonderwijs	" 129
"	Opmaking van een nieuw gros voor de benoeming van eenen ouderling in de Algemeene Synodale Commissie, en de benoeming tegen morgen aan de orde gesteld.	" 129
"	Sluiting der zitting	" 129
24 Julij.	Opening der zitting	" 129
"	Vergunning aan de president verleend, om te doen aantekenen, dat hij zich niet heeft vereenigd met de redenen, waarom de voorgestelde alteratien van artt. 62 en 56 van het Algemeen Reglement, in de laatstgehoudene zitting niet aannemelijk zijn geacht.	" 130
"	Een ingekomen verslag van de Protestantsche vereeniging van godsdienstonderwijzers in <i>Nederland</i> ter visie gelegd, om er vervolgens de aandacht der Algemeene Synodale Commissie op te vestigen.	" 130

- 24 Julij. Eene missive van het classicaal bestuur van *Leiden*, het verslag behelzende van de consideratien der classicale vergadering omtrent de aangenomene reglementaire bepalingen, wegens te late inzending slechts voor kennisgeving aangenomen Blz. 130
- " Rapport der commissie tot de adressen over de opheffing der verpligting om over den catechismus te prediken, en het verpligtende gebruik der evangelische gezangen, in behandeling " 130
- " Niet ontvankelijk-verklaring van den daarbij ter tafel gebragten brief van den predikant *Gobius du Sart te Bleskensgraaf*, naar de motie van den *Secretaris*, en overeenkomstig de beslissing der Algemeene Synodale Commissie " 130
- " Beraadslaging over het eerste deel van het rapport, betreffende het prediken over den catechismus, behoudens goedkeuring van de motie van den heer *Hugenholtz*, om de beslissing nopens de openbaarmaking van de beschouwing der Synode te dezer zake met die over het verpligtende gebruik der evangelische gezangen gelijktijdig te doen plaats hebben. " 130
- " Eenparige goedkeuring van de beschouwingen der rapporterende commissie met bijzondere dankzegging voor haren arbeid in dezen " 131
- " Beraadslaging over het tweede gedeelte van het rapport, wegens de verbindende kracht der verordeningen omtrent het verpligtende gebruik der evangelische gezangen bij iedere godsdienstoefening. " 131
- " Instemming met de conclusie van het rapport, dat naar de tegenwoordige orde van zaken het verpligtend éénmaal zingen der evangelische gezangen bij iedere godsdienstoefening niet meer bestaat, behoudens eerbiediging der vrijheid van de kerkelijke besturen, om de vroegere verordeningen naar hunne overtuiging te handhaven " 131
- " Afwijzing eener motie van den hoogleeraar *Scholten* als overbodig, om de Synode met erkenning van de regten der kerkelijke besturen en met verwijzing naar het Synodaal reglement voor de kerkeraden hare overtuiging te doen uitspreken, maar den predikanten in dezen eene volkomene vrijheid te laten " 131
- " De conclusie van het rapport aangenomen, met de wijziging naar het voorstel van den *President*, dat deze Synode de daarin vervatte verklaring slechts als haar gevoelen doe kennen " 131

- 24 Julij. Motie van den heer *Slotemaker*, om de beslissing, nopens de openbaarmaking van de beschouwingen der Synode wegens de vrijheid in het gebruik van den catechismus en van de evangelische gezangen, te verdagen, niet ondersteund Blz. 132
- " Eenparig besluit om de openbaarmaking van het gevoelen der Synode, ook tot beantwoording der adressanten, door eene opzettelijke mededeeling in het kerkelijk orgaan te doen plaats vinden " 132
- " Rapport der commissie tot de missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Potchefstroom* in de *Zuid-Afrikaansche* republiek " 132
- " Het rapport ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld " 135
- " Rapport der commissie tot de door de Synodale Commissie vermelde maatregelen, om in verschillende financiële behoeften te voorzien. " 135
- " Het rapport ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld " 137
- " Rapport der commissie tot de belangen van den koster te *Finstervolde* " 137
- " Overeenkomstig de conclusie van het rapport besloten tot lastgeving aan de Synodale Commissie, om zich over de onderwerpelijke belangen tot den Minister te wenden " 137
- " Afwijzing van het verzoek van den kerkeraad van *Grootegast* c. a., om handhaving van het eigendomsregt op het schoolgebouw te *Doesum*, overeenkomstig de beschouwingen der Synodale Commissie. " 137
- " De verrigtingen der Synodale Commissie ten aanzien van het geschil over vacatuurgelden tusschen den ring van *Bellingwolde* en kerkvoogden te *Blijham* en het belang der Heiligengeest armengoederen te *Oisterwijk*, goedgekeurd " 137
- " Kennisneming van eene ministeriele missive, houdende verwijzing van belanghebbenden bij evengemelde goederen naar de regterlijke magt en besluit tot berigtgeving hiervan aan den kerkeraad te *Oisterwijk* " 138
- " Goedkeuring van de tusschenkomst der commissie ter zake van den eigendom en het beheer van de fondsen der kamer van charitaten te *Delft* " 138

- 24 Julij. Vergunning tot voortdoring van den abnormalen toestand der diaconie te *Delft*, naar aanleiding van eene ingekomene missive van den kerkeraad aldaar Blz. 138
- " Benoeming van de heeren *A. Telling* en *D. G. Kortebout van der Sluijs* tot lid en diens secundus van de Algemeene Synodale Commissie. " 138
- " Mededeeling van de uitspraak der Synodus contracta in hooger beroep waarbij de uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe* tot ontzetting uit de dienst van den predikant *Ilcken* te *Kolderveen*, is vernietigd. " 138
- " Sluiting der zitting " 138
- 25 Julij. Opening der zitting " 139
- " Besluiten omtrent het rapport ter zake van de handhaving der inkomsten van den koster te *Finsterwolde*, naar de motien van den heer *Feikh* en den *Secretaris* " 139
- " Rapport van de commissie tot het voorstel van den heer *Witkop*, de adressen betreffende de handhaving van den historischen grondslag der evangelieprediking en de vragen voorkomende in tabel A der kerkvisitatie, omtrent de leer en belijdenis van predikanten en kerkeradsleden " 139
- " Het rapport ter visie gelegd en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld " 144
- " Het rapport betreffende de nieuwe redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement in behandeling. " 144
- " Voorstel van de heeren *Logert* en *van Heusden* tot het onveranderd blijven van het artikel en ten uitvoerlegging naar artt. 5 en 6 van het Synodaal reglement voor de kerkeraden. " 144
- " Voorstel van den *Witkop* tot wijziging van het artikel, dienende om de benoeming van ouderlingen en diakenen en de beroeping van predikanten door den kerkeraad te wettigen " 145
- " Voorstel van den heer *Ebbinge*, om slechts de eerste twee alinea's der nieuwe redactie van het artikel te behouden. " 145
- " Amendement van den heer *Hugenholtz*, om in de redactie van de rapporterende commissie het woord: "gemeente", door dat van: "kerk" te doen vervangen " 145

25 Julij.	Amendement van hetzelfde lid om de woorden: „niet bedeeiden”, te doen wegvallen.	Blz. 145
“	Amendement van den heer <i>de Leu</i> , tot bepaling dat de gemeente tot de vorige wijze van benoeming niet zal terugkeeren, wanneer de meerderheid der stemgerechtigden niet opkomt.	“ 145
“	De voorstellen van de heeren <i>Witkop</i> en <i>Ebbinge</i> afgewezen.	“ 145
“	De beraadslaging over art. 23 bij de behandeling van de eerste alinea der voorgestelde redactie verdaagd wegens staking van stemmen over het eerste amendement van den heer <i>Hugenholts</i>	“ 146
“	Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale Commissie ter zake van de verzoeken van den kerkeraad te <i>Buren</i> , van predikanten en ouderlingen te <i>Haulerwijk</i> en bovenal van den burgenmeester te <i>Koudekerke</i> , allen diaconale belangen betreffende.	“ 146
“	Instemming met de afwijzing door de Synodale Commissie van de klagen van het burgerlijk armbestuur te <i>Oostrum</i> en van den ring te <i>Makkum</i> over de handelwijze van het provinciaal kerkbestuur van <i>Friesland</i>	“ 146
“	Het berigt der Synodale Commissie omtrent het niet ontvankelijk verklaren van een adres van <i>D. Pouwels</i> te <i>Bergen op Zoom</i> , ten gevolge van een nieuw ingekomen adres van denzelfden aangehouden.	“ 146
“	Het antwoord der Synodale Commissie op de missive van den heer <i>van Rossem</i> te <i>Ellecom</i> , en hare verrigtingen in het bijzonder ten aanzien van het <i>Nederlandsche Bijbelgenootschap</i> , betreffende de aenbidding van eenen bijbel bij de inzegening des huwelijks, goed-gekeurd.	“ 146
“	Voorstel van den hoogleeraar <i>Parsau</i> , strekkende om ook door de Synode de bedoelingen van het Bijbelgenootschap te doen bevorderen, aangenomen.	“ 147
“	Kennisneming van de uitspraken der Algemeene Synodale Commissie wegens verzoeken om cassatie van den predikant <i>Westhof</i> te <i>Dussen</i> , en van den kerkeraad te <i>Uithuistermeeden</i> , westelijk gedeelte, alsmede van hare uitspraak in hooger beroep ter zake van de verlangde grensverandering der gemeente <i>Waterlandskerkje</i>	“ 147
“	Goedkeuring van de door de Synodale Commissie verleende dispensaties van art. 20 van het reglement op het godsdienstig onderwijs, en beslissing dat eene door het classicaal bestuur van <i>Haarlem</i> verzochte dispensatie ten behoeve van <i>W. J. Roos</i> te <i>Westzaan</i> onnoodig moet geacht worden.	“ 147

- 25 Julij. De behandeling der Synodale Commissie van de verzoeken betreffende den abnormalen toestand der diaconien in het algemeen goedgekeurd. Blz. 147
- " Besluit, overeenkomstig de bedoeling der Synodale Commissie en naar eene motie van den Secretaris, tot eene aanschrijving aan de classicale besturen om na ingesteld onderzoek naauwkeurige opgaven te doen van den waren toestand der diaconien, en lastgeving te dezer zake aan de Synodale Commissie. " 147
- " De beschikkingen der Synodale Commissie, op onderscheidene verzoeken betreffende den abnormalen toestand van verschillende diaconiën allen goedgekeurd " 148
- " Beslissing dat aan den kerkeraad te *Hilversum* het verzoek om voortduring van den abnormalen toestand van zijne diaconie niet moet worden toegestaan. " 148
- " Kennisneming van een ingekomen bericht van het classicaal bestuur van *Meppel* omtrent de verhouding van de diaconie te *Hoogeveen* tot het burgerlijk bestuur aldaar " 148
- " Besluit naar het voorstel van den *Secretaris*, om den abnormalen toestand der diaconie te *Hoogeveen* vooreerst te laten voortduren, en de Synodale Commissie tot het beramen van gepaste maatregelen ter beëindiging der bestaande moeilijkheden uit te noodigen. " 148
- " Ingekome ne consideratien van het classicaal bestuur van *Zierikzee*, betreffende de Ministeriele missive omtrent de verlangde splitsing der burgerlijke en kerkelijke armenverzorging te *Ouwkerk*, *Bruinisse* en *Nieuwerkerk*. " 148
- " Besluit om den Minister overeenkomstig het advies van het classicaal bestuur te antwoorden, en de tusschenkomst van Zijne Excellentie tot verkrijging van het voorgestelde doel bij hernieuwing in te roepen, met kennisgeving van den inhoud van dit schrijven aan het classicaal bestuur van *Zierikzee*. " 149
- " Afwijzing van een verzoek van den kerkeraad te *Puttershoek*, om bestendiging van den abnormalen toestand zijner diaconie. " 149
- " Kennisneming van een ingekomen adres van den kerkeraad te *Otterloo*, tot adhaesie van het adres der classicale vergadering van *Harderwijk*, en aan de ordestelling van zijne behandeling met de adressen van gelijke strekking volgens het daarover uitgebragte rapport. " 149
- " Sluiting der zitting. " 149

26 Julij.	Opening der zitting	Blz. 150
"	De handeling der Synodale Commissie ten aanzien van het schrijven van <i>D. Pouwels</i> te <i>Bergen op Zoom</i> goedgekeurd, en besluit om ten aanzien van zijn adres aan de Synode mede over te gaan tot de orde van den dag.	" 150
"	Rapport van de commissie tot het herzien-reglement op het godsdienstonderwijs	" 150
"	Het rapport met dankzegging voor den arbeid er aan besteed, ter visie gelegd, en tegen eene volgende zitting aan de orde gesteld.	" 152
"	Het amendement van den heer <i>Hugenholtz</i> , om in de redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement door de rapporterende commissie voorgesteld het woord "gemeente" door "kerk" te doen vervangen, bij herstemming verworpen	" 152
"	Voortzetting van de behandeling van het rapport over het artikel	" 153
"	De eerste alinea van het concept der commissie aangenomen	" 153
"	De tweede alinea van het concept verworpen	" 153
"	De derde alinea van het concept door de commissie geamplieerd	" 153
"	Het amendement van den heer <i>Hugenholtz</i> , om de woorden "niet bedeeden" te doen wegvallen, afgewezen	" 153
"	De motie van den <i>President</i> , om in de derde alinea te lezen: "aangaande bestendiging of verandering van de bestaande wijze van benoeming en beroeping", door staking van stemmen onbeslist gelaten	" 153
"	De beraadslagingen van het artikel verdaagd tot de volgende zitting	" 153
"	Het rapport over de kosterijgoederen, de provinciale collegien van toezigt en de verdere belangen der kerkelijke administratie, met het daarop betrekkelijk verslag der Synodale Commissie volgens Bijl. B, in behandeling	" 154
"	De opgave van het classicaal bestuur van <i>Kampen</i> , wegens de kosterijgoederen in de daarvoor bestemde portefeuille gedeponceerd	" 154
"	Goedkeuring van de verrigting der Synodale Commissie ten aanzien van den bijzonderen last haar betreffende de misbruiken der kerkelijke administratie in de provincie <i>Groningen</i> gegeven, met besluit evenwel om het provinciaal kerkbestuur niet andermaal te dezer zake aan te schrijven, ten gevolge van eene mededeeling van den heer <i>Sannes</i>	" 154

26 Julij.	Het belang der kerkelijke regeling van de benoeming der leden van de collegien van toezigt op de kerkelijke administratie op nieuw in handen gegeven van de Synodale Commissie met een daarop betrekkelijk adres uit de classis van <i>Coevorden</i>	Blz. 154
"	Besluit om zich ter zake van de gevreesde vervreemding der kerkelijke eigendommen te <i>Wijnaldum</i> , overeenkomstig het advies der rapporterende commissie, tot den Minister te wenden	" 154
"	Het adres van de classicale vergadering van <i>Franeker</i> , tot ampliatio van art. 28 van het reglement op de administratie der kerkelijke fondsen, overgebracht tot de Synodale Commissie	" 155
"	Het rapport der commissie tot het verslag en het voorstel der Synodale Commissie omtrent de te nemen maatregelen om in onderscheidene geldelijke behoeften te voorzien, Bijl. A bladz. 49-51, in behandeling	" 155
"	De oprigting van een Synodaal fonds, door de Synodale Commissie aanbevolen, niet aannemelijk geacht	" 155
"	Aanbeveling aan de Synodale Commissie tot het beramen van andere middelen om in de bestaande kerkelijke behoeften te voorzien, na beslissing dat hiertoe de gelden voor de examina der candidaten tot een bepaald maximum kunnen verhoogd worden	" 155
"	Voortzetting van de behandeling van het verslag der Synodale Commissie volgens Bijlage B.	" 156
"	Besluit omtrent de voorgestelde regeling van de betrekking der Nederlandsche Hervormde kerk tot de Protestantsche gemeenten in de gestichten en kolonien van Weldadigheid.	" 156
"	De mededeeling der Synodale Commissie, omtrent hare verrigtingen ter voorbereiding van eene kerkelijke regeling der uitoefening van het collatiereg, na intrekking van eene daarop betrekkelijke motie van den <i>President</i> , voor kennisgeving aangenomen	" 156
"	Sluiting der zitting	" 156
27 Julij.	Opening der zitting	" 157
"	Het amendement tot de wijziging van de derde alinea der redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement, volgens de rapporterende commissie, bij herstemming afgewezen	" 157

27 Julij.	Voorzetting van de behandeling der nieuwe redactie van het artikel. Verwerping van de derde alinea van de redactie der commissie . . .	Blz. 157
"	De tweede en derde alinea's van de redactie der Synode van 1859, tot aan de woorden: " vraagt zij dit schriftelijk bij den kerkeraad", aangenomen	" 157
"	Een amendement van den hoogleeraar <i>Doedes</i> en een subamendement van den heer <i>Marcus</i> , beiden betreffende het vragen van magtiging, afgewezen.	" 158
"	De slotwoorden van de derde alinea der redactie van de Synode van 1859, mede aangenomen.	" 158
"	Afwijzing van een nader amendement van den hoogleeraar <i>Scholten</i> , het in werking treden der magtiging betreffende	" 158
"	De vierde alinea van de redactie der rapporterende commissie, gewij- zigd naar een amendement van den <i>President</i> , aangenomen	" 159
"	Het amendement van den heer <i>de Leu</i> ingetrokken, en de vijfde alinea van de redactie der Synode van 1859, aangenomen. . . .	" 159
"	De redactie van art. 23 zoo als zij nu geamendeerd en gewijzigd is aangenomen, in eindstemming gebragt en verworpen.	" 159
"	Verdaging der verdere beraadslaging over het artikel tot eene vol- gende zitting.	" 159
"	Afwijzing wegens informele inzending van een adres van kerkeraad en kerkvoogden te <i>Zaamslag</i> , betreffende de vrijstelling van den hoofdelijken omslag van hen die zich van de kerk afscheiden, zonder zich bij eenig ander kerkgenootschap aan te sluiten	" 159
"	Afwijzing van een verzoek van het classicaal bestuur van <i>Heusden</i> , tot ondersteuning van een adres aan den Minister ten behoeve van de verlatene vrouw van den gewezen predikant <i>van der Ven</i>	" 160
"	Twee missiven van de provinciale kerkbesturen van <i>Drenthe</i> en <i>Utrecht</i> , betreffende de door de Synode van 1859 verlangde verbe- teringen in de verslagen voor de kerkvisitatie volgens tabel B, voor kennisgeving aangenomen.	" 160
"	Inlichting gegeven aan de classis van <i>Dordrecht</i> , omtrent de vervul- ling der tusschentijds opengevallene plaats van eenen assessor. . . .	" 160
"	Het rapport van de commissie voor de diaconale zaken in behande- ling, en in zijne onderscheidene deelen aangenomen.	" 160

- 27 Julij. Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale Commissie tot handhaving van de verordeningen op het prediken van candidaten en van art. 67 *a* van het reglement op de vacaturen. Blz. 161
- " Besluit naar het voorstel der Synodale Commissie om de ten jare 1859 gearresteerde alteratie van art. 66 van het reglement op de vacaturen alsnog aan de stemmen der provinciale kerkbesturen te onderwerpen, en de commissie, bij aanneming der wijziging, tot de uitvaardiging te magtigen " 161
- " Goedkeuring van de verrigtingen der Synodale Commissie tot afwijzing van een voorstel ter alteratie van de tweede alinea van art. 47 van het reglement op de vacaturen, — het doen drukken der tabellen voor de kerkvisitatie, en de rectificatie der vergissing in het rapport omtrent den staat van het hulppredikerschap der commissie uit de Synode van 1859 " 161
- " De mededeelingen der Synodale Commissie, betreffende het Synodaal archief, met dankzegging en goedkeuring ontvangen " 161
- " Kennisneming van het verslag der Synodale Commissie, betreffende den toestand van de Nederlandsche Hervormde kerk, Bijl. C, en instemming met de redenen, waarom een verslag omtrent den inwendigen toestand is achterwege gelaten. " 161
- " Het verslag van de commissie voor de *Indische* kerken, Bijl. D, met belangstelling en erkentelijkheid ontvangen " 161
- " Kennisneming met dankzegging van het verlag van het comité der Waalsche gemeente voor de zaken der *Waldenzen* in de *Valeijen van Piemont*, Bijl. E, en mededeeling van den heer *Marcus*, omtrent te late ontvangst van het verslag " 162
- " Sluiting der zitting " 162
- 28 Julij. Opening der zitting " 162
- " Dankbetuiging van de kerkvoogden van *Ommeren* wegens genotene subsidie, voor kennisgeving aangenomen. " 162
- " Een adres van *P. Wijnsoo*, gewezen adjunct-predikant te *Kage*, om inlichting wegens de uitkeering zijner contributie voor de weduwenbeurs, overgebracht tot den quaestor-generaal " 162
- " Kennisneming van de aanneming voor de benoeming van een lid der Synodale Commissie door den heer *Talling*, en van het bedanken van den heer *Kortembout van der Sluijs* voor de betrekking van *secundus*. " 163

28 Julij.	Aan de ordestelling van eene nieuwe benoeming, en samenstelling van een gros ter voorbereiding daarvan	Blz. 163
"	De beraadslagingen over art. 23 van het Algemeen Reglement hervat. "	163
"	Het voorstel van de heeren <i>Loegert</i> en <i>van Heusden</i> gewijzigd ter tafel gebracht, met de strekking om aan de Synodale Commissie het ontwerpen van reglementaire bepalingen op te dragen	" 163
"	Voorstel van den hoogleeraar <i>Doedes</i> , om aan de Synodale commissie het ontwerpen van eene nieuwe wijze van uitvoering van het artikel in last te geven	" 163
"	Voorstel van den hoogleeraar <i>Scholten</i> , om de wijze van uitvoering tot latere gelegenheid te verdagen.	" 164
"	De voorstellen van de heeren <i>Loegert</i> en <i>van Heusden</i> en van den hoogleeraar <i>Doedes</i> afgewezen, — het voorstel van den hoogleeraar <i>Scholten</i> aangenomen	" 164
"	Het rapport van de commissie tot het voorstel van den heer <i>Witkop</i> , de adressen ter handhaving van den historischen grondslag der evangelieprediking en de vragen in tabel A voor de kerkvisitatie betreffende de onberispelijkheid in leer en belijdenis van predikanten, ouderlingen en diakenen in behandeling.	" 164
"	Amendement van den heer <i>Hugenholz</i> , tot versterking van de conclusiën van het rapport	" 164
"	Besluit om bij de behandeling van het rapport de in hetzelfde aangewezen orde te volgen.	" 165
"	Het voorstel van den heer <i>Witkop</i> door dit lid nader toegelicht.	" 165
"	Het voorstel van den heer <i>Witkop</i> , met erkenning van het gewigt van het feit der opstanding, overeenkomstig de conclusie van het rapport, afgewezen.	" 165
"	Beslissing betreffende den inhoud der adressen tot handhaving van den historischen grondslag der evangelieprediking, overeenkomstig het advies der rapporterende commissie, dat er geene andere maatregelen buiten de middelen in de reglementen aangewezen, noodig zijn om de kerk tegen allerlei wind van leering te behoeden	" 166

23 Julij.	Berusting in de verslagen der provinciale kerkbesturen opzigtens de bedoelde vragen in tabel A voor de kerkvisitatie, overeenkomstig het advies der rapporterende commissie	Blz. 166
"	Het besluit van het geheele rapport, opzigtens de door de Synode te geven verklaring, aangenomen	" 166
"	De beslissing der vraag nopens eene openlijke verklaring van de Synode tot de Vaderlandsche Hervormde kerk en de hierop betrekkelijke amendementen tot de volgende zitting verdaagd	" 166
"	Amendement van den heer <i>Scholten</i>	" 166
"	Sluiting der zitting	" 166
30 Julij.	Opening der zitting	Blz. 167
"	Een ingekomen adres van <i>H. Engels</i> , oud-ouderling te <i>Ootmarsum</i> , tot de oprigting van eene nieuwe classis, in handen gesteld van het classicaal bestuur van <i>Deventer</i>	" 167
"	Benoeming van den heer <i>S. van Hoogstraten</i> tot secundus-lid van de Synodale Commissie	" 167
"	Het amendement van den heer <i>Hugenholtz</i> , strekkende tot ampliatio van de conclusie van het rapport tot het voorstel van den heer <i>Witkop</i> en de adressen aangenomen	" 167
"	Het amendement van den heer <i>Scholten</i> , mede tot ampliatio der evengenoemde conclusie, aangenomen	" 168
"	Beraadslaging over de vraag of de Synode ter zake van den inhoud der adressen eene openlijke verklaring tot de Nederlandsche Hervormde kerk zal rigten	" 168
"	Besluit om zoodanige verklaring te doen plaats vinden in het gewone weekberigt van het kerkelijke orgaan met afwijzing van het voorstel om haar door de kerkeraden te doen geschieden	" 168
"	Besluit om de adressanten geen regstreeksch antwoord te doen ontvangen, maar het berigt in het kerkelijk orgaan ook als antwoord voor de adressanten door de zorg van het moderamen, te doen inrigten	" 168
"	Vermelding van het verslag nopens de zaak der afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> in het kerkelijk orgaan, en besluit der vergadering om hierin te berusten en adressanten door het eerstvolgende weekberigt te verzoeken, dat zij het genoemde verslag als antwoord op hunne adressen te beschouwen zullen hebben	" 168

- 30 Julij. Voorstel, ingediend door den heer *van Heusden*, strekkende tot handhaving der vrijheid voor leeraren en leden der gemeenten in het uitspreken van hunne godsdienstige overtuiging Blz. 168
- " De motie van den *Secretaris* tot het niet in overweging nemen van het voorstel van den heer *van Heusden*, uit hoofde de Synode met hare besluiten de vrijheid van prediking en leer niet heeft willen binden, afgewezen " 169
- " Het voorstel van den heer *van Heusden*, naar de motie van den hoogleeraar *Pareau*, evenwel onnoodig verklaard en deswegens niet in overweging genomen " 169
- " Eene motie van den *President* om op het besluit omtrent het amendement van den heer *Hugenholtz* terug te komen, verworpen " 169
- " Een nader voorstel van denzelfden om uit het aangenomene amendement de woorden: "loochening of miskenning" te doen wegvallen, aangenomen " 169
- " Het rapport der commissie tot de missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te *Potchefstroom* in *Zuid-Afrika* in behandeling, en besluit overeenkomstig haar advies, met aanneming van den ontworpenen brief " 170
- " Beraadslaging over het advies der Synodale Commissie, betreffende den ten jare 1841 aan de kerk toegekenden invloed op de benoeming der hoogleeraren in de godgeleerdheid, en besluit om de zaak buiten behandeling te doen blijven " 170
- " Kennisneming van de aanneming der benoeming van den heer *van Hoogstraten* tot seeundus-lid van de Synodale Commissie " 170
- " Mededeeling van den president omtrent de redenen, weshalve de heer Minister bij de sluiting der zittingen, den volgenden dag niet kan tegenwoordig zijn " 170
- " Sluiting der zitting. " 170
- 31 Julij. Opening der zitting " 171
- " Besluit omtrent een ingekomen verzoek van den candidaat *Geertsma Beckeringh*, om dispensatie van art. 9 b van het reglement op het examen, tot verwijzing naar het provinciaal kerkbestuur, dat het examen zal afnemen, na verwerping van de motie van den heer *Hugenholtz*, om den brief ter zijde te leggen. " 171

- 31 Julij. De vermelding in het kerkelijk orgaan, volgens een voorstel van den hoogleeraar *Scholten*, dat de tijdsbepaling in het bedoelde artikel moet verstaan worden van den dag van het examen en niet van den dag der aangifte, als overtollig afgewezen Blz. 171
- " De herziening van het reglement op het godsdienstonderwijs in behandeling. " 171
- " De wijzigingen door de rapporterende commissie aanprezen, goedgekeurd " 171
- " Besluit naar de motie van den heer *Hugenholts*, om art. 42 te doen wegvallen; om de wijzigingen in artt. 61 en 63 door den hoogleeraar *Doedes* en den heer *Hugenholts* voorgesteld over te nemen, en de betere inrigting der bij art. 63 gestelde vragen aan de zorg van het moderamen over te laten. " 171
- " Het herzien-reglement voorloopig aangenomen om aan de consideratien der provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen onderworpen te worden, behoudens den last aan het moderamen betreffende de redactie gegeven. " 172
- " Besluit betreffende den inhoud der te drukken Handelingen. " 172
- " Het register der stukken, tijdens de zittingen der Algemeene Synodale vergadering ingekomen, geteekend " 172
- " Resumtie van de notulen der zitting " 172
- " Sluiting der vergadering met wederzijdsche toespraken " 172
- 19 Julij. *Vergadering der Synodus contracta* tot behandeling van het hooger beroep van eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Drenthe*, ingediend door den predikant *H. W. C. Ilcken* te *Kolderveen* c. a. " 173
- " Zamenstelling der vergadering " 173
- " Het Reglement van orde gearresteerd " 173
- " Kennisneming van de ingekomene stukken. " 173
- " Rapport uitgebragt door den heer *Feith*. " 173
- " Inachtneming der bepalingen van art. 33 van het Reglement voor kerkelijk Opzicht en Tucht " 173

19 Julij.	De appellant in zijn hooger beroep ontvankelijk verklaard, maar de zitting opgeheven wegens staking van stemmen over de vraag „of in de zaak een behoorlijk onderzoek heeft plaats gehad”. . . .	Blz. 173
„	De zitting der Synodus contracta hervat, en beslissing dat er een behoorlijk onderzoek heeft plaats gehad	„ 174
„	Beslissing dat het feit van misbruik van sterken drank genoegzaam is geconstateerd.	„ 174
„	Beslissing dat het feit van misbruik van sterken drank in casu niet toerekenbaar kan worden geacht	„ 174
„	De uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van <i>Drenthe</i> vernietigd en het ontwerpen van een concept-uitspraak aan den heer <i>Feith</i> opgedragen	„ 174
„	Sluiting der zitting	„ 174
23 Julij.	Opening der zitting	„ 174
„	De uitspraak der Synodus contracta, overeenkomstig het door den heer <i>Feith</i> ingediende concept gearresteerd en geteekend	„ 174
„	Inhoud der uitspraak	„ 174
„	Sluiting van de zittingen der Synodus contracta,	„ 176

Verslag van de verrigtingen der Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde kerk, gedurende het jaar 1859 tot 1860.

Aanbieding van het verslag	Blz. 1
Zamenstelling der commissie	„ 1
Tijd en plaats der vergaderingen.	„ 1
Medewerking van de leden.	„ 1
Volledigheid der vergadering bij ontstentenis van een lid der commissie	„ 1
Begroeting van den secretaris in zijne nieuwe betrekking.	„ 2

Kennisgeving van het overlijden van den secretaris-generaal en adviseur bij het ministerieel departement en beantwoording der hierop betrekkelijke missive . .	Blz. 2
Kennisgeving van de benoeming van den heer <i>A. van Heel</i> , tot secretaris-generaal bij het Ministerieel Departement	" 2
De Minister met den nieuw benoemden ter vergadering tegenwoordig	" 2
De voorjaarsvergadering in tegenwoordigheid van den Minister en den secretaris-generaal geopend	" 2
Toestaan van het drukken van het reglement van orde en van de agenda der vergaderingen	" 2
Aankondiging van den tijd der vergaderingen in het kerkelijk orgaan.	" 2
Commissie voor spoed vorderende zaken	" 2

BIJLAGE A.

Verslag betreffende de aangelegenheden der algemeene kerkelijke fondsen.	" 3
Verslag betreffende het fonds voor noodlijdende kerken en personen	" 3
Correspondenten voor de noodlijdende gemeenten	" 3
A. Voordragten wegens gevraagde subsidien	" 4
1°. Voordragten van gemeenten, welker verzoeken gunstig worden aanbevolen.	" 4
a. Voordragten wegens verzoeken die reeds ten vorigen jare in behandeling zijn genomen	" 4
α. Voordragten tot het verleen van subsidien naar geopend uitzigt.	" 4

GEI.DERLAND.

<i>Drumpt</i>	" 5
-------------------------	-----

NOORDHOLLAND.

<i>Sloten</i>	" 5
-------------------------	-----

FRIESLAND.

<i>Stavoren</i>	" 6
---------------------------	-----

β. Voordragten van gemeenten welker verzoeken in advies waren gehouden. . Blz. 6

GELDERLAND.

Gellicum " 6

ZUIDHOLLAND.

Boven-Hardinxveld " 7

ZEELAND.

Hoodplaat " 8

GRONINGEN.

Leegkerk " 9

Sebaldeburen " 9

NOORDBRABANT.

Eerzel " 10

DRENTHÉ.

Vledder " 11

Schoonoord " 12

γ. Voordragt van eene gemeente, die vroeger met haar verzoek was afgewezen. " 13

ZUIDHOLLAND.

Spijk " 13

δ. Voordragten voor gemeenten van welken nieuwe verzoeken zijn ingekomen . " 14

GELDERLAND.

Lichtenvoorde " 14

Barchem, Zwiep en Boschkeurne " 15

ZUIDHOLLAND.

Wateringen " 16

Ammerstol " 16

NOORDHOLLAND.

Knollendam Blz. 16

OVERIJSEL.

Gramsbergen " 18

GRONINGEN.

Thesinge " 19

NOORDBRABANT.

Valkenswaard. " 19

Hoogeloon " 20

Ter Heijden " 20

Drunen. " 20

Bortel " 21

LIMBURG.

Grevenbicht " 21

2°. Voordragten van gemeenten welke verzoeken in advies te houden . . . " 22

GELDERLAND.

Wezep " 22

NOORDHOLLAND.

Zijpe " 23

ZEELAND.

Camperland " 24

FRIESLAND.

Appelscha " 24

GRONINGEN.

Wittewierum " 25

NOORBRABANT.

<i>St. Oedenrode</i>	Blz. 27
3°. Voordragten wegens verzoeken tot afwijzende beschikking	" 27

GELDERLAND.

<i>a. Wehl</i>	" 28
<i>b. Wehl</i>	" 28
<i>Eerbeek</i>	" 28

ZUIDHOLLAND

<i>Heukelom</i>	" 29
---------------------------	------

FRIESLAND.

<i>Surhuisterveen</i>	" 30
---------------------------------	------

GRONINGEN.

<i>De Wilp</i>	" 30
<i>Stads-kanaal</i>	" 33

NOORDBRABANT.

<i>Lage Zwaluwe</i>	" 33
-------------------------------	------

LIMBURG.

<i>Gulpen</i>	" 34
Recapitulatie	" 35

B. Mededeelingen van de overige verrigtingen der commissie tot de belangen van het fonds behorende	" 38
--	------

1°. Toekenning van subsidien naar de magtiging der Synode	" 38
---	------

<i>a. Voor de gemeente te Boijl in Friesland, met ondersteuning van haar verzoek om verheffing tot eene zelfstandige gemeente</i>	" 38
---	------

<i>b. Voor de gemeente te Sittard in Limburg</i>	" 38
--	------

c.	Toekenning van subsidie voor de gemeente op het eiland <i>Aruba</i> , en magtiging tevens aan den quaestor-generaal tot hare uitbetaling naar het verlangen der Indische commissie	Blz. 39
2°.	Schrijven aan de Indische commissie wegens eene eigenmagtige beschikking over de inzameling voor het fonds door de <i>Curaçaosche</i> gemeente	" 39
3°.	Verzoek om eene toelage uit het fonds ten behoeve van de gemeente op <i>Urk</i> tot bestrijding van onkosten gedurende de vacature	" 40
4°.	Dankbetuiging voor genotene subsidien	" 40
5°.	Verzoek om uitbetaling van toegezegde subsidie ten behoeve van de gemeente te <i>Anna Paulowna-polder</i>	" 40
6°.	Verzoek van kerkvoogden en notabelen te <i>Opmeer</i> om de toezegging van subsidie bij vertraagde herstelling der kerk van kracht te doen blijven.	" 40
7°.	Verzoek van kerkvoogden en notabelen te <i>Noordhorn</i> om vergunning tot bestekverandering voor het bouwen eener nieuwe pastorie met behoud der toegestane subsidie voor herstelling.	" 41
8°.	Bevordering van de uitbetaling der bijdrage uit de kleine toelagen voor mejufvrouw <i>Claessen</i> bij verandering van woonplaats.	" 41
9°.	Advies aan den Minister omtrent de vergunning tot stichting eener afzonderlijke gemeente te <i>Krimpen aan den IJssel</i> in verband met de vraag of er uitzigt bestaat op toekenning van subsidie uit het fonds.	" 42
10°.	Berigt betreffende de lastgeving der Synode omtrent de toegestane collecte voor de stichting eener afzonderlijke gemeente te <i>Melissant</i> buiten de kerkgebouwen	" 42
11°.	Kennisgevingen van den Minister wegens gevraagde Rijkssubsidien	" 43
12°.	Kennisgevingen van den Minister betreffende de verleende magtiging tot afbraak en herstelling van kerkgebouwen met toegezondene grondteekeningen en afbeeldingen	" 43
13°.	Collecte-brief	" 43
11.	Verslag betreffende de overige algemeene kerkemeene fondsen	" 45
A.	De classicale kas	" 45

a.	De quotisatie.	Blz. 45
b.	Ministeriele kennisgeving van ordestelling op de uitbetaling van toegelegde pensioenen en honoraria van de secretarissen.	" 45
c.	Ministeriele kennisgeving van verleende magtiging tot restitutie van kosten.	" 45
d.	Verzoeken om restitutie van kosten of voorlichting te dier zake	" 45
α.	Van het classicaal bestuur van <i>Dordrecht</i>	" 45
β.	Van het provinciaal kerkbestuur van <i>Zuidholland</i>	" 46
γ.	Van het classicaal bestuur van <i>Yzendijke</i>	" 46
δ.	Van het provinciaal kerkbestuur van <i>Drenthe</i>	" 46
ε.	Van het classicaal bestuur van <i>Hoorn</i>	" 47
ζ.	Van het classicaal bestuur van <i>Middelburg</i>	" 47
η.	Van het provinciaal kerkbestuur van <i>Utrecht</i>	" 48
θ.	Van het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordholland</i>	" 48
ι.	Van den kerkeraad der Nederduitsche gemeente te <i>Groningen</i>	" 48
e.	Antwoord aan het classicaal bestuur van <i>Groningen</i> wegens zijne bezwaren over de beslissing der commissie op zijn verzoek om restitutie.	" 49
f.	Overweging van een voorstel tot ampliatie van artt. 44 en 52 van het Algemeen Reglement, strekkende om aan de Synodale Commissie in bepaalde gevallen de bevoegdheid tot het toekennen van restitutien van kosten buiten zaken van tucht te verleen.	" 49
g.	Voorstel tot oprigting van een synodaal fonds voor de Nederlandsche Hervormde kerk ter voorziening in kerkelijke behoeften, waarvoor de klassicale kas niet kan worden aangesproken en andere fondsen óf niet bestemd óf niet voldoende zijn.	" 49
B.	De gemeene weduwen-beurs	" 51
C.	Het fonds voor de schraalste predikants-tractementen.	" 51
a.	Nieuwe verzoeken om toelagen uit het fonds, niet in overweging te nemen.	" 51
b.	Staat van het fonds	" 52

c.	Hernieuwd advies tot verheffing van het fonds	Blz. 52
d.	Advies van de classicale vergadering van <i>Hoorn</i> betreffende de bestemming van het fonds	" 52
e.	Opgave van de vrijwillige bijdragen voor het fonds en van de namen der gebeneficieerden	" 53
f.	Verslag wegens het beheer der kerkelijke fondsen door den Questor-generaal in zijn geheel	" 53

B I J L A G E B.

Vervolg van het verslag der verrigtingen van de Algemeene Synodale Commissie der Nederlandsche Hervormde Kerk, gedurende het jaar 1859—1860.

	Verslag van de verrigtingen der commissie betreffende aangelegenheden van verschillenden aard	Blz. 1
I.	Verrigtingen naar de lastgeving der Synode	" 1
A.	Aangelegenheden die vroeger reeds in behandeling kwamen.	" 1
1 ^o .	Tweede bundel van Evangelische gezangen	" 1
2 ^o .	Nieuwe bijbelvertaling.	" 3
3 ^o .	Kerkelijk handboekje.	" 6
4 ^o .	Kerkelijk orgaan	" 7
5 ^o .	Oud-archief der Synode	" 8
6 ^o .	Indices van oude classicale en provinciale archieven	" 8
7 ^o .	Opgevraagde stukken uit het archief van het classicaal bestuur van <i>Meppel</i>	" 9
8 ^o .	Archief van het voormalige geestelijk kantoor in <i>Zuidholland</i>	" 9
9 ^o .	Beurzen ad studia in <i>Noordbrabant</i>	" 9
10 ^o .	Begrafenis-regten der Hervormde gemeenten	" 10
11 ^o .	Armen goederen te <i>Wouw</i>	" 11

12°. <i>Purmer</i> kerkfonds	Blz. 11
13°. Gesticht voor krankzinnigen te 's <i>Hertogenbosch</i>	" 11
14°. Regeling der betrekking van den predikant bij het krankzinnigen gesticht te <i>Meer en Berg</i>	" 11
15°. Godsdienstige belangen der militaire academie te Breda	" 11
16°. Het belang der kosterij-goederen	" 12
17°. Beheer en zamenstelling van de provinciale collegien van toezigt op de kerkelijke administratie	" 13
18°. Belangen der pensioenen van predikanten te platten lande en van hunne weduwen.	" 16
19°. Belangen van de herstelde gemeente te <i>Kage</i>	" 16
20°. Uitspraak van het goed achten der Synode over de continuatie van den quaestor-generaal met zijnen secundus en benoeming van leden der algemeene Synodale commissie en van hunne secundi tot vervanging der aftredenden	" 17
B. Aangelegenheden die voor het eerst door de Synode zijn aanbevolen	" 17
1°. Verhouding der Synode tot de Nederlandsche commissie voor christelijk onderwijs.	" 18
2°. Verbinding der Protestantsche kerken in Indie met de Nederlandsche Hervormde kerk	" 20
3°. Onderzoek naar den oorsprong en de eigenlijke bestemming der armoogdenkas te <i>Oosthuizen</i> en bevordering van de belangen der diaconie aldaar.	" 20
4°. Vergunning tot voortdoring van den abnormalen toestand der diaconie te <i>Leiden</i>	" 24
5°. Correspondentie met het classicaal bestuur van <i>Zierikzee</i> en den Minister ter zake van de verwikkelingen wegens de armenverzorging te <i>Serooskerke</i> , classis <i>Zierikzee</i>	" 24
6°. Verzoek van <i>Amelia Begemann</i> , om in het genot van de voordeelen van het gratie-jaar te worden gesteld, in de plaats van hare overledene moeder	" 25

7°. Uitvaardiging van het door de Synode finaal gearresteerde gewijzigde formulier G. bij het reglement op de vacaturen	Blz. 25
8°. Bericht omtrent de lastgeving tot uitvaardiging van het finaal gearresteerde reglement op het hulppredikerschap.	" 26
II. Verrichtingen naar aanleiding van bij de commissie ingekomene stukken.	" 26
A. Stukken tot kennisgeving	" 26
1°. Kennisgevingen van den Minister betreffende:	
a. Ordestelling op het drukken van onderscheidene ontwerpen en verordeningen enz. ten dienste van de kerkelijke besturen en van de Synodale commissie	" 26
b. Erkenning van het bestaan van afgescheidene gemeenten	" 26
c. Splitsing van de gemeenten te <i>Made</i> en te <i>Drimmelen</i> tot twee afzonderlijke gemeenten, met afstand van het koninklijk collatierecht en verandering van hare begrenzing	" 27
d. Verheffing van de gemeente <i>Soesterberg</i> tot een zelfstandig bestaan	" 27
e. Opheffing van de combinatie van de gemeenten te <i>Roermond</i> en te <i>Weert</i> , en zelfstandig-verklaring der laatstgenoemden met eenen eigen predikant	" 27
f. Opheffing van de combinatie van de gemeenten te <i>Augustinusga</i> en <i>Surhuizum</i> en zelfstandig-verklaring derzelven met afzonderlijke predikanten.	" 27
g. Kerkelijke eombinering van de dorpen <i>Tzummarum</i> en <i>Firdgum</i>	" 27
h. Toekenning van eenen tweeden predikant aan de gemeente te <i>Joure</i>	" 27
i. Tijdelijke tractementverhooging van den predikant te <i>Stavoren</i>	" 27
j. Verleende toelagen aan hulppredikers.	" 28
k. Verleende toelagen aan gemeenten.	" 28
l. Verhooging van jaarlijksche toelagen aan de verschillende ringen van de classis van <i>Dokkum</i>	" 28
m. Toepassing van het reglement op de administratie der kerkelijke fondsen in de provincie <i>Gelderland</i> op de gemeente te <i>Ellecom</i>	" 28

n.	Koninklijk besluit tot wijziging van het reglement op het bestuur van de protestantsche kerken in Neêrlands Indie.	Blz. 29
α.	Benoemingen in de commissie voor de Protestantsche kerken in Neêrlands Oost- en West-Indien.	" 30
2°.	Kennisgevingen van verschillende collegien en personen :	
a.	Uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van <i>Zeeland</i> in zake het geschil in den Utrechtschen kerkeraad, vroeger bij de commissie in casuatie behandeld	" 30
b.	Uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van <i>Zuidholland</i> , tot ontzetting van kerkeraadsleden te <i>Zuid-Beijerland</i> wegens weerstreving van kerkelijke reglementen.	" 30
c.	Uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordholland</i> tot vernietiging in hooger beroep van eene uitspraak van het classicaal bestuur van <i>Hoorn</i> in zake de schorsing van zes kerkeraadsleden te <i>Grootebroek</i>	" 31
—	Opmerkingen deswegens aan het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordholland</i>	" 31
d.	Opgave van tot den normalen toestand teruggekeerde diaconien in <i>Zuidholland</i>	" 32
e.	Berigten van de aanneming van benoemingen	" 33
f.	Aanbieding van boekgeschenken.	" 33
B.	Stukken tot overweging en behandeling.	" 33
1°.	Vragen tot inlichting omtrent algemeene kerkelijke verordeningen	" 33
a.	Vraag van den kerkeraad te <i>Delft</i> om verklaring van art. 16, 2°. van het Synodaal reglement voor de kerkeraden betreffende het onderling overleg in het bepalen van collecten	" 33
b.	Toepassing van art. 3 van het reglement op de vacaturen op een minderjarig kind, de betrekking van onderofficier in 's Lands dienst bekleedende, in verband met de waarneming van een jaar van gratie	" 34
—	Protest van den heer <i>H. J. G. Nanninga</i> , te dezer zake	" 35
c.	Vraag om inlichting nopens de toepassing van art. 51 van het reglement op de vacaturen, in een verondersteld geval.	" 35

d.	Vraag van het classicaal bestuur van <i>Meppel</i> , nopens eene wenschelijk geachte dispensatie van art. 16 van het reglement op het godsdienstig onderwijs	Blz. 36
2°.	Stukken dienende om over verschillende aangelegenheden onze beschouwingen en raadgevingen te vernemen.	" 36
α.	Van den Minister betreffende:	
a.	Ontworpene grensverandering van de kerkelijke gemeenten te <i>Aarlander-veen</i> en <i>Zwammerdam</i>	" 36
b.	Geschil wegens de combinatie van <i>Zonnemaire</i> met <i>Bommenede</i> en <i>Bloois</i>	" 41
c.	Ontworpene regeling van de splitsing der kerk- en pastorijgoederen te <i>Seabierum</i> en van het beheer der laatstgenoemden	" 45
d.	Ontworpene regeling der vervulling van predikantsplaatsen door eigen erfden in de provincie <i>Drenthe</i>	" 49
e.	Adres van den gemeenteraad te <i>Molenaarsgraaf</i> strekkende tot aanhouding der aldaar uitgebragte beroeping wegens een bestaand verschil over zijn beweerd regt van medewerking tot de beroeping	" 52
f.	Geschil wegens de armenverzorging tusschen diakenen te <i>Kantens</i> en het gemeentebestuur aldaar.	" 53
g.	Geschil tusschen het burgerlijk bestuur van de <i>Klundert</i> en de diaconie te <i>Willemstad</i> over de verzorging van een weeskind	" 57
h.	Weigering van diakenen te <i>Noordbroek</i> om eene minderjarige aldaar woonachtig te verzorgen en de voor hare ondersteuning verstrekte gelden terug te geven	" 59
i.	Beklag over de keuze der uren voor het godsdienstonderwijs door predikanten als met die voor het schoolonderwijs dikwijls te zamen vallende.	" 60
j.	Bestaande gebreken in de weeshuizen en schrijven deswegens aan de provinciale kerkbesturen	" 60
β.	Van kerkelijke collegien en personen:	
a.	Vraag van het classicaal bestuur van <i>Middelburg</i> hoe te handelen bij schorsing van kerkeraadsleden, wanneer zij binnen den tijd van hunne schorsing moeten aftreden	" 61

- b. Vraag van den predikant *W. N. Stort* te *Buren* of de kerkeraad aldaar als lidmaten mag erkennen leden die ofschoon aldaar woonachtig, zonder zijne toestemming elders zijn aangenomen Blz. 62
- c. Vraag van den kerkeraad te *Schiedam* betreffende de rechtspersoonlijkheid zijner diaconie " 62
- 3°. Verzoeken om de tusschenkomst of medewerking der commissie:
- a. Approbatie van de beroeping van den candidaat *J. H. Berkhage Asn.*, predikant bij de zelfstandig verklaarde gemeente te *Weert* " 63
- b. Tusschenkomst der commissie bij het classicaal bestuur van *Onderdendam* om het verleenen van approbatie der beroeping te *Uilhuistermaden*, oostelijk gedeelte, te verdagen " 63
- c. Verzoek om ondersteuning van adressen aan *Z. M. den Koning* van eene commissie te *Raamsdonkerveer* en van den kerkeraad te *Raamsdonk*, het eene tot bevordering het andere tot verijdeling der pogingen, om ter eerstgenoemde plaats eene afzonderlijke kerkgemeente tot stand te brengen " 65
- d. Verzoek om ondersteuning van een adres van kerkeradsleden te *Kerkwijk* en *Delwijn* aan den Koning tot stichting van eene zelfstandige gemeente aldaar " 65
- e. Ondersteuning van een adres van kerkvoogden van *Lienden*, om de Koninklijke toestemming tot het aanvaarden van eene erfenis, waardoor de gemeente in het bezit van eenen tweeden predikant zou gesteld worden " 65
- f. Tusschenkomst in het belang der kosterijgoederen te *Odoorn* " 66
- g. Verzoek om handhaving van de inkomsten van den koster te *Finstervolde* " 69
- h. Verzoek om handhaving van het eigendomregt op het schoolgebouw te *Doezum* " 72
- i. Verzoek om medewerking tot veraffening van een geschil wegens de uitbetaling van vacatuurpenningen tusschen den ring van *Bellingwolde* en kerkvoogden te *Blijham* " 73
- j. Verzoek tot uitvoering van 's Konings besluit ter zake van het beheer der Heiligen Geest armenfondsen te *Oisterwijk*. " 75
- k. Handhaving van de regten der Hervormde gemeente te *Delft* betrekkelijk den eigendom en het beheer van de fondsen der kamer van charitaten aldaar " 76

- l. Verzoek om hulp en raad van den kerkeraad te *Buren* bij de netelige omstandigheden waarin zijne diaconie door een gevoerd proces gebragt is Blz. 77
- m. Verzoek van predikant en ouderlingen te *Haulerwijk* om de tusschenkomst der commissie ter zake van eene verlangde volledige scheiding der diaconiegoederen met *Donkerbroek* en *Hauls* bezeten " 78
- n. Verzoek tot aanschrijving van den kerkeraad te *Koudekerke*, om zijne diaconie subsidie te doen aanvragen " 79
- o. Beklag van het burgerlijk armbestuur te *Oostrum* over eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* ter zake van zijn verzoek om beslissing in zijn geschil met de diaconie te *Morrha* over armenverzorging " 79
- p. Beklag van den ring van *Makkum* over de handelwijze van hetzelfde provinciaal kerkbestuur ter zake van zijn verzoek om een aanhangig geschil met kerkvoogden van *Longerhouw* over de uitbetaling van vacatuurgelden tot de Synode of Synodale commissie over te brengen . . . " 79
- q. Beklag van den predikant *J. J. Gobius du Sart* over de handelwijze van het classicaal bestuur van *Heerenveen* in zake de schorsing van zijnen broeder *G. J. Gobius du Sart*, predikant te *St. Jansga* " 81
- r. Beklag van *D. Pouwels* te *Bergen op Zoom* over vroegere beslissingen in zijne zaak " 81
- s. Missive van den predikant *P. W. van Rossem* te *Ellecom* betreffende den exceptionelen toestand van zijne gemeente in het algemeen, en de vordering in het bijzonder van den heer van *Middachten* tot overlegging der diaconierekening " 81
- t. Verzoek van het hoofdbestuur van het Nederlandsche Bijbelgenootschap, om aanbeveling van de door het zelve geopende gelegenheid tot uitreiking van den Bijbel bij de inzegening des huwelijks aan het echtpaar . . " 82
- 4°. Stukken bij de commissie ingekomen, waarbij eene beslissing van haar verlangd of gevorderd werd. " 82
- a. Aanvragen om cassatie:
 - α. Van den predikant *J. Westhof* te *Dussen*, om vernietiging van eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, waarbij hij niet ontvankelijk verklaard was met zijn hooger beroep van eene aanschrijving van het classicaal bestuur van *Heusden* aan den Ring, waarmede hij zich bezwaard achtte " 82

2°. Uitwendige toestand	Blz. 2
a. Getal van leden, gemeenten en predikanten	" 2
b. Subsidien uit 's Rijks kas voor kerkelijke gebouwen verstrekt	" 2
c. Provinciale subsidiën voor kerkelijke gebouwen	" 3
d. Nieuwe landstractementen	" 4
e. Verhooging van predikants-tractementen	" 4
f. Getal der toegelatene candidaten	" 5
g. Getal der studenten in de Godgeleerdheid	" 5

BIJLAGE D.

Algemeen verslag over den staat der Indische kerken en de werkzaamheden der Commissie tot de zaken der Protestantsche kerken in Nederlands Oost- en West-Indien.

BIJLAGE E.

Verslag van het comité der Waalsche gemeenten voor de zaken der Waldenzen in de valleijen van Piemont.

ALPHABETISCH OVERZIGT

VAN DE

SYNODALE HANDELINGEN

TEN JARE 1860.

A.

Aanneming van benoemingen door de Synodale Commissie medegedeeld. Bijl. B, Blz. 33

Aarlanderveen en *Zwammerdam*. Mededeelingen en advies der Synodale
Commissie aan den Minister omtrent eene ontworpen grens-
verandering der kerkelijke gemeente aldaar Bijl. B, Blz. 36—41

———— De verrigting der commissie in dezen goedgekeurd Blz. 86

Abbea. Grondteekening en afbeelding van het kerkgebouw aldaar door
den Minister overgelegd en in het Synodaal archief gedeponceerd Bijl. A, " 43

Administratie der kerkelijke fondsen in *Gelderland*. (Reglement voor de)
Toepassing van het reglement op de gemeente te *Ellecom*,
Zie *Ellecom*.

———— der kerkelijke fondsen in *Friesland*. Voorstel der classicale
vergadering van *Franeke* tot ampliatie van art. 28 " 125

———— Lastgeving te dezer zake aan de Synodale Commissie " 155

Administratie der kerkelijke fondsen in <i>Groningen</i> . Berigt en advies der Synodale Commissie omtrent de daarover ingekomene klagen Bijl. B, Blz.	14
——— Advies van de rapporterende commissie te dezer zake. . .	" 123
——— Besluit tegen het advies om de lastgeving niet te hernieuwen	Blz. 154, 155
——— (Kerkelijke) De aangelegenheden der administratie in handen van eene commissie	Blz. 8
——— Rapport der commissie	Blz. 123—125
——— Het rapport ter visie	Blz. 125
——— Het rapport in behandeling en besluiten daaruit voortgevloeid	Blz. 154, 155
——— (Collegien van toezigt op de kerkelijke) Zie <i>Toezigt</i> .	
Afgescheidene gemeenten erkend te <i>Dootinchem</i> , <i>Schoonebeek</i> , <i>Lutten</i> en <i>Gees</i>	Blz. 82, Bijl. B, Blz. 26
——— te <i>Oldeboorne</i> en te <i>Naaldwijk</i>	" 8
Afschaffing van sterken drank. (Hoofdbestuur van de Nederlandsche vereeniging tot) Gesohenk van zijn XVde jaarverslag met dankzegging ontvangen.	" 83
Agenda voor de vergaderingen der Algemeens Synodale Commissie gedrukt Bijl. A, "	2
Algemeen Reglement. Voorstel van het provinciaal kerkbestuur van <i>Gelderland</i> tot ampliatie van art. 5 alinea 4 in handen van de commissie voor de reglementen	" 10
——— Rapport der commissie.	Blz. 96, 97
——— Het rapport ter visie	Blz. 98
——— Het voorstel afgewezen overeenkomstig de conclusie van het rapport	" 128
——— Voorstel van de Synodale Commissie tot ampliatie van art. 5, alinea 5 van het reglement	Bijl. B, Blz. 128, 129
——— Motie van orde deswegens van den heer <i>Hugenholz</i> afgewezen.	Blz. 98
——— Het voorstel der Synodale Commissie afgewezen	" 128

Algemeen Reglement. Voordragt van de Synodale Commissie tot handhaving der oorspronkelijke bepaling van art. 6, alinea 2 en 5, door herstelling van de daaromtrent begane vergissing van de Synode van 1858	Bijl. B, Blz. 128
——— Toelichting der voordragt door den <i>Secretaris</i>	" 128
——— Besluit der Synode overeenkomstig de voordragt, met afwijzing van eene motie van den heer <i>Feith</i> tot onbevoegdverklaring der Synode in dezen.	" 128
——— Verklaring omtrent de bedoeling van artt. 41 en 42.	" 16
——— Voorstel tot ampliatie van artt. 44 en 52 van het Algemeen Reglement, strekkende om aan de Synodale Commissie in bepaalde gevallen de bevoegdheid tot het toekennen van restitutie van kosten buiten zaken van tucht te verleen, door de commissie afgewezen	Bijl. A, " 49
——— De overweging van deze handeling der Synodale Commissie aangehouden, in afwachting van het deswegens uit te brengen rapport van eene personele commissie	" 35
——— Rapport der commissie	Blz. 135—137
——— Het rapport in behandeling en besluit om het voorstel niet in nadere overweging te nemen	Blz. 156
——— Voorstellen van de classicale vergadering te <i>Leiden</i> tot wijziging van de artt. 56 en 62, in handen van de commissie voor de reglementen.	Blz. 10, 11
——— Rapport der commissie	" 94—96
——— De voorgestelde wijzigingen niet aannemelijk verklaard, met afwijzing van het daarop betrekkelijke voorstel der rapporterende commissie	Blz. 127
——— Aanteekening omtrent dit besluit aan den heer <i>Spijker</i> toegestaan	" 130
——— (art. 23). De ingekomene consideratien omtrent de voorloopig aangenomenen nieuwe redactie van het artikel in handen van de commissie voor de reglementen	" 8
——— Rapport der commissie	Blz. 106—112

Algemeen Reglement (art. 23). Het rapport ter visie	Blz. 112
——— Het rapport in behandeling met de daaromtrent ingediende voorstellen en amendementen	Blz. 144—146
——— De behandeling voortgezet.	Blz. 152, 153, 156, 158
——— De redactie, zoo als zij in hare onderscheidene deelen gewijzigd is, bij eindstemming verworpen	Blz. 158
——— De verdere beraadslaging over het artikel verdaagd	" 158
——— De beraadslagingen over het artikel hervat	" 163
——— Onderscheidene voorstellen betreffende de uitvoering van het artikel	Blz. 163, 164
——— Besluit overeenkomstig het voorstel van den hoogleeraar <i>Scholten</i> , om het al dan niet ter hand nemen der uitvoering aan eene volgende Synode over te laten	Blz. 164
<i>Alkmaar.</i> Beschikking der Synodale Commissie omtrent een verzoek des kerkeraads aldaar tot voortduring van den abnormalen toestand der diaconie	Bijl. B, Blz. 102, 103
——— De beschikking goedgekeurd	Blz. 148
<i>Ammerstol.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	Bijl. A, " 16
——— Besluit op de voordragt.	Blz. 30, 32
<i>Anna Paulowna polder.</i> Verzoek der commissie voor de nieuwe gemeente om uitbetaling der toegezegde subsidie.	Bijl. A, Blz. 40
——— Besluit der Synode betreffende het aan de orde van behandeling stellen van het verzoek	" 12
——— Goedkeuring van de handelwijze der Synodale Commissie in dezen	" 29
——— Magtiging van den quaestor-generaal tot de verlangde uitbetaling der subsidie	" 30
<i>St. Antonie polder.</i> Beschikking der Synodale Commissie omtrent het verzoek des kerkeraads aldaar tot voortduring van den abnormalen toestand zijner diaconie	Bijl. B, " 102
——— De beschikking der commissie goedgekeurd	" 148

ALPHABETISCH REGISTER.

v

<i>Appelscha.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie	Bijl. A, Blz. 24
———— Bealuit op de voordragt.	Blz. 30, 33
Approbatie der beroeping van den candidaat <i>J. H. Berghege te Weert</i> verleend door de Synodale Commissie	Bijl. B, Blz. 63
———— Kennismeming van deze verrigting der commissie	" 105
———— der beroeping te <i>Uithuistermeeden, oostelijk gedeelte</i> . Zie <i>Uithuistermeeden</i> .	
Archief van het classicaal bestuur van <i>Meppel</i> (Vermiste stukken van het) terug bezorgd	" " " 9
———— Goedkeurende kennismeming van deze mededeeling	" 19
Archief der Synode. (Oud) Opgave der reden, waarom de Synodale Commissie zich bezwaard acht om voor als nog de haar aanbevolene zamenstelling van een beredeneerd register van den inhoud der stukken te bevorderen	" " " 8
———— Diligentverklaring te dezer zake aan de commissie verleend .	" 19
———— der Synode. (Nieuw) Berigt der Synodale Commissie omtrent de verplaatsing van het archief	" " " 129
———— De mededeelingen met dankzegging en goedkeuring ontvangen.	" 161
Archief der ingekomene en uitgegane stukken op te nemen door den vice-president	" 5
———— Het register na uitgebragt rapport door den president geteekend.	" 7
———— Het register der tijdens de zittingen der Synodale vergadering ingekomene stukken geteekend	" 172
Archieven. (Indices van oude classicale en provinciale) Mededeeling der commissie van daaromtrent ingekomene berigten.	Bijl. B, Blz. 8, 9
———— Goedkeurende kennismeming der mededeeling	Blz. 19
Armenfondsen. (Heilige-Geest) Verzoek van het classicaal bestuur van <i>Gouda</i> om inlichting omtrent den aard en den oorsprong der fondsen en hunne betrekking tot de Hervormde gemeenten, afgewezen	" 15

- Armenverzorging der burgerlijke besturen. Missive van het classicaal bestuur van *Hoorn*, betreffende een verlangd overleg in dezen met de kerkeraden, in handen van de commissie voor de diaconale zaken Blz. 13
- Rapport der commissie en dienovereenkomstig besluit . . . Blz. 75, 76, 160
- (Geschillen over de) tusschen kerkelijke en burgerlijke gemeentebesturen. Zie *Kantens*, *Willemstad*, *Noordbroek*, *Helder*, *Hoogeveen*, *Ouwkerk*, *Puttershoek*, *Godlinze*..
- Arnhem*. (classicale vergadering van) Adres betreffende de regeling der predikantspensioenen afgewezen Blz. 80
- Aruba*. Toekenning van eene gift tot ondersteuning der gemeente op het eiland *Aruba* en magtiging van den quaestor-generaal tot uitbetaling dezer subsidie, door de Synodale Commissie . . Bijl. A, " 39
- Goedkeuring van deze verrigtingen der commissie " 33
- Staat der gemeente aldaar Bijl. D, Blz. 16, 17
- Assessor (Vervulling van de openstaande plaats van eenen) Inlichting deswegens door de classis van *Dordrecht* gevraagd en door tusschenkomst van het classicaal bestuur gegeven Blz. 160
- Attestatie van lidmaten. Beschikking op een verzoek van den ring van *Schiedam*. betreffende de verpligte betaling van geld bij het ontvangen van attestatie Blz. 60, 61
- Augustinusga*. Zie *Surhuizum*.
- B.**
- Barchem*, *Zwiep* en *Boschheurne*. Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie Bijl. A, Blz. 15, 16
- Besluit op de voordragt. Blz. 30, 32, 33
- Beckerlingh*. (*S. G. Geertsma*), candidaat in de godgeleerdheid te *Groningen*, met zijn verzoek om dispensatie van art. 96 van het reglement op het examen, verwezen naar het provinciaal kerkbestuur dat het examen moet afnemen. Blz. 71
- Begemann*. (*Amelia*) Afwijzende beschikking der Synodale Commissie op haar verzoek om in het genot van de voordeelen van het gratiejaar te worden gesteld in de plaats van hare overledene moeder Bijl. B, " 25

<i>Begeman. (Amelia)</i> Instemming met de beschikking der commissie . . .	Blz.	82
Begrafnisregten der Hervormde gemeenten. Mededeelingen te dezer zake en advies der Synodale Commissie om in de verkregene in- lichtingen te berusten	Bijl. B, "	10
———— Goedkeuring van de verrigtingen der commissie en besluit over- eenkomstig haar advies	"	24
<i>Bellingwolds.</i> (Ring van) Zie vacatnurgelden.		
Benoemingen voor de Algemeene Synodale Commissie. Zie Synodale Commissie.		
———— in de commissie voor de Protestantsche kerken in Neêrlands Indie	Blz. 82, Bijl. B, "	30
<i>Berghege As. (J. H.)</i> beroepen te <i>Weert</i> . Zie approbatie.		
Beschrijving. (Punten van) Ministeriele berigt van ordestelling op het drukken derzelve	"	5
Beurzen ad studia in <i>Noordbrabant</i> . Berigt van de verrigtingen ten dien aanzien in het belang der Hervormden.	Bijl. B, Blz. 9, 10	
———— Goedkeuring van de handeling der commissie en hernieuwde lastgeving te dezer zake	Blz.	19
<i>Bloemendaal.</i> Verkregene Rijkssubsidie	" A, "	43
<i>Blokker.</i> (Burgemeester van) Beklag over de weigering van diakenen te <i>Helder</i> , om zekere lidmaat te ondersteunen, in handen van de commissie voor diaconale zaken	"	9
———— Rapport der commissie en dienovereenkomstig besluit . . .	Blz. 76, 77, 160	
<i>Blom (G. J.)</i> hulpprediker te <i>Heusden</i> , toelage van Rijkswege ontvangen	Bijl. B, Blz.	28
<i>Blijham.</i> Zie vacatnurgelden.		
Boekgeschenken	Blz. 83, 93, 94 " " "	33
<i>van Bommel van Vloten te Raamsdonk.</i> Zijn verzoek om inlichting nopens de eventuele toepassing van art. 51 van het reglement op de vacaturen afgewezen.	Bijl. B, Blz.	35, 36
———— De afwijzing goedgekeurd	Blz.	83

Bommenede en Bloois. Zie *Zonnemaire*.

Bonaire. Staat der gemeente aldaar Bijl. D, Blz. 17, 18

Boonacker (V. F. J.) predikant te *Enkhuizen*; berigt van de aanneming
zijner benoeming tot secundus-lid van de Synodale Commissie Blz. 33

Bouman. (W. P. R.) Berigt omtrent het nederleggen van zijn mandaat
als lid der commissie voor den tweeden bundel der evangelie-
sche gezangen " 18

Bortel. Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om
subsidie Bijl. A, " 21

———— Besluit op de voordragt Blz. 30, 32

Boijl. Toekenning van subsidie door de Synodale Commissie en onder-
steuning van het verzoek om verheffing tot eene zelfstandige
gemeente Bijl. A, Blz. 38

———— Goedkeuring van deze verrigting der commissie " 33

Breda. Mededeeling van de Synodale Commissie van de ingewonnen
berigten omtrent de godsdienstige belangen der militaire aca-
demie aldaar Bijl. B, Blz. 11, 12

———— Goedkeuring van de verrigting der commissie en nieuwe last-
geving betreffende de belangen Blz. 24

Bruinisse. Zie *Ouwerkerk*.

Budel. (Kerkvoogden en notabelen te) Dankbetuiging voor genotene
subsidie " 84

Buiten (T.) hulpprediker te *Boven-Smilde*; toelage van het Rijk ontvangen Bijl. B, " 28

Buitendijk c. s., lidmaten der Hervormde gemeente te *Veen*. Adres tot
adhaesie van het adres der classicale vergadering van *Harderwijk* " 25

Buren. Verzoek van den kerkeraad aldaar, om hulp en raad bij de
netelige omstandigheden waarin zijne diaconie door een ge-
voerd proces gebracht is, door de Synodale Commissie als in
dezen niet in staat tot hulp, afgewezen Bijl. B, Blz. 77, 78

———— De verrigting der commissie goedgekeurd Blz. 146

- Burgh op Texel.* (Verzoek van predikanten van *Vlieland* en *Terschelling* tot splitsing van den ring van) Ter visie gelegd . . . Blz. 11
- Verwijzing der adressanten met hun verzoek naar het provinciaal kerkbestuur van *Noordholland*. Blz. 71, 72
- Bijbelgenootschap. (Nederlandsch) Uitnoodiging der Synodale Commissie door het hoofdbestuur om aanbeveling van de door het genootschap geopende gelegenheid tot uitreiking van den Bijbel bij de inzegening des huwelijks aan het echtpaar door eene aanbeveling in de Kerkelijke courant beantwoord. . Bijl. B, Blz. 81, 82
- Goedkeuring dezer verrigting en besluit om de bedoelingen van het genootschap op soortgelijke wijze te bevorderen, naar het voorstel van den hoogleeraar *Pareau* Blz. 146, 147
- Bijbelvertaling. (Nieuwe) Verslag van de Synodale Commissie betreffende de beschikbare fondsen voor de nieuwe Bijbelvertaling. Bijl. B, Blz. 3
- Mededeelingen der commissie van hare verrigtingen te dezer zake en van de bij haar ingekomene verslagen omtrent den voortgang van het werk, zoo van het Nieuwe als van het Oude Testament Bijl. B, Blz. 3—6
- Goedkeuring van de mededeelingen der commissie en instemming der Synode met haren wensch omtrent de voorspoedige voortzetting van den arbeid Blz. 18

C.

- Calantsoog.* Verkregene Rijkssubsidie. Bijl. A, Blz. 43, Bijl. B, Blz. 28
- Camperland.* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie. Bijl. A, Blz. 24
- Aanbeveling van de belangen der gemeente door de classicale vergadering van *Goes* " 30
- Besluit op de voordragt. Blz. 30, 33
- Candidaten in de godgeleerdheid. Handhaving door de Synodale Commissie van de verordeningen op het prediken der candidaten. Bijl. B, Blz. 128
- De handhaving goedgekeurd " 161
- (Getal van toegelatene). " C, " 5

Candidaten in de godgeleerdheid. Voorstel van den heer <i>Wilkop</i> betreffende de verklaring door hen af te leggen voor hunne toelating tot de Evangeliebediening	Blz. 7
——— Het voorstel aan de orde gesteld	" 14
——— Het voorstel in handen van eene commissie gegeven.	" 17
——— Rapport der commissie	Blz. 139, 140
——— Beraadslagingen over het rapport en besluit tot afwijzing van het voorstel.	" 164, 165
Cassatie. Uitspraken der Synodale Commissie omtrent verzoeken tot cassatie	Bijl. B, Blz. 82 — 87
Catechismus. (Heidelbergsche) Adressen betreffende de opheffing der verplichting om over den catechismus te prediken	Blz. 15, 17
——— Benoeming van eene commissie tot de adressen	Blz. 17
——— Rapport der commissie	Blz. 100—102
——— Het rapport ter visie.	Blz. 104
——— Het rapport in behandeling	" 103
——— Besluit overeenkomstig eene motie van den heer <i>Hugenholz</i> omtrent de beslissing der Synode nopens de openbaarmaking van hare beschouwingen	" 130
——— Eenparige goedkeuring van de beschouwingen der rapporterende commissie	" 131
——— De motie van den heer <i>Slotemaker</i> tot verdaging van de beslissing der Synode nopens de openbaarmaking van hare beschouwingen afgewezen	" 132
——— Besluit tot die openbaarmaking door middel van het kerkelijk orgaan	" 132
<i>Claessen.</i> (Mejufvrouw <i>M. C.</i>) Bevordering door de Synodale Commissie van de uitbetaling der verleende bijdrage uit de eerste afdeling van het fonds voor noodlijdende kerken	Bijl. A, " 41
——— Goedkeuring van deze verrigting der commissie	" 34

- Classicale kas. Veralag der Synodale Commissie betreffende de aangelegenheden van het fonds Bijl. A, Blz. 45, 51
- Berigt omtrent de quotisatie der gemeenten volgens ministeriele beschikking. Bijl. A, Blz. 45
- Ministeriele kennisgeving van ordestelling op de uitbetaling van toegelegde pensioenen en honoraria aan de secretarissen uit de classicale kas. " A, " 45
- Ministeriele kennisgeving van verleende magtiging tot restitutie van kosten uit de classicale kas " " " 45
- Beschikkingen der Synodale commissie op verzoeken tot restitutie van kosten uit de classicale kas Bijl. A, Blz. 45—49
- Kennisneming en goedkeuring van de mededeelingen en verrigtingen der commissie tot de aangelegenheden der classicale kas behorende, behoudens nadere beslissing omtrent de aanvraag van het classicaal bestuur van *Middelburg*. Blz. 35
- De afwijzende beslissing omtrent de aanvraag van het classicaal bestuur van *Middelburg*, volgens het advies eener rapporterende commissie, goedgekeurd. Blz. 112—114, 128
- Verantwoording van den quaestor-generaal omtrent de classicale kas. Bijl. A, Blz. 55—57
- Opmerkingen der Synodale Commissie omtrent den staat der kas na het onderzoek van de rekeningen van den quaestor-generaal. Bijl. A, Blz. 63
- Coevorden.* (Classicale vergadering van) Adres betreffende den invloed der kerk op de zamenstelling van de provinciale collegien van toezigt over de kerkelijke administratie in handen der commissie voor dit onderwerp " 80
- Rapport der commissie en lastgeving aan de Synodale Commissie Blz. 125, 155
- Collatie-regt. Koninklijk regt van collatie te *Made* en *Drimmelen* prijs gegeven Blz. 82, Bijl. B, Blz. 27
- Reglement door de Synodale Commissie ontworpen om de uitoefening van het regt te regelen. Bijl. B, Blz. 110—116

- Collatie-regt. De mededeelingen der Synodale Commissie te dezer zake
voor kennisgeving aangenomen Blz. 156
- Collectebrief voor noodlijdende kerken en personen door de Synodale Com-
missie uitgevaardigd en door de Synode goedgekeurd. Blz. 33, Bijl. A, Blz. 43, 44
- Collecten. Onderling overleg in het bepalen van collecten. Zie *Delft*
en kerkeraden (Synodaal reglement).
- Collecten ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken en per-
sonen. Bericht wegens de opbrengst der gewone en buiten-
gewone collecten in 1859 Bijl. A, Blz. 3
- Commissie voor de zaken der Protestantsche kerken in *Nederlands Indie*.
Zie Indische kerken.
- Commissien uit de Synode benoemd Blz. 8, 10
- Commissien voor den tweeden bundel van Evangelische gezangen en van
toezigt over den druk en de uitgaven der gezangen. Zie
Gezangen.
- Voor het kerkelijk handboekje. Zie Handboekje.
- Correspondenten voor noodlijdende gemeenten Bijl. A, Blz. 3, 4
- Consideratien van provinciale kerkbesturen; opmerking van den heer
Spijker betreffende de niet inzending daarvan over de ampliatie
van art. 3 van het reglement op het hulppredikerschap. Blz. 84
- Culemborg*. (Kerkeraad van) Verzoek om ondersteuning voor zijne predi-
kanten uit het fonds voor de schraalste predikantstractementen
afgewezen " 55
- Curaçao*. Schrijven van de Synodale Commissie aan de commissie voor
de Indische kerken wegens eene eigenmagtige beschikking
van den kerkeraad der gemeente over de inzameling ten be-
hoeve van het fonds voor de noodlijdende kerken Bijl. A, Blz. 39
- Goedkeuring van deze verrigting der commissie " 33
- Staat der gemeente aldaar Bijl. D, Bl. 13—16
- D.**
- Dankbetuiging voor genotene subsidien Blz. 33, 34, 84, Bijl. A, Blz. 40

- Deinse.* (Mr. J. J. van) Als secundus van den heer *de Sitter* tot de najaarsvergadering der Algemeene Synodale Commissie opgeroepen, maar verhinderd om aan de oproeping gehoor te geven. Bijl. A, Blz. 1
- Delft.* (Kerkeraad te) Zijn verzoek om verklaring van art 16, 2^e., van het Synodaal reglement voor de kerkeraden betreffende het onderling overleg in het bepalen van collecten door de Synodale Commissie beantwoord. Bijl. B, Blz. 83, 84
- Het antwoord goedgekeurd. Blz. 83
- Tusschenkomst der Synodale Commissie tot handhaving van de regten der Hervormde gemeente aldaar omtrent den eigendom en het beheer van de fondsen der kamer van charitaten Bijl. B, Blz. 76, 77
- Goedkeuring van deze tusschenkomst Blz. 138
- Vergunning aan den kerkeraad tot voorloopige voortduring van den abnormalen toestand zijner diaconie " 138
- Delwijnen.* Zie *Kerkwijk*.
- Diaconale zaken in handen van eene commissie " 8
- Rapport der commissie Blz. 75—79
- Het rapport in zijne onderscheidene deelen aangenomen Blz. 160
- Diaconien. Opgave van het provinciaal kerkbestuur van *Zuidholland* van tot den normalen toestand teruggekeerde diaconien Blz. 82, Bijl. B, Blz. 32, 33
- Opgave van de rapporterende commissie tot de verslagen der kerkvisitatie omtrent den abnormalen toestand der diaconien. Blz. 98, 99
- Beschikkingen der Synodale Commissie op onderscheidene des betreffende verzoeken Bijl. B, Blz. 92—105
- De wijze van handelen der commissie in het algemeen en hare onderscheidene beschikkingen goedgekeurd Blz. 147, 148
- Besluit der Synode tot eene aanschrijving aan de classicale besturen om naauwkeurige opgaven van den waren toestand der diaconien en lastgeving te dezer zake aan de Synodale Commissie " 147, 148
- (Reglement voor de) De ingekomene consideratien omtrent de voorloopig aangenomene ampliatie van art. 18 in handen van de commissie voor de reglementen Blz. 8

Diaconien. Rapport der commissie.	Blz. 86—88
——— Het rapport in behandeling	Blz. 89
——— Motie van den hoogleeraar <i>Scholten</i> tot het niet noodzakelijk verklaren der ampliatio afgewezen	" 89
——— Besluit tot verandering der ampliatio door in plaatsstelling van "verplicht" voor "bevoegd"	" 89
——— (Reglement voor de) Verklaringen en opmerkingen van de heeren <i>Scholten</i> en <i>Hartman</i> over het genomen besluit . .	" 89
——— Afwijzing van eene motie van de hoogleeraar <i>Pareau</i> om op het besluit terug te komen	" 92
——— Staking van stemmen omtrent de vraag of de veranderde ampliatio weder aan de consideratien der provinciale kerkbesturen en classicale vergaderingen moet onderworpen worden.	" 93
——— Besluit bij herstemming om de consideratien te vragen . .	" 106
——— Adressen betreffende de handhaving en uitvoering van het reglement in handen van de commissie voor de diaconale zaken. Zie verder boven Diaconale zaken.	" 9
——— (Regtspersoonlijkheid der) Advies deswegens door de Synodale Commissie gegeven aan den kerkeraad te <i>Schiedam</i> . .	Bijl. B, Blz. 62, 63
——— Instemming der Synode met het gegevene advies	Blz. 104
<i>Diever.</i> Dankbetuiging voor genotene subsidie	Blz. 33, Bijl. A, Blz. 40
<i>Dinckgreve.</i> (<i>N. E. van Laer</i>) Hulpprediker te <i>Wijnjeterp</i> toelage van 's Rijkswege ontvangen.	" B, " 28
Dispensatie van art. 19 alinea 3 van het Algemeen Reglement, (verzoek van den kerkeraad van <i>Maastricht</i> om) afgewezen. .	" 15
——— Van art. 20 van het reglement op het godsdienstig onderwijs ten behoeve van <i>W. Lubach</i> te <i>Joure</i> en mejufvrouw <i>C. H. Dijkgraaff</i> te 's <i>Gravenhage</i> door de Synodale Commissie verleend en door de Synode goedgekeurd. . . .	Blz. 147, Bijl. B, Blz. 91, 92
——— Ten behoeve van <i>W. J. Roos</i> te <i>Westzaan</i> onnoodig verklaard.	Blz. 147
——— Van art. 9, b van het reglement op het examen gevraagd. Zie <i>Beckeringh</i> .	

ALPHABETISCH REGISTER.

xv

<i>Doedes</i> (ds. <i>J. J.</i>) Hoogleeraar te <i>Utrecht</i> , afgevaardigde der Synode.	Blz.	4
——— Voorstel betreffende de uitvoering van art. 23 van het Algemeen Reglement afgewezen	Blz.	163, 164
<i>Doesburgh.</i> (<i>H. G. J. van</i>) Predikant te <i>Rotterdam</i> , president van de algemeene Synodale commissie	Bijl. A, Blz.	4
——— President van de commissie voor spoed vorderende zaken	" " "	3
<i>Doetinchem.</i> Afgescheidene gemeente aldaar	Blz. 82, Bijl. B, "	26
<i>Dokkum.</i> (Ringende classis van) Verhooging van ringgelden toegekend	Blz. 82, " " "	28
<i>Domisse Cz. (J.)</i> Predikant te <i>Stavoren</i> . Zie predikantstractementen.		
Doopen buiten de gemeente der woonplaats. Adres te dezer zake aan den kerkeraad te <i>Veen</i> in handen van de commissie voor de stukken die niet langs kerkelijken weg zijn ingekomen .	"	23
<i>Dordrecht.</i> (adres van de classicale vergadering van) ter zake van de afvaardiging der Synode van den heer <i>van Heusden</i> . . .	"	5
<i>Drimmelen.</i> Zie <i>Made</i> .		
Drukken. Ministeriele kennisgeving van ordestelling op het drukken van onderscheidene stukken	Blz. 82, " " "	26
<i>Drumpt.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	" A, "	5
——— Besluit op de voordragt	Blz. 30, 32, 33	
<i>Drunen.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	Bijl. A, Blz.	20
——— Besluit op de voordragt	Blz.	30, 32
<i>Dijkgraaff (C. H.)</i> te 's <i>Gravenhage</i> . Zie Dispensatie.		

E.

<i>Ebbinge (J. W. E.)</i> predikant te <i>Wapserveen</i> , afgevaardigde ter Synode, tot vervanging van den heer <i>Swiers</i>	"	4
——— Voorstel betreffende art. 23 van het algemeen reglement . .	"	145
——— Het voorstel afgewezen	"	145

- Edam.* Beslissing der Synodale Commissie omtrent de verhouding der
diaconie aldaar, als niet door een bestaand contract in hare
vrijheid en zelfstandigheid belemmerd Bijl. B, Blz. 93, 94
- De beslissing goedgekeurd Blz. 148
- Eerbeek.* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om
subsidie Bijl. A, Blz. 28, 29
- Eerbeek.* Besluit op de voordragt Blz. 30, 33
- Eersel.* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om
subsidie " " " 10, 11
- Besluit op de voordragt " 31, 32
- Eigenerfden in de provincie Drenthe.* (Vervulling van predikantsplaat-
sen door) Berigt der Synodale Commissie en advies aan den
Minister omtrent eene ontworpen regeling dezer zaak . Bijl. B, Blz. 49—52
- De verrigting der commissie goedgekeurd Blz. 86
- Elkerzee.* Dankbetuiging voor genotene subsidie Blz. 33, Bijl. A, Blz. 40
- Ellecom.* Toepassing van het reglement voor de administratie der kerke-
lijke fondsen in *Gelderland*, op de gemeente aldaar, door
tusschenkomst van den Minister, met belangstelling vernomen Bijl. B, Blz. 28, 29
- Instemming der Synode met de ingenomenheid der Synodale
Commissie Blz. 82
- Elsevier (J. J. Rammelman)* oud-gouverneur van *Curaçao*, benoemd tot
buitengewoon lid van de commissie voor de Protestantsche
kerken in Nederlands Indie Bijl. B, " 30
- Engels (H.)* oud-ouderling te *Ootmarsum*. Verzoek tot oprigting van
eene nieuwe classis, in handen gesteld van het classicaal be-
stuur van *Deventer* " 167
- Erfenis.* (Aanvaarding van eene) Zie *Lienden*.
- St. Eustatius.* Staat der gemeente aldaar " D, " 18
- Evangelieprediking.* Adressen tot handhaving van den historischen grond-
slag der Evangelieprediking, in handen eener commissie. Blz. 17, 26, 38, 149
- Rapport der commissie Blz. 139—143

Evangelieprediking. Het rapport ter visie	Blz. 144
——— Het rapport in behandeling	" 164
——— Amendement van den heer <i>Hugenholts</i> tot versterking van de conclusie van het rapport	Blz 164, 165
——— Besluit overeenkomstig het rapport	Blz. 166
——— Verdere beraadslagingen en besluiten te dezer zake . .	Blz. 166—168, 169
Examen (Reglement op het) ter toelating tot de Evangeliebediening. De ingekomene consideratien omtrent de voorloopig aange- nomene wijziging van art. 21 in handen van de commissie voor de reglementen.	Blz. 8
——— Rapport der commissie.	Blz. 43, 44
——— De wijziging finaal gearresteerd en aan de stemmen der provinciale kerkbesturen onderworpen	Blz. 44
——— Verklaring van art. 9, b onnoodig geoordeeld	" 171
Examina. De jaarlijksche verslagen der provinciale kerkbesturen des- wegens in handen van eene commissie.	" 8
——— Rapport der commissie gelezen en ter visie	Blz. 21 22
——— Het rapport met dankzegging van de tafel genomen . . .	Blz. 70

F.

<i>Feith.</i> (Mr. H. O.) Ouderling te <i>Groningen</i> , afgevaardigde ter Synode.	" 4
<i>Felicité.</i> (Joseph de) La régénération du monde, met dankzegging ont- vangen	" 94
<i>Finsterwolde.</i> Verrigtingen der Synodale Commissie op een verzoek van het provinciaal kerkbestuur van <i>Groningen</i> , tot handhaving van de inkomsten van den koster aldaar	Bijl. B, Blz. 69—72
——— Het verslag deswegens in handen van eene commissie. . .	Blz. 105
——— Rapport der commissie en besluit overeenkomstig haar advies tot lastgeving aan de Synodale Commissie om zich over de onderwerpelijke belangen tot den Minister te wenden . . .	" 137

- Finsterwolde.* Nadere besluiten omtrent het rapport volgens de motien van den heer *Feith* en den *Secretaris*. Blz. 139
- Firdgum.* Gecombineerd met *Tzummarum* Blz. 82. Bijl. B, Blz. 27
- Fonds voor noodlijdende kerken en personen. Zie noodlijdende kerken.
- (Synodaal) ter voorziening in kerkelijke behoeften voorgesteld door de Synodale Commissie Bijl. A, Blz. 49—51
- Het voorstel in handen van eene commissie Blz. 35
- Rapport der commissie. Blz. 135—137
- Het rapport in behandeling Blz. 155
- De oprigting van het fonds niet aannemelijk verklaard " 155
- Voor de schraalste predikantstractementen. Zie predikantstractementen.
- Fondsen. (Algemeene kerkelijke) Verslag van de Algemeene Synodale Commissie betreffende de aangelegenheden der algemeene kerkelijke fondsen Bijl. A, Blz. 3—64
- Verslag van de Algemeene Synodale Commissie wegens het beheer der kerkelijke fondsen door den Quaestor-Generaal in zijn geheel. Bijl. A, Blz. 53—62
- Fransker.* (classicale vergadering van) Adres tot ampliatio van het reglement op de kerkelijke administratie in *Friesland*. Zie kerkelijke administratie.
- G.**
- Gees.* (*Oosterhesselen*) Afgescheidene gemeente aldaar Blz. 82, Bijl. B, Blz. 26
- Geest. (Heilige) armenfondsen. Zie armenfondsen.
- Geestelijk kantoor in *Zuidholland*. (Archief van het voormalige) Advies van de Synodale Commissie om daarentrent geene verdere nasporingen in het werk te stellen " " " 9
- Besluit overeenkomstig het advies der commissie " 19
- Gellicum.* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie. Bijl. A, Blz. 6, 7

<i>Gellicum</i> . Besluit op de voordragt	Blz. 80, 82
Gemeenten van de Hervomde Kerk. (Getal der).	Bijl. C, Blz. 2
Gemeenten. Verleende toelagen van 's Rijkswege	Blz. 82, Bijl. B, Blz. 28
Gezangen. Adres van de classicale vergadering van 's <i>Gravenhage</i> betreffende de verordeningen omtrent het minstens eenmaal doen zingen van de Evangelische gezangen bij iedere godsdienstoefening in handen eener commissie	Blz. 15
——— Rapport der commissie.	Blz. 100, 102—104
——— Het rapport ter visie	Blz. 104
——— Het rapport in behandeling	Blz. 130, 131
——— Instemming met de conclusie van het rapport, met eerbiediging der vrijheid van de kerkelijke besturen om de vroegere verordeningen naar hunne overtuiging te handhaven	Blz. 131
——— Afwijzing van eene motie van den hoogleeraar <i>Scholten</i> te dezer zake.	" 131
——— De conclusie van het rapport eenigermate gewijzigd naar het voorstel van den heer <i>Spijker</i>	" 131
——— Besluit tot openbaarmaking van het gevoelen der Synode door de Kerkelijke Courant, met afwijzing van eene motie van den heer <i>Slotemaker</i> te dezer zake	" 132
——— (Tweede bundel van Evangelische) Mededeelingen van de Synodale Commissie te dezer zake.	Bijl. B, Blz. 1, 2
——— Nadere mededeelingen van den Secretaris.	Blz. 13
——— De verrigtingen der commissie goedgekeurd, met afwijzing echter van haar voorstel om tot voorbereiding van de uitgave van den bundel gemagtigd te worden	" 18
——— Hernieuwde lastgeving tot voortzetting van den arbeid en aanbeveling om daarvoor de medewerking van een of meer dichters in te roepen	" 18

<i>Godlinse.</i> Beschikking der Synodale Commissie betreffende het verzoek des kerkeraads om zijne diaconie tot den abnormalen toestand te doen terugkeeren, wegens moeilijkheden met het burgerlijk bestuur	Bijl. B, Blz. 104, 105
— De beschikking met bijzonder welgevallen goedgekeurd . . .	Blz. 148
Godsdienstig leven in Oost-Indie	Bijl. D, Blz. 5, 6
Godsdienst-onderwijs. (Reglement op het) De vraag van het classicaal bestuur van <i>Meppel</i> nopens eene wenschelijk geachte dispensatie van art. 16 beantwoord.	Bijl. B, Blz. 36
— Het antwoord goedgekeurd	" 33
— Herziening van het reglement door de Synodale Commissie voorgedragen	Bijl. B, Blz. 117—127
— De herziening in handen van eene commissie gesteld . . .	" 122
— Rapport der commissie	Blz. 150—152
— Het rapport ter visie	Blz. 152
— Het rapport in behandeling	" 171
— De door de commissie aangeprezene wijzigingen goedgekeurd . . .	" 171
— Het herzien reglement naar onderscheidene motien nog gewijzigd . . .	" 171
— Het reglement voorloopig aangenomen, behoudens de zorg voor de redactie aan het moderamen opgedragen	" 172
Godsdienstonderwijs (Uren voor het) met die van het schoolonderwijs te zamen vallende; beklag deswegens bij de Synodale Commissie door tusschenkomst van den Minister ingekomen	Bijl. B, " 60
— Schrijven van de Synodale Commissie daarover	" " " 60
— Antwoord van den Minister	" 86
— De behandeling der zaak aangehouden, met afwijzing van eene motie van den heer <i>Hugenholz</i> om haar in handen van eene commissie te stellen	" 86
— Besluit om geen gevolg te geven aan het verlangen van den Minister van Binnenlandsche Zaken tot eene uitnoodiging te dezer zake aan de predikanten, en opdragt van de redactie van eene missive tot weder-antwoord aan den heer <i>Tichler</i> . . .	" 104

Godsdienstonderwijs. (Uren voor het) De concept-missive aan den Minister voorgedragen en ter visie gelegd	Blz. 121, 122
—— De missive goedgekeurd en gearresteerd	Blz. 129
Godsdienstonderwijzers. Verslag van de Protestantsche vereeniging van godsdienstonderwijzers in Nederland aan de aandacht der Synodale Commissie aanbevolen	" 130
<i>Göttingen.</i> Voorstel van den heer <i>Wittkop</i> tot ondersteuning der hulpbehoevende gemeente aldaar, uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen, na deswegens gerezene bedenkingen weder ingetrokken.	Blz. 38
<i>Gouda</i> (Adres van de classicale vergadering van) betreffende de heiligeest armfondsen, afgewezen	" 15
<i>Gramsbergen.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie	" A, " 18
—— Besluit op de voordragt.	Blz. 31, 32
's <i>Gravenhage</i> (Adres van leden van het classicaal bestuur van — en van predikanten en ouderlingen uit het ressort), ter zake van de afvaardiging ter Synode van den heer <i>van Heusden</i>	" 5, 16
—— Idem van de classicale vergadering ter zake van de verordeningen omtrent het gebruik der Evangelische gezangen	Blz. 15
<i>Greve</i> (Mr. <i>P. de</i>) oud-ouderling te 's <i>Gravenhage</i> , benoemd tot lid van de Algemeene Synodale Commissie	" 39
—— Kennisgeving van zijn bedanken voor de opgedragene betrekking	" 57
<i>Grevenbicht.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	Bijl. A, Blz. 21, 22
—— Besluit op de voordragt.	" 30, 32
<i>Groot</i> (De hoogleeraar dr. <i>P. Hofstede de</i>) praeadviserend lid der Algemeene Synodale Commissie.	Bijl. A, Blz. 1
—— Reden van zijne afwezigheid bij een aantal zittingen van de vergaderingen der commissie	" 1

- Groot* (De hoogleeraar dr. *P. Hofstede de*) afgevaardigde ter Synode,
doch om vermelde redenen door zijnen secundus vervangen. Blz. 4
- Guinea.* (*Kust van*) Staat der gemeente aldaar Bijl. D, Blz. 18, 19
- Gulpen.* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om
subsidie. Bijl. A, " 34, 35
- Missive van den Minister, betreffende het toekennen van eene
Rijkssubsidie Blz. 30
- Besluit op de voordragt Blz. 31, 33
- H.**
- Haar.* (Dr. *B. ter*) Oratio de historica religionis christianae indole,
hodie nimium spreata, haud sine gravissimo damno contemnenda
ac negligenda, met dankzegging ontvangen " 93, 94
- Handboekje.* (Kerkelijk) Voorstel van de Synodale Commissie tot in-
trekking van het Synodaal besluit betreffende de daarstelling
van het handboekje, na gevoerde correspondentie deswegens
met de daarvoor nog bestaande commissie. Bijl. B, Blz. 6, 7
- Besluit der Synode overeenkomstig het voorstel der commissie " 19
- Handelingen der Synode.* Kennisneming van eene Ministeriele missive,
houdende bericht van ordestelling op het drukken derzelve " 5
- Besluit betreffende den inhoud der te drukken Handelingen. " 172
- Zakelijk register der Handelingen van 1841—1850, door den
Secretaris ter tafel gelegd. " 106
- Harderwijk.* (Classicale vergadering van) Adres betreffende de verplig-
ting om over den catechismus te prediken en de handhaving
van den historischen grondslag der Evangelie-prediking " 17
- Hardinxveld.* (*Boven-*) Voordragt der Synodale Commissie wegens het
verzoek om subsidie. Bijl. A, Blz. 7, 8
- Besluit op de voordragt. Blz. 30—33
- Hartman* (*J. J.*) predikant te *Blankenham*, afgevaardigde ter Synode Blz. 4
- Hasselt* (*S. F. van*) als vaste secretaris der Algemeene Synode opgetreden Bijl. A, " 1

- Hasselt* (*S. F. van*) bij de opening van de najaarsvergadering der Algemeene Synodale Commissie in zijne nieuwe betrekking begroet Bijl. A, Blz. 2
- Bij de kennisneming hiervan ook van de welwillendheid der Synode verzekerd. " 17
- Benoemd tot lid van de commissie voor de Protestantsche kerken in Nederlands Indie. " B, " 30
- Afscheidsrede bij zijne bijna 25jarige Evangeliebediening, met dankzegging ontvangen. " 94
- Haulerwijk.* Verwijzing van predikant en ouderlingen met hun verzoek, om de tusschenkomst der Synodale Commissie ter zake van de verlangde volledige scheiding der diaconiegoederen, verwezen naar de betrokkene kerkelijke besturen. " " " 78
- Goedkeuring der verrigting " 146
- Hauwert.* Ingezonden berigt van den kerkeraad omtrent de kosterijgoederen. " " " 13
- Heel.* (*A. van*) Als secretaris-generaal van het Departement voor de Hervormde Eeredienst voor het eerst bij de vergadering van de Algemeene Synodale Commissie tegenwoordig en gepast toegesproken " " " 2
- Tegenwoordig bij de opening en sluiting der Synodale vergadering Blz. 3, 172
- Heerenveen.* (Classicaal bestuur van) Adres tot handhaving of verandering van het reglement voor de diaconien, in handen van de commissie voor diaconale zaken Blz. 9
- Rapport der commissie en dienovereenkomstig besluit . . . Blz. 78, 79, 160
- Helder.* (Beklag over de diakenen te) *Zie Blakker.*
- Hemmes.* (Wed. J. H.) Berigt omtrent haren afstand van ondersteuning uit de eerste afdeeling van het fonds voor noodlijdende kerken en pereonen met belangstelling vernomen Blz. 36
- 's Hertogenbosch.* (Krankzinnigen gesticht te) Berigt der Synodale Commissie dat zij, wegens het uitblijven van nieuwe bescheiden, aan de aanbeveling der Synode betreffende de belangen van het gesticht geen gevolg heeft kunnen geven Bijl. B, " 11
- Het belang bij hernieuwing door de Synode aanbevolen " 24

- 's *Hertogenbosch*. (Ring van) Verzoek tot uitbreiding van den ring door toevoeging van de gemeenten van *Vlijmen* en *Hedikhuisen* ter visie gelegd Blz. 11
- Besluit om, tot bevordering van de verlangde uitbreiding van den ring, de classicale grensverandering toe te staan en daarop de toestemming des Konings te vragen. " 71
- van Herwerden* (J. D.) oud-resident in *Oost-Indië*, benoemd tot buitengewoon lid van de commissie voor de Protestantsche kerken in *Neêrlands Indië*. Bijl. B, Blz. 30
- Heukelom*. Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie. Bijl. A, Blz. 29, 30
- Besluit op de voordragt. " 30, 33
- Heusden*. (Classicaal bestuur van) Missive betreffende den tegenwoordigen toestand van zaken in handen van de commissie tot de adressen omtrent de handhaving van den historischen grondslag der evangelie-prediking Biz. 38
- Afwijzing van zijn verzoek om de tusschenkomst der Synode ten behoeve van de verlatene vrouw van den gewezen predikant *van der Ven*. " 160
- van Heusden* (Mr. C. J.) ouderling te 's *Hertogenbosch*, afgevaardigd ter Synode " 4
- Vermelding der bezwaren tegen zijne benoeming ingebracht en besluit der Synode tot zijne zittingneming Blz. 3, 4
- Adressen te dier zake in handen van eene commissie gesteld. Blz. 5, 6, 12, 16
- Missive en memorie naar aanleiding der over zijne benoeming ingekomene adressen, in handen der commissie tot de adressen. Blz. 25—28
- Rapport van de commissie. " 89—91
- Het rapport ter visie Blz. 92
- Het rapport in behandeling " 114
- Beraadslaging over de bevoegdheid van de heeren *Loosert* en *van Heusden* om aan de behandeling van en stemming over de zaak deel te nemen. " 114

<i>van Heusden. (Mr. C. J.)</i> De heeren <i>Loogert</i> en <i>van Heusden</i> bevoegd verklaard	Blz. 114
———— Motie van orde van den heer <i>Loogert</i> ter zake van de ingebrachte bezwaren	Blz. 114, 115
———— De motie afgewezen	Blz. 115
———— Voorstellen van den heer <i>Hugenbols</i> en den <i>Secretaris</i> betrekkelijk het rapport	Blz. 115, 116
———— Algemeene beschouwingen over het onderwerp van het rapport	" 116, 117
———— Resumtie van de verschillende adviezen der leden door den president en besluiten omtrent de daaruit ontleende vragen en de ingediende voorstellen	Blz. 117—119
———— Herstemming over onbeslist geblevene vragen	" 119—120
———— Aanhouding der beslissing omtrent eene verklaring te dezer zake aan de Vaderlandsche kerk en de beantwoording der adressanten overeenkomstig de motien van den <i>Secretaris</i> en den heer <i>Marcus</i>	Blz. 120
———— Besluit om te berusten in het verslag door het moderamen in de kerkelijke courant van de zaak gegeven, en door dit orgaan ook adressanten te verzoeken, dat zij dit mede als antwoord op hunne adressen hebben aan te merken.	" 168
———— Voorstel tot handhaving der vrijheid voor leeraren en leden der gemeenten in het uitspreken van hunne godsdienstige overtuiging.	Blz. 168, 169
———— Het voorstel, met afwijzing van eene motie van den <i>Secretaris</i> , echter niet in overweging genomen naar eene motie van den hoogleeraar <i>Pareau</i>	Blz. 169
———— en <i>Loogert</i> , voorstel betreffende art. 23 van het Algemeen Reglement	" 144
———— Het voorstel gewijzigd en afgewezen	Blz. 163, 164
<i>ter Heijden.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie	Bijl. A, Blz. 20
———— Besluit op de voordragt.	Blz. 30, 32

- Hilversum.* Beschikkingen van de Synodale Commissie op de verzoeken van den kerkeraad aldaar, tot voortduring van den abnormalen toestand zijner diaconie. Bijl. B, Blz. 94—95
- Goedkeuring van de handelingen der commissie en beslissing, dat de diaconie tot den normalen toestand moet terugkeeren. Blz. 148
- Hoevelaken.* (Burgemeester te) Beklag over de diaconie te *Nijkerk op de Veluwe* niet ontvankelijk verklaard maar verwezen naar het classicaal bestuur van *Harderwijk* Blz. 9, 10
- Hollandsch Veld.* Beschikking der Synodale Commissie omtrent het verzoek des kerkeraads aldaar tot voortduring van den abnormalen toestand zijner diaconie. Bijl. B, Blz. 103
- De beschikking goedgekeurd " 148
- Hoofdplaat.* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie. " A, " 8
- Besluit op de voordragt Blz. 30, 32
- Hoogeloon.* Voordragt van de Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie. Bijl. A, Blz. 20
- Besluit op de voordragt. Blz. 30, 32
- Hoogeveen.* Beschikkingen der Synodale Commissie omtrent het verzoek des kerkeraads tot voortduring van den abnormalen toestand zijner diaconie wegens ondervondene moeilijkheden van het burgerlijk bestuur Bijl. B, Blz. 96, 87
- De beschikkingen goedgekeurd Blz. 148
- Nadere beschikking der Synode en lastgeving te dezer zake aan de Synodale Commissie op ingekomene berigten van het classicaal bestuur. " 148
- *Hoogleeraren in de godgeleerdheid.* (Invloed der kerk op de benoeming der) Herinnering door de Synodale Commissie aan een vroeger Koninklijk besluit te dezer zake. Bijl. B, Blz. 116, 117
- Besluit om de zaak buiten behandeling te doen blijven Blz. 170
- Hoogstraten (S. van)* ouderling bij de Waalsche gemeente te 's Gravenhage, benoemd tot secundus-lid der Synodale Commissie. " 167
- Berigt der aanneming van zijne benoeming " 170

<i>Hugenholtz (P. A. C.)</i> , predikant te <i>Dokkum</i> , vice-president van de Algemeene Synodale Commissie	Bijl. A, Blz.	1
———— Afgevaardigd ter Synode	"	4
———— Opent de Synodale vergadering als oudste in diensttijd van de afgevaardigde predikanten	"	3
———— Benoemd tot lid der Synodale Commissie	"	39
———— Motie naar aanleiding van het rapport over de adressen be- treffende de afvaardiging van den heer <i>van Heusden</i> . . .	"	115
———— Amendementen betreffende art. 23 van het Algemeen Reglement	"	145
———— De amendementen verworpen	Blz. 146, 152, 153	
———— Amendement tot versterking van de conclusie van het rapport tot het voorstel van den heer <i>Witkop</i> en de adressen omtrent de evangelie-prediking	Blz. 164, 165	
———— Het amendement aangenomen.	Blz. 167	
———— Nadere besluiten deswegens	"	169
<i>Hoorn</i> (Classicaal bestuur van) niet ontvankelijk verklaard in zijne aan- vraag om vernietiging van een uitspraak in hooger beroep van het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordholland</i> , ter zake van de door het bestuur geschorste kerkeradsleden te <i>Groot- broek</i>	Bijl. B, Blz. 86, 87	
———— Niet ontvankelijk verklaard in zijn beklag over de handel- wijze van het provinciaal kerkbestuur ten dezen	Blz. 13	
———— (Missive van het classicaal bestuur van) betreffende de armen- verzorging door de burgerlijke besturen in overleg met de kerkeraden in handen van de commissie voor diaconale zaken.	"	13
———— Rapport der commissie en besluit dienovereenkomstig. . .	Blz. 75, 160	
<i>Hoorn (H. J. van)</i> predikant te <i>Amersfoort</i> ; berigt van de aanneming zijner benoeming tot lid van de commissie van toezigt voor den druk en de uitgave der Evangelische gezangen . . .	Bijl. B, "	33
Hulppredikers. Verleende toelagen van 's Rijkswege.	Blz. 82, Bijl. B, Blz. 28	

Hulppredikerschap. (Reglement op het) Berigt der Synodale Commissie van het vragen der Koninklijke goedkeuring op het reglement in verband met de Synodale lastgeving betrekkelijk zijne uitvaardiging	Bijl. B, Blz.	26
—— De Koninklijke goedkeuring verkregen	"	82
—— Nadere mededeelingen van den Secretaris omtrent de vertragung der uitvaardiging	"	82
—— Het besluit omtrent de uitvaardiging verdaagd	"	82
—— De Synodale Commissie op nieuw tot de invoering van het reglement gemagtigd.	"	84
—— De ingekomene consideratien omtrent de voorloopig aangenomene ampliatio van art. 3 in handen van de commissie voor de reglementen	"	8
—— Rapport der commissie	Blz. 66—70	
—— Het rapport in beraadslaging	Blz.	84
—— Opmerking van den heer <i>Spijker</i> , omtrent de provinciale kerkbesturen die geene consideratien hebben ingezonden . .	"	84
—— Besluit der Synode om de ampliatio van het artikel niet te arresteren	"	84
Hulppredikerschap. (Staat van het) Verslagen in handen van de commissie voor de jaarlijksche verslagen der provinciale kerkbesturen .	"	8
—— Rapport der commissie	Blz. 72, 73	
—— Besluit omtrent het rapport	Blz.	73
—— Berigt van de Synodale Commissie omtrent de rectificatie van eene vergissing in het rapport ter Synode van 1859 . . .	Bijl. B, Blz.	129
—— De handeling goedgekeurd.	Blz.	161
I. J.		
<i>Jas.</i> (Dr. <i>P.</i>) predikant te 's <i>Gravenhage</i> , als waarnemend secretaris der Algemeene Synode afgetreden	Bijl. A, Blz.	1
—— Ministeriele kennisgeving der ordestelling op de uitbetaling der hem toekomende honoraria	" " "	45

- Ilcken*, (H. W. C.) predikant te *Kolderveen* c. a., zie Synodus Contracta.
- Inmink*, (H. D. G. A.) ouderling te *IJsselstein*, benoemd eerst tot secundus, daarna tot lid van de Algemeene Synodale Commissie Blz. 39, 57
- Mededeeling en kennisneming van zijn bedanken voor de benoeming Blz. 72, 84
- Indie. (Oost-)* Staat der kerken aldaar Bijl. C, Blz. 2—10
- Indie. (West-)* Staat der kerken aldaar " " " 10—19
- Indische kerken. Verzoek van de Synodale Commissie om diligent-verklaring ten aanzien van den Synodalen last tot overweging eener verlangde kerkelijke verbinding der Protestantsche kerken in Indie met de Nederlandsche Hervormde kerk Bijl. B, Blz. 20
- De diligent-verklaring verleend " 81
- Mededeeling door de Synodale Commissie van het Koninklijk besluit tot wijziging van het reglement op het bestuur der Indische kerken Bijl. B, Blz. 29, 30
- Goedkeuring van deze handeling der commissie Blz. 82
- Benoemingen in de commissie voor de Protestantsche kerken in Nêerlands Indie. Blz. 82, Bijl. B, Blz. 30
- Verslag over den staat der Indische kerken en de werkzaamheden der commissie. Bijl. D.
- Het verslag met belangstelling en erkentelijkheid ontvangen Blz. 161, 162
- Inwendige toestand der Hervormde kerk. Verwijzing dienaangaande naar het overzicht van den staat der kerk van het jaar 1858. Bijl. C, Blz. 1
- De verwijzing goedgekeurd " 161
- Jol. (S.)* Catechiseermeester te *Scheveningen*. Zie *Scheveningen*.
- Joure*. Toekenning van eenen tweeden predikant aan de gemeente aldaar Blz. 82, Bijl. B, Blz. 27
- Junius*. (Dr. F. J. J. A.) Predikant te *Tiel*, lid der Algemeene Synodale Commissie Bijl. A, Blz. 1
- Berigt omtrent zijne aftreding. " B, " 17

K.

<i>Kage.</i>	Kennisneming der Synodale Commissie van een Koninklijk besluit tot herstelling van de zelfstandigheid der gemeente . . .	Bijl. B, Blz. 16
————	Correspondentie der commissie met het classicaal bestuur van <i>Leiden</i> , over de belangen van de herstelde gemeente . . .	" " " 17
————	De verrigting goedgekeurd	" 80
<i>Kampen.</i>	Opgave van den staat der kosterijgoederen in het classicaal ressort. Zie rapport van de commissie voor de kosterijgoederen.	
<i>Kantens.</i>	Tusschenkomst der Synodale Commissie in een geschil over de armenverzorging aldaar tusschen diakenen en het gemeentebestuur	Bijl. B, Blz. 53—56
————	De verrigtingen der commissie goedgekeurd	Blz. 86
<i>Katwijk aan Zee.</i>	Verleende toelage van rijksweg aan de gemeente aldaar	Bijl. B, Blz. 28
	Kennisgevingen van den Minister. Berigten van de Synodale Commissie daaromtrent als zoodanig aangenomen.	Bijl. A, Blz. 43, Bijl. B, Blz. 26—30
————	als zoodanig aangenomen	Blz. 8, 9, 82
————	van bijzondere collegien en personen	Bijl. B, Blz. 30—33
————	als zoodanig aangenomen	Blz. 9, 82
<i>Kerk.</i>	(Nederlandsche Hervormde) Overzicht van den staat der kerk.	Bijl. C
————	Kennisneming van het overzicht	Blz. 161
<i>Kerkelijke</i>	administratie (Aangelegenheden behoorende tot de) in handen van eene commissie	" 8
————	Rapport der commissie en besluit daaruit voortgevloeid	Blz. 123—125, 154, 155
————	in de provincie Friesland. (Reglement op de) Verzoek van het classicaal bestuur van <i>Franeke</i> tot bevordering van eene ampliatie van art. 28 alinea 7 van het reglement, in handen der commissie.	" 10
	Kerkelijk bestuur in Oost-Indie	Bijl. D, Blz. 3, 4

Kerkelijk correspondentie. (Weg van) Commissie voor de stukken die niet langs den kerkelijken weg zijn ingekomen.	Blz. 8
——— Adressen in handen der commissie	" 23
——— Rapport der commissie	Blz. 59, 60
——— Besluit overeenkomstig het rapport	Blz. 60
Kerkeraden. (Synodaal Reglement voor de) Inlichtingen door de Synodale Commissie aan den kerkeraad te <i>Delft</i> gegeven omtrent den zin van art. 16, 2°. betreffende het onderling overleg in het bepalen van collecten	Bijl. B., Blz. 33
——— De inlichting goedgekeurd.	Blz. 83
Kerkgebouwen. Grondteekeningen en afbeeldingen van oude en nieuwe kerkgebouwen, door den Minister overgelegd en in het Synodaal archief gedeponneerd.	Blz. 34, Bijl. A, Blz. 43
Kerkvisitatie. (Verslagen der) Voorstel van het classicaal bestuur van <i>Meppel</i> betreffende de onderteekening van de verslagen der persoonlijke kerkvisitatie ter visie gelegd.	Blz. 14
——— Het voorstel overwogen en besluit naar aanleiding van hetzelfde tot verbetering van eene mistelling op den omslag van de nieuwe tabellen voor de kerkvisitatie	Blz. 14, 15
——— (Tabellen voor de) Magtiging door de Synodale Commissie van den secretaris tot het doen drukken der tabellen . . .	Bijl. B, Blz. 129
——— De magtiging goedgekeurd	Blz. 161
——— De jaarlijksche verslagen deswegens in handen van eene commissie	" 8
——— Rapport der commissie over den toestand der kerkeraden volgens tabel A	Blz. 39—42
——— Het rapport ter visie	Blz. 48
——— Het rapport naar het voorstel van heer <i>Hugenholz</i> aan de commissie teruggeven ten fine van advies omtrent de daarin vermelde verkeerdheden en klagten.	Blz. 70, 71

Kerkvisitatie. (Verslagen der) Nader rapport van de commissie . . .	Blz. 98, 99
——— Het rapport ter visie	Blz. 100
——— Besluiten omtrent den inhoud van het rapport	" 127
——— Rapport der commissie voor de adressen enz. omtrent hetgene in tabel A voorkomt, betreffende de vragen naar de leer en belijdenis van predikanten en kerkeraadsleden	Blz. 139, 143, 144
——— Besluit overeenkomstig het rapport	Blz. 163
——— Voorstel van de commissie tot de verslagen over den staat van het hulppredikerschap, om op tabel A eene afzonderlijke rubriek aan te brengen voor hulppredikers, afgewezen. . .	" 73
——— Rapport der commissie over den toestand van het godsdienst-onderwijs volgens tabel B.	Blz. 42, 43
——— Het rapport ter visie	Blz. 43
——— Het rapport in behandeling en met dankzegging aangenomen. .	" 70, 71
——— Missive van de provinciale kerkbesturen van <i>Utrecht</i> en <i>Drenthe</i> betreffende de door de Synode van 1859 verlangde verbeteringen in de verslagen volgens tabel B, voor kennisgeving aangenomen	Blz. 160
——— Rapport der commissie over den uitwendigen en inwendigen toestand der gemeenten volgens tabel C	Blz. 61—64
——— Het rapport ter visie	Blz. 66
——— Besluit omtrent het rapport	" 80
<i>Kerkw</i> en <i>Delwijnen</i> . Mededeeling der Synodale Commissie van haar besluit ten aanzien van een verzoek van kerkeraadsleden aldaar om ondersteuning van hun adres aan den Koning tot stichting van eene zelfstandige gemeente	Bijl. B, " 65
——— De behandeling der zaak met vertrouwen aan de commissie overgelaten.	" 105
Kleinkinderen van predikanten niet langer uit het fonds voor noodlijdende kerken en personen te ondersteunen	Blz. 56, 57
<i>Klundert</i> . (Burgerlijk bestuur van de) Zie <i>Willemstad</i> .	

<i>Knollendam.</i>	Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	Bijl. A, Blz. 16, 17
————	Besluit op de voordragt	Blz. 30, 32, 33
Koning.	Commissie uit de Synode tot begroeting van Zijne Majesteit.	Blz. 8
————	Mededeeling der redenen waarom de commissie haar maandaat niet heeft kunnen volbrengen	" 16
Koning (R. J.)	predikant te <i>Limmen</i> , lid der algemeene Synodale Commissie	Bijl. A, " 1
————	Lid van de commissie voor spoedvorderende zaken	" " " 3
<i>Kosten.</i>	Ministeriele magtiging tot restitutie van kosten aan de provinciale kerkbesturen van <i>Gelderland</i> en <i>Utrecht</i> en kennisgeving hiervan door de Synode.	Blz. 35, Bijl. A, Blz. 45
————	Beschikkingen der Synodale Commissie op verzoeken om restitutie van kosten van het classicaal bestuur van <i>Dordrecht</i> van het provinciaal kerkbestuur van <i>Zuidholland</i> , van het classicaal bestuur van <i>IJzendijke</i> , van het provinciaal kerkbestuur van <i>Drenthe</i> , van de classicale besturen van <i>Hoorn</i> en van <i>Middelburg</i> , van de provinciale kerkbesturen van <i>Utrecht</i> en van <i>Noordholland</i> , van den kerkeraad der Nederlandsche Hervormde gemeente te <i>Groningen</i> en van het classicaal bestuur van <i>Groningen</i>	Bijl. A, Blz. 45—49
————	De beschikkingen der commissie, met uitzondering voor alsnog van de afwijzing van het verzoek van het classicaal bestuur van <i>Middelburg</i> goedgekeurd	Blz. 35
————	Bezwaren van het classicaal bestuur van <i>Middelburg</i> omtrent de beschikking der Synodale Commissie in handen van eene commissie	" 35
————	Rapport der commissie.	Blz. 112, 113
————	Het rapport ter visie	Blz. 114
————	De handling der Synodale Commissie goedgekeurd	" 129
————	Verzoek van het classicaal bestuur van <i>IJzendijke</i> , om restitutie van kosten wegens eene persoonlijke kerkvisitatie in handen der Quaestorale commissie	" 10

<i>Kosten.</i>	Het bestuur van <i>IJzendijke</i> met zijn verzoek verwezen naar het Ministerieel departement overeenkomstig het advies der quaestorale commissie	Blz. 45, 46, 59
-----	Overweging van een voorstel tot ampliatio van art. 44 en 52 van het Algemeen Reglement, strekkende om aan de Synodale Commissie in bepaalde gevallen de bevoegdheid tot het toekennen van restitutien van kosten buiten zaken van tucht te verleen	Blz. 35, Bijl. A, Blz. 49
-----	Voorstel tot oprigting van een Synodaal fonds ter voorziening in kerkelijke behoeften.	Bijl. B, Blz. 49—51
Zie verder <i>Fonds. (Synodaal)</i>		
	Kosterijgoederen. Behartiging van het belang dier goederen door de Synodale Commissie.	Bijl. B, Blz. 12, 13
-----	Goedkeuring van de verrigtingen der commissie.	Blz. 24
-----	Ingekomen berigt van den kerkeraad te <i>Hauwert</i>	" " " 13
-----	Beklag van het classicaal bestuur van <i>Zutphen</i> over eene betrekkelijk het schoolgebouw en de kosterswoning te <i>Varssveld</i> met het burgerlijk bestuur geslotene overeenkomst	" " " 13
-----	Naauwkeurig verslag van het provinciaal kerkbestuur van <i>Utrecht</i> omtrent den staat der goederen in dat gewest	" " " 13
-----	Aanbeveling der Synode van het door het kerkbestuur van <i>Utrecht</i> in dezen gegevene voorbeeld	" 24
-----	te <i>Odoorn</i> . Tusschenkomst der Synodale Commissie in het belang dier goederen	Bijl. B, Blz. 66—69
-----	De tusschenkomst onverdeeld goedgekeurd	Blz. 105
-----	Verzoek om handhaving van de inkomsten van den koster te <i>Finsterwolde</i> . Zie <i>Finsterwolde</i> .	
-----	(De aangelegenheden der) in handen eener commissie.	" 8
-----	Opgave van den staat der goederen in <i>Overijssel</i> onder het classicaal ressort van <i>Kampen</i> in handen der commissie	" 17
-----	De opgave naar het advies der commissie gedeponoord.	" 154
-----	Rapport der commissie	Blz. 123—125
-----	Het rapport in behandeling en verdere daaruit gevolgde besluiten	Blz. 154

Kotzé. (J. J.) (Beklag van den candidaat) over de handelwijze van het provinciaal kerkbestuur van *Overijssel* bij het afnemen van zijn examen niet ontvankelijk verklaard " 10

Koudekerke. Verzoek van den burgemeester aldaar tot aansehrijving van den kerkeraad dier gemeente om zijne diaconie subsidie te doen aanvragen met goedkeuring van de handelwijze des kerkeraads afgewezen Bijl. B, Blz. 79

————— Het antwoord der Synodale Commissie met welgevallen vernomen Blz. 146

Krimpen aan den IJssel. Advies van de Synodale Commissie aan den Minister omtrent de vergunning tot stichting van eene afzonderlijke gemeente aldaar, met de vraag of er uitzigt bestaat op toekenning van subsidie uit het fonds Bijl. A, Blz. 42

————— Goedkeuring van het advies " 34

————— Kennisneming van eene ministeriele mededeeling nopens een geopend uitzigt van meerdere bijdrage tot het predikants-tractement " 34

Kulk, (F. C. van der) hulpprediker te *Bussum*. Toelage van rijkswege ontvangen Bijl. B, Blz. 28

L.

Laak, (W. F. C. van) predikant te *Maastricht*, afgevaardigde ter Synode Blz. 4

Lastgeving der Synode. (Verrigtingen der Synodale Commissie naar de) Bijl. B, Blz. 1—26

Leden van de Hervormde kerk. (Getal der) Bijl. C, Blz. 2

Leegkerk. Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie. Bijl. A, Blz. 9

————— Missive van kerkvoogden tot tegemoetkoming aan de bedenkingen der Synodale Commissie " 30

————— Besluit op de voordragt. Blz. 30, 32, 33

Leiden. (Classicale vergadering van) Te laat ingekomene consideraties voor kennisgeving aangenomen Blz. 130

————— (Diaconie te) Vergunning der Synodale Commissie aan den kerkeraad tot voortdoring van den abnormalen toestand zijner diaconie verleend. Bijl. B, Blz. 24

<i>Leiden.</i> Goedkeuring van deze verrigting der Commissie	Blz. 81
<i>Leu, (W. F. de)</i> predikant te <i>Werkhoven</i> , afgevaardigd ter Synode . .	" 4
——— Amendement betreffende art. 23 van het Algemeen Reglement.	" 145
——— Het amendement ingetrokken	" 158
<i>Lidmaten</i> (Aanneming van) buiten de gemeente der woonplaats. Adres te dezer zake van den kerkeraad te <i>Veen</i> , in handen der commissie voor de niet langs kerkelijken weg ingekomene stukken	" 23
——— Attestatie. Zie attestatie.	
——— Erkenning van buiten de gemeente der woonplaats aangenomene lidmaten; adres deswegens verwezen naar het classicaal bestuur Bijl. B, Blz. 62	
——— De verplichting goedgekeurd	" 104
<i>Lienden.</i> (Kerkvoogden van) Tusschenkomst der Synodale Commissie tot ondersteuning van hun adres, om de kerkelijke toestemming tot het aanvaarden van eene erfenis, waardoor de gemeente in het bezit van eenen tweeden predikant zou gesteld worden Bijl. B, Blz. 65, 66	
——— De tusschenkomst der commissie goedgekeurd	Blz. 105
<i>Ligtenvoorde.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie	Bijl. A, Blz. 14
——— Besluit op de voordragt	Blz. 30, 32
<i>Limburg.</i> Mededeeling van bijzonderheden omtrent den uitwendigen toestand der gemeenten, van het kerkbestuur dankbaar ontvangen . .	" 9
<i>Lindt. (Grootte)</i> Gunstige beschikking omtrent een verzoek van kerkvoogden om magtiging tot herstelling van het kerkgebouw .	Blz. 37, 38
<i>Losgert, (A.)</i> predikant te <i>Grave</i> , afgevaardigde ter Synode	Blz. 4
——— Zie <i>van Heusden</i> .	
——— en <i>van Heusden</i> ; voorstel betreffende art. 23 van het Algemeen Reglement	" 144
——— Het voorstel gewijzigd en afgewezen	Blz. 163, 164
<i>Lubach, (W.)</i> te <i>Joure</i> . Zie dispensatie.	
<i>Lutten. (Ambt Hardenberg)</i> Afgescheidene gemeente aldaar . .	Blz. 82, Bijl. B, Blz. 26

M.

- Maastricht*, (Verzoek van den kerkeraad te) om dispensatie van art. 19
alinea 3 van het Algemeen Reglement afgewezen Blz. 15
- Made en Drummelen*. Splitsing der gemeente aldaar met prijsgeving
van het Koninklijk regt van collatie Blz. 82, Bijl. B, Blz. 27
- Makkum*. (Bing van) Verwijzing van zijn beklag over het provinciaal
kerkbestuur van *Friesland* in zake van zijn aanhangig geschil
over de uithetaling van vacatuurgelden met kerkvoogden van
Longerhouw Bijl. B, Blz. 79, 80
- De verrigtingen der Synodale Commissie goedgekeurd Blz. 146
- Marcus*, (P. J.) Waalsch predikant te *Amsterdam*, afgevaardigde ter
Synode " 4
- Marsman*. (Weduwe) Berigt van haar overlijden " 36
- Meerenberg*. Verzoek der Synodale Commissie om diligent-verklaring
omtrent hetgene zij in het belang van de regeling der be-
trekking van den predikant bij het krankzinnigengesticht
aldaar naar den last der Synode te doen had Bijl. B, Blz. 11
- De verlangde diligent-verklaring door de Synode verleend " 24
- Meiners*. (A.) Dankbetuiging voor genotene toelagen uit het fonds voor
noodlijdende kerken en personen. " 33
- Melis- en Mariekerken*. Uitspraak van de Synodus Contracta van 1859
in zake de schorsing van kerkeraadsleden aldaar op verzoek
van het provinciaal kerkbestuur van *Zeeland* gerectificeerd Blz. 13, 14
- Melissant*. Berigt betreffende de lastgeving der Synode omtrent de toe-
gestane collecte buiten de kerkgebouwen voor de stichting
eener afzonderlijke gemeente Bijl. A, Blz. 42
- Kennisneming van het berigt der commissie " 34
- Memorie van toelichting bij de rekening en verantwoording van den
quaestor-generaal. Bijl. A, Blz. 55—62
- Meppel*, (Voorstel van het classicaal bestuur van) betreffende de onder-
teekening van de verslagen der persoonlijke kerkvisitatie. Zie
kerkvisitatie.

- Meppel.* (Voorstel van het classicaal bestuur van) Vraag van het classicaal bestuur omtrent een wenschelijk geachte dispensatie van art. 16 van het reglement op het godsdienst-onderwijs beantwoord Bijl. B, Blz. 36
- Het antwoord goedgekeurd. " 83
- Meppen, (K. N.)* Secretaris der Luthersche Synode benoemd tot vice-president der commissie voor de Protestantsche kerken in Neêrlands Indie Bijl. B, " 30
- Middelburg,* (Adressen uit de classis van) betreffende de verplichting om over den catechismus te prediken " 15
- (Classicaal bestuur van) Bezwaren betreffende eene afwijzende beschikking der Synodale Commissie omtrent zijne aanvraag om restitutie van kosten. Zie *kosten*.
- Vraag, hoe te handelen omtrent geschorste kerkeraadsleden, wanneer zij binnen den tijd van hunne schorsing moeten aftreden, door de Synodale Commissie beantwoord. Bijl. B, Blz. 61, 62
- Het antwoord goedgekeurd Blz. 104
- Minister van het Departement voor de Hervormde Eeredienst, de heer *J. Bosscha*, tegenwoordig bij de sluiting der najaarszittingen en bij de opening van de voorjaarszittingen der Algemeene Synodale Commissie. Bijl. B, Blz. 2
- Tegenwoordig bij de opening der Synodale vergadering " 3
- Mededeeling van de redenen van zijne afwezigheid bij de sluiting der zittingen " 170
- Molenaarsgraaf.* Advies der Synodale Commissie wegens een adres van den gemeenteraad aldaar tot aanhouding der aldaar uitgebragte beroeping wegens een verschil over zijn beweerd regt tot medewerking Bijl. B, Blz. 52, 53
- De verrigting der commissie goedgekeurd Blz. 86
- Monnikendam.* Verzoek van den kerkeraad om vergunning tot voortdurend van den abnormalen toestand zijner diaconie toegestaan door de Synodale Commissie Bijl. B, Blz. 97
- De beschikking der commissie goedgekeurd " 148

Mounier. (A. J. J.) Geschenk van het vervolg van zijn tijdschrift tot bevordering van het christelijk leven in Nederlandsch Indie. Blz. 83, Bijl. B, Blz. 33

Muller. (Voogden van de minderjarige kinderen van wijlen den heer P. R. D.) Bijl. B, Blz. 7

——— (*J. W.*) Correspondentie met denzelfen over de nakoming der verpligting op de uitgevers van het kerkelijk orgaan rustende om aan de geabonneerden een exemplaar van de verzameling de kerkelijke verordeningen te doen toekomen. Zie (*kerkelijk*) *orgaan*.

N.

Naalhoijk. Afscheidene gemeente aldaar. Blz. 8

Nanninga, te Barneveld. Zie *Raamsdank*.

Nederhorst den Berg. Dankbetuiging van kerkvoogden voor genotene subsidie. " 34

Nickerie in Suriname. Staat der kerk aldaar Bijl. D, Blz. 13

Niekerk en Vlielandorp. Verzoek van het provinciaal kerkbestuur van *Groningen* tot magtiging voor het vragen om cassatie der uitspraak van het provinciaal gerechtshof te *Groningen* in zake de beroeping en het collatierregt aldaar, in handen eener commissie " 12

——— Rapport der commissie te dezer zake Blz. 20, 21

——— Besluit overeenkomstig het rapport tot afwijzing van het verzoek Blz. 71

Nieuwerkerk. Zie *Ouwerkerk*.

Nieuwpoort, (Beklag over de diaconie te) niet ontvankelijk verklaard " 11

Noodlijdende gemeenten. (Correspondenten voor de belangen van). Bijl. A, Blz. 3, 4

Noodlijdende kerken en personen. (Fonds voor) Verslag der Algemeene Synodale Commissie betreffende het fonds Bijl. A, Blz. 3—44

——— Bericht wegens de opbrengst der gewone en buitengewone collecten in 1859 Bijl. A, Blz. 3

Noodlijvende kerken en personen. (Fonds voor) Welgevallige kennisneming van het berigt.	Blz. 29
—— Berigt wegens de beschikbare gelden tot ondersteuning uit het fonds	Bijl. A, " 3
—— Kennisneming van deze mededeeling	" 29
—— De rapporteurs voor de verzoekschriften tot subsidie	" " " 3, 4
—— Voordragten van gemeenten, welker belangen gunstig worden aanbevolen	" " " 4
—— Voordragten van gemeenten, welker verzoeken in advies te houden	" " " 22
—— Voordragten van gemeenten, welker verzoeken af te wijzen.	" " " 29
—— Recapitulatie	" " " 35
—— Voorloopige besluiten op de voordragten	Blz. 30, 31
—— De voorloopige besluiten voor goed vastgesteld.	" 32, 33
—— Toekenning van subsidien naar de magtiging der Synode	Bijl. A, Blz. 38, 39
—— Goedkeuring der toegekende subsidien.	Blz. 33
—— Schrijven van de Synodale Commissie aan de commissie voor de Indische kerken wegens eene eigenmagtige beschikking over de inzameling voor het fonds door de Curaçaosche gemeente	" " " 39
—— Goedkeuring van deze verrigting	" 33
—— Verzoek van den kerkeraad te <i>Urk</i> om ondersteuning uit het fonds tot goedmaking der kosten voor de ontvangst der ringpredikanten gedurende de vacature.	" " " 40
—— Goedkeuring der Synode van de handelwijze der commissie en besluit tot inwilliging van het verzoek	" 29
—— Dankbetuigingen voor genotene subsidien.	Blz. 33, 34, Bijl. A, Blz. 40
—— Verzoek ten behoeve van de gemeente te <i>Anna-Paulowna-polder</i> om uitbetaling der toegezegde subsidie door de Synodale Commissie overgebracht tot de Synode	Bijl. A, Blz. 40

Noodlijdende kerken en personen. (Fonds voor) Goedkeuring van de handelwijze der commissie.	Blz. 29
——— Magtiging van den Quaestor-Generaal tot de verlangde uitbetaling der subsidie	" 30
——— Aanbeveling der Synodale Commissie van een verzoek van kerkvoogden en notabelen te <i>Opmeer</i> om de toezegging van subsidie bij vertraagde herstelling der kerk van kracht te doen blijven	Bijl. A, Blz. 40, 41
——— Besluit der Synode overeenkomstig het advies der commissie.	Blz. 34
——— Aanbeveling der Synodale Commissie van een verzoek van kerkvoogden en notabelen te <i>Noordhorn</i> om vergunning van bestekverandering voor het bouwen eener nieuwe pastorie met behoud der voor herstelling toegestaan subsidie.	Bijl. A, " 41
——— Het verzoek toegestaan.	Blz. 12, 13
——— Bevordering der Synodale Commissie van de uitbetaling eener aan mejufvrouw <i>Claessen</i> verleende toelage bij verandering van woonplaats	Bijl. A, Blz. 41
——— Goedkeuring dezer verrigting.	" 34
——— Advies der Synodale Commissie aan den Minister over de vergunning tot stichting eener afzonderlijke gemeente te <i>Krimpen aan den IJssel</i> in verband met de vraag of er uitzigt bestaat op toekenning van subsidie uit het fonds.	" " " 42
——— Goedkeuring van het advies en kennisneming van eene daarop betrekkelijke ministeriele missive	" 34
——— Kennisgeving van den Minister wegens gevraagde Rijks subsidien	Blz. 34, Bijl. A, Blz. 43
——— Collectebrief voor het fonds uitgevaardigd.	Bijl. A, Blz. 43, 44
——— Goedkeuring van den brief	Blz. 34
——— Verantwoording van den quaestor-generaal omtrent het fonds voor noodlijdende kerken en personen.	Bijl. A, Blz. 59—61
——— Opmerkingen van de Synodale Commissie omtrent het fonds na het onderzoek van de rekeningen van den quaestor-generaal.	Bijl. A, Blz. 64

Noodlijdende kerken en personen. Gift van eene studenten-vereeniging te <i>Leiden</i> ten behoeve van het fonds	Blz. 28, 29
Ministeriele beschikking over de nog aanwezige kerkmeubelen en fondsen van de ontbondene gemeente van <i>Schokland</i> ten behoeve van het fonds	Blz. 36
Voordragten en aanbevelingen van gemeenten en personen voor toelagen uit de eerste afdeeling van het fonds in handen van de quaestorale commissie.	" 36
Berigt van het classicaal bestuur van <i>Utrecht</i> omtrent het overlijden van de wed. <i>Marsman</i> in handen van dezelfde commissie	" 36
Kennisneming van het besluit van de wed. <i>J. H. Hemmes</i> , om af te zien van verdere ondersteuning uit de eerste afdeeling van het fonds	" 36
Voorstel van den heer <i>Witkop</i> tot ondersteuning van de gemeente te <i>Göttingen</i> uit het fonds na gerezene bedenkingen weder ingetrokken	" 38
Voordragten der commissie voor toelagen uit de eerste afdeeling van het fonds	Blz. 46—55
Besluiten op de voordragten	Blz. 56, 57, 58
Gunstige beschikking op een verzoek van kerkvoogden te <i>Schalkwijk</i> om ondersteuning tot herstelling van het kerkgebouw	Blz. 57
Resumtie der toegestane subsidien uit de beide afdeelingen van het fonds.	" 58
Besluit der Synode, na staking der stemmen, dat voortaan geene klein-kinderen van predikanten uit het fonds zullen ondersteund worden.	Blz. 56, 57
Besluit der Synode overeenkomstig de voordragt der quaestorale commissie en naar het advies van den Secretaris tot opwekking der classicale besturen door het kerkelijke orgaan, om de tabellen wegens de voordragten uit de eerste afdeeling naauwkeuriger in te vullen en tijdiger in te zenden	Blz. 45, 59
<i>Noordbroek.</i> Tusschenkomst der Synodale Commissie wegens eene weigering van diakenen aldaar om eene inwonende minderjarige te verzorgen en de voor hare ondersteuning verstrekte gelden terug te geven	Bijl. B, Blz. 59, 60

- Noordbroek.* De verrigting der commissie goedgekeurd Blz. 86
- Noordhorn.* Verzoek van kerkvoogden en notabelen om vergunning tot bestekverandering voor het bouwen eener nieuwe pastorij met behoud eener toegestane subsidie voor herstelling Bijl. A, Blz. 41
- Het verzoek aan de orde gesteld Blz. 11, 12
- Het verlangde toegestaan en besluit tot onverwijld kennisgeving hiervan aan de adressanten " 12, 13
- Verkregene rijkssubsidie Bijl. A, Blz. 43
- Nijkerk op de Veluwe.* Beklag over de diaconie aldaar. Zie *Hoewelaken*.

●.

- Odoorn.* Tusschenkomst der Synodale Commissie in het belang der kosterijgoederen aldaar Bijl. B, Blz. 66—69
- De verrigtingen der commissie onverdeeld goedgekeurd Blz. 105
- Oedenrode. (St)* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie Bijl. A, Blz. 27
- Besluit op de voordragt Blz. 30, 33
- Oisterwijk.* Tusschenkomst der Synodale Commissie ter zake van het beheer der Heiligengtest-armenfonds aldaar naar aanleiding van een verzoek des kerkeraads Bijl. B, Blz. 75, 76
- Goedkeuring der verrigtingen. Blz. 137
- Verwijzing der belanghebbenden naar de regterlijke magt door den Minister en mededeeling daarvan aan den kerkeraad " 138
- Oldeboorne.* Afscheidene gemeente aldaar " 8
- Ommeren.* (Kerkvoogden van) Dankzegging voor genotene subsidie. " 163
- Onderwijs.* Zie godsdienst onderwijs.
- in Oost-Indie. (Christelijk) Bijl. D, Blz. 7
- (Nederlandsche commissie voor Christelijk) Berigt van de Synodale Commissie omtrent den aard en het werk dezer commissie en voorstellen betreffende de verhouding der Synode tot haar. Bijl. B, Blz. 18—20

- Onderwijs. (Nederlandsche commissie voor christelijk) Kennisneming van het berigt en besluiten tot regeling van de betrekking der Synode met de commissie Blz. 81
- Het ingekomene jaarverslag der commissie in handen der Synodale commissie gesteld " 94
- Ontstentenis van een lid der vergadering van de Algemeene Synodale Commissie. Zie vergadering.
- Oort. (H. L.) Predikant te 's *Gravenhage*, benoemd tot lid van de commissie voor de Protestantsche kerken in Neêrlands Indie. Bijl. B, Blz. 30
- Afgevaardigde ter Synode Blz. 4
- Oosterzee (H. M. C. van) Predikant te *Oirschot*. Geschenk van zijn handboek van het kerkregt in de Nederlandsch Hervormde kerk, met belangstelling ontvangen Blz. 83, Bijl. B, Blz. 33
- Oosthuizen. Onderzoek der Synodale Commissie naar den oorsprong en de bestemming der armvoogdenkas aldaar en bevordering van de belangen der diaconie Bijl. B, Blz. 20—24
- De verrigtingen goedgekeurd Blz. 81
- Oostrum. Beklag van het burgerlijk armbestuur aldaar over eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Friesland* niet ontvankelijk verklaard Bijl. B, Blz. 79
- De niet ontvankelijkverklaring goedgekeurd Blz. 146
- Opmeer. Verzoek van kerkvoogden en notabelen om de toezegging van subsidie bij vertraagde herstelling der kerk van kracht te doen blijven Bijl. A, Blz. 40, 41
- Inwilliging van het verzoek naar het advies der Synodale Commissie Blz. 34
- Orde (Reglement van) van de Algemeene Synodale Commissie in overeenstemming gebragt met de nieuwe instructie van den Secretaris en gedrukt Bijl. A, Blz. 2
- van de Synode gearresteerd Blz. 5

Orgaan. (Kerkelijk)	Mededeelingen der Synodale Commissie betreffende de voogden van de minderjarige kinderen van wijlen den heer <i>P. R. D. Muller</i>	Bijl. B, Blz. 7
————	Correspondentie met den heer <i>J. W. Muller</i> over de nakoming der verplichting om aan de geabonneerden een exemplaar van de verzameling der kerkelijke verordeningen te doen geworden en gevolg van den hiervoor aanbevolen maatregel	Bijl. B, Blz. 7, 8
————	Goedkeuring der Synode van de verrigtingen der commissie	Blz. 19
————	Besluit tot het vragen van opheldering aan de uitgevers omtrent verzuimde toezending van de verzameling der kerkelijke verordeningen	" 19
————	Voorstel van den hoogleeraar <i>Scholten</i> betreffende de redactie van het niet officiële gedeelte	Blz. 6, 7, 14
————	Het voorstel overwogen en afgewezen	Blz. 23
<i>Otterloo.</i>	Adres van den kerkeraad aldaar tot adhaesie van het adres der classicale vergadering van <i>Harderwijk</i> ter visie gelegd, om met gemeld adres aan de orde te worden gesteld . . .	" 149
<i>Ouddorp.</i>	Dankbetuiging van het kerkbestuur voor genotene subsidie .	" 34
Ouderlingen.	Verzoek van de classicale vergadering van <i>Wijk</i> betreffende de bevoegdheid van ouderlingen voor de betrekking van scriba bij een classicaal bestuur afgewezen.	" 16
<i>Ouwkerk, Bruinisse en Nieuwerkerk.</i>	Beschikkingen der Synodale Commissie omtrent de verzoeken van diaconien aldaar tot voortduring van den abnormalen toestand en correspondentie over hare verhouding tot het burgerlijk armbestuur met den Minister en de kerkelijke besturen.	Bijl. B, Blz. 98—101
————	De beschikkingen en verrigtingen der commissie goedgekeurd	Blz. 148
————	Ingekomen consideraties van het classicaal bestuur van <i>Zierikzee</i> over in handen gestelde ministeriele stukken betreffende de dezerzijds verlangde splitsing der burgerlijke en kerkelijke armverzorging	" 148
————	Besluit om tot bevordering der splitsing bij hernieuwing de tusschenkomst des Ministers in te roepen	" 149

- Overijssel.* Berigt van den staat der kosterijgoederen in de provincie in handen van de commissie voor dit belang. Blz. 17
- Voordragt van predikantsplaatsen uit *Overijssel* tot ondersteuning uit het fonds voor de schraalste predikants-tractementen in handen van de commissie voor de quaestorale zaken " 17
- P.**
- Paesens* Besluit omtrent eene bij de Synode van den Minister ingekomene afbeelding van het kerkgebouw aldaar " 34
- Paramaribo.* Staat der gemeente aldaar Bijl. D, Blz. 11, 12
- Pareau.* (Dr. L. G.) Hoogleeraar te *Groningen*, afgevaardigde ter Synode tot vervanging van den hoogleeraar *Hofstede de Groot* Blz. 4
- Pensioenen van predikanten en hunne weduwen te platten lande. Advies der Synodale Commissie om de behandeling dezer zaak als afgedaan te beschouwen. Bijl. B, Blz. 16
- Goedkeuring van het advies der commissie met afwijzing van een te dezer zake ingekomen voorstel van de classicale vergadering van *Arnhem* Blz. 80
- Poppingawier.* Grondteekening en afbeelding van het kerkgebouw door den Minister overgelegd en in het Synodaal archief gedeponneerd. Bijl. A, Blz. 43
- Potchefstroom* in de Zuid-Afrikaansche republiek. (Missive van den kerkeraad der Nederduitsche Hervormde gemeente te) betreffende het tegenwoordige karakter der Nederlandsche Hervormde kerk, in handen van eene commissie " 10
- Rapport der commissie. Blz. 132—135
- Het rapport ter visie Blz. 135
- Besluit overeenkomstig het rapport " 170
- Pouwels* (D) te *Bergen op Zoom*. Beklag over vroegere beslissingen in zijne zaak door de Synodale Commissie afgewezen . . Bijl. B, " 81
- Met de afwijzing der commissie overeenstemmende besluiten der Synode, ook ten aanzien van een hernieuwd ingekomen bezwaarschrift. Blz. 146, 150

Predikanten. (Getal van)	Bijl. C, Blz.	2
—— In <i>Oost-Indie</i>	" D, "	4, 5
Predikantstractementen. (Nieuwe)	" C, "	4
—— (Verhoogde)	" " "	4, 5
—— (Fonds voor de schraalste) Verslag der Synodale Commissie betreffende de aangelegenheden van het fonds	Bijl. A, Blz. 51—53	
—— Rapport der quaestorale commissie	" 44, 45	
—— Advies der Synodale Commissie tot het niet in overweging nemen der nieuwe verzoeken om toelagen uit het fonds.	Bijl. A, Blz. 51	
—— Dienovereenkomstige voordragt der quaestorale commissie en besluit der Synode	Blz. 44, 55	
—— Opmerking der Synodale Commissie betreffende den zorg- wekkenden staat van het fonds	Bijl. A, Blz. 52	
—— Hernieuwd advies der commissie tot eene opwekking der vaderlandsche kerk ter verheffing van het fonds	" " " 52	
—— Dienovereenkomstig besluit der Synode in strijd met de voordragt der quaestorale commissie	Blz. 44, 45, 46	
—— Het ontwerpen van eenen opwekkingbrief opgedragen aan eene afzonderlijke commissie.	Blz. 56	
—— Rapport der commissie.	Blz. 125—127	
—— De brief gearresteerd	Blz. 127	
—— Adres van de classicale vergadering van <i>Hoorn</i> betreffende de bestemming van het fonds	Blz. 36, Bijl. A, Blz. 52, 53	
—— Opgave van de vrijwillige bijdragen voor het fonds en van de namen der gebeneficieerden	Blz. 36, Bijl. A, "	53
—— Voordragt van predikantsplaatsen uit <i>Overijssel</i> tot onder- steuning van het fonds in handen van de commissie voor de quaestorale zaken	Blz. 17	
—— Verantwoording van den quaestor-generaal omtrent zijn be- heer van het fonds	Bijl. A, "	62

- Predikantstractementen. (Fonds voor de schraalste) Opmerkingen van de Synodale Commissie omtrent het fonds na het onderzoek van de rekeningen van den quaestor-generaal Bijl. A, Blz. 64
- Tijdelijke verhooging van het predikantstractement te *Stavoren*. Blz. 82, Bijl. B, Blz. 27, 28
- Predikantstractementen in Neêrlands Indie, (Koninklijk besluit tot nieuwe regeling en verhooging der) ter visie gelegd. Blz. 9
- Protestanten en Rooms-katholijken in Oost-Indie. (Verhouding van) . Bijl. D, Blz. 6, 7
- Protestantsche gemeenten in de gestichten en kolonien van weldadigheid; regeling van de betrekking der Hervormde kerk tot deze gemeenten Bijl. B, Blz. 105—110
- Magtiging te dezer zake aan de Synodale Commissie Blz. 156
- Purmerkerkfonds. Advies der Synodale Commissie om zonder bepaalde aanleiding geen nieuw mandaat betreffende dit belang aan haar te geven Bijl. B, Blz. 11
- Besluit der Synode overeenkomstig het advies der commissie " 24
- Puttershoek*. Beschikking der Synodale Commissie omtrent het verzoek des kerkerads aldaar tot voortdoring van den abnormalen toestand van zijne diaconie Bijl. B, Blz. 101, 102
- De beschikking der commissie goedgekeurd Blz. 143
- Afwijzing van een hernieuwd verzoek tot bestendiging van den abnormalen toestand " 149
- Pijzel. (D.)* Berigt omtrent het nederleggen van zijn mandaat als lid der commissie voor den tweeden bundel der Evangelische gezangen " 18
- Q.
- Quaestor-generaal tot het bijwonen der Synodale vergadering opgeroepen Blz. 5, 11
- Ter vergadering tegenwoordig. Blz. 25, 31, 38, 56
- Herinnering aan de Synode, dat zij haar goed achten over het aanblijven van den quaestor-generaal en van zijnen secundus zal hebben uit te spreken Bijl. B, Blz. 17

Quaestor-generaal. Het goedachten uitgesproken	Blz. 38, 39
——— De bij hernieuwing opgedragene betrekking door den heer <i>van Rinsum</i> aangenomen.	Blz. 39
——— Verslag van de Synodale Commissie wegens het beheer der kerkelijke fondsen in zijn geheel.	Bijl. A, Blz. 53—62
——— Opneming van het quaestorale beheer namens de Synodale Commissie	" " " 53, 54
——— Memorie van toelichting gevoegd bij de rekening en verantwoording van den quaestor-generaal	" " " 54—62
——— Advies der Synodale Commissie tot goedkeuring der ingezondene rekeningen	" " " 63
——— Opmerkingen der commissie omtrent den staat der kerkelijke fondsen na het onderzoek der rekeningen	" " " 63, 64
——— Goedkeuring van het beheer van den quaestor-generaal en de lof hem deswegens toegebracht door hem gepast beantwoord	Blz. 36
——— De rekeningen goedgekeurd en tot decharge geteekend . . .	" 36
Quaestorale zaken in handen eener commissie	Blz. 38
——— Voorstellen der commissie omtrent de inrigting van haar rapport en het nalaten van eene voorloopige crediet-opening voor de kleine toelagen goedgekeurd	" 29
——— Rapport der commissie	Blz. 44—55
——— Het rapport in behandeling	" 55, 57
——— Besluiten op het rapport	" 55—59
Quotisatie der gemeenten. Afschrift der regeling over 1860 door den Minister overgelegd bij de Synodale Commissie en kennisgeving hiervan door de Synode	Blz. 35, Bijl. A, Blz. 45

R.

<i>Raamsdonk.</i> Waarneming van het gratiejaar aldaar ten behoeve van een minderjarig kind, hoewel den rang van onder-officier bekleedende; correspondentie deswegens met den kerkeraad, bepaaldelijk tot inlichting omtrent de toepasselijkheid in dezen van art. 3 van het reglement op de vacaturen	Bijl. B, Blz. 34, 35
---	----------------------

<i>Raamsdonk.</i> Protesten van den heer <i>H. J. G. Nanninga</i> tegen de inlichtingen der commissie.	Blz. 85, Bijl. B, Blz.	35
———— De overweging der zaak aangehouden	"	83
———— Inlichting van den heer <i>Loogert</i>	"	85
———— De mededeeling der commissie voor kennisgeving aangenomen en de heer <i>Nanninga</i> met zijn protest verwezen naar het classicaal bestuur.	Blz. 85, 86	
———— Bericht van den <i>Secretaris</i> omtrent de beëindiging van het beroepingwerk.	Blz.	92
<i>Raamsdonkerveer.</i> Mededeelingen der Synodale Commissie betreffende het verzoek van eene commissie aldaar tot ondersteuning van haar adres aan den Koning om eene afzonderlijke gemeente tot stand te brengen en een hiertegen ingekomen adres van den kerkeraad te <i>Raamsdonk</i>	Bijl. B, Blz.	65
———— Diligentverklaring deswegens aan de Synodale Commissie verleend.	"	105
<i>van Rappard.</i> (Jhr. Mr. <i>W. L. F. C. Ridder</i>) Oud ouderling te <i>Arnhem</i> . Lid van de Algemeene Synodale Commissie.	Bijl. A, Blz.	1
———— Reden van zijne afwezigheid bij een drietal zittingen der Algemeene Synodale Commissie	" " "	1
———— Lid van de commissie voor spoedvereischende zaken	" " " "	
Reglement op de administratie der kerkelijke fondsen. Zie administratie.		
———— op het bestuur der Protestantsche kerken in Neêrlands Indie gewijzigd	Blz. 82, Bijl. B, Blz.	29, 30
Reglementen. (Commissie tot de)	Blz.	8
———— Voorstellen tot ampliatio en alteratie van art. 5, alinea 4, art. 56 en art. 62 van het Algemeen Reglement in handen der commissie.	Blz. 10, 11	
———— Rapport over de ingekomene voorstellen	Blz. 94—97	
———— Rapport der commissie omtrent de voorloopig aangenomene wijziging van art. 21 van het reglement op het examen.	"	43, 44

Reglementen. Rapport omtrent de voorloopig aangenomene wijziging van art. 3 van het gearresteerde reglement op het hulp-predikerschap Blz. 66—70

——— Rapport omtrent de voorloopig aangenomene wijziging van art. 46 van het reglement op de vacaturen en van het daarmede in verband staande formulier A " 73—75

——— Rapport omtrent de voorloopig aangenomene ampliatio van art. 18 van het reglement voor de diaconien " 86—88

——— Rapport wegens de nieuwe redactie van art. 23 van het Algemeen Reglement Blz. 106—112

Restitutie van kosten. Zie *kosten*.

Rechtspersoonlijkheid van diaconien. Zie *diaconien*.

Revius. (Jacobus) Handschrift behoorende tot de verzameling van de Translatores en Revisores van het Oude en Nieuwe Testament tot het archief der Synode teruggekeerd Blz. 6

Ribbius. (C.) Hulpprediker te *Buurse* toelage van 's rijks wege ontvangen Bijl. B, Blz. 28

Ringgelden. (Verhooging van) Zie *Dokkum*.

Ringindeeling. (Verzoeken tot verandering van) Zie 's *Hertogenbosch* en *Burgh* op *Tessel*.

Ringvergaderingen. (Rapport wegens de) Blz. 64—66

——— Het rapport ter visie Blz. 66

——— Besluit omtrent het rapport " 80

Rinsum Jr. (C. van) als quaestor-generaal ter Synodale vergadering tegenwoordig Blz. 25, 31, 38, 56

——— De betrekking van quaestor-generaal op nieuw aan hem opgedragen en door hem aanvaard. Blz. 39

Roermond. Zie *Weert*.

Roomsch-katholieken en Protestanten in Oost-Indie. (Verhouding tusschen) Bijl. D, Blz. 6, 7

Roos (W. J.) te Westzaan. Zie dispensatie.

Roozeboom. (J. J.) In leven secretaris-generaal en adviseur bij het Departement voor Hervormde Eeredienst; kennisgeving van zijn overlijden en beantwoording van de daarop betrekkelijke missive Bijl. A, Blz. 2

————— *Erkenning der Synode van de diensten door den overledene in zijne betrekking van Secretaris der Synode aan de kerk bewezen.* Blz. 17

Rossem (P. W. van) predikant te *Ellecom*. Missive betreffende den exceptionelen toestand van zijne gemeente en de vordering van den heer *van Middachten* tot overlegging der diaconie-rekening door de Synodale Commissie beantwoord Bijl. B, Blz. 81

————— *Het antwoord der Synodale Commissie goedgekeurd* Blz. 146

Rossum. Verkregene rijks subsidie Bijl. A, Blz. 43

S.

Sannes (G. W.) predikant te *Oostwold*, afgevaardigde ter Synode Blz. 4

Sart (J. J. Gobius, du) predikant te *Bleskensgraaff*. Beklag over het classicaal bestuur van *Heerenveen* in zake de schorsing van zijnen broeder niet in overweging genomen door de Synodale Commissie Bijl. B, Blz. 80, 81

————— *Goedkeuring dezer verrigting en nader besluit der Synode overeenkomstig de motie van den Secretaris.* Blz. 130

Schalkwijk. Dankbetuiging van kerkvoogden voor genotene subsidie " 34

————— *Beschikking op hun verzoek om verhoogde toelage tot herstelling van het gebouw* " 57

Scheveningen. Toelage van rijkswege aan de gemeente verleend voor de bezoldiging van den catechiseermeeester Bijl. B, " 28

Schiedam. (Ring van) Verzoek tot afkeuring door de Synode van het beginsel om geld te doen betalen bij het afgeven van lidmaat-attestaten in handen van de commissie der stukken die niet langs kerkelijke weg zijn ingekomen " 8

————— *Rapport der commissie.* " 60

<i>Schiedam.</i> Beschikking der Synode op het verzoek	Blz. 60
——— (Kerkeraad van) Vraag betreffende de rechtspersoonlijkheid van zijne diaconie, beantwoord door de Synodale Commissie. Bijl. B, Blz. 62, 63	
——— Instemming der Synode met het gegevene antwoord . . .	Blz. 104
<i>Schiermonnikoog.</i> Beschikking der Synodale Commissie omtrent het verzoek des kerkeraads tot voortduring van den abnormalen toestand zijner diaconie	Bijl. B, " 104
——— De beschikking der commissie goedgekeurd	" 148
<i>Schokland.</i> Beschikking over de nog aanwezige kerkmeubelen en fondsen der ontbondene gemeente ten behoeve van het fonds voor noodlijdende kerken en personen	" 37
——— Handeling in dezen van de commissie voor spoedvorderende zaken en verdere besluiten van de Synode te dezer zake .	" 37
<i>Scholten</i> (dr. J. H.) hoogleeraar te <i>Leiden</i> , afgevaardigde ter Synode .	" 4
——— Voorstel betreffende het niet officiële gedeelte der Kerkelijke Courant.	" 6, 7
——— Het voorstel overwogen en afgewezen	Blz. 14, 23
——— Voorstel om de uitvoering van art. 23 van het algemeen reglement tot latere gelegenheid te verdagen aangenomen .	Blz. 164
——— Amendement tot ampliatie van de conclusie van het rapport tot het voorstel van den heer <i>Witkop</i> en de adressen betref- fende de Evangelieprediking	" 166
——— Het amendement aangenomen.	" 168
<i>Sebaldeburen.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie	Bijl. A, " 9, 10
——— Besluit op de voordragt	Blz. 30, 32
Secretaris der Algemeene Synode. Ministeriele kennisgeving van de magtiging van den quaestor-generaal tot uitbetaling van het honorarium en de bureaunkosten van den Secretaris en ken- nisneming hiervan door de Synode.	Blz. 35, Bijl. A, Blz. 45
Schoolonderwijs. (Uren van) Zie godsdienstonderwijs.	

- Schoonebeek.* Afscheidene gemeente aldaar Blz. 82, Bijl. B, Blz. 26
- Schoonhoven* (Beklag van het burgerlijk bestuur te) over de diaconie te
Nieuwpoort niet ontvankelijk verklaard " 11
- Schoonoord.* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om
subsidie. Bijl. A, Blz. 12, 13
- Besluit op de voordragt Blz. 30, 33
- Schorsing van kerkeraadsleden. Vraag aan het classicaal bestuur van
Middelburg, hoe daaromtrent te moeten handelen, wanneer
zij binnen den tijd der schorsing moeten aftreden, door de
Synodale Commissie beantwoord. Bijl. B, Blz. 61, 62
- Het antwoord goedgekeurd Blz. 104
- Schouwenburg (L. M.)* op nieuw tot secundus van den quaestor-generaal
benoemd Bijl. B, Blz. 33, " 39
- Kennisneming van eenen brief van den heer van *Schouwen-*
burg te dezer zake en besluit tot beantwoording overeen-
- komstig den inhoud. " 106
- Schuller tot Peursum.* (mr. C. L.) Berigt van zijn overlijden als se-
cundus-lid der Algemeene Synodale Commissie. Bijl. B, Blz. 17
- Sels (A. A. C.)* Hulpprediker te *Alphen* toelage van rijkswege ont-
vangen " " " 28
- Serooskerke.* Correspondentie van de Synodale Commissie met het classi-
caal bestuur van *Zierikzee* en den Minister ter zake van de
verwikkelingen wegens de armenverzorging te *Serooskerke.* Bijl. B, Blz. 24, 25
- Goedkeuring van de verrigtingen der commissie en hernieuwde
aanbeveling der aangelegenheid Blz. 81
- Sexbierum.* Mededeelingen der Synodale Commissie en advies aan den
Minister betreffende eene ontworpen regeling van de split-
sing der kerk- en pastoriegoederen aldaar en van het beheer
der laatstgenoemden. Bijl. B, Blz. 45—49
- De behandeling dezer aangelegenheid aangehouden. Blz. 86
- De verrigtingen der Synodale commissie te dezer zake on-
voorwaardelijk goedgekeurd " 104

<i>Sittard.</i>	Toekenning van subsidie door de Synodale Commissie . .	Bijl. A, Blz. 38, 39
————	Goedkeuring van deze verrigting der commissie.	Blz. 38
<i>Sitter</i> (mr. <i>J. H.</i>)	ouderling te <i>Groningen</i> , lid der Algemeene Synodale Commissie	Bijl. B, Blz. 33, Bijl. A, Blz. 1
————	Reden van zijne afwezigheid bij de najaarsvergadering der Algemeene Synodale Commissie	Bijl. A, Blz. 1
<i>Sleeuwijk.</i>	Toelage van rijkswege verleend aan de gemeente aldaar . .	" B, " 1
<i>Slotemaker Cz. (A.)</i>	predikant te <i>Middelburg</i> , afgevaardigde ter Synode . .	" 4
————	Benoemd tot secundus-lid van de Synodale Commissie. . .	" 39
<i>Sloten.</i>	Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie .	" A, " 5, 6
————	Besluit op de voordragt	Blz. 30, 32, 33
————	Verkregeue rijks subsidie	Bijl. A, Blz. 43
<i>Sluys</i> (mr. <i>D. G. Kortebout van der</i>)	benoemd tot secundus-lid van de Algemeene Synodale Commissie	" 138
————	Berigt van zijn bedanken voor deze betrekking	" 163
<i>Soesterberg.</i>	Verheffing der gemeente tot een zelfstandig bestaan, Blz. 82, Bijl. B, Blz. 27	
————	Dankbetuiging voor genotene subsidie van de commissie voor de stichting der nieuwe gemeente aldaar	Blz. 34
<i>Spijk.</i> (Provincie <i>Zuidholland</i>).	Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie	Bijl. A, Blz. 13, 14
————	Besluit op de voordragt	" 30, 32
<i>Spijker</i> , (Dr. <i>H. J.</i>)	predikant te <i>Amsterdam</i> , afgevaardigde ter Synode . .	Blz. 4
————	Benoemd tot president der Synode	" 5
————	Verpligte afwezigheid gedurende twee zittingen der Synode .	" 19
<i>Stadskanaal.</i>	Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie	Bijl. A, " 33
————	Nadere missive van de commissie voor de stichting eener nieuwe gemeente aldaar.	" 30

- Stadskanaal*. Besluit op de voordragt der Synodale Commissie Blz. 30, 38
- Standplaatsen van predikanten. (Getal van) Bijl. C, Blz. 2
- Stavoren*. Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om
subsidie. " A, " 6
- Nadere missive van de kerkvoogden der gemeente " 30
- Besluit op de voordragt Blz. 30, 32
- Zie predikantstractementen.
- Stembriefjes, (niet volledig ingevulde) van onwaarde verklaard Blz. 39
- Steijn-Schellinger*. (Opgave van gebeneficieerden uit het fonds van wijlen
de douairière). Blz. 35, Bijl. A, Blz. 51
- Beantwoording van het bij de opgave gevoegd verzoek van de
bestuurders van het fonds overeenkomstig het advies der
quaestorale commissie Blz. 45, 59
- Stort, (W. N.)* predikant te *Buren*, verwezen naar het classicaal bestuur
van *Tiel* Blz. 104, Bijl. B, Blz. 62
- Studenten in de godgeleerdheid " C, " 5
- Studenten-vereeniging te *Leiden*, onder de zinspreuk: θεοῦ γὰρ ἐσμεν συνεργοί,
(Gift van eene) ten behoeve van het fonds voor noodlijdende
kerken en personen Blz. 28, 29
- Stukken niet langs kerkelijken weg ingekomen. Zie kerkelijke corres-
pondentie.
- Subsidien, (Toekenning van) door de Synodale Commissie naar den last
der Synode. Bijl. A, Blz. 38, 39
- (Provinciale) Bijl. C, Blz. 3, Blz. 34, Bijl. Blz. 43
- (Verleende Rijks-) Bijl. C, Blz. 2, 3
- Surhuisterveen*. Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek
om subsidie Bijl. A, Blz. 30
- Besluit op de voordragt. Blz. 30, 32
- Surhuizum*. Verheffing der gemeente tot een zelfstandig bestaan met
afscheiding van *Augustinusga* Blz. 82, Bijl. B, Blz. 27

<i>Suriname.</i> Staat der kerken aldaar	Bijl. D, Blz. 10—13
<i>Swiers, (J. J.)</i> predikant te <i>Havelte</i> , lid der Algemeene Synodale Commissie	Bijl. A, Blz. 1
— Als afgevaardigde ter Synode door zijnen secundus vervangen	Blz. 4
Synodale Commissie. (Algemeene) Zamenstelling der Commissie	Blz. 17, Bijl. A, Blz. 1
— Tijd en plaats van hare vergaderingen	" 17, " " " 1
— Medewerking van hare leden	" 17, " " " 1
— Volledigheid van hare vergadering bij ontstentenis van een van hare leden	Bijl. A, Blz. 1, 2
— Afkeuring van de beschouwing der commissie te dezer zake	Blz. 18
— Aankondiging van den tijd harer vergaderingen in het kerkelijk orgaan	Bijl. A, Blz. 2
— Goedkeuring hiervan door de Synode	" 17
— Hare behartiging van de spoedvorderende zaken.	Blz. 17, Bijl. A, Bijl. 2, 3
— Het verslag betreffende de aangelegenheden der kerkelijke fondsen, Bijl. A aan de orde gesteld	Blz. 5, 11
— Het verslag in behandeling	Blz. 28—36
— Het verslag betreffende de aangelegenheden van verschillenden aard, Bijl. B, aan de orde gesteld	Blz. 11
— Het verslag in behandeling Blz. 18, 19-24, 80, 85, 104, 130, 137, 146, 156, 161	
— Overzicht van den staat der Nederlandsche Hervormde kerk	Bijl. C
— Kennisneming van het overzicht	Blz. 161
— Berigt der aftreding van leden der commissie met hunne secundi	Bijl. B, " 17
— Benoeming van nieuwe leden Blz. 14, 23, 24, 39, 57, 84, 129, 130, 146, 156, 161, 170	
Synodale vergadering geopend op den 4den Julij	Blz. 3
— De presentielijst in verband tot de geloofsbrieven opgemaakt	" 3, 4
— Besluit betreffende het zitting nemen van den afgevaardigden ouderling uit <i>Noordbrabant</i> , den heer mr. <i>C. J. van Heusden</i>	" 3, 4

Synodale vergadering. Het moderamen benoemd	Blz. 5
—— De benoemde voorzitter, met dankzegging aan den tijdelijken, opgetreden	" 5
—— Reglement van Orde gearresteerd	" 5
—— Kennisneming van ministeriele missiven op de Synodale vergadering betrekking hebbende	" 5
Synode, (Algemeene) de vergadering geopend	" 3
—— Hare samenstelling	" 4
—— Sluiting van hare zittingen	" 172
Synodus Contracta zamengesteld voor het hooger beroep van den door het provinciaal kerkbestuur van <i>Drenthe</i> uit de dienst ontsetzten predikant <i>H. W. C. Ilcken</i> , te <i>Kolderveen</i> c. a.	" 8
—— De stukken tot de zaak betrekkelijk, in handen van haren president	" 9
—— Hare handelingen	Blz. 173—176
—— Hare uitspraak tot vernietiging van het arrest van het provinciaal kerkbestuur	" 174—176
—— Kennisneming van de uitspraak der Synodus Contracta	Blz. 138

T.

Tabellen voor de aanbevelingen van gemeenten en personen uit de eerste afdeeling van het fonds voor noodlijdende kerken en personen naauwkeuriger in te vullen en tijdiger toe te zenden	Blz. 45, 59
—— Voor de kerkvisitatie. Zie <i>kerkvisitatie</i> .	
<i>Telling</i> (Mr. A.) Oud-ouderling te <i>Franeke</i> , benoemd tot secundus van den heer <i>Immink</i> , benoemd lid der Algemeene Synodale Commissie	Blz. 57
—— Aanneming der benoeming	" 84
—— Benoemd tot lid der commissie	" 138
—— Aanneming der benoeming	" 163

<i>Thesinge.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	Bijl. A, Blz. 19
——— Besluit op de voordragt.	Blz. 30, 32
<i>Tichler.</i> (Dr. J.) Predikant te <i>Leiden</i> , afgevaardigde ter Synode. . .	Blz. 4
——— Benoemd tot vice-president der Synode	" 5
<i>Timmers Verhoeven.</i> (Dr. H. P.) Ministeriele kennisgeving omtrent de ordestelling op de uitbetaling van toegelegd pensioen. . .	Bijl. A, Blz. 45
<i>Tzummarum.</i> Zie <i>Firdgum</i> .	
Toelagen van het rijk aan gemeenten	Blz. 82, Bijl. B, Blz. 28
——— aan hulppredikers	" 82, " " " 28
——— aan de ringen der classis van <i>Dokkum</i> verhoogd	" 82, " " " 28
Toeziigt (Collegien van) op de kerkelijke administratie der Hervormden.	
Stukken betreffende het beheer en de zamenstelling der collegien in handen van de Synodale Commissie gesteld . .	Bijl. B, Blz. 13, 14
——— Advies der Synodale Commissie om den bijzonderen last der Synode betreffende vermelde misbruiken in de provincie <i>Groningen</i> te hernieuwen	Bijl. B, Blz. 13
——— Beginselelen door de commissie voorgedragen in betrekking tot den algemeenen last der Synode omtrent eene verlangde kerkelijke regeling der benoeming van de leden der collegien, en advies om hunne vrije benoeming door den Koning op voordragt van het Departement van Eeredienst te bevorderen	Bijl. B, Blz. 13—16
——— De aangelegenheid in handen van eene commissie	Blz. 8
——— Adres van de classicale vergadering van <i>Coevorden</i> betreffende den invloed der kerk op de benoeming van de leden der collegien in handen van dezelfde commissie	" 80
——— Rapport der commissie	Blz. 123—125
——— Het rapport ter visie	Blz. 125
——— Het rapport in behandeling en besluiten daaruit gevolgd. .	Blz. 154, 155

<i>Tonckens</i> (Mr. <i>W. L.</i>) oud-ouderling te <i>Moppel</i> , afgevaardigde ter Synode	Blz. 4
Tractementen. Zie predikantstractementen.	
Trèveskamer op het Binnenhof te 's <i>Hage</i> beschikbaar gesteld voor de Synodale vergadering	5

U.

<i>Uithuistermeeden</i> . (Oostelijk gedeelte) Tusschenkomst der Synodale Commissie bij het classicaal bestuur van <i>Onderdendam</i> , om het verleen van de approbatie van de beroeping aldaar te verdagen Bijl. B, Blz. 63—65	
— Deze verrigting der commissie afgekeurd	Blz. 105
— (Westelijk gedeelte) Niet ontvankelijk verklaard in zijn verzoek van den kerkeraad aldaar om vernietiging van beslissingen der kerkelijke besturen ter zake van eene splitsing der diaconiefonds en de daarmede in verband gebragte vraag of <i>Uithuistermeeden</i> (oostelijk gedeelte) al dan niet als eene zelfstandige gemeente zij aan te merken	Bijl. B, Blz. 84—86
Uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van <i>Zuidholland</i> tot ontzetting van kerkeradsleden te <i>Zuid-Beijerland</i> wegens weêrstreving van kerkelijke reglementen	Blz. 82, Bijl. B, Blz. 30
— in hooger beroep van het provinciaal kerkbestuur van <i>Noordholland</i> in zake de schorsing van kerkeradsleden te <i>Grootebroek</i>	Blz. 82, 83, Bijl. B, Blz. 30, 31
— Opmerkingen van de Synodale Commissie deswegens aan het kerkbestuur	Bijl. B, Blz. 31, 32
— Aanvraag van het classicaal bestuur van <i>Hoorn</i> om cassatie afgewezen.	Blz. 83, Bijl. B, Blz. 86, 87
— Beklag van het classicaal bestuur van <i>Hoorn</i> over de uitspraak van het kerkbestuur niet ontvankelijk verklaard.	Blz. 13
— van het provinciaal kerkbestuur van <i>Zeeland</i> in zake het geschil in den Utrechtschen kerkeraad, vroeger bij de Synodale Commissie in cassatie behandeld	Blz. 82, Bijl. B, Blz. 30

Uitspraken der Synodale Commissie op aanvragen om cassatie in hooger beroep	Bijl. B, Blz. 82—91
—— Kennisneming van de uitspraken der commissie.	Blz. 147
Uitwendige toestand der Hervormde kerk	Bijl. C, Blz. 2—5
<i>Urk.</i> Verzoek van den kerkeraad om eene toelage uit het fonds voor noodlijdende kerken tot bestrijding van onkosten gedurende de vacature	Bijl. A, Blz. 40
—— Besluit der Synode betreffende het aan de orde van behandeling stellen van het verzoek	" 12
—— Goedkeuring van de handelwijze der Synodale Commissie en inwilliging van het verzoek evenwel als geheel exceptioneel	" 29
<i>Utrecht.</i> (Classicale vergadering van) Adres betreffende de verpligting tot erkenning van den Christus naar de schriften voor de bestuurders der kerk.	" 30
—— (Provinciaal kerkbestuur van) Naanwkeurig verslag omtrent den staat der kosterijgoederen in dat gewest	Bijl. B, " 13
—— Aanbeveling van het voorbeeld door het kerkbestuur in dezen gegeven	" 17
V.	
Vacature. (Vergoeding der onkosten voor de ontvangst van ringpredikanten gedurende de) Zie <i>Urk.</i>	
Vacaturen. (Reglement op de) Berigt der Synodale Commissie van de uitvaardiging van het door de Synode finaal gearresteerde gewijzigde formulier G, bij het reglement	Bijl. B, Blz. 25, 26
—— Kennisneming van het berigt en van eene ministeriele missive betreffende het drukken van het formulier.	Blz. 82
—— De ingekomene consideratien omtrent de voorloopig aangenomene alteratie van art. 46 en van het daarmede in verband staande formulier A in handen van de commissie voor de reglementen	" 8
—— rapport der commissie	Blz. 73—75
—— Het rapport ter visie	Blz. 75

Vacaturen. (Reglement op de) Het rapport omtrent de alteratie van art. 46 in beraadslaging	Blz. 85
———— Motie van den <i>Secretaris</i> om ook de consideration der classicale vergadering over de alteratie te vragen, afgewezen	" 85
———— De alteratie gearresteerd en aan de stemmen der provinciale kerkbesturen onderworpen	" 85
———— De nadere redactie van formulier A in handen gesteld van de rapporterende commissie	" 85
———— De redactie door den heer <i>Feith</i> voorgedragen en gearresteerd	" 93
———— Voordragt der Synodale Commissie tot onderwerping der door de Synode van 1859 finaal gearresteerden alteratie van art. 66 aan de stemmen der provinciale kerkbesturen	Bijl. B, " 128
———— Besluit overeenkomstig de voordragt	" 161
———— Afwijzing door de Synodale Commissie van een voorstel tot alteratie van art. 23 van het reglement.	" " " 129
———— Instemming met de afwijzing	" 161
———— Toepassing van art. 3 op een minderjarig kind, de betrekking van onder-officier bekleedende, in verband met de waarneming van het gratiejaar. Zie <i>Raamsdonk</i> .	
———— Verzoek van den heer van <i>Bommel van Floten</i> , om inlichting nopens de eventuele toepassing van art. 51, afgewezen	Bijl. B, Blz. 35, 36
———— De afwijzing van het verzoek goedgekeurd	Blz. 83
———— Handhaving van art. 67 a, van het reglement door de Synodale Commissie	Bijl. B, Blz. 128
———— De handhaving goedgekeurd	" 161
Vacatuurgelden. Afwijzing van een verzoek om tussenkomst der Synodale Commissie tot vereffening van een geschil wegens de uitbetaling van vacatuurpenningen tusschen den ring van <i>Bellingwolde</i> en kerkvoogden te <i>Blijham</i>	Bijl. B, Blz. 73—75
———— De afwijzing goedgekeurd	Blz. 137
———— Zie <i>Makkum</i> .	

- Valkenswaard.* Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek
om subsidie Bijl. A, Blz. 19
- Besluit op de voordragt. Blz. 30, 32
- Varsseveld.* Beklag van het classicaal bestuur van *Zutphen* omtrent eene
aldaar met het burgerlijk bestuur geslotene overeenkomst be-
treffende het schoolgebouw en de kosterswoning. Bijl. B, Blz. 13
- Veen.* Adres van den kerkeraad aldaar betreffende het doopen en aan-
nemen van lidmaten buiten de gemeente der woonplaats in
handen van de commissie voor de niet langs kerkelijken weg
ingekomene stukken. " 23
- Afwijzing van het adres wegens informele inzending " 60
- Veere.* Toelage van rijkswegen verleend aan de gemeente aldaar Bijl. B, Blz. 28
- Venlo.* Verkregene Rijks-subsidie Bijl. A, " 43
- Vergadering der Algemeene Synodale Commissie bij ontstentenis van een
harer leden tot het nemen van een besluit volledig verklaard " A, " 1, 2
- Veertien dagen voor hare opening in het kerkelijk orgaan
aangekondigd " " " 2
- Verhoeven.* Zie *Timmers Verhoeven.*
- Verordeningen. (Verzameling van kerkelijke) Zie (*kerkelijk*) *orgaan.*
- Versfelt.* (Mr. J.) Lid der Algemeene Synodale Commissie " " " 1
- Bericht omtrent zijne aftreding " B, " 17
- Verslag van de verrigtingen der Algemeene Synodale Commissie be-
treffende de algemeene kerkelijke fondsen Bijl. A
- Het verslag aan de orde gesteld. Blz. 5, 11
- Het verslag in behandeling Blz. 28—36
- Van de verrigtingen der Algemeene Synodale Commissie be-
treffende aangelegenheden van verschillenden aard Bijl. B
- Het verslag aan de orde gesteld. Blz. 11
- Het verslag in behandeling Blz. 18, 19, 24, 80, 85 104, 130, 137, 146, 156, 161, 170

Verslagen (Jaarlijksche) van de provinciale kerkbesturen in handen van eene commissie	Blz. 8
——— Rapport der commissie	Blz. 21, 39, 42, 61, 64, 72. 98
<i>Vledder.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie	Bijl. A, Blz. 11, 12
——— Besluit op de voordragt.	" 30, 32
<i>Vlissingen.</i> Verkregen rijks subsidie	Bijl. A, Blz. 43
<i>Vlijmen en Hedikhuizen.</i> Zie 's Hertogenbosch. (Ring van)	
W.	
<i>Waddinxveen.</i> Verkregene rijks subsidie	Bijl. A, Blz. 43
——— Verkregene rijks subsidie	Bijl. A, Blz. 43
Waldenzen in de Valeijen van <i>Piemont.</i> Verslag daaromtrent van het comité der Waalsche gemeente	Bijl. E, Blz. 1—7
——— Kennisneming van het verslag	Blz. 162
——— Bericht aan hunne vrienden en begunstigers.	Bijl. E, Blz. 8—17
<i>Warmond.</i> Verhouding der diaconie aldaar en het verzoek om vergunning der voortdoring van haren abnormalen toestand ingetrokken Bijl. B, Blz. 92, 93	
——— Kennisneming van het verslag der Synodale Commissie te dezer zake.	Blz. 148
<i>Warns en Scharl.</i> Grondteekening en afbeelding van het kerkgebouw door den Minister overgelegd en in het Synodaal archief gedeponceerd	Bijl. A, Blz. 43
<i>Wateringen.</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	" " " 16
——— Besluit op de voordragt	Biz. 30, 32
<i>Waterlandskerkje</i> (Kerkeraad te) met zijn verzoek in hooger beroep van eene uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van <i>Zeeland</i> om grensverandering tot uitbreiding der gemeente afgewezen Bijl. B, Blz. 88—91	

Weduwenbeurs. (Algemeene) Opgave der gebeneficieerden uit het fonds van vrouwe *Steijn-Schellinger* verbonden met het verzoek om wederkeurig eene opgave van de weduwen te ontvangen, die uit het Synodale fonds ondersteund worden . . Blz. 35, Bijl. A, Blz. 51

———— Beantwoording van het verzoek van bestuurders overeenkomstig het advies der quaestorale commissie Blz. 45, 59

———— Verantwoording van den quaetor-generaal betreffende de weduwenbeurs. " 57—59

———— Opmerkingen van de Synodale commissie omtrent den staat der beurs na het onderzoek van de rekeningen van den quaestor-generaal. " 63, 64

Weduwenbeurs. (Algemeene) Advies der Synodale Commissie om de uitkeering uit de beurs over 1860 op *f* 90 te bepalen. . . Bijl. A, Blz. 63

———— Besluit der Synode overeenkomstig het advies naar de voordragt der quaestorale commissie. Blz. 44, 55

Weert. Verheffing der gemeente tot een zelfstandig bestaan met afscheiding van *Roermond*. Blz. 82, Bijl. B, Blz. 2, 27

Weeshuizen. Schrijven der Synodale commissie aan de provinciale kerkbesturen over de bestaande gebreken in de weeshuizen ten gevolge van een daarover ingekomen verzoek van den Minister en besluit der Synode te dezer zake Blz. 86, Bijl. B, Blz. 60, 61

Wohl. Voordragt der Synodale Commissie wegens verzoeken om subsidie. Bijl. A, Blz. 28

———— Besluit op de voordragt. Blz. 30, 33

Weldadigheid (Christelijke instellingen van) in Oost-Indie Bijl. D, Blz. 7, 8

———— (Gestichten en kolonien van) *Zie Protestantische gemeenten.*

Werkendam. Tusschenkomst der Synodale Commissie om de diaconie aldaar tot den normalen toestand te doen terugkeeren Bijl. B, Blz. 97, 98

———— De verrigting der commissie goedgekeurd. Blz. 148

Westhof (J) predikant te *Dussen*. Ongegrond verklaard in zijn verzoek om vernietiging eener uitspraak van het provinciaal kerkbestuur van *Noordbrabant*, wegens eene door hem beklaagde aanschrijving van het classicaal bestuur van *Hensden* . . Bijl. B, Blz. 82—84

<i>Wetter (J. F.)</i> predikant te <i>Vreeswijk aan de vaart</i> . Berigt omtrent zijne aftreding als secundus-lid der Synodale Commissie.	Bijl. B, Blz. 17
<i>Wezep</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	" A, " 22
———— Besluit op de voordragt	Blz. 30, 33
<i>Willemstad</i> . Tusschenkomst der Synodale Commissie in een geschil om de verzorging van een weeskind tusschen de diaconie aldaar en het burgerlijk bestuur van de <i>Klundert</i>	Bijl. B, Blz. 57—59
———— De verrigtingen der commissie goedgekeurd	Blz. 56
<i>Willigen (F. de)</i> predikant te 's <i>Gravenhage</i> benoemd tot president van de commissie voor de Protestantsche kerken in <i>Neêrlands Indie</i>	Bijl. B, " 30
<i>Wilp. (de)</i> Voordragt der Synodale Commissie wegens het verzoek om subsidie.	Bijl. A, Blz. 30—32
———— Besluit op de voordragt	" 30, 33
<i>Witkop (J.)</i> predikant te <i>Zutphen</i> , afgevaardigde ter Synode.	Blz. 4
———— Benoemd tot Secundus van den vice-president der Synode	" 5
———— Voorstel betreffende de verklaring door eenen candidaat af te leggen, om tot de Evangelie bediening te worden toegelaten.	" 7, 14
———— Het voorstel in handen van deze commissie	" 17
———— Rapport der commissie.	" 139
———— Het rapport in behandeling.	Blz. 164
———— Amendement van den heer <i>Hugenholtz</i> tot versterking van de conclusie van het rapport.	Blz. 164, 165
———— Het voorstel van den heer <i>Witkop</i> nader toegelicht	Blz. 165
———— Het voorstel afgewezen.	" 165
———— Verdere besluiten te dezer zake	Blz. 168, 169
———— Voorstel betreffende art. 23 van het Algemeen Reglement	Blz. 45
———— Het voorstel afgewezen.	" 145

- Willewierum.* Voordragt der Synodale commissie wegens het verzoek om subsidie Bijl. A, Blz. 25, 27
- Besluit op de voordragt " 30, 33
- Wouw.* (Armengoederen te) Advies der Synodale Commissie dat de Synode zich vooreerst te vreden stelle met hetgene vroeger tot bevordering van het belang verrigt is. Bijl. B, Blz. 11
- Besluit der Synode om het belang bij hernieuwing aan de Synodale commissie aan te bevelen. " 24
- Wijnaldum.* (Verzoek van het classicaal bestuur van *Franeke* betreffende eene gevreesde vervreemding van de kerkefondsen te) In handen der commissie voor hetgene tot de kerkelijke administratie behoort " 10
- Rapport der commissie en dienovereenkomstig besluit. . Blz. 124, 125, 155
- Wijnssouw* (P.) voormalig adjunct-predikant te *Kage* met een adres omtrent de weduwenbeurs verwezen naar den quaestor-generaal. Blz. 162

IJ.

- IJzendyke.* (Classicaal bestuur van) Uitspraak in hooger beroep tot vernietiging van de uitspraak van kerkeraad en kerkvoogden te *Zaamslag* waarbij de voorlezer en voorzanger der gemeente van zijne betrekking was ontzet " 9
- Verwijzing van zijn verzoek om restitutie van kosten voor eene persoonlijke kerkvisitatie naar het ministerieel departement Blz. 10, 45, 46, 59
- (Classicale vergadering van) Adres betreffende de afvaardiging ter Synode van den heer *van Heusden* Blz. 16

Z.

- Zaamslag.* Adres van kerkeraad en kerkvoogden aldaar betreffende de vrijstelling van den hoofdelijken omslag dergenen, die zich aan de kerkelijke gemeenschap onttrekken wegens informele inzending afgewezen. Blz. 159, 160
- Zeeland.* Verzoek van het provinciaal kerkbestuur om rectificatie van eene vergissing in de uitspraak der Synodus Contracta van 1859, in zake de geschorste kerkeraadsleden van *Melis* en *Mariëkerken*, toegestaan " 13, 14
- Zegveld.* Verzoek van kerkvoogden betreffende den opbouw eener nieuwe kerk wegens informele inzending niet in overweging genomen. Blz. 37

-
- Bijl. A, Blz. 8 regel 16 o. a., staat: "gelijk", lees: "een."
- " " " 14 o. a., staat: "f 208", lees: "f 308"; verg. Hand. Blz. 30 bij *Lichtenvoorde*.
- " " " 17 laatste regel het woord "gelijke", weg te laten.
- " " " 24 regel 5 v. b., staat: "vermeerderd", lees: "verminderd."
- " " " 44 regel 2 v. o., staat: "H. J. G. van Doesburgh", lees: "H. G. J. van Doesburgh."
- " " " 50 regel 12 v. b., staat: "toegepasselijk", lees: "toepasselijk."
- " " " 52 o. a., staat in het lemma "advies", lees: "adres."
- Bijl. B, Blz. 14 regel 18 v. o., staat: "regeling en", lees: "regeling van de."
- " " " 27 regel 12 o. a., en in het lemma staat: "Tjummrum", lees: "Tzummarum."
- " " " 50 regel 13 v. b., staat: "niet in de gemeente", lees: "mits in de gemeente"
- " " " 129 regel 6 v. b., staat: "art. 4", lees: "art. 23"; verg. Hand. Blz. 161.
- Bijl. D, Blz. 3 regel 9 v. b., staat: "van", lees: "aan."
- " " " 13 regel 8 staat: "Gouradi", lees: "Conradi."
- " " " 22 regel 11 v. o., staat: "G. W. van Limburg Brouwer", lees: "G. A. van Limburg Brouwer."
- Bijl. E, Blz. 3 regel 14 v. o., staat: "Oiste", lees: "Aoste."
- " " " 3 regel 12 en 10 v. o., staat: "Tavale", lees: "Favale"
- " " " 4 regel 12 v. b., staat: "Concowide", lees: "Concourde."
- " " " 7 regel 7 v. o., staat: "Wille", lees: "Ville."
- " " " 15 regel 16 v. b., staat: "Courcorde", lees: "Concourde."
- Alphabetisch register Blz. xxxii, Blz. 9 v. o., staat: "Kerkw", lees: "Kerkwijk."
-

